Univerzita Karlova
Fakulta tělesné výchovy a sportu

Historie tělesné výchovy a sportu v katolické organizaci Orel v českých zemích a Československu do roku 1948

A history of physical education and sport in the Catholic organisation Orel in the Czech lands and Czechoslovakia before 1948

(Habilitační práce)

Autor: PhDr. Tomáš Tlustý, Ph.D.

Praha, 2020

Prohlašuji, že jsem habilitační práci zpracoval samostatně a že jsem uvedl všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze dne

.....

PhDr. Tomáš Tlustý, Ph.D.

Poděkování

Rád bych poděkoval především svým kolegům za cenné rady, kterých jsem využil při tvorbě této habilitační práce. Rovněž děkuji pracovníkům archivů a knihoven za trpělivost a poskytnutí materiálů.

Abstrakt:

Habilitační práce pojednává o historii jedné, i když ne výlučně tělovýchovné organizace, která měla velký význam pro rozvoj tělesné kultury v českých zemích a Československu. Hlavní náplní činnosti spolku Orel, jehož zakladatelé v českých zemích se pro jeho vznik inspirovali stejnojmennou slovinskou organizací, bylo sdružovat lidi katolického vyznání a ty vychovávat za pomoci tělesných cvičení a později i sportu. Orel zpočátku nebyl v českých zemích zcela jednotný, neboť zde existovalo dokonce několik ústředí. Teprve po skončení první světové války došlo ke sjednocení celé organizace v Československu, což přispělo k jejímu rychlému rozvoji. Síla a vyspělost celého sdružení byla prezentována na řadě menších či větších veřejných cvičeních a také v soutěžích se sportovci jiných organizací, a to nejen v Československu. Československý Orel se totiž ve 20. letech stal členem Mezinárodní unie katolické tělovýchovy, jejíchž soutěží se často účastnil. Útlum celého hnutí započal ve 30. letech, a to neshodami mezi ústředím a slovenskou částí spolku. K vyvrcholení tohoto krizového období došlo během druhé světové války, kdy byl celý spolek zrušen. Čsl. Orel zavedl jako první spolek v Československu pro své členy povinnou brannou výchovu. Po skončení druhé světové války sice Čsl. Orel obnovil svou činnost, ale ta neměla dlouhého trvání, neboť byl tento spolek opět zrušen, tentokrát komunisty. Na své trvalé obnovení si Orel musel počkat až do 90. let. Na jeho tradice a sportovní úspěchy se mu ale již nikdy nepodařilo navázat.

Klíčová slova:

Orel; historie; tělesná výchova a sport; funkcionáři; sportovci; výsledky

Abstract:

The habilitation thesis looks at the history of one organisation that, although not solely concerned with physical education, pioneered the development of physical culture in the Czech lands and Czechoslovakia. Inspired by the Slovenian organisation of the same name, the Orel Movement was established in the Czech lands, aspiring to bring people of Catholic faith together and teach them values first through physical exercise and later through sport as well. Initially, the Orel Movement in the Czech lands was not fully united. In fact, there were a number of headquarters here. These merged to form one Czechoslovak federation after the First World War, bringing rapid development. The strength and maturity of this unified association were presented at a number of public exercise drills of various sizes and in competitions alongside sportsmen representing other organisations, both in Czechoslovakia and abroad. Having become a member of the International Catholic Federation of Physical Education in the 1920's, the Československý Orel often took part in their competitions. Due to disagreements between the federation's headquarters and the Slovak part of the association, a period of stagnation began in the 1930's. These troubled times reached a climax during the Second World War, when the association was completely dissolved. The Československý Orel was the first association in Czechoslovakia to introduce compulsory national defence education. After the Second World War, the Československý Orel did resume its activity but not for long, as the association was again dissolved, this time by the Communists. It was not until the 1990's that the Orel was permanently re-established. Since then, however, it has not been able to follow up on its traditions and sporting achievements.

Keywords:

Orel; history; physical education and sport; officials; sportsmen; results

Obsah

1 Úvod **8**

2 Metodologie **12**
2.1 Cíl a úkoly práce 12
2.2 Metody práce 13
2.3 Rozbor pramenů a literatury 15

3 Politický katolicismus v českých zemích a Československu do roku 1948 **27**

4 Nástin historie organizací ČOS, SDTJ, FDTJ a FPT v českých zemích do poloviny 20. let 20. století **50**
4.1 ČOS a její vztah k Orlu 50
4.2 SDTJ a jeho vztah k Orlu 61
4.3 FDTJ a FPT a jejich vztah k Orlu 67

5 Nástin historie Orla v Jugoslávii **74**

6 Tělesná výchova v organizaci Orel v českých zemích do roku 1918 **80**
6.1 Počátky Orla v Čechách 81
6.1.1 Počátky Orla v severovýchodních Čechách 83
6.1.2 Počátky Orla ve středních Čechách 90
6.1.3 Počátky Orla v jižních Čechách 95
6.1.4 Počátky Orla v západních Čechách 98
6.2 Počátky Orla na Moravě 100
6.2.1 Vývoj orelských odborů na Moravě v letech 1902–1908 . . 100
6.2.2 Vývoj Orla na Moravě od roku 1908 104
6.3 Zahraniční vztahy Orla 116
6.4 Orel v období první světové války 119

7 Čsl. Orel v počátcích nové republiky **129**
7.1 Nástin obnovování činnosti Orla v Čechách 155
7.2 Organizace a financování 159
7.3 Zahraniční vztahy 164
7.4 Kurzy a veřejná vystoupení 171

8 I. slet Orelstva Československého v Brně roku 1922 **174**
8.1 Rozhodování o pořádání sletu 174
8.2 Příprava sletu 175
8.3 Průběh sletu 185
8.4 Po sletu 194

9 Čsl. Orel v období mezi dvěma slety **196**
9.1 Kurzy . . . 212
9.2 Závody . . . 220
9.3 Zahraniční vztahy . . . 225
9.4 Branná výchova . . . 241
9.5 Veřejná vystoupení . . . 242

10 Svatováclavské dni Orelstva v Praze roku 1929 **247**
10.1 Rozhodování o pořádání sletu . . . 247
10.2 Příprava sletu . . . 249
10.3 Průběh sletu . . . 259
10.4 Po sletu . . . 279

11 Čsl. Orel v období od roku 1930 do druhé republiky **281**
11.1 Osamostatňování slovenského Orla od brněnského ústředí . . . 300
11.2 Kurzy . . . 309
11.3 Závody . . . 318
11.4 Veřejná vystoupení . . . 347
11.5 Zahraniční vztahy . . . 350
11.6 Branná výchova . . . 364

12 Čm. Orel v období druhé republiky a Protektorátu Čechy a Morava **386**
12.1 Nástin historie Orla na Slovensku po vzniku Česko-Slovenské republiky . . . 400
12.2 Kurzy . . . 401
12.3 Závody . . . 407
12.4 Veřejná vystoupení . . . 421
12.5 Zahraniční vztahy . . . 423
12.6 Branná výchova . . . 423

13 Čsl. Orel v letech 1945–1948 **426**
13.1 Kurzy . . . 450
13.2 Závody . . . 461
13.3 Veřejná vystoupení . . . 475
13.4 Zahraniční vztahy . . . 479
13.5 Branná výchova . . . 488

14 Závěr **491**

Prameny a literatura **510**

Seznam zkratek **519**

Seznam příloh **521**

Jmenný rejstřík **540**

1 Úvod

Tato habilitační práce pojednává o historii katolické tělovýchovné a sportovní organizace, která především v první polovině 20. století hrála významnou roli v československé tělesné výchově a sportu.

Orel je v první řadě spolek sdružující lidi katolického vyznání. V jeho programu hraje ovšem stěžejní roli tělesná výchova a sport. Hlavním cílem Orla ovšem nebylo vychovávat vrcholové sportovce, ale spíše nabídnout tělesnou výchovu a sport co nejširšímu okruhu členstva. Program spolku však byl mnohem širší. Jeho součástí byla např. vzdělávací činnost, provozování kin, divadel či pěveckých sborů. V tom pomáhaly této organizaci pevné základy, které jí poskytovaly křesťanské hodnoty. Ty se projevovaly především v každodenní činnosti v župách a jednotách.

Počátky Orla lze hledat na přelomu 19. a 20. století, kdy začaly v českých zemích vznikat první tělocvičné odbory při již existujících katolických spolcích. K jejich vzniku přispěla značná náboženská nevšímavost, Orel dokonce často uváděl, že nesnášenlivost, v Sokole a SDTJ (Svaz dělnických tělocvičných jednot). Orelské hnutí, stejně jako český a moravský politický katolicismus této doby, se kterým byl Orel spjat, vykazovalo ale alespoň zpočátku velikou roztříštěnost. Byl organizován a řízen několika lidmi, z nichž každý měl na jeho vedení odlišné názory. Někteří byli pro zakládání samostatných katolických tělocvičných spolků, jiní naopak pro tvorbu odborů při již existujících katolických spolcích. V čele Orla, který byl od počátku podporován vysokým duchovenstvem, stál vůdce politického katolicismu a zároveň předseda Moravsko-slezské křesťansko-sociální strany na Moravě, pozdější mnohonásobný československý ministr a předseda londýnské exilové vlády Jan Šrámek.

V roce 1909 se ale, a to především na Moravě, kde byl Orel více jednotný, začalo jednat o hnutí, které již mělo svůj vlastní název i kroj. Důkazem toho jsou i tři zemské slety, které zde proběhly v letech 1909, 1910, a 1912. Češi v tomto ohledu poněkud zaspali. Jejich I. zemský slet měl být pořádán až v roce 1914. Přitom se

ale objevovaly názory na nutnost sloučení celého hnutí. Částečnou jednotu měl prezentovat I. říšský slet Orla, který byl naplánován na rok 1915. Snahy o další rozvoj celé organizace narušila první světová válka, která tyto slety znemožnila a pro Orla navíc znamenala ztrátu velikého množství odborů a členstva.

Po skončení první světové války vyvstávaly jak na veřejnosti, tak i mezi orelskými představiteli otázky, zda se vůbec má Orel pokusit na svou činnost navázat. Konferencí delegátů Orla z Čech a Moravy bylo rozhodnuto, že by měl v činnosti pokračovat. Orel ale po první světové válce, stejně jako katolicismus, neměl v Československu lehkou úlohu. Političtí katolíci v čele s Janem Šrámkem totiž dlouho veřejně prezentovali svou loajalitu vůči Rakousku, což jim na počátku 20. let situaci značně ztěžovalo.

Přesto se Orel začal po skončení války rychle vzmáhat. Brzy také došlo ke spojení české a moravské části, čímž vzniknul samostatný spolek – Československý Orel. Ten takřka okamžitě usiloval o rozšíření své činnosti na Slovensko a Podkarpatskou Rus.

Ve 20. a 30. letech zaznamenal Čsl. Orel své největší úspěchy. Počet jeho příslušníků rychle rostl a začal se dokonce blížit číslu 200 tisíc. Na rozdíl od Sokola zaujal Čsl. Orel pružnější vztah k mládeži a sportu. V Československém Orlu se tak kromě tradiční nářaďové gymnastiky začala silně prosazovat lehká atletika, lyžování a stolní tenis. V těchto sportech také dosáhl Čsl. Orel největších úspěchů. Členstvo ale samozřejmě pěstovalo i další sporty, a to např. volejbal, basketbal, tanec, jízdu na koni, cyklistiku, fotbal, házenou, tenis, bruslení, plavání či veslování. Pro potřeby pěstování sportu muselo být zakoupeno sportovní náčiní a postavena řada spolkových domů s tělocvičnami, hřišť či kurtů. Ne všechny jednoty si ale takovýto luxus mohly dovolit. Řada tělocvičen a hřišť tak byla pouze pronajata. Značná část orlů musela dokonce cvičit i pod širým nebem.

Vrcholem snažení Čsl. Orla byly dva celostátní slety pořádané ve 20. letech. Na obou se objevilo velké množství zahraničních hostů. Čsl. Orel byl totiž od počátku 20. let členem Mezinárodní unie katolické tělovýchovy, jejíž členové často pořádali mezinárodní soutěže.

Mimo to se ale také Čsl. Orel zcela nesporně zasloužil o rozvoj československé branné výchovy. Tu dokonce zavedl na počátku 30. let pro své členy povinně, a to jako vůbec první z československých tělovýchovných spolků. Brannému výcviku členstva přikládal ve druhé polovině 30. let čím dál tím větší význam. Vedení si jasně uvědomovalo hrozbu možného válečného konfliktu, a proto začalo organizovat a školit své branné oddíly.

Ve 30. letech se bohužel začaly objevovat první závažnější problémy. Po schválení nových stanov Čsl. Orla došlo několikrát k poměrně vyhrocené výměně názorů mezi orelským ústředím v Brně a slovenskými orly. Ta vyvrcholila v polovině 30. let, kdy se slovenský orel prakticky od ústředí oddělil. V roce 1938 byl ale výnosem slovenské vlády zrušen. Během nacistické okupace byla činnost nově nazývaného Českomoravského Orla přerušena.

Krátká, ale poměrně úspěšná etapa orelské činnosti pak pokračovala, i když již bez slovenského Orla, v letech 1945–1948. V roce 1948 byl obnovený Čsl. Orel opět zrušen, tentokrát komunisty, kteří se snažili o sjednocení československé tělesné výchovy a sportu, která by se jim lépe ovládala. Na svou trvalou obnovu si musel Československý Orel a s ním i Orel na Slovensku počkat až do 90. let. Na ona úspěšná léta se ale Orlu nikdy nepodařilo navázat.

Habilitační práce se tedy primárně zabývá tělesnou výchovou a sportem v organizaci Orel, a to od počátků do roku 1948. Rok 1948 byl zvolen zcela záměrně, a to proto, že Orel dosáhl největšího rozvoje své činnosti právě do doku 1948. Práce se ovšem, ale zcela okrajově a stručně, zmiňuje o událostech, které nastaly v orelské organizaci po roce 1948.

Kromě tohoto je zde také nastíněna historie českého a československého politického katolicismu do roku 1948, a to z toho důvodu, že s ním byl tento spolek spojen. Vzhledem k tomu, že Orel v českých zemích vzniknul v době, kdy zde již působily dvě velké tělovýchovné organizace – ČOS (Česká obec sokolská) a SDTJ, je v práci okrajově nastíněna také jejich historie a jejich vztah k Orlu a katolíkům. Ve dvacátých letech se k nim po rozdělení SDTJ přidala i FDTJ (Federace dělnických tělocvičných jednot), která v práci rovněž nebyla opomenuta.

Stěžení část je zaměřena na detailnější analýzu počátků orelské činnosti, její vývoj, uspořádané kurzy, závody, veřejná vystoupení a slety. Nemohla však být opomenuta ani orelská branná výchova a orelské zahraniční vztahy, které byly důležitými složkami orelské činnosti.

2 Metodologie

2.1 Cíl a úkoly práce

Cílem práce je analyzovat a interpretovat historii tělesné výchovy, sportu a branné výchovy ve spolku Orel od jejich počátků do roku 1948. Vzhledem k velikosti této organizace je práce zaměřena především na největší a nejvýznamnější události v dějinách Orla. Ty zpracovává na úrovni jednotlivých zemí – Čechy, Morava a Slezsko, Slovensko a Podkarpatská Rus. V práci tedy, až na úplné výjimky, nejsou popisovány tělovýchovné, sportovní a branné akce organizované na úrovni jednot, okrsků a žup.

Je zde rovněž nastíněno materiální zázemí, velikost členské základny, složení členstva, oblíbené sporty a největší sportovní úspěchy jednotlivých členů. Habilitační práce se rovněž nezabývá dalšími činnostmi této organizace, tj. kulturní a vzdělávací činností Orla.

Samotné plnění cíle práce bylo rozděleno do několika dílčích úkolů, které na sebe v závislosti na čase navazují. Těmito úkoly bylo:

1. Zachytit stručný vývoj politického katolicismu v českých zemích a Československu, a to od počátků do roku 1948.
2. Provést krátký exkurz k historii velkých tělocvičných organizací v českých zemích, a to včetně zmapování jejich vztahů s Orlem.
3. Nastínit historii jihoslovanského Orla jakožto organizace, která se stala určitým vzorem pro Orla v českých zemích.
4. Popsat počátky orelské organizace, a to jak v Čechách, tak i na Moravě. Tyto počátky jsou časově vymezeny vznikem prvních tělocvičných odborů založených při katolických spolcích a koncem první světové války.
5. Zpracovat vývoj Čsl. Orla a jeho tělesné výchovy a sportu v počátcích první republiky.
6. Zachytit události, které bezprostředně předcházely I. sletu Orelstva Československého v Brně 1922, a také jeho průběh.

7. Zanalyzovat vývoj Čsl. Orla a jeho tělesné výchovy a sportu v období mezi dvěma celostátními slety.
8. Detailně se věnovat přípravě a průběhu Svatováclavských dní Orelstva v Praze roku 1929.
9. Zmapovat vývoj Čsl. Orla a jeho tělesné výchovy, sportu a branné výchovy od počátku 30. let do začátku druhé světové války. Neopomenout přitom ani na vývoj poloviny od 30. let do jisté míry samostatného Orla na Slovensku.
10. Nastínit činnost Čm. Orla v průběhu druhé světové války.
11. Zanalyzovat vývoj Čsl. Orla a jeho tělesné výchovy, sportu a branné výchovy od konce druhé světové války do jeho zrušení komunisty v roce 1948.
12. Provést krátký exkurz k událostem, které se udály v orelském hnutí po roce 1948.

2.2 Metody práce

Jedná se o standartní historickou práci z nejnovějších československých dějin, konkrétně dějin tělesné výchovy a sportu. Metodologický přístup k habilitační práci byl založen především na obsahové analýze dokumentů v archivních fondech, tištěných pramenech a periodikách vydaných spolkem Orel, dobového tisku a literatuře. Podstatně menší roli hrály již kvalifikační práce s tématikou historie orelského hnutí. Vždy bylo samozřejmě dbáno na to, aby byly využívány především primární prameny. Základem pro řešení bylo získání co nejrozsáhlejšího souboru relevantních historických reálií, informací a faktů. Množství a kvalita získaných materiálů následně ovlivnily výběr metod užitých při zpracovávání této habilitační práce.

Samotná historie Orla musela být sepisována na základě poznání většího množství pramenů, které o minulosti tohoto spolku bezprostředně vypovídaly, a to tak, aby se výsledná práce mohla stát totožnou s historickou skutečností. Bylo zde však samozřejmě nutno řešit i problémy, kdy se dva prameny, které popisovaly stejnou událost, ne zcela shodovaly. V tom případě bylo přikročeno k hledání dalšího pramene zabývajícího se stejnou historickou událostí. V případě,

že se takovýto pramen nepodařilo dohledat, byl použit hodnověrnější pramen – často archivní.

Jedna ze základních metod zde užitých je metoda přímá. Pomocí této klasické metody historického výzkumu je zde na základě studia pramenů popsán historický vývoj orelského hnutí. Nebylo ale samozřejmě možné vystačit si pouze s přímou metodou. Proto musely být použity i metody další.

Vzhledem k tomu, že je zde sledováno poměrně rozsáhlé území, bylo nutno konfrontovat historii, která probíhala na několika místech naráz. K tomu bylo využito synchronního přístupu k historickému vývoji. V tomto případě bylo ovšem vhodné kombinovat synchronní přístup s přístupem diachronním, pomocí kterého byl popsán vývoj událostí, které se odehrály na jednom místě v závislosti na čase. Každá syntéza dějin většího celku by měla být založena na kombinaci obou těchto přístupů.

Způsob, jakým byly historické skutečnosti sledovány a zachycovány, se v zásadě shoduje s progresivní metodou, neboť události byly popisovány tak, jak po sobě následovaly, a to od doby starší k době novější. Je zde ovšem využita i retrospektivní metoda, pomocí které jsou zde zachyceny neúspěšné pokusy o uspořádání sletů, které sice nemohly být kvůli historickému vývoji v zemích střední Evropy úspěšné, ale které by zcela jistě ovlivnily vývoj zahraničních vztahů Orla.

Bylo však nutno sledovat také několik samostatných a relativně stabilních celků, mezi které patřily např. jednotlivé zemské svazy Orla. Jejich vývoj byl zachycen pomocí strukturní analýzy, která pomohla najít celkové místo těchto studovaných systémů a vztahů v celkovém kontextu vývoje orelského hnutí. Tato metoda však již byla použita v menší míře.

Vzhledem k tomu, že bylo rovněž nutno u tohoto spolku zachytit celkový počet členstva, jeho skladbu, procentuální zastoupení cvičících a necvičících členů či jejich rozmístění v rámci českých zemí a Československa, muselo být tedy využito historické demografie. Jednalo se ovšem především o jednu z jejích metod, i když metodu základní – demografickou statistiku. Zachycení počtu a složení členstva spolku Orel bylo ovšem ovlivněno množstvím chybějících číselných údajů, kterých

samozřejmě nelze opatřit libovolné množství. Jejich interpretace je tak odkázána na to, co zůstalo v pramenech zachováno, a to obvykle nahodile, často mezerovitě a navíc v nestejné míře pro různé oblasti.

Značným problémem, se kterým se bylo nutno potýkat, bylo zařazování velkého množství mnohdy nekvalitních obrázků. Jejich kvalita byla samozřejmě ovlivněna zašlostí originálních výtisků, kvalitou běžně užívaného papíru a patrně i používaných fotografických materiálů a pomůcek. I přes tyto nedostatky bylo do práce zařazeno značné množství obrazových příloh, které bezesporu mají, i přes svou sníženou kvalitu, nesporné vypovídající schopnosti.

2.3 Rozbor pramenů a literatury

Vzhledem k převážně analytickému charakteru práce bylo třeba věnovat velkou pozornost zpracování archivních fondů, regionálních periodik, tištěných pramenů a literatury. Velkým problémem, který se při tvorbě této práce vyskytl a který byl i u získaných dokumentů předpokládán, byla značná nerovnoměrnost a nevyváženost výskytu jednotlivých tematických okruhů v archivních fondech, periodikách, tištěných pramenech, literatuře a na internetu, a to jak z hlediska časového, tak věcného.

Primárním cílem bylo zaměřit se na archivní fondy a sbírky. *Národní archiv* v Praze sice obsahuje fond Československý Orel,[1] ale ten rozhodně neobsahuje dostatečné množství nezbytných informací. Jsou v něm obsaženy téměř výlučně informace týkající se druhé poloviny 30. a zejména pak 40. let. Lze zde ovšem najít např. i zmínky o ústředních závodech Čsl. Orla, zápisy z jednání orelských orgánů, župní korespondenci, orelské stanovy a řády, návrhy dohod mezi Čsl. Orlem a sportovními svazy, osnovy tělesné výchovy pro různé věkové kategorie, propozice k závodům, orelské legitimace nebo informace o branném odboru Čsl. Orla. Orelské stanovy, které jsou uložené v *Národním archivu*, pocházejí pouze z let 1930 a 1940. Jiné orelské stanovy se bohužel nepodařilo dohledat. S tímto problémem se potýkají i ostatní badatelé (např. Stanislav Vejvar ve své disertační práci,

[1] Národní archiv, Fond Československý Orel, Kartony 1–14.

o které bude dále ještě pojednáváno, uvádí, že toto jsou jediné orelské stanovy, které jsou k dispozici).

Dalším, i když pro zpracování této práce již podstatně méně významných fondem *Národního archivu*, byl fond Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě.[2] V několika jeho kartonech lze dohledat informace o historii Českomoravského Orla za Protektorátu Čechy a Morava a jeho následném rušení, a to jak na Moravě, tak i později v Čechách. Jsou zde ovšem i dokumenty nastiňující historii orelské organizace, a to od jejích počátků do vzniku Protektorátu Čechy a Morava.

Několik pasáží, které se ovšem týkají především ČOS, ale které přispívají k pochopení vztahu mezi ČOS a Čsl. Orlem, bylo převzato z *Národního archivu*, fondu ČOS.[3] Tento rozsáhlý fond měl ovšem pro tuto habilitační práci ještě o poznání menší význam.

Po vytěžení informací z *Národního archivu* bylo nutno obrátit se na archivy další, mezi nimiž nemohl být opomenut *Archiv Orla*[4] v Brně. Dalo by se předpokládat, že tento archiv bude obsahovat obrovské množství informací, ale opak je pravdou. Důvodem absence dokumentů je, že nacisté po rozpuštění ústředí Čm. Orla v roce 1941 všechny spisy, archiv a další dokumenty a vybavení již nesoustředili v Brně, ale naopak odtud vše převezli do Prahy a nakonec na neznámé místo do zahraničí. Velká část zápisů ústředních i župních orgánů a agenda jednot tak zmizela. Čsl. Orel se sice snažil svůj archiv znovu vybavit, avšak v roce 1948 přešel jeho majetek, a to včetně částečně obnoveného archivu do Sokola, jakožto jednotné tělovýchovné organizace, která byla pod komunistickým vedením. Netrvalo však dlouho a orelský archiv putoval do rukou komunistických orgánů. Po obnovení orelské organizace se však zabavený archiv nikdy na své místo nevrátil. *Archiv Orla* v Brně tak disponuje především tím, co získal díky odkazům, pozůstalostem a darům od pamětníků či bývalých i současných členů. Z toho také

[2] Národní archiv, Fond Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Kartony 20, 25 a 132.
[3] Národní archiv, Fond ČOS, Karton 1, 2, 51, 103, 110, 111, 116 a 143.
[4] Archiv Orla.

vyplývá nynější badatelská nouze. Archiv Orla v Brně, který je ne zcela profesionálně veden, tak sice obsahuje orelské časopisy, brožurky, fotografie, pohlednice, legitimace, poháry či prapory, ale neskýtá přílišné množství dobových dokumentů. Na doporučení zaměstnanců *Archivu Orla* v Brně, kteří od badatelů zjišťují informace o místech uložení dalších orelských dokumentů na území v České a Slovenské republiky, byla pozornost obrácena na zpracování již získaných orelských periodik a tištěných pramenů.

Nejhodnotnějším pramenem se bezesporu stal ústřední spolkový list *Orel (Věstník křesť.-socialního Orla československého)*,[5] který byl ovšem historicky několikrát přejmenován. V něm lze najít nejen značné množství informací o orelských tělovýchovných a sportovních akcích (a to i neuskutečněných), zprávy ze zasedání orelských orgánů, informace z žup, okrsků a jednot či velké množství dobových fotografií, ale také zprávy z orelských poutí či dalších činností tohoto spolku. Součástí tohoto listu jsou často i zprávy členstva ze zahraničních cest a informace o dalších katolických tělocvičných spolcích z Evropy a Severní Ameriky. Často vyjadřoval Čsl. Orel prostřednictvím tohoto periodika také svůj vztah k ostatním tělocvičným organizacím. Mezi nimi lze jmenovat nejen nejčastěji uváděný Sokol, ale i SDTJ, organizaci YMCA (Young Men's Christian Association – Křesťanské sdružení mladých lidí) či FPT (Federace proletářské tělovýchovy). Lze zde najít i převzaté pasáže z jejich publikací a reakci Čsl. Orla na ně.

Čsl. Orel ale nevydával pouze svůj ústřední list. Mezi jeho další periodika patřil např. časopis *Orlík*,[6] který byl věnován orelské mládeži, nebo časopisy *Jihočeský Orel*[7] a *Orelská stráž*,[8] které přinášely zprávy z dění v jižních a východ-

[5] Orel: Věstník křesť.-socialního Orla československého, roč. I. (1913) – III. (1918), Orel: Věstník Orla Československého, roč. III. (1918) – V. (1920), Orel: Ústřední list Československého Orelstva, roč. VI. (1921) – XXIV. (1939), Orel: Ústřední list Orelstva, roč. XXIV. (1939) – XXVI. (1941) a Orel: Ústřední list Československého Orla, roč. XXVII. (1946) – XXIX. (1948).

[6] Orlík, roč. 1947 a 1948.

[7] Jihočeský Orel: Věstník Jihočeské orelské župy Jana Valeriána Jirsíka v Českých Budějovicích, Lannova třída 652, roč. I. (1932).

[8] Orelská stráž: Věstník Brynychovy župy československého Orla v Hradci Králové, roč. IV. (1933) – VIII. (1935).

ních Čechách. Dále se jednalo o *Orelský věstník*,[9] který přinášel informace z Čech, kontroverzní *Slovenský Orol*,[10] ústřední list Orla na Slovensku *Tatranský Orol*[11] a jeho tělovýchovou příloha, která později začala vyházet jako samostatný list *Stráž Tatier*.[12] Z těchto periodik ale nebylo čerpáno přílišné množství informací, neboť ty buď neměly pro tuto práci zásadní význam, nebo často přinášely zprávy, o kterých již referoval ústřední orelský věstník.

O poznání větší význam mělo ovšem periodikum *Tělesná výchova*,[13] které informovalo členstvo o orelské tělesné výchově a sportu. V tomto periodiku, jehož část se rovněž mnohdy překrývala s ústřední orelským listem, lze najít články o orelských sportovních akcích či detailní výsledkové listiny. Vše je vhodně doplněno fotografiemi. Mezi dalšími užitečnými periodiky lze jmenovat *Orelské příručky Zemského osvětového sboru Orla v Čechách*, mezi kterými vyšla např. *Orelská myšlenka*,[14] která pojednává o tom, co je to Orel, o jeho poslání, příčinách vzniku či významu.

Informace i orelském hnutí lze ovšem najít i v celé řadě neorelských periodik. Mezi ně patří např. *Věstník sokolský: List Svazu československého sokolstva*.[15] Ten je sice samozřejmě primárně zaměřen na ČOS, ale okrajově si všímá i dalších tělocvičných spolků. Zmínky o Čsl. Orlu se nacházejí, i když opět velmi výjimečně, v časopisech *Tělocvičný ruch*[16] a *Výboj*.[17] Ty vydávaly spolky SDTJ, respektive FDTJ. O orelském hnutí pojednávají i *Národní listy*[18] a *Lidové noviny*,[19] i když i v nich jsou zmínky o Čsl. Orlu spíše výjimečné. Lze v nich tedy najít především informace o velkých orelských akcích, jakými byly např. slety.

[9] Orelský věstník: Orgán Zemské rady Orla českosl. v Čechách, roč. I. (1922) – III. (1924). Počínaje rokem 1931 nesl tento list nový název, a sice Orelský věstník: List středočeské orelské župy Pospíšilovy, roč. I. (1931) – VIII. (1938).
[10] Slovenský Orol: Mesačník slovenských orolských žúp, roč. I. (1936) – III. (1938).
[11] Tatranský Orol, roč. 1920–1933.
[12] Stráž Tatier: Zvestník slovenského Orolstva, roč. IV. (1925) – XII. (1933).
[13] Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, roč. IV. (1927) – XVI. (1938).
[14] Orelské příručky Zemského osvětového sboru Orla v Čechách: Orelská myšlenka, roč. 1923.
[15] Věstník sokolský: List Svazu československého sokolstva, roč. XIV. (1910) – XLI. (1939).
[16] Tělocvičný ruch, roč. I. (1905) – XII. (1918).
[17] Výboj: ústřední orgán federovaných dělnických tělocvičných jednot československých, roč. II. (1922).
[18] Národní listy, roč. II. (1862) – LXXXI. (1941).
[19] Lidové noviny, roč. XXX. (1922) – XXXVII. (1929).

Každoroční přehled nejdůležitějších informací z československého sportovního prostředí v meziválečném období lze vyčíst z *Almanachu sportu a tělesné výchovy.*[20] Ten vycházel do roku 1930 vždy jako *Almanach sportu* na příslušný rok. Tento almanach byl redigován známým tělovýchovným odborníkem Janem Plichtou a přispívali do něj nejrůznější autoři. Jednotlivá sportovní odvětví jsou v něm vždy přehledně oddělena.

Několik let vycházela v meziválečném období ročenka *Nová tělesná výchova: list pro tělesnou výchovu, tělocvik, sport, hry, skauting a pro vědecké studium těchto oborů.*[21] V ní lze mj. nalézt nevelké množství informací o Orelstvu, jeho historii, statistické údaje a zprávy o jeho tělovýchovných a sportovních akcích. Toto periodikum obsahuje značné množství fotografií.

Čsl. Orel ale vydával, kromě již zmíněných periodik, také značné množství příruček, brožurek ap. Také ty se staly důležitými prameny při čerpání informací pro tuto práci. Mezi nejvýznamnější patří brožurka *Vznik a stručné dějiny Orla v Čechách 1897–1921.*[22] V ní jsou detailně zachyceny počátky orelského hnutí v Čechách, a to včetně prvních tamních župních sletů. Vše je rozděleno na jednotlivé župy a vhodně doplněno obrázky.

Obdobnou publikací, i když ne tak podrobnou, je *Československý Orel: program, dějiny, statistika.*[23] V ní se pojednává o historii Čsl. Orla na Moravě a také na Slovensku. Zmiňuje se ale také např. o organizaci orelské tělovýchovy či o postavení Orla v národě. V brožurce lze rovněž najít fotografie orelských cvičebních úborů či slavnostních krojů.

Velice významná byla pro tuto habilitační práci i publikace *Zprávy k VIII. sjezdu Čsl. Orla.*[24] V této brožurce vydané v roce 1947 se lze dočíst informace o historii Čsl. Orla v období před druhou světovou válkou, o jeho rušení během

[20] Almanach sportu a tělesné výchovy na rok..., roč. 1924–1937.
[21] Nová tělesná výchova: list pro tělesnou výchovu, tělocvik, sport, hry, skauting a pro vědecké studium těchto oborů, roč. I. (1927/1928) – XII. (1939).
[22] *Vznik a stručné dějiny Orla v Čechách 1897–1921.* (1922). Hradec Králové: Osvětový sbor Brynychovy župy.
[23] *Československý Orel: program, dějiny, statistika.* (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého.
[24] *Zprávy k VIII. sjezdu Čsl. Orla.* (1947). Brno: Typos.

ní a také o jeho obnovování těsně po jejím skončení. Jsou zde obsaženy i informace týkající se Mezinárodní unie katolické tělovýchovy, jíž byl Čsl. Orel členem. Součástí brožurky jsou i zprávy orelských funkcionářů, které byly předkládány na tomto sjezdu. Jedná se o zprávy organizační, hospodářsko-finanční či tělovýchovné.

Mezi přehledné a pro tuto práci přínosné orelské brožurky lze zařadit i *Orelský katechismus*.[25] Ta se stručně, ale výstižně zaměřuje na orelské dějiny, úkoly, poslání, program, organizaci, písně či povinnosti. Dalším zajímavým, a hlavně podrobným pramenem je *Příručka osvětové práce orelské*.[26] V ní je zachycena nejen osvětová práce Orla, ale také jeho dějiny, postavení v katolickém lidovém hnutí, jeho ideový základ, náboženský život, zábavy či poměr k dalším tělocvičným organizacím. Mezi tištěnými prameny, ze kterých bylo čerpáno, nelze dále opomenout *Sborník Orla Československého*,[27] ve kterém jsou zachyceny orelské sestavy, a to jak s nářadím a náčiním, tak i bez něj. Rovněž jsou zde prezentovány rady pro vedení tělocvičné hodiny.

Podrobnější historii některých jednot, a to především těch nejstarších, lze najít v jimi vydaných brožurkách. Mezi ně patří např. *Pětadvacet let jednoty Orla českosl. ve Vyškově 1905 - 1930*,[28] *20 let trvání jednoty Orla československého v Plzni 1913-1933*,[29] *Výroční zpráva Křesťansko-sociální tělocvičné jednoty "První pražský Orel" na Král. Vyšehradě 1913*[30] či *Vznik a vývoj prvé orelské jednoty v Praze: Dějiny "Křesťansko-soc. tělocvičné Jednoty První pražský Orel na Král. Vyšehradě", nyní "Jednoty Orla Čs. Praha II. a VI.": 1911-1926*.[31]

[25] *Orelský katechismus*. (1938). Třebíč: Československý Orel v Brně.
[26] *Příručka osvětové práce orelské*. (1921). Brno: Ústřední Osvětový Sbor Orla Čsl.
[27] *Sborník Orla Československého*. (1919). Brno: Ústřední rada Orla Československého.
[28] *Pětadvacet let jednoty Orla českosl. ve Vyškově 1905 - 1930*. (1930). Vyškov: Jednota Orel čsl.
[29] *20 let trvání jednoty Orla československého v Plzni 1913-1933*. (1933). Plzeň: Orel československý.
[30] *Výroční zpráva Křesťansko-sociální tělocvičné jednoty "První pražský Orel" na Král. Vyšehradě 1913*. (1914). Praha.
[31] *Vznik a vývoj prvé orelské jednoty v Praze: Dějiny "Křesťansko-soc. tělocvičné Jednoty První pražský Orel na Král. Vyšehradě", nyní "Jednoty Orla Čs. Praha II. a VI.": 1911-1926*. (1926). Praha: Jednota Orla Čs. Praha II a VI.

Rovněž svou brannou výchovu zachytil Čsl. Orel v několika svých brožurkách. Ty většinou přinášejí informace z orelských branných závodů, a to včetně výsledků a seznamu závodníků, či shrnují pokyny k výcviku orelských branných oddílů. Mezi těmito publikacemi lze zmínit např. *I. ústřední branné závody Čsl. Orla. Brno 26.–27. září 1936: Přehledná zpráva s technickými výsledky*,[32] *II. ústřední branné závody Čsl. Orla. Brno 11.–12. září 1937: Přehledná zpráva s technickými výsledky*[33] či *Pokyny pro výcvik branných oddílů Čsl. Orla v období 1935-1936.*[34]

Čsl. Orel vydal také několik publikací vztahujících se k největší akci, kterou kdy uspořádal. Jednalo se o Svatováclavské dni Orelstva v Praze 1929. K této velkolepé orelské slavnosti byly sepsány *Pokyny pro účastníky*, ve kterých lze najít nejen stručný program celé této akce, ale i např. doporučení, jak se mají jednotliví účastníci při slavnostech chovat, pokyny k řazení do průvodů či doporučení, co si do průvodů či na závody vzít s sebou a co naopak nechat na pokojích. Samotný program slavností je detailně (česky a francouzsky) rozebrán v brožurce *Program Svatováclavských dnů Orelstva v Praze 1929.*[35] Ta mj. obsahuje i soupis čestného a výkonného předsednictva slavností a také seznam členů přípravného výboru. Její součástí jsou i pořad slavnostního průvodu orelského členstva a programy sjezdů a výstav, které se v rámci těchto slavností konaly.

Již o poznání méně informací bylo pro tuto habilitační práci čerpáno z knih. Většina z užitých měla poměrně široké zaměření a o tělesné výchově a sportu v organizaci Orel se zmiňovala pouze okrajově. Jednou ze dvou výjimek byla publikace *K historii Sokola, Orla a skautingu na Prostějovsku do roku 1948.*[36] Tato publikace, která má poměrně pečlivě uvedený poznámkový aparát, se sice zabývá Sokolem, Orlem a skautingem na Prostějovsku, ale jsou v ní mj. zachy-

[32] *I. ústřední branné závody Čsl. Orla. Brno 26.–27. září 1936: Přehledná zpráva s technickými výsledky.* (1936). Brno: Československý Orel.

[33] *II. ústřední branné závody Čsl. Orla. Brno 11.–12. září 1937: Přehledná zpráva s technickými výsledky.* (1937). Brno: Československý Orel.

[34] *Pokyny pro výcvik branných oddílů Čsl. Orla v období 1935-1936.* (1936). Brno: Československý Orel.

[35] *Program Svatováclavských dnů Orelstva v Praze 1929.* (1929). Praha: Přípravný výbor Svatováclavských Dnů Orelstva.

[36] Slavotínek, I. (2001). *K historii Sokola, Orla a skautingu na Prostějovsku do roku 1948.* Prostějov: Městská knihovna v Prostějově.

ceny i nejdůležitější mezníky orelské historie. Nejvýznamnější knihou pro tvorbu této habilitační práce se ovšem stala publikace *Kulturně výchovná a vzdělávací činnost českých tělovýchovných organizací*,[37] která obsahuje ne zcela zanedbatelnou kapitolu, ve které jsou popsány počátky orelského hnutí v českých zemích. Její součástí je ovšem i obdobná kapitola o SDTJ, ze které bylo rovněž čerpáno. Další užitečnou knihou pojednávající mj. o Čsl. Orlu na Slovensku je publikace Jaromíra Perútky *Dejiny telesnej výchovy a športu na Slovensku*.[38] Autor v ní např. zachycuje počátky činnosti Čsl. Orla na Slovensku a věnuje se i rozdělování celé orelské organizace.

Většina ostatních děl, ze kterých bylo čerpáno, se již orelským hnutím zabývala zcela okrajově. Nelze však opomenout knihy, ze kterých byly využity informace týkající se politického katolicismu, se kterým bylo orelské hnutí pevně spjato. Mezi nimi je třeba jmenovat publikaci zachycující počátky českého katolicismu, která nese název *Český katolicismus 1890–1914: Kapitoly z dějin českého katolického tábora na přelomu 19. a 20. století*.[39] Dále se jedná o knihu, která popisuje historický vývoj českého politického katolicismu od jeho počátků do roku 2005. Touto knihou je *Český politický katolicismus 1848–2005*.[40] Mezi nejnovější literaturu, ze které bylo čerpáno, patří kniha *Za boha, národ a pořádek*.[41] Tato publikace se zabývá především tématikou antidemokratických a nacionalistických tendencí v prostředí českého a německého katolicismu, a to v meziválečném Československu. Celá tato problematika je ale popisována ve středoevropském kontextu, a to především s důrazem na vývoj v Rakousku a Německu. V neposlední řadě je pak nutno jmenovat knihu *Budování státu I. (1918–1919)*,[42] která pojednává o počátcích nově vzniklého Československa. Tato publikace totiž obsahuje kapitolu zachycující postavení katolíků v Československu v letech 1918 a 1919.

[37] Beranová, J., & Waic, M. (1998). *Kulturně výchovná a vzdělávací činnost českých tělovýchovných organizací*. Praha: Národní muzeum.
[38] Perútka, J. (1980). *Dejiny telesnej výchovy a športu na Slovensku*. Bratislava: Šport.
[39] Marek, P. (2003). *Český katolicismus 1890–1914: Kapitoly z dějin českého katolického tábora na přelomu 19. a 20. století*. Olomouc: Gloria Rosice.
[40] Fiala, P., Foral, J., Konečný, K., Marek, P., Pehr, M., & Trapl, M. (2008). *Český politický katolicismus 1848–2005*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
[41] Šebek, J. (2016). *Za boha, národ a pořádek*. Praha: Academia.
[42] Peroutka, F. (1991). *Budování státu I. (1918–1919)*. Praha: Lidové noviny.

Dále bylo třeba pracovat s tím, že Orel vznikl v době, kdy již v českých zemích existovaly velké tělocvičné organizace. Bylo proto třeba stručně zmapovat též jejich historii, tělovýchovný systém, zázemí, počty členů a jejich vztah k Orlu. Vzhledem k tomu, že Orel často uváděl, že k jeho vzniku přispěla náboženská nesnášenlivost v Sokole a SDTJ, bylo nutno zaměřit pozornost i na nejnovější knihy, které pojednávají především o těchto spolcích. Nemohla však být opomenuta ano FDTJ a FPT.

V případě Sokola byla k těmto účelům použita především kniha *Sokol v české společnosti 1862-1938*.[43] Ta se zabývá vývojem sokolské organizace od jejích počátků do roku 1938. Lze v ní najít informace týkající se např. vztahů ČOS ke státu, ostatním tělocvičným organizacím či politickým stranám. Kniha rovněž obsahuje tabulky, z nichž lze vyčíst měnící se velikost členské základny či počty tělocvičen a hřišť, které sokolové vlastnili. Její součástí je i historie sokolského hnutí v jiných slovanských národech. K zmapování historie Sokola byly dále, i když již v podstatně menší míře, využity knihy *Stručné dějiny sokolstva: 1862-1912*,[44] *Stručné dějiny sokolstva 1912-1941*,[45] či *Sokolstvo za války a převratu: příspěvek k dějinám odboje*.[46] O historii Sokola ovšem pojednává celá řada dalších publikací.

Při nastiňování událostí a vztahů mezi SDTJ a Čsl. Orlem byl využíván tištěný dokument *Usnesení sjezdová a provolání Svazu dělnických tělocvičných jednot československých v letech 1903–1927*,[47] ve kterém jsou zachyceny rezoluce SDTJ a nejdůležitější informace o tomto spolku. Vše je chronologicky a přehledně uspořádáno.

Při zpracování podkapitoly týkající se FDTJ a FPT bylo dále čerpáno ze souboru dokumentů *Sjezdy proletářské tělovýchovy: sborník dokumentů ze sjezdů*

[43] Waic, M. et al. (1996). *Sokol v české společnosti 1862-1938*. Praha: Fakulta tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy.
[44] Jandásek, L., & Pelikán, J. (1946). *Stručné dějiny sokolstva: 1862-1912*. Praha: Nakladatelství Československé obce sokolské.
[45] Fikar, A. (1948). *Stručné dějiny sokolstva 1912-1941*. Praha: ČOS.
[46] Lasovská, F. (1928). *Sokolstvo za války a převratu: příspěvek k dějinám odboje*. Praha: ČOS.
[47] Silaba, R., & Špůr, J. (1928). *Usnesení sjezdová a provolání Svazu dělnických tělocvičných jednot československých v letech 1903–1927*. Praha: Nákladem Svazu Dělnických tělocvičných jednot československých.

FDTJ a FPT,[48] ve kterém jsou zachyceny hlavní myšlenky a náplň činnosti FDTJ a FPT. Čsl. Orlu je zde ovšem věnována minimální pozornost.

Mezi dalšími knihami, kterých bylo využíváno při zpracování této problematiky, lze dále jmenovat např. monografii *Tělovýchova a sport ve službách české národní emancipace*,[49] ve které jsou obsaženy citace sokolských prohlášení či rezolucí, které nepochybně přispěly ke vzniku orelského hnutí.

Nemalý význam pro tuto habilitační práci měla velmi rozsáhlá, pečlivě zpracovaná a utříděná publikace *Sport a tělesná kultura v Čsl. republice a cizině*[50] od Prokopa Bureše a Jana Plichty. Ta předkládá obrovské množství dobových informací o tělesné výchově a sportu ve 20. letech 20. století. Kniha obsahuje i svébytné kapitoly věnované ČOS, SDTJ a Čsl. Orlu. Těch bylo využíváno především při porovnávání velikosti těchto spolků.

V *Památníku československé tělesné výchovy a sportu na rok 1947*[51] je popsána celá řada zajímavých událostí z československé tělesné výchovy a sportu do roku 1947. Je zde také zachycen nástin historie několika tělovýchovných a sportovních organizací, a to např. ČOS, Čsl. Orla, SDTJ a FDTJ. Dále jsou zde popsány činy několika významných osobností, které se zasloužily o rozvoj tělesné výchovy a sportu v Československu. Zbytek památníku je rozdělen na jednotlivé druhy sportu. Pro popisování obecnějších událostí týkajících se historie tělesné výchovy a sportu v českých zemích a také historie ČOS a SDTJ byly dále využívány např. publikace *Přehled vývoje tělesné výchovy na území ČSSR*[52] a *Tělesná výchova a sport v politickém životě meziválečného Československa*.[53]

[48] Marek, J. (1976). *Sjezdy proletářské tělovýchovy: sborník dokumentů ze sjezdů FDTJ a FPT*. Praha: Olympia.

[49] Waic, M. (2013). *Tělesná výchova a sport ve službách české národní emancipace*. Praha: Karolinum.

[50] Bureš, P., & Plichta, J. (1931). *Sport a tělesná kultura v Čsl. republice a cizině*. Praha: Almanach sportu.

[51] Zatloukal, J., Hlava-Svoboda, V., Chada, L., & Veselá, J. (1947). *Památník Československé tělesné výchovy a sportu: kapitoly slavných událostí: věnováno českým a slovenským sportovcům*. Bratislava: Josef Zatloukal.

[52] Reitmayer, L. (1978). *Přehled vývoje tělesné výchovy na území ČSSR*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

[53] Waic, M. (2016). *Tělesná výchova a sport v politickém životě meziválečného Československa*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky.

Dalším pramenem, z kterého bylo rovněž čerpáno menší množství informací, byly kvalifikační práce. Využity byly v podstatě pouze tři. První nesla název *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948*.[54] Tato rozsáhlá disertační práce, která byla obhájena, a tudíž i zveřejněna až po započetí tvorby této habilitační práce, pojednává především o historii spolku Orel v Čechách. Nelze ale tvrdit, že by se v ní nevyskytovaly zmínky o jiných zemských orelských organizacích. Ty jsou zde přirozeně zmíněny, ale to pouze v základních rysech, a navíc především ve vztahu k českým župám. Uvedená disertační práce se navíc nezaměřuje výhradně na orelskou tělesnou výchovu a sport, ale přistupuje k tématu o něco šířeji. Lze zde např. najít životopisy orelských průkopníků, pohled na náboženské úkoly Orelstva či ukázky z orelské poezie a zhudebněných textů. V práci rozhodně nebyly opomenuty ani orelské pouti a propojení Orla s představiteli katolické církve, jejichž hlasům orelské vedení vždy naslouchalo, a také s katolickými politiky. Text je doplněn menším množstvím obrazových příloh.

Druhou kvalifikační prací, ze které tato habilitační práce čerpala, byla rigorózní práce zpracovaná na téma *Orol na Slovensku v r. 1919 – 1938*.[55] Také tato práce přistupovala k tématu podstatně šířeji a zabývala se např. náboženskou a osvětovou činností spolku Orel, jeho výchovnými a vzdělávacími cíli či orelským tiskem. Nicméně jí nelze upřít, že poměrně detailně zpracovává obecnou historii slovenského Orla, jeho snahy o odtržení od ústředí a také jeho oproti českým zemím o poznání skromnější, tělovýchovu.

Třetí kvalifikační práce využitá pro tvorbu této habilitační práce nese název *Proměny religiozity Čechů od 19. století*.[56] Bylo z ní však čerpáno zcela okrajově, a to pro zjištění procentuálního zastoupení jednotlivých věřících v Čechách před a po první světové válce.

[54] Vejvar, S. (2014). *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika).
[55] Grexa, J. (1971). *Orol na Slovensku v r. 1919 – 1938* (Rigorózní práce, Univerzita Komenského v Bratislave, Bratislava, Československo).
[56] Šimlová, M. (2013). *Proměny religiozity Čechů od 19. století* (Diplomová práce, Západočeská univerzita v Plzni, Plzeň, Česká republika).

Posledním pramenem, ze kterého tato habilitační práce čerpala, byl internet. Jednalo se ovšem především o oficiální stránky orelské organizace, ze kterých bylo navíc použito pouze minimální množství informací. Internet lze nicméně označit jako nezanedbatelného pomocníka při vyhledávání obrázků, které mají bezesporu velikou vypovídající schopnost.

3 Politický katolicismus v českých zemích a Československu do roku 1948

První formování politických struktur katolického tábora lze sledovat zhruba od 40. let 19. století. V této době totiž vznikaly první spolky, které neměly striktně vyhraněný náboženský charakter, ale nabízely svým členům i další aktivity, a to např. charitativní či vzdělávací. Tyto spolky začaly pozvolna také promlouvat do veřejného a politického dění.[1]

Český politický katolicismu se ale rodil velice pomalu, postupně, krok za krokem. K jeho prvnímu zřetelnému vystoupení došlo v revolučních letech 1848–1849, a to po boku národního hnutí, v jehož programu bylo zrovnoprávnění postavení všech národů habsburské monarchie. Rozvoj českého politického katolicismu souvisel v první řadě s obranou katolické církve, která se v nové – průmyslové společnosti ocitla v defenzivě, stejně jako hodnoty, na nichž stavěla. Katoličtí kněží se museli v této době prozatím spokojit s tím, že mají alespoň své zástupce v Národním výboru, který panovníkovi ve svých peticích formuloval nejnovější požadavky národa. Založením týdeníku *Blahověst* Václavem Šulcem v roce 1847 získala skupina politických katolíků větší prostor k vyjadřování vlastních názorů. Tím byl také položen základ politického, hospodářského a kulturního programu křesťanského lidového hnutí v českých zemích. Skupina kněžích v okolí Václava Šulce vycítila, že v Evropě dozrává čas k velkým společenským změnám. Václav Šulc tak začal ve svém týdeníku a poté i v prvním periodiku českého politického katolicismu – týdeníku *Občan*, společně s dalšími přispěvateli vyzývat katolíky k aktivitám na poli národního hnutí, politiky, náboženství, kultury a sociální práce, a to ve prospěch širších vrstev obyvatelstva.[2]

Prvními organizacemi českého politického katolicismu se staly katolické jednoty, které byly jak v Čechách (např. Katolická jednota v Čechách), tak i na

[1] Marek, P. (2003). *Český katolicismus 1890–1914: Kapitoly z dějin českého katolického tábora na přelomu 19. a 20. století*. Olomouc: Gloria Rosice, s. 13.

[2] Fiala, P., Foral, J., Konečný, K., Marek, P., Pehr, M., & Trapl, M. (2008). *Český politický katolicismus 1848–2005*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, s. 9–13.

Moravě (např. Katolická jednota jazyka slovanského), kde bylo katolické hnutí výrazně silnější, inspirovány německými a rakouskými vzory. Porážka revoluce z let 1848–1849 a následný nástup Bachova absolutismu (1851–1859) ale zkomplikovaly politickou činnost katolických jednot. Již v polovině března 1849 vyšel prozatímní spolkový zákon,[3] který znemožnil zřizování pobočných spolků výše jmenovaných katolických jednot na českém venkově a dokonce zakazoval i písemné kontakty mezi spolkovými strukturami. Téměř na deset let vymizela politická témata z katolického tisku. Katolická jednota v Čechách velice chřadla, Moravané si ale počínali lépe. V letech 1851–1854 dokonce uspořádali čtyři velké sjezdy katolických jednot.

Teprve v 60. letech vznikl prostor pro konstituování spolků katolických tovaryšů, svatojosefských jednot mužů a jinochů či např. katolicko-politických jednot. Katolické jednoty musely ale veřejně prohlásit, že politické otázky stojí mimo oblast jejich zájmu. Zákaz politické činnosti katolických spolků[4] však neznamenal jejich zrušení, ale spíše novou orientaci směrem na náboženské, vzdělávací a sociální práce. Tradiční charita začala být doplňována novými formami a přístupy, které chtěly dobročinnost posunout do oblasti ofenzivních produktivních opatření svépomoci. Dominantní postavení zaujaly na tomto poli v 50. až 80. letech 19. století Spolky katolických tovaryšů.[5] Jakousi neoficiální zastřešovací organizaci tohoto druhu spolků pro české země obstarávala pražská jednota, která byla založena a vedena vyšehradským kanovníkem Edvardem Janem Nepomukem Brynychem. Tato jednota totiž svolávala sjezdy těchto spolků pro celé české země.

[3] Laštovka, K. (1936). *Československé správní právo: Část zvláštní: I. díl.* Praha: Melantrich, s. 64–65.

[4] Řada spolků se seskupovala kolem periodik, jakými byly *Blahověst*, *Čech*, *Dělník* či *Hlas* a stávala se tak zázemím pro katolicky orientované politiky a zdrojem jejich potenciálních voličů. Katolické spolky reprezentovaly první ze dvou zdrojů, ze kterých čerpaly v 90. letech založené katolické politické strany. Druhé centrum politického katolicismu existovalo uvnitř nejstarší politické strany v českých zemích – Národní strany.
Marek, P. (2003). *Český katolicismus 1890–1914: Kapitoly z dějin českého katolického tábora na přelomu 19. a 20. století.* Olomouc: Gloria Rosice, s. 13–14.

[5] Fiala, P., Foral, J., Konečný, K., Marek, P., Pehr, M., & Trapl, M. (2008). *Český politický katolicismus 1848–2005.* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, s. 13–17.

Pád Bachova absolutismu na konci 50. let 19. století dal možnost i podnět k obnovení katolického politického života. Ten však v následujících deseti letech stagnoval a ztrácel své dříve vydobyté pozice. Objevil se až na přelomu 60. a 70. let 19. století, kdy se vydal dvěma směry. První lze označit za konzervativní a druhý za lidový. Hlavní slovo mezi jednotami dominujícího konzervativního směru, který byl napojen na Národní stranu, měla Katolicko-politická jednota v Království českém, která vznikla v Praze roku 1871, a to jako katolické centrum *„usedlého pražského měšťanstva“*.[6] Ta chtěla bránit zájmy církve a katolíků, které ohrožovaly útoky ze strany liberálně orientovaných kruhů. Lidový směr byl naopak spojen s prvními organizačními kroky dělnictva, které se ocitlo díky rozvoji kapitalistického výrobního systému v těžké sociální situaci.[7]

V 90. letech 19. století došlo k akceleraci vývoje českého politického katolicismu, který již začal zcela zřetelně směřovat k založení vlastní politické strany.[8] K němu však směřovali především představitelé lidového (sociálního) křídla, protože zájmy konzervativních katolíků byly naplňovány Národní stranou. Od ní se však konzervativci nakonec oddělili a založili v roce 1897 Národní stranu katolickou. Jejich katolický protějšek se mezitím zformoval v Křesťansko-sociální straně v Čechách. Základy jejího programu byly položeny na 1. sjezdu delegátů křesťanského dělnictva v Litomyšli, který zde proběhl ve dnech 8. a 9. září 1894.[9] Uvnitř však nevládly jednotné názory. To vedlo v roce 1899 k založení Křesťansko-sociální strany lidové. Její existence však neměla dlouhého trvání. Jednalo se v podstatě

[6] Marek, P. (2003). *Český katolicismus 1890–1914: Kapitoly z dějin českého katolického tábora na přelomu 19. a 20. století*. Olomouc: Gloria Rosice, s. 14.

[7] Fiala, P., Foral, J., Konečný, K., Marek, P., Pehr, M., & Trapl, M. (2008). *Český politický katolicismus 1848–2005*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, s. 17–22.

[8] K římskokatolické církvi se v Čechách, podle sčítání lidu v roce 1900, hlásilo 96,6 % obyvatelstva. Tento stav ale velice pravděpodobně neodpovídal skutečnosti. Jednalo se spíše o „matrikové katolictví“.
Šimlová, M. (2013). *Proměny religiozity Čechů od 19. století* (Diplomová práce, Západočeská univerzita v Plzni, Plzeň, Česká republika), s. 59–61.
Grexa, J. (1971). *Orol na Slovensku v r. 1919 – 1938* (Rigorózní práce, Univerzita Komenského v Bratislave, Bratislava, Československo), s. 105.

[9] Marek, P. (2003). *Český katolicismus 1890–1914: Kapitoly z dějin českého katolického tábora na přelomu 19. a 20. století*. Olomouc: Gloria Rosice, s. 23–24.
Tamtéž, s. 38.

o jakýsi pokus etablovat v českém prostředí ideu křesťanské demokracie. Ta byla částí členstva odmítána, a tudíž i v této straně musely vzniknout rozepře.

V roce 1906 došlo ke spojení Křesťansko-sociální strany lidové s Národní stranou katolickou a Křesťansko-sociální stranou v Čechách, a tím i k vytvoření Strany katolického lidu. Tato jednotná strana sdružovala představitele původních katolických politických proudů a hlásila se k myšlence tolerance. Nabízela také členství dalším křesťanům, a to jmenovitě protestantům. Zakladatelé se snažili vybudovat z této strany skutečně masovou a moderní politickou stranu s pevnou vnitřní strukturou. Velká očekávání však zůstala nenaplněna. Ve straně totiž opět vznikly rozpory, a to mezi původními organizacemi, jejichž spojení stranu vytvořilo. K původním stranám se navíc připojilo i Sdružení českých katolických zemědělců pro Království české. Do značné míry navíc ve straně samostatně působily i některé regionální organizace (zejména jihočeská a východočeská), které se v době vnitrostranických bojů zformovaly v útvary žijící vlastním životem. Významná byla především existence královéhradeckého centra, které zesílilo především díky vlivu a působení nového tamního biskupa Edvarda Jana Nepomuka Brynycha. Neshody mezi představiteli jednotlivých směrů vedly v letech 1910–1914 k dalšímu štěpení, a to na jeden původní (Česká strana křesťansko-sociální v Království českém) a tři nové útvary (Křesťansko-sociální strana lidová, Katolicko-národní strana konzervativní a Konzervativní strana lidová).

Ke spojení katolických politických stran v Čechách došlo až v období první světové války. V roce 1916 byl ustanoven organizační útvar Spojené katolické strany v Čechách a po válce založena Československá strana lidová. Předpoklady k obnovení spojení katolických stran se přitom začaly rodit již v roce 1912 a jsou spjaty s osobností Františka Xavera Kordače. Ten viděl v katolickém politickém hnutí obrovskou voličskou základnu, kterou by bylo možné využít v politice. Jednotné hnutí mělo sdružovat jak politické, tak i nepolitické organizace. Tato myšlenka vynesla Františka Xavera Kordače do popředí české katolické politické scény, i když ten v tuto chvíli oficiálně předsednickou funkci žádné strany nepřevzal. V roce 1912 se stal „pouze“ III. místopředsedou České strany křesťansko-sociální

v Království českém.[10] Teprve v průběhu první světové války začal vykonávat funkci předsedy Spojené katolické strany v Čechách.[11]

Proces zakládání Katolické strany národní na Moravě rovněž probíhal komplikovaně, ale byl o poznání jednodušší než v Čechách. Nedošlo zde např. k takovým rozporům mezi oběma základními katolickými politickými proudy. Křesťanští sociálové na Moravě měli již v období 40. až 80. let 19. století nad svými kolegy z Čech určitý náskok v působení mezi dělnickými vrstvami obyvatelstva. O to se zasloužila především tzv. Sušilova družina,[12] pojmenovaná podle kněze Františka Sušila. Její členové vyvíjeli např. osvětovou organizační, charitativní a vzdělávací činnost. Moravané se před vytvořením zemské křesťansko-sociální organizace zaměřili spíše na rozvíjení spolkových aktivit v jednotlivých místech. O to se staraly místní spolky, které ve svých členech udržovaly víru, tvorbu pozitivního vztahu k církvi a jejím snahám a snažily se i o vlastní sociální vzestup. Tento program byl realizován nastupující generací mladých kaplanů, mezi které patřil např. Jan Šrámek (viz příloha 1), Tomáš Šilinger či Antonín Cyril Stojan.[13] Katolicko-politické jednoty byly na Moravě zakládány zhruba ve dvou časových vlnách, a to v 70. a 90. letech 19. století. Na konci 90. let již na Moravě fungovalo okolo 120 křesťansko-sociálních spolků. V této době také dozrával čas k odchodu katolické pravice z Národní strany.[14]

Katolická strana národní na Moravě tak vznikla v podstatě oddělením od Národní strany (staročeské) v roce 1896.[15] V Národní straně totiž nebyli staročeši schopni dostatečně bránit katolické zájmy a čelit expanzi liberalismu. Staročeskému vedení se tak orientace na katolíky vyplácela především do 90. let. Poté začala Národní strana upadat a její vedení si začalo hledat nové spojence, od

[10] Fiala, P., Foral, J., Konečný, K., Marek, P., Pehr, M., & Trapl, M. (2008). *Český politický katolicismus 1848–2005*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, s. 39–51.
[11] Marek, P. (2003). *Český katolicismus 1890–1914: Kapitoly z dějin českého katolického tábora na přelomu 19. a 20. století*. Olomouc: Gloria Rosice, s. 139–147.
[12] Tamtéž, s. 40–41.
[13] Fiala, P., Foral, J., Konečný, K., Marek, P., Pehr, M., & Trapl, M. (2008). *Český politický katolicismus 1848–2005*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, s. 52–56.
[14] Marek, P. (2003). *Český katolicismus 1890–1914: Kapitoly z dějin českého katolického tábora na přelomu 19. a 20. století*. Olomouc: Gloria Rosice, s. 25.
[15] Šmíd, M. (2007). *Masaryk a česká Katolická moderna*. Brno: L. Marek, s. 76.

kterých si slibovalo, že mu pomohou ubránit alespoň část ztrácejících pozic. Před katolíky tak dali staročeši přednost mladočechům (Národní strana svobodomyslná).

Sjezd představitelů spolkových diecézních sdružení navíc položil ve Vyškově v roce 1899 základy pro vytvoření Moravsko-slezské křesťansko-sociální strany na Moravě. Ta byla podle jejich hesla *„dvou sborů jedné armády katolíků“* sice do jisté míry samostatnou, ale zároveň přímou součástí Katolické strany národní na Moravě. Ústřední postavou mezi moravskými křesťanskými sociály byl Jan Šrámek, který byl také zvolen předsedou strany. Výše uvedený vztah mezi Moravsko-slezskou křesťansko-sociální stranou na Moravě a Katolickou stranou národní na Moravě fungoval z několika důvodů. Křesťanští sociálové měli relativní volnost, ale i plnoprávné zastoupení v ústředí. Poměrně dlouho se navíc podřizovali politickému vedení předáků z Katolické strany národní na Moravě. Ještě před vypuknutím první světové války však vystoupili s ambicemi celý moravský politický katolicismus řídit, což se samozřejmě projevilo zostřením vztahů. Napětí pokračovalo i v období první světové války.[16]

Jak čeští, tak i moravští političtí katolíci se také snažili probojovat do Říšské rady. To se jim však příliš nedařilo. Z katolických politických stran v Čechách se ve volbách v letech 1897 a 1901 neprosadil nikdo. Moravské katolické politické strany byly úspěšnější. V roce 1897 se do parlamentu dostal Antonín Cyril Stojan. Toho navíc do Říšské rady doprovodil v roce 1901 Mořic Hruban a v doplňujících volbách roku 1902 ještě Josef Koudelka. Katolíci byli ovšem podstatně úspěšnější v zemských volbách. Velkým problémem tohoto období bylo navíc ale pro katolické politiky nalezení vhodných politických spojenců.[17]

Své největší úspěchy sklidil politický katolicismus především v letech 1907–1911. Katolickým politikům prospěla změna hlasovacího práva. V 19. století se volilo ve volebních kuriích – do roku 1896 ve čtyřech, od roku 1896 do roku 1907 dokonce v pěti volebních kuriích. Poměr hlasů z nich přitom ale nebyl

[16] Fiala, P., Foral, J., Konečný, K., Marek, P., Pehr, M., & Trapl, M. (2008). *Český politický katolicismus 1848–2005.* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, s. 52–56.
[17] Tamtéž, s. 63–76.

stejný. Kuriální systém byl zrušen roku 1907. Zaveden byl nový systém volby do Poslanecké sněmovny Říšské rady. Území bylo rozděleno na volební okresy a za každý okres byl volen do Říšské rady jeden poslanec (vyjma Haliče, kde byli voleni poslanci dva). Tím bylo zavedeno všeobecné, rovné a tajné volební právo pro muže.

V roce 1907 získali katolíci v českých zemích 38,7 % všech odevzdaných hlasů. Ty jim umožnily konečně vyslat do Říšské rady podstatně větší počet poslanců. Konkrétně se jednalo o sedm Čechů a deset Moravanů. Mezi moravskými poslanci byli i Antonín Cyril Stojan, Tomáš Šilinger, Josef Mnohoslav Kadlčák a Jan Šrámek.[18] Katoličtí poslanci si dokonce vytvořili v Říšské radě vlastní poslanecký klub. Následné volby do českého zemského sněmu a doplňovací volby v Čechách a na Moravě do Říšské rady i zemských sněmů úspěchy katolíků potvrdily. Po zavedení nového volebního systému tak jejich volební zisky rostly.[19]

Přestože někteří pozorovatelé předpokládali, že se katolickému táboru podaří v roce 1911 zopakovat úspěch z roku 1907, opak byl pravdou. Do Říšské rady se z Čech nedostal nikdo a z Moravy se prosadilo pouze sedm poslanců.[20] Jednalo se tedy o ztrátu velice citelnou. Nástup do předvolebního období byl přitom velice slibný. Navíc se katolíkům začal rýsovat politický partner. Na přelomu března a dubna vystoupil předseda Národní rady české Jan Podlipný s tím, že by české politické strany měly upořádat tzv. deklarantské volby, které by manifestovaly jednotu české politiky vůči vídeňské vládě. Strany si měly ponechat stejný počet poslanců a i ve stejném složení je vyslat na Říšskou radu. Na počátku dubna 1911 se kvůli tomu dokonce sešli zástupci politických stran, které měly v Říšské radě zastoupení. Katolické politické strany tento návrh samozřejmě vítaly. Návrh ale

[18] Poslancem Říšské rady byl i Janez Evangelist Krek – zakladatel slovinské křesťansko-sociální strany. Jan Šrámek s ním udržoval přátelský styk. Janez Evangelist Krek dokonce i několikrát navštívil Moravu. Zprostředkovával také výměnu zkušeností z fungování politických stran a přidružených (satelitních) organizací – zejména odborů.

[19] Fiala, P., Foral, J., Konečný, K., Marek, P., Pehr, M., & Trapl, M. (2008). *Český politický katolicismus 1848–2005.* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, s. 83–87. Tamtéž, s. 96–97.

[20] Trapl, M. (2001). Hnutí „Pryč od Říma“ („Los von Rom“). In I. Koucká & D. Papajík (Eds.), *Politický katolicismus v nástupnických státech Rakousko-Uherské monarchie v letech 1918 – 1938* (pp. 13–29). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

neprošel. Již během jednání v Praze se ukázalo, že pro některé politické strany jsou sociální demokraté a především pak katolíci jako partner zcela nepřijatelní. Některé strany byly již navíc v této době vázány tajnými předvolebními smlouvami a přijetí takovéhoto návrhu by jim nepřišlo vhod. Politické strany (v Čechách agrárníci, mladočeši, národní sociálové a sociální demokraté, na Moravě agrární, lidovo-pokroková, sociálnědemokratická a živnostenská strana) se postupně začaly formovat do protikatolického bloku.[21]

V průběhu první světové války prošel český politický katolicismus poměrně složitým vývojem. Hledal se samozřejmě optimální postoj ke státoprávním záležitostem a také cesta ke sjednocení katolické politiky. V počátcích první světové války nedovolovalo rakouské vlastenectví politickému katolicismu zaujmout odmítavý postoj ke společné vlasti. Převládal v něm naopak dojem spravedlivé války. Oba hlavní představitelé politického katolicismu na Moravě – Jan Šrámek a Mořic Hruban také stáli v čele poměrně početné delegace směřující do Artstettenu k uctění památky rakouského následníka trůnu – Františka Ferdinanda d'Este.

Nedlouho poté vyšlo v moravském katolickém tisku provolání nazvané České veřejnosti, ve kterém politický katolicismus deklaroval loajalitu vůči státu. Provolání bylo samozřejmě podepsáno oběma zmíněnými funkcionáři.

„ ...Programové stanovisko našich stran ke státu a celému mocnářství je známo. Víme všichni, vědom si jest toho celý náš národ, že v silném a ke všem národům spravedlivém Rakousku má nejbezpečnější záruku svého bytí a své budoucnosti. V této vážné a velké chvíli, v níž se říše naše ocitá a s ní i národ i vlast naše, stojíme a s námi stojí veškeren lid náš s neochvějnou věrností a oddaností k říši a k vznešenému jejímu mocnáři... "[22]

Tento postoj politického katolicismu ale nebyl přijat s příliš velkými sympatiemi. Ostatní politické strany a také většina české veřejnosti spíše mlčely a

[21] Fiala, P., Foral, J., Konečný, K., Marek, P., Pehr, M., & Trapl, M. (2008). *Český politický katolicismus 1848–2005.* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, s. 103–111.

[22] Tamtéž, s. 128–129.
Čech: politický týdenník katolický, XXXIX., 1914, č. 206, s. 5.

vyčkávaly. Celá tato akce skončila naprostým nezdarem a politický katolicismus se tím ještě více odcizil možným politickým partnerům. Po celou dobu války zůstali jeho představitelé např. mimo okruh Maffie,[23] o jejíž existenci nebyli údajně jako nespolehliví partneři informováni.

Teprve v roce 1915 začala většina české politiky přitakat Rakousku-Uhersku. Nebylo to však z vlastního přesvědčení, ale spíše z taktických záměrů. S politickým katolíky se tedy jako s partnery opět nepočítalo, protože pro ně byla loajalita vůči Rakousku věcí vlastního přesvědčení. Tyto kroky ostatních politiků ale směrovaly český politický katolicismus ke sjednocení a utvoření jednotné katolické politické strany. Spojená strana katolická, která sjednotila české katolické politické strany, byla vytvořena v roce 1916. Moravští katolíci stáli prozatím mimo. Představitelé politického katolicismu si nicméně v této době začali pozvolna uvědomovat, že pokud své postoje alespoň z části nezmění, budou se od nich ostatní politické strany nadále distancovat.[24]

Následné časové období mezi jarem 1916 a podzimem 1917 lze označit z pohledu katolické politiky za velice úspěšné. V české politice se totiž plně prosadil prorakouský aktivismus. Ten byl politickému katolicismu stále velice blízký. Česká politika tak konečně našla společnou řeč, a to v otázkách loajality vůči habsburské monarchii. Politickému katolicismu se tak konečně podařilo prolomit hráz a vrátit se do české politiky, a to minimálně jako trpěný, ale přesto důležitý účastník jednotného českého politického bloku. Navíc se začal výrazněji prosazovat i český politický katolicismus, který se začal stávat rovnocennějším partnerem moravského politického katolicismu.

Období mezi podzimem 1917 a 1918 lze pak z pohledu politického katolicismu charakterizovat jako období přitakání Rakousku a zároveň odmítání postojů české politiky, která se již opět vydala jiným směrem. Její ideou bylo vytvoření samostatného česko-slovenského státu. Program politického katolicismu, který tuto

[23] Jednalo se o skupinu politiků, kteří podporovali činnost Tomáše Garriguea Masaryka v zahraničí.

[24] Fiala, P., Foral, J., Konečný, K., Marek, P., Pehr, M., & Trapl, M. (2008). *Český politický katolicismus 1848–2005*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, s. 130–134.

ideu považoval za „vzdušný zámek“, byl naopak až do září 1918 svázán s věrností Rakousku, po kterém nicméně požadoval samostatné postavení českého národa v rámci monarchie. V té době byla již tato vize dávno opuštěna jejími dřívějšími politickými zastánci, kteří u ní tedy dlouho nevydrželi.[25]

K zásadnímu zvratu v názorech politického katolicismu došlo až v září 1918. Letní měsíce 1918 totiž již definitivně ukázaly, že vítězství Dohody v první světové válce je nezvratnou realitou. Politický katolicismus tak opustil svou prorakouskou koncepci a vyslovil souhlas s vytvořením samostatného česko-slovenského státu. Politici rovněž chtěli dotáhnout do konce své myšlenky na vytvoření jednotné celostátní katolické politické organizace, která by působila v rámci celé nové republiky. Nejprve však došlo počátkem roku 1919 k přejmenování české Spojené strany katolické na Československou stranu lidovou. Rovněž na Moravě byly nejprve sloučeny katolické politické strany a na počátku roku 1919 vznikla Československá strana lidová, do jejíhož čela byl zvolen Jan Šrámek.[26] Ke splynutí prozatím nedošlo. Obě větve – česká i moravská Československá strana lidová fungovaly paralelně vedle sebe a často vykazovaly i drobné programové rozdíly.[27] Spojení katolických stran bylo logickým krokem. Snad žádné jiné hnutí nebylo v českých zemích roztříštěno na tak velký počet malých straniček, přičemž rekordní počet jich katolíci měli v roce 1912, a to pět v Čechách a dvě na Moravě.[28]

Situace církví se po první světové válce významně zhoršila. Válečné hrůzy a utrpení lidí přispěly k morální krizi, která oslabila víru lidí. K protikatolickým náladám přispělo i to, že zahraniční český odboj byl koncipován nejen pro-

[25] Tamtéž, s. 135–139.

[26] Trapl, M. (2001). Hnutí „Pryč od Říma“ („Los von Rom“). In I. Koucká & D. Papajík (Eds.), *Politický katolicismus v nástupnických státech Rakousko-Uherské monarchie v letech 1918 – 1938* (pp. 13–29). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

[27] Poměry mezi českou a moravskou Československou stranou lidovou zůstaly, alespoň zpočátku, poměrně nevyjasněné. Nebylo zcela jasné, zda by se mělo mluvit o jedné, či dvou katolických stranách.
Fiala, P., Foral, J., Konečný, K., Marek, P., Pehr, M., & Trapl, M. (2008). *Český politický katolicismus 1848–2005.* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, s. 140–143.
Šmíd, M. (2012). *Nepřítel: první republika: radikalizace skupiny českých katolických intelektuálů v letech 1918-1938.* Chomutov: L. Marek, s. 109.

[28] Peroutka, F. (1991). *Budování státu I. (1918–1919).* Praha: Lidové noviny, s. 387–389.

tirakousky, ale do jisté míry i protikatolicky.[29] Protikatolický postoj odpovídal atmosféře doby a náladám značné části českého obyvatelstva. Pro politické síly představovalo protikatolické tažení vhodnou příležitost oslabit „klerikální politický tábor“. Levicové trendy doby navíc umožňovaly vystoupit proti katolické církvi jako významné složce kapitalistického řádu, neboť církev vlastnila a ochraňovala značné množství soukromého majetku. Protikatolické tendence byly výrazné především v Čechách. Na Moravě a ve Slezsku byly slabší a na Slovensku se takřka neprojevily. Zde totiž vyvolávaly v církevních a politických kruzích až protičeské nálady.[30]

Vedení lidové strany tak založilo svou novou politiku na taktice jednání v parlamentu a dočasných ústupcích a také oddalování řešení důležitých otázek na pozdější dobu. Bylo jí totiž neustále předhazováno pozdní odpoutání se od Rakouska. Naprostou většinou politických stran tak byli lidovci naprosto ignorováni.[31] Strana se přesto snažila dávat najevo svou státotvornost, stála pevně na pozicích parlamentní demokracie a snažila se všem ukázat, že svou dřívější prorakouskou politiku již opustila. V této taktice hrál mistrnou roli především Jan Šrámek, který se zasloužil o to, že se český katolicismus přizpůsobil republikánskému, národnímu a demokratickému zřízení.[32]

Svou loajalitu prokazovala lidová strana např. tím, že její poslanci a senátoři volili prezidentem Tomáše Garriguea Masaryka nebo že se její stoupenci střetli na jaře 1919 na Slovensku s jednotkami Maďarské republiky rad. Strana se také v roce 1920 jasně postavila proti snahám sociálnědemokratické levice při pokusech o převzetí moci při prosincové generální stávce.[33] Pomoci vyhrát zápas o boj na slunci pomohli katolicismu i Slováci, se kterými Jan Šrámek začal úzce spolu-

[29] Šebek, J. (2016). *Za boha, národ a pořádek*. Praha: Academia, s. 51–52.

[30] Fiala, P., Foral, J., Konečný, K., Marek, P., Pehr, M., & Trapl, M. (2008). *Český politický katolicismus 1848–2005*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, s. 177–179.

[31] Peroutka, F. (1991). *Budování státu I. (1918–1919)*. Praha: Lidové noviny, s. 392.

[32] Trapl, M. (2001). Hnutí „Pryč od Říma“ („Los von Rom“). In I. Koucká & D. Papajík (Eds.), *Politický katolicismus v nástupnických státech Rakousko-Uherské monarchie v letech 1918 – 1938* (pp. 13–29). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
Šebek, J. (2016). *Za boha, národ a pořádek*. Praha: Academia, s. 59–60.

[33] Tomášek, D. (2005). *Nevyhlášená válka: boje o Slovensko 1918-1920*. Praha: Epocha, s. 149.
Kárník, Z. (2000). *České země v éře První republiky: 1918-1938*. Praha: Libri, s. 153–157.

pracovat. Viděl totiž, že to, co si na pražských nevěřících nevymůže sám, mohou zvládnout Slováci se svou hezkou řečí a pozicí mladšího bratra, o kterého je třeba pečovat a kterému si nikdo nedovolí ubližovat. V případě, že by nepomohlo vyzývání bratrských citů, byla zde ještě hrozba případného slovenského separatismu, kterého se všichni Češi báli.[34]

Parlamentní volby zajistily v roce 1920 Československé straně lidové v Čechách zisk 8,6 % hlasů. Na Moravě a ve Slezsku volilo Československou stranu lidovou podstatně více lidí. Zde získala 27,1 % hlasů. Největší počet voličů pocházel z venkova. Velký počet voličů ale získala i Slovenská ľudová strana, v jejímž čele stál Andrej Hlinka.[35] Ta se sice na Slovensku, společně se svým koaličním partnerem – Československou stranou lidovou, umístila ziskem 17,55 % hlasů na druhém místě, ale s výsledkem příliš spokojena nebyla. Jednalo se však zatím o nejbližšího spojence Československé strany lidové,[36] se kterou byl sice vytvořen společný klub v poslanecké sněmovně i senátu, nicméně její autonomistické sklony jednak ztěžovaly pozici Jana Šrámka – nového ministra železnic, a jednak kompromitovaly Československou stranu lidovou před ostatními politickými partnery.[37] Jednalo se především o pravicovější strany, protože Československá strana lidová začala sama o sobě vyvíjet velkou aktivitu proti levicovým silám.

Vztahy mezi oběma partnery se tak čím dál tím více zhoršovaly. V roce 1921[38] tak opustili Slováci společný klub jak v poslanecké sněmovně, tak i v senátu. Nejednalo se však o běžný rozchod dvou blízkých katolických stran, protože Slo-

[34] Peroutka, F. (1991). *Budování státu I. (1918–1919)*. Praha: Lidové noviny, s. 395–396.

[35] Počátky Slovenské ľudové strany sahají do roku 1906.
Bartlová, A. (2001). Příspěvek k dějinám římskokatolické církve na Slovensku v letech 1918 – 1938. In I. Koucká & D. Papajík (Eds.), *Politický katolicismus v nástupnických státech Rakousko-Uherské monarchie v letech 1918 – 1938* (pp. 165–177). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

[36] Trapl, M. (2001). Hnutí „Pryč od Říma“ („Los von Rom“). In I. Koucká & D. Papajík (Eds.), *Politický katolicismus v nástupnických státech Rakousko-Uherské monarchie v letech 1918 – 1938* (pp. 13–29). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

[37] Fiala, P., Foral, J., Konečný, K., Marek, P., Pehr, M., & Trapl, M. (2008). *Český politický katolicismus 1848–2005*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, s. 224–227.

[38] V roce 1921 proběhlo další sčítání lidu. V Čechách se k římskokatolické církvi hlásilo 78,2 % lidí, k evangelické 3,6 %, k reformní katolické církvi československé 6,6 %. Bez vyznání bylo již 9,8 % obyvatelstva.
Šimlová, M. (2013). *Proměny religiozity Čechů od 19. století* (Diplomová práce, Západočeská univerzita v Plzni, Plzeň, Česká republika), s. 63.

venská ľudová strana odešla také z provládního tábora do opozice. Nedlouho na to – 25. ledna 1922, podala také svůj oficiální návrh na uzákonění slovenské autonomie. Celkově však došlo v první polovině 20. let k posílení vlivu politického katolicismu v Československu.[39] V roce 1922 se také více vyjasnil vztah mezi českou a moravskou částí Československé strany lidové. Byl totiž konečně zvolen společný ústřední výkonný výbor, do jehož čela byl jako předseda postaven Jan Šrámek.[40]

Ve volbách do poslanecké sněmovny hlasovalo v roce 1925 pro Československou stranu lidovou 9,75 % voličů z celého Československa, což ji v úspěšnosti řadilo na třetí místo.[41] V senátu byla dokonce druhou nejsilnější stranou. Úspěch však zaznamenaly i další katolické strany – Německá křesťansko-sociální strana lidová (4,4 % hlasů) a Hlinkova slovenská ľudová strana[42] (6,9 % hlasů). Pro politický katolicismus se jednalo o vrcholný politický úspěch meziválečného Československa.[43]

Neshody mezi Hlinkovou slovenskou ľudovou stranou, která se díky velikému zisku hlasů ze Slovenska a účasti ve vládě cítila velice silná, a Československou stranou lidovou však nadále pokračovaly. Přispěly dokonce k tomu, že Československá strana lidová začala pronikat na Slovensko. Tam definitivně zakotvila právě v roce 1925. Do jejího čela se na Slovensku postavil Martin Mičura.[44]

Československá strana lidová se po volbách začala aktivně podílet na hospodářské a sociální politice vlády a zasloužila se o prosazení celé řady nepopulárních

[39] Fiala, P., Foral, J., Konečný, K., Marek, P., Pehr, M., & Trapl, M. (2008). *Český politický katolicismus 1848–2005*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, s. 227–228.

[40] Peroutka, F. (1991). *Budování státu I. (1918–1919)*. Praha: Lidové noviny, s. 389.

[41] Kouřil, M. (2001). Katoličtí kněží v politice Československa v meziválečném období. In I. Koucká & D. Papajík (Eds.), *Politický katolicismus v nástupnických státech Rakousko-Uherské monarchie v letech 1918 – 1938* (pp. 31–41). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

[42] Slovenská ľudová strana byla na Hlinkovu slovenskou ľudovou stranu přejmenována právě v roce 1925.

[43] Fiala, P., Foral, J., Konečný, K., Marek, P., Pehr, M., & Trapl, M. (2008). *Český politický katolicismus 1848–2005*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, s. 245–248.

[44] Bartlová, A. (2001). Příspěvek k dějinám římskokatolické církve na Slovensku v letech 1918 – 1938. In I. Koucká & D. Papajík (Eds.), *Politický katolicismus v nástupnických státech Rakousko-Uherské monarchie v letech 1918 – 1938* (pp. 165–177). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

zákonů a opatření. Uvnitř strany se ale také začaly postupně více prosazovat zájmové rozdíly jednotlivých vrstev stoupenců politického katolicismu. Vyhranily se tak tři hlavní směry, přičemž hlavní vliv si udrželo Šrámkovo křesťanskodemokratické vedení. Spojenectví s Republikánskou stranou zemědělského a malorolnického lidu[45] a koaliční politika Československé strany lidové ale čím dál tím více narážely na odpor křesťansko-sociálního křídla, které představovaly především katolické odbory. Proti vedení strany začala také čím dál tím více vystupovat konzervativní pravice, která se snažila tvrdě prosazovat náboženské požadavky katolické církve a která měla velikou podporu v nepolitických katolických kruzích.

Pozice Československé strany lidové posílila v roce 1927, kdy onemocněl předseda vlády Antonín Švehla. Jeho zastupováním ve vládní koalici byl totiž pověřen Jan Šrámek, který byl jmenován náměstkem ministerského předsedy.[46] Ze své nové funkce zintenzivnil svůj boj proti komunistům. Začal například organizovat akce proti připravované II. celostátní spartakiádě (a následně i tzv. Rudému dni), kterou FPT plánovala na rok 1928. Ta také zůstala (stejně jako Rudý den) neuskutečněna. Vyvrcholením nástupu politického katolicismu 20. let v Československu byly oslavy svatováclavského milénia roku 1929.[47] K prosazení záměru uspořádat oficiální státní oslavy přispěl velkou měrou Jan Šrámek, neboť se o nich rozhodovalo v době, kdy vykonával funkci náměstka předsedy vlády.[48]

Rozpor vedení Československé strany lidové s pravicovým křídlem pokračoval i v následujících letech. Někteří krajně pravicoví členové dokonce začali tíhnout k fašismu. Ovlivnili tím ale bohužel také další politiky strany. Jan Šrámek nicméně

[45] Strana a její členové byli zkráceně označováni rovněž jako Agrárníci.

[46] Kouřil, M. (2001). Katoličtí kněží v politice Československa v meziválečném období. In I. Koucká & D. Papajík (Eds.), *Politický katolicismus v nástupnických státech Rakousko-Uherské monarchie v letech 1918 – 1938* (pp. 31–41). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

[47] Trapl, M. (2001). Hnutí „Pryč od Říma“ („Los von Rom“). In I. Koucká & D. Papajík (Eds.), *Politický katolicismus v nástupnických státech Rakousko-Uherské monarchie v letech 1918 – 1938* (pp. 13–29). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

[48] Fiala, P., Foral, J., Konečný, K., Marek, P., Pehr, M., & Trapl, M. (2008). *Český politický katolicismus 1848–2005*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, s. 252–257.

zaujal k fašismu zcela odmítavý postoj.[49] V roce 1929 již fašisté psali: *„ …minister Šrámek nás nenávidí… “*. Pravice Československé strany lidové začala také ve druhé polovině 20. let čím dál tím více vystupovat proti vládě i proti prezidentovi. Vedení strany se ale ve volbách roku 1927 přesto rozhodlo volit prezidentem Tomáše Garriguea Masaryka. Tím také opět vzrostlo napětí mezi vedením strany a jejím křesťansko-sociálním křídlem, kterému šlo o změnu taktiky strany. Spor vyvrcholil v roce 1929, kdy se z Československé strany lidové oddělila Československá strana křesťansko-sociální. Její vznik mj. vítali i předáci Hlinkovy slovenské ľudové strany – Andrej Hlinka a Jozef Tiso.

Oslabení pozic Československé strany lidové i neshody v ní se projevily v nadcházejících volbách, kde si strana další velký úspěch nepřipsala. Přišla mj. i o post náměstka předsedy vlády. Neshody mezi Československou stranou lidovou a agrárníky, kteří volby vyhráli, vyvrcholily v září 1929, kdy bylo agrárníky obsazeno Ministerstvo národní obrany dalším agrárníkem – Karlem Viškovským. Československá strana lidová proti nim začala ostře vystupovat, což vedlo až k předčasným volbám. K tomu rovněž přispěl rozchod Hlinkovy slovenské ľudové strany s vládnoucí koalicí, neboť Slováci se nechtěli zříci Vojtecha Tuky a jeho spolupracovníků, kteří byli v červenci 1928 obviněni z velezrady. Československá strana lidová se od Vojtecha Tuky a Hlinkovy slovenské ľudové strany jednoznačně distancovala a zdůrazňovala naopak svoji státotvornost. Výsledky předčasných voleb však potvrdily klesající oblíbenost katolických politických stran.[50]

Vzhledem k tomu, že pozice Československé strany lidové oslabily, nemohli se její představitelé divit, že ve vládě tentokrát zastávali méně významné posty. Dokonce se začaly i ozývat hlasy a návrhy, že by strana měla odejít do opozice. Jan Šrámek, který nově zastával funkci ministra unifikací, se však držel zásady, že je velmi lehké z vlády odejít, ale o poznání těžší je dostat se zpět.

V období velké hospodářské krize tak musela strana udělat i několik ústupků vůči svým koaličním partnerům, protože se ve vládě chtěla za každou cenu udr-

[49] Jan Šrámek také jako starosta Čsl. Orla zakázal jeho členům účast ve fašistických stranách.
[50] Fiala, P., Foral, J., Konečný, K., Marek, P., Pehr, M., & Trapl, M. (2008). *Český politický katolicismus 1848–2005*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, s. 257–264.

žet. Strana navíc s obavami sledovala razantní nástup komunistů, kteří pod novým vedením Klementa Gottwalda začali na vládní koalici útočit jak v tisku, tak i v parlamentu. V řadách Československé strany lidové začalo docházet také k úbytku členstva. Strana se navíc začala opět tříštit. Vznikaly nové organizace, mezi kterými byla např. Mladá generace strany lidové v Čechách. V tomto případě se ovšem jednalo o přímou součást Československé strany lidové. Došlo také k vybudování nových stranických středisek, mezi kterými byl např. palác Typos v Brně na Běhounské ulici.[51]

Volební neúspěch v parlamentních volbách roku 1929 posílil ale také četné pravicové kruhy uvnitř Československé strany lidové. Ty začaly důrazněji volat po změně taktiky celé strany. Konzervativní kruhy českého katolicismu pokládaly za hlavní příčiny neúspěchu strany její opatrný postup a především Jana Šrámka a jeho nedůraz při prosazování katolických požadavků. Kritici také často neskrývali svůj obdiv k Hlinkově slovenské ľudové straně. Pod tlakem pravicových sil tak docházelo ve 30. letech k vážnějším jednáním mezi Hlinkovou slovenskou ľudovou stranou a Československou stranou lidovou. Jednalo se o vytvoření jednoho velkého politického katolického bloku, do kterého měly být zapojeny i další katolické politické strany.

Jan Šrámek a jeho moravské křídlo Československé strany lidové bylo ale při jednáních mnohem opatrnější než české křídlo Československé strany lidové. Souviselo to s nespokojeností Čechů s nadvládou Moravanů. Jan Šrámek nechtěl v žádném případě přistoupit na slovenské autonomistické požadavky. S rostoucím nebezpečím fašismu rostly totiž v Československu i antidemokratické a separatistické tendence Hlinkovy slovenské ľudové strany. Značná část činitelů českého křídla začala přesto podporovat silně pravicovou politiku.

Střetnutí mezi oběma skupinami vyvrcholilo v roce 1934. Českému křídlu a jeho nové politice se však převládnout v celé zemi nepodařilo. Snažilo se tedy o prosazení svých principů alespoň v Čechách. Ústřední výkonný výbor Československé strany lidové tak zvolil ze svého středu komisi, která měla vytvořit nový

[51] Tamtéž, s. 267–272.

organizační řád strany. V komisi ovšem zasedali vesměs stoupenci Jana Šrámka. České křídlo tak svůj boj prohrálo. O zvrat se sice pokoušelo znovu, ale opět nebylo úspěšné. V létě 1934 své snahy definitivně vzdalo.[52]

Zvolení Edvarda Beneše prezidentem v roce 1935 bylo oslavováno snad ve všech listech Československé strany lidové a jejích spojenců. Sám Jan Šrámek hodnotil prosincové volby jako veliký úspěch v boji proti diktatuře.[53] Československá strana lidová tak pokračovala ve svém demokratickém kurzu, veřejně vyjadřovala podporu prezidentu Edvardu Benešovi a začala čím dál tím více vystupovat proti fašismu a komunismu.[54]

Výsledek parlamentních voleb roku 1935 ale potvrdil krizi českého politického katolicismu, která se projevovala v celé první polovině 30. let. Procentuálně ztratila Československá strana lidová ve všech krajích českých zemí.[55] Důvěru jí dalo 7,48 % voličů. Německá křesťansko-sociální strana utrpěla ještě podstatně větší ztráty, když získala pouhých 1,98 % hlasů. Autonomistický blok, jehož jádrem byla Hlinkova slovenská ľudová strana, získal 6,9 % hlasů. Vítězem voleb se stala Sudetoněmecká strana vedená Konradem Henleinem, která ve volbách kandidovala spolu s Karpatoněmeckou stranou. Společně získaly 15,18 % voličů. Český katolický tábor vnímal výsledek voleb jako porážku. Bylo mu jasné, že bude muset přehodnotit svou ekonomickou a organizační činnost a zaujmout jiné politické postoje.[56]

[52] Tamtéž, s. 279–283.

[53] Edvard Beneš se totiž již před vznikem Československa nikdy neangažoval v protikatolickém tažení. Po svém vstupu do Československé strany socialistické v roce 1923 dokonce ani nevystoupil, jako jediný z jejích předních politiků, z římskokatolické církve. Jeho vatikánská politika byla také většinou katolických kruhů v Československu velice oceňována.
Fiala, P., Foral, J., Konečný, K., Marek, P., Pehr, M., & Trapl, M. (2008). *Český politický katolicismus 1848–2005*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, s. 182.
Lidové noviny, XLIII., 1935, č. 638, s. 7.

[54] Národní archiv, Fond Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Karton 132, sg.109-8/59 (Vývoj a činnost katolické tělovýchovné jednoty Orel), Sicherheitsdienst–RFSS, SD–Leitabschnitt Prag, Prag, den 1.2.1940.
Kouřil, M. (2001). Katoličtí kněží v politice Československa v meziválečném období. In I. Koucká & D. Papajík (Eds.), *Politický katolicismus v nástupnických státech Rakousko-Uherské monarchie v letech 1918 – 1938* (pp. 31–41). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

[55] Šebek, J. (2016). *Za boha, národ a pořádek*. Praha: Academia, s. 303.

[56] Fiala, P., Foral, J., Konečný, K., Marek, P., Pehr, M., & Trapl, M. (2008). *Český politický katolicismus 1848–2005*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, s. 288–289.

Bylo rovněž jasné, že strana bude muset častěji vstupovat do politických i ekonomických střetů, a to především s agrárníky.[57] Největší aktivitu tak Československá strana lidová začala vyvíjet v zemědělském družstevnictví, neboť vystihla, a to zcela správně, stoupající význam družstev pro ovlivnění života rolníků na venkově. Roky 1935–1937 se tak nesly ve znamení lidoveckého družstevnictví, které neopomíjelo zakládání zemědělských družstev Československá strany lidové. Ekonomický nástup strany se však nezastavil ani před průmyslovým podnikáním – docházelo např. ke kupování továrních podniků či likvidovaných firem. Československá strana lidová se ale snažila zlepšit i svou organizační činnost. O to zabojovala zlepšením kontaktů jednotlivých regionů se zemským vedením či např. zakládáním nových a rozšiřováním starých stranických organizací. Poměrně často v nich byly v této době pořádány náborové akce, které zvětšovaly členskou základnu. Ekonomický a organizační nástup se kladně projevil na růstu členské základny Československé strany lidové.[58]

Politika Československé strany lidové se stala ve druhé polovině 30. let terčem útoků všech československých krajně pravicových stran, agrárníků a dalších občanských stran. Velice kritický postoj k Československé straně lidové měly i české fašistické organizace. Zhoršoval se ale i vztah Československé strany lidové s ostatními katolickými stranami, zvláště pak s Hlinkovou slovenskou ľudovou stranou, která v roce 1936 odmítla vstoupit do vlády a začala se orientovat na možnost dosažení svých cílů prostřednictvím Německa.

V roce 1936 navíc došlo k dalšímu rozdělení Československé strany lidové, když byla Františkem Zelenkou založena Národní strana lidová, jejíž představitelé kritizovali především spojení Československé strany lidové s komunisty. Jejich oblíbeným heslem bylo: *„Zelenka a Hlinka, a ne Šrámek a Gottwald.“* Strana však již roku 1938 zanikla, k čemuž přispěl především totální neúspěch v obecních volbách. Československá strana lidová byla oproti ní podstatně úspěšnější.

[57] Šebek, J. (2016). *Za boha, národ a pořádek*. Praha: Academia, s. 301.

[58] Fiala, P., Foral, J., Konečný, K., Marek, P., Pehr, M., & Trapl, M. (2008). *Český politický katolicismus 1848–2005*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, s. 291–297.

Jan Šrámek také definoval dne 26. ledna 1938 politiku své strany jako linii „demokratického středu“, který odmítá jiné tendence, a to jak zprava, tak i zleva. Existovaly však stále případy, kdy lidovci spolupracovali, především ale na úrovni nižších orgánů, s levicí a komunisty na protifašistických akcích.[59]

V roce 1938 došlo k rozpuštění Německé křesťansko-sociální strany. Většina jejích členů ale přešla k Sudetoněmecké straně vedené Konradem Henleinem. Nepříznivá situace nastala také v polském Svazu slezských katolíků, který začal podporovat politiku na změnu hranic na Těšínsku. Kritický postoj k Československé straně lidové zaujala ale i část katolické hierarchie, kléru a ostatní katolické inteligence. Kritika se sice týkala strany jako celku, ale byla ostře zaměřena i proti Janu Šrámkovi.

Politika Československé strany lidové druhé poloviny 30. let vrcholila posledním období existence demokratického Československa. Československá strana lidová patřila k pevným oporám Benešovy zahraniční i domácí politické koncepce. Na kritiku katolické pravice a nepolitické inteligence již v této době Jan Šrámek příliš nereagoval. Navíc již od poloviny 20. let vystupoval s názorem, že je třeba vybudovat silnou armádu, která by byla schopna bránit republiku i bez zahraniční pomoci. Tyto myšlenky se také projevily v organizaci Čsl. Orel, kde zastával funkci starosty.

Koncem 30. let byl Jan Šrámek znám svými výzvami a kritickými názory vůči zahraničním spojencům, kteří se měli podle něj zcela jednoznačně postavit za Československo a ne ho nutit k dalším ústupkům. Na zasedání vlády dne 21. září 1938 se také jednoznačně postavil proti anglicko-francouzskému ultimátu a vyslovil pochybnosti o garancích nových hranic. Jeho názory však rozhodně nesdílelo celé vedení strany a také značná část katolické hierarchie a inteligence.

Důsledky mnichovské dohody byly velkou ranou pro Československou stranu lidovou. Hlinkova slovenská ľudová strana naopak chtěla využít pomnichovské situace k dosažení svého cíle – slovenské autonomie. Přiměla tak ostatní slovenské politické strany k uzavření dohody o autonomii a předání moci zemské auto-

[59] Tamtéž, s. 300–313.

nomní vládě v čele s novým předsedou Hlinkovy slovenské ľudové strany Jozefem Tisem.[60] Dne 14. října 1938 bylo zveřejněno prohlášení Martina Mičury, že se slovenská část Československé strany lidové připojuje k Hlinkově slovenské ľudové straně. Začaly se však ozývat hlasy, že by se zbytek Československé strany lidové měl spojit s dalšími stranami. Jan Šrámek byl však pro samostatnost. Ke spojení, které vyvolala především česká část Československé strany lidové, ale nakonec došlo. Československá strana lidová tak v roce 1938 zanikla, neboť se sloučila s dalšími stranami do Strany národní jednoty.[61] Po projevu nového ministerského předsedy Rudolfa Berana, který při inauguraci nového prezidenta republiky Emila Háchy chválil sv. Václava a jeho proněmeckou politiku, opustil Jan Šrámek politiku druhé republiky a později i republiku.[62] Od 21. července 1940 ale již vykonával funkci předsedy londýnské exilové vlády (viz příloha 2, 3).

Po skončení války se začal politický katolicismus obnovovat. Jeho kredit poměrně stoupl, protože církev, a tím i politický katolicismus, byla brána jako opoziční síla vůči nacismu. Řada lidovců, příslušníků Čsl. Orla a katolíků platila za své postoje v průběhu druhé světové války vězením a někdy i životem. K upevnění pozic politického katolicismu v obnoveném Československu navíc velice přispělo, že jeho hlavní představitel Jan Šrámek vykonával za války předsedu londýnské exilové vlády.

Po druhé světové válce došlo také k výraznému snížení počtu politických stran. Významnou změnou oproti první republice ale bylo, že obnovená Československá strana lidová, hlavní představitel československého politického katolicismu, ztratila svou celorepublikovou působnost. Nepůsobila již totiž na Slovensku ani na Podkarpatské Rusi. Další proměna strany spočívala v tom, že Československá

[60] Andrej Hlinka zemřel dne 16. srpna 1938.

[61] Tato strana vznikla v rámci tzv. „zjednodušení politického systému“, a to spojením agrární strany, ostatních menších pravicových subjektů (Československá strana lidová, Národní liga, Národní sjednocení, Československá živnostensko-obchodnická strana středostavovská, Národní obec fašistická, Československá strana křesťansko-sociální, Národní strana lidová) a větší části národních socialistů.
Malíř, J., & Marek, P. (2005). *Politické strany: vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004*. Brno: Doplněk, s. 1057–1068.

[62] Fiala, P., Foral, J., Konečný, K., Marek, P., Pehr, M., & Trapl, M. (2008). *Český politický katolicismus 1848–2005*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, s. 304–318.

strana lidová přestala být oficiálně konfesijní stranou, tzn. stranou jedné, v tomto případě katolické církve. Český politický katolicismus (i katolíci obecně) si byl dobře vědom toho, že pokud chce se svou politikou v poválečném Československu uspět, budou muset nastat změny v jeho smýšlení.

V poválečné vládě získali lidovci čtyři místa. Jan Šrámek, který však s vládou nebyl příliš spokojen, začal po svém návratu z Londýna vykonávat funkci náměstka předsedy vlády. Ve svých názorech ale ve vládě často zůstával, s výjimkou svých ministrů, ve vládě osamocen.[63] Straně se tak již nepodařilo příliš mnoho věcí prosadit. Československá strana lidová nicméně přispívala k relativní svobodě a demokracii v poválečném Československu. Vývoj Československa se ale v následujících letech ubíral jiným směrem, než si lidovci v čele s Janem Šrámkem přáli. V únoru 1948 došlo ke komunistickému převratu a Jan Šrámek s ohledem na své kolegy porušil své vlastní politické zásady. Na naléhání podal spolu s dalšími na protest proti jednání komunistického Ministerstva vnitra demisi. To se nakonec jemu i československé demokracii stalo osudným. V Československu zavládl totalitní komunistický režim, který se zde s určitými proměnami držel až do roku 1989. Otázky politického katolicismu v podstatě ztratily na dlouhá desetiletí smysl a význam.

Pokud bychom se ale ještě podívali zpátky, je zřejmé, že velikou výhodou českého politického katolicismu byla skutečnost, že se především v meziválečném období mohl opřít kromě Československé strany lidové o celou řadu přidružených organizací, institucí a spolků, jejichž prostřednictvím zvětšoval svůj vliv. Četné z nich byly přímo řízeny Československou lidovou stranou a jejími čelními představiteli nebo byly na stranu napojeny volněji a byly řízeny spíše církevními institucemi. Mimo ně existovaly v meziválečném Československu také katolické organizace, které ovlivňovaly politický katolicismus, ale které neměly žádnou vazbu na Československou stranu lidovou.[64] Všechny tyto instituce byly samozřejmě Československou stranou lidovou vítány, a to kvůli rozšiřování členské a zvláště pak voličské základny. Mezi tyto organizace či hnutí patřilo např. katolické odbo-

[63] Tamtéž, s. 329–341.
[64] Tamtéž, s. 196.

rové hnutí, které bylo součástí Československé strany lidové a v jehož čele stál Jan Šrámek. V tomto hnutí byly sdruženy nejrůznější katolické svazy a odbory. Vedle všeodborových sdružení patřily mezi nejsilnější zastánce politického katolicismu svazy textilních dělníků jak na Moravě, tak i v Čechách, nebo svaz horníků a hutníků. Dále byly na Československou stranu lidovou navázány hospodářské organizace, mezi které patřil např. Svaz lidových zemědělců či Svaz hospodářských družstev československých.

Nelze však opomenout ani některé ženské a mládežnické organizace, které byly rovněž napojeny na Československou stranu lidovou. Jednalo se např. o Svaz katolických žen a dívek z Moravy, Slezska a Hlučínska, jehož duší byla Františka Menšíková – oddaná spolupracovnice Jana Šrámka.[65] Dále to byla slovenská Katolická jednota, která však byla pod vlivem Ľudové strany. Mládežnické organizace měly tradici především na Moravě, kde již v roce 1907 založil Antonín Cyril Stojan Sdružení venkovské omladiny. V Čechách se naopak již před první světovou válkou začalo formovat Sdružení katolické mládeže. Katolicismus začal ale také postupně pronikat např. do skautingu. Ve druhé polovině 20. a na začátku 30. let tak vznikaly v Československu organizace katolických skautů. [66] Přes řadu pokusů se nepodařilo Československé lidové straně ani katolické církvi vytvořit samostatné dětské hnutí. Výchova katolických dětí tak probíhala pouze ve volných dětských besídkách. Československá lidová strana totiž nevěnovala přílišnou pozornost vedení mládeže či jejímu možnému využití v politické práci. Nevelký, i když ne zcela zanedbatelný význam pro politický katolicismus měly také např. kulturní (např. Družina literární a umělecká) či charitativní (např. Katolická charita) organizace. Velkého významu však nabyla mohutná katolická vzdělávací a

[65] Burešová, J. (2001). Ženské katolické organizace v Čechách a na Moravě: 1918 – 1938. In I. Koucká & D. Papajík (Eds.), *Politický katolicismus v nástupnických státech Rakousko-Uherské monarchie v letech 1918 – 1938* (pp. 207–215). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

[66] Zatloukal-Ševlk, V. (1997). *Katoličtí skauti junáci v Československu: Přehled historie*. Brno: Javor, s. 26.

Tamtéž, s. 144.

Tamtéž, s. 205.

především tělocvičná organizace, která sdružovala děti, mládež a dospělé a která je dodnes známá jako Orel.[67]

[67] Fiala, P., Foral, J., Konečný, K., Marek, P., Pehr, M., & Trapl, M. (2008). *Český politický katolicismus 1848–2005.* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, s. 211–223.

4 Nástin historie organizací ČOS, SDTJ, FDTJ a FPT v českých zemích do poloviny 20. let 20. století

4.1 ČOS a její vztah k Orlu

V padesátých a šedesátých letech 19. století došlo k velkým změnám ve společenském a politickém životě v rakouské monarchii. Politické uvolnění na počátku 60. let s sebou mj. přineslo rozvoj národního hnutí a rozvoj spolkové činnosti.[1]

V roce 1862 tak došlo k ustanovení Tělocvičné jednoty pražské, jejíž starostou se stal Jindřich Fügner, ovšem jejíž skutečnou duší byl Miroslav Tyrš, který zastával funkci náměstka. Již začátkem března 1862 se ve spolku začalo cvičit. Jak Miroslav Tyrš, tak i Jindřich Fügner usilovali totiž především o jeho tělocvičnou náplň. Jednotě se brzy začalo říkat „Sokol“, nicméně toto jméno bylo oficiálně uvedeno až ve změně stanov v roce 1864. Podle stanov schválených v roce 1862 tvořilo jednotu členstvo zakládající, členové činní a žáci. Tento rok došlo také ke schválení podoby kroje a pravidel pro jeho nošení.[2]

K další významné změně stanov došlo v roce 1868 a promítlo se do nich rozšíření sportů. Kromě již dříve zavedeného šermu byla povolena střelba do terče, plavání a plavba. Byla však do nich začleněna i kulturně výchovná činnost (společenské zábavy, přednášky) a povoleno bylo i zřizování dalších jednot.[3] Při jejich zřizování hrály značnou roli *Národní listy*, které od počátků přinášely podrobné zprávy o činnostech sokolů a uveřejňovaly i sokolské stanovy.[4]

Chyběl však organizační článek, který by jednoty propojoval. Toho si byl vědom i Miroslav Tyrš, který chtěl v Praze vytvořit sokolské ústředí. Částečné

[1] Fiala, P., Foral, J., Konečný, K., Marek, P., Pehr, M., & Trapl, M. (2008). *Český politický katolicismus 1848–2005.* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, s. 13–17.

[2] Reitmayer, L. (1978). *Přehled vývoje tělesné výchovy na území ČSSR.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, s. 56–57.

[3] První sokolské jednoty mimo Prahu ale vznikaly již v průběhu roku 1862.
Waic, M. et al. (1996). Sokol v české společnosti 1862-1938. Praha: Fakulta tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy, s. 15–20.

[4] Národní listy, II., 1862, č. 2, s. 2.
Národní listy, II., 1862, č. 3, s. 3.

propojení jednotlivých spolků zprostředkoval sborník, který jednak mapoval historii a vývoj jednotlivých jednot a jednak přinášel zprávy o sokolských akcích (výletech, veřejných cvičeních ap.). Poprvé byl vydán v roce 1866.[5]

Poté, co Rakousko prohrálo válku s Pruskem, dospěl Miroslav Tyrš k závěru, že k porážce Rakouska přispěla mj. nedostatečná zdatnost obyvatelstva. V lednu 1867 tedy navrhl zavedení branných cvičení v Sokole. Jeho návrh ovšem nebyl valnou hromadou schválen.

Roku 1868 začal Miroslav Tyrš publikovat svou stěžejní práci *Základové tělocviku*. Ta vycházela na pokračování v jednotlivých sešitech, a to až do roku 1872.[6] Tato práce položila teoretický základ českého tělocviku. Miroslav Tyrš v ní rozdělil cvičení do čtyř hlavních oborů, které se však dále dělily, a to na:

„1. Cvičení bez nářadí a bez pomoci neb odporu cvičenců jiných: cvičení prostná, cvičení pořadová.

2. Cvičení nářaďová a sice: a) na nářadích, skok prostý (do dálky, výšky a hloubky), skok útokem, skok o tyči, mety na koni a na koze, cvičení na bradlech, na hrazdě, v kruzích, kolovadle, na řebřicích a šplhání, dále pak cvičení, k udržení rovnováhy čelící, na chůdách, kladinách a na kouli b) cvičení s nářadími, k nimž náleží zejména činky, závaže, pytle, hole, oštěpy, koule kamenné nebo železné.

3. Cvičení toliko pomocí jiných proveditelná: skupiny.

4. Úpoly, u nichž buď bez náčiní, buď s náčiním odpor síly živé přemáháme: odpory, zápas, rohování, šermování sekem a bodem.“[7]

Základem cvičení sokolských jednot se stalo cvičení na nářadí, pořadové a prostné cviky. Sokolové ale nezavrhovali ani lehkoatletické disciplíny. Sport ve svých jednotách ale příliš nevítali, a to přesto, že mu byl Miroslav Tyrš poměrně nakloněn. Jeho následovníci ho ale na rozdíl od něj často odmítali. Sportovní

[5] Waic, M. et al. (1996). *Sokol v české společnosti 1862-1938*. Praha: Fakulta tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy, s. 24–29.

[6] Reitmayer, L. (1978). *Přehled vývoje tělesné výchovy na území ČSSR*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, s. 66.

[7] Tyrš, M. (1880). *Základové tělocviku*. Praha: I. L. Kober, s. 414.

kluby pro sokoly totiž jednak představovaly konkurenci pro získávání dorostu a jednak jim principy vítězství jednotlivce, orientace na výkon, soutěže individualit a obhajoby klubových barev příliš nekorespondovaly s národním kolektivismem, který tvořil základ sokolské ideologie. Přesto lze říci, že sokolští činovníci sport zcela neodmítali, protože uznávali přínos některých sportů pro fyzický rozvoj člověka, a také nechtěli riskovat případnou ztrátu členstva. Je ale velice pravděpodobné, že se obsah cvičení v jednotlivých jednotách dosti lišil.[8]

Protože se stále nedařilo vytvořit ústředí sokolských jednot, stalo se dalším významným mezníkem v sokolské organizaci uveřejnění prvního čísla časopisu *Sokol*, ke kterému došlo v roce 1871. V tomto čísle bylo také zveřejněno programové prohlášení *„Náš úkol, směr a cíl“*.[9]

V následujících letech se ovšem Sokol začal potýkat s úbytkem členstva. Místo sokolských začaly na vesnicích vznikat hasičské jednoty, ve kterých začalo obyvatelstvo vidět veřejně prospěšnou činnost. V místech, kde byla situace příznivější, přetrvaly hasičsko-sokolské spolky. Tvorba hasičských či hasičsko-sokolských spolků byla zastavena na počátku 80. let, kdy také Miroslav Tyrš navrhl uspořádat první všesokolský slet, kterého se měli zúčastnit nejen sokolové z českých zemí, ale i z dalších slovanských spolků, a to včetně krajanů ze Spojených států amerických. Hlavním bodem programu mělo být veřejné cvičení.[10]

Tento slet, který proběhl v roce 1882 a během kterého došlo také na řadu debat, přispěl k tomu, že bylo představiteli jednotlivých jednot dohodnuto vytvoření spolku sokolských jednot. Po jeho skončení byl rovněž patrný celkový rozvoj celého sokolského hnutí. Začal vzrůstat počet tělocvičen, příslušníků i jednot, ve kterých byly zavedeny nové sporty (jízda na kole a koni) a cvičení s nářadím (kužele).[11]

[8] Jandásek, L., & Pelikán, J. (1946). *Stručné dějiny sokolstva: 1862-1912*. Praha: Nakladatelství Československé obce sokolské, s. 54.

[9] Sokol, I., 1871, č. 1, s. 1.

[10] Další sokolské slety v období před první světovou válkou byly uspořádány v letech 1891, 1895, 1901, 1907 a 1912. První poválečný sokolský slet proběhl v roce 1920.

[11] Minářík, V., & Procházka, R. (1938). *Všesokolské slety*. Praha: Nakladatelství a knihkupectví Československé obce sokolské, s. 7.
Waic, M. et al. (1996). *Sokol v české společnosti 1862-1938*. Praha: Fakulta tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy, s. 42–48.

Od poloviny osmdesátých let se navíc sokolské jednoty začaly slučovat do žup. V roce 1889 došlo k ustanovení České obce sokolské (ČOS) – spolku, jehož členem *„ …může býti toliko župní spolek českých tělocvičných jednot v Čechách sídlící.“*[12] ČOS od počátku sdružovala 11 žup, ve kterých bylo organizováno 152 jednot s 17 599 členy.[13]

Samostatné odbory si při sokolských jednotách začaly od počátku devadesátých let zakládat i ženy. Výbor ČOS však schválil řád těchto odborů a přiznal členská práva (vyjma hlasovacího) ženám až na konci 90. let.

S přibývajícími roky rostl i počet sokolských žup, jednot a členů. Zatímco v roce 1894 evidovala ČOS ve svých 14 župách, 265 jednotách 28 129 členů (7 609 cvičenců), o deset let později se jednalo již o 37 žup, 645 jednot a 50 935 členů (11 642 cvičenců, 6 907 dorostenců a 8 121 žáků) a v roce 1913 dokonce o 38 žup, 1 182 jednot a 128 097 členů (34 635 cvičenců, 20 121 dorostenců a 46 229 žáků).[14]

Vysoký podíl necvičícího členstva jasně hovoří o tom, že většinu lidí nevedla do sokolských jednot touha po zlepšení fyzické kondice. Svým členstvím vyjadřovali sounáležitost s českým národním programem. Příslušníci Sokola tak rádi používali Tyršovo heslo *„Věc naše není pro strany, ale pro národ veškerý!“*[15] a snažili se distancovat od veškerých politických proudů, a to především z důvodu, aby nedošlo k rozštěpení organizace. Členům přitom zůstala zachována svoboda politické orientace, i když pouze v případě, že nebyla protinárodní či klerikální. Určité střety se samozřejmě jednotám ani vedení nevyhnuly, nicméně bylo dbáno na to, aby co nejméně pronikaly na veřejnost.

K otázkám víry svých členů se v této době snažil Sokol stavět spíše nevšímavě. Víra byla věcí každého jednotlivce, ale rozhodně ne součástí života spolku. Nicméně i vztah Sokola ke katolické církvi se koncem 19. století neustále zhoršoval. Zvolením Josefa Scheinera do předsednictva ČOS, ke kterému došlo na jejím

[12] *Stanovy ČOS schváleny výnosem c. k. místodržitelství 5. listopadu 1888.* (1888). Praha, s. 2.
[13] Národní archiv, Fond ČOS, Karton 1, Ustavující sjezd ČOS, zpráva J. Scheinera.
[14] Bureš, P., & Plichta, J. (1931). *Sport a tělesná kultura v Čsl. republice a cizině.* Praha: Almanach sportu, s. 113.
[15] Sokolský věstník: List Československé obce sokolské, XXXVII., 1935, č. 21, s. 164.

prvním valném sjezdu dne 24. března 1889, a později i do funkce starosty po odstoupivším Janu Podlipném v roce 1906, se (podle Orla) proticírkevní směr Sokola ještě přiostřil. Proto katoličtí činitelé začali čím dál tím více volat po založení vlastního tělocvičného spolku, neboť Sokol v nich budil stále větší odpor.[16]

Po vzoru ČOS se také moravští sokolové snažili založit vlastní ústředí, k čemuž došlo v roce 1892, kdy se konala ustavující schůze Moravskoslezské obce sokolské. Jednalo se však pouze o sdružení jednot. V župní sdružení se moravská obec přeměnila až v roce 1897. K další významné úpravě stanov došlo v roce 1899, kdy se v nich objevila i následující pasáž: *„Členem spolku může býti toliko župní spolek českých tělocvičných jednot v zemích předlitavských sídlící.“*[17]

V tuto dobu bylo již víceméně zřejmé, že do budoucna pravděpodobně dojde ke splynutí obou organizací (České a Moravskoslezské obce sokolské), k čemuž došlo v roce 1904, kdy se poprvé sešel výbor jednotné České obce sokolské.[18]

Především na Moravě se ale v této době začaly také v katolickém tisku objevovat útoky proti sokolstvu. Ty sokolové samozřejmě registrovali. Ve značné části jejich jednot tak začaly na počátku 20. století panovat silně protikatolické postoje.[19] *„ ...Sokol stal se organisací náboženství nepřející, náboženství nepřátelskou, protináboženskou a beznáboženskou, organisací proticírkevní a protikatolickou... “*[20]

Na V. valném sjezdu ČOS, který proběhl v roce 1910, bylo mj. rozhodnuto, že je nutné se politikou přeci jen zabývat a že by se mohli i sokolové zapojit do politického života. O přízeň sokolské organizace, která čítala veliké množství členů, se tak postupem času začaly ucházet některé politické strany (např. Česká strana národně sociální). Sokol měl ovšem nejblíže k mladočechům (Ná-

[16] Národní listy, XXIX., 1889, č. 84, s. 1.
Národní listy, XLVI., 1906, č. 138, s. 13.
Vznik a stručné dějiny Orla v Čechách 1897–1921. (1922). Hradec Králové: Osvětový sbor Brynychovy župy, s. 4.

[17] Národní archiv, Fond ČOS, Karton 2, Zápis mimořádné valné schůze ČOS, dne 26. 3. 1899.

[18] Waic, M. et al. (1996). *Sokol v české společnosti 1862-1938.* Praha: Fakulta tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy, s. 55–58.

[19] Waic, M. (2013). *Tělesná výchova a sport ve službách české národní emancipace.* Praha: Karolinum, s. 83–84.

[20] Orel: Věstník křesť.-socialního Orla československého, I., 1913, č. 2, s. 3.

rodní strana svobodomyslná). S národně orientovanými stranami obecně vycházela ČOS poměrně dobře. Horší to ovšem bylo se sociální demokracií či katolickými politickými proudy. Tomu také odpovídal vztah sokolů ke spolkům, které byly s těmito stranami svázány. SDTJ byl podle sokolů vybudován na stavovském principu a pevně svázán se sociální demokracií, což se neslučovalo se sokolským národním a nadstranickým zaměřením. K vážnějším roztržkám mezi Sokolem a SDTJ ale přesto příliš často nedocházelo.[21]

O poznání horší to ovšem bylo s Orlem, kde se objevovaly vzájemné provokace. V roce 1909 např. ČOS pořádala, a to i ve stejném termínu jako Orel, svůj slet ve Vyškově (O tom však bude ještě pojednáváno). Tato akce se ale pravděpodobně nesetkala se stoprocentním pochopením ani v řadách ČOS. O rok později, kdy Orel pořádal svůj další slet, totiž předsednictvo ČOS zaujalo stanovisko, že *„ …netřeba stavěti proti každému sletu ≫Orlů≪ slet sokolský a všude tam, kde snad Orlové vystupují, aby vystupovalo také Sokolstvo. Přimlouvá se spíše za intensivnější práci v jednotách.“*[22]

Vztah sokolů ke „klerikalismu“ byl rovněž diskutován na V. sjezdu ČOS v listopadu 1910, na kterém se ČOS chystala přijmout rezoluci o náboženství a klerikalismu.[23] O její důležitosti vypovídá i to, že byl její návrh přednesen starostou ČOS Josefem Scheinerem. Návrh usnesení stále prohlašoval náboženské přesvědčení za soukromou věc každého jednotlivce a odsuzoval jeho zneužití pro politické cíle. Návrh rovněž ostře odmítal činnost orelského hnutí, na jehož rychlý nárůst na Moravě hleděli sokolové s obavami. Přes odpor Josefa Scheinera pak byl ale do rezoluce přijat následující dodatek: *„ …Do jednoty sokolské nebuď též přijímáni za členy příslušníci klerikálních spolků, a ti kdo snahám klerikálním vědomě slouží… “* (viz příloha 4). Kromě Orla však nebylo jasné, co je to klerikální spolek.

[21] Waic, M. et al. (1996). *Sokol v české společnosti 1862-1938*. Praha: Fakulta tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy, s. 67–72.

[22] Věstník sokolský: List Svazu československého sokolstva, XIV., 1910, č. 12, s. 299.

[23] *Sokol a Orel: Odpověď na útoky klerikálních listů*. (1922). Brno: Nový lid, s. 3.
Pelikán, J. (1925). *Náboženství, církev, klerikalismus, Orel a Sokol*. Praha: Československá obec sokolská, s. 17–18.

Rovněž nikdo přesně nedefinoval, co znamená „vědomě sloužit snahám klerikálním“.[24]

Josef Scheiner, kterého orlové označovali za původce problémových vztahů mezi nimi a ČOS, ovšem, podle svého postoje k výše uvedené rezoluci z roku 1910, nebyl tím, koho by měli orlové označovat jako osobu, která vyostřila spor mezi nimi a Sokolem. Je však velice pravděpodobné, že ho na místě starosty ČOS neviděli tak rádi, jako Jana Podlipného, který se netajil svým vřelým vztahem ke katolické církvi.[25]

Přijatou rezolucí o náboženství a klerikalismu došlo ale k částečnému vyjasnění vzájemného poměru mezi Sokolem a Orlem, který se začal v mnoha místech stávat plnohodnotným partnerem Sokola. Zmíněná sokolská rezoluce ze dne 27. a 28. listopadu 1910, podle které měli být katolíci ze Sokola vyloučeni, měla veliký vliv na ty z věřících, kteří se Sokola do této doby nechtěli vzdát.[26] Sokol tím tak výrazně urychlil zakládání orelských jednot. Další rezoluci vydala již dříve také např. Sokolská župa orlická.

„ …A jelikož každý kněz neb výjimek skoro není, jest nepřítelem pokroku a lidu, kterému chceme my v jednotách sokolských býti apoštoly, trváme na tom, aby příslušníci jich byli z řad sokolských vymýceni, abychom se tak vyvarovali rozporu v úkolech našich a jednali zásadně a sokolsky. – Vděčnost těm, kteří budili národ a v sokolských jednotách pracovali… “[27]

[24] Orelské příručky Zemského osvětového sboru Orla v Čechách: Orelská myšlenka, roč. 1923, č. 1, s. 5.
Příručka osvětové práce orelské. (1921). Brno: Ústřední Osvětový Sbor Orla Čsl., s. 152.

[25] Národní listy, XXIX., 1889, č. 84, s. 1.
Národní listy, XLVI., 1906, č. 138, s. 13.
Vznik a stručné dějiny Orla v Čechách 1897–1921. (1922). Hradec Králové: Osvětový sbor Brynychovy župy, s. 4.

[26] *Příručka osvětové práce orelské.* (1921). Brno: Ústřední Osvětový Sbor Orla Čsl., s. 151.

[27] Původní zdroj se bohužel nepodařilo dohledat.
Věstník katolického duchovenstva: církevně-politický a zájmový orgán katol. kleru v zemích koruny České, IX., 1909, č. 22, s. 349.
Vznik a stručné dějiny Orla v Čechách 1897–1921. (1922). Hradec Králové: Osvětový sbor Brynychovy župy, s. 12.

Po sarajevském atentátu si představitelé ČOS jasně uvědomovali, že se díky své „proslovanské“ orientaci stali pro rakouské úřady krajně podezřelou organizací. Hledali tedy cestu, jak zachovat existenci svého spolku. Předsednictvo ČOS vidělo jedinou možnost v tom, že nabídne mocnářství svou loajalitu. Koncem července 1914 se obrátilo na c. k. místodržitelství v Praze s prohlášením, ve kterém stálo, že *„ …považujeme za vlasteneckou povinnost přispěti dle sil svých, pokud nám po odchodu členstva našeho do řad vojenských zbývají, ke zmírnění nastalých trudných poměrů.“*[28] Vedoucí činovníci Sokola ovšem také chtěli uhájit národní pověst své organizace. Proto také projevy své loajality omezili, a to především na charitativní činnost a spolupráci při zajištění veřejné bezpečnosti v obcích.

Hlavním úkolem vedoucích činitelů ovšem bylo zajistit každodenní fungování jednot, žup i celé obce a udržet základní podmínky především pro tělocvičnou činnost. To však bylo poměrně složité, neboť mezi členstvo, které odešlo na frontu, patřili z velké části cvičící sokolové. V listopadu 1915 ale nařídilo Ministerstvo vnitra rozpuštění ČOS,[29] což ovšem nebylo až tak neopodstatněné. Sokolové se během první světové války aktivně podíleli na činnosti českých legií a starosta Sokola – Josef Scheiner patřil v březnu 1915 k zakládajícím členům Maffie.

Již 28. října 1918, tedy v den vzniku samostatného Československa, obnovila ČOS svou činnost.[30] V nově vzniklém státě ovšem nejprve muselo dojít k upevnění nové moci, utvoření státní správy, zabránění chaosu a zajištění základních životních podmínek obyvatelstva. Národní výbor prozatím ponechal v platnosti rakousko-uherské zákony a převzal i rakouský administrativní aparát. Veřejnost ovšem chovala k rakouským úředníkům, policii i četnictvu značnou averzi. Armádu prozatím nová republika prakticky postrádala a legionáři se ještě nestihli vrátit zpět do vlasti. Existovala zde tak v daný moment jediná korporace, která měla dostatečnou autoritu a vnitřní kázeň a mohla tak na určitou dobu nahradit

[28] Národní archiv, Fond ČOS, Karton 51, C. k. Okresnímu hejtmanství v Pardubicích, dne 31. 7. 1914.

[29] Od roku 1889 do rozpuštění ČOS v roce 1915 si sokolové ve své organizaci vytvořili celou řadu specializovaných odborů, mezi které patřil např. technický, vzdělávací, statistický, úrazový, zdravotní, finanční atd.

[30] Fikar, A. (1948). *Stručné dějiny sokolstva 1912-1941.* Praha: ČOS, s. 33.

funkci armády a policie. Touto korporací byla ČOS. V listopadu 1918 tak byl Josef Scheiner jmenován do funkce nejvyššího správce československých vojsk a od 1. ledna 1919 jejich generálním inspektorem.[31]

Hned 28. října 1918 rozhodlo vedení ČOS o ustanovení Ústřední sokolské stráže pod vedením náčelníka Jindřicha Vaníčka. Tento den rovněž proběhlo jednání sokolů s představiteli SDTJ, studenty a úředníky pražského policejního ředitelství, na kterém bylo dohodnuto vytvoření Národní stráže s Jindřichem Vaníčkem v čele.[32] Jeho zástupcem byl jmenován František Hummelhans – starosta SDTJ. Vstup do stráží byl de facto otevřen každému, o jehož loajalitě k nově vzniklému státu nebylo pochyb. Sokolští funkcionáři tak jednoznačně vyloučili příslušníky Orla, které označili za přisluhovače Rakouska-Uherska.

Národní stráže se podílely na odzbrojování vojenských jednotek složených z rakouských, maďarských a rumunských vojáků, které se stále na území nově vzniklého Československa nacházely, střežily sklady potravin, surovin, zboží, zbrojnice, průmyslové objekty, železnice, nádraží, komunikace ap. Dále hlídaly zámky, kláštery, obrazárny, archivy či knihovny, ve kterých mohlo dojít ke ztrátám kulturního dědictví.

Národní stráže měly ne zcela jasně vymezené pravomoci. Většinou ale spolupracovaly se vznikajícím četnictvem, armádou a policií. Pořádek zajišťovaly až do 9. prosince 1918, kdy je Jindřich Vaníček odvolal a nařídil jim složit zbraně. Jejich úkoly přebraly vojenské a policejní jednotky.

Ukončením činnosti Národních stráží ale nebyla úloha ČOS v počátcích nové republiky rozhodně vyčerpána. Vedení ČOS mělo veliký zájem na upevnění státní moci, a proto od listopadu 1918 přikročilo k budování dobrovolnických sborů, které byly v úzké spolupráci s Ministerstvem národní obrany. Jednalo se o Pluky stráže svobody, které byly početně menší než Národní stráže. Dostalo se jim také jasnějšího právního vymezení a minimálního výcviku. Obdobně jako při ustano-

[31] Waic, M. et al. (1996). *Sokol v české společnosti 1862-1938*. Praha: Fakulta tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy, s. 93–96.

[32] Lasovská, F. (1928). *Sokolstvo za války a převratu: příspěvek k dějinám odboje*. Praha: ČOS, s. 38.

vování Národních stráží pozvali sokolové k vytváření Pluků stráže svobody členy SDTJ a Svazu studenstva, nikoli však orly. Pozvané spolky se také dne 8. listopadu 1918 obrátily na své spoluobčany s výzvou vstupu do Pluků stráže svobody.[33]

Jak již bylo zmíněno, katolictví (a s ním samozřejmě i Orel) nemělo po převratu v nově vzniklém Československu lehkou úlohu. Zvláště nepřátelství Orla se Sokolem způsobovalo, že pozice orlů byla velice choulostivá. Dne 2. února 1919 dokonce zažádalo vedení ČOS o ukončení činnosti orelských jednot. Tento požadavek byl odůvodněn údajnou zradou, které se Orel dopustil podporou „rakouské vojenské tyranie".

„ ...Oproti znovu se vynořující snaze odůvodniti trvání klerikálních jednot tělocvičných, Orlů, prohlašuje podepsaný výbor, že odsuzuje s rozhořčením činnost těchto spolků, jak se projevila v prošlé době válečné, kdy Orlové, vedeni fanatickým, svým vůdcem, farářem Dostálem-Lutinovem,[34] *štváni byli do boje proti naším osvoboditelům a s nejkrvavějšími hesly a otrockou zaslepeností se stavěli ve služby rakouské vojenské tyranie, jako žádný jiný člen české společnosti. Sokolstvo, náš národ, nemůže nikdy zapomenouti této smutné činnosti Orlů, poskvrněné zradou vlasti a nejsvětějších zájmů jejích. Proto očekáváme od vlastních představitelů kruhů klerikálních, že tuto skvrnu našich dějin sami odstraní zakončení zvláštní, ničím neodůvodněné činnosti Orlů, a tím i neblahé roztržky v ucelené výchově národní... "*[35]

Toto prohlášení považovalo předsednictvo ústřední rady Československého Orla za nehorázné a poukazovalo přitom na to, že ani v ČOS se činovníci nevyvarovali prorakouských projevů (viz příloha 5). Za těmito činy viděli snahu Sokola vystupovat jako jediná všenárodní organizace. S tím se však nechtěli smířit.

[33] Tělocvičný ruch, XII., 1918, s. 142–143.

[34] Karel Dostál-Lutinov byl jednou z vůdčích osobností Orla. Je rovněž autorem hymny tohoto spolku, kterou napsal v roce 1909. V roce 1923 mu bylo valným sjezdem Čsl. Orla, jako teprve druhému člověku, uděleno čestné členství. Vůbec první čestné členství získal v Čsl. Orlu v červnu 1921 Jan Šrámek.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VIII., 1923, č. 5, s. 100.

[35] Národní archiv, Fond ČOS, Karton 103, Schůze výboru ČOS, dne 2. února 1919.

„ ...Neuznáváme sokolskou organizaci za všenárodní a všem příslušníkům národa vyhovující, pokud se staví v kulturním ohledu za světový názor protikřesťanský... "[36]

V reakci na toto prohlášení, která byla otištěna v časopisu *Orel*, bylo jasně zdůrazněno, že se Orel bude dalším případným útokům ČOS bránit.[37] Orel rovněž vyzýval k zakládání či obnovování činnosti dalších orelských jednot a vstupu lidí do jeho řad. Projev ČOS vůči Orlu byl odsouzen také v řadě dobových novin, mezi které patřily např. brněnský deník *Občanské noviny*, olomoucký deník *Našinec* či prostějovský týdeník *Ječmínek*.[38]

Dne 3. dubna 1919 uzavřela ČOS dohodu s SDTJ, podle které se měly obě organizace snažit vzájemně si neztěžovat činnost. Vedení Orla předpokládalo, že se od této chvíle budou obě organizace o to více snažit ztěžovat činnost orlům.[39]

Kromě zmíněných Pluků stráže svobody dostali činovníci každé sokolské jednoty za úkol vytvořit sokolské branné čety. Vznikla by tak síť branných čet, která by pokrývala většinu území republiky. ČOS totiž v roce 1920 vykazovala, že čítá 562 651 členů.[40] Síť branných sokolských čet však pravděpodobně nebyla nikdy dobudována.[41] Sokolské branné jednotky začaly na počátku 20. let postrádat hlubší význam. Potřeba jejich udržování se postupně vytrácela. V roce 1922 tak došlo k ukončení jejich činnosti.

V průběhu první poloviny 20. let se ČOS smířila s tím, že její vliv na branou politiku státu začal rapidně klesat. Její vedení se tak zaměřilo na vyjasnění sokolských idejí a svého vztahu k některým hnutím, politickým stranám a tě-

[36] Beranová, J., & Waic, M. (1998). *Kulturně výchovná a vzdělávací činnost českých tělovýchovných organizací*. Praha: Národní muzeum, s. 38.
[37] Orel: Věstník Orla Československého, III., 1919, č. 8–12, s. 10.
[38] Našinec, LV., 1919, č. 40, s. 1.
Orel: Věstník Orla Československého, III., 1919, č. 8–12, s. 68–70.
[39] Orel: Věstník Orla Československého, IV., 1919, č. 1–4, s. 20.
[40] Jednalo se o 230 608 mužů, z nichž bylo 47 192 cvičících, 99 265 žen, z nichž bylo 43 536 cvičících, 77 256 dorostenců a 155 522 žáků. Ti byli organizováni v 2 629 jednotách, které využívaly 205 vlastních tělocvičen a 5 cvičišť.
Waic, M. et al. (1996). *Sokol v české společnosti 1862-1938*. Praha: Fakulta tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy, s. 144–145.
[41] Tamtéž, s. 102–110.

lovýchovným organizacím.[42] Se vztahem ČOS k politickým stranám a hnutím jednoznačně souvisel vztah sokolů k ostatním tělovýchovným spolkům. Záporný poměr si sokolové uchovávali ke komunistické FDTJ (později FPT), která vznikla odštěpením od SDTJ v roce 1921, a také ke katolickému Čsl. Orlu, který byl silně navázán na Československou stranu lidovou. Naopak byly i díky spolupráci v Národních strážích a Plucích stráže svobody udržovány přátelské vztahy ČOS s SDTJ, který patřil k československé sociální demokracii. Nejlepší vztahy měli ovšem sokolové s legionáři.[43]

V meziválečném období zůstala ČOS nejsilnější, největší a nejbohatší tělovýchovnou organizací v republice. Jejími největšími svátky zůstaly po skončení první světové války slety. První poválečný všesokolský slet byl úspěšně zorganizován již v roce 1920. Ke sportu však Sokol dlouho nemohl najít cestu. Protože ale jeho obliba rostla, byl většinou jednot, s výjimkou fotbalu a těžké atletiky, tiše tolerován.

4.2 SDTJ a jeho vztah k Orlu

Počátky dělnické tělovýchovy sahají do 90. let 19. století, kdy začaly vznikat ve vzdělávacích a podpůrných dělnických organizacích tělovýchovné odbory. Prvním spolkem, ve kterém byl ustanoven tělocvičný odbor, který následně zahájil cvičení, byl Vzdělávací spolek krejčovských dělníků v Praze. Tento odbor vznikl v roce 1892.[44] Jako vzor ho v letech 1894–1896 následovaly další dělnické spolky, a to především v Brně a jeho okolí. Nicméně již v roce 1894 začali jednat zástupci tělocvičných odborů dělnických spolků o založení samostatné dělnické tělocvičné organizace. V roce 1896 se této iniciativy chytila skupina typografů dělnické knihtiskárny, do které patřil např. František Hummelhans či Rudolf Silaba. Ti vypracovali, společně s představiteli již neexistujícího tělocvičného spolku krej-

[42] Tamtéž, s. 119–122.
[43] Tamtéž, s. 132–137.
[44] Reitmayer, L. (1978). *Přehled vývoje tělesné výchovy na území ČSSR*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, s. 84.

čovských dělníků, návrh stanov a utvořili přípravný výbor pro vytvoření dělnické tělovýchovné organizace.

Cvičící dělníci byli dříve často členy Sokola. Za mezník v odštěpení dělnického tělocvičného hnutí je pokládáno zasedání říšské rady dne 30. března 1897. Poslanci sociální demokracie, se kterou byly dělnické jednotky od prvopočátku spjaty, svým tzv. protistátoprávním prohlášením vyhrotili politickou diferenciaci české společnosti. To vedlo k hromadnému odchodu části sociálních demokratů ze sokolských jednot. Ustavující valná hromada Dělnické tělocvičné jednoty se konala dne 22. srpna 1897 ve dvoraně Typografické besedy. Starostou byl zvolen Josef Linhart, náčelníkem Alois Bernášek a jednatelem František Hummelhans.[45]

Další jednoty na sebe nedaly dlouho čekat. V roce 1899 vznikla jednota v Ostravě, kterou následovaly další jednoty, a to jak v Čechách, tak i na Moravě. Jejich přibývající počet vedl k nutnosti založení zastřešující organizace. O tom bylo rozhodnuto na schůzi zástupců těchto jednot, která proběhla v Praze v sále restaurace U Apolla ve dnech 7. a 8. září 1902. Zde bylo rozhodnuto o založení Svazu dělnických tělocvičných jednot československých.[46] Ustavující sjezd SDTJ proběhl na stejném místě dne 15. srpna 1903.[47] Zde byl zvolen starostou František Hummelhans, Rudolf Silaba se stal jednatelem. Účastníci sjezdu zde rozhodli, že *„ ...Dosavadní odbočky Dělnické tělocvičné jednoty Praha a tělocvičné odbory některých spolků přeměněny buďtež na samostatné spolky tělocvičné... “*[48] Koncem

[45] Silaba, R., & Vaverka, L. (1930). *Dějiny dělnických tělovýchovných jednot.* Praha: SDTJ, s. 19.

[46] V roce 1922 došlo k přejmenování svazu na Svaz dělnických tělocvičných jednot československých. Pro DTJ bylo následně na Slovensku používáno označení „Robotnická tělocvičná jednota“.
Silaba, R., & Špůr, J. (1928). *Usnesení sjezdová a provolání Svazu dělnických tělocvičných jednot československých v letech 1903–1927.* Praha: Nákladem Svazu Dělnických tělocvičných jednot československých, s. 17.

[47] Reitmayer, L. (1978). *Přehled vývoje tělesné výchovy na území ČSSR.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, s. 85.

[48] Silaba, R., & Špůr, J. (1928). *Usnesení sjezdová a provolání Svazu dělnických tělocvičných jednot československých v letech 1903–1927.* Praha: Nákladem Svazu Dělnických tělocvičných jednot československých, s. 5.

roku čítal SDTJ již 31 jednot s 1 385 členy (1 045 členů, 100 členek, 110 dorostenců, kteří byli nazýváni učni, a 130 žáků).[49]

K otázkám víry se ovšem členstvo jednotlivých DTJ stavělo spíše nepřátelsky, což rovněž přispělo ke vzniku orelského hnutí.

Zde je třeba dodat, že přestože mezi SDTJ a Sokolem panovaly alespoň zpočátku neshody,[50] došlo mezi nimi ke křehkému smíru a jakémusi spojení proti společnému nepříteli – na počátku 20. století vznikající katolické tělocvičné organizaci Orel. O tom vypovídá i následující pasáž z časopisu *Tělocvičný ruch*, který byl vydáván Svazem DTJ od ledna 1905:[51] *„ ...Můžeme říci, že na Moravě není oněch ostrých sporů a nevraživostí mezi námi a Sokoly jako v Čechách, nýbrž zbraně obou táborů obracejí se k orlům... "*[52]

Vůbec první veřejné cvičení SDTJ bylo uspořádáno 16. srpna 1903 v Praze na Štvanici a účastnilo se ho zhruba 200 cvičenců. V roce 1905 pak proběhla v Praze-Bubnech vůbec první týdenní cvičitelská škola, která byla určena mužům.

Od roku 1905 platilo, že *„ ...veškerá zásadní usnesení výboru svazu jsou závazná pro všechny jednoty... "*, přičemž se *„ ...každá jednota musí stát členem svazu... "*[53] Jednoty, které nebyly zakládány pouze v českých zemích, ale i např. ve Vídni, se následně ještě tento rok začaly sdružovat do okresů. V SDTJ se ale členové nesoustředili pouze na tělesná cvičení. Jejich program byl širší.

„ ...V našich jednotách sledujeme vedle výchovy těla i výchovu ducha, neboť jen v tom spočívá zdar hnutí sociálně- demokratického... "[54] Ve třetím ročníku *Tělocvičného ruchu* bylo uvedeno, že hlavním cílem vzdělávání se v SDTJ má

[49] Beranová, J., & Waic, M. (1998). *Kulturně výchovná a vzdělávací činnost českých tělovýchovných organizací.* Praha: Národní muzeum, s. 57.

[50] Představitelé DTJ chtěli působit mezi dělníky a Sokol nechat středním vrstvám. To bylo samozřejmě pro činovníky ČOS nepřijatelné, neboť více jak polovina sokolského členstva byli dělníci.
Waic, M. (2013). *Tělesná výchova a sport ve službách české národní emancipace.* Praha: Karolinum, s. 83.

[51] Tělocvičný ruch, I., 1905, č. 1, s. 1.

[52] Tělocvičný ruch, IX., 1913, č. 18.

[53] Tamtéž, s. 5–6.

[54] Silaba, R., & Špůr, J. (1928). *Usnesení sjezdová a provolání Svazu dělnických tělocvičných jednot československých v letech 1903–1927.* Praha: Nákladem Svazu Dělnických tělocvičných jednot československých, s. 11.

být posílení sociálně demokratické strany, a to zvláště v kontextu uzákoněného všeobecného hlasovacího práva.[55] Předčasná účast na různých politických akcích učňovské mládeže byla ale starostou Františkem Hummelhansem jednoznačně odmítána.

Pro cvičení v SDTJ byla v podstatě přijata Tyršova soustava s tím, že byly odmítnuty vrcholové cviky na nářadí.[56] *„ ...Cvičení prostná a na nářadí buďtež volena co nejjednodušší, každému lehce přístupná. Nebezpečné cviky na nářadí nebuďtež cvičeny bez záchrany. Cvičení cviků zvlášť krkolomných se zakazuje... "*[57] Sport byl jednoznačně odmítnut, k čemuž se vyjádřil i III. sjezd SDTJ v roce 1907, který se vyslovil *„ ...co nejrozhodněji proti zavádění pěstování sportu v jednotách, který vášnivým prováděním každému jednotlivci škodí více než prospěchu přivede. Jednotám se doporučuje pěstování her, pořadových, pochodových a prostných cvičení ve volné přírodě... "*[58] Od roku 1907 se naopak zaměřili činovníci SDTJ více na cvičení žactva a dorostu. Začali ovšem také více usilovat o zakládání ženských odborů při DTJ. *„ ...Sjezd uznává pěstování ženského tělocviku za velice důležité. Zakládání ženských odborů doporučuje se však jenom tam, kde jednota vládne dobrou cvičitelskou silou ženského tělocviku a vhodnou místností... "*[59]

Přestože vedení SDTJ věnovalo velikou pozornost také vzdělávání mládeže, nepodařilo se mu do první světové války utvořit pevný systém kulturní a výchovné činnosti pro žactvo, dorost a členstvo. Velikým problémem se ukázalo materiální zázemí jednotlivých jednot. Většina jednot měla dokonce problémy se zajištěním samotného cvičení.

I přesto se dělnická tělovýchova na začátku 20. let poměrně slibně rozvíjela. V roce 1910 sdružoval SDTJ již okolo 320 jednot s 20 tisíci členy, dorostenci a žáky. Těsně před vypuknutím první světové války čítal svaz 36 448 příslušníků.

[55] Tělocvičný ruch, III., 1907, č. 3, s. 39.
[56] Beranová, J., & Waic, M. (1998). *Kulturně výchovná a vzdělávací činnost českých tělovýchovných organizací.* Praha: Národní muzeum, s. 57–58.
[57] Silaba, R., & Špůr, J. (1928). *Usnesení sjezdová a provolání Svazu dělnických tělocvičných jednot československých v letech 1903–1927.* Praha: Nákladem Svazu Dělnických tělocvičných jednot československých, s. 10.
[58] Tamtéž, s. 7.
[59] Tamtéž.

Slibně se rozvíjející činnost SDTJ přerušila první světová válka, která znemožnila i I. dělnickou olympiádu, která byla naplánována na rok 1915. Taktéž vydávání *Tělocvičného ruchu* bylo zastaveno.

Po skončení první světové války byla činnost SDTJ obnovena. Celá organizace zaznamenala prudký rozvoj, který dokumentuje stav členstva. Koncem roku 1919 vykazoval SDTJ 154 940 příslušníků a o rok později to bylo dokonce 223 665 příslušníků v 1 565 jednotách. Tento rozvoj posiloval sebevědomí čelních představitelů SDTJ, kteří začali snít o vůdčím postavení v československé tělesné výchově, o které by se dělili se Sokolem. Obě organizace sice navázaly spolupráci, nicméně první poválečná léta jsou paradoxně charakteristická také jejich soupeřením.

Stejně jako v Sokolu, tak i v SDTJ byl postupně do jednot zaváděn sport. O něm se diskutovalo již na VI. valném sjezdu roku 1919, kde bylo odsouhlaseno, že: *„ ...Dělnické tělocvičné jednoty uznávají sport za dobrý doplněk všeobecné tělesné výchovy a hodlají také učiniti některé sporty součástkou své činnosti. Neuznávají však za správnou tendenci sportu dnešního, kde jednostranná výchova vypěstuje sice jednotlivce až k nejvyšší možnosti, avšak s lidovým tělocvikem, který má za účel vychovati celé masy národa k všeobecné dokonalosti, nemá spojitosti... “*[60]

Zástupci DTJ rovněž založili v září 1920 spolu s delegáty dělnické tělovýchovy z Anglie, Francie, Německa, Belgie Finska a Švýcarska Mezinárodní svaz dělnický pro tělesnou výchovu a sport, který začal používat název Luzernská sportovní internacionála a od roku 1925 Socialistická tělovýchovná internacionála.[61]

Poválečné události však přinesly i řadu roztržek uvnitř SDTJ, které vyvrcholily rozdělením celé organizace. Po vzniku samostatného Československa se totiž vedení SDTJ jednoznačně postavilo za podporu republiky, což dokumentuje i již dříve zmíněná účast členů SDTJ v Národních strážích a Plucích stráže svobody. Zde byla navázána užší spolupráce se Sokolem, proti které se ovšem

[60] *Protokol VI. valného sjezdu Svazu DTJ 6. – 8. 9. 1919.* (1919). Praha: Nákladem Svazu Dělnických tělocvičných jednot československých, s. 34.

[61] Reitmayer, L. (1978). *Přehled vývoje tělesné výchovy na území ČSSR.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, s. 105.

stavěl Jiří František Chaloupecký – hlavní představitel levicového křídla SDTJ, které se začalo rychle vzmáhat a také čím dál tím více vystupovat proti Františku Hummelhansovi.

Kvůli déletrvajícím sporům a nátlakům levicového křídla, které požadovalo reorganizaci, bylo přistoupeno k vylučování z jednot. Dne 8. května 1921 se od SDTJ oddělila FDTJ, do které přešla většina členstva. Údajně se jednalo, podle údajů FDTJ, o 1 295 jednot s 116 180 příslušníky. Tato čísla je však třeba brát pouze orientačně. Nelze ale zpochybnit, že se skutečně jednalo o nadpoloviční většinu členstva.

V duchu roztržek v SDTJ se nesla také organizace I. dělnické olympiády, která byla nově naplánována, když ji v minulosti neumožnila první světová válka, na červen 1921. Levicové křídlo ji chtělo buď vtisknout výrazně levicový ráz, nebo ji bojkotovat. Nakonec ale byly v červnu 1921 uspořádány akce dvě, a to I. dělnická olympiáda a I. dělnická spartakiáda, neboť došlo k rozdělení celé organizace. Tyto akce završily rozepře československé dělnické tělesné výchovy.[62]

V čele SDTJ zůstal František Hummelhans – dlouholetý poslanec sociální demokracie, se kterou ideologické a politické zaměření celé organizace jasně korespondovalo. Kromě značných neshod s členstvem FDTJ věnovali příslušníci SDTJ nadále velikou pozornost bojům proti klerikalismu. Např. rezoluce VIII. valného sjezdu z roku 1925 odmítla církve, protože jejich učení a praxe *„ …odporují od kořene pravdám vědecky zjištěným a světovému názoru socialistickému a jsou v zásadě a praxi nesnášenlivé, v ohledu kulturním a hospodářském zpátečnické, sloužíce za jeden z nejpevnějších sloupů kapitalismu.*

Zavrhujeme a co nejrozhodněji potíráme klerikalismus, to jest jakékoli zneužívání náboženství k účelům politickým, osobním a zištným, ať se tak děje ve prospěch několika osob nebo určité společenské třídy. Potírajíce klerikalismus, musíme neochvějně bojovati i proti jeho organisacím, které byly na jeho oporu vybudovány

[62] Beranová, J., & Waic, M. (1998). *Kulturně výchovná a vzdělávací činnost českých tělovýchovných organizací.* Praha: Národní muzeum, s. 61–69.

(lidová a ludová strana politická, tělocvičné spolky orelské, křesťansko-sociální odborové organizace atd.)... "[63]

Rozdělení celé organizace přibrzdilo zavádění sportu do SDTJ. Definitivně o něm bylo rozhodnuto až VIII. valným sjezdem roku 1925, který rozhodl, že: *„ ...Zákaz vrcholných cviků se zrušuje. D.T.J pojímají do své tělesné výchovy veškeré její odvětví, jako: lehkou atletiku, závodivé a míčové hry – vyjímajíc kopanou – plování, zimní sporty, turistiku atd., které se přičleňují k jednotám jako odbory... ...Pěstování kopané, boxu, a zápasu řecko-římského ve volném stylu se v D.T.J. zakazuje... "*[64]

4.3 FDTJ a FPT a jejich vztah k Orlu

FDTJ, která vznikla v souvislosti s rozštěpením sociálně demokratické strany a vznikem KSČ (Komunistická strana Československa), byla založena na tzv. říšské konferenci, kam se sjely kraje a okresy, které stály v opozici vůči vedení SDTJ. Tato říšská konference, která se konala v již zmíněný den 8. května 1921, si zvolila federální radu v čele se starostou G. Doudou a místostarostou Jiřím Františkem Chaloupeckým, který významně přispěl k rozštěpení původního SDTJ.[65] FDTJ, která od počátku zcela otevřeně vystupovala proti parlamentní demokracii, sdružovala ve svých řadách převážně sociálně slabší vrstvy národa. Usilovala přitom rovněž o masové rozšíření tělesné výchovy. V podstatě také převzala Tyršovu soustavu a alespoň zpočátku odmítala sport.[66]

[63] *Protokol VIII. valného sjezdu Svazu DTJ 28. – 30. 11. 1925.* (1925). Praha: Nákladem Svazu Dělnických tělocvičných jednot československých, s. 38.
Silaba, R., & Špůr, J. (1928). *Usnesení sjezdová a provolání Svazu dělnických tělocvičných jednot československých v letech 1903–1927.* Praha: Nákladem Svazu Dělnických tělocvičných jednot československých, s. 29–30.

[64] *Protokol VIII. valného sjezdu Svazu DTJ 28. – 30. 11. 1925.* (1925). Praha: Nákladem Svazu Dělnických tělocvičných jednot československých, s. 47.

[65] Demetrovič, F. et al. (1988). *Encyklopedie tělesné kultury: a-o.* Praha: Olympia, s. 152.

[66] Postupně si ovšem sport našel cestu i mezi členy FDTJ. Federace se tak postupem času začala snažit o jeho nabízení členům, pro které také plánovala budovat vhodné tělocvičny, a to mj. z důvodu, aby mládež nemusela cvičit, jak bylo v této době poměrně běžné, v hostinských sálech.
Zatloukal, J., Hlava-Svoboda, V., Chada, L., & Veselá, J. (1947). *Památník Československé tělesné výchovy a sportu: kapitoly slavných událostí: věnováno českým a slovenským sportovcům.* Bratislava: Josef Zatloukal, s. 90.

První sjezd FDTJ (konstituční) se konal ve dnech 25. až 18. prosince 1921. Starostou FDTJ zde byl zvolen Karel Trombars, tajemníkem Vilém Mucha. Jiří František Chaloupecký – zakladatel FDTJ, se stal redaktorem časopisu *Výboj*, který FDTJ začala zhruba měsíc po svém vzniku vydávat.[67] Politicky byla FDTJ zcela závislá na KSČ. Mezinárodně navíc pracovala pod vedením RSI (Rudá sportovní internacionála).[68]

Činnost FDTJ byla nicméně ztěžována politickými i hospodářskými poměry. Nebyla např. podporována veřejnými činiteli, ale naopak jí byly kladeny různé překážky. Její jednoty byly za provolávání hesel typu *„Neponesem kulomety na sověty“* úředně rozpouštěny. Někteří členové se dokonce nevyhnuli trestnímu stíhání. Státní orgány tedy věnovaly federaci stálou pozornost, které ovšem nesměřovala k jejímu zákazu, ale spíše k omezení její činnosti. Bez subvencí a veřejných podpor bylo pro FDTJ velice těžké naplňovat vytýčený program celé organizace. Zřizování tělocvičen, hřišť či cvičišť tak bylo realizováno především z finančních prostředků jednotlivých členů. Přesto postupně začala FDTJ vydávat několik časopisů a příruček určených pro tělesnou výchovu a sport.

FDTJ uspořádala celou řadu veřejných tělocvičných vystoupení, závodů a soutěží, a to jak v létě, tak i v zimě. Rovněž neopomíjela kulturní podniky typu divadelních představení, pódiových vystoupení a přednášek.[69]

První významná akce FDTJ, jejímž hlavním iniciátorem byl Jiří František Chaloupecký, byla uspořádána již v roce 1921. Jednalo se o tzv. Maninskou spartakiádu, která sice byla připravena narychlo, ale přesto úspěšně. Jenom v průvodu

Kössl, J., Štumbauer, J., & Waic, M. (2018). *Kapitoly z dějin tělesné kultury*. Praha: Karolinum, s. 129.

[67] Demetrovič F. et al. (1988). *Encyklopedie tělesné kultury: p-ž*. Praha: Olympia, s. 116.
Mucha, V. (1975). *Dějiny dělnické tělovýchovy v Československu*. Praha: Olympia, s. 91.

[68] Rudá sportovní internacionála vznikla v Moskvě v červenci 1921, kdy ji založila ruská Všesvazová komunistická strana bolševiků (jednalo se o dobový název pozdější Komunistické strany Sovětského svazu), která ji také následně ovládala.
Štumbauer, J. (2016). *Vybrané kapitoly z historie tělesné výchovy, sportu a turistiky v meziválečném Československu*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, s. 51.

[69] Zatloukal, J., Hlava-Svoboda, V., Chada, L., & Veselá, J. (1947). *Památník Československé tělesné výchovy a sportu: kapitoly slavných událostí: věnováno českým a slovenským sportovcům*. Bratislava: Josef Zatloukal, s. 86.

z Václavského náměstí na Maniny šlo okolo 100 tisíc lidí. Cvičení, během kterého se představilo 26 tisíc členů a dorostenců a 14 tisíc žákyň a žáků, přihlíželo okolo 200 tisíc lidí.[70]

Úspěch této akce přispěl také k uspořádání nového podniku. Ten měl ale pouze zemský ráz a konal se v Brně roku 1922. Jednalo se původně ovšem o podnik, který měl mj. za úkol narušit brněnský orelský slet. Ve dvanáctém čísle časopisu FDTJ *Výboj* byl zveřejněn následující text: *„ ...v srpnu 1922 čeká nás zemská spartakiáda v Brně, naše moravské Maniny, kdy zasadíme smrtelnou ránu rozpínavnosti klerikálních orlů, kteří současně s námi v témže místě budou mít slet... "*[71] Ve čtrnáctém čísle *Výboje* pak napsali: *„ ...Orlové budují v Brně hnízdo. Jak známo, koná se r. 1922 v srpnu I. slet orelský v Brně v těchže dnech jako naše tamější zemská Spartakiáda, takže se s černou havětí střetneme přímo na místě tváří v tvář. Žoldnéři Loyolovi činí již horlivé přípravy, aby nás předstihli. (Následuje popis příprav, rozměry cvičiště atd.) Kdy bude cvičiště vyměřeno, není známo. Jak ten černý slet dopadne, uvidíme ostatně za půl roku na vlastní oči, neboť Federovaní budou v Brně všichni!... "*[72]

O tom, která organizace zveřejnila dříve svůj záměr uspořádat v srpnu 1922 v Brně slet, nemohlo být pochyb. V době, kdy svůj záměr Čsl. Orel ohlásil, FDTJ stále ještě neexistovala.[73] Policejní ředitelství v Brně ale pořádání brněnské spartakiády v termínu 13. až 15. srpna 1922 nepovolilo. Proto byla přeložena na 5. až 9. července 1922. Taktéž zde proběhlo cvičení za značné divácké účasti.[74]

[70] Rathauský, V. (1976). *Co bylo kolem maninské spartakiády v roce 1921: vzpomínky přímých účastníků: příspěvek k dějinám dělnické tělovýchovy.* Praha: Olympia, s. 83–91.
Počty členů, cvičenců, účastníků či diváků, která bývají udávána v tiskovinách komunistické tělovýchovy souvislosti s FDTJ a FPT je však (často) třeba brát s určitou rezervou.

[71] Výboj: ústřední orgán federovaných dělnických tělocvičných jednot československých, II., 1922, č. 12.

[72] Výboj: ústřední orgán federovaných dělnických tělocvičných jednot československých, II., 1922, č. 14.

[73] *Moderní dějiny: Sborník k dějinám 19. a 20. století (svazek 4).* (1996). Praha: Historický ústav, s. 145.

[74] Tento brněnský zemský slet se nakonec stal druhou největší akcí v celé historii FDTJ a FPT. Národní archiv, Fond Předsednictvo ministerské rady, Výsledky brněnské spartakiády, předsednictví zemské správy politické v Brně, dne 10. července 1922.

V roce 1925 vydaly zemské školní rady v Praze a Brně zákaz cvičení dětí v FDTJ, který trval deset let.[75] To byl pro FDTJ veliký zásah do její činnosti. Dalším velikým mezníkem v dělnické tělovýchově se stal rok 1926, kdy došlo ke spojení FDTJ, Dělnického footballového svazu, Svazu dělnických cyklistů, Klubu dělnických turistů a Spartakových skautů práce do jedné celostátní organizace, která byla nazvána Federace proletářské tělovýchovy. Tím se FPT stala také určitým průkopníkem sjednocené tělovýchovy v Československu, o které bude ještě pojednáváno. Docházelo ale také k navazování a prohlubování mezinárodních styků FPT, která byla orientována na SSSR (Svaz sovětských socialistických republik). Její vztah k většině ostatních československých tělocvičným organizacím ovšem rozhodně přátelský nebyl.

„ ...Vedle naší tělovýchovné organizace máme ještě dvě skupiny tělovýchovných organizací: a) s charakterem proletářským, b) s charakterem měšťáckým.

a) V první skupině jsou tyto organizace: Svaz DTJ... ...b) V druhé skupině jeví se nám v jedné frontě ostatní tělovýchovné organizace: Sokol, organizace vysloveně měšťácká, která okázale nestojí pod žádným vlivem politické strany, ale je v rukou strany národně demokratické, Orel, organizační část politické Československé strany lidové (klerikální)... “[76] *„ ...Poměr Federace proletářské tělovýchovy k buržoazním tělocvičným a sportovní organizacím zůstává týž, jaký byl platnou zásadou i v dřívější Federaci dělnických tělocvičných jednot – tedy nepřátelský, vylučující ze zásadních důvodů jakoukoli možnost spolupráce... “*[77]

Funkcionáři FDTJ doufali, že se přeměnou na FPT zbaví zákazu cvičení dětí a mládeže. Doufali však marně, neboť Zemská politická správa v Praze trvala na tom, aby se ve stanovách jednot FPT uvedlo, že: *„ ...jednota má právo cvičiti*

[75] Kniha Kössl, J., Štumbauer, J., & Waic, M. (2018). *Kapitoly z dějin tělesné kultury.* Praha: Karolinum, s. 129 uvádí, že tento zákaz trval od poloviny 20. let do roku 1937.
Zatloukal, J., Hlava-Svoboda, V., Chada, L., & Veselá, J. (1947). *Památník Československé tělesné výchovy a sportu: kapitoly slavných událostí: věnováno českým a slovenským sportovcům.* Bratislava: Josef Zatloukal, s. 87.

[76] Marek, J. (1976). *Sjezdy proletářské tělovýchovy: sborník dokumentů ze sjezdů FDTJ a FPT.* Praha: Olympia, s. 24.

[77] Tamtéž, s. 35.

žactvo jen po předběžném schválení příslušných školních úřadů... “[78] Činovníci FPT museli tento požadavek, ač neradi, respektovat.

V roce 1928 plánovala FPT uspořádat II. celostátní spartakiádu v Praze. Ta byla ale úřady zakázána. Vedení FPT tak vydalo pokyn všem okresům, aby místo celostátní spartakiády uspořádaly okresní veřejná cvičení. Tento pokyn byl sice okresními činovníky vyslyšen, ale ne všude bylo cvičení úředně povoleno. Osm okresů tak bylo kvůli porušení zákazu rozpuštěno a jejich majetek zabaven. Činovníci rozpuštěných jednot a okresů se ale často seskupili znovu, ale pod jiným vedením a také názvem, který zdánlivě neměl s FPT nic společného. Tak např. vznikaly Sdružení tělovýchovných spolků (namísto rozpuštěného 13. okresu), Dělnický tělocvičný svaz (namísto 1. okresu) ap. V roce 1929 byl zastaven také tisk FPT.

V následujících letech, během kterých se politický tlak na FPT různě snižoval i zvyšoval, upořádali sportovci FPT řadu utkání se svými zahraničními kolegy, a to nejen z východních zemí (SSSR, Palestina), ale i ze zemí západní (Francie, Anglie, Švýcarsko) a severní (Norsko, Švédsko) Evropy.

Počátkem srpna 1936 byly FPT v Praze na Masarykově stadionu uspořádány tzv. Lidové hry. Jednalo se o manifestaci pokrokových tělocvikářů a sportovců za mír a proti olympijským hrám, které se tento rok konaly ve fašistickém Německu a proti kterým FPT často vystupovala.[79]

V době zvyšujícího se politického napětí věnovala FPT téměř veškeré své úsilí branné výchově. Uspořádala např. celou řadu škol a kurzů branné výchovy, zorganizovala velké množství branných svazů, a to především za účasti protifašisticky naladěného obyvatelstva v pohraničí, a vyzývala občany k pohotovosti. V tomto ohledu byla dokonce učiněna nabídka dalším československým tělový-

[78] Waic, M. (2016). *Tělesná výchova a sport v politickém životě meziválečného Československa.* Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, s. 73.

[79] Národní listy, LXXVI., 1936, č. 201, s. 4.
Národní listy, LXXVI., 1936, č. 218, s. 2.

chovným organizacím týkající se spolupráce na jednotné obraně národa. Ta však nebyla vyslyšena.[80]

Vedení FPT ovšem v této době celkově stálo o navázání spolupráce s ostatními tělovýchovnými spolky a svazy a vytvoření jednotné tělovýchovné organizace.

„ ...Ve všech tělovýchovných (nedělnických) organizacích, které se vesměs skládají ve své většině z členstva pokrokového, vede se zápas mezi vlivy reakce a zájmy pokrokového sportu. Někde nejsou tyto diference dosud příliš vyhraněny, ale v některých organizacích propukávají v otevřené vystoupení opozice, v projev nedůvěry k vedení, v jednání proti usnesení vedoucích orgánů apod... ...Tyto organizace nelze považovat za jednotné, dělnictvu nepřátelské celky a nesmíme se proto od nich a jejich členstva izolovat. Naopak naše organizace musí se právě nyní snažit, aby docílila spojení s ostatními organizacemi a s nimi, popřípadě s částí jejich členstva společně pracovala za zájmy lidové tělovýchovy. Je to nutno již proto, že velká většina sportovců v Československu je soustředěna právě v těchto organizacích. Musíme se snažit spolupracovat s celými organizacemi a s vedením jednotlivých svazů... “[81]

Postoje FPT vůči nacistickému Německu přispěly v roce 1938 k zániku této organizace. Její velikost lze v této době ovšem již pouze odhadovat. Od roku 1929 totiž přestala FPT dodávat počty svých členů státnímu statistickému úřadu.[82] Členům bylo ovšem doporučeno, aby vstoupili do Sokola, SDTJ a sportovních or-

[80] Zatloukal, J., Hlava-Svoboda, V., Chada, L., & Veselá, J. (1947). *Památník Československé tělesné výchovy a sportu: kapitoly slavných událostí: věnováno českým a slovenským sportovcům*. Bratislava: Josef Zatloukal, s. 87–90.

[81] Marek, J. (1976). *Sjezdy proletářské tělovýchovy: sborník dokumentů ze sjezdů FDTJ a FPT*. Praha: Olympia, s. 96.

[82] Zatloukal, J., Hlava-Svoboda, V., Chada, L., & Veselá, J. (1947). *Památník Československé tělesné výchovy a sportu: kapitoly slavných událostí: věnováno českým a slovenským sportovcům*. Bratislava: Josef Zatloukal, s. 89 sice udává, že v roce 1938 sdružovala FPT v 56 okresech 1 230 jednot a 149 687 příslušníků. Toto tvrzení se ovšem téměř jistě nezakládá na pravdě. Odhady jsou takové, že v roce 1930 bylo v FPT organizováno 80 tisíc příslušníků, v roce 1932 už pouze 40 tisíc příslušníků a v roce 1935 odhadoval o vedení SDTJ počet příslušníků FPT na 17 tisíc.
Waic, M. (2016). *Tělesná výchova a sport v politickém životě meziválečného Československa*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, s. 75.

ganizací, ve který by mohli pokračovat ve své tělovýchovné činnosti a připravovat se na možný válečný konflikt.

Po skončení druhé světové války byla činnost FPT obnovena. Její činovníci začali opět usilovat o sloučení československé tělesné výchovy do jednotné organizace. Vzhledem k tomu, že sloučení v prvních poválečných letech dosaženo nebylo (došlo k němu až později), rozhodl ústřední výbor FPT dne 26. listopadu 1946 o zrušení organizace. Svým bývalým členům doporučil přejít do Sokola,[83] který měl mj. nejdelší národní tradici, byl i přes svou největší členskou základnu nejlépe organizovaný a disponoval největšími odborníky.

[83] Zatloukal, J., Hlava-Svoboda, V., Chada, L., & Veselá, J. (1947). *Památník Československé tělesné výchovy a sportu: kapitoly slavných událostí: věnováno českým a slovenským sportovcům.* Bratislava: Josef Zatloukal, s. 87–90.

5 Nástin historie Orla v Jugoslávii

Jak se lze v literatuře často dočíst, inspiraci pro založení a pojmenování Orla v českých zemích hledali tehdejší organizátoři ve Slovinsku. Nelze ovšem rozhodně tvrdit, že by tehdejší zakladatelé převzali kompletně strukturu i jméno slovinské organizace. Některé části pozdějšího společného programu byly totiž dříve zavedeny v českých zemích.

Dne 12. listopadu 1905 byl v organizaci SKSZ (Slovenska krščansko-socialna zveza – Slovinský křesťansko-sociální svaz) ustanoven přípravný výbor pro utvoření I. tělocvičného odboru SKSZ (tedy stále ještě bez jména Orel). Tento odbor byl založen při faře sv. Petra v Lublani. Již 18. listopadu 1906 mu předával předseda SKSZ Janez Evangelist Krek (viz příloha 6) první tělocvičnu s přáním, aby lublaňští cvičenci roznesli myšlenku křesťansko-sociálních tělocvičných odborů co nejdříve mezi široké vrstvy národa. Funkci předsedy tohoto I. tělocvičného odboru vykonával Ivan Podlesník, který na přání Janeze Evangelista Kreka reagoval slovy: *„Naší vůdčí hvězdou je vzdělání ducha i těla k lásce k vlasti a národu.“*[1]

Zakládání dalších odborů na sebe nenechalo dlouho čekat. Roku 1906 již vykazovalo v Lublani činnost pět odborů a dalších jedenáct jich bylo založeno o rok později. Tyto odbory byly také dne 10. listopadu 1907 sdruženy ve ZTO (Zveza telovadskich odsekov – Svaz tělocvičných odborů). Roku 1908 začal dvakrát za měsíc vycházet věstník tohoto svazu, který byl nazván *Mladosti*. Tento rok také poprvé vystoupilo členstvo ZTO na veřejnosti. Bylo to ve Škofje Loke dne 26. července a cvičilo zde okolo 300 lidí. Celá, i když stále ještě malá organizace, se tento den také poprvé ukázala veřejnosti ve vlastních krojích. Tento výstup zvedl ale také vlnu negativních ohlasů na celý svaz, který pocházel z řad sokolů a „pokrokářů“. Do čela celého hnutí se následně postavil lublaňský biskup Anton Bonaventura Jeglič, kterého podporovala řada kněží. Celá organizace začala mohutnět.[2]

[1] *Příručka osvětové práce orelské.* (1921). Brno: Ústřední Osvětový Sbor Orla Čsl., s. 51.
[2] Tamtéž, s. 50–53.
Orelský věstník: List středočeské orelské župy Pospíšilovy, VIII., 1938, č. 4–5, s. 36–38.

Stále se ale jednalo o bezejmenné hnutí, které se ovšem rychle rozrůstalo, a tak bylo dne 10. března 1909 rozhodnuto o zřízení okrsků.[3] Teprve na schůzi ZTO v Bohyňské Bystrici došlo dne 19. března 1909 k usnesení, že bude celá organizace pojmenována Orel. Na této schůzi bylo rovněž odsouhlaseno pořádání spolkových škol pro členstvo, ustanovení okrskové (okrožje) organizace a schváleno bylo i organizování dorostu. Roku 1910 byla vydána redaktorem Terseglavem „Zlatá kniha“ Orla slovinského. Jednalo se o sepsané základy kulturní práce celé organizace. Kromě toho vydal tento rok svou organizační příručku také Ivan Podlesník. Její název byl Tělocvičná organizace jinošská (Mladeniška telovadna organizacija). V této době již čítal slovinský Orel 128 odborů s 3 691 členy, ze kterých bylo 2 526 cvičících. O rok později to bylo již 148 odborů a 4 025 členů, z nichž bylo 2 694 cvičících.[4]

Zmíněné okrsky se postupně slučovaly v podsvazy jednotlivých korunních zemí (15. září 1911 vznikl podsvaz pro Štýrsko, 10. ledna 1912 pro Kraňsko, 11. ledna 1912 pro Gorici a 25 července 1912 pro Korutany). V podsvazech následně začaly rychle vznikat další odbory. V roce 1912 již čítal tento svaz 168 odborů, 5 228 členů a 2 696 cvičenců.

Slovinský Orel ovšem nebyl zcela samostatný, nýbrž byl součástí místního Křesťansko-sociálního svazu nepolitických spolků, ve kterém měl však určitou autonomii a vlastní správu. Jeho činnost nebyla rovněž pouze tělocvičná, ale patřily do ní také např. přednášky na nejrůznější témata.[5]

V období první světové války začaly slovinskému Orlu těžkosti. Jednotlivé odbory začaly rychle zanikat. Přesto se slovinský Orel snažil, a to alespoň nepravidelně, vydávat svůj časopis *Mladosti*. Mezi katolíky ve Slovinsku se však objevily také větší spory, a to především o to, zda mají být loajální k Rakousku, či se mají snažit o vznik samostatné Jugoslávie. Tamní Orel se klonil spíše k vytvoření

[3] Orel: Věstník křesť.-socialního Orla československého, I., 1913, č. 1, s. 6–7.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 20, s. 192–193.
[4] *Příručka osvětové práce orelské*. (1921). Brno: Ústřední Osvětový Sbor Orla Čsl., s. 50–53.
[5] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 20, s. 192–193.

nezávislé Jugoslávie.[6] Válkou značně ochromený slovinský Orel,[7] o kterého se opírala tamní hlavní představitelka politického katolicismu – Slovinská lidová strana (Slovenska ljudska stranka), se ale po skončení války rychle vzchopil. První významný krok k tomu byl učiněn na schůzi orelských pracovníků dne 17. listopadu 1918 a další pak na uspořádanému valnému sjezdu dne 8. prosince 1918. Celé orelské sdružení záhy po válce patřilo v této době k největším slovinským organizacím, neboť čítalo ve svých 318 jednotách okolo 16 tisíc členů. Větší část členstva pocházela z lidových vrstev katolického venkova, ovšem vedení organizace velice usilovalo o získání stoupenců také z řad dělnictva a mladé národní inteligence.[8] Vrcholem obnovovací činnosti se stal slet v Mariboru roku 1920. V tomto roce vykazoval slovinský Orel činnost 39 nových okrsků, přičemž staré byly rozpuštěny (přeorganizovány).[9]

Silné katolické hnutí se ale začalo před první světovou válkou rozvíjet také v Dalmácii, kde docházelo k zakládání zvláštních spolků mládeže, které byly organizovány na široké bázi všeobecných katolických zásad. V žádném případě se tedy nejednalo o organizaci, která by měla jasně stanovenou strukturu či ideovou jednotu. Přesto měly tyto spolky velké zásluhy na vytvoření chorvatské orelské organizace, pro kterou připravily příznivé prostření.

Dne 20. října 1912 vznikl PHS (Pravi Hrvatski Sokol – Pravý chorvatský Sokol), což byla katolická tělocvičná organizace z Dalmácie se sídlem ve Splitu. K jejímu vzniku došlo i přesto, že mezi Chorvaty byly sokolské myšlenky velice populární. PHS byl velmi ovlivněn slovinským Orlem, který se stal jeho vzorem. V roce 1913 již sdružoval PHS 15 odborů, které čítaly okolo 2 000 členů.[10] Jeho činnost, která však prozatím stále nebyla zcela striktně vymezena, přerušila první světová válka. Ta celou organizaci naprosto zničila.

[6] *Příručka osvětové práce orelské.* (1921). Brno: Ústřední Osvětový Sbor Orla Čsl., s. 50–53.

[7] Část orelských odborů, které „přežily“ první světovou válku, ztratili Slovinci po přerozdělení rakousko-uherského území mezi nově vzniklé země či díky rakouským válečným ztrátám.

[8] Skoupý, A. (2001). Slovinský orel v kontextu politických poměrů meziválečné Jugoslávie. In I. Koucká & D. Papajík (Eds.), *Politický katolicismus v nástupnických státech Rakousko-Uherské monarchie v letech 1918 – 1938* (pp. 105–112). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

[9] Orel: Věstník Orla Československého, V., 1920, č. 11, s. 163.

[10] Orel: Věstník křesť.-socialního Orla československého, I., 1913, č. 3, s. 5–6.

Již v roce 1919 se ale začaly spolky katolické mládeže v Chorvatsku znovu seskupovat, a to především díky jedincům, kteří zůstali myšlence na vznik samostatné katolické tělocvičné organizace věrni. Ti však museli napnout veškeré síly, aby celé hnutí opět vybudovali. Objevovaly se i názory, že by se mělo navázat na práci v dřívějším duchu, tedy, aby se nadále jednalo o jakousi pestrobarevnou organizaci mládeže bez přísnějšího vedení a jednoty. V tomto duchu se dokonce začal budovat svaz, který se ovšem ustanovit nepodařilo, protože přišlo Orelstvo se svou ideologií, zásadami a disciplínou.

K rozšíření orelské myšlenky mezi Chorvaty zásadním způsobem přispěl zmiňovaný slet v Mariboru. V rámci něj totiž probíhal také organizační orelský kurz, kterého se zúčastnilo okolo dvaceti Chorvatů. Ti pak po návratu do svých domovů začali pracovat na dotvoření chorvatského Orla, který se zde po skončení první světové války neoficiálně šířil prostřednictvím tzv. Gymnastických odborů (Gimnastične odsjeky).[11] Centrum jejich svazu (Savez gimnastičkich odsjeka) sídlilo v Záhřebu při Chorvatském katolickém národním svazu (Hrvatski katolički narodni savez). V roce 1920 již ale v Záhřebu došlo k založení samostatného Svazu chorvatských orlů a orlic (Savez hrvatskih Orlova a Orlica). Tento svaz ovšem zpočátku rozhodně nebyl v kontaktu se slovinským Orlem, který mezitím v Jugoslávii zahájil samostatnou náborovou činnost.[12]

Dne 23. října 1921 byl v Lublani založen sjednocující Jugoslávský orelský svaz (Jugoslovanska Orlovska Zveza). Ten byl následně rozdělen na podsvazy.[13] Ohniskem orelského hnutí v Jugoslávii nicméně zůstalo Slovinsko.

Začaly se ovšem objevovat i snahy o rozšíření Orla do dalších zemí Jugoslávie. Uvažovalo se např. o založení srbského Orla. Bylo ale víceméně zřejmé, že ideové principy katolicismu a politický kontext orelského hnutí nedávají předpoklady

[11] Orelské odbory byly v Chorvatsku nazývány tímto způsobem zřejmě z důvodu, aby na sebe zbytečně neupozorňovaly „pokrokové kruhy".

[12] Orel: Věstník Orla Československého, V., 1920, č. 11, s. 163.

[13] Roku 1924 sdružoval tři, a to lublaňský (Orlovske Podzveze), zagrebský (Hrvatski Orlovski Savez – ustanoven 1923) a svaz orlic.
Ceraj, S. (2016). Povijesni razvoj i važnost djelovanja hrvatskoga Orlovstva. *Obnovljeni život: časopis za filozofiju i religijske znanosti*, *71*(1), 39–53.

k tomu, aby mohl Orel významněji zakotvit v regionech s pravoslavným nebo muslimským obyvatelstvem.[14]

V orelských odborech v Jugoslávii, a to jak u Slovinců, tak i u Chorvatů, byli zpočátku organizováni především muži, a to různých věkových kategorií. Dívky a ženy byly prozatím sdruženy ve vlastních odborech s vlastní organizací. Ženy sice původně začaly cvičit v I. tělocvičného odboru SKSZ, ale to byla naprostá výjimka. Ženské tělocvičné hnutí se v jihoslovanském Orlu začalo výrazněji prosazovat až rok po skončení první světové války. První kroužek orlic začal cvičit u sv. Petra v Lublani a jeho první veřejné vystoupení vzbudilo roku 1919 veliký zájem. Ještě tohoto roku přibylo pět dalších ženských odborů. Dne 1. září 1919 byl pro ně uspořádán první cvičitelský kurz, kterého se zúčastnilo 100 cvičenek. Do mariborského sletu přibylo dalších 33 ženských odborů. V Mariboru se tak představilo na prostných 600 žen. Samotný slet zakládání ženských odborů a vstupování žen do nich ještě akceleroval. Do roku 1921 čítal Orel v Jugoslávii okolo 1 500 členek, z nichž bylo asi 1 000 cvičících. K tomu bylo nutné připočíst ještě okolo 600 dorostenek.[15]

Pozice Orla v Jugoslávii ovšem rozhodně nebyla jednoduchá. Jeho velikým rivalem byl místní Sokol, tedy organizace, jejíž jednoty byly v jihoslovanských zemích zakládány již ve 2. polovině 19. století. Měly tedy o poznání větší tradici. Také jejich liberálně koncipovaný ideový program jim umožňoval snadněji řešit problémy a překonávat překážky národního a konfesijního prostředí. Sokol měl ve Slovinsku sice menší počet jednot než Orel, ale počtem členů jasně dominoval, neboť do něj vstupovali stoupenci celé řady politických stran s výjimkou Slovinské lidové strany.

Roku 1919 byl založen Jugoslávský sokolský svaz (Jugoslovenski sokolski svaz), jehož sídlem se stala Lublaň. Vytvoření Jugoslávského orelského svazu v roce 1921 tak bylo velmi pravděpodobně reakcí na vytvoření Jugoslávského

[14] Skoupý, A. (2001). Slovinský orel v kontextu politických poměrů meziválečné Jugoslávie. In I. Koucká & D. Papajík (Eds.), *Politický katolicismus v nástupnických státech Rakousko-Uherské monarchie v letech 1918 – 1938* (pp. 105–112). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

[15] *Příručka osvětové práce orelské.* (1921). Brno: Ústřední Osvětový Sbor Orla Čsl., s. 50–53.

sokolského svazu a na dění v něm. Zde je ovšem třeba dodat, že v roce 1920 vydalo bělehradské ministerstvo osvěty výnos, který stanovil, že obě organizace jsou při svém působení v tělesné výchově ve slovinských školách rovnoprávné. Proti tomuto prohlášení vystoupily snad všechny slovinské katolické spolky, a to ve spolupráci s katolickými biskupy. Společně vydali spis, který zdůrazňoval, že ideový program Sokola je protikatolický, a tudíž i pro katolický tábor ve Slovinsku nepřijatelný.

Spory mezi Sokolem a Orlem pokračovaly ve Slovinsku i v následujících letech. Skončily až v roce 1929, kdy byl prosazen zákon, který zavedl v Jugoslávii jedinou a jednotnou tělovýchovnou organizaci – Sokol království Jugoslávie.[16]

[16] Skoupý, A. (2001). Slovinský orel v kontextu politických poměrů meziválečné Jugoslávie. In I. Koucká & D. Papajík (Eds.), *Politický katolicismus v nástupnických státech Rakousko-Uherské monarchie v letech 1918 – 1938* (pp. 105–112). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

6 Tělesná výchova v organizaci Orel v českých zemích do roku 1918

Ve druhé polovině 19. století se rychle vzmáhalo volnomyšlenkářství a ateismus spjatý též s marxisticky zaměřeným dělnickým hnutím. Na tento vývoj nemohla nereagovat katolická církev, která se cítila ohrožena. Z tohoto důvodu také vydal 15. května 1891 papež Lev XIII. encykliku *Rerum novarum* (O věcech nových), v níž se nejvyšší představitel římskokatolické církve poprvé komplexně vyslovil k sociálně ekonomickým problémům doby.[1] Z papežova podnětu došlo k zakládání různých klerikálních organizací politického, obecně vzdělávacího a kulturního charakteru.[2] Tak začaly vznikat např. zmíněné křesťansko-sociální politické strany, ale i organizace tělovýchovné.[3]

Věřící si tedy postupně začali zakládat své vlastní spolky, odbory či kroužky. Odbory vznikaly např. při Spolcích katolických tovaryšů, Všeodborovém sdružení křesťanského dělnictva, Sdružení venkovské omladiny, Hospodářském sdružení křesťanských zemědělců, vzdělávacích katolických spolcích,[4] sociálních katolických spolcích či svatojosefských jednotách. Zakládány byly především ve městech nebo na větších vesnicích, jejichž obyvatelstvo bylo převážně dělnické.[5] Tyto

[1] Šmíd, M. (2012). *Nepřítel: první republika: radikalizace skupiny českých katolických intelektuálů v letech 1918-1938*. Chomutov: L. Marek, s. 26–28.

[2] Národní archiv, Fond Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Karton 132, sg.109-8/59 (Vývoj a činnost katolické tělovýchovné jednoty Orel), Sicherheitsdienst–RFSS, SD–Leitabschnitt Prag, Prag, den 1.2.1940.
Slavotínek, I. (2001). *K historii Sokola, Orla a skautingu na Prostějovsku do roku 1948*. Prostějov: Městská knihovna v Prostějově, s. 8.

[3] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VI., 1921, č. 5, s. 90.
„ ...Československý Orel vznikl ze snahy o samostatné uplatnění se katolíků ve všech sborech veřejného života, jak ji hlásila encyklika „Rerum novarum" svatého Otce Lva XIII.: tedy i na poli národních spolků, jejichž výchovným prostředníkem byl tělocvik a sport. Důkazem toho jsou četné jednoty orelské, založené při spolcích katolických tovaryšů, při sociálních organizacích, tak zvaných Svatojesefských jednotách a při odborových spolcích křesťanského dělnictva, kde působnost Sokola neměla vůbec vlivu... "
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXIV., 1939, č. 1, s. 1.

[4] Všeodborové sdružení křesťanského dělnictva byla v podstatě v letech 1909–1918 mateřská organizace pozdějšího Československého Orla. Založena byla i za přispění zakladatele líšeňského tělocvičného odboru Orla Metoděje Hoška ve Velehradě roku 1902.
Orel: Věstník křesť.-socialního Orla československého, I., 1913, č. 2, s. 6–7.

[5] *Československý Orel: program, dějiny, statistika*. (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého, s. 15.

tělocvičné odbory, které vznikaly především na Moravě a v severovýchodních Čechách, tedy nebyly samostatnými spolky, neboť byly zakládány pouze jako součásti již existujících katolických spolků.

6.1 Počátky Orla v Čechách

Počátky Orla v Čechách lze hledat ve Spolcích katolických tovaryšů. Jejich činnost byla poměrně rozmanitá a obsahovala mj. zpěv, divadlo a také tělocvik. Již o roku 1893 lze prokazatelně tvrdit, že během něj některé spolky v Čechách vystupovaly na svých akcích s vlastními tělocvičnými čísly, a to již ve vlastních cvičebních úborech.[6] Roku 1896 byl založen při Jednotě katolických tovaryšů v Praze tělocvičný odbor, který na počátku čítal 45 členů. Jeho ustavující schůze se konala dne 14. března. O dva dny později se v tomto odboru začalo cvičit. Celý odbor však pracoval jen dva roky a pak zanikl nebo téměř přestal vyvíjet činnost. Další zmínky o jeho činnosti pocházejí až z roku 1906. O rok později se v něm ujal tělocvičné činnosti Josef Sadil, který přispěl k tomu, že z odboru přišel podnět k zavedení systematické tělovýchovné práce mezi katolíky.[7]

Kromě Jednoty katolických tovaryšů v Praze však ve středních Čechách vznikaly další tělocvičné odbory, a to při různých křesťansko-sociálních vzdělávacích spolcích. Tyto spolky si ale razily svou vlastní cestu a o tehdejší utváření katolických tělocvičných spolků na Moravě či v Hradci Králové, který byl zpočátku nejvýznamnějším centrem orelského hnutí v Čechách, se příliš nezajímaly.[8]

O prosazení myšlenky zavedení tělovýchovy pro katolíky se v Čechách již dříve pokoušela řada lidí, mezi které patřil např. Josef Polák (viz příloha 7) z Hradce Králové nebo redaktor *Hlasu Lidu* Václav Boleslav Pavlík-Sychra z Českých Budějovic.[9] Oba s ní veřejně vystoupili na katolickém sjezdu v Hradci Králové v roce

[6] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVI., 1931, č. 7, s. 84–86.

[7] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, X., 1925, č. 15, s. 188.
20 let trvání jednoty Orla československého v Plzni 1913-1933. (1933). Plzeň: Orel československý, s. 16–17.
Orelský věstník: List středočeské orelské župy Pospíšilovy, I., 1931, č. 1, s. 7–9.

[8] *Vznik a stručné dějiny Orla v Čechách 1897–1921.* (1922). Hradec Králové: Osvětový sbor Brynychovy župy, s. 39.

[9] *Příručka osvětové práce orelské.* (1921). Brno: Ústřední Osvětový Sbor Orla Čsl., s. 22.

1897. Josef Polák zde žádal, aby začaly být při katolických spolcích zakládány tělocvičné odbory. Důvodem, proč chtěl zakládat odbory při katolických spolcích, bylo, že se katolíci necítili příliš silní a finančně zabezpečení na to, aby založili samostatné spolky. Ty by vyžadovaly vybudovat hřiště, tělocvičny, cvičiště, spolkové místnosti ap. Zakládání odborů při katolických spolcích by zájemcům přitom umožnilo „tužit tělo“, a to bez jejich nutného vstupu do tělovýchovných organizací, které téměř neměly žádný vztah k víře. Mnozí přítomní zde sice uznávali tuto potřebu, ale řada jich byla zásadně proti. Návrh byl tak uznán jako dobrý, ale nebyl uskutečněn.

Navrhovatelé však zůstali od té doby ve styku a roku 1906 poslal Václav Boleslav Pavlík-Sychra dopis Josefu Polákovi, ve kterém navrhoval, aby se začaly tvořit spolky ve stylu Sokola. Zhruba o rok později pak vypracoval i samostatné stanovy Křesťansko-sociálního Sokola, které opět poslal Josefu Polákovi, a to i s přáním, aby se postaral o jejich schválení na českém východě. Josef Polák ovšem takovéto nadšení nesdílel a Václava Boleslava Pavlíka-Sychru varoval před ukvapeností z obavy, že se myšlenka samostatnosti neujme a navrhoval hledat jinou cestu. Václav Boleslav Pavlík-Sychra ale trval na tom, že je třeba začít jednoty zakládat.[10]

První dvě jednoty Křesťansko-sociálního Sokola založil Václav Boleslav Pavlík-Sychra v roce 1908, a to v Rapicích (dnes Vrapicích) u Kladna a v Netolicích.[11] Další jednoty pak vznikly v roce 1911 v Českých Budějovicích (Sokol Jirsík),

Orelský věstník: List středočeské orelské župy Pospíšilovy, I., 1931, č. 1, s. 7–9.

[10] *Vznik a stručné dějiny Orla v Čechách 1897–1921.* (1922). Hradec Králové: Osvětový sbor Brynychovy župy, s. 4–5.

[11] O založení této jednoty se významně přičinil i místní kaplan Josef Nízký, který mj. podal stanovy jednoty dne 19. února 1909 ke schválení. Jednalo se o vůbec první spolek tohoto druhu s úředně schválenými stanovami.
Orel: Ústřední list Orelstva, XXIV., 1939, č. 9, s. 89.
Příručka osvětové práce orelské. (1921). Brno: Ústřední Osvětový Sbor Orla Čsl., s. 22–23.
Tato informace se ale neshoduje s tím, co prezentuje Orel: Věstník křesť.-socialního Orla československého, I., 1913, č. 4, s. 3–4. Zde je naopak uvedeno, že první křes.-soc. Sokol vznikl v Rapicích, a to až 4. dubna 1909. Rovněž vznik netolického křes.-soc. Sokola je zde uveden později, a to po roce 1910.

v Radnicích u Plzně (Sokol Puchmajer), ve Sloupnici u Litomyšle (viz příloha 8) a Praze na Vyšehradě.[12]

6.1.1 Počátky Orla v severovýchodních Čechách

Na rozdíl od Václava Boleslava Pavlíka-Sychry organizoval Josef Polák tělocvičné odbory při Všeodborovém sdružení křesťanského dělnictva.[13] Domníval se totiž, že pro zakládání samostatných spolků stále ještě nenazrál čas. Navíc samozřejmě existovala místa, kde spolu katolíci i nekatolíci koexistovali bez nějakých větších problémů.

První odbor Orla byl založen při odbočce Všeodborového sdružení křesťanského dělnictva v Hradci Králové v roce 1906. Josef Polák, kterému pomáhali zejména J. Havelka, František Táborský, Robert Vala (kaplan z České Třebové) a Václav Kadeřábek, ho dokonce vybavil i potřebným nářadím. Problémem ovšem bylo, že k vedení odboru nebyl stále dostatek sil ani peněz. Místní organizace ho navíc rozhodně nechtěly jen tak přijmout.

V tomto případě ovšem stále nelze tvrdit, že by se jednalo o tělocvičný odbor. Důvodem bylo, že ve stanovách tohoto odboru nebyla žádná zmínka o tělocviku. Josef Polák byl i na tento fakt upozorněn c. k. okresním hejtmanstvím, před kterým původně odbor prezentoval jako Tělocvičný odbor všeodborového sdružení. Bylo mu tedy doporučeno změnit stanovy. Tak se také stalo. K jejich úřednímu schválení došlo dne 6. března 1907. Odbor následně pozvolna sílil, až bylo rozhodnuto, že může vystoupit na veřejnosti a začít agitovat. Výsledkem bylo pozvolné zakládání dalších odborů, které ovšem bylo poměrně komplikované. Odbory se setkávaly s nedůvěrou, lhostejností k tělocvičné myšlence, kladením překážek od jiných spolků či neupadající přízní katolíků k Sokolu. To byly důvody, proč se

[12] Jednoty křesťansko-sociálního Sokola, o jejichž historii však nejsou podrobnější zprávy, ale v následujících letech buď zanikly, nebo byly „přetvořeny“ v Orla.
Orel: Věstník křesť.-socialního Orla československého, I., 1913, č. 4, s. 3–4.

[13] Inspirací pro vznik tělocvičných odborů při Všeodborovém sdružení křesťanského dělnictva se Josefu Polákovi stalo zakládání tělocvičných odborů mládeže při obdobných sdruženích Janem Šrámkem na Moravě.
Vejvar, S. (2014). *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika), s. 86–87.

neustále z řad katolíků ozývaly hlasy, které dokonce varovaly před zakládáním takovýchto odborů. Přesto Josef Polák pozvolna začínal připravovat vznik okrsků a první župy.[14]

Založil a začal vydávat časopis *Práce*, jehož zaměřením byla právě katolická tělovýchova. Další odbory při Všeodborovém sdružení křesťanského dělnictva byly založeny v roce 1907 v Kostelci nad Orlicí, roku 1908 v Nové Pace a v Litomyšli, v roce 1909 v Libštátu a České Třebové, roku 1911 v Roškopově, Náchodě, Horní Radechové, Horním Kostelci, Olešnici, Žďárkách, Ústí nad Orlicí a Lomnici nad Popelkou.[15] Velikou výhodou pro zakládání nových odborů při Všeodborovém sdružení křesťanského dělnictva bylo, že toto sdružení mělo, kromě východních Čech, své odbočky také ve středních, západních a jižních Čechách.[16]

V roce 1907 již založil Josef Polák první orelskou župu – Župu královéhradeckou, kterou tvořily mj. následující odbory: Hradec Králové, Týniště, Kostelec nad Orlicí, Horní Jelení, Holice, Třebechovice, Častolovice, Česká Skalice, Dvůr Králové, Nová Paka, Libštát, Česká Třebová či Proseč.[17]

Orelské hnutí v jižních Čechách a s ním i orelské hnutí v Čechách ale naráželo na nečekané komplikace. Jednak se zde chtěl prosadit Josef Polák se svými orelskými odbory. O totéž se ovšem snažil Václav Boleslav Pavlík-Sychra se svými křesťansko-sociálními sokolskými jednotami. Značná nejednota brzdila celkový rozvoj orelského hnutí v Čechách. Problémy, které s sebou sjednocování českých katolických spolků pod jednotné ústředí neslo, vedly k tomu, že české orelské hnutí zaostávalo za moravským téměř ve všech směrech. Nemohlo tudíž vystupovat jako rovnocenný partner moravského Orla.

Václav Boleslav Pavlík-Sychra byl navíc toho názoru, že nárůst členstva a jednot Křesťansko-sociálního Sokola není dostatečně rychlý. Proto svolal na dny 11. až 18. září 1909 do Prahy schůzi a tělocvičný kurz. Problémy Křesťansko-

[14] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVI., 1931, č. 7, s. 84–86.
Vznik a stručné dějiny Orla v Čechách 1897–1921. (1922). Hradec Králové: Osvětový sbor Brynychovy župy, s. 7.
[15] Orel: Věstník křesť.-socialního Orla československého, I., 1913, č. 4, s. 3–4.
[16] Vejvar, S. (2014). *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika), s. 87.
[17] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVI., 1931, č. 8, s. 101–102.

sociálního Sokola, kterými byla např. velká vzdálenost mezi jednotami či nedostatek kvalitních vedoucích pracovníků, zde však vyřešeny nebyly. Křesťansko-sociální Sokol tak v podstatě nadále stagnoval. Přesto pro jeho členy zavedl Václav Boleslav Pavlík-Sychra speciální kroj, který vycházel z kroje sokolského (čamara, kajda, jezdecké kalhoty a vysoké jezdecké boty, čepice s perem).[18]

Na všeobecném katolickém sjezdu v Hradci Králové, který probíhal ve dnech 31. srpna až 2. září 1909, se rozhodovalo, zda po vzoru moravských odborů ponesou i v Čechách veškeré odbory jméno Orel, či zda ponesou název Katolický Sokol.[19] Václav Boleslav Pavlík-Sychra na něj přišel již ve svém kroji a se zástupci svých jednot Křesťansko-sociálního Sokola, Josef Polák naopak se zástupci odborů Orla. Debata byla velice živá. Dobový tisk o ní následně napsal: *„ …Bylo mnoho těch, kteří si přáli, aby tělocvičné spolky v Čechách měly společný název, a to „Orel“. Ale někteří, zvláště Pavlík-Sychra, žádali, aby název Sokol pro Čechy potrval a nebyl podceňován. Po dlouhém boji a debatě přijat návrh pana Fr. Šupky, aby se dala celá záležitost k rozhodnutí výkonným výborům na Moravě a v Čechách a to o společném jménu a krojích… “*[20] Dlouhé výměny názorů tedy rozuzlení nepřinesly, a vše se tudíž vrátilo do původního stavu. Po sjezdu vznikla dne 28. září 1909 v Černilově první orelská jednota s vlastními schválenými stanovami, která nesla jméno Orel Brynych. Josef Polák začal následně pracovat na přípravě českých orelských okrsků, a to novopackého, litomyšlského a hradeckého.

Kromě toho se postupně začaly připravovat tělocvičné kurzy, konference a schůze. Řady orlů neustále rostly. Orelská myšlenka, která na Moravě v roce 1909 poprvé vyvrcholila zemským sletem, zaujala i Josefa Poláka, který pozoroval marné snahy založit v Čechách katolického Sokola. Rozhodl se proto důrazněji zde

[18] *Vznik a stručné dějiny Orla v Čechách 1897–1921.* (1922). Hradec Králové: Osvětový sbor Brynychovy župy, s. 8.
Obdobný kroj nosili také Šrámkovi orlové na Moravě. Jejich kroj byl rovněž sokolského střihu a obsahoval černou čamaru, čepici s orlím perem a modrou košili.
Vejvar, S. (2014). *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika), s. 87–92.

[19] :: WWW.OREL.CZ. (b.r.). Dostupné 1. říjen 2015, z http://www.orel.cz/?ukaz=pocatky_orla_cechy.

[20] *Vznik a stručné dějiny Orla v Čechách 1897–1921.* (1922). Hradec Králové: Osvětový sbor Brynychovy župy, s. 8.

propagovat orelskou myšlenku.[21] Zápas o jméno katolických tělocvičných odborů v Čechách se přitom neustále protahoval.

Na den 2. října 1910 svolal Josef Polák do Hradce Králové schůzi, která byla obeslána zástupci všech českých orelských jednot, Křesťansko-sociálního Sokola, pražského výkonného výboru České strany křesťansko-sociální v Čechách a královéhradecké diecéze. Celkem se zde sešlo 45 lidí. Josef Polák, který si byl dobře vědom svého velice silného postavení, zde vystoupil s návrhem na sjednocení celého hnutí pod názvem Orel a vytvoření společné organizace s moravským Orlem, ale to pouze za předpokladu vytvoření zemských výkonných výborů.[22] Znakem sjednocení se měla stát říšská tělocvičná odborová rada, společné župní řády, stanovy jednot (mimo odborů) a spolkový kroj. Zastřešující orgán pro Čechy se měl nazývat Zemský svaz Orla pro Království české.[23] Josef Polák rovněž počítal se zrušením jednot Křesťansko-sociálního Sokola. Po následující rušné debatě bylo odsouhlaseno přijetí společného názvu Orel a vznik Zemského svazu Orla pro Království české. Křesťansko-sociální jednoty ale zrušeny nebyly, nýbrž byly přetvořeny na jednoty orelské.[24] Český orelský kroj byl sice sjednocen s moravským, nicméně k vytvoření společné organizace prozatím nedošlo. Vedení Zemského svazu Orla pro Království české bylo svěřeno Josefu Polákovi a jeho východočeské župě.[25] Tuto funkci vykonával Josef Polák následujících dvanáct let. Na schůzi byla rovněž zvolena odborová rada Orla a ustanovena Župa královéhradecká. Doporučeno však stále bylo nezakládat samostatné tělocvičné spolky, ale pouze tělocvičné odbory při katolických spolcích.[26]

[21] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, X., 1925, č. 5, s. 66.

[22] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVI., 1931, č. 8, s. 101–102.
Vznik a stručné dějiny Orla v Čechách 1897–1921. (1922). Hradec Králové: Osvětový sbor Brynychovy župy, s. 8–10.

[23] Beranová, J., & Waic, M. (1998). *Kulturně výchovná a vzdělávací činnost českých tělovýchovných organizací.* Praha: Národní muzeum, s. 35.

[24] *Vznik a stručné dějiny Orla v Čechách 1897–1921.* (1922). Hradec Králové: Osvětový sbor Brynychovy župy, s. 10.

[25] Vejvar, S. (2014). *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika), s. 92–93.

[26] :: WWW.OREL.CZ. (b.r.). Dostupné 1. říjen 2015, z http://www.orel.cz/?ukaz=pocatky_orla_cechy.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVI., 1931, č. 8, s. 101–102.

Další orelské župy brzy následovaly Župu královéhradeckou. Tento rok došlo též v Hradci Králové k založení ústředí mládeže.[27] To si Orla velice všímalo a začalo i zakládat jeho odbory, a to především mezi rolníky. Na Orla se postupně začaly přetvářet také dosud samostatné skupiny lidí. Ty zpočátku vytvořily samostatné orelské odbory, které se postupně stávaly členy žup. Samostatný odbor Orla vznikl např. i v Hradci Králové. V roce 1911 se představil o Slavnostech Těla a Krve Páně poprvé v orelském kroji (viz příloha 9).

Techničtí pracovníci mezitím tvořili vlastní tělocvičná cvičení a čeští Orli se tak začali pozvolna připravovat na své slety. Josef Polák následně vypracoval župní řád pro pět prvních žup – středočeskou se sídlem v Praze, západočeskou se sídlem v Plzni, jihočeskou se sídlem v Českých Budějovicích, severočeskou se sídlem v Mladé Boleslavi a východočeskou se sídlem v Hradci Králové.[28]

Dne 22. října 1911 byla do Hradce Králové svolána župní valná schůze, na kterou se sjelo 11 delegátů a ústředních spolkových zástupců. Ve své zprávě uvedli, že v Královéhradecké župě Orla již aktivně cvičí 300 mužů a stejný počet žen.[29] Kromě toho také konstatovala uspořádání tří okrskových cvičení, z nichž první, které se konalo v Libštátu dne 27. srpna 1911, bylo prvním veřejným okrskovým cvičením Orla v Čechách.[30] Schůze také upravila výši členských příspěvků, které byly původně na valné schůzi dne 22. září 1910 stanoveny na 50 haléřů za zápisné a 40 haléřů za roční členství. Nově byly oba příspěvky zvýšeny na 60 haléřů. Kromě toho zde byl upraven cvičební a úrazový řád. Došlo i k nové volbě předsednictva. Starostou byl zvolen opět Josef Polák. Každý místní odbor (Hradec Králové, Kostelec nad Orlicí, Česká Třebová atd.) si pak volil svého zástupce do výboru. Jako náčelník dostal důvěru Bohumil Staněk. Na schůzi bylo dále odsouhlaseno pořádání prvního župního sletu v Hradci Králové roku 1912.

[27] O ústředí mládeže se bohužel žádné detailnější informace nepodařilo dohledat.

[28] *Vznik a stručné dějiny Orla v Čechách 1897–1921.* (1922). Hradec Králové: Osvětový sbor Brynychovy župy, s. 8–13.

[29] Bohužel se nepodařilo dohledat, zda byly ženy, stejně jako žáci či dorostenci, v královéhradeckém Orlu organizovány od samého počátku, či zda se přidaly až později.

[30] Zúčastnili se ho orlové z Nové Paky, Libštátu, Roškopova a Lomnice nad Popelkou. Celkem se jednalo o 39 mužů a 28 žen.

Po schůzi se ihned přikročilo k sletovým pracím. Náčelnická rada vytiskla sletová cvičení, která sestavili Robert Vala a Václav Kadeřábek. Bohužel již v květnu 1912 se Bohumil Staněk vzdal náčelnictví. Na jeho místo byl zvolen Václav Kadeřábek.[31]

Dne 17. dubna 1912 se v Hradci Králové konal velký tělocvičný kurz, který vedl František Přikryl. V červenci pak Orel uspořádal řečnický kurz, jemuž předsedal František Reyl. Vánoční svátky se staly dobou, kdy byl za účelem jednotného cvičení uspořádán místní slet, cvičení a nácvičný kurz. Všechny tyto akce byly hojně navštíveny a přispěly k nárůstu členské základny Orla v Čechách a zakládání jeho nových odborů. Mimo nich vznikaly i samostatné orelské jednoty, ale to pouze tam, kde k tomu dostali zakladatelé souhlas od ústředí místních katolických spolků. Josefu Polákovi totiž velice záleželo na pěstování dobrých vztahů s ostatními katolickými spolky. Okrsky i odbory již ale v této době samy pořádaly svá veřejná cvičení.

Dne 28. července 1912 byl zorganizován první župní slet Orla v Hradci Králové (viz příloha 10). Jednalo se navíc o vůbec první župní slet Orla v Čechách. K jeho uspořádání bylo městem orlům propůjčeno hřiště obecních a měšťanských škol u hradeckého Rudolfina. Toto místo připravovali členové hradeckého Orla na slet téměř čtvrt roku. Místní městští zastupitelé se však báli možných problémů. Předně předpokládali, že se slet nepodaří vůbec zorganizovat, a tudíž, že skončí velkým fiaskem. Rovněž se báli možného střetu s nepřáteli orelské myšlenky. Ještě před samotným sletem byl Josef Polák dotázán, zda skutečně nechce slet odvolat. Ten to však razantně odmítl.[32]

Velkou zásluhou na uskutečnění této slavnosti měl Josef Polák, kterému s její organizací pomáhali Robert Vala (kaplan z České Třebové), Václav Kadeřábek a hudební skladatel Rudolf Šetina (viz příloha 11). Slet řídil nový župní náčelník Václav Kadeřábek. Přijela na něj mj. i čtyřicetičlenná delegace orlů z Moravy

[31] *Vznik a stručné dějiny Orla v Čechách 1897–1921.* (1922). Hradec Králové: Osvětový sbor Brynychovy župy, s. 13–15.

[32] Tamtéž, s. 16–18.
Výroční zpráva Křesťansko-sociální tělocvičné jednoty "První pražský Orel" na Král. Vyšehradě 1913. (1914). Praha, s. 15.

v čele s Janem Šrámkem a Františkem Přikrylem. Svou podporu této slavnosti vyjádřil dopisem i zakladatel slovinského Orla Janez Evangelist Krek.[33]

Sletu se zúčastnilo 80 žáků, 120 orlic a 292 orlů z Čech. Z nich se pak na sletišti představilo 60 žáků, 104 orlice, 225 českých orlů.[34] Program sletu svým cvičením zpestřilo 15 moravských orlů, kteří byli vedeni Františkem Přikrylem z Prostějova. Pod jeho vedením cvičili dorostenci s tyčemi, ženy s praporky. Diváci zde mohli dále zhlédnout prostná a nářaďová cvičení, cvičení s puškami či ukázky her a boxu. Slet velmi zapůsobil a přispěl k rozšíření Orla v Čechách.[35] Je de facto považován za počátek rozmachu orelského hnutí v Čechách, neboť se následně začalo intenzivně pracovat v Českých Budějovicích, v Plzni na Mladoboleslavsku či na Čáslavsku.[36]

Ke schválení stanov Zemského svazu Orla v Čechách, které vypracoval Josef Polák, došlo až 22. září 1912, a to na jeho valné schůzi. Problém ovšem nastal při jejich úředním schvalování. Místodržitelství je totiž pro údajné právní chyby schválit nechtělo. Vedení Orla v Čechách tudíž začalo pracovat na opravách. K úřednímu schválení stanov tak došlo až na počátku roku 1914. Přesto se v tu chvíli jednalo o první samostatné ústředí Orla, které působilo na právním podkladě.[37] Na této schůzi splynula Župa královéhradecká se zemským svazem Orla v Čechách. Výbor svazu byl i výborem župy a představenstvo župy bylo členy výboru svazu. Starostou byl zvolen opět Josef Polák, zemským náčelníkem Václav Kadeřábek, a předsedou náčelnické rady Robert Vala z České Třebové. Kromě toho zde došlo k ujednání přibližného termínu I. zemského sletu Orla v Čechách. Ten měl proběhnout v roce 1914.[38]

[33] Skoupý, A. (2001). Slovinský orel v kontextu politických poměrů meziválečné Jugoslávie. In I. Koucká & D. Papajík (Eds.), *Politický katolicismus v nástupnických státech Rakousko-Uherské monarchie v letech 1918 – 1938* (pp. 105–112). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

[34] *Příručka osvětové práce orelské.* (1921). Brno: Ústřední Osvětový Sbor Orla Čsl., s. 28.

[35] Archiv Orla, Nezařazeno, Stručné dějiny Orla.

[36] Vejvar, S. (2014). *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika), s. 97.

[37] Na Moravě totiž došlo k úřednímu schválení stanov až v roce 1919.

[38] *Vznik a stručné dějiny Orla v Čechách 1897–1921.* (1922). Hradec Králové: Osvětový sbor Brynychovy župy, s. 19–22.

Hlavní předsletové práce českého Orla vypukly v roce 1913. Došlo k zpracování a vytištění sletových sestav, Rudolf Šetina zkomponoval hudbu ke cvičení žen a mužů a připravil i hudbu k pochodu orlů. Přesný termín sletu byl stanoven až na plenární schůzi, která proběhla dne 28. září 1913. I. zemský slet Orla v Čechách se měl uskutečnit 15. srpna 1914. Na schůzi bylo rovněž konstatováno, že Zemský svaz Orla v Čechách sdružuje již 48 odborů a jednot, ve kterých působilo asi 2 000 členů.[39]

Nelze však říci, že by veškeré předsletové přípravy byly hotovy do konce roku 1913. Práce totiž pokračovala i během následujícího roku. Akademický malíř Eduard Neumann připravil pro Orla sletový plakát a také dvě pohlednice (viz příloha 12).[40] Na slet bylo začátkem roku 1914 zaregistrováno 470 mužů, 305 žen a 150 dorostenců.[41] Tato čísla však nadále rostla. Slet měl totiž být velkou manifestací katolíků v Čechách. Vedle pozdějších 1 600 cvičenců na něj bylo přihlášeno dalších 38 000 účastníků.[42] Vše bylo připraveno. Kvůli válečným událostem se však slet neuskutečnil.

Namísto na značky I. zemského sletu Orla v Čechách nastoupili cvičenci ke svým plukům. Velká část jich padla. Nemálo z nich se však stalo legionáři, kteří bojovali za samostatnost Československa. Mezi nimi byl i sám zemský náčelník orlů v Čechách Václav Kadeřábek. Činnost českého Orla tím ovšem značně ochabla. Neochabla ale touha na jeho znovuvzkříšení.[43]

6.1.2 Počátky Orla ve středních Čechách

Od 31. května 1909 již na Moravě působil Orel. Také v jižních a v severozápadních Čechách byly v tuto dobu založeny první katolické tělocvičné spolky. To

[39] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVI., 1931, č. 9, s. 116–118 uvádí, že se tento slet měl konat již 14. srpna 1914.
Vznik a stručné dějiny Orla v Čechách 1897–1921. (1922). Hradec Králové: Osvětový sbor Brynychovy župy, s. 21–22.
Orel: Věstník křesť.-socialního Orla československého, II., 1914, č. 7, s. 55.

[40] *Vznik a stručné dějiny Orla v Čechách 1897–1921.* (1922). Hradec Králové: Osvětový sbor Brynychovy župy, s. 22.

[41] Orel: Věstník křesť.-socialního Orla československého, I., 1913, č. 11, s. 6.

[42] Orel: Věstník Orla Československého, III., 1919, č. 8–12, s. 74–75.

[43] *Vznik a stručné dějiny Orla v Čechách 1897–1921.* (1922). Hradec Králové: Osvětový sbor Brynychovy župy, s. 22–23.

vzbudilo zájem jednotlivců z řad katolické mládeže a členů katolických tovaryšů. Začala růst snaha o založení pražského katolického mládežnického tělocvičného hnutí. Byla tu však pouze mládež. Nikdo se zpočátku vysloveně nepostavil do jejího čela, protože zde nebyly zkušené osoby ani žádní rádci, kteří by byli zatím ochotni postavit se do čela celého hnutí. Nelze se tedy divit, že pražské hnutí si zpočátku procházelo velikými problémy.

Dne 25. července 1909 svolal Bedřich Pospíšil (viz příloha 13) do Malého žofínského sálu poradu k založení, podle vzoru a návrhu Václava Boleslava Pavlíka-Sychry, Křesťansko-sociálního Sokola. Schůze se zúčastnil i Zikmund Ledóchowski – rektor Patronátu mládeže[44] v Praze, který nabídl novému spolku možnost využívání patronátních místností na Malé Straně. Zřizovatelé spolku jeho nabídku přijali. Zikmund Ledóchowski se pak zúčastnil i dalších přípravných prací a navštívil také zvláštní poradu, která se na přelomu srpna a září 1909 konala u příležitosti katolického sjezdu v Hradci Králové.[45]

Ustavující schůze prvního Křesťansko-sociálního Sokola v Praze se konala dne 10. října 1909. Nicméně členstvo Křesťansko-sociálního Sokola v Praze zahájilo své cvičení dne 12. září 1909, tedy téměř měsíc před oficiálním vznikem spolku. Jejich cvičení, stejně jako ustavující schůze, probíhalo v místnostech Patronátu mládeže na Malé Straně.[46] První cvičební hodiny byly slušně obsazeny. Zájem však začal ochabovat, a to především v zimních měsících, kdy se členstvu příliš

[44] Tento podnik bychom dnes mohli označit za katolickou komunitní pospolitost, jejímž cílem bylo zajistit péči o duchovní a tělesný růst chlapců pocházejících jak z chudých a sociálně slabých rodin, tak i bezprizorných, a to ve věku asi od 6 do 21 let. Patronát mládeže nabízel svým chovancům v prvé řadě náboženskou výchovu. Připravoval ale také vzdělávací kurzy a organizoval oddechový a odpočinkový program. Hlavním cílem Patronátu mládeže bylo propojit charitu se svépomocí, pečovat o lidské tělo i duši a pokoušet se v praxi překonávat propast mezi aristokracií a občanskými vrstvami.
Marek, P. (2017). K životnímu dílu preláta Zikmunda Václava hraběte Halki-Ledóchowského. *Studia Theologica*, *19*(4), 219–240.

[45] :: WWW.OREL.CZ. (b.r.). Dostupné 1. říjen 2015, z http://www.orel.cz/?ukaz=pocatky_orla_cechy.
Vznik a vývoj prvé orelské jednoty v Praze: Dějiny "Křesťansko-soc. tělocvičné Jednoty První pražský Orel na Král. Vyšehradě", nyní "Jednoty Orla Čs. Praha II. a VI." : 1911-1926. (1926). Praha: Jednota Orla Čs. Praha II a VI, s. 5.

[46] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VIII., 1923, č. 6–7, s. 121.

nechtělo ve velkých mrazech cestovat z různých míst Prahy až na Malou Stranu. Spolku začal hrozit zánik.

Následujícího roku se ale našli jednotlivci, kteří opět začali burcovat a zdůrazňovat nutnost a nejvyšší potřebu katolického tělocvičného spolku. Mezi nimi vynikal především Bedřich Pospíšil, který se s několika dalšími nadšenci zasloužil o to, aby byla opět svolána tentokrát širší informační schůze katolického lidu a mládeže na Žofín. Na této poměrně hojně navštívené schůzi bylo doporučeno, že není vhodné, po zkušenostech z roku 1909, založit jeden spolek pro celou Prahu, ale naopak se snažit prosadit s katolickým tělocvičným hnutím do všech pražských čtvrtí a okolních měst. To byl také jediný způsob, jakým mohly spolky prosperovat a být i dlouhodoběji udržitelné. Teprve v tuto chvíli uznali pražští katolíci, že již déle nemohou stát opodál a vykročili ve šlépějích „českého východu". Předtím však ještě vykonali řadu porad a schůzí.[47]

K založení prvního tělocvičného odboru Křesťansko-sociální mládeže došlo 18. října 1911,[48] a to ve vyšehradské restauraci U Němečků. Nový spolek, za jehož zrodem stál především Bedřich Pospíšil a jehož prvním starostou byl jmenován Antonín Janovský, čítal 38 zájemců o katolickou tělovýchovu. S jeho zakládáním pomáhal také vyšehradský kanovník Josef Burian, který později pro cvičence zajistil i první pozemek pro venkovní cvičiště. Jedenáct členů vyšehradského odboru již následující rok cvičilo na župním orelském sletu v Hradci Králové roku 1912, tři jeho členové se představili na zemském orelském sletu v Kroměříži v srpnu 1912 a několik členů se zúčastnilo i zájezdu do Lublaně v srpnu 1913.[49]

[47] *Vznik a stručné dějiny Orla v Čechách 1897–1921.* (1922). Hradec Králové: Osvětový sbor Brynychovy župy, s. 39–40.
Orelský věstník: Orgán zemské rady Orla Českosl. v Čechách, II., 1923, č. 8, s. 113–114.

[48] Zde jsou prameny v neshodě. Orel v současné době na svých webových stránkách (:: WWW.OREL.CZ. (b.r.). Dostupné 1. říjen 2015, z http://www.orel.cz/?ukaz=pocatky_orla_cechy.) uvádí, že Tělocvičný odbor Skupiny křesťansko-sociální mládeže na Vyšehradě byl založen 22. října 1911. Po schválení stanov vznikla ze Skupiny mládeže jednota „Prvý pražský Orel" na Vyšehradě.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVI., 1931, č. 9, s. 116–118.

[49] *Československý Orel: program, dějiny, statistika.* (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého, s. 32.
Výroční zpráva Křesťansko-sociální tělocvičné jednoty "První pražský Orel" na Král. Vyšehradě 1913. (1914). Praha, s. 13.
Orelský věstník: List středočeské orelské župy Pospíšilovy, I., 1931, č. 2, s. 15–16.

Již na první schůzi odboru, která se uskutečnila 29. října 1911, musel být řešen problém zajištění tělocvičných prostor, protože se odbor chystal vystoupit na zmíněném královéhradeckém sletu. Katolické vzdělávací ústavy, ústav opuštěných dětí Joaneum či školy mezi Vyšehradem a Novým Městem mu však odmítly vyjít vstříc, neboť se obávaly možných nepříjemností, které by mohly mít, kdyby veřejnost zjistila, že podporují klerikální spolek.

Teprve v květnu 1912 se podařilo odboru zajistit cvičební prostory, a to v restauraci U Kroka na Vyšehradě. Dne 24. května zde pak proběhla první cvičební hodina.[50] Cvičila se zde však pouze prostná. K osamostatnění odboru, a tudíž i vzniku suverénního tělocvičného spolku, došlo až 7. září 1912, a to po schválení stanov místodržitelstvím Království českého, které je k tomuto dni zaregistrovalo. Starostou spolku se stal Karel Brož z Nuslí. Dne 4. listopadu 1912 pak proběhla v restauraci V Malém koutku ustavující schůze vyšehradské jednoty, která byla pojmenována Prvý pražský Orel na Vyšehradě. V rámci jednoty, jejímž prvním starostou se stal Alois Tylínek, byl zřízen i dámský odbor.[51]

V roce 1912 byly ustanoveny také jednoty na Žižkově, v Liboci a odbor při České lize akademické v Praze.[52] Pravděpodobně první veřejné vystoupení Orla v Praze proběhlo dne 28. září 1912, když během oslav svátku sv. Václava společně vystoupilo členstvo vyšehradského a žižkovského Orla. Toto vystoupení se stalo jakousi zkouškou pro následující rok, kdy na stejné slavnosti vystoupily všechny jednoty pražského Orla, které se navíc poprvé prezentovaly v průvodu Prahou. Více jak 100 mužů a žen zamířilo z vyšehradské tělocvičny do Měšťanské besedy, kde se konala spolková oslava.[53]

---

[50] *Vznik a vývoj prvé orelské jednoty v Praze: Dějiny "Křesťansko-soc. tělocvičné Jednoty První pražský Orel na Král. Vyšehradě", nyní "Jednoty Orla Čs. Praha II. a VI." : 1911-1926.* (1926). Praha: Jednota Orla Čs. Praha II a VI, s. 5–7.

[51] *Výroční zpráva Křesťansko-sociální tělocvičné jednoty "První pražský Orel" na Král. Vyšehradě 1913.* (1914). Praha, s. 15–16.
Vejvar, S. (2014). *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika), s. 134–136.

[52] *Vznik a stručné dějiny Orla v Čechách 1897–1921.* (1922). Hradec Králové: Osvětový sbor Brynychovy župy, s. 40.

[53] *Výroční zpráva Křesťansko-sociální tělocvičné jednoty "První pražský Orel" na Král. Vyšehradě 1913.* (1914). Praha, s. 18.

Poměrně značně neuspořádané vztahy v českém katolickém táboře i řevnivost mezi jednotlivými centry celého hnutí však přispívaly k tomu, že se pražské orelské jednoty a odbory nechtěly podřídit zemskému vedení v Hradci Králové a raději zůstávaly osamocené, relativně svobodné, ale také částečně bezradné. Založené jednoty a odbory a také neochota podřídit se zemskému vedení v Hradci Králové daly Bedřichu Pospíšilovi podnět k tomu, aby na schůzi delegátů pražských jednot založil dne 5. listopadu 1912 v pořadí druhou českou Středočeskou orelskou župu, která sdružovala 6–8 pražských jednot, z nichž ale každá představovala takřka samostatný spolek.[54] Sám se pak stal župním starostou. Tuto funkci vykonával až do začátku první světové války, kdy byla její činnost zastavena.[55]

Vyšehradský spolek, který byl stále nejvýznamnějším orelským spolkem v Praze, se však nadále potýkal se zásadním problémem – nevlastnil, ani nemohl sehnat vyhovující prostory k pěstování tělovýchovy. Teprve v srpnu 1912 si zajistil prostor v pivovaru Na Slovanech, který však nemohl v zimě využívat. Důvodem byl příliš vysoký strop, který zabraňoval dostatečnému vytopení místnosti. Tato místnost však byla využívána pouze do května 1913, kdy orlové dostali výpověď.[56] Svou tělovýchovnou činnost pak přesunul vyšehradský Orel do sklepa svého zakládajícího člena – Antonína Kratochvíla. Tento sklep si členstvo předělalo na skromnou tělocvičnu (viz příloha 14), která opět zvedla zájem o činnost

[54] *Vznik a stručné dějiny Orla v Čechách 1897–1921.* (1922). Hradec Králové: Osvětový sbor Brynychovy župy, s. 40 uvádí, že k založení této župy došlo až 11. listopadu 1912. První ročník časopisu Orel naopak zveřejnil informaci, že k založení župy došlo o šest dní dříve.
Orel: Věstník křesť.-socialního Orla československého, I., 1913, č. 4, s. 4–5.
Důvodem, proč tato župa sdružovala tak malý počet jednot, bylo, že mimo Prahu a její nejbližší okolí snad ve středních Čechách neexistovala žádná orelská jednota či odbor.
Vejvar, S. (2014). *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika), s. 137–138.
Sdružené jednoty měly ve Středočeské župě v tomto období velikou volnost. Župa totiž nebyla vybavena téměř žádnou jurisdikcí. To se samozřejmě ukazovalo jako problém, protože mezi spolky panovaly neshody v administrativě, způsobu schůzování atd. Jednoty měly odlišné formuláře, legitimace, odznaky i tiskopisy.

[55] Poslední schůze župy v předválečném období se konala dne 30. června 1914. Župa pak byla obnovena dne 10. dubna 1919.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, X., 1925, č. 15, s. 188–189.

[56] *Vznik a vývoj prvé orelské jednoty v Praze: Dějiny "Křesťansko-soc. tělocvičné Jednoty První pražský Orel na Král. Vyšehradě", nyní "Jednoty Orla Čs. Praha II. a VI." : 1911-1926.* (1926). Praha: Jednota Orla Čs. Praha II a VI, s. 7–10.

spolku. Do konce roku 1913, během kterého vzniknul ve spolku skautský odbor, již čítal 205 členů.[57]

Své samostatnosti se vyšehradští orlové vzdali až 11. března 1914, kdy jich první část (a to pouze 42 členů z 225) vstoupila do Zemského svazu Orla v Čechách, který z Hradce Králové řídil Josef Polák.[58] Tehdy nebylo třeba, aby s tímto krokem souhlasili všichni členové jednoty nebo i prostá většina. Tím začala být postupně budována síť české zemské orelské organizace. Do středočeské orelské organizace se také začali hlásit další členové z Kladna či Hořelic.[59]

V dubnu 1914 si pak orlové pronajali od vyšehradské kapituly pozemek na Vyšehradě, který jim, díky velmi nákladným úpravám, sloužil jako letní hřiště. O to však jednota přišla v počátcích první světové války, kdy kvůli útlumu její činnosti nebyla schopna splácet poskytnuté půjčky na stavební práce. Zařízení hřiště se dokonce nevyhnulo exekuci.[60] Činnost župy byla první světovou válkou výrazně ochromena a později i přerušena. Její veliký přínos ale tkví v tom, že po skončení první světové války obnovila svou činnost a stala se jedním z pilířů celého orelského hnutí nejen v Čechách, ale i v nově vzniklém Československu.[61]

6.1.3 Počátky Orla v jižních Čechách

V jižních Čechách začala myšlenka na založení samostatných katolických spolků klíčit v roce 1907, kdy zde začalo výrazně sílit protikatolické smýšlení. Výpady a propagandu proti katolíkům zahájila v roce 1904 založená česká sekce Volné Myšlenky, jejímž programem bylo odloučení státu od církve.[62] Orlové ji vní-

[57] *Výroční zpráva Křesťansko-sociální tělocvičné jednoty "První pražský Orel" na Král. Vyšehradě 1913.* (1914). Praha, s. 27.

[58] Vstupem části členstva do Zemského svazu Orla v Čechách byl vytvořen tlak na ostatní členy, kteří nakonec učinili totéž.

[59] V této době byly Hořelice samostatnou obcí. Dnes jsou jihozápadní částí města Roudná.

[60] Vejvar, S. (2014). *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika), s. 136–138.
Vznik a vývoj prvé orelské jednoty v Praze: Dějiny "Křesťansko-soc. tělocvičné Jednoty První pražský Orel na Král. Vyšehradě", nyní "Jednoty Orla Čs. Praha II. a VI.": 1911-1926. (1926). Praha: Jednota Orla Čs. Praha II a VI, s. 13.

[61] *Vznik a stručné dějiny Orla v Čechách 1897–1921.* (1922). Hradec Králové: Osvětový sbor Brynychovy župy, s. 40–41.

[62] Václavík, D. (2009). *Náboženství a moderní česká společnost.* Praha: Grada, s. 70.

mali jako spojence sokolů, o čemž vypovídá i následující pasáž: *„ ...Další vývoj zavedl Sokolstvo k sympatizování s Volnou myšlenkou, se snahami o odkřesťanění národa, ba i k činům, kterými se Sokolstvo postavilo do řad otevřených nepřátel nejen katolictví, ale křesťanství vůbec. Vylučování věřících lidí ze Sokola pro veřejné plnění náboženských povinností přinutilo katolíky jíti cestou vlastní i na poli tělesné výchovy... "*[63]

Jako první se začal myšlenkami na založení samostatného katolického tělocvičného spolku v Českých Budějovicích zabývat Modest Josef Voňavka, který vytvořil při místní organizaci mládeže v Českých Budějovicích tělocvičný odbor. Ten poprvé vystoupil na veřejnosti v roce 1910, a to veřejným cvičením na slavnosti Den křesťanských sociálů. Místní katolíci pečlivě sledovali ostatní tělocvičná hnutí v Čechách, na Moravě i mezi Slovinci. Líbila se jim myšlenka vytvoření samostatných katolických tělocvičných spolků. Touha po něm rostla. V roce 1909 se na návrh Václava Boleslava Pavlíka-Sychry diecézní organizační komitét usnesl, že bude v Českých Budějovicích založen Katolický Sokol (Sokol Jirsík). Samotné zakládání však narazilo na řadu problémů. Předně zde nebyl dostatek lidí, kteří by měli zkušenosti s vedením takovéhoto spolku, dále chyběly prostory, kde by spolek sídlil a také peníze na jeho provoz.

Spolek ovšem zřízen byl a navíc začaly být počínaje rokem 1911 v jižních Čechách zakládány další katolické tělocvičné spolky. Kromě Křesťansko-sociální jednoty Orel Jirsík, na kterou byl přetvořen Sokol Jirsík, byla v této době založena jednota v Lhenicích a také učiněn pokus o založení jednoty v Hosíně. Většina jednot se ovšem v jižních Čechách potýkala značnými existenčními problémy. Nicméně především v Českých Budějovicích a již dříve zmíněných Netolicích zapustily jednoty kořeny velice silně.

Základ Křesťansko-sociální jednoty Orel Jirsík tvořila zdejší Mariánská družina jinochů, kterou vedl Modest Josef Voňavka. Jednota, jejíž kroj byl šedé barvy s modrou košilí, zpočátku cvičila v místnosti u sv. Václava, poté se přestěhovala do domku na zahradě hostince U Redlingů na Senovážném náměstí a

[63] *Příručka osvětové práce orelské.* (1921). Brno: Ústřední Osvětový Sbor Orla Čsl., s. 57.

nakonec si pronajala sál hostince U Hromádků. Teprve tam nastal skutečný rozkvět jednoty. Prvním oficiálním starostou jednoty v Českých Budějovicích se stal Václav Boleslav Pavlík-Sychra, kterého později vystřídal Alois Jakeš. Náčelnictví se v jednotě ujal Rudolf Sláma, za jehož vedení uspořádala českobudějovická jednota několik zdařilých cvičení. Začala navíc vystupovat i se svými netolickými kolegy, a to jak v Českých Budějovicích, tak i Netolicích. Obě jednoty se často navštěvovaly a poměrně úzce spolu spolupracovaly.[64]

V sále hostince U Hromádků byly organizovány pravidelné cvičební hodiny, přednášky, schůze a další spolková činnost. Na výroční valné hromadě, která se konala dne 25. ledna 1912, byl zvolen nový výbor ve složení: starosta – T. Kokta, místostarosta – D. Holý, náčelník – K. Kaiser. Členy výboru byli dále zvoleni: Václav Boleslav Pavlík-Sychra, Vedral, Mráz, Šrámek, Pašek, Plojhar, Vaněček, Šnajdr, Barda, Mattas a Alois Jakeš.

Na podzim 1912 zařadila jednota do své činnosti taneční hodiny. V létě roku 1913 připravila tzv. Den křesťanských sociálů, na kterém, podle sokolské šablony, vystoupil orelský dorost. Koncem léta 1913 následoval výlet do Hrdějovic, který se však pro nízkou účast členů příliš nevydařil. Jeho součástí nicméně byly i ukázky cvičení. Od září roku 1913 organizovala jednota opět pravidelná cvičení jak dospělých, tak mládeže, a to opět v sálu hostince U Hromádků. Cvičební činnost řídil v této době místonáčelník Vácha.[65]

V roce 1914 pokračoval spolkový život pravidelnou cvičební činností, pořádáním přednášek, schůzí, zábavných večerů. Ten však již neměl dlouhého trvání. Poslední zájezd českobudějovické jednoty na veřejné cvičení do Netolic se konal 26. července 1914. Slavnost však byla kvůli vyhlášení mobilizace zakázána. Českobudějovičtí cvičenci tak museli krátce po svém příjezdu do Netolic opět nasednout do vlaků a odcestovat domů.[66] První světová válka zmařila také veškeré přípravy

[64] *Vznik a stručné dějiny Orla v Čechách 1897–1921.* (1922). Hradec Králové: Osvětový sbor Brynychovy župy, s. 42–43.

[65] Štumbauer, J. (1992). *Dějiny spolkové tělesné výchovy a sportu v Českých Budějovicích od poloviny 19. století do roku 1938* (Habilitační práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika), s. 57–59.

[66] *Vznik a stručné dějiny Orla v Čechách 1897–1921.* (1922). Hradec Králové: Osvětový sbor Brynychovy župy, s. 42–43.

jednoty na I. zemský orelský slet, který se měl konat 15. srpna 1914.[67] Během ní byla navíc činnost českobudějovické i poměrně silné netolické jednoty přerušena.[68]

6.1.4 Počátky Orla v západních Čechách

Na českém západě naopak nebyl Orel dlouho znám. První zmínky o něm pochází prakticky až z roku 1912, kdy byl na výborové schůzi skupiny mládeže, která proběhla 7. srpna, podán návrh na založení Orla v Plzni. Návrh byl sice bouřlivě přijat, ale zůstal neuskutečněn.

Dne 12. října 1913 se v Plzni konala členská schůze místní skupiny Křesťansko-sociální mládeže.[69] Na ní promluvil i Josef Matoušek, a to mj. o důležitosti a potřebě založit v Plzni orelskou jednotu, která by v křesťanském duchu určitým způsobem paralyzovala vliv různých místních materialistických a liberálních spolků. Sílu orelské myšlenky, kterou chtěl v Plzni jednoznačně následovat, se snažil Josef Matoušek prezentovat i na příkladu orelského sletu ve slovinské Lublani, který proběhl ve dnech 23. až 25. srpna 1913 a na který odcestovalo již značné množství orlů z Čech a Moravy. Po skončení referátu byl založen prozatímní odbor, který měl za úkol založit zde orelskou jednotu.[70]

Na příští schůzi, která proběhla 30. října 1913, již předčítal Josef Matoušek orelské stanovy. K definitivnímu schválení založení jednoty došlo v Plzni dne 1. listopadu 1913, a to na sjezdu Křesťansko-sociální mládeže, Katolických jinochů a mužů a České strany křesťansko-sociální v Čechách. Původní navržený název jednoty zněl: Křesťansko-sociální tělocvičná jednota Orla v Plzni.[71]

[67] Štumbauer, J. (1992). *Dějiny spolkové tělesné výchovy a sportu v Českých Budějovicích od poloviny 19. století do roku 1938* (Habilitační práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika), s. 57–59.

[68] *Vznik a stručné dějiny Orla v Čechách 1897–1921.* (1922). Hradec Králové: Osvětový sbor Brynychovy župy, s. 42–43.

[69] *Vznik a stručné dějiny Orla v Čechách 1897–1921.* (1922). Hradec Králové: Osvětový sbor Brynychovy župy, s. 45 udává, že se jednalo o schůzi místní skupiny „Svazu čes. křesť. soc. mládeže".

[70] *20 let trvání jednoty Orla československého v Plzni 1913-1933.* (1933). Plzeň: Orel československý, s. 10–12.

[71] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 23–24, s. 372–373.

Následně byla při valné hromadě skupiny mládeže dne 9. listopadu 1913 tato skupina zrušena a byl zvolen nový přípravný výbor tělocvičné jednoty Orel. Ten se ihned pustil do práce a, podporovaný členstvem, objednal hrazdu, bradla a cvičební úbory. Prozatímním starostou byl zvolen Václav Veselý,[72] později Ferdinand Mothejzík.[73] Brzy se také začalo s cvičením, a to přesto, že jednota nevlastnila tělocvičnu. Jako její první prostory sloužily ambity plzeňského františkánského kláštera.[74] Později se pravidelně cvičilo i ve spolkové místnosti, a to každou středu a pátek.

Ke schválení stanov došlo 28. února 1914. Ustavující valná hromada se konala za přítomnosti 34 členů dne 30. března 1914. Starostou jednoty byl zvolen opět Václav Veselý, který tuto funkci následně dlouho vykonával. Založení této jednoty mělo velký vliv na pozdější vývoj Orla na západě Čech. Právě tato jednota se zde totiž stala průkopníkem orelských snah.[75]

Již 13. dubna 1914 se představila na první zdařilé akademii, které se zúčastnil také člen Katolického Sokola Puchmajer z Radnic. Došlo tak k navázání kontaktu s touto jednotou. Spolupráce byla následně utužena hojnou plzeňskou účastí na akademii v Radnicích.[76] Plzeňští však navazovali spolupráci i s dalšími okolními vesnicemi. O upevnění pozic Orla na Plzeňsku velice stáli. Krátce po svém založení avizoval plzeňský Orel svou účast na I. zemském sletu v Hradci Králové 1914. Následně se jednota plzeňského Orla přihlásila do Zemského svazu Orla v Čechách. Začala se také připravovat na I. slovanský slet Orelstva, který

[72] *Vznik a stručné dějiny Orla v Čechách 1897–1921.* (1922). Hradec Králové: Osvětový sbor Brynychovy župy, s. 45–46.

[73] Orel: Ústřední list Československého Orla – Vydání pro orelskou mládež, XXVIII., 1947, č. 7–8, s. 8.
20 let trvání jednoty Orla československého v Plzni 1913-1933. (1933). Plzeň: Orel československý, s. 17.

[74] Vejvar, S. (2014). *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika), s. 148–149.

[75] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 23–24, s. 372–373.

[76] Během první světové války došlo ke sloučení Orla v Plzni s radnickými katolickými sokoly. Tím byl de facto vytvořen orelský západočeský okrsek.

byl naplánován do Kroměříže na dny 4. a 5. července 1915. Velice slibné začátky plzeňského Orla však rovněž utnula první světová válka.[77]

6.2 Počátky Orla na Moravě

Jak již bylo řečeno, dne 4. dubna 1899 byly na konferenci křesťanských socialistů ve Vyškově položeny základy vzniku nové politické strany. Moravsko-slezská křesťansko-sociální strana na Moravě pak oficiálně vznikla na I. sjezdu křesť.-sociálním ve Velehradě v září 1899. V jejím čele stanul Jan Šrámek.[78] Na tomto sjezdu byla rovněž poprvé diskutována otázka zřízení samostatných tělocvičných odborů při katolických spolcích.[79]

6.2.1 Vývoj orelských odborů na Moravě v letech 1902–1908

Právě Morava se následně stala jádrem vznikajícího orelského hnutí.

„ ...Zevní příčinou vzniku orelského hnutí v našem národě jest, že v době rozmachu liberalismu politického v letech devadesátých přespříliš vypjatý kult zkresleného husitismu a nekritického, protiřímsky sestrojeného výkladu českých dějin ovládl Sokolstvo, nábožensky do této doby alespoň na venek indiferentní, duch nepřátelský všemu katolickému a stranící českému protestantství... “[80]

Roku 1902 vznikly tělocvičné odbory v Líšni u Brna a Zlíně.[81] Líšeňský (viz příloha 15) i zlínský odbor se poprvé představily místní veřejnosti v roce 1903. Zlínský odbor vystoupil dne 13. července, a to dokonce již ve vlastním kroji. Obě

[77] *Vznik a stručné dějiny Orla v Čechách 1897–1921.* (1922). Hradec Králové: Osvětový sbor Brynychovy župy, s. 46–48.

[78] Orel: Věstník křesť.-socialního Orla československého, II., 1914, č. 3–4, s. 24.

[79] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, X., 1925, č. 20, s. 247.
Pětadvacet let jednoty Orla českosl. ve Vyškově 1905 - 1930. (1930). Vyškov: Jednota Orel čsl., s. 5.

[80] Štumbauer, J., Tlustý, T., & Malátová, R. (2015). *Vybrané kapitoly z historie tělesné výchovy, sportu a turistiky v českých zemích do roku 1918.* České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, s. 51–57.

[81] Křesť.-soc. odbor tělocvičný při svatojosefské jednotě v Líšni u Brna byl založen deseti nadšenci dne 5. července 1902. Jeho založení (osamostatnění od Sokola), o které se významně přičinil především Metoděj Hošek, bývá často považováno za počátek orelského hnutí.
Příručka osvětové práce orelské. (1921). Brno: Ústřední Osvětový Sbor Orla Čsl., s. 19.

cvičení vzbudila velký rozruch na veřejnosti, který pak přispěl k dalšímu rozvoji obou odborů a zájmu o ně. Následovalo navíc zakládání dalších. V říjnu 1904 vzniknul při Spolku katolických tovaryšů tělocvičný odbor v Brně.[82]

Pro další vývoj měl zásadní význam IV. sjezd křesťansko-sociální strany na Velehradě roku 1904, který přijal směrnice k zakládání tělovýchovných odborů při katolických organizacích.[83] Věřící a církevní orgány byli vyzváni, aby zakládání těchto odborů podporovali.[84] Na základě této rezoluce a na výzvu Jana Šrámka byl utvořen v Brně roku 1905 přípravný výbor pro zřizování tělocvičných odborů, v němž zasedali kromě Jana Šrámka také Filip Žďárský, Václav Sedlá-

V letech 1902–1904 cvičil místní odbor často mj. na akátové hrazdě, která byla pouze jednoduše (hřeby a plechem) připevněna z jedné strany k prasečímu chlívku a z druhé strany k z lesa donesenému dubovému sloupku. Cvičenci zde jednou zkoušeli i jasanovou žerď, která jim ovšem při zatěžkávací zkoušce praskla v suku, čímž následně došlo k převrácení chlívku s prasetem uvnitř.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, X., 1925, č. 1, s. 4.
Zlínský odbor je v pořadí křesťansko-sociálních tělocvičných odborů druhý nejstarší. Vzniknul při Katolické jednotě Cyrilo-Metodějské v roce 1902. K této jednotě se hlásilo i místní křesťansko-sociální dělnictvo zdejších továren. Řada členů jednoty, zvláště pak dorostenců, byla navíc organizována i v místním Sokole, kde však postupem času začaly (podle orlů) sílit protikřesťanské názory, které významně přispěly k odchodu spousty členů za Sokola. Cyrilo-Metodějská jednota tak postupně začala kvůli potřebám svého členstva rozšiřovat svou činnost, a to o složku tělovýchovnou a zábavnou. Cyrilo-Metodějskou jednotu ve Zlíně vedl jako předseda Ignát Nepustil, který pomáhal mládeži v budování tělocvičného odboru. Ten měl samozřejmě zpočátku problémy s nedostatkem nářadí a krojů pro veřejná vystoupení. Přesto chtěl Sokolu ukázat, že si umí poradit i bez něj. Cvičení odboru probíhalo třikrát týdně, a to v sále hostince Františka Směšného a během léta i leckde za městem. Dne 13. července 1903 pořádal tělocvičný odbor svůj první výlet v krojích, během kterého zorganizoval své první veřejné cvičení. Po skončení úspěšného výletu se vedoucí odboru pustili do práce ještě s větší chutí. Podařilo se jim vyjednat, že odbor může cvičit v místní tělocvičně. Pro všechny to byla velmi radostná událost, neboť zde již měli k dispozici nářadí (bradla, hrazda, kůň, koza, kruhy, aj.). Přitom však odbor poctivě šetřil na vlastní nářadí. Nejprve byla zakoupena hrazda. V roce 1906 byly objednány bradla a dvě žíněnky. Odborové výlety se postupně stávaly každoroční tradicí. Členstvo odboru bylo rovněž v roce 1909 pozváno na první slet do Vyškova, kde společně s dalšími účastníky přijali jméno Orel.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VI., 1921, č. 3–4 s. 50–52.
Nová tělesná výchova: list pro tělesnou výchovu, tělocvik, sport, hry, skauting a pro vědecké studium těchto oborů, I., 1927–1928, s. 43–44.

[82] *Příručka osvětové práce orelské.* (1921). Brno: Ústřední Osvětový Sbor Orla Čsl., s. 20–21. *Pětadvacet let jednoty Orla českosl. ve Vyškově 1905 - 1930.* (1930). Vyškov: Jednota Orel čsl., s. 61.

[83] Beranová, J., & Waic, M. (1998). *Kulturně výchovná a vzdělávací činnost českých tělovýchovných organizací.* Praha: Národní muzeum, s. 35.
Československý Orel. (1930). Brno: Československý Orel, (nestránkováno).

[84] *Československý Orel: program, dějiny, statistika.* (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého, s. 15–16.

ček, K. Kron, B. Dražil, Josef Stříž, Josef Hamrle (Líšeň – náčelník) a František Svoboda (Líšeň – starost o kroje cvičenců).

Jak rezoluce sjezdu, tak i výzva Jana Šrámka vyvolaly další vlnu zakládání křesťansko-sociálních tělocvičných odborů. Členové prvních dvou (líšeňského a zlínského) společně poprvé vystoupili při veřejném cvičení v Líšni v letech 1905 a 1906.[85] V září 1905 jich vystoupilo 64 a 12. srpna 1906 se jich představilo 124. Dne 28. října 1905 vznikl tělocvičný odbor při Katolické jednotě ve Vyškově. Jeho první cvičební hodina proběhla dne 15. ledna 1906 (viz příloha 16, 17). Dne 10. července 1906 pak tento odbor během výletu jednoty poprvé vystoupil se svým cvičením před místní veřejností a 12. srpna se představil, pod vedením Štěpána Klapila (viz příloha 18), společně s Brněnskými a Líšeňskými na veřejném cvičení v Líšni.[86]

V neděli 24. února 1907 byly založeny první tělocvičné odbory křesťansko-sociální i na Ostravsku, a sice v Moravské a Polské Ostravě a v Michálkovicích.[87] V Kroměříži vznikl tělocvičný odbor při Spolku katolických tovaryšů v roce 1907 a čítal hned od počátku 50 členů. Dne 23. června 1907 vystoupil kroměřížský odbor v místní Panské zahradě se svým nářaďovým cvičením na oslavě tříletého výročí intronizace Františka Saleského Bauera olomouckým arcibiskupem.

V neděli 30. června 1907 pak cvičili členové vyškovského tělocvičného odboru na výletě své Katolické jednoty v Hamiltonech, a to v okolí zříceniny hradu Dědice. Dne 25. srpna 1907 uspořádala Katolická jednota ve Vyškově zahradní slavnost spojenou s veřejným cvičením, a to za účasti tělocvičných odborů z Líšně, Zlína, Kroměříže a Vyškova. Cvičilo zde 58 borců.[88] V pořadí druhý zájezd vyš-

[85] *Orelský katechismus.* (1938). Třebíč: Československý Orel v Brně, s. 8.

[86] Vyškov se stal také místem, kde byla vybudována vůbec první orlovna, ve které bylo veškeré potřebné tělocvičné vybavení. Tato orlovna se však stala i místem, kde probíhaly pravidelné přednášky. Dne 21. května 1917 bohužel vyhořela. Společně s ní přišlo Orelstvo i o veškeré její vybavení.
Příručka osvětové práce orelské. (1921). Brno: Ústřední Osvětový Sbor Orla Čsl., s. 20–21.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXIII., 1938, č. 3, s. 27–28.
Pětadvacet let jednoty Orla českosl. ve Vyškově 1905 - 1930. (1930). Vyškov: Jednota Orel čsl., s. 5–11.

[87] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, X., 1925, č. 20, s. 247–249.

[88] Archiv Orla, Nezařazeno, Stručné dějiny Orla.
Příručka osvětové práce orelské. (1921). Brno: Ústřední Osvětový Sbor Orla Čsl., s. 21.

kovského odboru do Líšně, kde se tento odbor zúčastnil veřejného cvičení, se uskutečnil 11. srpna 1907. Brno zde tentokrát zastoupeno nebylo, protože se tento odbor potýkal s existenčními problémy.[89]

Na V. křesťansko-sociálním sjezdu, který proběhl v Brně ve dnech 6. až 8. září 1908, doporučoval Štěpán Klapil, který od 19. února 1907 působil jako předseda vyškovského odboru, zakládání nových odborů při skupinách křesťansko-sociálního dělnictva a poprvé se zde vyslovil i pro myšlenku stejnokroje. Ten byl také v podstatě schválen. Štěpán Klapil zde pak navíc vyhlásil uspořádání I. zemského sletu Orla ve Vyškově roku 1909.[90] Tělocvičným odborům, kterých podle V. křesťansko-sociálního sjezdu existovalo na Moravě v této době dvanáct, bylo navíc dáno řádné a jednotné organizační zřízení. Se svými 828 členy byly přiděleny ke Křesť. soc. odborové centrále dělnické.[91] Do konce roku 1908 pak byly založeny nové tělocvičné odbory v Bystřici pod Hostýnem, 18. dubna vznikl tělocvičný odbor Všeodborového sdružení dělnického v Olomouci a 12. července tělocvičný odbor v Třebíči.[92]

Vyvrcholením této etapy zakládání katolických tělocvičných odborů mělo být jejich první společné vystoupení v neděli 5. července 1908. Do podzámecké zahrady v Kroměříži, kde se vystoupení konalo, ale vyslala své zástupce pouze polovina z nich, a to Kroměříž, Líšeň, Drnovice u Vyškova, Morkovice, Třebíč a Vyškov. Celkem cvičilo 417 borců v krojích, které navrhl Štěpán Klapil. Ten zde také podal návrh, aby se křesťansko-sociální tělocvičné odbory jmenovaly Orel, a to podle zmíněné slovinské organizace, založené 12. listopadu 1905 vůdcem kato-

Pětadvacet let jednoty Orla českosl. ve Vyškově 1905 - 1930. (1930). Vyškov: Jednota Orel čsl., s. 11.

[89] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, X., 1925, č. 20, s. 247–249.
Příručka osvětové práce orelské. (1921). Brno: Ústřední Osvětový Sbor Orla Čsl., s. 21 uvádí, že to bylo až o dva měsíce déle, tzn. 11. srpna 1907.

[90] *Orelský katechismus.* (1938). Třebíč: Československý Orel v Brně, s. 8.

[91] *Československý Orel: program, dějiny, statistika.* (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého, s. 16.
Národní archiv, Fond Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Karton 132, sg.109-8/59 (Vývoj a činnost katolické tělovýchovné jednoty Orel), Sicherheitsdienst–RFSS, SD–Leitabschnitt Prag, Prag, den 1.2.1940.
Orel: Věstník křesť.-socialního Orla československého, I., 1913, č. 2, s. 6–7.

[92] :: WWW.OREL.CZ. (b.r.). Dostupné 1. říjen 2015, z http://www.orel.cz/?ukaz=pocatky_orla_morava.

lických Slovinců – Janezem Evangelistem Krekem.[93] Na této akci se objevili při veřejném cvičení ve větším počtu dorostenci a žáci. Těch se zde objevilo více jak 100, z nichž asi 90 cvičilo. Pocházeli přitom z Vyškova, Kroměříže, Prostějova, Švábenic a Drnovic. Kromě nich a dospělých se v podzámecké zahradě představilo i 15 družstev na nářadí.[94]

Kroměřížské vystoupení uzavřelo období bezejmennosti a neorganizovanosti stále rostoucího křesťansko-sociálního tělocvičného hnutí.[95] Začalo se totiž pomalu jednat o organizaci mající vlastní kroj a název. Celé hnutí se dále vyvíjelo a sílilo. Dne 17. července 1908 cvičili drnovští a vyškovští členové ve Vyškově, 26. července proběhlo za účasti Vyškovských cvičení v Morkovicích. Ti následně cvičili i 2. srpna v Drnovicích. Do konce roku byla uspořádána další cvičení, a to např. v Líšni nebo v Třebíči. Celkem tak bylo za rok 1908 založeno 17 dalších odborů.[96]

6.2.2 Vývoj Orla na Moravě od roku 1908

V popředí celého ruchu na Moravě se ocitl v roce 1908 vyškovský odbor v čele s Štěpánem Klapilem. V roce 1909 utvořilo kvůli stále rostoucímu počtu tělocvičných odborů Všeodborové sdružení křesťansko-sociální zvláštní Ústředí tělocvičných odborů v Brně. Na výroční schůzi vyškovského odboru, která proběhla 15. března 1909, se jednalo o definitivním schválení kroje a o organizaci odborů. Celá debata se pak stala podkladem pro jednání výkonného výboru křesťansko-sociálního, které proběhlo v květnu 1909. Ten rozhodl, že se pojmenuje podle

[93] Slavotínek, I. (2001). *K historii Sokola, Orla a skautingu na Prostějovsku do roku 1948*. Prostějov: Městská knihovna v Prostějově, s. 8.
Orelské příručky Zemského osvětového sboru Orla v Čechách: Orelská myšlenka, roč. 1923, č. 1, s. 7.
Archiv Orla, Nezařazeno, Stručné dějiny Orla.

[94] *Příručka osvětové práce orelské*. (1921). Brno: Ústřední Osvětový Sbor Orla Čsl., s. 24–25.

[95] Národní archiv, Fond Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Karton 132, sg.109-8/59 (Vývoj a činnost katolické tělovýchovné jednoty Orel), Sicherheitsdienst–RFSS, SD–Leitabschnitt Prag, Prag, den 1.2.1940.

[96] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, X., 1925, č. 20, s. 247.
Příručka osvětové práce orelské. (1921). Brno: Ústřední Osvětový Sbor Orla Čsl., s. 21–22.

návrhu Štěpána Klapila z roku 1908 vzniklé tělocvičné odbory názvem Orel. Dále zde byl definitivně schválen kroj a také zřizování ženských odborů.[97]

Předseda Moravsko-slezské křesťansko-sociální strany na Moravě Jan Šrámek následně vyhlásil oficiálně pojmenování tělocvičných odborů názvem Orel. Stalo se tak na I. manifestačním křesťansko-sociálním sjezdu v Olomouci,[98] který se ve dnech 30. a 31. května 1909 konal v rámci VI. všeobecného sjezdu moravských katolíků.[99] Velkolepý sjezdový průvod, který čítal okolo 15 tisíc lidí, zahájilo 31 borců v krojích (7 jich bylo z Brna a 24 z Vyškova), které byly schváleny o několik dní dříve. Jejich součástí byl tmavý oblek, blankytná košile, černá čapka s modrým dýnkem a pérem, připnutým bílým karafiátem. Pás byl opatřen monogramem KS (Křesťanský sociál a také Katolický Sokol).[100] Dne 26. října 1909 byl ve Vyškově utvořen také odbor orlic.[101]

Nedlouho po I. manifestačním křesťansko-sociálním sjezdu v Olomouci se přihlásily k orelskému hnutí nové jednoty, a to v Hranicích, Olomouci, Raškovicích, Slavkově, Bučovicích, Tuřanech,[102] Prostějově, Hulíně, Chropyni, Vsetíně,

[97] *Československý Orel: program, dějiny, statistika.* (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého, s. 16.
Orelský katechismus. (1938). Třebíč: Československý Orel v Brně, s. 9.
Příručka osvětové práce orelské. (1921). Brno: Ústřední Osvětový Sbor Orla Čsl., s. 22.

[98] Tento sjezd se konal na oslavu prvního desetiletí organizovaného křesť.-soc. hnutí moravsko-slezského.

[99] *Pětadvacet let jednoty Orla českosl. ve Vyškově 1905 - 1930.* (1930). Vyškov: Jednota Orel čsl., s. 8–13.

[100] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 17, s. 249–253.

[101] Odbory orlic vznikaly i v dalších městech. Dne 9. července 1911 vzniknul např. takovýto odbor v Brně.
Příručka osvětové práce orelské. (1921). Brno: Ústřední Osvětový Sbor Orla Čsl., s. 26.

[102] Také odbor Orla v Tuřanech, jehož zakládající členové byli původně těsně spjati se spolkem Svornost, měl zpočátku existenční i materiální potíže. Po I. zemském sletu ve Vyškově roku 1909 si ale odbor obstaral část nářadí. Cvičil však nadále v místním hostinci. Od 1. července 1910 však již měli jeho členové pronajatou místnost v obecní budově, kde se začali připravovat ke svému prvnímu veřejnému cvičení. To proběhlo v Tuřanech dne 10. července 1910. Ve dnech 13. a 14 srpna 1910 se pak 15 členů tohoto odboru představilo na II. zemském sletu v Kroměříži. Dne 18. září 1910 uspořádal tento odbor druhé veřejné cvičení, a to na holáském výletišti. Třetí veřejné cvičení pak proběhlo 23. července 1911. Dne 28. července 1912 proběhlo v Tuřanech první místní okrskové veřejné cvičení. Část zisku z této akce byla věnována na cestu členů na III. zemský slet Orla v Kroměříži. Dne 22. července 1913 pak vystoupilo členstvo tuřanského odboru Orla na veřejnosti se svým IV. veřejným cvičením. Slibný rozvoj odboru však následně zastavila první světová válka.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 21–22, s. 325–330.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, X., 1925, č. 20, s. 248.

Frýdlantu, Moravské Ostravě, Uherském Brodě atd. Také o veřejná cvičení nebyla nouze.[103] Orel však potřeboval vypracovat cvičení řád. Tohoto úkolu se ujalo členstvo opět pod vedením Štěpána Klapila.[104] Zpočátku se Orel opíral především o Tyršovu tělocvičnou soustavu (viz příloha 19, 20).[105] Postupem času byly ale vypracovány povinné sestavy prostných cvičení, které museli zvládnout všichni cvičící v tělocvičných odborech. Kromě nich byly vypracovány i sestavy s náčiním, mezi které patřila např. šavle.[106] Pro orlice byly vypracovány sestavy pro cvičení např. s kužely, bubínky, vějíři, půlobručemi, praporky atd.[107] Tato cvičení se zpravidla skládala ze čtyř částí. Orel se zpočátku omezoval téměř výhradně na prostná cvičení. Důvodem bylo, že většina odborů neměla tělocvičné nářadí. Cvičení na nářadí však mělo být dalším krokem v tělovýchovné činnosti Orla.[108]

Šíření Orla přitom nadále pokračovalo, a to nejen na Moravě či dosud stále samostatně v Čechách. V roce 1909 byl založen, i když bez náčelníka, orlovny či nářadí, jeho první odbor ve Vídni.[109] O čtyři roky později zde již působilo sedm odborů, které sdružovaly okolo 300 orlů a orlic. Ti zde v této době již poměrně pravidelně cvičili, i když často v nevyhovujících podmínkách hospodských místností.[110]

Dne 13. července 1909 se ve Vyškově sešla první porada zástupců stávajících moravských jednot, a to za účelem uspořádání I. zemského sletu. Jeho původní

[103] *Příručka osvětové práce orelské.* (1921). Brno: Ústřední Osvětový Sbor Orla Čsl., s. 25.
[104] Orel, roč. 2008, č. 1, s. 12–13.
[105] Na rozdíl od sokolů zaujímal Orel postupně pružnější vztah k mládeži a ke sportu (fotbal, box, lehká atletika, později volejbal či stolní tenis). Věnoval se taktéž skautingu, turistice a branným cvičením.
Orelský věstník: Orgán zemské rady Orla Českosl. v Čechách, II., 1923, č. 22, s. 249–351.
[106] Sestava šermu šavlemi se skládala ze tří částí a každá z nich se cvičila nalevo a napravo. Patřily do nich různé seky, výpady, kryty, úhyby, úskoky atd.
Orel: Věstník křesť.-socialního Orla československého, II., 1914, č. 3–4, s. 21.
[107] *Sborník Orla Československého.* (1919). Brno: Ústřední rada Orla Československého, s. 32–37.
Orel: Věstník křesť.-socialního Orla československého, I., 1913, č. 6–7, s. 5.
Orel: Věstník křesť.-socialního Orla československého, I., 1913, č. 12, s. 4–5.
Orel: Věstník křesť.-socialního Orla československého, II., 1914, č. 1, s. 3–4.
Orel: Věstník křesť.-socialního Orla československého, II., 1914, č. 2, s. 14.
[108] Orel: Věstník křesť.-socialního Orla československého, I., 1913, č. 3, s. 4.
[109] Nová tělesná výchova: list pro tělesnou výchovu, tělocvik, sport, hry, skauting a pro vědecké studium těchto oborů, II., 1928–1929, s. 84 naopak uvádí, že první orelská „jednota“ ve Vídni vznikla již v roce 1908.
[110] Orel: Věstník křesť.-socialního Orla československého, I., 1913, č. 1, s. 7–8.

termín byl stanoven na 18. červenec 1909. Termín však musel být přeložen, a to z důvodu zpoždění dodávky krojové látky. Součástí sletu měl být totiž také průvod městem v krojích.[111] Přípravy sletu však neunikly pozornosti vyškovského Sokola. Sokolská župa Chelčického se následně rovněž rozhodla uspořádat ve Vyškově dne 5. září 1909 svůj slet, o čemž informovala další moravské sokolské župy. Rozeslala jim leták, ve kterém stálo: *„ ...Účel sletu orelského jest průzračný. Má to býti demonstrace proti stranám pokrokovým ve městě Vyškově a okolí, spojená s agitací na rozmnožení řad Orlů. Tento vpád orlí nesmí moravským Sokolstvem zůstati nepovšimnut. Sokolstvo hromadnou návštěvou ze všech krajů Moravy musí tento klerikální útok odraziti. Župa Chelčického volá br. župy moravské k prvnímu společnému kroku proti vpádu zpátečnictví do města pokrokového a k odražení prvního útoku Orla na Sokola a naděje se, že nevolá nadarmo... "*[112]

Česká obec sokolská tuto akci schválila a vyslala do Vyškova Jindřicha Vaníčka a Agathona Hellera. Oba pořadatelé sletů – Orel i Sokol, zaručovali klidný průběh svých akcí.[113] V neděli 5. září 1909[114] se tedy v zámecké zahradě ve Vyškově, kterou ke cvičení propůjčil arcibiskupský správce Homolka, uskutečnil I. zemský slet Orla (viz příloha 21, 22). Jeho iniciátorem byl Štěpán Klapil.[115] Program tohoto sletu byl velice jednoduchý. Ráno byli uvítáni hosté, následně proběhlo v kostele kázání a mše, odpoledne se pak konal průvod do zámecké zahrady, ve které měl proslov Jan Šrámek. Po průvodu, ve kterém šlo 100 dorostenců,

[111] *Příručka osvětové práce orelské.* (1921). Brno: Ústřední Osvětový Sbor Orla Čsl., s. 25.
20 let trvání jednoty Orla československého v Plzni 1913-1933. (1933). Plzeň: Orel československý, s. 16–17.

[112] *Pětadvacet let jednoty Orla českosl. ve Vyškově 1905 - 1930.* (1930). Vyškov: Jednota Orel čsl., s. 15.

[113] Věstník sokolský: List Svazu československého sokolstva, XIII., 1909, č. 18, s. 534–541.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, X., 1925, č. 20, s. 248.

[114] Slet se měl původně konat ji 5. července 1909. Byl však z technických důvodů přeložen.
Pětadvacet let jednoty Orla českosl. ve Vyškově 1905 - 1930. (1930). Vyškov: Jednota Orel čsl., s. 14.

[115] Tamtéž, s. 8.
Orelský katechismus. (1938). Třebíč: Československý Orel v Brně, s. 9.
Slavotínek, I. (2001). *K historii Sokola, Orla a skautingu na Prostějovsku do roku 1948.* Prostějov: Městská knihovna v Prostějově, s. 9.
Orel: Věstník křesť.-socialního Orla československého, I., 1913, č. 1, s. 1.

30 členek a 500 členů, nastoupilo 417 orlů k prostným.[116] Následovalo cvičení dorostu z Vyškova a Drnovic, svá cvičení představily odborové skupiny z Vyškova, Kroměříže a Prostějova. Na závěr cvičilo 15 družstev na nářadí. Na sletu bylo zastoupeno svými cvičenci 36 odborů z Moravy a Slezska a 1 odbor z Vídně. Poprvé zde rovněž vystoupily v kroji olomoucké orlice. Těch se zde objevilo 30.[117] Celkem se na této akci sešlo asi 5 000 lidí. Jenom z „tribuny“ navíc přihlíželo cvičení asi 2 000 lidí.

Po skončení programu, na jehož průběh dohlíželo 60 četníků, měla bohužel akce po střetu se sokoly krvavou dohru.[118] Tento incident byl opakovaně rozebírán v tisku, což mj. zapříčinilo velký rozmach Orla. Jenom v roce 1909 bylo založeno 34 nových odborů.[119]

Rok 1909 přinesl moravskému Orlu ještě jednu novinu. Poprvé byla totiž uspořádána orelská akademie, která se konala dne 1. listopadu v Prostějově. Rok 1910 se nesl ve znamení snah o lepší zorganizování celého orelského hnutí (viz příloha 23). První podnět k provedení reorganizace přišel na poradě ve Vyškově, na které bylo zastoupeno 14 odborů a která se konala 12. června 1910. Ta byla sice původně svolána za účelem zřízení okresního svazu odborů pro Vyškovsko, ale bylo na ní mj. navrženo pokusit se urychlit vznik zemského ústředí Orla na Moravě. Také byly projednány nezbytné věci týkající se II. zemského sletu Orla na Moravě. Další důležitá porada se konala v Brně, a to dne 26. června 1910. Zde

[116] Sestavy prostných sestavili Josef Horňák a Karel Riegl z Vyškova.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 17, s. 249–253.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 18–19, s. 264.

[117] Orel: Věstník křesť.-socialního Orla československého, I., 1913, č. 4, s. 3–4.
Československý Orel: program, dějiny, statistika. (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého, s. 16.
Příručka osvětové práce orelské. (1921). Brno: Ústřední Osvětový Sbor Orla Čsl., s. 25.
Orelský věstník: List středočeské orelské župy Pospíšilovy, I., 1931, č. 3, s. 25–27.

[118] Orel uvádí na svých oficiálních webových stránkách, že: *„ ...Po skončení programu odešlo několik členů z Němčic na Hané k prohlídce náměstí, kde probíhalo cvičení sokolské. Tam však byli napadeni a přišli zpět zkrvavení. Také při průvodu orlů na nádraží byla jim uzavřena cesta a na průvod útočeno. Muselo zasahovat četnictvo, aby bylo zabráněno nerozvážné srážce. Další srážky se udály na nádraží... “* Toto tvrzení je v souladu s tím, co je uvedeno v brožurce *Pětadvacet let jednoty Orla českosl. ve Vyškově 1905 - 1930.* (1930). Vyškov: Jednota Orel čsl., s. 17.

[119] :: WWW.OREL.CZ. (b.r.). Dostupné 1. říjen 2015, z http://www.orel.cz/?ukaz=predvalecne_slety.

byly dány hlavní směrnice Orla, podle nichž pak Štěpán Klapil vypracoval první orelské řády. Organizační snahy ale vyvrcholily až na I. zemské orelské konferenci, která se konala 6. a 7. ledna 1911 v Brně.[120]

Před II. moravským zemským sletem zorganizovalo mnoho orelských odborů své veřejné vystoupení. Uspořádána tak byla např. okrsková cvičení a krajinský slet v Ivanovicích na Hané. Největší veřejné cvičení proběhlo při Cyrilometodějské slavnosti v Prostějově dne 26. června 1910. Konalo se na nádvoří pivovaru, v němž byl zaměstnán František Přikryl. Také v Prostějově byl Sokolem uspořádán ve stejném termínu jiný podnik. Stejně jako v případě I. zemského sletu muselo i zde nakonec zasáhnout četnictvo.[121]

V pořadí II. zemský slet, na jehož zorganizování měl lví podíl opět Štěpán Klapil, se konal v Kroměříži, a to ve dnech 14. a 15. srpna 1910 (viz příloha 24). Průvodu, který zahajovali členové vídeňského Orla, se účastnilo 1 192 orlů a orlic v krojích, z nichž bylo 272 žáků.[122] Žačky v této době v Orlu ještě organizovány nebyly. Na úvod se prezentovalo se svým cvičením 576 členů, 526 dorostenců a 184 orlic. Následovalo cvičení žen s kužely, po kterých předvedlo dvacet družstev cvičení na nářadí.[123] Kromě účastníků z Moravy, Slezska a Vídně byla přítomna i delegace Orla z Hradce Králové. Slet, který shromáždil okolo 15 tisíc lidí, technicky řídil František Přikryl. Nadšení po zdařilém sletu bylo veliké a přispělo ke vzniku dalších 38 nových moravských odborů. Počet členstva na Moravě stoupl na 7 tisíc.[124] Průběhu sletu si všimli i zástupci tisku. V *Národních listech* se objevil článek, ze kterého byly převzaty následující pasáže:

---

[120] V Čechách se takováto konference konala již 2. října 1910, a to v Hradci Králové.
Příručka osvětové práce orelské. (1921). Brno: Ústřední Osvětový Sbor Orla Čsl., s. 26–27.

[121] *Pětadvacet let jednoty Orla českosl. ve Vyškově 1905 - 1930*. (1930). Vyškov: Jednota Orel čsl., s. 18–19.

[122] *Orelský katechismus*. (1938). Třebíč: Československý Orel v Brně, s. 9.
Československý Orel: program, dějiny, statistika. (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého, s. 16.
Časopis Orel: Ústřední list Orelstva, XXV., 1940, č. 15–16, s. 178–179 uvádí, že v průvodu šlo v krojích dokonce 300 dorostenců, 300 orlic a 1 500 orlů.

[123] *Příručka osvětové práce orelské*. (1921). Brno: Ústřední Osvětový Sbor Orla Čsl., s. 27.
Časopis Orel: Ústřední list Orelstva, XXV., 1940, č. 15–16, s. 178–179 uvádí, ze po slavnostním průvodu nastoupilo k prostným 600 členů, po nich 200 žen a 300 dorostenců s tyčemi.

[124] :: WWW.OREL.CZ. (b.r.). Dostupné 1. říjen 2015, z http://www.orel.cz/?ukaz=predvalecne_slety.

„ …Druhý slet klerikálních „Orlů“, konaný v neděli dne 14. t. m. v Kroměříži, není tak bezvýznamnou událostí, aby mohl být pominut v dopisu z Moravy. Ba jest přímo dokladem moravských poměrů a může být i určitým varovným znamením pro Čechy… “

„ …Slet je přímo dokladem pro poměry moravské a bude míti vliv i na Čechy. Musíme se podivovati té houževnatosti klerikálů-vůdců, kteří za necelé dva roky dovedli sehnati tak pěkný šik mladých lidí do orlích organisací. Mladí lidé jsou ovšem lákáni do „orlích“ organisací většinou sliby a různými výhodami – ale přesto musí být řečeno, že klerikální tělocvičné odbory početně rostou neobyčejně rychle. Jsou dokumentem uvědoměle řízené organizační práce, kterou klerikálové na Moravě dobývají úspěch za úspěchem a o čem jsem již v dřívějších dopisech obšírně pojednal. Proto jest zcela pochopitelno, že zakladatel „Orlů“ posl. P. Šrámek promluvil na sletu v Kroměříži štvavou řeč, v níž prorokoval „Orlu“ velkou budoucnost a několikrát v málo svých větách ukázal na orlí krev, která prý loni tekla o sletu ve Vyškově.

Za příznačný zjev pro moravské poměry nutno však označiti oficiální účast několika moravských měst na „orlím“ sletu. Městská rada staroslavného Kroměříže přijala nad sletem protektorát. Dále se zúčastnili sletu representanti měst Bystřice p. Host., Uh. Brodu, Příbora, Uh. Hradiště, Jevíčka. Nedostavil-li se na slet olomoucký arcibiskup, jak se očekávalo, zúčastnilo se ho pět kanovníků, centrální ředitel arcibiskupských statků s úřednictvem, plukovník kroměřížský a rozumí se, že celá řada klerikálních poslanců. Z toho lze poznat, že klerikálové na Moravě nevládnou pouze venkovem, ale také mnoha městy. Však také posl. Šrámek si liboval tuto četnou representaci měst, poukazuje na to, že nad loňským sletem nepřijala protektorát žádná městská rada a pyšně prohlásil, že se „Orli“ nezastaví ani před branami největších měst!… “[125]

V roce 1910 došlo také k zveřejnění prvních orelských statutů. Karel Dostál-Lutinov navíc začal v Prostějově nepravidelně vydávat časopis *Orel*, který však

[125] Národní listy, L., 1910, č. 228, s. 2.

byl pouze přílohou politického časopisu *Ječmínek*.[126] Časopis *Orel* sice již v roce 1911 zanikl, ale to z toho důvodu, že ústředí Orla slíbilo vydávat tento časopis jako svůj ústřední list.[127]

Ve dnech 6. a 7. ledna 1911 se konala I. říšská konference delegátů odborů křesť-soc. Orla československého. Byla to konference čistě pracovní, nicméně na ní byla ustanovena první Říšská tělocvičná rada Orla, do jejíhož čela byl zvolen Jan Šrámek.[128] Říšská tělocvičná rada působila v této době jako nejvyšší orgán Orla. Kvůli lepší organizovanosti byly rovněž zřízeny okrsky.[129] Všem dosud existujícím 125 moravským odborům se tak dostalo prvních organizačních zákonů. Dne 31. března 1911 pak byly vydány první instrukce pro odbory a oznámena výše příspěvků, zemskou konferencí stanovená.[130]

Hlavním úkolem, který si Orel vytýčil, bylo *„ …všechnu československou katolickou mládež, která katolicky myslí, cítí a dle přikázání Božích a církevních též v praxi žíti a jednati chce, sdružovati v jednu velkou četu, armádu. Dalšími úkoly je, tuto armádu mládeže vychovávati rozumově, mravnostně a tělesně a za pomoci tak vychované a vzdělané mládeže probouzeti, utvrzovati a rozehřívati ostatní národ pro katolickou myšlenku a katolický život… “*[131] Úkoly Orla lze tedy rozdělit na tělocvičné, vzdělávací a organizační.

1. Po stránce tělocvičné chtěl Orel vychovávat tělesně i duševně zdravou generaci národa. Hlásil se k heslu ve zdravém těle zdravý duch, i když jasně

[126] Slavotínek, I. (2001). *K historii Sokola, Orla a skautingu na Prostějovsku do roku 1948*. Prostějov: Městská knihovna v Prostějově, s. 9.
Vejvar, S. (2014). *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika), s. 102.

[127] V roce 1913 tak byl časopis v Brně obnoven jako ústřední orelský věstník.
Československý Orel: program, dějiny, statistika. (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého, s. 16.

[128] Orel: Věstník křesť.-socialního Orla československého, I., 1913, č. 4, s. 3.
Slavotínek, I. (2001). *K historii Sokola, Orla a skautingu na Prostějovsku do roku 1948*. Prostějov: Městská knihovna v Prostějově, s. 9.
Pětadvacet let jednoty Orla českosl. ve Vyškově 1905 - 1930. (1930). Vyškov: Jednota Orel čsl., s. 8 udává, že k ustanovení Říšské tělocvičné rady Orla došlo až v roce 1912.

[129] *Československý Orel: program, dějiny, statistika*. (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého, s. 16.

[130] *Příručka osvětové práce orelské*. (1921). Brno: Ústřední Osvětový Sbor Orla Čsl., s. 27.

[131] Orel: Věstník křesť.-socialního Orla československého, I., 1913, č. 3, s. 3–4.

poukazoval na to, že aby byl duch zdravý, je třeba si především uvědomit, že v těle vůbec je. Tato část programu se plnila v jeho tělocvičnách – orlovnách. V místech, kde nebyly vybudovány, probíhalo cvičení zpravidla v pronajatých spolkových místnostech. Orel vyučoval všem možným druhům tělesných cvičení, přičemž se zpočátku snažil u členstva docílit především rozvoje síly, vytrvalosti, obratnosti. Velký důraz kladl při cvičení na poslušnost, disciplínu a vůli jednotlivých členů, přičemž zvláště poslušnost musela podle něj být dobrovolná a uvědomělá.

2. Vzdělávací činnost spočívala především v tom, že se Orel snažil ve vychovávané mládeži udržet *„bohumilou a pro vše dobré nadšenou mysl“*, přístupnou zdravému pokroku a utvrzenou ve správnosti mravního života. Toho se snažil Orel dosáhnout organizováním různých řečnických kroužků, večírků či besed, které byly věnovány otázkám vzdělání, obrany víry, politickému životu, hospodářskému pokroku, vědě či umění i výchově. K plnění rovněž přispívalo organizování kurzů, přednášek, schůzí, zábav nebo zpěv, hudba či četba.
3. Organizačně se snažil Orel působit tak, že chtěl, aby mládež zvykla na politické, odborové a hospodářské sdružování, poskytovala dobré pracovníky a řečníky pro agitaci a spoluúčinkovala na všem, co bylo katolické a české. Do tohoto cíle patřilo i šíření katolických knih a časopisů či navštěvování katolických slavností.[132]

Ústředí tělocvičných odborů při Všeodborovém sdružení bylo následně přetvořeno na Zemskou radu Orla, v jejímž čele stanul Jan Šrámek. Její součástí byla Zemská tělocvičná rada, jejímž náčelníkem byl dne 23. dubna 1911 zvolen František Přikryl.[133] V roce 1911 bylo založeno dalších 45 odborů.[134]

[132] Tamtéž.

[133] František Přikryl převzal funkci vedoucího orelských tělocvičných odborů. Od roku 1912 navíc působil jako říšský náčelník Orla. Byl jím zvolen ještě na I. valném sjezdu Čsl. Orla v Brně 1921 a jako náčelník Čsl. Orla řídil I. slet Orelstva Československého v Brně 1922. :: WWW.OREL.CZ. (b.r.). Dostupné 1. říjen 2015, z http://www.orel.cz/?ukaz=pocatky_orla_morava.

[134] :: WWW.OREL.CZ. (b.r.). Dostupné 1. říjen 2015, z http://www.orel.cz/?ukaz=predvalecne_slety.

III. zemský orelský slet se konal opět v Kroměříži, a to 11. srpna 1912 (viz příloha 25, 26).[135] Jednalo se pravděpodobně o životní dílo Štěpána Klapila, a to i přesto, že se tento slet konal již pod oficiální patronací Zemské rady Orla. V průvodu, kterého se zúčastnilo 1 800 orlů, 460 orlic a 420 dorostenců, byly také delegace Katolického Sokola amerického, slovinského Orla, kterou vedl Lovro Pogačnik,[136] chorvatských katolíků a delegace orlů z východních Čech. V průvodu byli orli poprvé řazeni podle jednotlivých okrsků. Na sletu cvičilo 860 orlů, 168 orlic a 160 dorostenců.[137] Celkem se zde představilo 2 631 cvičících, které pozorovalo 25 tisíc diváků. Orel však očekával vyšší účast. Na vině bylo především špatné počasí. Protektorát nad sletem převzalo tentokrát město Kroměříž.[138]

Rok 1913 znamenal pro Orla celkový kvalitativní i kvantitativní pokles. Počáteční nadšení začalo hasnout. Odbory začaly zanikat. Mnozí členové totiž v Orlu viděli pouze jakousi reakci zaměřenou proti Sokolu. Tímto názorem společně s faktem, že tělocvik byl v Orlu mnohdy viděn jako pouhá zdravá zábava, nemohl být dostatečně naplněn spolkový život. Zejména studentstvo hledalo pravý význam celého hnutí – jeho účel a cíl. Členstvo toužilo po kladné a pozitivní práci, vytvoření jasného orelského ideálu a „uschopnění Orla k dalšímu samostatnému životu“.[139]

Na VI. všeobecném sjezdu křesťansko-sociálním, který se konal v Olomouci ve dnech 4. až 6. ledna 1913, konstatoval předseda Moravsko-slezské křesťansko-sociální strany na Moravě Jan Šrámek, že ke konci roku 1912 čítal Orel 189 odborů se 7 106 členy, přičemž naprostá většina těchto odborů byla organizována při Vše-

[135] *Orelský katechismus*. (1938). Třebíč: Československý Orel v Brně, s. 9.

[136] *Příručka osvětové práce orelské*. (1921). Brno: Ústřední Osvětový Sbor Orla Čsl., s. 28 uvádí, že v průvodu šlo 403 žáků, 671 orlic a 1 557 orlů českých, moravských a slovinských.
Orel: Věstník Orla Československého, IV., 1919, č. 11, s. 121.

[137] *Příručka osvětové práce orelské*. (1921). Brno: Ústřední Osvětový Sbor Orla Čsl., s. 28 dokonce uvádí, že počet cvičících orlů byl ještě o 10 vyšší.
Orel: Věstník křesť.-socialního Orla československého, I., 1913, č. 4, s. 3–4.

[138] Archiv Orla, Nezařazeno, Stručné dějiny Orla.
Československý Orel: program, dějiny, statistika. (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého, s. 16.
Pětadvacet let jednoty Orla českosl. ve Vyškově 1905 - 1930. (1930). Vyškov: Jednota Orel čsl., s. 25.
Příručka osvětové práce orelské. (1921). Brno: Ústřední Osvětový Sbor Orla Čsl., s. 28–29.

[139] Tamtéž.

odborovém sdružení křesťanského dělnictva. Jednalo se o 121 odborů s 4 505 členy. Nejvíce členů – 6 731, pocházelo z Moravy. Zbytek byl organizován ve Slezsku a Vídni. Čechy do této statistiky prozatím zahrnuty nebyly, neboť tam si Orel žil svým samostatným životem.[140] K tomuto sjezdu také bylo vydáno první číslo již zmíněného časopisu *Orel*. Byla zde rovněž vyhlášena tříletá přestávka v pořádání sletů, která měla být věnována vnitřní výchově mládeže a sboru pracovníků a ucelení celé orelské organizace.[141]

Dne 3. února 1913 postihla orelské hnutí veliká ztráta, neboť v brněnské nemocnici předčasně zemřel jeho veliký iniciátor a neúnavný pracovník Štěpán Klapil.[142]

Ve dnech 24. a 25. března 1913 se v Brně konala II. říšská konference odborů křesť-soc. Orla československého z Moravy, Slezska a Dolních Rakous. Ta byla spojena s ústředním tělocvičným kurzem, kterého se povinně účastnili cvičitelé všech odborů. Na konferenci byla schválena nová Říšská tělocvičná rada a také zájezd do Lublaně v roce 1913.[143] Vzhledem k tomu, že počet odborů v předchozích letech neustále narůstal, bylo je třeba nějakým způsobem lépe organizačně podchytit. K tomu začaly být po vzoru slovinského Orla více využívány vzniklé okrsky, ve kterých pak probíhala např. cvičitelská školení či okrskové slety. V roce 1913 tak již vykazoval činnost např. Boskovický, Brněnský, Kroměřížský, Ostravsko-slezský, Prostějovský, Příborský, Vyškovský či Slavkovsko-bučovský okrsek Orla (viz příloha 27–29).[144] Okrsky byly dále sdružovány do krajských svazů. Těch bylo zřízeno před vypuknutím první světové války celkem devět.[145]

[140] Orel: Věstník křesť.-socialního Orla československého, I., 1913, č. 2, s. 6–7.
[141] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VIII., 1923, č. 1, s. 1.
Příručka osvětové práce orelské. (1921). Brno: Ústřední Osvětový Sbor Orla Čsl., s. 29.
[142] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, X., 1925, č. 20, s. 248.
[143] *Příručka osvětové práce orelské*. (1921). Brno: Ústřední Osvětový Sbor Orla Čsl., s. 30.
20 let trvání jednoty Orla československého v Plzni 1913-1933. (1933). Plzeň: Orel československý, s. 17.
[144] Orel: Věstník křesť.-socialního Orla československého, I., 1913, č. 3, s. 1–8.
Bránský, J., Vítek, J., & Parma, J. (2009). *Orel v Boskovicích - 100 let*. Boskovice: Orel, s. 8–13.
[145] Orel: Věstník Orla československého, III., 1918, č. 4–7, s. 47.

Pro rok 1913 již Orel připravil pro členstvo závazné prostné sestavy. Pro usnadnění a pochopení jednotlivých cviků bylo na návrh zemského náčelníka rozhodnuto, že jednotlivé cviky budou vyfotografovány a rozeslány všem odborům. Kromě běžných prostných sestav vydal Čsl. Orel tento rok pro své členy také sestavy s různým náčiním, a to např. se šerpou.[146] V roce 1914 byl člen ústředního technického sboru Josef Matoušek z Prostějova jmenován Říšskou tělocvičnou radou Orla jejím cvičitelem. Úkolem Josefa Matouška bylo vyučovat na jednotlivých okrskových kurzech budoucí orelské tělocvičné cvičitele.[147]

V květnu 1914 udával Orel, že na Moravě čítá 249 odborů[148] a v nich 4 110 mužů, 1 614 žen, 3 545 žáků a dorostenců a 2 799 přispívajících členů. Celkem tedy působilo k tomuto dni v řadách Orla na Moravě 12 068 lidí.[149] Stagnace studentů začala mizet a vše se začalo znovu obracet k lepšímu. Dne 21. května 1914 se usnesla Říšská tělocvičná rada Orla, že se příští slet, tentokrát však ne zemský, nýbrž říšský, bude konat 4. a 5. července 1915 v Kroměříži.[150]

Snahy i další radostný ruch celé organizace utnula první světová válka. Ta znemožnila i připravovaný I. říšský slet Orla, který měl být spojen s oslavou svátku Cyrila a Metoděje. Mělo se jednat o slet veškerého Orelstva v Rakousku-Uhersku. Dne 21. května 1914 byla ještě zřízena sletová komise. Organizátoři počítali s účastí Orla z Moravy, Slezska, Čech, Rakouska a Slovinska, dále PHS, polského Sokola a českého a slovenského Katolického Sokola z USA. Rovněž předpokládali, že přijedou zástupci UIOCEP[151] (Union internationale des œuvres catho-

[146] Orel: Věstník křesť.-socialního Orla československého, I., 1913, č. 2, s. 4–5.

[147] Orel: Věstník křesť.-socialního Orla československého, II., 1914, č. 2, s. 14.

[148] Národní archiv, Fond Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Karton 132, sg.109-8/59 (Vývoj a činnost katolické tělovýchovné jednoty Orel), Sicherheitsdienst–RFSS, SD–Leitabschnitt Prag, Prag, den 1.2.1940.

[149] Orel: Věstník křesť.-socialního Orla československého, III., 1918, č. 1, s. 3 dokonce udává, že Orel čítal na Moravě před první světovou válkou 250 odborů.

[150] *Příručka osvětové práce orelské.* (1921). Brno: Ústřední Osvětový Sbor Orla Čsl., s. 30.

[151] Tato organizace vznikla v roce 1908 po prvním mezinárodním kongresu a závodech katolických gymnastů ve Vatikánu. Svou zásluhu na jejím vzniku měl i papež Pius X., který byl velikým zastáncem tělovýchovy. Známý byl např. jeho výrok: *„Modlete se a tělocvičte.“* Unie zpočátku sídlila v Římě, ale v roce 1920 přesídlila do Paříže. Formálním sídlem však zůstal Řím, který byl definitivně opuštěn až po změně stanov v roce 1933. K tomu přispěl fakt, že nejpočetnějším členem unie byla francouzská FGSPF, o které bude ještě pojednáváno.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 5, s. 65–68.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 12, s. 180–182.

liques d'éducation physique – Mezinárodní sdružení pro katolickou výchovnou sportovní činnost), se kterou začal Orel v této době pozvolna navazovat styky.[152] Účast předběžně potvrdila čelní organizace této unie – FGSPF (Fédération gymnastique et sportive des patronages de France – Gymnastická a sportovní federace patronátů Francie).[153]

Před vypuknutím první světové války čítal Orel v českých zemích pravděpodobně okolo 19 tisíc členů (viz příloha 30).[154] To se však v následujících letech rychle změnilo.

6.3 Zahraniční vztahy Orla

Pravděpodobně jedny z prvních zahraničních kontaktů, pomineme-li již dříve zmíněné přátelství Jana Šrámka s Janezem Evangelistem Krekem, navázal pro orelské hnutí Štěpán Klapil, který již v roce 1908, tedy ještě před oficiálním vznikem Orla na Moravě, navázal kontakty se slovinským Orlem, Katolickým Sokolem v USA a polským Sokolem.[155] Nedlouho po vzniku moravského Orla začalo jeho členstvo vyjíždět na zahraniční akce. Ve dnech 12. až 14. září 1912 zavítali zástupci

Nová tělesná výchova: list pro tělesnou výchovu, tělocvik, sport, hry, skauting a pro vědecké studium těchto oborů, I., 1927–1928, s. 44.

[152] Orel: Věstník křesť.-socialního Orla československého, II., 1914, č. 5–6, s. 33–34.

[153] Tuto organizaci založil v Paříži v roce 1898 Paul Michaux. Její původní název zněl Union des sociétés de gymnastique et d'instruction militaire des patronages et œuvres de jeunesse de France. Na FGSPF byla tato unie přejmenována až v roce 1903. Jednalo se o organizaci věnující se převážně gymnastice. Rekreačně se zde uplatňovala ale také např. lehká atletika, fotbal a později i basketbal.
Barker, A. R. H. (2017). *Amateur Musical Societies and Sports Clubs in Provincial France, 1848-1914: Harmony and Hostility*. Cham: Springer International Publishing AG, s. 223.
Orel: Věstník křesť.-socialního Orla československého, II., 1914, č. 7, s. 55.

[154] Srovnání velikosti členské základny Orla v Čechách a na Moravě s ostatními velkými tělocvičnými spolky je v této době poměrně obtížné. Není totiž zcela jasné, kolik příslušníků celkem Orel v kterém roce měl. ČOS čítala v roce 1913 celkem 128 017 příslušníků, SDTJ 34 000 příslušníků a Orel na Moravě vykazoval před první světovou válkou okolo 12 000 členů. Pokud bychom k tomu tedy přidali informace o stavu členstva v Čechách před první světovou válkou, dostali bychom se zhruba na 19 000 členů (viz příloha 31).
Bureš, P., & Plichta, J. (1931). S*port a tělesná kultura v Čsl. republice a cizině*. Praha: Almanach sportu, s. 113.
Tamtéž, s. 136.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVI., 1931, č. 9, s. 116–118.

[155] *Pětadvacet let jednoty Orla českosl. ve Vyškově 1905 - 1930*. (1930). Vyškov: Jednota Orel čsl., s. 12.

Orla do Vídně, kde se konal eucharistický kongres.[156] Kromě toho, že zde členové Orla veřejně vyznali svou víru a asi 200 se jich v krojích zúčastnilo ohromného průvodu, navázali také první styky se svými jihoslovanskými kolegy.[157]

Této akce se totiž v hojném počtu účastnili členové slovinského Orla, kteří pozvali své kolegy z českých zemí na své slavnosti do Lublaně. Slovinský Orel totiž připravoval svůj první slet, který měl být zároveň I. orelským sletem slovanským. Již zmíněné povinné prostné sestavy, které Orel zavedl v roce 1913, se tak následně staly základním podkladem cvičení pro československou výpravu, která se chystala na zájezd do Lublaně.[158]

K pozvání Orla do Slovinska, kam byl z Brna vypraven dokonce i zvláštní vlak, který vezl jednak zástupce moravského Orla, ale i 60 členů českého Orla, přispělo jistě i pozvání a následná účast Slovinců na III. zemském orelském sletu, který se konal v roce 1912 v Kroměříži.[159] Kromě Slovinců měl Orel v Lublani dohodnuté setkání také s Chorvaty.[160] Lublaňský slet byl pro všechny účastníky významnou událostí také z toho důvodu, že se jednalo o jakousi manifestaci slovanských orelských organizací v Rakousku. Představili se zde tak účastníci z Dalmácie, Krajiny, Přímoří, Gorici, Korutan, Štýrska, Vídně, Čech, Moravy a Slezska.[161]

Orel, který přijel do Lublaně v počtu 356 lidí, zde vystupoval zcela samostatně (viz příloha 32–34). Celkem 94 členů předvedlo svou prostnou sestavu.

[156] Eucharistický kongres je regionální, národní nebo mezinárodní setkání, které si klade za cíl posílení úcty k eucharistii – jedné ze základních součástí křesťanského kultu, při které se připomíná Poslední večeře Ježíše Krista.

[157] *Příručka osvětové práce orelské.* (1921). Brno: Ústřední Osvětový Sbor Orla Čsl., s. 28.

[158] Orel: Věstník křesť.-socialního Orla československého, I., 1913, č. 1, s. 2–7.
Tato akce však nakonec nebyla označena za I. slet slovanského Orelstva. Toto označení patří až sletu v Mariboru, který zde proběhl v roce 1920.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 20, s. 192–193.

[159] Orel: Věstník křesť.-socialního Orla československého, I., 1913, č. 5, s. 1.
Vznik a stručné dějiny Orla v Čechách 1897–1921. (1922). Hradec Králové: Osvětový sbor Brynychovy župy, s. 21.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVI., 1931, č. 7, s. 82.
Kromě III. zemského sletu se slovinský Orel na Moravě zúčastnil také několika sjezdů a manifestací. V sobotu 23. srpna se zde konaly tělocvičné závody slovinských orlů. Průvod účastníků, stejně jako velké sletové nářaďové cvičení (hrazda, bradla a přeskok) Orla československého, slovinského a PHS, byl naplánován na neděli 24. srpna 1913.

[160] PHS pozval již dříve zástupce Orla z českých zemí na jeho konferenci „Hrvatske Zajednice", která se konala dne 24. března 1913 ve Splitu. Ti ji však nenavštívili, ale pouze poslali do Dalmácie telegrafický pozdrav.

[161] Orel: Věstník křesť.-socialního Orla československého, I., 1913, č. 5, s. 1–2.

Osmnáct orlů pak cvičilo s balony na hudbu. Třináct orlic navíc předvedlo sestavu s kužely. Jednalo se o první velkou a významnou výpravu Orla z českých zemí do zahraničí.[162]

Katolické tělocvičné spolky však vznikaly také v dalších zemích, a to nejen mezi Slovany, ale také např. v Itálii, Belgii, Francii či Německu. Kromě jejich samostatných vystoupení v jejich zemích byly ve dnech 6. až 8. září 1913 ve Vatikánu zorganizovány tělocvičné závody katolických tělocvičných spolků z Itálie, Francie, Belgie, Anglie, Kanady, Rakouska, Švýcarska, Nizozemí a Alsaska.[163] Rakouskou výpravu, kterou zastupoval Svaz německých křesťansko-sociálních turnerů z Vídně, tvořili i zástupci z Moravy, Slezska a Štýrska. Tato akce se konala u příležitosti výročí Milánského ujednání,[164] od kterého uplynulo 1 600 let. Těchto závodů se zúčastnilo okolo 5 tisíc členů katolických tělocvičných organizací, mezi kterými však chyběli členové Orla z českých zemí, Slovinska a PHS.[165]

Kromě již zmíněných navazoval Orel postupně kontakty s katolickými organizacemi dalších národů. Jednalo se např. o Katolickou Jednotu Sokolskou z Baltimoru[166] ve Spojených státech amerických, jejímiž členy byli z velké části čeští imigranti. Tomu odpovídaly i názvy jednotlivých žup, kterými v této době byly

[162] *Československý Orel: program, dějiny, statistika.* (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého, s. 18.
Orelský katechismus. (1938). Třebíč: Československý Orel v Brně, s. 10.
Orel: Věstník křesť.-socialního Orla československého, I., 1913, č. 6–7, s. 5.

[163] Po prusko-francouzské válce, která proběhla v letech 1870–1871, bylo téměř celé Lotrinsko a Alsasko připojeno k Německé říši, v níž tvořilo součást říšské země Alsaska-Lotrinska. Po první světové válce však bylo podle Versaillské smlouvy znovu připojeno k Francii.

[164] Jednalo se o dohodu z roku 313, a to mezi římskými císaři Konstantinem I. a Luciniem. Toto ujednání zajišťovalo, že *„jak křesťané, tak i všichni ostatní obyvatelé mají právo svobodné volby, aby byli stoupenci jakéhokoli vyznání, které si sami zvolí“*.
Orel: Věstník křesť.-socialního Orla československého, I., 1913, č. 4, s. 3–5.
Suchánek, D., & Drška, V. (2013). *Církevní dějiny: Antika a středověk.* Praha: Grada, s. 86.

[165] Orel: Věstník křesť.-socialního Orla československého, I., 1913, č. 9–10, s. 4–9.

[166] Baltimorská jednota byla druhou nejstarší jednotou Katolického Sokola ve Spojených státech amerických. Založena byla v roce 1893. Historicky první jednota Katolického Sokola vznikla v Omaze dne 18. července 1893. V pořadí třetí jednota vznikla v South Omaze, a to 6. května 1894. V následujících letech vznikly další čtyři jednoty, a to ve městech Plattsmouth, Detroit a dvě jednoty v Chicagu. Jednalo se v podstatě o samostatné organizace mládeže, které začaly pořádat společné sjezdy a závody. K založení zastřešující Jednoty katolického Sokolstva došlo po čtvrtém sjezdu spolků z Nebrasky, který se konal v South Omaze dne 7. září 1908.
Orel: Věstník Orla Československého, V., 1920, č. 1, s. 5–7.
Tamtéž, s. 20.
Orel: Věstník Orla Československého, V., 1920, č. 12, s. 170–171.

Říp, Hostýn, Praha či Velehrad. V nich a také v celé americké organizaci – Katolické Jednotě Sokolské, byly mj. organizovány slety.[167] V roce 1913 již čítala Katolická Jednota Sokolská ve Spojených státech amerických 1 117 členů. Počet členek a žactva byl obdobný. Kontakt Orla a amerického Katolického Sokola však, alespoň zpočátku, probíhal pouze na bázi korespondence.[168] V roce 1913 však poctil Orla svou návštěvou Gustav Košík, který působil ve Spojených státech jako prezident Katolického Sokola. Na pořadu jednání byly především návrhy na sbližování obou organizací. Kromě toho byl Orel pozván na všeobecný slet Katolického Sokola, který se konal v roce 1915 ve městě Passaic, které leží nedaleko New Yorku.

Jak již bylo zmíněno, Orel začal před vypuknutím první světové války navazovat první kontakty s UIOCEP, která sdružovala Francouze, Italy, Belgičany, Lucemburky, Holanďany a Belgičany.[169] Dne 6. června 1914 jednal její předseda Henri Delaunay v Brně se zástupci Orla o možnostech vzájemné spolupráce. Jednání, na jejichž základě se chtěl Orel mj. stát členem této unie, následně pokračovala na dálku – písemně. Francouzský delegát rovněž pozval Orla na sjezd UIOCEP do Nancy.[170] Tento zájezd ale znemožnila první světová válka.

6.4 Orel v období první světové války

Po atentátu na následníka rakousko-uherského trůnu Františka Ferdinanda d'Este a jeho manželku v Sarajevu dne 28. června 1914 vypukla první světová válka, která znamenala téměř zánik orelského hnutí v Čechách i na Moravě.

Příkladem může být orelské hnutí v západních Čechách. Odtud bylo mnoho orelských členů nuceno odejít na frontu. V plzeňské jednotě se přestávalo cvičit a

[167] Ve dnech 29. srpna až 2. září 1913 se např. konal ve městě South Omaha v Nebrasce již III. slet Jednoty katolického Sokolstva ve Spojených státech amerických. Jeho součástí byly závody, kterých se zúčastnilo 115 členů ze 136 odborů. Závody probíhaly v následujících disciplínách: hrazda, bradla, kůň na šíř, přeskok, prostná a skoky do dálky, výšky a o tyči. Jednota měla v plánu uspořádat další slet o tři roky později, a to v Milwaukee ve Wisconsinu. Orel: Věstník křesť.-socialního Orla československého, I., 1913, č. 11, s. 5–6.

[168] Orel: Věstník křesť.-socialního Orla československého, I., 1913, č. 2, s. 5–6.

[169] Orel: Věstník křesť.-socialního Orla československého, II., 1914, č. 5–6, s. 33–38.

[170] Orel: Věstník křesť.-socialního Orla československého, II., 1914, č. 7, s. 55. *Příručka osvětové práce orelské.* (1921). Brno: Ústřední Osvětový Sbor Orla Čsl., s. 30.

také schůze se konaly bez většího nadšení. Přesto se zpočátku snažil plzeňský Orel připravovat na Říšský slet Orla v Kroměříži v roce 1915. Orelské myšlenky tak Plzeňsko neopouštěly. Smluveným spojením jednot v Radnicích a Plzni vznikl Okrsek orelský na západě. V okrsku se objevily snahy o přijmutí nové orelské jednoty v Mýtě, která však měla již od počátku značné existenční problémy, a nakonec ještě před schválením stanov zanikla. Obdobný osud potkal i již téměř zřízenou jednotu v Nepomuku. Nakonec však zanikla i jednota v Radnicích. Další ranou pro plzeňskou jednotu bylo, že se na všeobecný zákaz úřadů nesmělo od konce roku žactvo účastnit cvičení ani spolkového života. Jednota se přesto snažila organizovat společné dýchánky a vycházky, ale ty nepřinesly požadované výsledky. Tak probíhala činnost jednoty po tři roky – od konce roku 1916 do druhé poloviny roku 1919.[171]

Také z jižních Čech bylo nuceno veliké procento členů odejít na frontu, kde řada orlů padla. Mezi nimi byl i Rudolf Sláma. Činnost českobudějovické jednoty tak byla válkou rovněž přerušena.

Podobný osud jako Orla v Čechách potkal orelské sdružení i na Moravě. Velká část členstva byla nucena odejít na frontu.[172] Přes 5 000 cvičenců, dorostenců a přispívajících členů bylo postupně povoláno k obraně vlasti.[173] Dále bylo dne 15. června 1915 vydáno provolání c. k. ministra zeměbrany k veškerým spolkům pěstujícím péči o mládež, aby kolem sebe neprodleně shromáždily ze školy propuštěnou mládež starší 16 let a vycvičily ji podle monarchií vydaných pravidel pro vojenskou výchovu mládeže. Ta obsahovala výcvik a jednoduchá vojenská cvičení a povely v němčině, a to jak pro jednotlivce, tak i větší skupiny, pořadová cvičení, cvičení v pochodu a polní službě, tělesné cviky nejrůznějšího druhu prováděné pod širým nebem a různá teoretická poučení.[174] Říšská tělocvičná rada, která se na svém sezení dne 15. srpna 1915 jednomyslně rozhodla doporučit všem odborům

[171] *Vznik a stručné dějiny Orla v Čechách 1897–1921.* (1922). Hradec Králové: Osvětový sbor Brynychovy župy, s. 42–48.

[172] Nemálo z nich se pak stalo příslušníky Československých legií.

[173] Orel: Věstník křesť.-socialního Orla československého, III., 1918, č. 1, s. 3.

[174] Národní listy, LV., 1915, č. 167, s. 3–4.
Brněnské noviny, roč. 1915, č. 138, s. 2.
Venkov: orgán České strany agrární, X., 1915, č. 146, s. 5.

Orla dodržet nařízení c. k. ministra zeměbrany, následně nechala otisknout pravidla pro vojenskou výchovu mládeže v mimořádném válečném čísle časopisu *Orel* a všem odborům doporučila ihned začít s nacvičováním, a pokud to bylo možné, také i rozšiřováním cvičení na nečleny.

Na jaře roku 1915 o sobě dávalo vědět pouze 58 orelských odborů s 1 942 příslušníky (434 členů přispívajících, 544 cvičenců, 437 cvičenek a 527 žáků). Roku 1916 byla situace ještě horší. Značná část orlů byla na vojně a orlice činnost příliš nevyvíjely. V podstatě ani neměly kde, neboť tělocvičny byly zabrány. Potichu tak pracovaly asi 3–4 odbory. Jednalo se tak o jakýsi „mrtvý rok“ celého orelského hnutí. Nicméně se z fronty občas ozývaly hlasy, které přinášely noviny. Stávalo v nich: *„Nenechte Orla padnouti!“* Do novin korespondenčně psávali zejména Čeněk Landa, Josef Matoušek, který udržoval rozsáhlou korespondenci spojující rozptýlené orelské pracovníky, a Ladislav Zamykal.[175]

Dne 9. července 1915 oznámilo předsednictvo c. k. moravské zemské školní rady, že na Moravě přebírá tělesná cvičení školní mládeže v tělocvičných spolcích.[176] To se samozřejmě týkalo i Orla, jehož školní mládež se tedy od této chvíle nesměla účastnit orelského tělocviku. Bylo to z důvodu, že některé spolky, Orel nevyjímaje, začaly přibírat ke spolkovým cvičením žáky středních škol a lyceí, chovance a chovanky učitelských ústavů a žáky měšťanských a obecných škol, a to jak s povolením školských úřadů, tak i bez něho. Tyto spolky se většinou odvolávaly na své úředně ověřené stanovy. Úřady viděly problém v tom, že se tělocvičné spolky a jednoty často hlásily k různým politickým stranám a jejich cvičící tak byli více či méně ovlivněni děním v nich. U některých žáků školských ústavů pak mohly názory politických stran přispívat k jejich školní nekázni.

V průběhu roku 1915 již vykazovaly některé tělocvičné odbory nulový počet cvičenců. V dalších odborech jich zůstalo pouze mizivé množství, a to např. do deseti cvičenců.[177] Řada odborů tak ukončila činnost (viz příloha 35), a to i

[175] *Příručka osvětové práce orelské.* (1921). Brno: Ústřední Osvětový Sbor Orla Čsl., s. 30–31.
[176] Věstník sokolský: List Svazu československého sokolstva, XIX., 1915, č. 15, s. 389.
[177] Např. brněnský okrskový svaz vykazoval následující počty členů. Ke dni 19. dubna 1914 byla podána zpráva z 51 odborů, které čítaly 751 členů a členek přispívajících, 716 cvičenců, 345 orlic a 1 350 dorostenců. Roku 1915 se tento svaz zmenšil na 14 odborů, 70 přispívajících

mnohdy zbytečně, neboť v počtu 6–8 cvičenců mohly stále ještě pracovat. Všechny tyto události samozřejmě negativně ovlivnily vývoj Orla.[178] Přesto se ještě v roce 1915 v téměř polovině odborů cvičilo. Další výrazný pokles cvičících však nastal v průběhu let 1916 a 1917.[179]

Válečnými předpisy spoutaný spolkový i politický život se opět pomalu uvolňoval až v roce 1917, když začal zasedat parlament. V této době se také začal probouzet Orel (viz příloha 36).[180] Orelští jednotlivci, kteří zůstali doma, bedlivě sledovali vývoj válečných událostí, o čemž svědčí přítomnost členů výboru Zemského svazu Orla v Čechách Roberta Valy a Josefa Poláka na III. říšské konferenci Orla v Brně, která se konala dne 28. října 1917 a kterou svolal starosta moravského Orla Jan Šrámek. Na této konferenci se sešlo celkem 65 účastníků z Čech, Moravy a Slezska.[181] Ti zde zjistili, že dosavadní průběh války prakticky „přežily" pouze tři odbory. Dále konstatovali, že v průběhu roku 1917 jich ale bylo dalších

členů, 131 cvičenců, 130 orlic a 165 dorostenců (529 cvičenců bylo na vojně). Před IV. říšskou konferencí roku 1917 podalo zprávu 16 odborů, ve kterých bylo 69 přispívajících členů, 62 cvičenců, 145 orlic a 31 dorostenců. Pravidelně se však cvičilo pouze asi ve 2–3 odborech. *Československý Orel: program, dějiny, statistika.* (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého, s. 18.
Orel: Věstník Orla Československého, III., 1918, č. 4–7, s. 48.

[178] Orel: Věstník křesť.-socialního Orla československanského, Válečné číslo 1915, s. 1–4.

[179] Do této doby údajně spadají také počátky orelské organizace na Slovensku. Její prvopočátky jsou zde spjaty se jménem Andrej Hlinka. Ten se k tomuto hnutí dostal prostřednictvím svého moravského přítele a člena Orla – Aloise Kolíska. Andrej Hlinka spolu s pozdějším prvorepublikovým zemským starostou Čsl. Orla na Slovensku Augustinem Raškou navštívili ještě před vypuknutím první světové války orly v Prostějově. Oba se zde pro Orla nadchli a začali plánovat jeho slovenskou větev. Poměrně zajímavým faktem je, že v roce 1916 údajně vznikly první dvě slovenské orelské jednoty, a to v Malackách a v Novom Meste nad Váhom. Místní kněží zde totiž navázali kontakt s brněnským orelským ústředím, se kterým začali konat první porady, čímž položili základ orelské organizace na Slovensku.
Existenci těchto dvou prvních jednot se však nepodařilo potvrdit žádným jiným dostupným pramenem. Je tudíž možné, že se jedná o překlep.
Vejvar, S. (2014). *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika), s. 158.
Československý Orel: program, dějiny, statistika. (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého, s. 23.
Orel: Věstník křesť.-socialního Orla československanského, III., 1918, č. 1, s. 3.

[180] *Příručka osvětové práce orelské.* (1921). Brno: Ústřední Osvětový Sbor Orla Čsl., s. 32.
Národní archiv, Fond Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Karton 132, sg.109-8/59 (Vývoj a činnost katolické tělovýchovné jednoty Orel), Sicherheitsdienst–RFSS, SD–Leitabschnitt Prag, Prag, den 1.2.1940.

[181] *Vznik a stručné dějiny Orla v Čechách 1897–1921.* (1922). Hradec Králové: Osvětový sbor Brynychovy župy, s. 22.
Orelský katechismus. (1938). Třebíč: Československý Orel v Brně, s. 10.
Tato konference jednala o nastartování činnosti Orla na Moravě. Češi zde pouze hospitovali.

16 „oživeno“. Celkem tedy Orel čítal 884 členů. Do začátku konference se navíc začalo cvičit v sedmi vzkříšených oborech. Postupně se ale začaly křísit další. Orel ve svém ústředním časopise z roku 1921 dokonce udává, že již v době organizování III. říšské konferenci Orla v Brně nějakým způsobem živořilo asi 28–30. Přesto se ale nelze divit tomu, že se na konferenci objevily i názory na to, že by měl být Orel zrušen. To však bylo zamítnuto.[182]

Starosta Říšské tělocvičné rady Orla Jan Šrámek zde dále prohlásil, že by se měl Orel opět začít snažit získávat do svých řad žáky a dorostence. Mezi orly ale zavládala nejistota, zda stále neplatí nařízení o zákazu účasti školní mládeže na spolkovém tělocviku. Věděli však jistě, že některé spolky, mezi kterými byl např. Sokol, s tělocvikem mládeže opět začaly.[183]

Hrstka členstva (137 členů přispívajících, 193 cvičících a invalidů,[184] 455 členek a 99 žáků) sdružená v devatenácti „živých“ odborech se tedy dala znovu do práce. Začala se navíc diskutovat myšlenka samostatnosti Orla na Moravě.[185] Robert Vala následně svolal na 17. listopadu 1917 schůzku několika orlů do Chocně, kde bylo odsouhlaseno začít okamžitě po pominutí válečného stavu organizovat standartní spolkový život. Konce války a vzniku Československého Orla se však

---

Vejvar, S. (2014). *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika), s. 153.

[182] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VI., 1921, č. 5, s. 77–79.
Československý Orel: program, dějiny, statistika. (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého, s. 18.

[183] *Orelský katechismus.* (1938). Třebíč: Československý Orel v Brně, s. 9.
V této době již sokolské ústředí téměř dva roky oficiálně neexistovalo. Rakousko-uherské c. k. Ministerstvo vnitra totiž nařídilo výnosem ze dne 24. listopadu 1915 čís. 25037 M. I. na základě § 24 a 25 odst. 1 zákona ze dne 15. listopadu 1867 čís. 134 ř. z. rozpuštění ČOS. Ale i přes rozpuštění ČOS zůstala většina žup a jednot zachována, neboť se jednalo o samostatné právní subjekty s vlastními stanovami. Vedení rozpuštěné ČOS tak nadále řídilo činnost žup a jednot. Sokol byl pak znovu oficiálně obnoven dne 28. října 1918.
Waic, M. (2013). *Tělesná výchova a sport ve službách české národní emancipace.* Praha: Karolinum, s. 98–99.
Orel: Věstník křesť.-socialního Orla československého, III., 1918, č. 2–3, s. 14.

[184] Pramen bohužel uvádí pouze souhrnný počet cvičících a invalidů. Bohužel přesněji nespecifikuje, kolik bylo kterých.

[185] *Příručka osvětové práce orelské.* (1921). Brno: Ústřední Osvětový Sbor Orla Čsl., s. 32.
Vznik a stručné dějiny Orla v Čechách 1897–1921. (1922). Hradec Králové: Osvětový sbor Brynychovy župy, s. 23.

bohužel tento orelský pracovník, který působil jako předseda Ústřední náčelnické rady v Čechách, nedožil. Zemřel dne 22. října 1918.[186]

Ve dnech 20. a 21. května 1918 se v Brně sešel VII. československý sjezd křesťansko-sociální, který se mj., stejně jako jeho předchůdci v letech 1904 a 1908, zabýval orelskou organizací, jejími potřebami, úkoly a cíli.[187] Sjezd schválil obsáhlou rezoluci, ve které byly stanoveny směrnice pro další práci v Orlu. Stoupencům strany bylo navíc důrazně doporučeno pomoci při křísení Orla, který byl doporučen především ženám a dívkám, a to nejen ve městech, ale i na venkově. Sjezd se rovněž vyslovil pro získávání žactva a dorostenců, o které musel mít Orel, s výhledem na budoucnost, veliký zájem. Dále bylo sjezdem stanoveno, že Orel musí být po svém vzkříšení reorganizován a programově dobudován.[188] Sjezd rovněž vyzýval katolickou inteligenci, aby začala s Orlem spolupracovat.[189] Hlasy sjezdu byly následně vyslechnuty. Orel začal růst a mohutnět. Na veřejnosti se prezentoval jako silné sdružení. Jeho veřejné vystupování se současně stalo národními manifestacemi za samostatnost národa.[190]

S blížícím se koncem války si začínali čelní představitelé Orla čím dál tím více uvědomovat, že budou muset svou organizaci v budoucnu přebudovat. Dosavadní forma Orla, do jejíhož vývoje citelně zasáhla první světová válka, totiž příliš neodpovídala představám řady předních funkcionářů Orla. Jednalo se především o to, že Orel stále nebyl samostatný, ale působil pouze prostřednictvím odborů nejrůznějších spolků. To se mělo změnit. První hlasy na reorganizaci a také první pokusy o osamostatnění se a zahájení samostatné práce odborů,[191] se sice začaly vyskytovat již před první světovou válkou, ale nyní to vypadalo, že by na ně

[186] :: WWW.OREL.CZ. (b.r.). Dostupné 1. říjen 2015, z http://www.orel.cz/?ukaz=predvalecne_slety.

[187] Fiala, P., Foral, J., Konečný, K., Marek, P., Pehr, M., & Trapl, M. (2008). *Český politický katolicismus 1848–2005*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, s. 142.

[188] *Příručka osvětové práce orelské*. (1921). Brno: Ústřední Osvětový Sbor Orla Čsl., s. 33.

[189] Orel: Věstník Orla Československého, III., 1918, č. 4–7, s. 32–33.

[190] *Příručka osvětové práce orelské*. (1921). Brno: Ústřední Osvětový Sbor Orla Čsl., s. 33.

[191] Pokusů o osamostatnění jednotlivých odborů bylo učiněno poměrně velké množství. Současně s touhou Orelstva po osamostatnění však byly také na veřejnosti prezentovány a diskutovány návrhy, i když v podstatně menší míře, že by bylo nejlepší, kdyby se Orel spojil se Sokolem. To však představitelé Orla jednoznačně odmítali.

mohla nastat ta správná doba. Cílem tedy bylo nechat vzniknout Svaz Orelstva Československého. Inspiraci nacházeli tvůrci této myšlenky opět u slovinského Orla, který se snažil o totéž.

Problémem byl nejen řád jednotlivých zastřešujících organizací, kterým se musely tělocvičné odbory Orla řídit, ale i fakt, že si Orel za dobu své existence vybudoval či sehnal jeviště, nářadí a tělocvičny, které mu však právně nepatřily. Byly totiž stále majetkem organizací, ke kterým byly odbory Orla přidruženy. V nich navíc často nenalezli členové Orla pro své aktivity pochopení. Člen Říšské tělocvičné rady Orla František Metoděj Žampach, který působil v letech 1913–1929 jako redaktor časopisu *Orel*, tedy navrhoval, aby:

1. Vznikla samostatná organizace pod názvem Orel Československý, která však bude pevně svázána s Moravsko-slezskou křesťansko-sociální stranou na Moravě, v jejímž výkonném výboru bude mít Orel svého zástupce a naopak, jak tomu již doposud bylo.
2. Organizační struktura měla vypadat tak, že v jednotném spolku měly být zastoupeny krajské svazy, a to pro Slezsko, Vídeň, západní Moravu, Brněnsko, Kroměřížsko, Prostějovsko atd. V nich měly být zastoupeny jednotlivé okrsky (3–6 jednot) se svými jednotami, místními spolky či odbory. Jednoty pak měly být podle potřeby centrem pro několik vzdálenějších odborů.
3. Nejvyšším správním orgánem Orla měl být nepříliš početný, ale naopak výkonný a spolehlivý Ústřední výbor, který se měl pravidelně scházet a řešit problémy celé organizace. Dalšími orgány měly být např. Ústřední tělocvičný sbor, který neměl pouze kopírovat cizí soustavy, ale podílet se na jejich novém obsahu a úpravě, či Redakční sbor.[192]

Na tyto myšlenky pak navázali další představitelé Orla, kteří začali diskutovat o podobě onoho cvičitelského sboru. Ten měl být sestaven z nejlepších cvičenců a tělovýchovných pracovníků, a to jak teoretických, tak i praktických. Vedení odboru tedy nemělo být svěřeno do rukou jednotlivce, a to především z toho

[192] Orel: Věstník křesť.-socialního Orla československého, III., 1918, č. 2–3 (konfiskované číslo), s. 13–16.

důvodu, aby nebyla jeho činnost až příliš závislá na vůli jedné osoby. Tělocvičný sbor měl tudíž být u menších odborů 3–4členný, u větších pak 5–9členný. Členstvo cvičitelského sboru se pak mělo pravidelně scházet a diskutovat spolu o náplni činnosti tělocvičného odboru pro následující období.[193]

Orel se tak v první polovině roku 1918 začal postupně vzmáhat. Po několikaleté odmlce vyšel např. opět časopis *Orel*.[194] Hned v jeho prvním čísle byl otisknut následující odstavec: *„Celý náš veřejný život národní stojí ve znamení úsilí za dosažení naší národní samostatnosti. České státoprávní snahy opět stojí v popředí všeho zájmu svorného dnes a jednotného národa. My, Orli, s celým katolickým táborem českým jsme zajedno, a toužíme s naším básníkem S. Bouškou: Koruno Svatováclavská!... "*[195]

Jednotlivé okrsky opět začaly postupně nabírat členstvo, pořádat své akademie, veřejná cvičení a ve větší míře i cvičit. Nejaktivnější byl Orel na Brněnsku, kde byla také na IV. svazové konferenci dne 13. října 1918, jako vůbec první, znovuustavena správa svazu okrsků a cvičitelské sbory.[196] Na svou předválečnou činnost však navázal Orel i na severní a severovýchodní Moravě, Náchodsku a Královéhradecku. Cvičit se však opět začalo také ve Vídni. S cvičením však Orel začínal prakticky od nuly, protože většina jeho cvičících byli noví členové. Netrpělivě však již vyhlížel navrátilce z války. Dne 28. října 1918 již Orel čítal 72 odborů.[197]

[193] Nutno však dodat, že některé odbory Orla zavedly tuto strukturu již před vypuknutím první světové války. Takovýmto příkladem byl např. odbor v Líšni, který měl v roce 1914 tři družstva členů, dvě mužského dorostu nad 14 let, dvě družstva orlic, dvě oddělení žáků a tři oddělení žákyň. O ně se staral sbor pěti vedoucích, a to členstva, orlic, dorostu, žáků a žákyň. Všichni vedoucí byli členy devítičlenného tělocvičného sboru, kterému předsedal náčelník. Sbor se scházel pravidelně každý týden, diskutoval a schvaloval tělocvičný program na následující týden. Bylo tak navrženo, zavést tuto strukturu pro všechny tělocvičné odbory Orla.
Orel: Věstník křesť.-socialního Orla československého, III., 1918, č. 2–3, s. 19.

[194] *Příručka osvětové práce orelské*. (1921). Brno: Ústřední Osvětový Sbor Orla Čsl., s. 33.

[195] Orel: Věstník křesť.-socialního Orla československého, III., 1918, č. 1, s. 10.

[196] Ve druhé polovině roku 1918 zorganizoval také devět veřejných cvičení, na kterých cvičilo celkem 241 členů, 333 orlic, 183 žáků a 112 žaček. Tato cvičení proběhla 20. července v Rajhradě, 4. srpna v Líšni, 18. srpna v Hrušovanech u Brna, 8. září v Ořechově, 22. září v Pozořicích a Těšanech, 29. září v Mělčanech a 6. října v Blažovicích a Tikovicích.

[197] Orel: Věstník Orla Československého, III., 1918, č. 4–7, s. 46–48.
Československý Orel: program, dějiny, statistika. (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého, s. 18.

Uprostřed těžké obnovovací práce zastihl Orla 28. říjen 1918. V této době Orel rozhodně nebyl pevnou organizací, trpěl nedostatkem pracovníků a přetížeností těch, kteří ho vedli. V prvních listopadových dnech 1918 zveřejnil Orel ve svém časopise svůj názor na převrat, jeho příčiny a důsledky. Silně se ohradil především proti tvrzení, že jedinou zásluhu na vydobytí státní i národní samostatnosti měly pouze ty organizace a osoby, které se jasně stavěly proti Orlu. *„ ...Orelstvo, které nemělo při vypuknutí světové vojny svých členů a spolků za hranicemi, až na Ameriku, přirozeně nemělo vlivu ani účasti na budování prvních formací vojenských (cizinecká legie, Rota Nazdar, Česká Družina), které vybudovali naši krajané bez pomoci domácí z vlasti... "*[198] Zdůrazňoval, že členové Orla nejen doma, ale i za hranicemi – v legiích, konali své povinnosti vůči národu: *„ ...Nám Orlům nebude moci nikdo vyčítati, že bychom se za války nechovali čestně, statečně a obětavě pro svůj národ. V bývalé armádě zaniklé monarchie konal každý svoji zákonem uloženou povinnost, pokud nedospěl k názoru, že i tato armáda je prostředkem k našemu zotročení. Tak tomu bylo i u stoupenců jiných stran. Poznání, že ve staré monarchii svého práva nikdy nedojdeme, naopak že za všechny služby říši prokázané můžeme čekat jen nový útisk a křivdy, způsobilo záhy zásadní obrat v myslích a srdcích našich Orlů a oni šli za hlasem srdce a českého svého svědomí: pracovat a bojovat pro svatou věc svého národa!... "*[199]

Zde je nutno zmínit, že celkem bojovalo za první světové války 1 472 členů Orla v ruských legiích.[200] V italských legiích bylo 712 orlů a 97 orlů bojovalo ve francouzských legiích.[201] Celkem se tedy jednalo o 2 281 legionářů.[202] Z nich bylo

[198] Žampach, A. (1928). *Katolíci v zahraničních bojích o československou samostatnost: Úvahy, doklady, a vzpomínky z let 1914–1920.* Brno: Orelské ústřední nakladatelství v Brně, s. 85–86.

[199] *Příručka osvětové práce orelské.* (1921). Brno: Ústřední Osvětový Sbor Orla Čsl., s. 34.

[200] První orli vstoupili do ruských legií ve chvíli, kdy bylo povoleno přijímat dobrovolníky ze zajatců. Mezi prvními byl v roce 1916 František Veleba.

[201] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 3, s. 35.

[202] *Orelský katechismus.* (1938). Třebíč: Československý Orel v Brně, s. 10 a Národní archiv, Fond Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Karton 132, sg.109-8/59 (Vývoj a činnost katolické tělovýchovné jednoty Orel), Sicherheitsdienst–RFSS, SD–Leitabschnitt Prag, Prag, den 1.2.1940 udávají dokonce 2 284 legionářů. Počet 2 284 udává také *Československý Orel: program, dějiny, statistika.* (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého, s. 18, a to přesto, že prezentuje rovněž počty: Rusko – 1 472, Itálie – 712 a Francie – 97, tzn. celkem 2 281 legionářů.

6 vyznamenáno Řádem sokola (Štefánikovým řádem), 1 francouzským Řádem četné legie, 7 získalo francouzský Válečný kříž, 51 ruský Vojenský kříž svatého Jiří, 23 Československý válečný kříž, 79 italské válečné medaile. K nim bylo navíc získáno 150 dalších spojeneckých vyznamenání.[203] Svou roli ve prospěch budoucího Československa členové Orla za první světové války tedy nepochybně také sehráli.

[203] *Zprávy k VIII. sjezdu Čsl. Orla.* (1947). Brno: Typos, s. 22.
Československý Orel. (1930). Brno: Československý Orel, (nestránkováno).

7 Čsl. Orel v počátcích nové republiky

Nedlouho po skončení první světové války se začal Orel, i díky snahám a výzvám jednotlivých představitelů, opět výrazněji rozrůstat, a to nejen na Moravě, ale i v Čechách a ve Vídni, kde se v této době cvičilo již v několika okresech, a to i díky spolupráci tamních orlů s předáky Československé lidové strany v Rakousku (Tschechoslowakische Volkspartei in Österreich). K jeho rozšíření paradoxně přispěly i již zmíněné sokolské projevy z počátku roku 1919. Orlu navíc prospělo i to, že mohl v Československu opět začít, a to zcela legálně, působit na mládež.

Otázka účasti školní mládeže na spolkovém tělocviku byla totiž definitivně vyřešena dne 17. ledna 1919, a to výnosem Ministerstva školství a osvěty č. 2621 (Propůjčování školních tělocvičen jednotám tělocvičným). Gustav Habrman jako úřadující ministr účast mládeže na spolkovém tělocviku schvaloval. Současně vyzval všechny okresní a místní školní rady, aby všude, kde spolky žádají o propůjčení školních tělocvičen pro svou tělovýchovnou činnost, bylo těmto spolkům, pokud to bude možné, vyhověno. Zemské vojenské velitelství navíc zakázalo nadále využívat školní tělocvičny jako místa pro ubikaci vojska.[1] To byla pro Orla velice pozitivní zpráva, neboť s propůjčováním tělocvičen měl často problémy. Orel tak mohl začít svobodně organizovat výchovu a cvičení žáků (8–14 let),[2] dorostenců (14–16 let) a členů (starší 16 let).[3]

[1] Věstník ministerstva školství a národní osvěty, I., 1919, č. 1–17, s. 9.

[2] Cvičení žactva bylo pro vedoucí ale velice náročné. Snažili se totiž naučit předepsané orelské cviky a sestavy děti, které dlouho neudržely pozornost. Z tohoto důvodu byl nácvik předepsaných cviků často prokládán hrami, a to zpravidla takovými, ve kterých se podle cvičitele učili mladí cvičenci samostatnosti a zdokonalovali se v postřehu a základních pohybových dovednostech. Pro žáky byly také organizovány výlety spojené s výkladem nové látky a cvičením v přírodě.
Orel: Věstník Orla Československého, IV., 1919, č. 12, s. 143–144.
Orel: Věstník Orla Československého, III., 1919, č. 8–12, s. 77.
Vznik a stručné dějiny Orla v Čechách 1897–1921. (1922). Hradec Králové: Osvětový sbor Brynychovy župy, s. 26.

[3] Poměrně zajímavé je, že podle orelských stanov z roku 1930 došlo později ke změně věku určujícím dorostence, a to tak, že do 18 let byl příslušník dorostencem a do 17 let příslušnice dorostenkou. Důvod, proč byli mezi dospělé zařazeni muži a ženy po dosažení jiného věku, se bohužel nepodařilo dohledat.

Na IV. ústřední konferenci[4] delegátů odborů Orla z Moravy a Slezska, která proběhla v Brně dne 5. ledna 1919, bylo konstatováno, že se orelské odbory začaly znovu seskupovat,[5] a to do 16 okrsků a svazů. Celkem vykazovalo činnost 72 odborů s 8 000 členy, z nichž bylo 1 500 mužů, 2 000 žen a 4 500 dorostenců.[6] Na konferenci, jejímž hlavním cílem bylo provést reorganizaci orelského hnutí a postavit ho na pevný základ, bylo rázně odmítnuto přejmenování Orla a jeho splynutí s jinou (Sokolskou)[7] organizací, které bylo navrhováno v dobovém tisku. Představitelé Čsl. Orla se jasně domluvili, že *„Orel zůstane Orlem dále!“*[8] Až do této doby vedla správu orelské organizace Říšská tělocvičná rada Orla, která byla zvolena ještě na II. říšské konferenci v Brně dne 24. března 1913. Zde však byla zvolena 25členná prozatímní Ústřední rada Čsl. Orla.[9]

Společně s novou organizační formou byl na této konferenci předložen také první návrh ústředních stanov nového celostátního spolku – Československého Orla, který měl být podle plánu rozšířen i na Slovensko a Podkarpatskou Rus.[10]

Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 3, Stanovy Čsl. Orla 1930, Stanovy Čsl. Orla 1930, Stanovy Československého Orla (Schváleny Ministerstvem vnitra dne 12. dubna 1930, čís. 23.170–1930–6.).

[4] Pojem konference se významově překrývá s pojmem sjezd. Pod sjezdem rozumíme nejvyšší orgán daného orelského orgánu, a to jak na celostátní, zemské nebo krajské úrovni. Sjezd měl oprávnění konat ve své územní a administrativní oblasti úkony statutární povahy (rozhodovat předně o své další existenci, dbát o vystupování Orla navenek, jednat s úřady, zřizovat organizační jednotky, volit funkcionáře atd.).
Vejvar, S. (2014). *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika), s. 156.

[5] Hanuš, J. (1992). *Kronika orelstva 1902–1948*. Brno: Orel, s. 69.

[6] Do této doby se též rozběhla cvičení v 43 orlovnách, které za války hodně utrpěly. Další odbory se snažily cvičit např. v hostincích.
Orel: Věstník Orla Československého, III., 1919, č. 8–12, s. 55–57.

[7] Kromě názoru, že by měl Orel splynout se Sokolem, byla také v dobovém tisku diskutována možnost spojení Orla se Sdružením venkovské omladiny. Říšská tělocvičná rada řešila na dvou dlouhých sezeních dne 16. listopadu a 31. prosince 1918 otázku splynutí se Sokolem. Její členstvo se však jasně postavilo proti. Otázka spojení Čsl. Orla se Sdružením venkovské omladiny řešena nebyla.

[8] *Příručka osvětové práce orelské*. (1921). Brno: Ústřední Osvětový Sbor Orla Čsl., s. 36.
Bránský, J., Vítek, J., & Parma, J. (2009). *Orel v Boskovicích - 100 let*. Boskovice: Orel, s. 15.

[9] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VI., 1921, Příloha „Orla“ č. 6, s. 1 (Valný sjezd Českoslov. Orla v Brně 1921, 12. června, Zpráva předsednictva), s. 1–3.

[10] Beranová, J., & Waic, M. (1998). *Kulturně výchovná a vzdělávací činnost českých tělovýchovných organizací*. Praha: Národní muzeum, s. 37.
Československý Orel byl od roku 1919 úřední název spolku. Jeho oficiálními orgány pak byly Ústřední rada Orla Československého či Ústřední technický sbor Orla Československého.

Plánovaná reorganizace spolku se ale měla týkat také náplně jeho činnosti. Orel chtěl totiž dosáhnout také toho, že *„ …nebude pouze a jedině tělocvik spatřován jako cíl Orla, a to snad i jen pro kratochvíli a zábavu, ale že naše celá práce tělocvičná, účelně a systematicky prováděna, bude postupovati nerozlučně s prací uvědomovací a vzdělávací… “*[11]

V zásadě bylo sjezdovým hlasováním schváleno:

„1. Dosavadní tělocvičné odbory Orla při straně křesťansko-sociální se ruší.

2. *Orel se přetvořuje v samostatný ústřední spolek „Československý Orel“ s působností na území celé Československé republiky, se sídlem v Brně.*
3. *Schváleny navržené stanovy, jež nutno dát schválit politickými úřady.*
4. *Zavedeno oslovení bratře, sestro a tykání v tělocvičnách a při veřejném vystupování.*
5. *Schváleno rozšíření „Československého Orla“ na Slovensko.“*[12]

Čsl. Orel byl založen za několika účely. Jedním z nich bylo zastupovat kulturní a tělovýchovné snahy Čsl. Orelstva sdruženého v župách a jednotách u státních úřadů a jeho jménem podávat žádosti a návrhy k povznesení kulturní a tělesné zdatnosti občanů. V rámci plnění svých cílů chtěl Čsl. Orel mj.:

- pořádat mezinárodní, celostátní a krajské závody a slety a zájezdy do zahraničí
- vyučovat všem odvětvím tělovýchovy a sportu dospělé i školní mládež, a to např. prostřednictvím kurzů
- zřizovat hřiště, závodní dráhy, tělocvičny, stadia a stavět útulny, ozdravovny, vychovávací ústavy a spolkové domy

Součástí Čsl. Orla byly pobočné spolky, jejichž úřední názvy byly např. Jednota Orla Československého v Brně I.
Orel: Věstník Orla Československého, IV., 1919, č. 8, s. 83.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 3, s. 33–36.

[11] Orel: Věstník Orla Československého, III., 1919, č. 8–12, s. 57–59.

[12] :: WWW.OREL.CZ. (b.r.). Dostupné 1. říjen 2015, z http://www.orel.cz/?ukaz=znovuobnoveni_po_prvni_svetove_valce.

- pěstovat styky s domácími i zahraničními sdruženími s příbuzným programem
- nabývat majetku členskými příspěvky, subvencemi, dary, odkazy či výtěžky ze spolkových podniků a tento majetek spravovat

Návrh na založení samostatného celorepublikového spolku Čsl. Orel a prvotní schválení jeho stanov IV. konferencí Orla se ale příliš nelíbily zástupcům Zemského svazu Orla z Čech, kteří v tom spatřovali pokus o zasahování do jejich oblasti. Nová organizace Československý Orel měla totiž sjednotit dosud organizačně samostatné části Orla, které působily v Čechách a na Moravě. Proti tomu byly samozřejmě vysloveny námitky, na které reagoval starosta Orla Jan Šrámek tím, že do Orla v Čechách zasahovat nechce a že případné připojení musí učinit jeho zástupci dobrovolně.[13] Zástupci Čsl. Orla tak protentokrát nechali Čechům volnost, ale zdůrazňovali, že do budoucna bude nutné jednat o sloučení.

Do konce ledna 1919 vypracoval Československý Orel své stanovy, které poslal dne 28. února 1919 ke schválení Ministerstvu vnitra. Do čtyř týdnů však nepřišlo ani zamítané, ani kladné stanovisko. Provizorní předsednictvo, jehož prvními zakládajícími členy se stali Jan Šrámek, který byl dne 26. ledna 1919 opět zvolen ústředním starostou Orla, a tudíž i členem sedmičlenného předsednictva, Josef Mnohoslav Kadlčák a Jan Svoboda, začalo jednat. Fungovalo totiž jako zřizovací výbor, a to na základě spolkového zákona ze dne 15. listopadu 1867, říšského zákoníku číslo 134.[14]

Češi jednali o své samostatnosti a možnosti začlenění Orla v Čechách do celostátní organizace na své zemské konferenci zástupců jednot a odborů Orla sdružených v Zemském svazu Orla v Čechách. Ta se konala v neděli 9. února 1919 v Hradci Králové, kdy ji zahájil starosta svazu Josef Polák. Jednalo se prakticky o první větší orelskou schůzi v Čechách po první světové válce. Mělo se

[13] Orel: Věstník Orla Československého, III., 1919, č. 8–12, s. 60.

[14] Bránský, J., Vítek, J., & Parma, J. (2009). *Orel v Boskovicích - 100 let*. Boskovice: Orel, s. 16.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VI., 1921, Příloha „Orla“ č. 6, s. 1 (Valný sjezd Českoslov. Orla v Brně 1921, 12. června, Zpráva předsednictva), s. 1.

zde především rozhodnout, zda se Orel zruší, nebo zda obnoví svou předválečnou činnost.[15] Po rušné debatě bylo schváleno, že Orel v Čechách naváže na své předválečné aktivity (o obnovování činnosti v jednotlivých orelských župách v Čechách bude ještě pojednáváno). Za zemřelého Roberta Valu byl tedy do funkce předsedy náčelnické rady prozatímně jmenován Josef Mencl. Dále zde bylo schváleno, že si Orel v Čechách zachová svou dosavadní autonomii, ale naváže co možná nejužší spolupráci s orelským hnutím na Moravě. Na konferenci bylo rovněž stanoveno, že jednotlivé okrsky mají do Velikonoc uspořádat tělocvičné kurzy, na kterých budou vyškoleni noví cvičitelé. Termínem dvoudenního zemského cvičitelského kurzu, který byl naplánován do Hradce Králové, pak byly zvoleny svatodušní svátky.

Na další české orelské schůzi, která proběhla dne 18. května 1919, byla zdůrazněna nutnost udržet kázeň a disciplínu v řadách Orelstva a dále pak stanoven termín cvičitelského kurzu na 29. června 1919. Novým předsedou náčelnické rady se na ní stal V. Vtípil, zemským náčelníkem pak Josef Mencl. Opět se zde navíc jednalo o společné práci s moravskými orly a vytvoření jednotné orelské organizace. Připojení ovšem opět nebylo schváleno.

V létě 1919 vzniklo ale v Praze Ústředí tělocvičných odborů Orla při skupinách Sdružení katolické mládeže v Čechách. Pražské ústředí bylo vytvořeno z bývalého Ústředí mládeže v Hradci Králové, které se cítilo českým Orlem přehlíženo. V novém ústředí byly sdruženy všechny odbory a skupiny, které dosud vykazovaly činnost v rámci jiných existujících spolků. V tělocvičných věcech toto nové ústředí plně uznávalo Zemský svaz Orla v Čechách, jehož součástí naopak zůstaly samostatné orelské jednoty a odbory v Čechách. Starosta Orla v Čechách Josef Polák ovšem jednání Pražanů neschvaloval, protože by to znamenalo, že by de facto schválil druhé orelské ústředí v Čechách.[16]

[15] *Československý Orel: program, dějiny, statistika.* (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého, s. 18.

[16] *Vznik a stručné dějiny Orla v Čechách 1897–1921.* (1922). Hradec Králové: Osvětový sbor Brynychovy župy, s. 24–25.

Pražské ústředí tedy následně oznámilo, že se plně podrobuje vedení Ústřední rady Orla Čsl. v Brně. Tím vznikl na královéhradecké ústředí velký tlak, neboť i někteří jeho členové začali volat po sloučení Orla v Čechách, na Moravě a na Slovensku. O přičlenění českého Orla pod hlavičku Čsl. Orla se mělo v Hradci Králové opět brzy jednat, a to na plenární výborové schůzi dne 20. července 1919.[17]

Diskuze o přičlenění českého Orla k Československému Orlu se zde skutečně stala jedním z bodů jednání. Bylo však jednohlasně rozhodnuto, že Orel v Čechách zůstane prozatím samostatným. Dále bylo jednoznačně schváleno pořádání sletu v Hradci Králové v roce 1920. Tento slet měl být jakousi náhradou za neuskutečněný zemský slet v roce 1914. Výhodou bylo, že jeho program byl takřka hotový. Problémem byl ale nedostatečný počet kvalitních náčelníků jednotlivých jednot, kteří by sestavy z roku 1914 mohli se členstvem nacvičit. Také z tohoto důvodu pak bylo navrženo častější pořádání cvičitelských kurzů. Schůze dále odsouhlasila založení českého zemského zpravodaje s názvem *Věstník orelský*, který byl později přejmenován na *Orelský věstník*. Jeho redaktorem se stal Josef Polák.[18]

Zřizovací výbor Čsl. Orla mezitím v Brně připravoval vytvoření svého prvního poradního sboru, a to technického.[19] Ten vznikl dne 16. března 1919. Následně svolal do Brna na 29. května 1919 ustavující valnou hromadu. Na ní byly ustanoveny nezbytné orgány celé orelské organizace, a to včetně 25členné ústřední rady. Zvolení funkcionářů bylo dne 31. května 1919 ohlášeno úřadům.[20]

Dne 1. června 1919 ale přišel Čsl. Orlu přípis brněnského policejního ředitelství č. 1648, který byl datován ke dni 26. května. V něm stálo, že se zakazuje utvořit spolek Čsl. Orel bez předběžného schválení stanov, a to z toho důvodu, že dle rakouského ministerského nařízení ze dne 25. července 1914, říšského zákoníku

[17] Orel: Věstník Orla Československého, IV., 1919, č. 7, s. 60.

[18] Vejvar, S. (2014). *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika), s. 105.

[19] V průběhu září 1919 oznámil Ústřední technický sbor Orla Československého, že pro své technické pracovníky vypisuje soutěž o prostná cvičení pro slet Orla Československého v roce 1921.
Orel: Věstník Orla Československého, IV., 1919, č. 9, s. 97.

[20] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VI., 1921, Příloha „Orla“ č. 6, s. 1 (Valný sjezd Českoslov. Orla v Brně 1921, 12. června, Zpráva předsednictva), s. 1.

č. 158, byla spolčovací svoboda zrušena společně s možností, aby spolek po uplynutí čtyř týdnů od podání žádosti mohl zahájit činnost.[21] Naštěstí pro Čsl. Orla byl ale jeho vedení doručen dne 8. července 1919 výnos moravského místodržitelství ze dne 23. června 1919 č. 41.947 oznamující, že stanovy celoříšského spolku Československý Orel byly dne 10. června 1919 schváleny Ministerstvem vnitra v Praze, a to pod číslem 16 729/6. Počínaje tímto dnem tedy mohl Čsl. Orel zahájit oficiální ustanovování svých pobočných jednot.[22]

Následně vznikla Říšská rada Orla, do které, podle přijatého návrhu Josefa Poláka z již zmíněné plenární výborové schůze z 20. července 1919, vysílaly země počet členů, který byl závislý na velikosti jejich členské základny, a to systémem tzv. poměrného zastoupení.[23]

Říšská rada Orla velmi stála o rozšíření činnosti spolku na Slovensko a Podkarpatskou Rus. To se jí také dařilo.[24] Již v první polovině roku 1919 věnoval slovenský katolický tisk Čsl. Orlu zvýšenou pozornost a jeho sympatizanti začali vyžadovat zakládání jednot,[25] přičemž první začala vykazovat činnost již v únoru 1919, a to v Malackách. Následovaly jednoty v obcích Trenčín, Nové Mesto nad Váhom, Ružomberok, Drietoma, Vrbové, Bánovce nad Bebravou, Veľké Ostratice (od roku 1960, kdy došlo ke spojení s Malými Ostraticemi, pouze Ostratice), Závod, Žilina, Teplička, Trstená či Tvrdošín.[26] Orelské hnutí na Slovensku se tak začalo pozvolna konstituovat, a to pod vedením Andreje Hlinky.

Se slovenskými orelskými zástupci se chtěli členové ústředí setkat již během orelské pouti na Velehrad, která byla spojena s veřejným cvičením. Tato akce, které se zúčastnily snad všechny velké katolické organizace v Československu, se

[21] *Zákoník říšský pro království a země v radě říšské zastoupené.* (1914). Vídeň: Císařsko-královská tiskárna dvorská a státní, s. 825.
[22] Orel: Věstník Orla Československého, IV., 1919, č. 7, s. 59.
[23] *Vznik a stručné dějiny Orla v Čechách 1897–1921.* (1922). Hradec Králové: Osvětový sbor Brynychovy župy, s. 25.
[24] *Československý Orel: program, dějiny, statistika.* (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého, s. 20.
[25] Orel: Věstník Orla Československého, IV., 1919, č. 5–6, s. 43.
[26] Perútka, J. (1980). *Dejiny telesnej výchovy a športu na Slovensku.* Bratislava: Šport, s. 67. Nová tělesná výchova: list pro tělesnou výchovu, tělocvik, sport, hry, skauting a pro vědecké studium těchto oborů, III., 1930, s. 46.

konala ve dnech 4. až 6. července 1919 a byla především oslavou výročí příchodu Cyrila a Metoděje na Velkou Moravu. Večer 4. července se konala slavnostní orelská schůze ve Slovanském sále, na které promluvili místostarosta Čsl. Orla František Metoděj Žampach, zástupce Orla z Prahy Bedřich Pospíšil, zástupce slovenských orlů František Jehlička z Bratislavy, zástupce slovinského Orla a jeho I. místopředseda Jože Pirc z Lublaně,[27] zástupce Katolického Sokola z USA Josef Bouška a za vídeňského Orla Anna Čechová. Druhého dne se konal průvod a veřejné cvičení, na němž vystoupilo 224 členů, 248 členek a okolo 100 žáků a 100 žaček (viz příloha 37–39). Jednalo se o první velké vystoupení Orla po první světové válce. V neděli 6. července byl oficiální konec celé akce, po kterém se účastníci začali vracet domů.[28]

Čsl. Orel byl zpočátku silný především na západě Slovenska. Postupně však pronikal také na východ. Do konce června 1919 bylo na Slovensku založeno 42 jednot.[29] Veřejně se Čsl. Orel na Slovensku poprvé prezentoval v Ružomberoku, a to dne 3. srpna 1919. Původně zde plánoval veřejné venkovní vystoupení. To však bylo kvůli nepřízni počasí přesunuto do vnitřních prostorů a stalo se součástí místní akademie. Snahy o rozšíření Čsl. Orla na Slovensku byly velice úspěšné, o čemž svědčí i fakt, že jednota v Ružomberoku čítala koncem srpna již 1 642 členů, z nichž 355 tvořili cvičící a žáci.[30]

První větší delegace z Čech a Moravy vyjela ale na Slovensko až ve dnech 7. a 8. září 1919, kdy se představila na velké orelské manifestaci v Malackách.[31] Přes počáteční zákaz akce bratislavskými úřady, který byl vydán na poslední

[27] Jože Pirc přijel na Velehrad v čele osmičlenné delegace.
[28] Orel: Věstník Orla Československého, IV., 1919, č. 5–6, s. 25–26.
[29] Orel: Věstník Orla Československého, IV., 1919, č. 7, s. 59–68.
[30] Orel: Věstník Orla Československého, IV., 1919, č. 8, s. 85–99.
Zpráva předsednictva: valný sjezd Orla československého v Brně 1. května 1923. (1923). Brno: Čsl. Orel, s. 10.
Pětadvacet let jednoty Orla českosl. ve Vyškově 1905 - 1930. (1930). Vyškov: Jednota Orel čsl., s. 32.
[31] *Vznik a stručné dějiny Orla v Čechách 1897–1921.* (1922). Hradec Králové: Osvětový sbor Brynychovy župy, s. 26.
Pětadvacet let jednoty Orla českosl. ve Vyškově 1905 - 1930. (1930). Vyškov: Jednota Orel čsl., s. 32.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VI., 1921, č. 5, s. 79–81.

chvíli, a dlouhé a obtížné vyjednávání orelských činitelů s četnictvem a úřady byla nakonec orelská akce povolena.[32] Podmínkou však bylo, že se během celé akce nesmí „agitovat pro Orla“. V průvodu šlo okolo 3 000 lidí. Hlavní část akce se konala druhý den. Sledovalo ji okolo 10 tisíc lidí. Její odpolední součástí bylo veřejné cvičení, kterého se zúčastnilo 10 žaček s věnečky, 18 žáků na prostných, 20 členek s oblouky, 40 žáků z Malacek, kteří předvedli ukázky her, a 72 členek a 90 členů na prostných. Jednalo se tak v podstatě o první velkou ukázku činnosti Čsl. Orla na Slovensku.[33]

Brzy na to vznikla bratislavská župa, jejíž součástí byla např. již dříve ustanovená silná jednota Malacky.[34] Téměř současně s bratislavskou župou byla založena i župa nitranská. Dále následovaly župy liptovská, trenčianská, oravská či spišská.[35] Dne 26. října 1919 byla na I. zemské konferenci slovenského Orla, které proběhla v Novém Mestě nad Váhom, ustavena prozatímní Zemská Rada Orla Československého na Slovensku.[36]

Dne 11. října 1919 se následně konalo jednání zástupců Orla z Čech, Moravy a Slovenska, na kterém byla v podstatě schválena jednotná organizace.[37] Tu tvořily tři autonomní celky: Čechy, Morava a Slezsko a Slovensko. Na plenárním zasedání Ústřední rady Československého Orla, které se konalo o den později, bylo konstatováno, že v Čsl. Orlu je k tomuto dni sdruženo 228 jednot, ve kterých již bylo zorganizováno více jak 100 veřejných cvičení, slavností, akademií atd.[38]

---

[32] *Československý Orel: program, dějiny, statistika.* (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého, s. 23.

[33] Orel: Věstník Orla Československého, IV., 1919, č. 8, s. 117–119.
Sborník Orla Československého. (1919). Brno: Ústřední rada Orla Československého, s. 41–50.

[34] Orel: Věstník Orla Československého, IV., 1919, č. 5–6, s. 43.

[35] Orel: Věstník Orla Československého, IV., 1919, č. 8, s. 85.

[36] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VI., 1921, Příloha „Orla“ č. 6, s. 1 (Valný sjezd Českoslov. Orla v Brně 1921, 12. června, Zpráva předsednictva), s. 2.
Č*eskoslovenský Orel: program, dějiny, statistika.* (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého, s. 23–24.

[37] Pro členstvo Čsl. Orla byly zhotoveny spolkové odznaky. Ty přijalo jak členstvo české a slovenské, tak i jugoslávské. V odznaku bylo znázorněno orelské heslo *„Víra, vlast, síla“*. Nejvýše na odznaku je orel na stráži, který měl myšlenkami vzlétat k nebi – k Bohu. Orel stál na čince, která znázorňovala sílu těla. Dolů z činky vlála trikolora v československých národních barvách s písmeny ČSO.

[38] Orel: Věstník Orla Československého, IV., 1919, č. 11, s. 131.

V této době Čsl. Orel opět čítal přes 12 tisíc členů. Dosavadní názvy okrsek nebo svaz se staly všude provizorními. Definitivní podobu organizace a názvy jednotlivých celků měla stanovit Ústřední rada Československého Orla po poradě všech tří autonomních částí Čsl. Orla. Původní plán byl takový, že 3–6 blízkých jednot bude tvořit okrsek, okrsky budou sloučeny do krajských svazů či žup. Ty pak měly tvořit části tří zemských svazů: Čechy, Morava se Slezskem a Slovensko. Vše pak mělo být sdruženo pod jednotnou organizaci – Československého Orla s ústřední radou v čele.[39]

Ke konečné ustavující valné schůzi (hromadě) Čsl. Orla došlo 2. listopadu 1919.[40] Do této doby působil podle zákona Čsl. Orel stále pouze prostřednictvím tělocvičných odborů Všeodborového sdružení křesťanského dělnictva československého, odborů Sdružení venkovské omladiny a odborů dalších vzdělávacích spolků. Přestože po většinu roku 1919 tedy nebyl Čsl. Orel samostatným spolkem, zaznamenal neobyčejný rozmach. Počet jednot vzrostl na 350 a počet členů téměř na 40 tisíc.[41] Své kořeny zapustil během tohoto roku Čsl. Orel pevně na Slovensku, když na II. zemské konferenci slovenského Orla, která proběhla v Novém Mestě nad Váhom dne 13. listopadu 1919, došlo k definitivnímu ustanovení jedenáctičlenné Zemské rady Orla na Slovensku v čele s výkonným starostou Augustinem Raškou. Delegáti konference pak schválili rezoluci, ve které stálo: *„ …Orolské jednoty stoja na pevnom základe ČSR, sú v bratskom styku s jednotami na Morave a v Čechách a s nimi spolu tvoria jednotnú organizáciu Československého Orla s autonómnou správou Slovenskej krajinskej rady Československého Orla… “*[42] Čestným starostou slovenského Orla byl následně dne 18. listopadu 1919 zvolen Ján Koválik.[43]

[39] Orel: Věstník Orla Československého, IV., 1919, č. 12, s. 144–148.

[40] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 13, Tisková orelská služba 1946–48, Blíže neoznačený dokument Tiskové orelské služby, dne 21. července 1947.
Československý Orel: program, dějiny, statistika. (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého, s. 18 uvádí, že ke schválení stanov Ministerstvem vnitra v Praze došlo rovněž 2. listopadu 1919.

[41] *Československý Orel: program, dějiny, statistika.* (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého, s. 18.

[42] Perútka, J. (1980). *Dejiny telesnej výchovy a športu na Slovensku.* Bratislava: Šport, s. 68.

[43] V roce 1924 již vykonával funkci čestného starosty Orla na Slovensku Andrej Hlinka, jehož jméno rovněž nesla Podtatranská orelská župa.

V tomto roce ovšem také došlo k upevnění orelské pozice mezi československými tělovýchovnými spolky. K ní přispěla politická situace let 1919–1921.[44] S ní bylo spojeno především nebezpečí komunismu. V dubnu 1919 proběhl v Maďarsku převrat, po němž se maďarská armáda pokusila, a to v rozporu s výsledky jednání na pařížské mírové konferenci, dobýt Slovensko a Sedmihradsko. Tím vyvolala válečný konflikt s Československem a Rumunskem. Do něj se jako dobrovolníci zapojili i orlové.[45]

Dne 4. června 1919 vydala Ústřední rada výzvu k náboru dobrovolníků. Těch se přihlásilo okolo 320. Mezitím ústředí vyjednávalo s vojenskými úřady. Dne 13. června 1919 vydalo Ministerstvo národní obrany výnos č. 3895/op., kterým přijalo nabídku orelské výpomoci a rozhodlo o místech a funkcích nově získaných dobrovolníků. Mezitím však vyšlo nařízení Ministerstva národní obrany, které svolávalo povinně do zbraně ročníky 1887–1898. Tento povolávací rozkaz se týkal 322 přihlášených dobrovolníků z řad Čsl. Orla. Začali se však hlásit noví, kterých se dne 16. června sjelo do Brna 128.[46] Čtrnáct z nich mělo povolávací listy, a tudíž byli posláni ke svým oddílům. Ostatní byli během dvou dnů vyzbrojeni a odesláni na Slovensko.

Dne 18. června vyjela první (107 členů) a 3. července druhá skupina (46 členů) orlů na Slovensko (viz příloha 40, 41).[47] Velitelem první skupiny – setniny byl Cyril Mastík, druhou skupinu – četu vedl Vojtěch Marzy.[48] Neustále se však hlá-

Perútka, J. (1980). *Dejiny telesnej výchovy a športu na Slovensku*. Bratislava: Šport, s. 69.

[44] O další spolupráci orlů s ČOS a SDTJ, která byla navázána v roce 1921, bude ještě pojednáváno.

[45] Pejša, R. (2017). *Vztahy Československa a Maďarska v letech 1918–1939*. Praha: Karolinum, s. 35–38.
Vznik a stručné dějiny Orla v Čechách 1897–1921. (1922). Hradec Králové: Osvětový sbor Brynychovy župy, s. 25–26.

[46] *Orelský katechismus*. (1938). Třebíč: Československý Orel v Brně, s. 11.

[47] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VI., 1921, č. 5, s. 79–81.
Československý Orel: program, dějiny, statistika. (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého, s. 19.
Československý Orel. (1930). Brno: Československý Orel, (nestránkováno).
20 let trvání jednoty Orla československého v Plzni 1913-1933. (1933). Plzeň: Orel československý, s. 18.

[48] Ryšavý, J. (1936). Stručný nástin dějin pluků stráže svobody, sokolských praporů a setnin z let 1918–1919. *Naše revoluce: čtvrtletní historický sborník*, *12*, 453–454.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 11, s. 162–164.

sili další dobrovolníci. V polovině července již měl Čsl. Orel, který tehdy čítal zhruba 4 000 dospělých mužů, zmobilizováno okolo 170 dobrovolníků. Mnohem více jich však bylo nuceno narukovat. Konflikt neměl dlouhého trvání. Skončil v srpnu 1919, a to porážkou Maďarské republiky rad a rumunskou okupací Budapešti.[49] Dne 22. srpna 1919 také dostal orelský strážní oddíl rozkaz opustit svoje stanoviště v Handlové a odjet do Brna k demobilizaci. Kromě slovenské mise vykonávali členové Orla i strážní službu u některých brněnských objektů, a to, vůbec poprvé v historii, společně se sokoly.[50] *„ ...Tentokráte, v této analogii 28. října 1918, i naši úhlavní nepřátelé tiskli nám nadšeně pravici... "*[51] Vzájemné osočování tak sice na čas ustalo, ale vzájemné vztahy obou organizací se příliš nezlepšily. Čsl. Orlu se ale dostalo velkého uznání z jiných míst. Dne 10. července 1919 ministr národní obrany Václav Klofáč děkoval v Národním shromáždění mj. československém orlům za účinnou pomoc při hájení Slovenska.[52]

Na velkém manifestačním sjezdu Čsl. Orla, který se konal v Brně dne 25. ledna 1920, byl vytýčen vzdělávací a tělovýchovný program celého orelského hnutí a také prohlášena organizační jednota Orelstva v celé republice.[53] Jednalo se o nejvýznamnější orelskou akci roku 1920. Účastnili se jí zástupci Orla z celé republiky, Katolického Sokola z USA a jugoslávského Orla.

„ ...Čs. Orel je spolkem zvláštního rázu, značně odlišný od ostatních tělocvičných a sportovních spolků, ježto se opírá v prvé řadě o zásady kulturně-výchovné, a výchova tělesná jest mu pouze prostředkem k výchovnému cíli, danému programovými zásadami orelskými... " Čsl. Orel se snažil o to, aby se do jeho tělesné

[49] Tomášek, D. (2005). *Nevyhlášená válka: boje o Slovensko 1918-1920.* Praha: Epocha, s. 149.

[50] Kromě orlů rukovali na Slovensko také zástupci dalších tělocvičných organizací. Konkrétně se jednalo o čtyři sokolské dobrovolnické prapory a jednu rotu SDTJ.
Kössl, J., Krátký, F., & Marek, J. (1986). *Dějiny tělesné výchovy II.* Praha: Olympia, s. 131.
Ježek, Z. (1937). *Účast dobrovolníků v bojích o Slovensko a Těšínsko v letech 1918-1919.* Praha, s. 218–219.

[51] Orel: Věstník Orla Československého, V., 1920, č. 12, s. 184.

[52] *Příručka osvětové práce orelské.* (1921). Brno: Ústřední Osvětový Sbor Orla Čsl., s. 36.
Beranová, J., & Waic, M. (1998). *Kulturně výchovná a vzdělávací činnost českých tělovýchovných organizací.* Praha: Národní muzeum, s. 39.

[53] *Příručka osvětové práce orelské.* (1921). Brno: Ústřední Osvětový Sbor Orla Čsl., s. 114.
Československý Orel: program, dějiny, statistika. (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého, s. 19.

výchovy a sportu zapojilo co nejvíce členů, neboť, jak udával o svém tělovýchovném programu: *„ …Netoužíme po tom, abychom vypěstili několik málo jednotlivců, výjimečně technicky schopných a vyspělých, ale tím více se snažíme rozšířiti tělesnou vyspělost na celek… “* Navíc razil teorii, že *„ …Výchova tělesná musí býti všeobecná, nesmí stavěti domů, v nichž by bylo pány několik borců zakládajících si na síle svých svalů. Tím netvrdíme, že by jisté horlení, závodění v dosažených výsledcích bylo zbytečné; systém závodů tvoří nerozlučnou část tělovýchovy, bez níž by nemohla dosáhnout celého svého významu. Musí však zůstati vždy pouze prostředkem přitažlivosti a zdokonalení a nesmí se státi konečným cílem. Nelze připustiti, aby dílo výchovy tělesné neobsáhlo celku, ježto pouze takto splní svůj úkol… “*[54]

Ústřední radou Československého Orla začaly být rovněž vybírány příspěvky na stavbu brněnské orlovny. Z této ústřední budovy, ve které měla být zřízena velká tělocvična určená mj. pro ústřední kurzy pro cvičitele ve svazech, okrscích jednotách a odborech,[55] chtělo vedení Čsl. Orla řídit veškerou činnost svého spolku v republice. Snažilo se totiž o to, aby došlo ke zrušení federace a splynutí jednotlivých částí Čsl. Orla v jeden celek.[56]

Zemský svaz Orla v Hradci Králové ale vyžadoval, aby předtím, než dojde k spojení celé orelské organizace, byly řádně upraveny stanovy a řády. Proto požadoval také vyslání brněnského zástupce k jednání do Hradce Králové. Ke schůzi došlo 1. února 1920, kdy do Hradce Králové přijel František Metoděj Žampach. Brněnské i hradecké požadavky byly následně diskutovány a upraveny k oboustranné spokojenosti. Vše ale neprobíhalo až tak jednoduše. František Metoděj Žampach sice slíbil, že pošle vypracované stanovy a řády podle dojednaných podmínek. Poté měla nastat likvidace hradeckého ústředí. Po dlouhém čekání a několikerém upozorňování brněnských orlů svolal český plenární výbor na 24. května valnou schůzi, která měla rozhodnout o pokračování činnosti Zemského svazu Orla v Če-

[54] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VI., 1921, č. 10–11, s. 179.
[55] Jednota Československého Orla měla minimálně 30 členů. Pokud jich bylo méně, tvořili tito členové odbor.
[56] Orel: Věstník Orla Československého, III., 1919, č. 8–12, s. 76–77.

chách. Těsně před ní (podepsáno v Brně 19. května 1920) přišel z Brna přípis, ve kterém stálo, že veškerá ujednání byla zamítnuta. Dále v něm bylo žádáno o sloučení Čsl. Orla v jeden celek, likvidaci Zemského svazu Orla v Čechách a jeho prozatímní přenesení z Hradce Králové do nového ústředí v Praze. Po přečtení přípisu se na valné schůzi rozvinula čilá a rušná debata. Na jejím závěru byla přijata následující rezoluce:

„ ...Valná schůze a konference Orla, konané 24. května v Hradci Králové, vyslovila přání k řešení otázky všeorelské. Utvoření přeje si v duchu demokratickém na základě autonomie neb federace jednotlivých zemí. Schvaluje se jednání našich delegátů v jednání s br. moravskými a žádáme, by se jednání dokončilo a teprve přikročilo k likvidaci. Chceme autonomii neb federativní českou samostatnost a nám budiž ponechána volnost k vnitřnímu samostatnému zřízení a úpravy. Klademe důraz na dobrovolnou přísnou kázeň a přejeme si, by kázeň zachovaly jednotky i celek... "[57]

Celé znění rezoluce bylo sice zasláno do Brna, ale odpověď na něj nepřišla.[58] Brněnští zástupci se totiž rozhodli jednat. Snažili se na sjednocení domluvit se všemi českými župami, kromě východočeské. Zemská rada Orla v Čechách následně vyzvala ve svém prohlášení všechny jednoty, aby zachovaly kázeň a disciplínu. Do Brna byl navíc odeslána výtka proti vměšování se do interních věcí Zemského svazu Orla v Čechách. Tato snaha samozřejmě negativně poznamenala vztahy obou zemských organizací. Naprostá většina jednot sice výzvu Zemské rady Orla v Čechách uposlechla, nicméně se v jednotě svazu začaly projevovat první výraznější trhliny. Pražští zástupci se např. odmítli zúčastnit plenární schůze zemského výboru dne 26. července 1920. V této době již totiž evidentně spolupracovali s Moravany.[59]

[57] *Vznik a stručné dějiny Orla v Čechách 1897–1921.* (1922). Hradec Králové: Osvětový sbor Brynychovy župy, s. 28.
[58] Tamtéž, s. 29–30.
[59] Vejvar, S. (2014). *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika), s. 108–110.

Další jednání s moravskými zástupci tak mělo proběhnout během cesty do Mariboru, kde se konal slet jihoslovanských orlů, kam jeli zvláštním vlakem z Brna zástupci českého i moravského Orla. K jednání však nedošlo ani ve vlaku, ani na později dojednané schůzce v Brně, která měla proběhnout po příjezdu vlaku zpět do Brna. Proto byl do brněnského ústředí vyslán v červenci Josef Mencl, který zde nakonec v podstatě přijal podmínky stanovené při schůzi z 1. února 1920. Brněnští a pražští orli pak společně svolali konferenci, na které došlo k usnesení o likvidaci Zemského svazu v Čechách.

Definitivní tečku za sjednocením Čsl. Orla udělala Zemská konference Jednot Orla Čs. v Čechách, která se konala v Praze ve dnech 28. a 30. srpna 1920.[60] Na ní bylo po delší diskuzi schváleno, že Zemské ústředí Čsl. Orla v Hradci Králové již nebude potřeba. Bylo odsouhlaseno splynutí autonomních částí Čsl. Orla v Čechách, na Moravě a ve Slezsku a na Slovensku[61] v jedinou organizaci. Všechny župy tak měly být napojeny přímo na brněnské ústředí. Rovněž zde bylo dohodnuto konání II. župního sletu v Hradci Králové, který měl proběhnout v roce 1921 (později bylo stanoveno datum 7. srpna 1921).[62] Plenární schůze zemského výboru v Hradci Králové pak po delší diskuzi vzala dne 26. září 1920 toto usnesení na vědomí. Likvidaci plánovala provést na příští valné schůzi. Zemský svaz Orla v Čechách tedy až do jejího začátku nadále pracoval.

V Praze pak byla zřízena prozatímní Česká Zemská Rada Čsl. Orla,[63] která registrovala celkem 47 jednot. Zemská rada, jejímiž členy byli Josef Polák, K. Zá-

[60] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VI., 1921, Příloha „Orla“ č. 6, s. 1 (Valný sjezd Českoslov. Orla v Brně 1921, 12. června, Zpráva předsednictva), s. 2.

[61] Dne 28. května 1920 bylo na schůzi slovenské zemské rady Čsl. Orla odsouhlaseno, že na Slovensku budou členové Orla organizováni v osmi okresech, a to přesto, že původní plán byl organizovat je v 18 okresech. Do těchto osmi okresů bylo rozděleno celkem 51 jednot. Dále bylo na schůzi dohodnuto, že tělocvičný kurz slovenských náčelníků a náčelnic se uskuteční ve dnech 28. a 29. června 1920 v Olomouci. Do konce roku 1920 už na Slovensku vykazovalo činnost přes 100 jednot.
Orel: Věstník Orla Československého, V., 1920, č. 4–5, s. 87.
:: WWW.OREL.CZ. (b.r.). Dostupné 1. říjen 2015, z http://www.orel.cz/?ukaz=znovuobnoveni_po_prvni_svetove_valce.

[62] Tento slet se stal jakousi generální zkouškou pro blížící se I. slet Orelstva Československého v Brně 1922.

[63] Orel: Věstník Orla Československého, V., 1920, č. 8–10, s. 128.

leský a František Alt, uspořádala celkem pět plenárních schůzí,[64] přičemž její předsednictvo se scházelo takřka každý týden. Zemským náčelníkem byl zvolen Josef Mencl. Dne 1. září 1920 byl zaveden také zemský sekretariát.[65]

Na celorepublikové úrovni se nejvyšším orgánem celého hnutí stala Říšská rada Československého Orla (jejím užším vedením, které vzešlo z voleb říšské rady, byla ústřední rada).[66] Na moravsko-slezské zemské konferenci, která se konala v Brně dne 10. října 1920, bylo rozhodnuto, že budou v Čsl. Orlu zřizovány župy a v nich okrsky, přičemž župy měly být pojmenovány a okrsky očíslovány. Toto usnesení bylo platné pro celou orelskou organizaci.[67]

V reakci na toto rozhodnutí byla zahájena ustavující valná schůze východočeské župy, která dostala jméno Brynychova. Ta zpočátku zahrnovala asi 90 jednot. Jejím starostou byl zvolen Josef Polák a náčelníkem Josef Mencl. Po skončení valné schůze se konala v královéhradeckém Klicperově divadle orelská akademie, na jejímž programu bylo 17 čísel, z toho 12 tělocvičných.[68]

Také Rakouská župa Československého Orla se rychle rozrůstala. Velmi často zde byly zakládány či obnovovány nové jednoty. Jako starosta župy působil v této době Jan Ježek. Členstvo župy se rovněž v roce 1920 chystalo na zájezd do Mariboru. Před ním však uspořádaly všechny jednoty velké veřejné cvičení.[69]

Čsl. Orel si však potřeboval vybudovat také vlastní síť orloven. K získání pozemků se snažil využít usnesení ministerské rady číslo 20.757 ze dne 18. října

[64] Na plenární schůzi dne 14. listopadu 1920 byly např. rozvrženy okrsky dle pořadových čísel: I. královéhradecký, II. novopacký, III. náchodský, IV. opočenský, V. ústecký, VI. litomyšlský, VII. prosečský, VIII. chrudimský a IX. německobrodský.

[65] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VI., 1921, č. 5, s. 91.
Poslední valná schůze Zemského svazu Orla v Čechách se konala 10. dubna 1921, kdy svaz s konečnou platností přestal existovat a jeho veškeré členstvo tak přešlo do řad Čsl. Orla, jehož ústředí sídlilo v Brně a jeho pomocný orgán – Zemská rada pro Čechy v Praze.
Vznik a stručné dějiny Orla v Čechách 1897–1921. (1922). Hradec Králové: Osvětový sbor Brynychovy župy, s. 29–32.

[66] Dne 14. září 1920 vzniknul při ústřední radě Čsl. Orla druhý poradí sbor, a to osvětový.
Vejvar, S. (2014). *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika), s. 111.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VI., 1921, Příloha „Orla“ č. 6, s. 1 (Valný sjezd Českoslov. Orla v Brně 1921, 12. června, Zpráva předsednictva), s. 1–2.

[67] Orel: Věstník Orla Československého, V., 1920, č. 11, s. 159.

[68] *Vznik a stručné dějiny Orla v Čechách 1897–1921.* (1922). Hradec Králové: Osvětový sbor Brynychovy župy, s. 30–32.

[69] Orel: Věstník Orla Československého, V., 1920, č. 2–3, s. 51.

1919, které umožňovalo vyvlastňování pozemků určených k výstavbě tělovýchovných zařízení a jejich získávání od státu za zvýhodněnou cenu.[70]

Výkup a příděl pozemků ze zabavených velkostatků řídil Pozemkový úřad v Praze, ke kterému podával Čsl. Orel žádosti prostřednictvím své ústřední rady. Vedení Čsl. Orla vyzývalo všechny jednoty, aby se všude, kde to bude možné, snažily tyto pozemky získat a zaslaly tak do ústředí žádosti. Přidělení pozemků však mělo i své podmínky. Jednoty se musely zavázat, že přidělený pozemek upraví do tří let k tělovýchovným účelům (vybudují hřiště, cvičiště, tělocvičnu ap.) a že pozemek, bez svolení pozemkového úřadu, neprodají či nevymění. Jednoty navíc byly povinny za přiměřenou cenu propůjčit zde vybudovaná tělovýchovná zařízení školám.[71]

Dne 12. listopadu 1920 byl nařízením vlády čl. 616 zřízen dvacetičlenný Poradní sbor pro tělesnou výchovu. Dne 25. listopadu pak byly tělovýchovné organizace a úřady vyzvány k vyslání svých zástupců do tohoto poradního sboru.[72] Čsl. Orel byl protentokrát vynechán, což se samozřejmě jeho představitelům vůbec nelíbilo. Ústřední rada Čsl. Orla tak podala již 1. prosince 1920 proti opomenutí orelské organizace v poradním sboru protest, který byl zaslán vládě. Otázka zastoupení Orelstva v poradním sboru se navíc řešila ve sněmovně, kde předkládal orelské požadavky poslanec Jan Rýpar, i v senátě, kde předložil návrh Adolf Pro-

[70] Původní zdroj se bohužel nepodařilo dohledat.
Orel: Věstník Orla Československého, IV., 1919, č. 12, s. 148.

[71] Na podzim 1923 již Čsl. Orel zveřejnil ve svém ústředním časopise, že mu dosud bylo přiděleno 5,01 ha půdy (bylo vyhověno 16 žádostem), což bylo v porovnání s dalšími velkými tělovýchovnými organizacemi poměrně málo. Z celkových 537 ha rozdělené půdy získal o poznání větší část Sokol – 288,44 ha (499 žádostí). SDTJ získal 17,73 ha (51 žádostí) a FDTJ 2,62 ha (9 žádostí).
Orel: Věstník Orla Československého, V., 1920, č. 8–10, s. 129.

[72] *Nařízením vlády republiky Československé ze dne 12. listopadu 1920 byl zřízen Poradní sbor pro tělesnou výchovu. Vláda rozhodla, že bude mít 20 členů v tomto složení: 4 zástupcové Ministerstva veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy, 2 zástupcové Ministerstva národní obrany, po jednom zástupci Ministerstev školství a národní osvěty, sociální péče, pro sjednocení zákonodárství a organisace správy, úřadu ministra s plnou mocí pro správu Slovenska a Ministerstva zemědělství, dále po jednom zástupci profesorského sboru Filosofické fakulty University Karlovy neb jiné tuzemské university, sborů docentů tělocvičného kursu (v budoucnu tělovýchovného ústavu), Pedagogického ústavu Jana Amose Komenského, Československé obce sportovní, Československé obce sokolské, Svazu dělnických tělocvičných jednot československých, Tělocvičné sekce Ústředního spolku českých profesorů a České eugenické společnosti.*
První zprávy – Komentáře – Poradní orgány ministerstev dříve a dnes. (b.r.). Získáno 18. únor 2017, z http://www.prvnizpravy.cz/sloupky/poradni-organy-ministerstev-drive-a-dnes/.

cházka (viz příloha 42). Orelské vyjednávání bylo úspěšné. Již 10. prosince 1920 vyzvalo Ministerstvo zdravotnictví a tělesné výchovy ústřední radu Čsl. Orla, aby jmenovala do poradního sboru svého zástupce. O něm se pak jednalo na následující schůzi ústřední rady. Zástupcem Čsl. Orla v poradním sboru byl následně jmenován místonáčelník Čsl. Orla Metoděj Večeřa.[73]

V prosinci 1920 navíc došlo k událostem, které vešly do dějin jako *„prosincová generální stávka 1920“* nebo také *„boj o Lidový dům“*. Ve čtvrtek 9. prosince byl Lidový dům v Praze násilně obsazen policií a levicová frakce sociálně demokratické strany, ve které se nesmiřitelně vyhrotily rozpory mezi umírněným demokratickým křídlem, představovaným většinou stranického vedení, a radikálním levicovým směrem, který podporovala větší část členstva, vyhlásila stávku. Té se účastnilo okolo milionu dělníků, a to samozřejmě nejen v Praze, ale např. i v Oslavanech, kde byla situace kritická (stávkující odzbrojili vojenský oddíl, obsadili elektrárnu a přerušili dodávku elektřiny do Brna), na Kladensku, Ostravsku, Hodonínsku a dalších místech republiky. Levice požadovala nejen protivládní opozici, ale také revoluční zvraty v duchu ruského bolševismu. Generální stávka měla následně přerůst v ozbrojenou revoluci s cílem převzetí politické moci v republice. Docházelo k násilnostem, rabování, zabavování zbraní četnictvu a vojákům, obsazování důležitých komunikačních bodů, továren, či úřadů a svévolnému vyhlašování socialistické republiky.[74] Následkem toho bylo na kritických místech vyhlášeno dne 13. prosince 1920 stanné právo. Čsl. Orel chápal celou tuto akci jako bolševický útok na republiku, na což chtěl rovněž reagovat. Ihned došlo k za-

[73] Orel: Věstník Orla Československého, V., 1920, č. 12, s. 185.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VI., 1921, Příloha „Orla“ č. 6, s. 1 (Valný sjezd Českoslov. Orla v Brně 1921, 12. června, Zpráva předsednictva), s. 7.
Metoděj Večeřa zde později působil i jako náčelník Čsl. Orla. Svou funkci v poradním sboru zastával i po 15. prosinci 1928, kdy došlo k ustanovení nového poradního sboru.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 23–24, s. 369.
Věstník sokolský: List Svazu československanského sokolstva, XXIX., 1929, č. 8, s. 139.
Národní archiv, Fond Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy, Praha, Karton 120, Signatura XV T/4, Různé organisační věci poradního sboru pro tělesnou výchovu. 1921 – 1928.

[74] Rákosník, J. (2008). *Odvrácená tvář meziválečné prosperity: nezaměstnanost v Československu v letech 1918-1938*. Praha: Karolinum, s. 143–144.
Pánek, J., & Tůma, O. (2008). *Dějiny českých zemí*. Praha: Karolinum, s. 417–419.

larmování I. okrsku Sušilovy župy. Nezůstalo však pouze u něj. Předsednictvo orelské župy Fr. Sušila se domnívalo, že je třeba okamžitého zakročení. Došlo tak k nařízení okamžité mobilizace Orelstva v celé župě. Všem jednotám pak bylo rozesláno následující provolání:

„Bratři! Provádíme všeobecnou mobilisaci brněnské orelské župy Františka Sušila. Komunisté za židovsko-německé peníze chystají násilný převrat! Republika ohrožena! Každý Orel, každý mladý muž jest povinen pomoci ohrožené vlasti! Jedině energickým a rázným vystoupením všech uvědomělých synů vlasti, můžeme tuto zachrániti.

Proto nařizujeme: Zítra, v úterý 14. prosince o 7. hod. ráno veškeré Orelstvo župy Františka Sušila shromáždí se v Brně v sídle župy. Společně se Sokolstvem a jinými protibolševickými organizacemi střežíme zítra české Brno a tím náš stát. Přijďte do jednoho, abychom svojí početností předstihli ostatní a plně vyplnili kus našeho programu: Pomoci ohrožené vlasti! Naším mohutným vystoupením budeme i manifestovati pro zachování pořádku a klidného vývoje našeho státu a dobrého rozvoje křesťanského hnutí.

Proveďte mobilisaci do důsledků! Doba vážná! Přijďte všichni v šatě občanském a přineste sebou orelskou legitimaci.

V Brně, dne 13. prosince 1920.

S bratrským pozdravem Brněnská orelská župa Františka Sušila.“[75]

Již v pondělí 13. prosince nastoupilo 300 orlů do služby.[76] Ti byli vojensky vyzbrojeni a vystrojeni. Následně byla ústřední radou Čsl. Orla nařízena mobilizace všech moravských orelských žup. Celkem bylo v Brně a jeho okolí zmobilizováno okolo dvou tisíc orlů. Čsl. Orel začal také spolupracovat se zástupci Sokola, se kterými se domluvil na společném postupu a celkovém plánu obrany. Orelští dob-

[75] Orel: Věstník Orla Československého, V., 1920, č. 12, s. 183–184.
[76] *Československý Orel: program, dějiny, statistika.* (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého, s. 20.

rovolníci začali hned v pondělí obsazovat důležité objekty. Jejich činnost byla, i díky spolupráci se Sokolem, velice úspěšná. Povstání tak nemělo dlouhého trvání. Dne 23. prosince bylo potlačeno a vyhlášené stanné právo zrušeno.[77]

Spory mezi Čsl. Orlem, ČSO a SDTJ tím ovšem neutichly. Ve 20. letech se navíc, kromě častých vzájemných vyměňování názorů se členy Sokola a SDTJ, postavil Čsl. Orel zcela zásadně také proti organizaci YMCA, která začala pronikat do Československa po skončení první světové války. O tomto sdružení uveřejnil Čsl. Orel ve svém časopise, že se jedná o *„ ...spolek bohatých příslušníků amerických protestantských sekt a cílem jeho je protestantisovati katolické země... “*[78] *„ ...YMCA se také bratří s naším Sokolstvem a tvrdí, že je její snahou podporovati tělesnou výchovu. U nás se jí věří, protože je současně institucí protikatolickou (jakou i náš Sokol býti chce!), ale jinak ji odmítají i jako tělovýchovnou společnost... “ „ ...Naše postavení k ní je tím dáno: Je to organisace protichůdná, kterou nutno všemi prostředky potírat. Vyhněte se jí, zvláště vojáci, a hledejte zušlechtění a vzdělání v našich orelských Jednotách, které jsou již v každém posádkovém místě!... “*[79] *„ ...Naše stanovisko k YMCE bylo a jest odmítavé. Náš národ nepotřebuje cizácké protestantské propagandy ani poučování. A proto Orel musí všemožně YMCE čelit a její činnost vyrovnávati zdvojeným úsilím vlastním... “*[80]

V roce 1920 posílili Čsl. Orla další členové. Na konci roku 1920 čítal již přes 60 tisíc členů. Členstvo Čsl. Orla bylo soustředěno do 621 jednot.[81] V polovině ledna 1921 již mělo ústředí Čsl. Orla přihlášeno 650 jednot. Nejvíce z nich, 378, bylo ustanoveno na Moravě a ve Slezsku. V Čechách působilo v této době 156 jednot, na Slovensku to bylo 112 a ve Vídni 4. Do této doby bylo na Moravě ustanoveno osm žup. V Čechách byly jednoty organizovány ve třech župách. Více žup prozatím ustanoveno nebylo, nicméně Čsl. Orel plánoval tuto skutečnost napravit

[77] Národní listy, LX., 1920, č. 353, s. 2.
Národní archiv, Fond Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Karton 132, sg.109-8/59 (Vývoj a činnost katolické tělovýchovné jednoty Orel), Sicherheitsdienst–RFSS, SD–Leitabschnitt Prag, Prag, den 1.2.1940.
[78] Orel: Věstník Orla Československého, V., 1920, č. 4–5, s. 75–76.
[79] Orel: Věstník Orla Československého, V., 1920, č. 6–7, s. 99.
[80] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, IX., 1924, č. 10, s. 160.
[81] Orel: Věstník Orla Československého, V., 1920, č. 11, s. 153.

v co možná nejkratším čase. V této době již totiž probíhala reorganizace Čsl. Orla na Slovensku. Zemský svaz Orla v Hradci Králové byl v likvidaci a svých 64 jednot předával brněnskému ústředí.[82] Likvidace skončila 9. dubna 1921, což bylo potvrzeno i na již zmíněné poslední valné schůzi Zemského svazu Orla v Čechách, která se konala o den později. Na zemské konferenci, která se konala v Praze dne 16. května 1921, byla ustanovena řádná zemská rada, jejíž oblast působení byla rozdělena do čtyř žup.[83]

Počet členů a s ním i počet jednot se v Čsl. Orla navíc pořád zvyšoval (viz příloha 43). Koncem května 1921 již registroval Čsl. Orel 762 jednot v 95 okrscích a 23 župách. V polovině roku 1921 vykazoval Čsl. Orel, že čítá 66 829 příslušníků. Tato čísla však byla z části odhadována. Čsl. Orel měl v této době přesně zjištěný stav členstva v 615 jednotách. Nutné je však dodat, že naprostá většina jednot již cvičila na vlastním nářadí.[84] Bohužel zdaleka ne všechny jednoty se mohly prezentovat vlastní orlovnou. V této době měl např. na Moravě Čsl. Orel stále pouze 40 orloven. Většina jednot tedy byla nucena cvičit v soukromých místnostech a hostincích.[85] Se vzrůstajícím počtem členů vzrůstal také počet akcí, které Čsl. Orel pořádal. Zatímco roku 1917 uspořádal pouze 17 veřejných cvičení, roku 1919 to již bylo 102 a o rok později dokonce 197. Obdobným způsobem rostl i počet besídek a akademií, přednášek, divadel, kurzů či okrskových schůzí a porad. Do konce roku 1921 bylo v Československu napočítáno již 992 jednot. Šest dalších navíc působilo ve Vídni (viz příloha 44). Čsl. Orel odhadoval v této době počet svých členů na téměř 105 tisíc. Přesný počet členů bohužel nevěděl, protože ne všechny jednoty zaslaly včas výkazy s počtem členů.[86]

[82] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VI., 1921, č. 2, s. 32.
[83] Orelský věstník: Orgán zemské rady Orla Českosl. v Čechách, I., 1922, č. 15–16, s. 146–147.
[84] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VI., 1921, Příloha „Orla“ č. 6, s. 1 (Valný sjezd Českoslov. Orla v Brně 1921, 12. června, Zpráva předsednictva), s. 2–8.
Zpráva předsednictva: valný sjezd Orla československého v Brně 1. května 1923. (1923). Brno: Čsl. Orel, s. 2.
[85] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VI., 1921, č. 7, s. 123.
Orelský věstník: Orgán zemské rady Orla Českosl. v Čechách, II., 1923, č. 1, s. 213–215.
[86] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VIII., 1923, č. 3, s. 46–47.

Vzhledem k probíhající celkové reorganizaci Čsl. Orla bylo nutné změnit stanovy z roku 1919, které již orelské organizaci nevyhovovaly.[87] Nový návrh stanov byl předsednictvem předložen ústřední radě na plenární schůzi, která se sešla 17. dubna 1921. Na moravské zemské konferenci, která proběhla 24. dubna 1921, byl nový návrh stanov předložen k posouzení také zemským a župním radám. Hlavními změnami bylo odstranění okresních a krajských svazů a zavedení okrsků a žup, přičemž župy v jednotlivých zemských celcích byly vždy podřízeny zemským radám. Všechny volby v Čsl. Orlu pak byly postaveny na základě poměrnosti. Počet členů místních rad jednot se řídil početností jednoty. Čím byla jednota početnější, tím větší zastoupení měla na župních konferencích. Početní síla okrsků se uplatňovala při volbě zemské rady. Síla žup se pak uplatňovala při hlasování na ústředním valném sjezdu.[88] Podle počtu členů dostala každá země určitý počet míst v ústřední radě.[89]

V nových stanovách dále stálo, že každý člen Čsl. Orla náležel do některé z jednot, které byly jakýmisi pobočkami ústředí, a zároveň byl ale členem celého Čsl. Orla. Orgány Čsl. Orla byly valný sjezd,[90] zastupitelstvo, ústřední rada a župní rady. Pomocnými orgány byly zemské a okrskové rady. Mezi poradní orgány se řadily osvětové a technické sbory. Princip zastoupení ve všech sborech byl demokratický. Starostu volil celý sjezd, jeho tři (zemské) náměstky nominovaly

[87] *Příručka osvětové práce orelské.* (1921). Brno: Ústřední Osvětový Sbor Orla Čsl., s. 39.

[88] Nejvyššími zastupitelskými orgány Čsl. Orla byly valné sjezdy. Ty byly svolávány zpravidla jednou za tři roky a tvořilo je předsednictvo Čsl. Orla, členstvo odborných rad, ústřední rada a zástupci žup. Valný sjezd řešil otázky organizační, kulturní, tělovýchovné, hospodářské, rozhodoval o podnicích mezinárodního a celostátního významu a volil nové členy předsednictva a odborných rad. Řádné valné sjezdy proběhly v letech: 1921, 1923, 1925, 1926, 1930, 1934, 1938 a 1947.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 13, Tisková orelská služba 1946–48, Blíže neoznačený dokument Tiskové orelské služby, dne 21. července 1947.
Národní archiv, Fond Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Karton 132, sg.109-8/59 (Vývoj a činnost katolické tělovýchovné jednoty Orel), Sicherheitsdienst–RFSS, SD–Leitabschnitt Prag, Prag, den 1.2.1940.

[89] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VI., 1921, č. 3–4, s. 60–61.

[90] První valný sjezd Čsl. Orla se konal dne 12. června 1921. Tento sjezd, který byl ještě svolaný podle starých stanov, dal Orelstvu ústavu a rozdělil Čsl. Orla na zemské celky (těm byla navíc dána značná autonomie), župy a okrsky. Tento sjezd rovněž rozhodnul (na návrh ústřední rady) o vstupu Čsl. Orla do UIOCEP.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VIII., 1923, č. 5, s. 79.

zemské konference po kooptaci ústřední rady. Náčelníka, náčelnici a vzdělavatele[91] jmenovaly, po kooptaci ústřední rady, příslušné poradní sbory. Nové stanovy byly úředně schváleny dne 29. prosince 1921, a to výnosem Ministerstva vnitra číslo 88.860.[92]

Na I. valném orelském sjezdu, který se konal dne 12. června 1921, bylo projednáváno schválení nových stanov a řada dalších důležitých věcí, mezi které patřil např. měsíc, ve kterém se měl později konat I. slet Orelstva Československého v Brně 1922.[93] Kromě toho se zde řešila otázka poměru Čsl. Orla k vídeňskému Orlu. Sjezdu předsedal Karel Novotný, který na tuto otázku ihned odpověděl: *„Orel ve Vídni je v jiném státě, právně k nám nemůže náležeti. Budeme však k sobě patřiti skutkem a svou vzájemnost si upravíme zvl. úmluvami. Také co do pojištění členstva. Orel ve Vídni, jenž je také samostatným spolkem, bude s námi sloučen také ve Slovanském svazu orelském.“*[94] Rakouský Orel přesto zůstal ve velice úzkém spojení s Čsl. Orlem. Měl stejný kroj (viz příloha 45), řády, cvičení atd. Celá vídeňská organizace sdružovala šest jednot, a to v II., III., X., XV., XVII. a XX. okrese.[95] K faktickému rozdělení tak v podstatě nedošlo. Čsl. Orel ve Vídni totiž ještě v roce 1921 přistoupil ke společnému orelskému ústředí a stal se první zahraniční župou Čsl. Orla. V rámci celé organizace si rovněž vytvořil vlastní zemskou radu, která sídlila ve III. okresu na ulici Reenweg č. p. 63.[96] Sjezd

[91] Vzdělavatelé (a to jak jednot, tak i vyšších orgánů) se starali o tu část orelské činnosti, která bezprostředně nesouvisela s tělesnou výchovou. Organizovali přednášky, plesy, divadla ap. Obtížnou práci měli především v zimních měsících, kdy byly jejich možnosti omezeny, neboť s členstvem nemohli trávit dlouhé hodiny venku. V Líšni např. vyřešili tento problém tak, že začali do spolkových místností nosit také různé stolní hry. Poměrně značnou oblíbenost si mezi nimi vydobyly šachy. Postupně zde vznikl klub šachistů, který kromě svých tréninků pořádal i šachové turnaje. Počet členů a zájem o šachy rychle narůstal. Problémem se ovšem stalo, že se šachisté začali věnovat této hře i namísto svých cvičení, divadelních zkoušek a dalších úkolů jednoty. Ostatní jednoty navíc byly vyzvány ke korespondenčnímu zápasu.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VII., 1922, č. 2, s. 32–33.

[92] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VI., 1921, č. 6, s. 109.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, X., 1925, č. 3–4, s. 35.

[93] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VIII., 1923, č. 5, s. 93.

[94] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VI., 1921, č. 6, s. 102–103.

[95] Tamtéž, s. 114.

[96] K oficiálnímu schválení stanov rakouského Orla jako samostatného spolku došlo dne 3. května 1923. Rakouské župě pak bylo oficiálně povoleno např. nošení orelských odznaků. Nebylo jí však povoleno nosit orelský kroj.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VIII., 1923, č. 5, s. 79.

dále rozdělil orelskou oblast na zemské celky, župy a okrsky. Jednotlivým zemím byla dána v orelské organizaci rozsáhlá autonomie, a to tak, že zároveň Čsl. Orel jako celek netrpěl roztříštěností.[97]

V této době se však opět rozhořel boj o tělovýchovné vzdělávání školních dětí. Na mnohých místech totiž učitelé vystoupili proti účasti žactva na cvičení v jednotách. Odvolávali se přitom na výnos moravské zemské školní rady číslo 4642 ze dne 15. února 1910, podle kterého museli vedoucí v soukromých tělocvičných kurzech pro vyučování dětí školou povinných prokázat odbornou způsobilost. Začali tak po cvičitelích vyžadovat průkaz způsobilosti a povolení zemské školní rady, přičemž hrozili zhoršením známky z chování a jinými tresty. Dne 16. června 1921 tak vznesl k moravské zemské školní radě požadavek na vysvětlení celé situace poslanec Jan Rýpar. Zemská školní rada pak výnosem číslo 21.778 ze dne 30. června 1921 odpověděla,[98] že Ministerstvo školství a národní osvěty již výnosem číslo 52.446 ze dne 17. září 1910 oznámilo, že se výnos číslo 4642 nemůže vztahovat na účast školních dětí na cvičení v jednotách, neboť to nejsou soukromé vyučovací kurzy. Po získání tohoto vyjádření se Čsl. Orel rozhodl proti těmto učitelům vší silou bránit.[99]

Čsl. Orlu v Čechách byly ale kladeny i další překážky, a to ze strany okresních a místních školních rad. Ty totiž mnohde odmítaly propůjčovat Čsl. Orlu své tělocvičny. Proti tomu opět zakročilo Ministerstvo školství a národní osvěty, na jehož popud pak vydala zemská školní rada výnos, který byl určen všem okresním školským radám v Čechách:

Orel: Ústřední list Československého Orelstva, X., 1925, č. 3–4, s. 50.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, IX., 1924, č. 4, s. 63.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, X., 1925, č. 11, s. 148.
Příručka osvětové práce orelské. (1921). Brno: Ústřední Osvětový Sbor Orla Čsl., s. 40.

[97] *Zpráva předsednictva: valný sjezd Orla československého v Brně 1. května 1923.* (1923). Brno: Čsl. Orel, s. 1.

[98] Tyto údaje o vydaném výnosu číslo 21.778 ze dne 30. června 1921 udává Čsl. Orel ve svém časopise. Ve Věstníku ministerstva školství a národní osvěty, III., 1920–1921 se ovšem ani přes veškerou snahu nepodařilo tento výnos dohledat.

[99] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VI., 1921, č. 7, s. 127–128.

„Z nařízení Ministerstva školství a národní osvěty ze dne 31. ledna 1922, č. 7941, žádám, aby mně byl do 8 dnů předložen statistický výkaz žádostí, podaných tělocvičným spolkem Orel za propůjčení tělocvičen ve školních budovách tamního okresu od 28. října 1918 počínajic. Při každé žádosti bude uveden způsob, jak byla vyřízena, po případě uveden důvod, proč nebyla vyřízena. Místopředseda zemské rady školní: Dr. Politzer.“[100]

Koncem roku 1921 se poprvé vážněji objevily neshody ve sjednocené orelské organizaci. Na Slovensku se totiž začaly ozývat hlasy, které požadovaly odtržení slovenského Orla od celé organizace a vytvoření samostatného spolku.[101] Tento návrh byl také předložen bratislavskými delegáty předsednictvu III. zemské konference Orla na Slovensku,[102] která proběhla v Trenčíně dne 3. ledna 1922. Bylo tedy zažádáno o změnu názvu na Orla Slovenského a změnu členského odznaku. Tuto otázku však nemohla vyřešit zemská rada, ale pouze celoříšský valný sjezd

[100] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VII., 1922, č. 2, s. 40.

[101] *Zpráva předsednictva: valný sjezd Orla československého v Brně 1. května 1923.* (1923). Brno: Čsl. Orel, s. 2.
Mezi veliké zastánce myšlenky na samostatnost Orla na Slovensku patřil (kromě Karola Sidora) Vojtech Tuka, který po skončení první světové války sledoval cíl opětovného připojení Slovenska k Maďarsku, od roku 1921 pak přeměnu Československa v česko-slovenskou federaci. Proto se také pokusil roku 1922 založit v Bratislavě za zády Čsl. Orla svého Slovenského Orla. Slovenští Orli však tento pokus překazili. Následující rok se pokusil na orelském shromáždění v Trnavě provést převrat, který mu měl pomoci dostat se do vedení Čsl. Orla na Slovensku. Ani tentokrát však úspěšný nebyl. Od 30. ledna 1923 inicioval založení tzv. Rodobrany, což byla polovojenská organizace, která měla chránit shromáždění Slovenské ľudové strany (později Hlinkovy slovenské ľudové strany) před narušováním ze strany politických protivníků. V této straně zastával ve druhé polovině 20. let funkci vůdce extrémního pravicového křídla, které bylo orientováno protičesky a separatisticky. Vojtech Tuka působil v letech 1925–1929 jako poslanec Národního shromáždění, kde vystupoval proti československé politice a velmi se angažoval pro slovenskou spolupráci s Maďarskem. Zorganizoval také bojkot prvního zemského sletu Orla na Slovensku velikou částí maďarsky orientovaných členů. Tento slet byl totiž zorganizován k desátému výročí založení Československa. V roce 1929 byl zatčen a odsouzen za špionáž v prospěch Maďarska. Na svobodu se ale dostal předčasně (původně byl odsouzen na 15 let) v roce 1937. Následně se snažil prosadit těsnou spolupráci Slovenska s Maďarskem a nacistickým Německem. Za své následné válečné zločiny byl ale po skončení druhé světové války znovu souzen a v roce 1946 popraven.
Bílek, J., Broft, M., Čada, V., Hronský, M., Karlický, V., Nesvatba, F., . . . Vávra, V. (1989). *Vojenské dějiny Československa, III. díl (1918–1939).* Praha: Naše vojsko, s. 150–151.

[102] Poprvé se delegáti slovenského Orla sešli v Novém Mestě nad Váhom dne 26. října 1919. Tehdy zde jednalo 15 lidí. Podruhé to bylo následující rok v Ružomberoku. Na jednání již přijelo více jak 40 delegátů. Na třetí zemské konferenci se pak objevilo okolo 160 delegátů. Perútka, J. (1980). *Dejiny telesnej výchovy a športu na Slovensku.* Bratislava: Šport, s. 68. Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VII., 1922, č. 1, s. 21.

Československého Orla. Jednání tak bylo zařazeno do programu jeho nejbližšího zasedání, které se mělo konat u příležitosti celostátního sletu v Brně. K odtržení ale nakonec nedošlo.[103]

V roce 1922 došlo naopak v Mukačevu k založení Orla pro Podkarpatskou Rus.[104] První jednota zde přitom vznikla až 30. dubna 1922, a to v Užhorodě. Předsednictvo ústřední rady schválilo, že bude Orel pro Podkarpatskou Rus včleněn do jednotné orelské organizace jako její autonomní složka.[105] Samostatný zemský svaz zde však v první polovině 20. let nevznikl.[106] Oficiální název této organizace schválený předsednictvem ústřední rady Čsl. Orla dne 30. května 1922 byl Orel v Podkarpatské Rusi. Tento název však takřka nevstoupil v platnost. Nedlouho poté byl totiž přejmenován na Karpatoruský Orel a dne 14. února 1923 byl předsednictvem ústřední rady Čsl. Orla schválen nový název, který zněl prostě Orel.[107]

Do konce roku 1922 došlo k dalšímu nárůstu počtu členů Čsl. Orla i jeho jednot. V této době se jednalo o 1 118 jednot, ve kterých působilo 12 845 cvičících členů, 10 657 cvičících členek, 8 587 dorostenců, 8 433 dorostenek, 17 787 žáků

[103] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VII., 1922, č. 2, s. 38.
Valný sjezd se ale u příležitosti sletu nakonec nekonal. Důvodem bylo, že v tuto dobu nebylo pro klidnou sjezdovou práci dostatečné množství času. U příležitosti sletu se tak konal pouze sjezd slavnostní, jímž byl slet oficiálně zahájen. II. řádný valný sjezd Čsl. Orla se tak konal až 1. května 1923.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VIII., 1923, č. 5, s. 77.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, X., 1925, č. 3–4, s. 52.

[104] Věstník sokolský: List Svazu československého sokolstva, XXIV., 1922, č. 20, s. 317.

[105] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VII., 1922, č. 5, s. 81.
Zpráva předsednictva: valný sjezd Orla československého v Brně 1. května 1923. (1923). Brno: Čsl. Orel, s. 2.

[106] V roce 1925 zde totiž stále působily pouze dvě jednoty, a to Mukačevo a Užhorod. Ty podléhaly přímo ústředí. Mukačevská orelská jednota však neměla dlouhého trvání. Zanikla ještě v první polovině 20. let.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, X., 1925, č. 24, s. 300.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, X., 1925, č. 3–4, s. 35.
Orelský věstník: Orgán zemské rady Orla Českosl. v Čechách, I., 1922, č. 11, s. 108.

[107] Ústřední rada dokonce chtěla přejmenovat celou organizaci na Orel, s čímž také předstoupila před II. valný sjezd Čsl. Orla, který se konal dne 1. května 1923. Důvodem bylo, že doufala, že by tato změna názvu povzbudila Poláky žijící v Československu ke vstupu do orelských řad.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VII., 1922, č. 6, s. 100.
Orelský věstník: Orgán zemské rady Orla Českosl. v Čechách, I., 1922, č. 11, s. 108.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VIII., 1923, č. 3, s. 50.

a 18 500 žaček. Jednalo se tedy o 76 809 cvičících, což bylo zhruba 63 % celé organizace. Další část členstva Čsl. Orla tvořili členové činní, zakládající, čestní a přispívající. Těch působilo v této době v řadách Čsl. Orla 45 373. Celkem tedy tvořilo Čsl. Orla 122 182 členů.[108]

7.1 Nástin obnovování činnosti Orla v Čechách

V Českých Budějovicích například zpočátku vše nasvědčovalo tomu, že místní Orel válku nepřežil. Probudil se totiž až na podzim roku 1919, kdy se zásluhou Františka Klimenta začalo pozvolna pracovat na jeho obnově. Došlo k navázání spolupráce s Moravany, o které se mohli Jihočeši opřít. Orelské hnutí se tak začalo postupně rozvíjet i na dalších místech jižních Čech. V roce 1920 již vykazovala činnost také jednota v Netolicích. Kromě ní ale nově vznikly jednoty v Lišově, Jindřichově Hradci, Vodňanech, Písku, Českém Krumlově,[109] Trhových Svinech a, tehdy stále ještě jihočeské, Kamenici nad Lipou. Tento rok také vstoupili jihočeští orlové do svazu Československého Orla. Ustavující chůze jihočeské Jirsíkovy župy se konala 1. ledna 1921. Během roku 1921 začala tato nová župa velice propagovat orelské myšlenky. Obstarala si kroje, začala pořádat vlastní místní akademie, veřejná cvičení a také výlety, které většinou veřejným cvičením končily. Do konce

[108] Porovnání velikosti členské základny a počtu jednot velkých tělocvičných organizací z této doby je poměrně složité. Důvodem je, že dohledání statistických údajů o všech těchto spolcích, které by pocházely z jednoho roku, je velice obtížné. Uvedené údaje proto pocházejí z let 1921 (ČOS a FDTJ) a 1922 (Čsl. Orel a SDTJ).
V této době sdružovala ČOS ve svých 2 976 jednotách 367 901 příslušníků, v 848 jednotách SDTJ bylo organizováno 92 440 příslušníků a, jak již bylo zmíněno, FDTJ čítala ve svých 1 295 jednotách 116 180 příslušníků (viz příloha 46, 47).
Beranová, J., & Waic, M. (1998). *Kulturně výchovná a vzdělávací činnost českých tělovýchovných organizací.* Praha: Národní muzeum, s. 61–69.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VIII., 1923, č. 10, s. 174–175.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VIII., 1923, č. 5, s. 80–92.
Zpráva předsednictva: valný sjezd Orla československého v Brně 1. května 1923. (1923). Brno: Čsl. Orel, s. 3.
Bureš, P., & Plichta, J. (1931). *Sport a tělesná kultura v Čsl. republice a cizině.* Praha: Almanach sportu, s. 113.
Tamtéž, s. 136.

[109] Státní okresní archiv Český Krumlov, Fond S – 11, Karton 1, Jednota Československého Orla, 1921–1947.

roku 1921 již Jirsíkova župa čítala více jak 4 000 členů sdružených do 8 okrsků.[110]

Také v Plzni byla činnost místní jednoty obnovena, a to na mimořádné valné hromadě, která se konala dne 24. července 1919. Zde promluvil mj. Antonín Havelka, a to o povinnostech Orla a navázal na jeho symbolické znázornění na pohlednici vydané k neuskutečněnému I. říšskému sletu roku 1915. Plzeňská orelská cvičení, která zpočátku probíhala v novém spolkovém domě na Tylově ulici č. p. 33 a později v místní školní tělocvičně,[111] začala být opět horlivě navštěvována. Byl také uspořádán první poválečný cvičitelský kurz. Jednota se tedy snažila dohnat vše, co válkou zameškala. Náčelníkem jednoty se stal Ladislav Korbel. Ten však tuto funkci nevykonával dlouho, neboť byl brzy povolán k zodpovědnějším spolkovým pracím. Po něm převzal funkci náčelníka František Pakštefl. Znovu se rozbíhaly spolkové přednášky, akademie, pravidelné schůze, výlety a zájezdy do okolí. V červenci 1920 byl ve Velharticích pořádán sjezd mládeže. Toho se zúčastnilo také 21 členek a členů plzeňské jednoty v krojích, kteří svou účastí přispěli ke vzniku místní jednoty. Tu brzy následovaly jednoty v Pocinovicích a Volšovech. Devět členů plzeňského Orla se také zúčastnilo zájezdu do Mariboru,[112] ze kterého přijeli velice nadšeni. Toto nadšení pak vedlo k založení Západočeské župy Jana Koziny se sídlem v Plzni.[113] Ta byla oficiálně založena na ustavující schůzi dne 6. března 1921. Jejím starostou byl zvolen Václav Veselý, náčelníkem Ladislav Korbel a náčelní A. Skuhrovcová. Župa byla následně rozdělena na tři okrsky – Plzeň, Pocinovice a Sušice. Do konce roku 1921 v ní bylo sdruženo 16 jednot.[114]

Svou činnost rychle obnovila i Středočeská orelská župa. V ní začaly znovu nejprve pracovat původní jednoty a nové byly zakládány. Opět byla diskutována

[110] *Vznik a stručné dějiny Orla v Čechách 1897–1921.* (1922). Hradec Králové: Osvětový sbor Brynychovy župy, s. 43–44.

[111] Školní tělocvičnu využívala jednota plzeňského Orla jen velice krátce. Záhy jí byla totiž odebrána a dána k dispozici Sokolu.

[112] *Orelský katechismus.* (1938). Třebíč: Československý Orel v Brně, s. 14.

[113] První myšlenky na zřízení župy nebo svazu se v Plzni objevily již před první světovou válkou. Nebyly však uskutečněny.

[114] *Vznik a stručné dějiny Orla v Čechách 1897–1921.* (1922). Hradec Králové: Osvětový sbor Brynychovy župy, s. 47–48.
20 let trvání jednoty Orla československého v Plzni 1913-1933. (1933). Plzeň: Orel československý, s. 10–12.

otázka, jaké je třeba dát jednotám vedení a směr a pomoci s prací tam, kde válka práci přerušila. Dne 10. dubna 1919 byla svolána schůze zástupců obnovených a nově vzniklých jednot. Na této schůzi došlo k obnovení župy, jejímž starostou byl zvolen Bedřich Klimeš. Hlavní práce župy pro rok 1919 spočívala v zakládání nových jednot, jejich posilování a udržování, provedení organizačního rozdělení a zavedení administrativy. Původní počet osob se v roce 1919 rozrostl ze 70 na 142. V Praze a na venkově bylo také zorganizováno několik tělocvičných kurzů. Teprve na župní schůzi dne 18. března 1920 byly přijaty návrhy na opětovné zřízení zaniklých jednot, z nichž jako první byla ustanovena jednoty vyšehradská.[115] Ta byla dne 5. června 1920 (formálně ale až na valné hromadě dne 17. června 1920) sloučena s jednotou novoměstskou. Tato „nová“ jednota se následně odloučila od Středočeské župy. Její činnost se zpravidelnila a centrum bylo přeneseno na Nové Město, kde byla jednotě poskytnuta tělocvična v Salmovské ulici. Této tělocvičny však využívaly také jednoty z Prahy II, Nuslí, Smíchova, Vinohrad atd. Tělocvična byla díky velikému zájmu o cvičení postupně zcela dostačujícím způsobem vybavena.[116]

Na následující valné hromadě, která se konala 20. března 1921, již župa čítala 37 jednot sdružených v pěti okrscích. Na této schůzi také došlo k pojmenování celé župy po jejím zakladateli a prvním starostovi – Bedřichu Pospíšilovi. Pro následující období byl starostou zvolen Hynek David, za jehož vedení začala župa opravdu vzkvétat. Začala více vystupovat na veřejnosti a vychovala si řadu schopných pracovníků. Koncem roku 1921 čítala již 69 jednot v 10 okrscích a pro rok 1922 začala připravovat svůj župní slet v Příbrami, který se zde konal ve dnech 4. a 5. června (viz příloha 48, 49).[117]

[115] *Vznik a vývoj prvé orelské jednoty v Praze: Dějiny “Křesťansko-soc. tělocvičné Jednoty První pražský Orel na Král. Vyšehradě“, nyní “Jednoty Orla Čs. Praha II. a VI.“: 1911-1926.* (1926). Praha: Jednota Orla Čs. Praha II a VI, s. 14.

[116] Vejvar, S. (2014). *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika), s. 139–140.

[117] *Vznik a stručné dějiny Orla v Čechách 1897–1921.* (1922). Hradec Králové: Osvětový sbor Brynychovy župy, s. 41.
Vznik a vývoj prvé orelské jednoty v Praze: Dějiny “Křesťansko-soc. tělocvičné Jednoty První pražský Orel na Král. Vyšehradě“, nyní “Jednoty Orla Čs. Praha II. a VI.“: 1911-1926. (1926). Praha: Jednota Orla Čs. Praha II a VI, s. 16–20.

Také ve Vídni se začal po skončení první světové války Orel vzmáhat. Z před válkou založených jednot nepřerušila činnost pouze jediná, jednota v X. okresu, což bylo místo s největší místní koncentrací Čechů. Nejednalo se však o nejstarší jednotu. Před ní byly založeny jednoty v XII., XV.[118] a XVII. okresu.[119] Ty však během války přerušily činnost. Jednota vídeňského Orla v X. okresu byla založena Janem Ježkem až v září 1910. Během války, kdy 38 cvičících členů bylo posláno na frontu, ji vedl tehdejší dorostenec a budoucí zemský náčelník Cyril Moučka. Ten zůstal ve vedení jednoty poměrně dlouho a později se stal i jejím čestným náčelníkem. Po skončení první světové války se sice přestěhovalo mnoho členů jednoty do nově vzniklého Československa, ale i přesto jednota[120] a celý Orel ve Vídni v následujících letech poměrně rychle sílil.[121] Účastnil se také I. sletu Orel-

Orelský věstník: Orgán zemské rady Orla Českosl. v Čechách, I., 1922, č. 11, s. 108.

[118] Jednota Vídeň XV. vznikla za přičinění místní skupiny Všeodborového sdružení křesťanského dělnictva v Rakousku, a to na podzim 1909. V tuto dobu zde ustanovilo 14 delegátů této skupiny tělocvičný odbor Orel. V první cvičební místnosti, která ležela v ulici Clementinengasse, však zahájila činnost pouze kategorie členů. Počáteční nedostatek cvičebních pomůcek, který bránil rozvoji tohoto odboru, byl rychle odstraněn. V roce 1911 zde začaly cvičit i ženy. V roce 1913 přesídlil odbor do nově postaveného spolkového domu Jednoty sv. Metoděje, kde se jeho činnost začala slibně rozvíjet. O osudu odboru však v následujících letech rozhodla první světová válka, která způsobila zánik spolkové činnosti. Teprve 8. července 1919 byla z trosek odboru ustanovena jednota Vídeň XV. Ta začala rychle pilně nacvičovat na již zmíněný Všeslovanský slet Orla, který se v roce 1920 konal v Mariboru. První veřejné cvičení se pak konalo v roce 1921, a to ve spolkové místnosti, která ležela v ulici Pelzgasse č. p. 17.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1934, č. 22, s. 254–256.

[119] Mezi poměrně významné patřila i jednota z XX. okresu. Ta byla založena 22. října 1911. První cvičení předvedlo jejích 38 členů již 23. října 1911. Členstvo, které zpočátku vedl pan Škvařil, původně cvičilo v sálu U Behnerta. Ten však jako tělocvična jednotě příliš nevyhovoval. I z toho důvodu byla pronajata přízemní místnost v Denisgasse č. p. 42. Na jaře 1912 vystoupili její členové a členky poprvé na veřejnosti se svými prostocviky, v srpnu pak cvičili na III. zemském sletu Orla v Kroměříži. Do první světové války, která činnost jednoty přerušila, byly zorganizovány celkem tři veřejná cvičení. Teprve 1. května 1919 se sešli staří členové jednoty, aby její činnost obnovili. Starostou byl zvolen A. Vágner mladší. Jednota si opět pronajala tělocvičnu a brzy nato začala organizovat své první tělocvičné hodiny a také I. poválečné veřejné cvičení. V roce 1922 byl A. Vágner mladší nahrazen J. Krejčou. Ve 20. letech se členstvo jednoty zúčastnilo obou sletů Čsl. Orla. Dne 15. června 1924 uspořádala jednota své II. veřejné cvičení a na podzim téhož roku se její závodníci zúčastnili I. závodů rakouské zemské rady. III. veřejné cvičení pak proběhlo 2. května 1926. Jednota však byla aktivní i v následujících letech.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVI., 1931, č. 9, s. 126.

[120] Největší rozmach této jednoty nastal v letech 1920–1921. V této době tvořilo její řady již 52 žaček a 56 žáků. Účast na cvičeních přitom činila okolo 96 %.

[121] V roce 1919 čítal Orel ve Vídni sice stále pouze 248 členů, ale v roce 1929 se již jednalo o 1 018 členů a v roce 1931 o 1 056 členů. V roce 1919 pocházela stále nejsilnější jednota

stva Československého v Brně roku 1922, kde jediný žák Orla z Vídně pocházel právě z X. okresu.[122] Jednalo se navíc o první jednotu Čsl. Orla ve Vídni, která si v Rakousku otevřela (zakoupila) svůj orelský dům.[123]

7.2 Organizace a financování

Své členstvo, které bylo sdružené v jednotách a župách, dělil Čsl. Orel na řádné a mimořádné. Mimořádnými členy byly v podstatě organizace s podobným programem, které do Čsl. Orla podaly řádnou přihlášku, na jejímž základě byly přijaty za člena. Řádným členem byl příslušník kteréhokoli „slovanského kmene" starší 14 let,[124] který byl po předložené přihlášce přijat za člena. Tito řádní členové se dále dělili na cvičící a necvičící. Cvičícím členem byl každý člen, členka, dorostenec nebo dorostenka, kteří se podrobili cvičebnímu řádu. Všichni ostatní členové (vyjma žáků) byli necvičící.[125]

Jednoty a župy Čsl. Orla byly jeho pobočnými spolky, které měly své vlastní stanovy. Nejnižším článkem Orla byla jednota. Ta měla rovněž svého starostu, jeho náměstka, vzdělavatele atd. Kromě toho měla ale také svůj cvičitelský sbor, který se skládal z náčelníka, náčelnice, cvičitelů a cvičitelek a vedoucích tělovýchovných odborů (např. jízdní, cyklistický, skautský,[126] lyžařský atd.). Jednotlivé

z X. okresu, neboť ta sdružovala 191 členů. Vídeňské členstvo však bylo nuceno vynakládat obrovské úsilí, aby svou zemskou organizaci udrželo.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVI., 1931, č. 5, s. 79–80.

[122] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XV., 1930, č. 22, s. 351–352.

[123] K zakoupení domu ale došlo až 26. listopadu 1932. Stál na ulici Puchsbaumgasse č. p. 39a a jednota ho již dříve využívala. Měla zde totiž své sídlo a tělocvičnu.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVIII., 1933, č. 2, s. 16–17.

[124] Mezi řádné členy započítával tedy Čsl. Orel příslušníky dorosteneckých a dospělých kategorií. Žáci stáli stranou této statistiky.

[125] Jak již bylo uvedeno v rozboru pramenů a literatury, nepodařilo se najít přesné znění orelských stanov z roku 1919. Proto bylo v tomto případě využito znění orelských stanov z let 1930 a 1940, které byly jejich aktualizovanou verzí.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 3, Stanovy Čsl. Orla 1930, Stanovy Čsl. Orla 1930, Stanovy Československého Orla (Schváleny Ministerstvem vnitra dne 12. dubna 1930, čís. 23.170–1930–6.).
Národní archiv, Fond Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Karton 132, sg.109-8/59 (Vývoj a činnost katolické tělovýchovné jednoty Orel), Sicherheitsdienst–RFSS, SD–Leitabschnitt Prag, Prag, den 1.2.1940.

[126] V Brně, které bylo centrem orelského života, Čsl. Orel rychle vzkvétal. Při I. jednotě Československého Orla ve Velkém Brně byl např. v srpnu 1919 utvořen odbor Družiny českých skautů-junáků. Tento odbor pak svolal na 22. srpna 1919 spolkovou schůzi do místnosti or-

jednoty byly seskupeny do větších celků – žup. Ty se ještě zpravidla dělily na okrsky tvořené několika jednotami. Počet jednot, které tvořily okrsek, závisel na rozhodnutí župního sjezdu. Rovněž každá župa měla kromě cvičitelského sboru svého starostu, jednoho, nebo dva náměstky, vzdělavatele, náčelníka, náčelnici, jednatele, pokladníka a popř. také dva až čtyři přísedící.[127]

Na IV. konferenci Orla bylo rovněž schváleno navýšení členských příspěvků,[128] které měly od 1. ledna 1919 nově činit pro cvičící členstvo (členy, členky) a dorost (dorostenci, dorostenky) 50 haléřů měsíčně. V této částce byl zahrnut správní příspěvek (30 haléřů) a „úrazové pojištění“ (20 haléřů). Členové a dorostenci činní (necvičící) a členové přispívající platili pouze správní příspěvek 30 haléřů. Naopak žactvo platilo pouze úrazový příspěvek 20 haléřů. Zápisné nových členů do jednoty

ganizace Svornost v Besedním domě. Zde pak přednášel např. patron této skupiny Čeněk Landa, a to o skautské ideji. Dalším přednášejícím byl vůdce skupiny Bohumil Smutník, který zde hovořil o skautingu v praxi. Pro brněnské orelské skauty však bylo zajímavější táboření v přírodě. Pro tuto činnost využívali např. zahrady Křesťansko-sociálního domu na Nové ulici. V roce 1920 zde vedl tento „tábor“ brněnský student Karel Mazal. Další skautská orelská skupina vznikla záhy, a to počátkem září 1919 v Novém Rousínově (dnes Rousínově). Tato skupina čítala zpočátku pouhých 12 členů, pro které bylo v sobotu 13. září zorganizováno první cvičení ve volné přírodě. To zahrnovalo zdokonalování plavecké techniky, plížení a maskování. Později byla do cvičení této skupiny zařazována orientace v přírodě pomocí hvězd. Koncem 30. let byli ale již orelští skauti téměř výhradně organizováni v Svazu katolických skautů. K vytvoření samostatných skautských orelských odborů se totiž vedení Čsl. Orla nemohlo dlouho odhodlat.
Orel: Věstník Orla Československého, IV., 1919, č. 9, s. 101.
Orel: Věstník Orla Československého, V., 1920, č. 2–3, s. 52.
Orel: Věstník Orla Československého, IV., 1919, č. 10, s. 119–120.
Československý Orel: program, dějiny, statistika. (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého, s. 13.

[127] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 3, Stanovy Orla 1940, Stanovy spolku Orel a jeho žup a jednot (opravené podle nařízení zemského presidia v Praze ze dne 29. prosince 1939 č. 77065 pres.).

[128] Vzhledem k tomu, že se Čsl. Orel snažil vybudovat pro své členy odpovídající zázemí, a to i na úrovních jednot, vyžadoval od svých členů, členek, dorostenců, dorostenek, žáků i žaček celou řadu nejrůznějších obětí, mezi které patřily i oběti finanční. Ty se však netýkaly žactva. Členské příspěvky, jejichž původní výši se bohužel nepodařilo dohledat, se platily čtvrtletně a představovaly největší finanční příjmy jednot. O výši finančního příspěvku rozhodovala výroční schůze jednoty. V příspěvkové knize jednoty muselo být navíc vždy zaznamenáno, zda se jedná o člena cvičícího, nebo necvičícího. Pro cvičící členstvo a dorost byla totiž příspěvková známka, kterou příslušníci obdrželi po zaplacení, dokladem o zaplacení úrazového poplatku. (V roce 1947 uvedla Šilingrova orelská župa ve svém sdělení, že Čsl. Orel má nejnižší členské příspěvky ze všech katolických spolků a organizací.)
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 9, Šilingrova 1945–48, SDĚLENÍ OREL-SKÉ ŽUPY ŠILINGROVY.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 4, Příspěvkový řád, Příspěvkový řád Čsl. Orla.

činilo většinou 1 Kč, u žactva to bylo zpravidla 40–50 haléřů. Výši této částky si však jednoty stanovovaly samy. Zakládající členové jednot pak platili pouze jednorázovou částku 100 Kč.[129]

„Úrazové pojištění“ fungovalo tak, že v případě, že se řádný člen Orla se zaplacenými příspěvky při cvičení zranil, mohl mu Čsl. Orel poskytnout určitý finanční příspěvek ze svého podpůrného fondu.[130] Finanční výpomoc mohla být vyplacena v případě, že zraněný byl neschopen vykonávat své zaměstnání po více jak tři dny. Na zisk příspěvku, o který zraněný žádal, však neexistoval právní nárok. Příspěvky, které Čsl. Orel vyplácel, pocházely ze speciálního fondu, který byl vytvořen z měsíčních příspěvků členstva a darů a tomuto účelu odevzdaných. Finanční pomoc, která byla u členstva 10, u dorostu 7 a u žactva 5 Kč za den,[131] mohla být v případě zranění přiřknuta příslušníkovi Čsl. Orla za následujících podmínek:

a) V případě, že se úraz stal při řádném cvičení stanoveném rozvrhem, a to jak v tělocvičně, na hřišti, na cvičišti nebo v jiných místech jednotou ke cvičení určených.
b) Při cvičení zvláštního cvičebního družstva resp. oddílu, který byl zřízen radou jednoty, když cvičení nebylo pro zvýšenou nebezpečnost z úrazové výpomoci Řádem pro úrazové výpomoci nebo usnesení Ústřední rady Čsl. Orla vyloučeno.
c) V případě, že se úraz stal na kurzu, veřejném vystoupení nebo jeho nácviku nebo závodech pořádaných ústředím, župou, okrskem či jednotou Čsl. Orla.
d) Při závodech, které nemusel nutně pořádat Čsl. Orel, ale kam byl závodník jednotou nebo vyšší institucí vyslán, a kde také vystupoval.

[129] Orel: Věstník Orla Československého, III., 1919, č. 8–12, s. 62.
Orel: Věstník Orla Československého, IV., 1919, č. 7, s. 59.

[130] Řád, kterým se řídila úrazová výpomoc, fungoval v Orlu již v roce 1913. V průběhu let se samozřejmě postupně měnil a zdokonaloval.
Orel: Věstník křesť.-socialního Orla československého, I., 1913, č. 11, s. 6.

[131] Výše příspěvků se v průběhu let měnila. Např. v roce 1946 činila již 30 Kč denně u členstva a 20 Kč denně u dorostu. Podpora se však vyplácela nejdéle 45 dní od utrpění úrazu.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 14, Úrazový podpůrný fond 1946, Úrazový podpůrný fond.

e) V případě, že se úraz stal při stavbě orlovny nebo její přístavby, stavbě či úpravě hřišť, a to pouze v případě, že byla tato činnost konána zdarma a za dozoru řádného stavebního odborníka.

f) Když při cviku, který byl nařízen nebo dovolen, byl přítomen zodpovědný cvičitel a bylo tak postaráno o dopomoc a záchranu.

Poskytnout finanční pomoc nebo podporu nebylo naopak možné v případech, kdy se úraz stal:

a) při chůzi nebo při jízdě na cvičení, na schůzi nebo jinou spolkovou událost

b) při cvičení nebo závodech na lyžích, saních, bruslení, ledním hokeji, fotbalu a házené

c) při jiných sportovních výkonech, které byly spojeny se zvýšeným rizikem úrazu

d) při vykonávání spolkových povinností nebo prací, za které měl člen získat odměnu

e) osobám zaměstnaným v orelských biografech v jakékoli práci, která mohla být konána i zdarma, ale kdy bylo zřejmé, že si měly tyto osoby platit nemocenské, případně i úrazové pojištění[132]

K soustavnému vedení tělesné výchovy byl následně v každé jednotě Čsl. Orla zřízen dvojí cvičitelský sbor, na jehož činnosti se mohli podílet pouze cvičící členi. První byl mužský a předsedal mu náčelník, druhý byl ženský a předsedala mu náčelnice. Kromě nich byli členy cvičitelských sborů také vedoucí šesti skupin, a to mužů, žen, dorostenců, dorostenek, žáků a žaček. Dalšími členy pak byli zvláště odborně vzdělaní členové, vedoucí jednotlivých odborů a vzdělavatel jednoty. Cvičitelským sborům náležela péče o systematickou tělesnou výchovu cvičenců, vykonávání všech pokynů a nařízení vydaných nadřízenými cvičitelskými sbory a

[132] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 4, Řád pro úrazové výpomoci, Řád pro úrazové výpomoci členstva Čsl. Orla.
Národní archiv, Fond Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Karton 132, sg.109-8/59 (Vývoj a činnost katolické tělovýchovné jednoty Orel), Sicherheitsdienst–RFSS, SD–Leitabschnitt Prag, Prag, den 1.2.1940.

příprava všech sportovních akcí jednoty. Povinnostmi členek a členů cvičitelského sboru bylo:

a) Zúčastnit se všech schůzí sborů.
b) Navštěvovat nácvičné hodiny cvičitelů, kurzy a tělovýchovné školy, do nichž byli vysláni.
c) Vést předepsaným způsobem cvičení a o jeho průběhu dělat záznamy.
d) Řádně se připravovat na každé cvičení.
e) Zúčastnit se veřejných vystoupení jednoty a jejich příprav.
f) Cvičení navštěvovat přesně a včas.
g) Udržovat ve svěřených družstvech kázeň, pořádek a bratrskou svornost.
h) Vykonávat svědomitě uložené práce.

Náčelníka a náčelnici volila na návrh cvičících členů a členek valná hromada společně s ostatními členy místní rady jednoty. Společným schůzím obou cvičitelských sborů předsedal náčelník. Ten také vedl při veřejném vystoupení celou jednotu. V té chvíli mu byli podřízeni všichni, a to včetně členů, kteří nebyli v krojích. Náčelník také rozřazoval cvičící členstvo a jednotlivá družstva přidělovал cvičitelům, dohlížel na zachování cvičebního řádu, svolával cvičitelský sbor ke schůzím, uděloval prozatímní dovolenou jednotlivým cvičitelům a ustanovoval jejich náhradníky. Tatáž práva měla i náčelnice, ovšem nad ženskými cvičícími skupinami. Náčelnice vedla ženy zcela samostatně. Náčelník však měl právo a povinnost navštěvovat i její cvičitelské skupiny, ovšem do cvičení nesměla zasahovat. Oba museli navštěvovat schůze místní rady a tam referovat o své návštěvě na cvičebních hodinách, průběhu cvičení a o přípravách na různé podniky (kurzy, školy, závody, veřejná vystoupení atd.).

V případě, že bylo nutno v jednotlivých skupinách cvičenců zřídit více družstev, ustanovil náčelník jejich cvičitele, ale to vždy až po poradě s vedoucím skupiny nebo odboru. V případě, že se na cvičení z nějakého důvodu nedostavil náčelník, místonáčelník ani určený cvičitel, byl povinen zahájit cvičení v danou

hodinu nejstarší člen cvičitelského sboru. V případě, že se někdo z cvičitelů nedostavil bez řádné omluvy třikrát, přestal být cvičitelem. Totéž platilo i pro ženy.

Náčelník si mohl po dohodě s vedoucími rovněž vybírat tzv. „čekatele“, kteří se připravovali na cvičitelskou funkci. Jejich povinnostmi bylo:

1. Účastnit se teoretických, praktických a nácvičných hodin cvičitelského sboru, na něž byli pozváni. To se týkalo i např. kurzů, škol ap.
2. Soukromě se teoreticky a prakticky vzdělávat v tělovýchově a orelské ideji.
3. Vypomáhat cvičitelům na jejich požádání a své funkce svědomitě zastávat.
4. Nejpozději do dvou let složit cvičitelskou zkoušku před cvičitelským sborem jednoty.

Samotná cvičení jednoty byla rozdělena na dvě kategorie.

1. Pravidelné povinné cvičení cvičících členů všech skupin a odborů. To se konalo podle možností dvakrát týdně. Tyto hodiny obsahovaly takové cviky, které vyhovovaly i cvičencům, kteří neměli v úmyslu zabývat se nějakým speciálním odvětvím tělesné výchovy. Cvičila se tedy:
   a) pořadová cvičení
   b) prostná cvičení určená pro veřejné vystoupení
   c) prostná cvičení účelová a zdravotní
   d) hry nebo popř. i základní cviky s nářadím, cviky převzaté z lehké atletiky a jiných sportů
2. Cvičební hodiny jednotlivých odborů[133]

7.3 Zahraniční vztahy

První světová válka značně přerušila také zahraniční styky Orla. Ten se také téměř okamžitě po jejím skončení začal snažit o jejich obnovení. Půl roku po

[133] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 4, Řád cvičitelského sboru jednot, Řád cvičitelského sboru jednoty.
Sborník Orla Československého. (1919). Brno: Ústřední rada Orla Československého, s. 24–32. Tamtéž, s. 38–44.

skončení první světové války se Čsl. Orel začal snažit o znovunavázání kontaktů s belgickými, a především francouzskými katolickými gymnasty. Tohoto úkolu se mj. zhostil Jan Šrámek, který odjel jako člen československé parlamentní delegace na několik týdnů do Francie a Belgie.

Záhy byl obnoven také kontakt s americkým Katolickým Sokolem,[134] který v první polovině roku 1919 zaslal do brněnského ústředí dopis, ve kterém ho zdravil a mj. prezentoval informace o své činnosti během první světové války. V dopise rovněž žádal Čsl. Orla o zaslání obdobných zpráv, na což Čsl. Orel samozřejmě ihned reagoval zasláním odpovědi.[135]

Na 25. ledna 1920 pak svolal Čsl. Orel do Brna svůj manifestační sjezd a vyzval své jednotlivé jednoty, aby ho obeslaly co možná největším počtem členů. Ze zahraničních hostí na něm účast předběžně přislíbili např. katoličtí sokolové ze Spojených států amerických. Historicky se jednalo o druhou delegaci Katolického Sokola, která na Moravě navštívila orelskou akci. Jejich starosta Hynek Dostál ze St. Louis si dokonce pro tuto příležitost připravil proslov. Kromě něj sem přijel z Omahy tajemník župy Velehrad – Václav E. Jelínek. Kromě své účasti na sjezdu byli oba připraveni strávit v Československu zhruba půl roku, během kterého chtěli přednést řadu přednášek o životě v USA.[136] Dále do Brna přijeli zástupci katolických spolků z Jugoslávie či Vídně. Vůbec poprvé se zde představili také členové katolické mládeže z Ratibořska. V předvečer manifestačního sjezdu uspořádal navíc Čsl. Orel k poctě svých hostů v místnostech brněnského besedního domu akademii. Ta se skládala celkem z 21 vystoupení, z nichž bylo dvanáct tělocvičných. První tělocvičné vystoupení zajistil studentský brněnský odbor v národních krojích, který předvedl prostná s valaškami. Na ně pak navazovaly další sestavy, mezi kterými nechyběly prostná, cvičení s praporky a kužely,

[134] *Československý Orel: program, dějiny, statistika.* (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého, s. 32.

[135] Orel: Věstník Orla Československého, IV., 1919, č. 5–6, s. 40–45.

[136] Na svou návštěvu na brněnském manifestačním sjezdu Čsl. Orla navázali Američané v červnu 1920, kdy Čsl. Orel uvítal na Moravě šestičlennou delegaci amerického Katolického Sokola. *Příručka osvětové práce orelské.* (1921). Brno: Ústřední Osvětový Sbor Orla Čsl., s. 39.

národní tance či cvičení na bradlech.[137] Na sjezdu se potom mluvilo převážně o účelu orelského hnutí, jeho rozmachu a nových úkolech.[138]

Jihoslovanská katolická tělocvičně-kulturní organizace mládeže Orel uspořádala ve dnech 29. července až 3. srpna 1920 již několikrát zmíněný I. slovanský orelský slet (tábor). Této velkolepé akce, která se konala v Mariboru, se účastnilo mnoho zahraničních hostí, mezi kterými nechyběl ani Čsl. Orel.[139] Ten zde byl navíc nejpočetnější zahraniční delegací, a to přesto, že si jeho členstvo hradilo veškeré výlohy zcela samo. Do Mariboru totiž odcestovalo 378 jeho členů, kteří se zúčastnili všech hlavních slavností.[140] Jeho cvičenci zde měli samostatně vystoupit v neděli 1. srpna. Muži měli cvičit prostná a sestavu v valaškami, ženy se měly představit na prostných a při sestavě s kužely a obručemi. Kromě toho zde členstvo Čsl. Orla chtělo předvést ukázku národních tanců a cvičení na nářadí. Samostatný výstup Čsl. Orla na prostných však znemožnilo počasí. Příslušníci Čsl. Orla se tak museli spokojit se společným vystoupením všech orlů a orlic na prostných (viz příloha 50). V rámci této slavnosti se konala také řada závodů. Těch se však Čsl. Orel neplánoval účastnit.[141]

Během slavností se ale rovněž setkali členové Čsl. Orla s osmnáctičlennou delegací francouzských katolických gymnastů, které vedl Armand Thibaudeau. Francouzi následně pozvali Čsl. Orla do Štrasburku na svůj slet v roce 1921.[142] Na oplátku pak byli oni pozváni na II. slovanský orelský slet, který se konal

[137] Orel: Věstník Orla Československého, V., 1920, č. 2–3, s. 32–33.

[138] *Československý Orel: program, dějiny, statistika.* (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého, s. 32.
Orel: Věstník Orla Československého, IV., 1919, č. 12, s. 148.

[139] 20 let trvání jednoty Orla československého v Plzni 1913-1933. (1933). Plzeň: Orel československý, s. 18.

[140] Z těchto 378 členů Čsl. Orla pocházelo 28 z Vídně. Společně se členstvem Čsl. Orla odcestovalo do Mariboru i pět členů Sdružení venkovské omladiny.

[141] Orel: Věstník Orla Československého, V., 1920, č. 1, s. 16.
Orel: Věstník Orla Československého, V., 1920, č. 12, s. 183.
Orel: Věstník Orla Československého, V., 1920, č. 4–5, s. 70–71.
Nová tělesná výchova: list pro tělesnou výchovu, tělocvik, sport, hry, skauting a pro vědecké studium těchto oborů, I., 1927–1928, s. 44.
Zpráva předsednictva: valný sjezd Orla československého v Brně 1. května 1923. (1923). Brno: Čsl. Orel, s. 5.

[142] *Příručka osvětové práce orelské.* (1921). Brno: Ústřední Osvětový Sbor Orla Čsl., s. 38–39.

v Brně v roce 1922. Kromě nich pozval František Metoděj Žampach do Brna také Slovince a Chorvaty.[143]

V průběhu mariborského sletu se rovněž konala porada zástupců Orla z Československa a Slovinska, na které byla diskutována otázka, zda má, či nemá být utvořen Svaz slovanského Orelstva. Obě strany se jednoznačně vyslovily pro utvoření takového organizace, nicméně v otázce jeho stanov došlo pouze k výměně názorů. Obě strany se dohodly na tom, že vypracují své návrhy stanov, které pak budou projednány na příští společné poradě.[144]

Na poradě ústřední tělovýchovné rady, která se konala 21. listopadu 1920, bylo rozhodnuto, že se Čsl. Orel zúčastní sletu katolických tělovýchovných organizací francouzských, který se konal ve Štrasburku ve dnech 6. až 8. srpna 1921.[145] Začátkem února 1921 došel ústřední radě Čsl. Orla dopis od ředitele štrasburské slavnosti s následujícím textem: *„Obdrželi jsme Váš ctěný dopis ze dne 28. ledna a jsme velice potěšeni, že hodláte se zúčastnit sjezdu strasbourgského. Jsme také ve velice srdečném spojení s Orly jugoslovanskými v Lublani. Zároveň Vám posíláme program, který Vám postačí pro studium technické části sletu. Oznamte nám laskavě správný příjem přiloženého programu. Zůstávám s nejsrdečnějšími pozdravy Váš oddaný A. Biecheler.“*[146] Do Štrasburku měla původně podle plánu odcestovat 24členná výprava československých orlů, která měla připravené svá vlastní tělocvičná vystoupení. Cviky jak pro členy, tak i pro členky byly pečlivě vybrány ústředním technickým sborem. Vyslání výpravy bylo schváleno na zasedání ústřední rady Čsl. Orla dne 23. ledna 1921.[147] Slavnosti byly rozděleny na dvě části, a to závody a slavnosti sjezdové, při nichž byla účast všech závodníků

[143] Tento slet byl současně prvním celorepublikovým sletem československého Orelstva.
[144] Orel: Věstník Orla Československého, V., 1920, č. 8–10, s. 106–119.
[145] *Československý Orel: program, dějiny, statistika.* (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého, s. 20.
Orel: Věstník Orla Československého, V., 1920, č. 12, s. 182–183.
[146] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VI., 1921, č. 2, s. 24.
[147] *Československý Orel: program, dějiny, statistika.* (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého, s. 32.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VI., 1921, č. 2, s. 23–32.

povinná. Závody, kterých se zúčastnilo okolo 12 tisíc závodníků, kteří reprezentovali 806 družstev,[148] byly organizačně rozděleny na deset částí, a to:

1. Povinné závody pro členstvo
2. Zvláštní závody pro členstvo a dorost společně
3. Nepovinné závody pro členstvo a dorost společně
4. Závody dorostu
5. Závody žactva katolických škol
6. Závody umělecké
7. Závody olympické (lehká atletika)
8. Zvláštní závody, přípravy vojenské
9. Závody trubačů (s píšťalami a bez nich)
10. Závody v bubnování

Francouzi dopředu počítali s účastí asi 25 tisíc návštěvníků z celé Francie. K nim přibyli hosté z mnoha dalších zemí. Pro Čsl. Orla to bylo první velké zahraniční vystoupení. Jeho předchozí účast na slavnostech v Mariboru byla pouze malým pokusem uplatnit se za hranicemi, ale stále pouze mezi Slovany. Čsl. Orel se zde chtěl předvést v co možná nejlepším světle, neboť svým výstupem plánoval utužit přátelské vztahy mezi ním a jeho francouzskými kolegy.[149] Jeho dalším cílem bylo získání poznatků a zkušeností pro jeho další práci v Československu. Čsl. Orel si totiž dobře uvědomoval, že je oproti svým francouzským kolegům organizací velmi malou, která za několik let své existence nemohla získat přílišné množství zkušeností. Proto také ústřední technický sbor Čsl. Orla odsouhlasil na své schůzi dne 8. května 1921, že se ve čtvrtek 26. května 1921 ve Vyškově uspořádá nácvičná hodina pro zájezd do Štrasburku.[150]

[148] Ne všichni závodníci patřili do některého z družstev. Téměř 390 soutěžících se zde předvedlo jako jednotlivci. Někteří cvičenci naopak soutěžili ve více družstvech.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VI., 1921, č. 9, s. 160.
[149] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VI., 1921, č. 2, s. 23–24.
[150] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VI., 1921, č. 3–4, s. 41–42.

Čsl. Orel stál hodně o to, aby mohl Francouzům předvést prvky ženského tělocviku, který byl v této době ve Francii stále dosti v počátcích. Přípravě vystoupení žen proto věnoval velikou pozornost.[151] Vedení Čsl. Orla se však dlouho nemohlo rozhodnout, zda se pokusí jeho cvičenci změřit síly s místními borci. Obecně se totiž předpokládalo, že když francouzská tělocvičná organizace existuje takovou řadu let, bude již na vysokém stupni vyspělosti a dokonalosti. K utvrzení této domněnky navíc přispěl fakt, že Čsl. Orel zhlédl ve slovinské Lublani cvičení elitního družstva z pařížského Montmartru. Čsl. Orel se tedy rozhodl, že se protentokrát závodů nezúčastní a bude se spíše pokoušet navázat solidní základy přátelství. Rovněž si chtěl nejprve důkladně prohlédnout, jak to ve Francii na závodech chodí, a získaných zkušeností využít příště.

Do Štrasburku nakonec odjelo okolo 80 zástupců Čsl. Orla. Po zhlédnutí závodů byli zástupci Čsl. Orla nuceni konstatovat, že se příštích závodů určitě zúčastní a že se rovněž pokusí umístit mezi prvními. V neděli 7. srpna 1921 pak Čsl. Orel předvedl své cvičení, za které od diváků sklidil značné ovace a od místních tělovýchovných odborníků slova uznání (viz příloha 51). Jeho program však byl kvůli časovému posunu celé akce značně zkrácen. Československí orlové tak mohli např. zacvičit na bradlech pouze jeden cvik. Ženám se cvičení povedlo, a to přesto, že jim Francouzi nepustili ke cvičení hudební doprovod. Prostná orlů, která byla poměrně těžká, vyvolala z tribun řadu nadšených výkřiků a slova obdivu. Totéž se opakovalo, když nastoupily a následně cvičily orlice s kužely. Celé cvičení bylo zakončeno rozdělováním věnců vítězům jednotlivých závodů, kteří je obdrželi přímo na cvičišti. Na závěr byly zahrány hymny všech zúčastněných národů. Čsl. Orel hodnotil své cvičení velice pozitivně. Navíc se díky navázání přátelských vztahů s Francouzi, Belgičany a dalšími národy podařilo zajistit účast těchto katolických gymnastů na blížícím se I. sletu Orelstva Československého v Brně roku 1922.[152]

[151] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VI., 1921, č. 7, s. 120–121.

[152] *Zpráva předsednictva: valný sjezd Orla československého v Brně 1. května 1923.* (1923). Brno: Čsl. Orel, s. 5.
Pětadvacet let jednoty Orla českosl. ve Vyškově 1905 - 1930. (1930). Vyškov: Jednota Orel čsl., s. 33.

Vystoupení žen Čsl. Orla ve Štrasburku navíc významně přispělo k tomu, že se ve Francii začalo silně uvažovat o zřízení ženské katolické tělocvičně federace. Byl tak sestaven přípravný výbor, jemuž bylo dáno za úkol, aby vznik této federace připravil. Zřejmě první schůze výboru se konala v Paříži dne 16. ledna 1922, a to u příležitosti zasedání UIOCEP. Pozvání na ni přijal i československý delegát Leopold Saňka, který zde podával zprávy o organizaci československých orlic a zkušenostech z ženského spolkového tělocviku. Výsledkem jednání byl vznik FCEPF (Fédération catholique d´Éducation Physique Féminine – Katolická federace ženské tělesné výchovy). Leopold Saňka následně novou federaci pozdravil a také pozval do Brna na blížící se orelský slet. Účast francouzských zástupkyň mu byla slíbena.[153]

Na počátku 20. let se usnesla ústřední rada Čsl. Orla na zahájení snah o vstup orelské organizace do UIOCEP.[154] Čsl. Orel do ní v podstatě patřil, nicméně oficiálního přijetí se Čsl. Orlu dostalo až na výroční schůzi unie, která se konala v Paříži dne 15. ledna 1923.[155] Tato organizace, která na počátku roku 1922 sdružovala katolické tělocvičné a sportovní svazy z Itálie, Francie, Belgie, Alsaska, Holandska, Švýcarska, Československa,[156] Lucemburska a Jugoslávie, navrhla na své výroční schůzi dne 15. ledna 1922, aby se její závody konaly v Brně

[153] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VII., 1922, č. 1, s. 7.

[154] Jádrem UIOCEP, která sdružovala katolické sportovce z několika zemí, byli nadále francouzští tělocvikáři a sportovci, kterých zde bylo organizováno okolo čtvrt milionu.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VI., 1921, č. 3–4, s. 41.
Československý Orel: program, dějiny, statistika. (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého, s. 32–33.
Zpráva předsednictva: valný sjezd Orla československého v Brně 1. května 1923. (1923). Brno: Čsl. Orel, s. 5.

[155] To, že Čsl. Orel prakticky již od roku 1921 patřil do UIOCEP, potvrzuje jednak navázání vzájemné spolupráce Čsl. Orla a UIOCEP, a jednak to, že tato federace ve svých dokumentech uváděla Brno a slet Orelstva v roce 1922 jako oficiální místo a dobu svých závodů.
Orelský katechismus. (1938). Třebíč: Československý Orel v Brně, s. 11.
Československý Orel: program, dějiny, statistika. (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého, s. 32.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VIII., 1923, č. 5, s. 83.

[156] Československo bylo v této době nejmladším členem svazu. Mimo tuto organizaci stály organizace Deutsche Jugendkraft - Reichsverband für Leibesübungen in katholischen Vereinen a Katolické Sokolstvo (české i slovenské) ze Spojených států amerických.

u příležitosti orelského sletu v roce 1922.[157] Tento návrh byl pro Čsl. Orla velice významný, protože si uvědomoval, že UIOCEP mezinárodní závody často nepořádá.[158] Pro Čsl. Orla to byla veliká pocta. Členstvo bylo upozorňováno na to, že se jedná o vůbec první závody této unie mimo románské země a zároveň první závody, které některá mezinárodní tělocvičná organizace oficiálně v Československu ohlásila. Celá unie přijala závodní cviky Čsl. Orla, jehož závody se tak změnily v závody mezinárodní.[159]

7.4 Kurzy a veřejná vystoupení

Vzhledem k tomu, že se na počátku 20. let orelské hnutí v Československu teprve víceméně utvářelo, nebyl počet velkých orelských kurzů nikterak závratný. Přesto s nimi Čsl. Orel začal velmi záhy. Ve dnech 27. až 30 dubna 1919 organizoval za účasti 27 členů technického sboru a náčelníků některých jednot kurz ústředního technického sboru Čsl. Orla v Olomouci. Na pořadu byly mj. pořadová a prostná cvičení, ukázky cvičení na nářadí, přednášky o první pomoci či estetice tělocviku.

K vedení členstva k tělovýchově však bylo nutné vyškolit cvičitele. Čsl. Orel tak začal pořádat kratší i delší cvičitelské kurzy. Mezi nimi byl např. kurz v Trenčíně či desetidenní kurz v Novém Mestě nad Váhom.[160]

Rovněž pro cvičitelky orlic byl v první polovině roku 1919 zorganizován kurz. Probíhal v Brně v Ochranovně bl. Zdislavy na Vídeňce, a to ve dnech 31. května a 1. června. První den se ho účastnilo 57 orlic z Čech, Moravy a Slezska. Druhý den jich přišlo ještě o 12 více. Cvičilo se celou sobotu a v neděli dopoledne. Sobotní

[157] Závody UIOCEP se měly původně konat v Římě. Zmocněnec a delegát Čsl. Orla zde – Leopold Saňka – však navrhl, aby se připojily k brněnskému sletu. Jeho návrh byl následně jednohlasně schválen.

[158] Před první světovou válkou se konaly dvakrát v Římě a několikrát ve Francii, kde však byly spojovány se závody francouzské federace. Po skončení první světové války se závody této unie konaly dvakrát, a to v Metách (Tato slavnost se konala ve dnech 24. a 25. května 1920 a Čsl. Orel na ni zaslal pouze pozdravný telegram.) a ve Štrasburku. V obou případech byly opět spojeny se závody francouzské federace.
Orel: Věstník Orla Československého, V., 1920, č. 8–10, s. 134.

[159] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VII., 1922, č. 1, s. 5–6.
Orelský věstník: Orgán zemské rady Orla Českosl. v Čechách, I., 1922, č. 3, s. 25.

[160] Orel: Věstník Orla Československého, IV., 1919, č. 8, s. 99.

večer se navíc nesl v duchu přednášek, na kterých mj. vystoupil František Metoděj Žampach.[161]

V tomto období byly ale o poznání více pořádány kurzy v župách (viz příloha 52), okrscích a jednotách. Čsl. Orel se navíc věnoval spíše svým veřejným vystoupením.

Vůbec prvním veřejným vystoupením celého Čsl. Orla po první světové válce byla brněnská akademie, která proběhla dne 24. ledna 1919. Druhé vystoupení pak Čsl. Orel zorganizoval o již zmíněné velehradské pouti dne 5. července 1919.[162] Mezi další vystoupení Čsl. Orla lze v tomto období započítat zájezd do Ružomberoku dne 3. srpna 1919 a do Malacek ve dnech 7. a 8. září 1919. V roce 1920 přispěly k nárůstu členské základny a počtu stoupenců Čsl. Orla druhá akademie, která proběhla dne 24. ledna, a manifestační sjezd, který se uskutečnil o den později. Obě akce byly uspořádány opět v Brně.[163]

Ve dnech 28. až 31. srpna 1920 se v Praze konal všeobecný sjezd československých katolíků. Toho se účastnili i zástupci Čsl. Orla. Kromě úvodních proslovů a několika referátů zde měli dokonce i svou vlastní akci, kterou byla orelské akademie na Žofíně. Tato akce se skládala celkem z dvaceti programových čísel, ze kterých bylo osm tělocvičných. Mezi nimi byla např. prostná cvičení, cvičení s kužely či cvičení s obručeni. Ty zde předváděli členky a členové z různých jednot.[164]

Následujícího roku navázal Čsl. Orel vystoupeními v Nitře, a to dne 13. února, a Olomouci, které naplánoval na 3. dubna. Toto byla všechna veřejná vystoupení organizovaná na celorepublikové úrovni do poloviny roku 1921. Kromě nich ale zorganizoval Čsl. Orel na počátku 20. let také řadu vystoupení menších, a to jak na úrovni žup (viz příloha 53–56), tak i na úrovni okrsků či dokonce jednot (viz příloha 57).[165]

[161] Orel: Věstník Orla Československého, IV., 1919, č. 5–6, s. 40–42.
[162] *Československý Orel: program, dějiny, statistika.* (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého, s. 18.
[163] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VI., 1921, Příloha „Orla“ č. 6, s. 1 (Valný sjezd Českoslov. Orla v Brně 1921, 12. června, Zpráva předsednictva), s. 7.
[164] Orel: Věstník Orla Československého, V., 1920, č. 8–10, s. 131.
[165] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VI., 1921, Příloha „Orla“ č. 6, s. 1 (Valný sjezd Českoslov. Orla v Brně 1921, 12. června, Zpráva předsednictva), s. 7.

Od června 1920 např. věnovali představitelé Brynychovy orelské župy, nejaktivnější župy v Čechách, téměř veškerý svůj čas přípravám svého II. župního sletu, prvního po sjednocení s Moravou a také prvního v Čechách po skončení první světové války. Do příprav se zapojili i členové Československé strany lidové z Hradce Králové a okolí, jichž bylo více jak 200. Uspořádaný slet byl obrovský (jednalo se o jakousi generální zkoušku na I. slet Orelstva Československého v Brně 1922). Zúčastnili se ho také Orlové z Prahy i Moravy. Slavnosti vypukly již v sobotu 6. srpna 1921, kdy byla večer pořádána v královéhradeckém Adalbertinu zdařilá orelská akademie. Druhý den ráno se do Hradce Králové sjelo okolo 15 tisíc hostů. Nelze se tedy divit, že i následný průvod byl obrovský a trval déle jak hodinu. Zúčastnilo se ho totiž okolo 50 tisíc lidí.[166] Odpoledne se na sletišti představilo okolo 2 500 orlic a orlů (viz příloha 58–61). Náčelník Josef Mencl, který cvičení připravoval, sklízel zasloužené uznání.[167] Největší orelská akce tohoto období však měla teprve přijít.

[166] Vejvar, S. (2014). *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika), s. 112–113.

[167] *Vznik a stručné dějiny Orla v Čechách 1897–1921.* (1922). Hradec Králové: Osvětový sbor Brynychovy župy, s. 32–35.

8 I. slet Orelstva Československého v Brně roku 1922

První návrhy na uspořádání sletu československého Orelstva padly nedlouho po skončení války. Ústřední rada Čsl. Orla dokonce již schválila dne 12. října 1919 uspořádání sletu v roce 1921, ale celá věc podléhala řadě dalších schvalování.[1]

8.1 Rozhodování o pořádání sletu

Na schůzi ústředního technického sboru Československého Orla se vůbec poprvé mluvilo o možnosti uspořádat slet dne 20. srpna 1920. Tato schůze proběhla ve Vyškově a z velké části se zabývala právě problémy uspořádání orelského sletu. Zde již byly diskutovány dva termíny, a to buď rok 1921, nebo rok 1922. Po diskuzi bylo rozhodnuto, že ústřední technický sbor Československého Orla, za souhlasu orelských zástupců z Čech a Slovenska, navrhne ústřední radě Čsl. Orla rok 1922. Důvodem pro toto rozhodnutí byl především fakt, že celá orelská organizace stále nebyla dotvořena.[2]

Dne 20. září 1920 se opět sešli představitelé Čsl. Orla, aby podrobněji diskutovali o svém plánovaném sletu. Místem, kde se měl konat, byla předběžně zvolena Olomouc. Diskutována však byla i možnost uspořádat slet v Brně. Výsledkem jednání bylo stanovení předběžného plánu a programu tělocvičných čísel. Celá slavnost byla naplánována tak, že cvičit budou samostatně žáci, dorostenci a studenti, na které pak naváže členstvo a členky a další spřátelené a pozvané katolické organizace, a to jak československé, tak i zahraniční.

Povinné cviky byly navrženy následujícím způsobem. Členstvo a členky měly cvičit prostná, dorostenci s tyčemi, dorostenky s kroužky, žáci prostná a žačky s praporky. Mimo tyto povinné sestavy měli ještě zacvičit členky s kužely, dorostenci a dorostenky společně na prostných a na nářadí a žactvo mělo předvést

[1] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, IV., 1919, č. 11, s. 131.

[2] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VI., 1921, Příloha „Orla“ č. 6, s. 1 (Valný sjezd Českoslov. Orla v Brně 1921, 12. června, Zpráva předsednictva), s. 8.

ukázky her. O tom, zda součástí sletu budou i závody, se mělo rozhodnout na následující schůzi, na které měly být diskutovány i návrhy cviků. Dne 3. října 1920 se poprvé v Brně sešel ženský technický sbor, který připravil svá cvičení na prostných, s kužely, kroužky dorostenek a praporky žaček. Dne 17. října 1920 se v Přerově sešel ženský a mužský technický sbor. Došlo zde k upravení a doplnění přijatých sestav. Rovněž byla zvolena smíšená komise, která se měla postarat o úpravu a tiskové vydání sestav a cviků pro plánovaný slet.[3] Dne 14. listopadu 1920 se sešel ústřední technický sbor ve Vyškově, kde byly projednány vnitřní záležitosti sboru. Došlo tak k definitivnímu schválení prostných mužů a žen, ke kterým měly být pořízeny fotografické snímky.

Na den 21. listopadu svolala ústřední rada Čsl. Orla společnou poradu s ústředním technickým sborem, na které bylo definitivně schváleno pořádání sletu v roce 1922. Místem, které bylo vybráno pro konání sletu, bylo Brno (viz příloha 62). Kromě toho došlo také ke schválení termínu sletu. Ten byl naplánován na dni 13. až 15. srpna.[4] Odpoledne pak pokračoval ústřední technický sbor v řešení sletových otázek.[5] Bylo jasné, že se nemá jednat pouze o slavnost moravskou, tím méně pak brněnskou, ale že Čsl. Orel plánuje uspořádat tuto akci jako manifestaci katolíků z celé republiky. Představitelé Čsl. Orla rovněž doufali, že je svými návštěvami na sletu poctí také spřátelené zahraniční katolické organizace.

8.2 Příprava sletu

Celý program sletu byl začátkem ledna 1921 vymyšlen takto. Dne 23. července měl proběhnout slet župy Sušilovy, na 30. července byl naplánován dětský den,

[3] Přesná podoba sestav na jednotlivých nářadích byla ještě před sletem upravována. V lednu 1922 vydal např. Čsl. Orel úpravu cvičení na bradlech v nižším a vyšším oddělení mužů, dále pak upravil sestavy na hrazdě a koni v soutěži o přebor Mezinárodní unie katolických gymnastů.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VII., 1922, č. 12, s. 14.

[4] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VI., 1921, Příloha „Orla“ č. 6, s. 1 (Valný sjezd Českoslov. Orla v Brně 1921, 12. června, Zpráva předsednictva), s. 8.
Zpráva předsednictva: valný sjezd Orla československého v Brně 1. května 1923. (1923). Brno: Čsl. Orel, s. 13.
Československý Orel. (1930). Brno: Československý Orel, (nestránkováno).

[5] Orel: Věstník Orla Československého, V., 1920, č. 12, s. 182–183.

dne 6. července se chystalo veřejné cvičení studentstva. Ve dnech 11. a 12. srpna se měly konat závody.[6]

Již v polovině ledna 1921 referovali zástupci ústředního technického sboru ústřední radě, že mají vypracované sletové cviky pro členy, členky, dorostence, dorostenky i žactvo. Kromě toho byl také vymyšlen program společných prostných a závodních cviků. Pro členy a členky již byly pořízeny fotografie sletových cviků.[7]

Hlavní část sletu měla tedy již v roce 1921 stanovený termín. Této části však mělo předcházet několik menších akcí, které byly naplánovány na druhou polovinu července a začátek srpna. Kromě samotného tělovýchovného programu a naplánovaného průvodu městem byly také v plánu porady a sjezdy kulturních, sociálních, hospodářských, dobročinných a jiných lidových organizací, trh s domácími výrobky, celá řada uměleckých podniků, jakými byly např. koncerty, divadla či nejrůznější orelské výstavy[8] a zájezdy do krajů proslulých přírodními a jinými krásami (Moravský kras, Tatry, Praha atd.).

Pro tento, oficiálním názvem I. slet Orelstva Československého v Brně 1922, který byl zároveň II. slovanským sletem orelským, přislíbili již v roce 1921 hojnou účast jugoslávští orlové. Kromě nich se plánovali sletu zúčastnit katoličtí gymnasté z Francie a český Katolický Sokol ze Spojených států amerických. Účast na sletu neodmítli ani zástupci vídeňského Orla, kteří to měli na slet samozřejmě ze všech zahraničních účastníků nejblíže. Pozvání obdržely také všechny katolické tělocvičné a sportovní svazy, které byly sdruženy v UIOCEP (Irové, Belgičané, Holanďané, Švýcaři, Lucemburčané a Italové).[9] Velikou otázkou ovšem bylo, zda

[6] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VI., 1921, č. 2, s. 21–23.

[7] Tamtéž, s. 32.

[8] Čsl. Orel plánoval kromě drobných výstav také velkou expozici, na které chtěl ukázat veřejnosti vývoj orelské organizace v průběhu let. V podstatě se na ní chystal prezentovat svou historii od dob, kdy působil pouze prostřednictvím tělocvičných odborů přidružených ke katolickým spolkům do roku 1922. Součástí výstavy měly být statistické diagramy, výsledky orelské kulturní a tělovýchovné práce, orelská literatura a tiskopisy, plakáty, plakety, obrazy, návrhy a fotografie orloven, odznaky, prapory či fotografie ze zahraničních cest. Celá výstava, na kterou Čsl. Orel chtěl shromáždit co nejvíce zajímavých materiálů z nejrůznějších jednot, měla následně sloužit jako základ orelského muzea. Za předpokladu, že by majitelé souhlasili, by tedy zapůjčené materiály zůstaly v Brně.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VII., 1922, č. 2, s. 32.

[9] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VI., 1921, č. 2, s. 21–23.

má Čsl. Orel také pozvat německé katolické turnery, a to jak žijící v Čechách, tak i v Německu. Vedení Čsl. Orla bylo totiž jasné, že by se jejich pozvání určitě nelíbilo Francouzům a Belgičanům.[10] O jejich přátelství orlové velice stáli, což pravděpodobně velice přispělo k tomu, že byli Němci protentokrát vynecháni.

Pozvání Katolického Sokola od Čsl. Orla bylo otištěno v obou časopisech vydávaných americkou organizací, a to v *Katolíku* (Chicago) a v *Hlasu* (St. Louis). K pozvání bylo připojeno provolání výkonné rady Katolického Sokola, jehož část je zde uvedena:

„ ...Veřejnost naše uvítá zajisté radostné zprávy, že Katolická Jednota Sokol hodlá vyslati na tento prvý všeorelský slet vzorné družstvo svých borců. Ještě dříve než úřední pozvání došlo, otázka obeslání všeorelského sletu na Moravě příštího roku byla sborům Katolické Jednoty Sokol předložena. Dle zpráv po roce jdoucích, návrh na obeslání Všeorelského sletu téměř jednomyslně sbory Katol. Sokolstva přijat.

Jedná se o dílo památné a významné jak pro Katol. Sokoly, tak i katolický lid náš vůbec. Bude to prvou výpravou našich Katolických Sokolů do staré vlasti, a družinu tuto provázeti budou zajisté i mnozí jiní, by tam – spolu s Katolickými Sokoly – vzdali hold nehynoucí lásky rodné vlasti svojí – tam poprvé pozdravili svobodný národ československý, a účastí svojí posilnili bratrské Orly v statečném jejich zápase za obrození katolického života v československé mládeži... "[11]

O vyslání družstva českých katolických sokolů ze Spojených států amerických se ve všech sborech, přesně podle vyhlášky, hlasovalo. Zájezd byl nakonec schválen naprostou většinou hlasujících. Katolický Sokol tak následně naplánoval vyslání sedmičlenného družstva, jehož členové byli pečlivě vybíráni ze všech zájemců, a to na zvláštních závodech konaných v každé župě. Vyslání družstva hradilo ústředí Katolického Sokola, které předpokládalo, že společně s oficiálním družstvem bude do Brna cestovat i několik set dalších zájemců.[12]

[10] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VI., 1921, č. 10–11, s. 190.
[11] Tamtéž, s. 190–191.
[12] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VI., 1921, č. 12, s. 218–219.

Za Belgičany potvrdil přijetí pozvání starosta tamní organizace katolických gymnastů M. Verdouck, který zaslal Čsl. Orlu přípis, jehož součástí byl i následující text:

„ …Jest mi zvláštním potěšením, že Vám mohu oznámiti rozhodnutí naší Jednoty, že se zúčastníme Vašeho velikého sletu, který uspořádáte v Brně v srpnu 1922.

Naše skupina bude sestávati z 25členného družstva ženského a 30členného družstva mužského a asi 150 Belgičanů nás doprovodí, aby poznali Vaši krásnou zemi.

Doufáme, že na sletě umožníte cizím Jednotám, aby cvičily: 1. prostná, 2. nářadí a cvičení žen. Později Vám ještě oznámíme, jakou ukázku naší tělocvičné methody předvedeme, a rádi bychom se zúčastnili též na večerní akademii skupinami a tancem… “[13]

Tento rok byly také ústřední radou Čsl. Orla učiněny první přípravy. Zvláštní organizační výbor ve složení František Metoděj Žampach, Čeněk Landa, Karel Novotný, František S. Pospíchal a František Dolanský vypracoval organizační plán celého sletu, který byl následující: Slet bude řídit sletová rada. Ta se bude skládat ze sletového předsednictva, zástupců zemských rad, ústředního technického sboru a z předsedů sletových odborů. Sletové předsednictvo bylo pětičlenné. Do jeho čela byl při ustavující schůzi, která se konala 10. března 1921, zvolen Antonín Kotulan. Z ústřední rady Čsl. Orla zasedali v předsednictvu František Metoděj Žampach a Čeněk Landa. Dalšími členy předsednictva byli Ladislav Daněk[14] a František S. Pospíchal.[15]

[13] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VI., 1921, č. 10–11, s. 190–191.

[14] Ladislav Daněk působil v polovině 20. let jako starosta zemské rady Čsl. Orla na Moravě a ve Slezsku. Této funkce se z časových důvodů (vykonával rovněž funkci poslance) vzdal až na V. zemské konferenci moravsko-slezské, která se konala v Brně dne 28. září 1926. Ve funkci zemského starosty Čsl. Orla ho nahradil František Leiner. Ladislav Daněk byl v roce 1925 rovněž členem organizačního výboru Mezinárodního olympijského kongresu v Praze.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, X., 1925, č. 3–4, s. 48–52.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XI., 1926, č. 19, s. 299–300.

[15] Jenom za rok 1921 konala sletová rada celkem osm sezení. Její předsednictvo pak vyřizovalo tento rok sletové záležitosti celkem na čtrnácti sezeních a poradách.

Sletové odbory, kterých bylo celkem patnáct, byly rozděleny do tří skupin. Každý odbor měl svého vlastního vedoucího. V první skupině (organizační) byly odbory propagační, zahraniční, slavnostní, pořadatelský a zábavní. Do druhé skupiny (hospodářské) patřily odbory hospodářský a zásobovací, ubytovací, dopravní, zdravotní a bezpečnostní. Třetí skupina (technická) zahrnovala odbor osvětový, tělocvičně-technický a stavební. Zcela samostatné pak byly odbory finanční a veřejnoprávní.[16]

V roce 1921 dále vydala ústřední rada Čsl. Orla společně se sletovou radou prohlášení, ve kterém stálo: *„ …Slet bude povinným a závazným shromážděním všeho členstva Československého Orla: členů i členek cvičících, činných i přispívajících. Nikdo nesmí zůstati doma, všecko, ale všecko, každá Jednota v plné síle jest povinna pod orelskými prapory přijít na slet. A také co nejvíce na cvičiště… "*[17]

Bylo jasné, že takováto ohromná akce bude vyžadovat dlouhodobou a náročnou přípravu, kterou mohl Čsl. Orel zdolat jen díky společné práci spousty členů z jednotlivých jednot. Pro rok 1921 bylo prozatím vyžadováno, aby každá jednota

1. začala šetřit na všech možných kroužcích, aby bylo možné z ušetřených peněz pořídit slavnostní kroje, cvičební úbory a zaplatit každému jednotlivci vypravujícímu se na slet náklady, které mu vznikly.
2. pomohla vybudovat sletový garanční fond, a to tak, aby veškeré Orelstvo disponovalo do 31. července 1921 vybranou zálohou ve výši alespoň jednoho milionu korun, přičemž náklady celého sletu byly předběžně spočítány na osm milionů korun. Tuto částku si plánoval Čsl. Orel z většiny vypůjčit a následně splatit. To ale až po skončení sletu, během kterého chtěl vydělat na vstupném a sletových akcích. Vybraná finanční záloha se měla celá složit do banky, od které si pak chtěl Čsl. Orel vypůjčit potřebnou částku na uskutečnění sletu. Z ní se měla zpočátku uhradit sletová propaganda, agitace, dozor při nácviku, tisk, plakáty atd. Celá finanční záloha měla vzniknout

Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VII., 1922, č. 1, s. 14.

[16] Zpráva předsednictva: valný sjezd Orla československého v Brně 1. května 1923. (1923). Brno: Čsl. Orel, s. 13–15.

[17] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VI., 1921, č. 3–4, s. 52–55.

z příspěvků jednot, členstva a dorostu a také od „přátel“ Orelstva. Ze všeho nejdříve však bylo jednotám uloženo vybrat sčítací sletovou daň, která byla ve výši 1 Kč. Tu vybíraly jednoty bez rozdílu věku či pohlaví. Tato daň musela být odvedena do 1. května 1921. Následující příspěvky pro členstvo byly stanoveny na 20 Kč, přičemž každý člen musel zaplatit nejpozději do 30. června 1921. Nezaplacení příspěvku mělo za následek vyloučení neplatiče z řad Orelstva. Zaměstnaní dorostenci platili příspěvek ve výši 10 Kč, nezaměstnaní dorostenci pak pouze 5 Kč. Příspěvky jednot byly stanoveny podle jejich velikosti. Pokud jednota čítala do 100 členů, platila 100 Kč. Pokud bylo v jednotě registrováno více jak 100 členů, platila jednota příspěvek ve výši 150 Kč. Částku 250 Kč pak musela zaslat v případě, že ji navštěvovalo více jak 200 členů. Nejednalo se však o dary ke sletu, ale spíše o jakousi finanční zálohu. V případě, že by tyto finance nebyly během sletu zcela vyčerpány, mohli je přispěvatelé žádat zpět.

3. věnovala maximální pozornost nácviku a vzdělávací činnosti, a to tak, aby členstvo nehledalo ve sletu zdroj pobavení a odpočinku.[18]

Vedení Čsl. Orla předpokládalo, že pokud se slet vydaří zcela podle představ, skončí velkým finančním ziskem, který bude následně využit ve prospěch Orelstva. V případě, že by zůstala finanční jistina nevyčerpána, bylo v plánu nechat přispěvatele rozhodnout, co se s ní má stát. Byla zde samozřejmě varianta vrácení peněz přispěvatelům či možnost věnovat peníze orelským institucím (jednotám, župám, ústředí atd.). Teprve při velkém finančním neúspěchu, který by mohl být zapříčiněn špatným počasím, a tudíž i menší návštěvností či poklesem cen prodejného materiálu, se mělo sáhnout na garanční fond, ze kterého měl být případný schodek uhrazen.

Ústřední technický sbor Čsl. Orla se na své schůzi dne 8. května 1921 usnesl, že hodlá pro župní náčelníky a náčelnice uspořádat v Brně nácvičnou hodinu

[18] Tamtéž.

sletových cviků, a to v neděli 29. května 1921 pro ženy a o týden později i pro muže.[19]

V polovině června 1921 byly přípravy na slet v plném proudu. Vlaky přepravovaly celé vagóny materiálu nezbytného pro výstavbu sletiště. Odhad byl takový, že jenom dříví bude muset být na sletiště, které stavěl Čsl. Orel na tzv. Bauerově rampě na Starém Brně před Pisárkami,[20] dovezeno 120–130 vagóny. Celý stadion byl naplánován tak, aby pojal 5 000 cvičenců, a to při rozestupech 1,85 metru, a zhruba 90 000 diváků.[21] Samotné cvičiště (viz příloha 63, 64) mělo rozměry 122,1 × 140,6 metru, tzn., že zabralo plochu 17 167,26 m^2.[22]

Na schůzi náčelnické rady Čsl. Orla dne 16. října 1921 se mj. schvalovaly sletové opravy a doplňky cviků. Bylo rozhodnuto, že připravené cvičení žaček s praporky je nevyhovující, a tudíž že bude nahrazeno prostnými žaček. Dále bylo odsouhlaseno, že závody proběhnou v nižším a vyšším oddělení,[23] a to odděleně, a o přebor Mezinárodní unie katolických gymnastů. V nižším a vyšším oddělení měli tudíž závodit příslušníci Čsl. Orla zvlášť a zahraniční hosté rovněž zvlášť. Závodů o přebor Mezinárodní unie katolických gymnastů se naopak měli zúčastnit všichni.[24]

Program cvičení však byl znovu upraven na plenární schůzi náčelnické rady Čsl. Orla dne 8. prosince 1921. Žáci a žačky se měli představit na prostných a předvést ukázky her. Dorostenci dostali za úkol nacvičit výstup s tyčemi a další blíže nespecifikovaný výstup, který Čsl. Orel nazval „různosti“. Dorostenky se připravovaly na cvičení s kroužky a na ukázku národních tanců. Muži a ženy se měli předvést zatím pouze na prostných, ale diskutovalo se i o výběru nářadí. Také organizace závodů byla plenární schůzí upravena. Nově neměl závodit zvlášť Čsl. Orel a zvlášť zahraniční hosté, nýbrž jak ve vyšším a nižším oddělení, tak i

[19] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VI., 1921, č. 5, s. 86–92.
[20] *Orelský katechismus.* (1938). Třebíč: Československý Orel v Brně, s. 11.
[21] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VI., 1921, č. 8, s. 147.
[22] Věstník sokolský: List Svazu československanského sokolstva, XXIV., 1922, č. 35, s. 551.
[23] Čsl. Orel často vypisoval pro členstvo závody v několika odděleních. Členstvo se do těchto oddělení samo hlásilo. Čím bylo oddělení vyšší, tím byla vyžadována i vyšší úroveň jednotlivých cvičenců, na které byly odpovídajícím způsobem kladeny nároky.
[24] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VI., 1921, č. 10–11, s. 199.

v závodech o přebor Mezinárodní unie katolických gymnastů mohl závodit každý, kdo se přihlásil a kdo dosáhl při rozřazovacích zkouškách požadovaného počtu bodů pro danou kategorii.[25] V pondělí 14. srpna měly proběhnout schůze, porady a lidová slavnost na sletišti. Na úterý 15. srpna byla na sletišti naplánována mše, na kterou mělo navázat rozdělování cen závodníkům a závěrečné cvičení. Následující den chtěl Čsl. Orel vzít zájemce do Moravského krasu a ukázat jim památná místa na Moravě. Počítalo se ovšem s tím, že i tento plán bude upraven, doplněn a upřesněn.[26]

Koncem roku 1921 byl program sletu definitivně schválen a naplánován následujícím způsobem: V neděli 30. července ráno se měl konat průvod městem. Tento den byl dále věnován dorostu a žactvu. Na odpoledne bylo naplánováno veřejné sletové cvičení, na kterém se měli představit dorostenci s tyčemi, dorostenky s kroužky a žactvo na prostných. Na toto cvičení navazovaly dorostenecké „různosti“ a ukázka národních tanců, které se měly zhostit dorostenky. O týden později se mělo konat vystoupení studentstva, jehož součástí měly být prostná, cvičení s praporky, cvičení na nářadí či lehkoatletické závody.[27] Na sobotu 12. srpna byly od 6:00 naplánovány závody členstva v nižším a vyšším oddělení. Hlavním sletovým dnem byla zvolena neděle 13. srpna.[28] Od 5:30 se chystalo seřazování cvičenců, kteří pak měli v 7:45 vyjít na sletiště. Samotné cvičení členstva následovalo až odpoledne. V 15:00 ho měly zahájit ženy na prostných. Po nich měly být předvedeny cviky na nářadí. V pořadí třetí číslo patřilo hostům, na které navázali muži na prostných. Následující den byly naplánovány závody v lehké atletice, jejichž začátek byl stanoven na 6:00, a o přebor Mezinárodní unie kato-

[25] Nácvik povinných sestav probíhal po jednotách. Jejich cvičící však byli kontrolováni na župních kurzech. Župy pak vedly evidenci všech cvičících členů. Tato plenární schůze rovněž, po dohodě Čsl. Orla s JOZ (Jugoslovanska Orlovska Zveza – Jugoslávský orelský svaz), stanovila, že závody při sletu bude pořádat Čsl. Orel společně se svými jugoslávskými kolegy.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VI., 1921, č. 12, s. 225.

[26] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VI., 1921, č. 2, s. 21–23.

[27] Tato část programu byla ale nakonec přeložena na pondělí 14. srpna.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VII., 1922, č. 5, s. 75–77.

[28] *Československý Orel: program, dějiny, statistika.* (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého, s. 20.
Bránský, J., Vítek, J., & Parma, J. (2009). *Orel v Boskovicích - 100 let.* Boskovice: Orel, s. 21.

lických gymnastů. Večer pak od 19:00 měla proběhnout mezinárodní tělocvičná akademie. Zakončení sletu bylo naplánováno na 15. srpna. Tento den se měl nést ve znamení krojového průvodu, slavnosti a národních zvyků.[29]

V lednu 1922 byl zveřejněn rámcový program slavností. Celé sletové slavnosti byly rozděleny na tři části, kterými byly podniky přípravné, slavnosti předběžné a samotný slet. Přípravnými podniky byly rozřazovací zkoušky a informační schůzky v okrscích a jednotách. Předběžné slavnosti měly být zahájeny slavnostním sjezdem Čsl. Orla v neděli 15. července 1922 v Brně. Tento sjezd byl vlastně také oficiálním zahájením sletu. Koncem července se pak měl konat slet orelského žactva a dorostu. Jeho účastníci měli přijet do Brna dne 28. července. Následující den je čekala prohlídka města a zkoušky na cvičišti. Jejich hlavní den byl 30. červenec, kdy je čekal slavnostní průvod městem až na sletiště a následné veřejné cvičení.[30]

O týden později byly naplánovány slavnosti katolického studentstva. To se chystalo přijet do Brna buď v pátek 4., nebo až v sobotu 5. srpna, kdy už by však na něj čekaly zkoušky na sletišti. Následující den pak měl obdobný průběh jako v případě žáků a dorostenců. Vlastní slet Čsl. Orla spojený s mezinárodními závody katolických gymnastů měl být zahájen ne v Brně, ale v Praze, a to ve čtvrtek 10. srpna 1922. Tento den měli do Československa dorazit zahraniční hosté, které čekala prohlídka města, ubytování a večerní koncert. Očekávala se (i byla slíbena) účast Slovinců, Chorvatů, Poláků, Rusínů, Francouzů, Belgičanů, Holanďanů, Švýcarů, Rakušanů, Američanů a Italů. Pozváni však byli i Lucemburčané, Angličané a Irové.[31]

[29] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VI., 1921, č. 12, s. 225.

[30] Slavotínek, I. (2001). *K historii Sokola, Orla a skautingu na Prostějovsku do roku 1948*. Prostějov: Městská knihovna v Prostějově, s. 9.

[31] Do 13. června 1922 bylo na slet přihlášeno okolo 480 Chorvatů. Ze Záhřebu však Čsl. Orlu psali, že jich přijede zhruba 600. Dalších 80 účastníků z jihu ohlásilo Sarajevo. Stranou však nezůstala ani další města, a to např. Osijek či Sinj.
Účast Poláků přislíbil Čsl. Orlu mj. gen. Józef Haller. Ten sám plánoval vyslání dvacetičlenné delegace skautů z organizace Związek Harcerstwa Polskiego, jehož byl v letech 1920–1923 předsedou.
Z Bruselu se na slet do Brna chystalo asi 800 osob. Zhruba 500 jich pocházelo z francouzské části FNSCG (Fédération Nationale de Sociétés Catholiques de Gymnastique & d'Armes –

Teprve po prohlídce dalších zajímavých míst v Čechách a na Moravě se hosté měli dostat v pátek večer do Brna. Poslední účastníci sjezdu se však očekávali až o den později. V sobotu 12. srpna byly ale již od 6:00 na sletišti naplánovány mezinárodní tělocvičné závody v nižším a vyšším oddělení, které měly trvat zhruba do 14:00. Od 15:00 do 18:00 měly na sletišti proběhnout zkoušky na sletová prostná. Hlavním sletovým dnem ale byla již dříve uvedená neděle 13. srpna.[32] Již od 6:00 bylo organizováno řazení do průvodu městem, kterého se, kromě početných zástupců Čsl. Orla, měli zúčastnit také zahraniční hosté. Veřejné cvičení mělo vypuknout okolo 15:00 a trvat zhruba čtyři hodiny. V pondělí 14. srpna byly od 6:00 na programu závody v lehké atletice a o přebor Mezinárodní unie katolických gymnastů. V úterý 15. srpna se měl konat krojový průvod městem na sletiště, kde bylo naplánováno vyhlášení výsledků závodů.[33] Tento den se také měli začít všichni ubírat směrem domů.[34]

Národní federace katolických gymnastických a zbrojních společností). Druhá část, vlámská, pocházela z Gentu.

Rakušané ohlásili před sletem účast asi 250–300 členů.

Z Američanů byli na slet dlouho přihlášeni pouze zástupci českého Katolického Sokola (Katolická Jednota Sokol se St. Louis ve Spojených státech amerických). O slovenském katolickém Sokolu (Římsko- a Grécko-katolícka Telocvičná Slovenská Jednota Sokol z Passaic ve Spojených státech amerických) neměl Čsl. Orel žádné zprávy. O jeho účasti se rozhodlo až na valné hromadě dne 22. ledna 1922. Slovenský Katolický Sokol naplánoval vyslání svého čtrnáctičlenného družstva, na jehož výpravu bylo ústředím uvolněno 10 tisíc dolarů.

Itálii měli na sletu zastupovat členové katolické tělocvičné a sportovní organizace Federazione associazioni sportive cattoliche italiane.

Velká výprava anglických katolíků se v srpnu 1922 účastnila v bavorském Oberammergau pašijových her. Odtud se pak chystala cestovat na orelský slet v Brně. Tuto informaci přinesl londýnský deník *The Univers* dne 24. března 1922.

Dále se na slet chystali zástupci organizací UIOCEP, FGSPF, FNSCG z belgického Bruselu, FASCI (Federazione delle associazioni sportive cattoliche italiane – Federace italských katolických sportovních sdružení) se sídlem v italském Římě, Federazione Ginnastica Lombardia z Milána v Itálii, Schweizer Katholischer Turnverband ze švýcarského města Winterthur a JOZ ze slovinské Lublani.

Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VII., 1922, č. 3–4, s. 57.

Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VII., 1922, č. 6, s. 93–104.

Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VII., 1922, č. 7, s. 117.

Československý Orel: program, dějiny, statistika. (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého, s. 20.

[32] *Orelský katechismus.* (1938). Třebíč: Československý Orel v Brně, s. 11.

[33] Slavotínek, I. (2001). *K historii Sokola, Orla a skautingu na Prostějovsku do roku 1948.* Prostějov: Městská knihovna v Prostějově, s. 9.

[34] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VII., 1922, č. 1, s. 9–12.

Mezi členy čestného předsednictva sletu se objevilo mnoho zahraničních hostů. Mezi nimi nechyběli arcibiskupové a biskupové, ministři, poslanci a senátoři či přední představitelé katolických organizací.[35]

Na slet ale také přijeli zástupci svazů či organizací, jejichž hlavní činností nebyla tělesná výchova a sport. Výprava Národního svazu českých katolíků z Ameriky v počtu okolo 180 členů přijela do Prahy ve středu 24. května. Tam byla uvítána asi tisícovkou orlů v krojích.[36]

8.3 Průběh sletu

Samotný slet vypuknul v neděli 16. července 1922. Slavnostní sjezd československého Orelstva byl totiž ustanoven jako první oficiální sletová slavnost. Dějištěm zahájení sletu se stala dvorana brněnského Besedního domu, kde byl sjezd zahájen starostou Čsl. Orla Janem Šrámkem.

První tělocvičné vystoupení bylo na sletu odcvičeno v sobotu 29. července 1922 odpoledne. Nejednalo se však o oficiální cvičení, nýbrž o poslední zkoušky před veřejným vystoupením, které bylo naplánováno na následující den. Přesto byly zanedlouho tribuny naplněny diváky. Celkem zde nastupovaly ke cvičením čtyři skupiny, a to v pořadí žáci, žačky, dorostenci a dorostenky. Samotná cvičení vcelku nevykazovala problémy, ale během nástupů žaček a žáků se nepřesnosti ukazovaly častěji. Žáci byli při svém prvním vystoupení navíc velmi překvapeni sletovou atmosférou, a proto je náčelník vyzval k odchodu, aby pustili k nácviku další skupinu, kterou byly žačky. Žáci pak znovu vystoupili po dorostenkách. Chyby byly na závěr celé akce vyřčeny a opraveny náčelníkem a vedoucími jednotlivých skupin.

Druhý den byli nejmladší orlové od časného rána řazeni do průvodu. Ten vyšel z Lužánek těsně před 9. hodinou. Cílem průvodu bylo orelské sletiště. V čele průvodu jela dvě auta s předsedou sletové rady Antonínem Kotulanem, hlavním pořadatelem Čeňkem Landou a starostou Hlinkovy župy Milanem Tvrdým. Za

[35] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VII., 1922, č. 8, s. 147–148.
[36] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VII., 1922, č. 6, s. 94.

nimi následovali další vrcholní představitelé Čsl. Orla i zahraničních svazů. Po nich již přišli na řadu jednotliví mladí cvičenci z několika zemí světa.[37] Průvodu městem se zúčastnilo více jak 2 000 čsl. orlů, 9 hudeb a jeden sbor s fanfárami. Praporů a vlajek bylo napočítáno 82. K tomu je však nutno připočíst ještě další delegace. Dohromady tak prošlo Brnem okolo 15 000 lidí.

Od 10:40 probíhala na sletišti mše, po které již následovalo samotné cvičení. To řídil z náčelnického můstku říšský náčelník František Přikryl. Žačky nastoupily ke cvičení dvěma proudy o 32stupech, přičemž jejich celý nástup trval 20 minut. Celkem jich nastoupilo 2 880. Cvičení bylo provedeno velice zdařile (viz příloha 65). Byla z něj patrná veliká secvičenost, kterou získaly žačky při župních cvičeních. Vzhledem k tomu, že panovalo poměrně veliké teplo, byla připravena také zdravotní služba. Ta musela zakročit asi ve 20 případech.

Po odchodu žaček, které opouštěly svá stanoviště v osmi osmistupech, které se později změnily ve čtyřstup, přišli na řadu žáci (viz příloha 66). Ti nastupovali i odcházeli obdobně jako žačky, i když jejich nástup byl o poznání hbitější. Ke cvičení jich nastoupilo 3 520. Žákovská prostná byla odcvičena hbitě a s chutí. Na samotných cvičencích nebyla téměř znát únava a zakročení zdravotní služby nebylo rovněž téměř zapotřebí.

Následoval nástup dorostenek v počtu 2 140. Ty vstoupily na cvičiště ve dvou proudech dvanáctistupů, které byly následně rozděleny na šestistupy. Poté dorostenky vytvořily na cvičišti čtyřúhelník, který se rozdělil na několik trojúhelníků, z nichž se vyvinuly konečné proudy třístupů, které se následně rozestoupily. Cvičení dorostenek (viz příloha 67) s kroužky bylo již o poznání náročnější než předchozí dvě. Přesto byly zákryty porušeny pouze nepatrně, a navíc pouze na závěr celého cvičení. Na dorostenkách se však horko podepsalo o poznání více. Zdravotní služba musela zasahovat asi v 70 případech.

Dorostenců nastoupilo 2 704. Zprvu vytvořili kříž, poté kosočtverec. Při následném pochodu na značky však byly dva jejich proudy špatně zavedeny. Následný rozestup byl ovšem proveden téměř bezchybně. Dorostenci (viz příloha

[37] *Československý Orel: program, dějiny, statistika.* (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého, s. 20.

68) předvedli nejdokonalejší cvičení ze všech skupin, které dosud vystoupily. Byli za to také odměněni nadšeným potleskem asi 30 tisíc diváků. Vedení Čsl. Orla však bylo spokojeno nejen s nimi, ale i s ostatními cvičenci. Chyby, které se během cvičení vyskytly, mu byly dobrým poučením do budoucna.[38]

Získaných zkušeností chtěl Čsl. Orel okamžitě využít. Času ale nebylo nazbyt. Další jeho cvičení bylo naplánováno na následující neděli. Byly tak rychle opravovány a doplňovány propozice, porada stíhala poradu. Také na sletišti bylo živo. Na výstaviště proudily tisíce návštěvníků, které zde mj. čekala hudba a příjemné posezení. Hlavní sletové dny pozvolna začínaly příjezdem hostů z ciziny. Ve čtvrtek 10. srpna odpoledne přijela do Břeclavi výprava jihoslovanského Orla v počtu 1 200 osob. Ta se do Brna dostala až v pátek ráno. V obou městech byla nadšeně uvítána.

Tento den začali do Čech přijíždět také cvičenci ze západní Evropy. Ve čtvrtek 10. srpna přijeli do Prahy Francouzi a Švýcaři a po nich i Belgičané z Gentu. Další skupina Belgičanů přijela díky zdržení v Německu až do Brna, a to v pátek v půl jedné ráno.[39] První dvě skupiny čekala v Praze početná delegace orlů a amerických katolických sokolů. Uvítací výbor pro belgickou delegaci byl o poznání menší, protože většina lidí doprovázela Francouze a Švýcary na Žofín na snídani. Večer se konala slavnostní akademie, kde mj. vystupovali se svými tělovýchovnými čísly zahraniční hosté. První vystoupilo družstvo Katolického Sokola ze Spojených států amerických, které zacvičilo s velkou elegancí a jistotou prostná. Po nich následovalo vystoupení osmnáctičlenné francouzské skupiny, kterou na závěr vystřídali Švýcaři. Tato tři vystoupení ukázala tři systémy tělesné výchovy – katoličtí sokolové český, Francouzi francouzský a Švýcaři turnerský. Zcela odlišné však bylo vystoupení žen z Gentu. Cvičenky předvedly ukázku rytmiky, jež byla promíchána s prvky soustavy švédské. Celá jejich sestava byla rozdělena na dvě části. První byla podobná baletu, v němž však převládala rytmika, a druhá byla složena z tělocvičných cviků, ale spíše mužských než ženských. Celé cvičení

[38] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VII., 1922, č. 8, s. 159–164.
[39] Po příjezdu této skupiny do republiky stoupl počet zahraničních hostí Čsl. Orla na 2 400.

navíc probíhalo bez hudby a pro všechny příslušníky Čsl. Orla bylo naprostou novinkou. V další části akademie předváděli svá skupinová vystoupení dorostenci a muži. Ženy naopak vystoupily se švihadly a dorostenky s obručemi.

V pátek ráno odjeli francouzská, vlámsko-belgická, švýcarská a americká výprava zvláštním vlakem z Prahy do Brna, kam dorazily ve 12:30. Hosté zde byli náležitě uvítáni početnou orelskou delegací. Velkou senzaci však způsobila také skupina pěti anglických skautek, které přijely odpoledne bez ohlášení do Brna. K nim zde přibyli také Slováci z Trnavy, kteří přijeli velice dlouhým vlakem. Večer všechny čekal uvítací večírek v brněnském Besedním domě. Na něm bylo kromě Čechoslováků zastoupeno celkem dvanáct národů.[40] Byli zde Američané, Angličané, Francouzi, Belgičané, Holanďané, Jugoslávci, Ukrajinci, Rusové, Bělorusové, Poláci, Švýcaři a Dánové.[41]

V sobotu ráno se na sletišti konaly od 6:00 závody (viz příloha 69) všech zúčastněných tělocvičných organizací v nižším a vyšším oddělení.[42] Ty byly divácky velice dobře obsazeny a pokračovaly i odpoledne. Představilo se na nich celkem 28 družstev. V nižším oddělení soutěžilo 22 z nich. Z těch bylo 17 československých, 4 jihoslovanská a jedno americké. Ve vyšším oddělení soutěžila 4 československá a 2 jihoslovanská družstva.[43]

Před třetí hodinou odpolední započaly zkoušky prostných žen a mužů, které, jak se v Čsl. Orlu všeobecně předpokládalo, odkryly řadu nepřesností a vad. Např. nástup mužů se nezdařil, neboť druhý levý proud zašel na špatné místo. Celý nástup mužů byl proto po skončení opakován. To se již zdařilo téměř bezchybně. Samotná cvičení měla světlé i stinné stránky, kterými bylo např. porušení zákrytů.

[40] Nová tělesná výchova: list pro tělesnou výchovu, tělocvik, sport, hry, skauting a pro vědecké studium těchto oborů, I., 1927–1928, s. 44.
Orelský věstník: Orgán zemské rady Orla Českosl. v Čechách, I., 1922, č. 15–16, s. 155.

[41] *Československý Orel: program, dějiny, statistika.* (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého, s. 20.
Orelský katechismus. (1938). Třebíč: Československý Orel v Brně, s. 11.
Beranová, J., & Waic, M. (1998). *Kulturně výchovná a vzdělávací činnost českých tělovýchovných organizací.* Praha: Národní muzeum, s. 40.

[42] Závodními disciplínami v nižším oddělení byla hrazda, bradla, kůň na šíř, přeskok, skok daleký, skok vysoký, běh, prostná a pořadová cvičení. Vyšší oddělení obsahovalo stejné disciplíny, ale bylo rozšířeno o skok o tyči a kruhy.

[43] Lidové noviny, XXX., 1922, č. 403, s. 4.

Většina zahraničních hostí viděla cvičení v takovýchto „masách“ poprvé v životě. Čsl. Orel tak za ně sklidil velikou pochvalu. Kromě toho proběhly odpoledne závody Francouzů, a to podle závodních řádů UIOCEP.[44]

V neděli 13. srpna 1922 se konal další průvod městem (viz příloha 70–72). Ten trval tentokrát hodinu a čtvrt a pochodovali v něm členky a členové, žáci a žačky, dorostenci a dorostenky. Celý průvod zahajovali slovenští orli s šesti prapory. Následovaly čety mužů a členek a dalších devatenáct praporů. Po nich šla orelská mládež, členky ve slavnostních krojích a cvičebních úborech a slovenská hudba. Za Slováky pochodovali městem orlové z Čech. První šla kapela, kterou následovaly župy Brynychova, Jirsíkova, Kozinova a Pospíšilova. Vždy šly napřed ženy a poté muži. Jednotlivé župy se prezentovaly prapory a hudbou. Po Čechách přišla ke slovu nejmohutnější Morava. Stejně jako v případě Čech, šly i tentokrát z jednotlivých žup nejprve ženy a poté teprve muži. Moravský průvod, který byl opět zpestřen prapory a hudbou, zahájila župa Velehradská, kterou následovali zástupci župy Bauerovy, Klapilovy, Kosmákovy, Krekovy, Křížkovského, sv. Metoděje, Sušilovy, Šilingrovy, Šrámkovy a Urbanovy.

Po Moravanech se v průvodu objevily jednotlivé zahraniční delegace. Jako první vyrazily anglické skautky. Po nich šla v průvodu velmi početná Belgie s krásnými prapory. Ta byla zastoupena jak korporacemi francouzskými, tak i vlámskými. Francouzský průvod byl rovněž zpestřen prapory a navíc byl povzbuzován trubači. Švýcaři se v průvodu prezentovali ve slaměných kloboucích ozdobených peřím. Nad jejich hlavami navíc vlál bílý kříž. V průvodu se dále objevili nejen velmi početní zástupci Jugoslávie, ale i Polska a Lužických Srbů. Velkých ovací se dostalo Rusům, které přihlížející diváci hlasitě zdravili. Mimo ně šli v průvodu také Američané. Po těchto zahraničních delegacích se diváci mohli těšit na orelský oddíl z bojů na Slovensku, Vídeňany a orly z Podkarpatské Rusi. Průvodu se zúčastnilo 11 778 okrojovaných příslušníků Čsl. Orla s 205 prapory. Celkem však šlo v průvodu asi 42 000 lidí. Na sletišti pak probíhala mše, po

[44] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VII., 1922, č. 9–10, s. 168–175.

níž následovalo svěcení praporů a orelský slib na prapor, čímž skončil dopolední program slavností.[45]

Počátek odpoledního cvičení ohlásil zvuk fanfár. Po něm vstoupilo do arény 3 104 cvičenek, které pozorovalo okolo 90 000 diváků v hledišti (viz příloha 73, 74).[46] Cvičenky vstoupily do sletiště ve dvou kolonách. Nejprve vytvořily čtverec, z něj přešly do kříže, hvězdy a kosočtverce, z jehož bočních stran vyšly do rohů cvičiště. Následně vytvořily 8 šestnáctistupů, ze kterých přešly na 16 osmistupů. Jak nástup, tak i rozestup se orlicím podařil mnohem lépe než při zkouškách. Stejně tak se jim vydařilo i samotné cvičení, které ovšem nakonec Čsl. Orel hodnotil tak, že by bylo vhodnější spíše pro méně cvičenek. Přesto se orlicím velice obstojně podařilo i v takovémto počtu udržet zákryty.[47]

Vystoupení orlic následně vystřídalo cvičení 30 družstev na nářadí (viz příloha 75). Z těchto 30 družstev cvičilo 15 na bradlech, 9 na hrazdě, 3 na kruzích a 3 na koni. K vidění byla celá řada náročných cviků, a to zejména na bradlech a hrazdě. Následovalo cvičení 72 Jihoslovanů, které vedlo šest vedoucích. Tato skupina předvedla velice těžké a složité cviky. Na škodu ovšem bylo, že častěji porušovala zákryty. Po Jihoslovanech se dostalo ke slovu 140 vojáků s puškami (viz příloha 76). Ti zde předvedli svižné vojenské cvičení, které završili provoláním slávy armádě.[48] Poté, co docvičili vojáci, vstoupila do sletiště čtyři mužská belgická družstva (80 mužů) s jedním ženským (20 žen). Později se k nim přidalo ještě družstvo švýcarských mužů (7 mužů). Tyto skupiny předváděly různá prostná cvičení. Jeden oddíl cvičil např. s tyčemi, Švýcaři navíc předvedli cvičení na bradlech. Charakteristickým rysem belgického tělocviku bylo, že během prostných cvičenci nevykonávali pohyby nohou a rukou naráz, ale zpravidla vždy

[45] Tamtéž, s. 177–183.
Zpráva předsednictva: valný sjezd Orla československého v Brně 1. května 1923. (1923). Brno: Čsl. Orel, s. 11.
Orelský věstník: Orgán zemské rady Orla Českosl. v Čechách, I., 1922, č. 15–16, s. 156.
Pětadvacet let jednoty Orla českosl. ve Vyškově 1905 - 1930. (1930). Vyškov: Jednota Orel čsl., s. 35.

[46] *Československý Orel: program, dějiny, statistika.* (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého, s. 20.

[47] Lidové noviny, XXX., 1922, č. 404, s. 2–3.

[48] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VII., 1922, č. 9–10, s. 185–186.
Věstník sokolský: List Svazu československého sokolstva, XXIV., 1922, č. 35, s. 553.

odděleně.[49] Další přišli na řadu Francouzi. Těch vstoupilo do sletiště asi 150. Byli rozděleni do 9 družstev. Většina z nich si však pouze vyslechla uprostřed sletiště Marseillaisu, po které v doprovodu trubačského sboru odešla. Na sletišti tak zůstalo pouze osmičlenné družstvo z Alsaska, které cvičilo prostná.

Po Francouzích se na sletiště konečně dostali muži Čsl. Orla. Ti předvedli v počtu 3 848 velice zdařilý a takřka bezchybný nástup (viz příloha 77–79). Z počátečního kříže byla utvořena hvězda, která následně přešla ve čtyři mohutné šestnáctistupové kolony. Ty se pak rozštěpily na osmistupy a dále na čtyřstupy, z nichž byl proveden finální rozestup. Samotné cvičení orelských mužů (viz příloha 80, 81) se stalo zlatým hřebem celé neděle.[50]

Následující den, 14. srpna 1922, byly dopoledne závody dokončeny. Na nich se celkem představilo okolo 200 orlů, z nichž většina soutěžila v nižším oddělení.[51] Odpoledne se konalo veřejné cvičení orelského studentstva. Celé cvičení zahájil v počtu 208 cvičenců studentský dorost. Ten vystupoval s praporci. Nástup studentů byl poněkud nervózní. Následně se na sletišti vystřídalo osm mužských nářaďových družstev a jedno dívčí. V přesnostech provedení vynikala cvičení na bradlech a hrazdě nad kruhy. Dorostenci, kteří zrovna necvičili, si krátili dlouhou chvíli hrami. V rámci studentského cvičení následně vystoupilo asi 300 děvčat. Závěrem studentského dne bylo vystoupení asi 360 studentů, jejichž cviky se staly po technické stránce vrcholem odpoledne. Na rozdíl od nástupu byl odchod studentů téměř mistrný.

Večer se konal v brněnském Besedním domě oficiální sletový banket. Současně s ním probíhala v Městském divadle mezinárodní tělocvičná akademie. Veškerá zde předvedená čísla byla ukázkou prvotřídní technické vyspělosti. Diváci jich mohli shlédnout celkem 22. Akademii zahájili „kozáčkem“ orlové z Vyškova. Skupina dvaceti Francouzů zde dále cvičila prostná, Francouzi z Toulu předváděli živé pyramidy, skupina z Nancy cvičila prostná na hudbu, Slovinské orlice předváděly cvičení na národní písně, Švýcaři ukázali velice složitý výstup na prostných. Je-

[49] Lidové noviny, XXX., 1922, č. 404, s. 2–3.
[50] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VII., 1922, č. 9–10, s. 186–187.
[51] Tělesná výchova: Technická příloha „Orla“, roč. 1923, č. 1, s. 3–4.

den z nejkrásnějších výstupů patřil Belgičankám, které bez doprovodu hudby předváděly velice neobvyklou baletní sestavu. Závěrečné tělocvičné číslo první části akademie patřilo Chorvatům. Byl jím symbolický zápas Orelstva s nepřáteli. V druhé části akademie pak např. předváděli svá cvičení opět Jihoslované, družstvo z Nancy cvičilo na bradlech, katoličtí sokolové z USA cvičili prostná, Belgičanky z Gentu měly baletní vystoupení. Celkem trvala tato tělocvičná akademie přes 11 hodin.[52]

Také následující sletový den se konal průvod městem. Jednalo se o krojový průvod Brnem, v jehož čele jela dvě auta. Po nich následovalo 29 cyklistů s ozdobenými koly, banderium, 51 jezdců v orelských a slováckých krojích, 81 vojáků s rotmistrem, 22 Janošíků z Terchové, 6 Bosňanek v krojích, 1 alegorický vůz Jihoslovanů (svatba) a 18 krojovaných zástupců Čsl. Orla z Podkarpatské Rusi. V této části průvodu šlo celkem asi 1 500 žen a 1 200 mužů ve slováckých krojích. Za průvodem v národních krojích kráčelo 956 orlic v krojích a cvičebním úboru. Závěr celého průvodu tvořilo 1 720 orlů. Kromě nich šli v závěru skauti, dobrovolní hasiči a členové francouzské výpravy.

Po příchodu na cvičiště následovalo velice zdařilé cvičení Francouzů. Po něm přišlo na řadu belgické, francouzské a švýcarské defilé a nástup Slováků na cvičiště. Slovenští orlové si totiž naplánovali samostatné vystoupení několika set členů, kteří měli za úkol vytvořit útvar symbolizující „probuzení Slovenska“. Tímto útvarem byly „Tatry se slovenským křížem“ a jásot slovenského národa pod nimi. Nad Tatry na závěr vylétnul „orel“. Vedle tohoto symbolického vystoupení si připravil slovenský orel ještě druhé vystoupení, které zajišťovala skupina nazvaná „Stáž Tater“.[53]

Poté na cvičišti vypukly krojové slavnosti spojené s ukázkou národních zvyků. Po skončení prvního oddílu národních zvyků nastoupila americká delegace s praporem, který byl předán starostovi Čsl. Orla Janu Šrámkovi. Bylo to na památku první výpravy Katolického Sokola ze Spojených států amerických do „staré vlasti“. Jan Šrámek jí na oplátku předal bronzový odlitek pamětní medaile sletu s věnová-

[52] Lidové noviny, XXX., 1922, č. 407, s. 4.
[53] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VII., 1922, č. 2, s. 34.

ním americkému Katolickému Sokolu (viz příloha 82). Po následném dekorování belgických praporů nastoupilo 2 000 cvičenců k prostným. Po jejich cvičení došlo k vyhlášení vítězů jednotlivých závodů, které v předešlých dnech probíhaly.[54]

Závodů o přebor Mezinárodní unie katolických gymnastů se zúčastnilo celkem 8 závodníků.[55] Jediný Čechoslovák Bedřich Kostelka se umístil na děleném třetím místě. V závodě družstev ve vyšším oddělení, kterého se zúčastnila pouze dvě družstva, prohráli Čechoslováci (župa Velehradská) s Jugoslávci. V závodě jednotlivců ve vyšším oddělení se ve dvacetičlenné konkurenci Čechoslováků a Jugoslávců umístil z Čechoslováků nejlépe Antonín Smýkal, který obsadil sedmé místo. V nižším oddělení soutěžilo 16 družstev, ze kterých bylo 11 československých, 1 americké a 4 jugoslávská. Z československých týmů dosáhlo nejlepších výsledků družstvo jednoty Vyškov (viz příloha 83), které obsadilo čtvrté místo.[56] V soutěži jednotlivců, kterých do závodů nastoupilo 110, se v mezinárodní konkurenci nejlépe umístil Karel Fryč z Vyškova. Ten obsadil konečné deváté místo. V lehkoatletických závodech (viz příloha 84), jichž se zúčastnili 2 Američané, 4 Belgičané, 1 Čechoslovák, 12 Francouzů, 2 Jugoslávci a 4 Švýcaři, obsadil Emil Václavek šestnácté místo. Kromě zmíněného měření sil zde probíhaly ještě zvláštní závody Belgičanů, Francouzů a Švýcarů. Následně započala druhá část ukázek lidových zvyků.[57]

Celkem navštívilo I. slet Orelstva Československého v Brně 1922 téměř 3 000 cizinců,[58] a to především z Jugoslávie a západní Evropy. Pravděpodobně se jednalo o největší počet cizinců, který do této doby do Československa na jednu tělocvičnou akci zavítal.[59]

[54] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VII., 1922, č. 9–10, s. 186–192.
Zpráva předsednictva: valný sjezd Orla československého v Brně 1. května 1923. (1923). Brno: Čsl. Orel, s. 11.
Orelský věstník: Orgán zemské rady Orla Českosl. v Čechách, I., 1922, č. 15–16, s. 156.

[55] Lidové noviny, XXX., 1922, č. 406, s. 4, uvádí, že se těchto závodů zúčastnilo 9 závodníků.

[56] Lidové noviny, XXX., 1922, č. 407, s. 4.

[57] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VII., 1922, č. 9–10, s. 190–192.

[58] Jednalo se o cca 1 200 Jihoslovanů, 300 Francouzů, 16 Švýcarů, 440 Belgičanů, 300 českých a slovenských katolických sokolů ze Spojených států amerických, 3 Poláky, 5 Lužických Srbů, 6 Angličanů, 1 Holanďana a 300 orlů z Vídně.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVI., 1931, č. 7, s. 82.

[59] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 23–24, s. 353–355.

Jak již bylo zmíněno, bylo na I. sletu Orelstva Československého v Brně roku 1922 přítomno i několik členek Katolických skautek z Anglie. Čsl. Orel následně velice stál o rozšíření styků s anglickými katolickými spolky. K tomu ale bohužel nedošlo.[60] Naopak od Konrada Müllera – starosty Katolického švýcarského svazu tělocvičného a jednatele svazu J. Schwaha dostal Čsl. Orel nedlouho po skončení brněnského sletu dopis, ve kterém mu tito Švýcaři za vše děkovali a zároveň v něm zvali Čsl. Orla na svůj slet, který byl plánován na rok 1923, a to do švýcarského Einsiedelnu.[61]

Po skončení sletových slavností se začali jejich účastníci postupně vracet domů. Poslední den tak bylo během noci vypraveno okolo padesáti zvláštních vlaků. Řada zástupců zahraničních organizací pak po příjezdu domů poslala do Brna děkovné dopisy.[62]

8.4 Po sletu

Slet však pro Čsl. Orla neskončil posledním sletovým dnem. Čsl. Orel totiž potřeboval, stejně jako období dvouleté přípravy sletu, čas, aby ho úplně „zlikvidoval“. Někteří členové navíc volali po trvalé památce sletu. K tomu měly sloužit vydané pohlednice (viz příloha 85–88), odznaky, fotografie (viz příloha 89–91), sošky a také připravovaný památník *Sletu Orelstva v Brně 1922*.[63] Během sletu byly rovněž pořizovány filmové záznamy.

Čsl. Orel musel ale také vyřešit finanční stránku celého sletu. Dobový tisk nedlouho po sletu udával, že tato orelská akce skončila šestimilionovým schodkem. To sice Čsl. Orel vehementně odmítal, ale připouštěl, že slet neskončil po finanční

[60] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 11, Sdružení angl. klubů mladistvých 1947, Sdružení angl. klubů mladistvých, dne 12. května 1947.

[61] Do Einsiedelnu ale odjela pouze malá orelská delegace, a to v počtu 11 členek a členů.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VIII., 1923, č. 2, s. 29. *Orelský katechismus*. (1938). Třebíč: Československý Orel v Brně, s. 13.
Československý Orel: program, dějiny, statistika. (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého, s. 20.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, X., 1925, č. 3–4, s. 53.
Orelský věstník: Orgán zemské rady Orla Českosl. v Čechách, II., 1923, č. 16, s. 251.

[62] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VII., 1922, č. 12, s. 227–231.

[63] *Slet Orelstva v Brně 1922*. (1922). Brno: Orel československý.

stránce úplně uspokojivě. Hlavní nedostatky, jejichž náprava se stala předmětem mnohdy dlouhodobějšího řešení, viděl v tom, že ne všechny jednoty splnily svou povinnost a neodvedly příslušnou finanční částku do garančního fondu. Ze sletu zbyla spousta sletových odznaků a dalších památek, které chtěl Čsl. Orel postupně rozprodat, a tím zcela vyřešit finanční problémy této velké akce. Jednotlivým jednotám tak byl rozeslán ceník s památkami. Bylo jim navíc uloženo, aby se postaraly o jejich rozprodej, a to z toho důvodu, aby Orelstvo vyřídilo závěrečnou finanční stránku sletu samo. Předsednictvo ústřední rady Čsl. Orla pak na své schůzi dne 15. září 1922 rozhodlo, že dalším povinným přispěním každé jednoty bude sehrání minimálně jednoho divadla. Výtěžky získané z divadel pak měly být odevzdány ve prospěch sletu.[64]

Další část peněz, které Čsl. Orel potřeboval na vyrovnání deficitu sletu, měla být, jak bylo odsouhlaseno na schůzi zastupitelstva Čsl. Orla konané v pondělí 4. prosince 1922, získána během následujících událostí: Stadion, na kterém probíhal slet, byl zbořen a materiál rozprodán. Veškerému členstvu byla uložena jednorázová daň v následující výši: členstvo cvičící, činné a přispívající – 10 Kč, dorost – 4 Kč, žactvo – 1 Kč. Tato daň měla být povinně splacena nejpozději do 30. června 1924. Čsl. Orel rovněž zřídil svou loterii. Bylo vypsáno 2 miliony losů, jejichž cena byla 1 Kč. Členstvu byl uložen úkol postarat se o jejich rozprodej. Garanční fond byl přitom již vyčerpán. Jednoty, které do něj nepřispěly, začaly být upomínány, aby svoji povinnost splnily. Ústřední rada se tak s řešením finanční stránky sletu potýkala ještě pět let, než se jí podařilo smazat celý deficit, který činil okolo 2,5 milionu Kč.[65]

[64] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VII., 1922, č. 9–10, s. 192–200.
[65] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 21–22, s. 305–307.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XV., 1930, č. 18, s. 280–282.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VII., 1922, č. 12, s. 234.

9 Čsl. Orel v období mezi dvěma slety

Nedlouho po skončení sletu začal Čsl. Orel další modernizaci své organizace a svého tělovýchovného programu. Příprava sletu totiž ukázala, že při velkém nárůstu členstva a jednot (viz příloha 92) byla celková organizace jen velmi těžko zvládnutelná. Proto byly následně některé župy, podle jejich vlastního rozhodnutí, rozděleny. Z olomoucké Šrámkovy župy se oddělila podle rozhodnutí předsednictva ústřední rady z 29. září 1922 župa Severomoravská se sídlem v Zábřehu, později nazvaná Stojanova. Podle téhož usnesení byla severní část ostravské Kadlčákovy župy přejmenována na župu Křížkovského. Ta měla své centrum v Opavě. Podle usnesení Sušilovy župy z 26. prosince 1922 vznikla rozdělením župa Sušilova a župa Brněnská.[1] Ke konci roku 1922 došlo také k rozpuštění studentských orelských odborů. Důvodem bylo, že studentstvo často chtělo spíše vstoupit do orelských jednot než mít samostatné odbory.

Na schůzi náčelnické rady Čsl. Orla, která probíhala ve dnech 28. a 29. října 1922, byl mj. diskutován vztah Čsl. Orla ke sportu. Náčelnická rada zde zaujala stanovisko, že nezavrhuje žádný sport. Sport naopak viděla jako dobrý prostředek k utužení zdraví a zdatnosti. Stavěla se však proti „přemrštěnosti“ u každého druhu sportu. Zvláštní stanovisko zaujala zejména u fotbalu (viz příloha 93), jehož pěstování mělo být podle náčelnické rady omezeno na nezbytné minimum.[2] Jednotlivé jednoty tedy začaly, s požehnáním ústřední rady Čsl. Orla, zakládat své sportovní odbory. Ty pěstovaly často míčové hry. Veliké popularity dosáhl především volejbal, ale výjimkou nebyla ani házená (viz příloha 94, 95).[3]

Na konci roku 1922 navrhl zemský vzdělavatel Čsl. Orla v Čechách František Zelenka založení orelského cyklistického odboru. Zdůrazňoval přitom, že jeho založení by mělo velký význam jak pro propagaci tohoto sportu, tak i pro vzdělávání

[1] Brněnská župa byla v roce 1925 přejmenovaná na župu Dr. Jana Sedláka.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VII., 1922, č. 9–10, s. 200.
:: WWW.OREL.CZ. (b.r.). Dostupné 1. říjen 2015, z http://www.orel.cz/?ukaz=mezi_slety.

[2] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VIII., 1923, č. 1, s. 11.
Orelský věstník: Orgán zemské rady Orla Českosl. v Čechách, II., 1923, č. 1, s. 9.

[3] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XI., 1926, č. 18, s. 283–284.

členstva, neboť stokilometrové výlety by snadno umožnily poznávání nových míst a vzdálených krajů. Celá věc však podléhala schválení valného sjezdu Čsl. Orla, který rozhodně neměl námitky.[4]

Cyklistika se tak v následujících letech začala v Čsl. Orlu rychle prosazovat (viz příloha 96). Zpočátku však sice jen v menších skupinách, ale ty se rychle rozrůstaly. Cyklistické výlety začaly být pozvolna využívány jednak k návštěvám zajímavých míst, ale také vzdálených jednot a navazování spolupráce. Tento sport také začal být i preferován před chůzí:

„ ...Co nám, jezdcům záleží na kilometrech! Mezitím, co pěšci již po třicátém kilometru těší se na definitivní odpočinek, po třicátém kilometru končí již své pochodové cvičení, začínáme my teprve v tomto kilometru vlastní jízdu, přicházíme teprve do tempa. A když ujedeme ještě jedno sto kilometrů, potom teprve se nám zasteskne po zakončení vyjížďky pro ten den. A druhý den? Zase vesele do sedel a novou „stotřicítku" spolkneme zase spokojeně. Pěšec však druhý den nerad se vydává na další svoji „třicítku". A v tom právě je význam takových vyjížděk. Cyklistický sbor bude takovým tykadlem pěších vojů... "[5]

Po velice rušném a náročném roku 1922, kdy byl uspořádán I. slet Orelstva Československého v Brně, to počátkem roku 1923 vypadalo, jako by Orelstvo umlklo (viz příloha 97). Bylo to však dáno především tím, že se vedení Čsl. Orla chystalo vydat směrnice orelské tělesné výchovy, které byly připravovány s velikou pečlivostí, neboť měly do budoucna ovlivnit desetitisíce členů (viz příloha 98–101).[6] Náčelnická rada Čsl. Orla si dokonce netroufla rozhodnout o těchto směrnicích sama. Navrhla uspořádat „odbornou anketu". Jednalo se v podstatě o soubor referátů na nejrůznější tělovýchovná témata, která byla podle náčelnické rady Čsl. Orla důležitá, a tudíž by i měla být zařazena do tělovýchovného

[4] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VII., 1922, č. 12, s. 238–239.
Orelský věstník: Orgán zemské rady Orla Českosl. v Čechách, I., 1922, č. 22, s. 202–203.

[5] Vejvar, S. (2014). *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika), s. 184.

[6] *Československý Orel: program, dějiny, statistika.* (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého, s. 20.

programu Čsl. Orla. Referáty byly nejprve zpracovány a publikovány. V následující diskusi, které se mohl zúčastnit každý, kdo chtěl ovlivnit tělovýchovné dění v Čsl. Orlu, byla tato témata a jejich nutnost zařazení do tělovýchovného programu Čsl. Orla rozebírána. Jednalo se o následující referáty:

1. Tělesná výchova z hlediska lékařského
    a) Nutnost tělovýchovy
    b) Tělocvik mužský
    c) Tělocvik ženský
    d) Sport z hlediska lékařského
2. Tělocvičné soustavy
    a) Historie tělocviku
    b) Soustava řecká, švédská, francouzská a německá
    c) Soustavy odvozené, Čsl. Orlem užívané
    d) Tělocvik umělecký (rytmika, symbolika)
3. Tělesná výchova z hlediska náboženského
    a) Stanovisko katolické církve k tělovýchově
    b) Morální normy mužů a žen
4. Tyršova soustava
    a) Základové tělocviku z roku 1871
    b) Sokolská soustava z roku 1920
    c) Poměr Čsl. Orla k nim
5. Sport a skauting
    a) Druhy sportu
    b) Skauting
    c) Sporty a skauting a orelská tělovýchova
6. Zásady orelského tělocviku mužského všech kategorií
    a) Ideový podklad
    b) Názvosloví

c) Směrnice pro jednotlivé kategorie

7. Zásady orelského tělocviku žen všech kategorií
   a) Historie tělovýchovy žen
   b) Ideový podklad ženského tělocviku
   c) Názvosloví
   d) Vymezení orelské tělovýchovy žen z hlediska: náboženského, lékařského, estetického, společenského[7]

V Čsl. Orlu se přitom vždy snažili zdůrazňovat členům, že tělo je: *„1. nástroj duše, jenž tělesnou výchovou se zdokonaluje, 2. chrámem Ducha svatého, jenž má být důstojný, 3. tělocvikem se zoceluje, aby bylo nepoddajné pokušení.“*[8]

Jak již bylo řečeno, v první polovině 20. let se v Čsl. Orlu začaly kromě tradičních prostných, pořadových, nářaďových cvičení a lehké atletiky se pozvolna prosazovat také hry. Ty však byly zatím určeny především pro žactvo a dorostence. Cvičitelé si totiž často uvědomovali, že nářaďová cvičení nejsou pro děti a mládež příliš vhodná a atraktivní. Mezi dospělými naopak začal nabírat na popularitě řecko-římský zápas, který, ač nebyl v této době oficiální součástí orelského tělocviku, v roce 1923 pěstovala celá řada jednot.[9] Jejich počet navíc neustále rostl, a to i v porovnání s ostatními tělocvičnými spolky (viz příloha 102).

Svou činnost rozvíjel Čsl. Orel nadále i na Slovensku (viz příloha 103). III. zemský sjezd slovenské Zemské rady Orla konstatoval dne 22. května 1923 existenci 188 orelských jednot a také tří časopisů, kterými byly *Tatranský Orol*, tělovýchovná *Příloha Tatranského Orola* a *Orlík*.[10] Přední představitelé slovenského Orla se v této době snažili více systematizovat tělocvičnou práci v jednotách. Také z toho důvodu se dne 17. února 1924 konala v Trenčíně porada zemského technického sboru, na kterou pak navazovala jednodenní tělocvičná škola. Poradu

[7] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VIII., 1923, č. 3, s. 48–49.
[8] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, IX., 1924, č. 4, s. 52.
[9] Tělesná výchova: Technická příloha „Orla“, roč. 1923, č. 4, s. 21–23.
[10] *Tatranský Orol* byl ústředním listem slovenských orlů. Tělovýchovná *Příloha Tatranského Orola* se v roce 1925 osamostatnila pod názvem *Stráž Tatier*.
Vejvar, S. (2014). *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika), s. 164.

řídil zemský náčelník Jan Válek. Přítomni zde byli zástupci všech slovenských žup. Byl zde prezentován program závodů pro tento rok a odsouhlasen i harmonogram povinných zkoušek pro místní tělovýchovné náčelníky a náčelnice. Zkoušky byly naplánovány na květen, kdy měli být všichni župní náčelníci, náčelnice, cvičitelé a cvičitelky přezkoušeni z prostných a pořadových cvičení a vedení tělovýchovné hodiny. Mimo to museli prokázat i teoretické znalosti. Důvodem bylo, že si Čsl. Orel chtěl na Slovensku vychovat dostatečné množství kvalitních cvičitelů.[11]

Počet orloven, stejně jako počet kvalitních orelských cvičitelů, sice postupem času v Československu vzrůstal, ale ne dostatečně rychle. V roce 1924 byla stále část jednot odkázána na cvičení v katolických či lidových domech. Naprostá většina musela ale cvičit v místních hostincích, které byly ve většině případů pro jejich potřeby zcela nevyhovující (viz příloha 104, 105).[12] Dostačovaly tak akorát k prostným a pořadovým cvičením. Nářaďové cvičení však bylo velikým problémem. Postavení hrazdy bylo totiž velice obtížné a zavěšení kruhů takřka nereálné.[13] Čsl. Orel se snažil vyřešit tento problém přestěhováním tělovýchovy do tělocvičen místních škol. Některé jednoty v nich začaly cvičit velice záhy, jiné narazily na problém, že jim místní úřady nechtěly z nejrůznějších důvodů (mnohdy zřejmě z kapacitních) vyjít vstříc a část z nich s žádostí na využívání tělocvičen místních škol stále otálela.[14]

V polovině 20. let se začala v Čsl. Orlu významněji prosazovat lehká atletika. Její počátky byly spjaty především se Sušilovou župou, která se začala rozvíjet

[11] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, IX., 1924, č. 2, s. 17–18.

[12] Nová tělesná výchova: list pro tělesnou výchovu, tělocvik, sport, hry, skauting a pro vědecké studium těchto oborů, I., 1927–1928, s. 44.

[13] Přesto uspořádalo Orelstvo na Moravě a ve Slezsku v roce 1923 celkem 272 veřejných cvičení jednot, 32 okrskových a 8 župních sletů.
Čsl. Orel v Čechách zorganizoval za rok 1923 téměř 250 tělocvičných podniků, z nichž naprostá většina (143) byly výlety zakončené cvičením. Další velkou část (66) tvořila veřejná cvičení. Také slovenské Orelstvo Bylo poměrně činné. Za rok 1923 uspořádalo celkem 25 veřejných cvičení, 403 výletů a pochodových cvičení.
Problém s nedostatkem kvalitních cvičitelů se snažil Čsl. Orel na Slovensku vyřešit uspořádáním župních cvičitelských kurzů, kterých se v roce 1923 účastnilo celkem 164 zájemců (96 mužů a 58 žen), z nichž bylo pouze 15 hodnoceno nedostatečně.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, IX., 1924, č. 11, s. 174–176.

[14] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, IX., 1924, č. 3, s. 39–40.

již po I. orelském sletu v roce 1922.[15] V roce 1926 proběhl první lehkoatletický kurz Sušilovy župy, na kterém její tehdejší starosta František Leiner (viz příloha 106) ve svém proslovu zdůrazňoval, že se lehkou atletikou dostává Čsl. Orel do sportovního pole, tedy i do míst, kde platí mezinárodní měřítka a kde Čsl. Orlu nemůže být vytýkáno, že kopíruje sokolský tělocvik.[16]

Dne 1. února 1925 se konal v Brně v sále Spolku katolických tovaryšů III. valný sjezd Čsl. Orla (viz příloha 107). Do Brna se tak sjeli, přesně podle stanov, členové zemských rad, členové župních rad, delegáti vyslaní župami, členové zastupitelstva, ústřední rady, osvětového sboru a náčelnické rady Čsl. Orla. Vůbec poprvé přijeli na sjezd také orlové z Podkarpatské Rusi. František Metoděj Žampach zde prezentoval plánovanou změnu stanov Čsl. Orla. Vzhledem k tomu, že se jednalo o velice rozsáhlou zprávu, bylo schvalování nových stanov Čsl. Orla prozatím odloženo. Sjezd musel totiž projednat i celou řadu jiných záležitostí. Byl zde např. konstatován neobyčejný rozvoj celé organizace, která již čítala více jak 127 tisíc příslušníků, či záměr pořádat v roce 1929 v pořadí II. celostátní slet v Praze. Došlo zde také k volbě nového starosty a ústřední rady orelské organizace. Starostou byl zvolen opět Jan Šrámek.[17]

Na II. plenární schůzi ústřední rady Čsl. Orla roku 1925, která se konala dne 4. října, byl vzat na vědomí vznik polského orelského hnutí na Těšínsku. Toto hnutí působilo v rámci Čsl. Orla. Jeho první jednota byla ustanovena v Karviné.[18] Na zemské konferenci Čsl. Orla z Čech, která se konala v pražském Obecním domě dne 25. října 1925, bylo jednomyslně schváleno uspořádat v Praze roku 1927 zemský orelský slet.[19] Tento rok se dále rozhodli členové ústřední rady Čsl. Orla, že nechají v Brně postavit orelský stadion, který by jim pomohl vyřešit problém

[15] Orel: Ústřední list Orelstva, XXVI., 1941, č. 14–15, s. 170.
[16] Orel: Ústřední list Orelstva, XXV., 1940, č. 15–16, s. 189–190.
[17] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, X., 1925, č. 1, s. 1.
Národní archiv, Fond Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Karton 132, sg.109-8/59 (Vývoj a činnost katolické tělovýchovné jednoty Orel), Sicherheitsdienst–RFSS, SD–Leitabschnitt Prag, Prag, den 1.2.1940.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XV., 1930, č. 9, s. 129.
Orelský věstník: Orgán zemské rady Orla Českosl. v Čechách, IV., 1925, č. 4, s. 49–50.
[18] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, X., 1925, č. 20, s. 250.
[19] K realizaci tohoto sletu ale nakonec nedošlo (viz dále).
Orelský věstník: Orgán zemské rady Orla Českosl. v Čechách, IV., 1925, č. 20–21, s. 305.

s místem pro organizování kurzů, sletů ap. Mělo se jednat o místo, které by se stalo centrem výchovy orelských cvičitelů a dalších pracovníků.[20]

Rok 1925 ale znamenal pro Čsl. Orla také lehký pokles počtu příslušníků. Hlavní příčinu spatřovalo vedení v tom, že se v Čsl. Orlu začínalo stále více lidí věnovat sportu. Jan Šrámek se domníval, že tělovýchovné organizace by měly se sportem nějakým způsobem bojovat, což zmínil i na IV. zemské moravsko-slezské konferenci Čsl. Orla,[21] která se konala roce 1925 v Olomouci: *„ ...Úbytek je zjevem všeobecným u všech tělocvičných organizací, největší v té organizaci, která se chlubí největší číslicí příslušenstva. Hlavní příčinou je přílišné, nezdravé rozbujení sportu. Tělocvičným organizacím nejvíc bude nutno bojovati se sportem... “* Nelze však tvrdit, že by se Jan Šrámek stavěl zcela proti sportu. Tvrdil ale, že by se do něj mělo vnést více pedagogiky, a to z důvodu zamezení jeho zesurovění. Na konferenci se tedy rozhodlo, že v Čsl. Orel bude důkladněji zvažovat, co ze sportu bude do tělocvičné soustavy přebíráno.[22]

K 31. prosinci 1925 vykazoval Čsl. Orel, že čítá celkem 1 225 jednot s více jak 101 284 příslušníky. Skutečný počet příslušníků však byl vyšší, protože pouze 1 079 orelských jednot poslalo ústředí včas výkazy s počty členů (viz příloha 108, 109).[23]

K 31. prosinci 1925 dále Čsl. Orel vykazoval, že vlastní celkem 233 tělocvičen, a to ve svých orlovnách nebo spolkových domech. Dalších 136 jednot cvičilo ve školních tělocvičnách, 222 jednot v hostinských sálech a dalších 286 bylo nuceno

[20] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, X., 1925, č. 10, s. 131.
K výstavbě ústředního stadionu však pravděpodobně nedošlo. Ve 30. letech využívalo ustředí Čsl. Orla pro své kurzy „pouze“ stadiony místních jednot. Vůbec první orelský stadion v Brně byl otevřen dne 21. června 1931. Vlastnila ho jednota Velké Brno I. Jeho součástí bylo cvičiště určené pro 1 000 lidí, kvalitní tělocvična, atletická dráha, malé cvičiště (seřadiště) a tenisové kurty.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVI., 1931, č. 7, s. 95–96.
Orelský věstník: Orgán zemské rady Orla Českosl. v Čechách, IV., 1925, č. 13–14, s. 203.

[21] O problematice sportu hovořil Jan Šrámek též na VIII. mezinárodním olympijském kongresu v Praze.

[22] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, X., 1925, č. 12, s. 157–158.

[23] Potěšitelné navíc bylo, že se Čsl. Orel rozrůstal i na Slovensku. Zatímco v roce 1921 zde vykazoval pouhých 40 jednot, o rok později to již bylo 80, v roce 1923 pak 170 a v následujícím roce dokonce 210.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XII., 1927, č. 7–8, s. 93.

vypomáhat si jiným způsobem. Celkem 194 z nich bylo například kvůli absenci vyhovujících prostorů nuceno cvičit pouze v létě, a to navíc pouze venku. Svým vlastním hřištěm se mohlo v této době pyšnit 72 jednot, dalších 23 využívalo ke cvičení svých vlastních pozemků. Okolo 80 % jednot pořádalo svá cvičení dvakrát týdně. Zajímavé ovšem bylo, že jednotlivá cvičení navštěvovaly v této době více ženy, a to přesto, že ženská tělovýchova byla v Čsl. Orlu stále značně omezená. Orlice zásadně pěstovaly nářaďový tělocvik jen velice omezeně a jejich závody, lehká atletika nebo sport, byly stále ještě v počátcích. O to více ale ženy pěstovaly rytmiku a prostná. Zmíněný sport, a to nejrůznějšího druhu, se však ke konci roku 1925 stále pěstoval pouze ve 135 jednotách.[24]

O svátku sv. Václava, dne 28. září 1926, se v Brně konala V. orelská moravsko-slezská zemská konference, na kterou dorazilo 93 delegátů z 13 žup, 2 hosté a 2 členové ústřední rady Orla. Jednatel zemské rady moravsko-slezské, Vojtěch Marzy, zde mj. promluvil o vývoji organizace, která podle něj spěla k tomu, aby byly zemské orgány zrušeny. Čsl. Orel, jehož zřízení bylo organizačně značně složité, měl být vybudován pouze na jednotách, župách a ústředí. Zemský sekretariát na Moravě byl již v této době zrušen a jeho agenda rozdělena mezi ústředí a župy. Zemská rada však ještě nějakou dobu pracovala, a to z toho důvodu, že celá věc nebyla vyřešena zcela definitivně. Bylo totiž nutno doladit poslední detaily.

Jednou z velkých výhod zrušení zemské rady bylo, že příspěvky, které členstvo pravidelně odvádělo, se nedělily na čtyři díly (ústřední rada, zemská rada, župy a úrazový fond), ale pouze na tři (ústřední rada, župy a úrazový fond). Větší část peněz tedy zůstala přímo v župách, které s nimi mohly nakládat a zkvalitňovat tak podmínky pro své členy.[25] Zemské rady v Čechách a na Slovensku proza-

[24] Za rok 1925 uspořádal Čsl. Orel celkem 21 župních sletů (4 v Čechách, 12 na Moravě a ve Slezsku a 5 na Slovensku).
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XI., 1926, č. 20–21, s. 306–310.

[25] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XI., 1926, č. 19, s. 299–300.
Z žákovských, dorosteneckých i členských příspěvků bylo např. v letech 1926–1929 hned 35 % odvedeno do úrazového fondu. Zbylých 65 % bylo na Moravě a ve Slezsku rozděleno na dvě poloviny, z nichž jednu dostala ústřední rada Orla a druhou župy. V Čechách bylo oněch zbylých 65 % rozděleno následovně: Dvě pětiny obdržela zemská rada. Stejný díl byl odveden i ústřední radě Orla. Zbylou jednu pětinu získaly župy. Na Slovensku nebyly příspěvky odváděny.

tím fungovat nepřestaly. Rovněž ve Vídni fungovala správa zahraniční župy jako samostatná zemská rada rakouská.[26]

V pořadí IV. valný sjezd Československého Orla se konal v Brně ve dvoraně Spolku katolických tovaryšů ve Staré ulici č. p. 11, a to v neděli 17. října 1926. Na jeho zasedání byly podány zprávy předsednictva např. ohledně organizační, finanční, osvětové či tělovýchovné činnosti, dále došlo k rozhovorům nad novými stanovami celé organizace a volbě jejího starosty, kterým se stal opět Jan Šrámek,[27] členů ústřední rady, revizorů atd. Nové stanovy již neměly počítat se zemským vedením. Právními jednotkami se měly stát župy. Dopředu se však počítalo s tím, že tato organizace bude mít např. na Slovensku alespoň zpočátku potíže. Tamní Čsl. Orel totiž za svými západními kolegy trochu zaostával, a to i organizačně.[28]

Celková situace Čsl. Orla na Slovensku se ale v tuto dobu zlepšovala. Jednot i členů totiž neustále přibývalo. Problémem byl ovšem nadále počet tělocvičen. Na počátku roku 1928 vykazoval Čsl. Orel na Slovensku 199 jednot, ve kterých organizoval 10 475 příslušníků. Pouze 18 jednot však mělo vlastní tělocvičnu, 20 jich cvičilo ve školách, kam se Čsl. Orel stále obtížně dostával, 15 jednot cvičilo v hostincích a 42 jednot se snažilo cvičit, kde jen to bylo možné. Na Slovensku existovalo v této době pouze 11 orelských hřišť. Bylo tak zcela jasné, že je do budoucna nutné počet tělovýchovných zařízení značně navýšit.[29]

[26] Rakouská orelská organizace nedisponovala v celém meziválečném období žádnou vlastní orlovnou, spolkovým domem ani jiným nemovitým majetkem. Svou činnost přerušila až za druhé světové války, po jejímž skončení však byla úspěšně obnovena.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 20–21, s. 305–307.
Vejvar, S. (2014). *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika), s. 334–335.

[27] Starosta Čsl. Orla Jan Šrámek zastával ve dnech 7. října 1922 až 9. prosince 1925 a 12. října 1926 až 15. ledna 1927 funkci ministra veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy Československa. V mezidobí, kdy tuto funkci nevykonával, působil jako ministr veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy Jozef Tiso. Jozef Tiso byl rovněž pevně spjat s Čsl. Orlem. Od počátku existence Orla na Slovensku byl členem jeho zemské rady. Působil rovněž jako starosta Cyrilometodějské župy a starosta jednoty v Bánovcích nad Bebravou, která byla jednou z největších na Slovensku.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XII., 1927, č. 2, s. 23–24.

[28] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XI., 1926, č. 19, s. 289.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XI., 1926, č. 20–21, s. 306.

[29] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 3, s. 39–40.

Také zde navíc existovaly organizace či spolky, které se určitým způsobem stavěly proti Čsl. Orlu. Vojtech Tuka např. organizoval a i finančně podporoval katolický skauting, s jehož činností vedení Čsl. Orla nesouhlasilo.[30] Domnívalo se totiž, že by se dala činnost katolických skautů organizovat v řadách Čsl. Orla.[31] V této době se již kromě Slovenska začal Katolický skauting výrazněji šířit také v Čechách. Vedení Čsl. Orla ale nabádalo své členy, aby se vstupem do jeho řad ještě vyčkali. Chtělo si totiž nejdříve řadu věcí ujasnit, aby se nestalo, že postoj vedení bude v rozporu s celou organizací. Pak teprve měly být vydány členům pokyny.[32]

V roce 1928 zveřejnil Čsl. Orel ve svém časopise své postoje ke sportu. Na úvod se odvolával na slova Karla Weignera, který při jedné ze svých přednášek pravil: *„ ...Tělocvik je gramatika, četba jsou hry a doplňování, toť sport... “*[33] Čsl. Orel tedy zaujal stanovisko, že „sport má být vyvrcholením tělesné výchovy“. Samostatný sport tedy rozhodně neviděl jako svůj jediný cíl. Spíše lze tvrdit, že proti němu v této době již nic nenamítal. Dokonce se i snažil o jeho zařazení do svého tělocvičného systému. K jednotlivým odvětvím zaujal následující stanoviska:

„ ...Tak např. tělocvik prostý čili lehká atletika, jeden z nejkrásnějších a nejvýznamnějších oddílů sportu, obsahující skoky, vrhy a běh, je v našem tělocvičném

[30] Milla, M. (2008). *Hlinkova mládež 1938–1945.* Bratislava: Ústav pamäti národa, s. 21.
Břečka, B. (1999). *Kronika čs. skautského hnutí 1900–1990.* Brno: Brněnská rada Junáka, s. 76.

[31] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 17, s. 265.

[32] Na počátku 30. let došlo také k ustanovení Svazu katolických skautů Republiky československé. To se však neodehrálo v součinnosti s Čsl. Orlem, jak bylo v některých dobových titulech oznámeno. Vedení Čsl. Orla vidělo v této organizaci nebezpečí přetahování členů, kterým také nedoporučovalo vstup do tohoto spolku. Vedení Čsl. Orla zároveň oznámilo, že se možností zavedení skautské činnosti do orelských jednot bude důrazněji zabývat. K tomu ale došlo již koncem roku 1929, kdy se silně diskutovalo o nejlepším způsobu zařazení skautingu do činnosti jednot. K zavedení skautingu v Čsl. Orlu ale prozatím nedošlo.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 21–22, s. 322.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XV., 1930, č. 2, s. 23.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XV., 1930, č. 21, s. 332.
Zatloukal-Ševlk, V. (1997). *Katoličtí skauti junáci v Československu: Přehled historie.* Brno: Javor, s. 145.

[33] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 14–15, s. 225–226.

životě již vžit, provádí se, pořádají se kurzy, závody atd. a možno se zde každému zájemci plně uplatniti.

Těžká atletika ideálem naším nikdy nebyla a asi také nebude., protože není naším úkolem vychovávat těžké atlety. Činky a břemena v našich tělocvičnách jsou, také se cvičí, ale věnovati se jim nějak specielně, než je zapotřebí pro náš tělocvičný život, není nijak v úmyslu.

Rohování (box), v našich tělocvičných rozvrzích je zařazeno již dávno a také se pěstuje, ovšem box v pravém slova smyslu to není, avšak i mírně a rozumně pěstovaný box může se klidně u nás pěstovati. Zápas je u nás rovněž cvičen a pěstuje se více než box, ježto jeho význam je bezesporný.

Sportovní hry velmi se v Orlu doporučují a namnoze také pěstují. Jedná se hlavně o házenou, která v mnohých jednotách našla obliby, ačkoliv ani proti kopané se nestavíme a také všude tam, kde mají jednoty naše hřiště a cvičiště, oba tyto druhy se v rámci cvičebního rozvrhu pěstují. Rovněž tak tennis a ostatní míčové hry.

Letní a zimní sporty většina orelského členstva prakticky provozuje sama, v posledním zimním období začalo u nás již poněkud více s lyžařením a jest již slušný počet jednot, zvláště horských, kde sport tento jest oblíben a v němž docíleno bylo již znatelných úspěchů. I v Praze bude v letošní sezoně v tomto ohledu učiněn krok ku předu, ježto se zmýšlí před Svatováclavskými Dny Orelstva uspořádat vlastní orelské závody. Rovněž bruslaření v některých jednotách nalezlo obliby.

Jízda koňmo je krásný sport, ovšem z finančních a technických důvodů není všude dosažitelný. I po této stránce však již učiněn začátek v Praze i jinde a Náč. rada se právě zabývá řády pro jízdní odbory.

Cyklistika je u nás rovněž již v proudu a jest naděje, že i tento druh sportu přinese nám dosti positivních výsledků. Ihned po ustavení orelské jízdy dojde k zorganizování cyklistů-orlů.

Střelbu beru do tohoto výčtu jen k vůli úplnosti. Nehrála u nás dosud žádné důležitosti a mám za to, že v dohledné době také hráti nebude.

A konečně skauting. Význam jeho je nepopiratelný jak po stránce fysické tak i duševní. Vyžaduje však dvou věcí: dobrého, svědomitého a zkušeného vůdce a rozdělení dle pohlaví. Proti skautingu se v Orelstvu nikdo nestaví, připustiti jest jej však možno pouze tam, kde jsou pro tyto uvedené dvě podmínky a kde nemohl by se zvrhnouti. Smutných zkušeností o něm jest až příliš.

O turistice, myslím, není třeba se zvlášť zmiňovat, ježto ta se dá pěstovati při všech našich jednotách, pokud budou jednotlivci míti o ni zájem, pokud bude dostatek interesentů a pokud bude také dosti volného času. Konečně není snad jednoty, aby turistiku v menším či větším měřítku neprovozovala... "[34]

V říjnu 1928 zavedlo Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy zvláštní uznání pro sportovce, tělocvikáře či tělovýchovné pracovníky, a to za jejich vynikající výkony při závodech či zásluhy o tělovýchovu v Československu. Jednalo se o jakousi plaketu ve tvaru medaile, která měla tři stupně, a to velká (100 mm), střední (70 mm) a malá (45 mm). Udělovaly se samozřejmě podle několika kritérií, mezi která patřila např. velikost úspěchu na závodech (svazové, národní, mezinárodní závody...). Všechny tři medaile, které ministerstvo udělovalo, byly zhotoveny z bronzu. Jejich autorem byl Antonín Odehnal. Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy vyzvalo počátkem října 1928 všechna tělovýchovná a sportovní ústředí, aby podala své návrhy na ocenění. Předsednictvo Čsl. Orla nenavrhlo medaili pro sebe, jako pro celostátní svaz, ani pro svého starostu. Předpokládalo totiž, že když Ministerstvo udělí medaili ČOS a SDTJ a jejím starostům, nemůže opomenout ani Čsl. Orla. Čsl. Orel totiž zastával stanovisko, že náčelníci, náčelnice, jednatelé, místopředsedové, vzdělavatelé a jiní významní funkcionáři všech svazů, kterým bude medaile udělena, by si měli být rovni. Čsl. Orel tedy navrhl na vyznamenání Bedřicha Kostelku, a to za jeho vítězství na mezinárodním závodu katolických gymnastů v Paříži roku 1923. Z družstev pak bylo navrženo družstvo žen, které zvítězilo na orelských ústředních závodech roku 1927 ve vyšším oddělení.[35]

[34] Tamtéž.
[35] Věstník sokolský: List Svazu československého sokolstva, XXX., 1928, č. 43, s. 786–787.

K 28. říjnu 1928 bylo uděleno devět velkých medailí, střední a malé medaile měly následovat později. Kromě Bedřicha Kostelky a jednoty Orla Velké Brno III (viz příloha 110) byli mezi oceněnými Bohumil „Boris“ Honzátko, Ladislav Žemla, Bedřich Šupčík, Ladislav Vácha, František Ventura, závodní družstvo ČOS a lední sekce Čsl. Svazu hockeyového.[36] Za zásluhy bylo uděleno 22 velkých medailí.[37] Mezi oceněnými byli nejen Pierre de Coubertin, Jiří Stanislav Guth-Jarkovský, Josef Rössler-Ořovský, Československý olympijský výbor, ČOS, Karel Weigner, Jindřich Vaníček či SDTJ, ale také Čsl. Orel, starosta Čsl. Orla Jan Šrámek, náčelník Čsl. Orla Metoděj Večeřa, zemská rada Čsl. Orla na Slovensku, JOZ, FGSPF či FNSCG. Proti udělování medailí se následně vznesla řada námitek, a to jak z Československého všesportovní výboru, tak i např. z ČOS.[38]

V rámci oslav 10. výročí vzniku republiky bylo pod záštitou prezidenta rozhodnuto o vytvoření speciálního fondu. Jeho oficiální název byl Jubilejní fond republiky. Jeho účelem bylo, podle stanov schválených Ministerstvem vnitra dne 1. června 1928 pod číslem č. 32882/28-9, *„ ...přijímati a rozděliti dary a věnování, jež by jednotlivci neb korporace na oslavu desátého výročí obnovení československého státu k rukám fondu složili, všeobecným národním účelům kulturním a humánním... “*[39] Fond byl spravován politiky Janem Malypetrem, Morčicem Hrubanem a Janem Šrámkem. Usnesení o rozdělení fondu však muselo být schváleno prezidentem republiky, který přebral nad fondem záštitu.[40] Čsl. Orel podal něko-

[36] Československý Svaz hockeyový tvořily od roku 1925 dvě sekce, a to lední a pozemní. Teprve v roce 1930 se tento svaz rozdělil na Čsl. svaz kanadského hockeye a Čsl. svaz pozemního hockeye.
Štumbauer, J. (2016). *Vybrané kapitoly z historie tělesné výchovy, sportu a turistiky v meziválečném Československu.* České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, s. 200.

[37] Lidové noviny, XXXVI., 1928, č. 550, s. 3–4.

[38] Večerní list: Ústřední orgán slovanských národních socialistů, II., 1928, č. 260, s. 6.
Věstník sokolský: List Svazu československého sokolstva, XXX., 1928, č. 44, s. 801–803.
Národní listy, LXIX., 1929, č. 186, s. 2.
Národní archiv, Fond Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy, Praha, Kartony 207–209, Signatura XV/M/1, Nařízení a vyhlášky MZd a ji- úřadů ohledně medailí, medaile MZd; řád pro udílení medailí MZd. 1929 – 1938.

[39] Venkov: orgán České strany agrární, XXIII., 1928, č. 233, s. 3.

[40] Národní listy, LXVIII., 1928, č. 269, s. 3.
Národní archiv, Fond Jubilejní fond republiky, Karton 1, Správa fondu – organizační záležitosti Jubilejního fondu republiky.

lik žádostí o přidělení podpory. Žádal např. finanční podporu Svatováclavských dní Orelstva v Praze 1929 či na stavbu lidových domů.[41]

Koncem 20. let věnoval Čsl. Orel velikou pozornost tomu, aby se výrazně zvýšil počet jednot, které disponovaly vlastní orlovnou a také vlastnily tělocvičnu. Na tomto poli se Čsl. Orlu velice dařilo. Zatímco na počátku roku 1928 disponovalo vlastní tělocvičnou pouze 107 jednot, o rok později to již bylo 229 jednot.[42] Počet jednot vlastnících orlovnu se v tomto období zvýšil z 62 na 143 (viz příloha 111–116). Na počátku roku 1928 jednoty vlastnily 73 hřišť a cvičišť. O rok později se již tato číslice vyšplhala na 126. Je tudíž jasné, že jednoty investovaly do zázemí pro své členy, jejichž počet neustále rostl (viz příloha 117), veliké peníze. Celkový majetek orelské organizace se tak odhadoval na částku 15–20 milionů Kč. Plánovaly se však další stavby. Ústřední rada Orla měla již v této době zakoupen od starobrněnského kláštera pozemek o celkové ploše 17 tisíc metrů čtverečních, kde původně plánovala postavit „školní stadion“ a budovu pro tělovýchovnou orelskou školu. Později jí však tento pozemek nepřišel dostačující, a tak plánovala jeho směnu.[43]

Dne 28. listopadu 1929 se konal v sále anatomického ústavu Univerzity Karlovy veřejný projev Spolku posluchačů tělovýchovy, jehož účelem bylo upozornit povolané kruhy na nutnost vytvoření státního tělovýchovného ústavu jako samostatné vysoké školy. K vytvoření ústavu, o který byla vláda poprvé požádána v rezoluci schválené Národním shromážděním v roce 1919, již přitom mnoho nechybělo. Ministerstvo zdravotnictví zakoupilo v letech 1924–1927 pozemky na

[41] Začátkem roku 1930 se na tomto fondu sešlo téměř 60 milionů Kč, ze kterých Čsl. Orel obdržel částku 100 tisíc Kč. Dar byl ovšem vázán podmínkou, že 20 tisíc dostane Orelstvo v Praze. Ústřední rada Orla tak rozhodla, že tuto částku rozdělí pražským jednotám Pospíšilova župa. Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XV., 1930, č. 1, s. 11.
Národní archiv, Fond Jubilejní fond republiky, Karton 11, Signatura V II 3, Československý Orel v Praze na podporu Svatováclavských orelských dnů v roce 1929.
Národní archiv, Fond Jubilejní fond republiky, Karton 11, Signatura V II 3, Jednota Orla československého ve Štramberku na stavbu jubilejního Lidového domu.

[42] Téměř všechny jednoty, které vlastnily svou tělocvičnu, disponovaly naprosto dostatečným nářaďovým vybavením. Ostatní jednoty měly většinou pouze základní nářadí, jakým byla hrazda, bradla, kůň a koza. Potřebným tělocvičným náčiním naopak disponovaly všechny jednoty. Toto vybavení pak umožňovalo uspořádat celou řadu župních kurzů, závodů, cvičitelských škol či sletů. Ty byly pořádány i na úrovni jednot, okrsků či zemí.

[43] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XV., 1930, č. 9, s. 132–136.

Pankráci a architekt Alois Dryák již zpracoval návrh jeho podoby. ČOS žádala, aby nesl jméno Miroslava Tyrše, kterou však ministerstvo, i s ohledem na ostatní tělovýchovné organizace (Čsl. Orel by tento název nepochybně považoval za provokaci) a také na fakt, že tento ústav by měl sloužit všem, příliš nepodporovalo.[44]

Projevu se zúčastnila řada významných osobností z řad univerzity, ministerstev, Československého olympijského výboru a Československého všesportovního výboru a zástupců tělovýchovných spolků. Čsl. Orla zde zastupovali česká zemská náčelnice Ludmila Kratochvílová a zemský tajemník v Čechách Bedřich Klimeš. Bedřich Klimeš zde měl dokonce projev, ve kterém vysvětloval postoj Čsl. Orla k vybudování státního tělovýchovného ústavu: *„ …Jako zástupce Československého Orla jsem zplnomocněn připojiti se k dnešnímu vašemu projevu a prohlásiti zde, že založení a vybudování státního ústavu tělovýchovného vítáme a žádáme jeho rychlé a dokonalé vybudování tak, jak mohl sloužiti všem dosud tolik různým a různotvárným složkám naší veřejné tělovýchovy. Rovněž sjednocení tělovýchovy v Čsl. republice v jednotnou soustavu, založenou na dnešním vědeckém stavu a odpovídající národnímu a státnímu duchu Čsl. Orel plně oceňuje, zvláště, jestliže ku spolupráci bude také pozváno Orelstvo a bude-li dbáno také jeho oprávněných přání a námětů. Vítáme uzákonění povinné tělesné výchovy a rozšíření hodin tělocviku ve školách, nutno však ponechati při tom tělocvičným organisacím také právo cvičiti mládež. Co do názvu ústavu zastává Čsl. Orel stanovisko vlády, aby ústav nazýval se toliko Státním tělovýchovným ústavem – a budoval na základech ryze tělovýchovných, národních a státních tak, aby sloužil všem občanům celé Čsl. republiky bez ohledu na to, zda tu neb onu ideologii vzali za svou. Svoboda a naprostá rovnost všech cvičitelů s ohledem na prospěch tělovýchovy v Čsl. republice a naprostá nestrannost bud též hlavním vodítkem při zřizování a vedení ústavu,*

[44] Návrh na zřízení státního ústavu, který nesl Tyršovo jméno, byl však i přes protesty Čsl. Orla v polovině 30. let schválen. Po tomto aktu zaslal Čsl. Orel svůj oficiální protest československé vládě. Navrhoval, aby ústav nesl jméno „Československý státní tělovýchovný ústav“. Na protesty však nebyl brán zřetel.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XX., 1935, č. 5, s. 52–54.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XX., 1935, č. 6, s. 61.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XX., 1935, č. 7–8, s. 73–76.
Waic, M. (2016). *Tělesná výchova a sport v politickém životě meziválečného Československa*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, s. 149–150.

na nějž toužebně čekáme všichni, bez rozdílu příslušnosti k té které tělocvičné korporaci... "[45] Účastníci následně vydali rezoluci, kde se dožadovali uzákonění zřízení tělocvičného ústavu a uvolnění dostatečných finančních prostředků na jeho stavbu. Zřízení ústavu se následně skutečně promítlo do znění zákona. K jeho realizaci však nakonec z finančních důvodů nedošlo.[46]

Ke konci 20. let však byl Čsl. Orel naopak nucen konstatovat, že se mu stále příliš nedaří organizačně podchytit orelské hnutí na Slovensku. Tamní zemské vedení Čsl. Orla se de facto snažilo udržet si co největší možnou samostatnost od brněnského ústředí. Mnohdy s ním i částečně odmítalo spolupracovat. Pro ústředí Čsl. Orla v Brně bylo např. téměř nemožné získat ze Slovenska potřebná statistická data. Nevědělo tedy ani o přesném počtu členů, kteří mu však měli odvádět příspěvky.[47]

Zemské vedení Čsl. Orla na Slovensku si prostě představovalo „určité věci jinak". Konkrétně si představovalo např. finanční nezávislost. Téměř také neodvádělo příspěvky, a to přesto, že ústřední rada Orla investovala do vývoje organizace na Slovensku nemalé peníze. O jejich splácení se však vedení Orla na Slovensku příliš nestaralo. Orelská činnost na Slovensku navíc také rok od roku upadala.[48] Orelské ústředí v Brně se tak muselo smířit s faktem, že ne všechny

[45] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 23–24, s. 346–348.

[46] Poslanci navíc přijali tento zákon až v dubnu 1935.
Kössl, J., Štumbauer, J., & Waic, M. (2018). *Kapitoly z dějin tělesné kultury.* Praha: Karolinum, s. 133.
Poslanecká sněmovna Parlamentu české republiky. Zpráva výboru zdravotnického, kulturního a rozpočtového o návrhu poslance F. Hummelhanse a soudruhů (tisk 1916) na zřízení Tyršova státního tělovýchovného ústavu (1935). Dostupné 21. únor 2019, z http://www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/tisky/t2851_00.htm.
Weigner, K. (1935). *Návrh na zřízení tělovýchovného ústavu Tyršova.* Praha: Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 23–24, s. 346–348.
Národní archiv, Fond Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy, Praha, Karton 155, Signatura V/V/69, Návrh na zřízení tělovýchovného ústavu Tyršova od prog. K. Weignera. 1929 – 1933.

[47] Výrazným způsobem se slovenský Orel nepodílel ani na financování orelských sletů v letech 1922 a 1929. V roce 1929 vybrali členové Čsl. Orla jako finanční základ více jak 800 tisíc korun, z nichž však ze Slovenska, i přes všechny sliby a urgence, „nepřiteklo" na společný účet ani 1 000 Kč. Časopis Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 18–19, s. 270 ovšem uvádí, že se jednalo zhruba o částku 4 000 Kč. Nebyli to ovšem pouze Slováci, kteří neplnili své povinnosti. Z Čechů např. nesplatilo povinný předpis okolo 23 % členstva.

[48] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 21–22, s. 304–307.

příkazy a usnesení budou v celé organizaci jednotně prováděny.[49] Není divu, že se také začaly silněji ozývat hlasy, že by Čsl. Orel měl být opět rozdělen na tři samostatné celky: český, moravskoslezský a slovenský, z nichž každý by se víceméně staral sám o sebe. Vedení Čsl. Orla však nadále chtělo vybudovat stálou a silnou celorepublikovou organizaci – Československého Orla, jehož hierarchie měla být postavena na třech právních celcích. To také po skončení Svatováclavských dnů Orelstva v Praze 1929 označilo za svůj primární cíl.[50]

9.1 Kurzy

Pořádání sletu ukázalo, že Čsl. Orel potřebuje i nadále pracovat na vychovávání svých cvičitelů. Také z tohoto důvodu byla ve dnech 3. až 10. prosince 1922 v Praze uspořádána zemská cvičitelská škola (viz příloha 118). Jednalo se o první delší orelskou cvičitelskou školu vůbec. Její náplní byly jak přednášky, tak i praktické výstupy v tělocvičnách.[51] Čsl. Orel v Čechách byl překvapen velikým zájmem o tuto školu. Proto bylo rozhodnuto o uspořádání II. oddělení I. běhu této zemské cvičitelské školy (viz příloha 119). To probíhalo ve dnech 6. března až 24. června 1923. Toto oddělení bylo rozděleno na muže a ženy, přičemž každá kategorie byla ve škole 14 dní. I toto oddělení mělo značné obsazení, a tak zemský technický sbor Čsl. Orla v Čechách chtěl uspořádat ještě III. oddělení. Na absolventy I., II. a III. oddělení pak čekal II. běh zemské cvičitelské školy, který byl naplánován na podzim 1923. Jeho absolventi se měli následně podrobit finálním zkouškám.[52]

Ve dnech 4. až 17. srpna 1924 byla také moravskou zemskou radou uspořádána další orelská zemská cvičitelská škola ve Vyškově. Jednalo se o vůbec první podnik tohoto typu na Moravě a účastnilo se ho celkem 40 mužů a 30 žen,[53] ze kterých

[49] Čsl. Orel na Slovensku měl např. zcela jiný orelský tisk než zbytek republiky.
[50] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 15–16, s. 226–229.
[51] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VIII., 1923, č. 1, s. 20.
Orelský věstník: Orgán zemské rady Orla Českosl. v Čechách, II., 1923, č. 1, s. 14.
[52] Orelský věstník: Orgán zemské rady Orla Českosl. v Čechách, II., 1923, č. 11, s. 175.
[53] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, IX., 1924, č. 9, s. 137 udává, že se jednalo o 42 mužů a 32 žen.

se měli stát budoucí orelští cvičitelé. Závěrečné zkoušky složilo celkem 36 mužů a 26 žen.[54] Počet orelských cvičitelů však stále nebyl dostačující.

Kromě čistě orelských kurzů (viz příloha 120–128) navštívila řada členů, stejně jako řada zájemců z dalších spolků, také nemálo českých státních kurzů,[55] a to jak lehkoatletických, tak i např. her, plavání, lyžování, rytmického tělocviku či speciálních kurzů pro učitele.[56] V roce 1924 se např. jednalo o kurzy lyžování v Krkonoších pro muže a ženy. Mužská část probíhala ve dnech 7. až 12. března a přijelo na ni sedm orlů. Ženská část, kterou navštívily dvě orlice, byla na programu od 23. do 27. března. Kurzisté zde cvičili např. různé druhy oblouků, přívrat, výstupy či skoky. Dále to byly kurzy rytmického tělocviku v Praze a Brně, které byly uspořádány ve dnech 13. až 15. prosince a 27. až 29. prosince. Oba vedl Augustin Očenášek. Střídala se na nich teorie s praxí, během kterých se účastníci dozvídali např. o pohybech v tělocvičnách či o hudebních skladbách. Pražského kurzu se účastnilo osm orlů a devět orlic, brněnského pak sedm orlů a stejný počet orlic. V roce 1924 nebyla orelská účast na státních kurzech ještě příliš hojná. To se ale v následujících letech zlepšovalo.[57]

Kvůli nedostatku kvalitních cvičitelů v jednotách uspořádal v Praze český zemský technický sbor ve dnech 28. března až 7. dubna 1925 další cvičitelskou školu. Jejím programem byly: úvod do tělovýchovy, tělocvičné soustavy (např. Tyršova), cvičení pořadová, prostná a nářaďová, ženský tělocvik, rytmický tělocvik, dětský tělocvik a prostý tělocvik.[58]

Ve dnech 10. až 17. května 1925 pořádala YMCA v Nymburku státní kurz lehké atletiky, který byl určen lehkoatletickým cvičitelům a učitelům, z nichž se

[54] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, IX., 1924, č. 8, s. 125–126.

[55] Počátky těchto Státních tělovýchovných kurzů spadají do roku 1922, kdy zřídilo Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy ve spolupráci s ministerstvy školství a zemědělství instituci mimořádných Státních tělovýchovných kurzů. Ty byly organizovány do roku 1924. Počínaje rokem 1925 se již jednalo o stálé Státní tělovýchovné kurzy.
Waic, M. (2016). *Tělesná výchova a sport v politickém životě meziválečného Československa*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, s. 147.

[56] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XI., 1926, č. 19, s. 297.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XI., 1926, č. 20–21, s. 309.

[57] *Zpráva povšechná a zprávy podrobné o státních kursech tělovýchovných v roce 1924*. (1925). Praha: Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy, s. 1–5.

[58] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, X., 1925, č. 6, s. 86–87.

pak měli stát instruktoři. Kurz vedl Louis C. Schroeder, ředitel tělesné výchovy a sportu organizace YMCA pro Evropu, za asistence atleta Samuela Harrisona Thomsona a Františka Miloslava Marka,[59] ředitele tělesné výchovy v pražské YMCA. Čsl. Orlu bylo na tuto akci přiřknuto 6 míst pro členy a 3 místa pro členky.[60] Státních kurzů, kterých se příslušníci Čsl. Orla v roce 1925 zúčastnili, bylo ovšem podstatně více (viz příloha 129).

Čsl. Orel neopomíjel ani výuku první pomoci. Jeho předsednictvo požádalo v roce 1925 o její organizování Josefa Vranu. Josef Vrana obstaral pro výuku lékaře, kteří pak zájemcům na kurzech, které byly zorganizovány v letech 1925–1928, přednášeli. Vůbec první jím zorganizovaný kurz se konal v okrscích Místek a Frýdek.[61] Přednášelo na něm pět lékařů, a to o tělovědě, chorobách, epidemiích, dezinfekci, nervových bolestech, bezvědomí nebo např. o všeobecných technikách první pomoci a obvazové technice. Celý kurz trval 7 týdnů, a byl zakončen zkouškami všech 150 kurzistů před komisí, ve které byli i zástupci Československého červeného kříže. Druhý kurz byl uspořádán v Moravské Ostravě. Byl tentokrát

[59] František Miloslav Marek patřil k významným osobnostem československé tělesné výchovy a sportu. Svou sportovní dráhu začal ve smíchovském Sokole (jeho jméno je však podstatně více spojeno s organizací YMCA, ve které na konci 20. let působil jako tělovýchovný ředitel) v roce 1911. O rok později se stal skautem. Po skončení první světové války se stal posluchačem prvních tělovýchovných kurzů Čechoameričana Josefa Amose Pipala. Později se stal jeho asistentem. V roce 1920 utvořil nový československý rekord v běhu na 400 metrů překážek, které zdolal v čase 58,9 sekundy, čímž se stal prvním Čechoslovákem, který tuto trať zaběhl pod jednu minutu. Závodil též na antverpské olympiádě v roce 1920, kde byl vyřazen v rozběhu. O rok později odjel s Josefem Amosem Pipalem na dva semestry na studia do Spojených států amerických, kde se v Chicagu stal posluchačem tělesné výchovy a sportu na tamní univerzitě. Po návratu do vlasti vyučoval v Liberci a Olomouci, ale roku 1924 odešel do Prahy. Podílel se i na přípravě československého atletického družstva na olympiádu v Paříži 1924. Té se však sám již aktivně nezúčastnil. Brzy po jejím skončení odjel na další studia do Spojených států amerických, a to do Springfieldu. V roce 1928 se již vrátil jako bakalář tělesné výchovy (Bachelor of Physical Education and Physical Director). O své znalosti a zkušenosti se dělil na řadě kurzů (mezi nimi byly právě i kurzy v Nymburku, které navštěvovali i zájemci z řad Čsl. Orla). V meziválečném období se stal předním propagátorem basketbalu (snažil se však propagovat také další americké sporty – volejbal, baseball či softbal) v Československu. Tlustý, T. (2018). Historie Masarykova tábora YMCA v Soběšíně na Sázavě. *Studia Kinanthropologica*, *19*(3), 277–286.
STAR, roč. 1936, č. 33, s. 8.

[60] Orelstvo se tohoto kurzu účastnilo i o rok dříve. V roce 1924 navštívil nymburský kurz ale pouze jeden člen.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, X., 1925, č. 8, s. 107.

[61] Město Frýdek-Místek vzniklo spojením slezského Frýdku, moravského Místku a tří dalších obcí až 1. ledna 1943.

více obsazen, a to 250 posluchači, z nichž většinu tvořili členové Čsl. Orla a zbytek místní zájemci. Velké množství posluchačů bylo samozřejmě pro vyučující více vysilující. Kurz navíc trval 10 týdnů a byl opět úspěšně zakončen závěrečnými zkouškami před komisí. Třetí kurz se konal za přítomnosti 160 posluchačů v Příboře. Kurzisté projevili veliký zájem o vykládanou látku. Těsnopisem dokonce pořizovali detailní záznamy z přednášek. Příprava na závěrečné zkoušky, které trvaly 4,5 hodiny a byly velice přísné, trvala opět sedm týdnů. Poslední kurz, který byl do konce roku 1928 zorganizován, proběhl v Novém Jičíně. Byl více zaměřený do praxe. Účast byla tentokrát menší. Mezi 95 kurzisty byla i řada vojínů z tamní posádky. Kurz trval opět sedm týdnů, po kterých opět následovaly závěrečné zkoušky. Čsl. Orel stál o tuto výuku především z důvodu, že se při jeho cvičeních stávaly úrazy. Chtěl, aby jeho členstvo v takovýchto případech umělo poskytnout první pomoc. Nabyté znalosti a zkušenosti však mohli významně zúročit i mimo spolkovou činnost.[62]

V roce 1926 se ústřední rada Čsl. Orla rozhodla, že uspořádá třídenní ústřední technický kurz, jehož cílem byla systematická výchova orelských pracovníků. Na něj byla každá župa povinna vyslat svého náčelníka a náčelní. Kromě nejrůznější teorie[63] probíhala na kurzu ve dnech 1. až 3. května 1926 i tělocvičná praxe, a to z lehké atletiky, nářaďové a prostné gymnastiky, pořadových cvičení a míčových her – volejbalu a playgroundballu.[64] Od 13. do 16. května 1926 pak probíhal v Praze zemský kurz rytmického tělocviku a kurz lehké atletiky (viz příloha 130). První uvedený absolvovalo 16 členek, druhým kurzem prošlo 12 orlů. Kurzů se zúčastnilo členstvo všech čtyř českých orelských žup.[65]

Ve dnech 16. až 21. května 1926 se v Nymburce opět po roce konal státní kurz rytmiky, lehké atletiky a her. Jeho vedením byli pověřeni známí tělovýchovní vedoucí, mezi které patřili Louis C. Schroeder, Josef Antonín First a Ján

[62] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 18, s. 274–275.

[63] Mezi teoretickými přednáškami byly např. Orelská idea, její dějiny a podstata, Evidence členstva, Správa majetku jednot a žup, Orelský tisk a jeho šíření či Výklad stanov Čsl. Orla.

[64] V literatuře lze tuto hru najít také pod názvy playground nebo playground-ball. Ve všech případech se jedná o obdobu dnešního softbalu.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XI., 1926, č. 7, s. 102–103.

[65] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XI., 1926, č. 10, s. 157.

Kopal z organizace YMCA nebo sokolský pracovník Augustin Očenášek. Obsahem kurzu, na který mohl Čsl. Orel vyslat celkem sedm účastníků, bylo zdokonalování a rozšiřování znalostí tělocvičných vedoucích. Ti zde absolvovali přednášky o volejbalu, basketbalu, playgroundballu a dalších hrách, dále vybrané kapitoly z lehké atletiky, plavání a rytmiky. Součástí kurzu byly i praktické ukázky vedení skupin.[66]

Na tuto státní tělovýchovnou akci bezprostředně navazoval státní kurz plavání, veslování a her, který probíhal na stejném místě ve dnech 22. až 26. května 1926. Řídil ho Augustin Očenášek. Kurz se opět skládal z teoretických přednášek a praktických cvičení. Mezi probíraná témata patřily např. teoretický výklad plavání, první pomoc, průpravná cvičení na suchu, záchrana a dopomoc tonoucím, plavecké techniky, velké a malé hry či praktická výuka veslování.[67]

Čsl. Orel si ale v této době organizoval obdobné kurzy i sám. Ve dnech 13. až 16. května 1926 pořádal v Praze zemský kurz rytmiky. Ve stejných dnech a opět v Praze pak proběhl i zemský kurz lehké atletiky.[68]

Téměř ve stejném termínu probíhal v Olomouci také státní kurz pro výcvik ve vedení her a prostém tělocviku. Probíhal zde od 13. do 15. května a Čsl. Orel na něj vyslal tři zájemce. V tuto dobu byl v Hlučíně organizován státní kurz her a prostého tělocviku. Ani ten se neobešel bez orelské účasti. Přijelo na něj deset orlů a pět orlic. Obdobné státní kurzy probíhaly i ve dnech 28. až 30. května v Křenovicích, a to za účasti jednoho orla a ve dnech 13. až 15. května ve Velkém Meziříčí, kam přijeli dva orlové a čtyři orlice.[69] Zástupci Čsl. Orla se dále v roce 1926 zúčastnili státního kurzu lehké atletiky a her. Ten probíhal v Brně ve dnech

[66] Čsl. Orel vyslal své cvičitele na tento kurz i následující rok. Ředitelem kurzu, který probíhal ve dnech 16. až 21. května 1927, byl opět Louis C. Schroeder.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XII., 1927, č. 11, s. 133.
Zpráva povšechná a zprávy podrobné o státních kursech tělovýchovných v roce 1926. (1927). Praha: Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy, s. 3 uvádí, že bylo na tento kurz vysláno pouze 6 účastníků z řad Čsl. Orla, a to tři muži a tři ženy. Uvádí také, že tento kurz probíhal ve dnech 16. až 20. května 1926.

[67] *Zpráva povšechná a zprávy podrobné o státních kursech tělovýchovných v roce 1926.* (1927). Praha: Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy, s. 4–7.

[68] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XI., 1926, č. 8, s. 116–123.

[69] *Zpráva povšechná a zprávy podrobné o státních kursech tělovýchovných v roce 1926.* (1927). Praha: Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy, s. 10–14.

27. až 29. května a přijelo na něj celkem 99 zájemců. Čsl. Orel vyslal na tento kurz 8 žen a 6 mužů, kteří se zúčastnili teorie a praxe v lehké atletice a hrách. Během jednotlivých praktických cvičení by kladen velký důraz na metodický způsob nácviku a pomalé zvyšování požadavků. Na závěr celé akce se v Brně konaly závody, které však nebyly kvůli nepřízni počasí dokončeny. Orelští zástupci by však určitě dosáhli na některá vítězství.[70]

Státních kurzů, kterých se Čsl. Orel v roce 1926 zúčastnil, nebylo málo. Jeho účast však většinou nebyla příliš hojná, což bylo ovšem mnohdy dáno kapacitními limity jednotlivých akcí. Celkem ovšem obsadil v roce 1926 Čsl. Orel více jak sto míst na státních tělovýchovných kurzech.[71]

Zatímco se v Čechách a na Moravě orelská činnost poměrně slibně rozvíjela, na Slovensku a především pak v Podkarpatské Rusi neustále vázla. I proto se ústředí Čsl. Orla rozhodlo uspořádat v Užhorodě tělocvičný kurz pro budoucí orelské cvičitele a cvičitelky. Celá akce, které se zúčastnilo 38 zájemců, probíhala ve dnech 25. července až 6. srpna 1927. Vedením kurzu byli pověřeni Jaroslav Michálek, Jan Mádl a Jan Kuncek. Každý den se vyučovalo osm hodin, což bylo pro kurzisty zpočátku velice náročné. Teoreticky byla probrána celá orelská tělocvičná soustava. Kurz však neopomíjel ani praxi. Vše bylo procvičeno v různých hodinách různých věkových skupin mužů a žen. Kromě toho byla během kurzu uspořádána dvě pochodová cvičení, a to do města Ciganovce (17 km) a na hrad Něvické (15 km).[72] Absolventi těchto kurzů byli ale především cvičitelé dospělých věkových kategorií.

Čsl. Orel ovšem neopomíjel ani vzdělávání vedoucích žactva. Ve dnech 8. až 11. prosince 1927 pro ně např. pořádal ústřední kurz v olomoucké orlovně. Ten byl povinný pro všechny orelské župní vedoucí žaček a žáků. Dobrovolně se pak na něj mohli přihlásit cvičitelé žactva z jednot a okrsků. Nebylo to však nezbytně nutné, neboť účastníci kurzu byli následně zaúkolováni uspořádáním obdobného kurzu

[70] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XI., 1926, č. 11, s. 188–189.
Zpráva povšechná a zprávy podrobné o státních kursech tělovýchovných v roce 1926. (1927). Praha: Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy, s. 10–11.
[71] Tamtéž, s. 54–57.
[72] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XII., 1927, č. 16, s. 194.

ve své župě. Náplň olomouckého školení byla prakticky i teoreticky rozdělena na metodiku orelské tělovýchovy, hry, rozdělení tělocvičné hodiny, přípravu na hodinu, pochodová cvičení, rozdíly v tělesné výchově dětí a dospělých, vedení kurzu v župách či např. prostná cvičení.[73]

V průběhu 20. let začalo také Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy výrazněji usilovat o rozvoj tělesné výchovy v Československé republice. K tomu se snažilo přispět i pořádáním tělovýchovných kurzů, které byly určeny především k tomu, aby kvalitní výuka tělesné výchovy zakotvila ve školách a tělocvičných a sportovních spolcích. Těchto kurzů se účastnil také Čsl. Orel. Snažil se o prohloubení teoretických a praktických vědomostí svých členů a také o jejich seznámení s novými tělovýchovnými směry. Rok co rok se v řadách Čsl. Orla zvyšoval o tyto kurzy zájem, který byl v porovnání s dalšími tělovýchovnými spolky v Československu poměrně veliký (viz příloha 131).[74]

Ve dnech 6. až 8. ledna 1928 pořádala v Žilině ústřední rada Čsl. Orla tělovýchovný kurz pro vedoucí a cvičitelky orelských žup (viz příloha 132). Na něj vyslaly své zástupkyně všechny slovenské župy. Celkem se v Žilině sešlo 25 posluchaček. Náplní kurzu byla teorie a praxe v oblasti pořadových a prostných cvičení, cvičení na nářadí, rytmiky, lehké atletiky, léčebné gymnastiky a her. Dále se kurzistky dozvěděly informace o různostech tělocvičných soustav a metodice a přípravě na tělocvičnou hodinu. Rovněž zde byly probrány povinné sestavy pro členky, dorostenky a žačky pro rok 1928/1929.[75]

Kromě ústředního nácvičného kurzu pro Svatováclavské dni Orelstva v Praze 1929 proběhl dne 5. února 1928 i nácvičný kurz povinných sestav na rok 1929. Kurz, který byl určen pro vedoucí žen, dorostenek a žaček, probíhal v Praze v Lidovém domě na Panské ulici, a to za přítomnosti všech českých orelských

[73] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XII., 1927, č. 22, s. 259–260.

[74] V roce 1926 se kurzů pořádaných Ministerstvem veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy účastnilo celkem 127 zájemců z řad Čsl. Orla. V roce 1927 to bylo již 220 lidí, což je nárůst poměrně významný.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 20, s. 306–308.
Zpráva povšechná a zprávy podrobné o státních kursech tělovýchovných v roce 1927. (1928). Praha: Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy, s. 8–13.

[75] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 2, s. 23–24.

žup. Nácvik prováděly členky ženského odboru náčelnické rady – Julie Nečasová (viz příloha 133) a Ludmila Hudečková.[76]

V roce 1928 se náčelnická rada Čsl. Orla rozhodla zřídit stálé soudcovské sbory pro jednotlivá sportovní odvětví. Ty měli tvořit schopní orelští rozhodčí. Vzhledem k tomu, že pro jednotlivá sportovní odvětví nebyl počet rozhodčích v Čsl. Orlu dostatečný, bylo třeba nejprve začít rozhodčí školit. První školení probíhala již v říjnu 1928 a vyšlo z nich okolo 100 rozhodčích. Ti se téměř okamžitě zapojili do rozhodování na orelských sportovních akcích, nicméně skutečnou premiéru si měli členové sborů odbýt až na Svatováclavských dnech Orelstva roku 1929.[77]

V roce 1928 projevil Čsl. Orel zájem vyslat své cvičitele na státní kurz lehké atletiky a her.[78] Ten probíhal v Praze, a to ve dnech 15. až 20. května. Kromě Louise C. Schroedera a Františka Miloslava Marka na něm přednášeli také Karel Hilgartner a František Vojta.[79] Kurzu se zúčastnilo celkem 37 mužů, z nichž 17 tvořili členové Čsl. Orla. Orlice se naopak v takovém počtu kurzu neúčastnily. Mezi 34 zájemkyněmi bylo pouze 9 členek Čsl. Orla.[80] Ve dnech 10. až 15. července se v Nymburku konal další státní kurz. Tentokrát byl ovšem řízen Augustinem Očenáškem a zaměřen na plavání, veslování a hry. Orelská účast na něm byla protentokrát poměrně malá. Zúčastnilo se ho pouze pět orlů a jedna orlice. Všichni se však z kurzu vrátili nadšení a obohacení o nové poznatky.[81]

Další ze série nymburských kurzů (viz příloha 134, 135) se konal od 28. do 30. srpna 1928 (viz příloha 136). Tentokrát se jednalo o kurz rytmiky, tzn., že kurz byl převážně obsazen ženami. Celkem se do Nymburka sjelo 90 kurzistů,

[76] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 3, s. 38.

[77] V roce 1929 však byl nucen Čsl. Orel konstatovat, že počat kvalitních rozhodčích není pro jeho potřeby stále dostačující. Vyzval proto všechny župy, aby vyslaly své zástupce na další školení. Ti pak měli následně navázat úzkou spolupráci s župními cvičitelskými sbory.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 1, s. 6–7.

[78] Kromě tradičního basketbalu a volejbalu se zde probíral také lakros.

[79] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 7, s. 106.

[80] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 11, s. 166.

[81] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 14–15, s. 227.
Zpráva povšechná a zprávy podrobné o státních kursech tělovýchovných v roce 1928. (1929). Praha: Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy, s. 2–5.

z nichž bylo 66 žen. Čsl. Orel rovněž nezůstal v pozadí a do Nymburka vyslal svých 22 zájemkyň.[82] Celkem se za rok 1928 objevilo na státních tělovýchovných kurzech 60 příslušníků Čsl. Orla. Oproti tomu vyslala ČOS na tyto akce celkem 533 lidí. Ze SDTJ přijelo na tyto akce pouze 17 příslušníků.[83]

Také v roce 1929 se orelští příslušníci zúčastnili celé řady státních tělovýchovných kurzů. Mezi nimi lze např. jmenovat březnový desetidenní kurz v Opavě, na který bylo vysláno čtrnáct orlů a šest orlic, květnový lehkoatletický kurz v Nymburku, kam přijeli čtyři orlové, květnový třídenní kurz pro učitele a cvičitele tělovýchovných spolků v Bučovicích, kterého se zúčastnilo patnáct orlů a jedna orlice, či listopadový kurz rytmického tělocviku v Zábřehu, kterého se účastnilo sedm orlů a osm orlic. Celkem se na sedmnácti státních tělovýchovných kurzech v roce 1929 objevilo 70 orlů a 25 orlic.[84]

V organizování vlastních kurzů, a to jak větších, tak i menších (viz příloha 137), nepolevoval Čsl. Orel ani v následujícím období. To samé lze říci o jeho účasti na státních tělovýchovných kurzech.

9.2 Závody

V neděli 30. září 1923 se v Praze konaly vůbec první závody orlic. Pořádala je Pospíšilova župa a byly jakousi zkouškou, jejíž výsledek měl být rozhodující pro otázku, zda budou takovéto závody zavedeny v Čsl. Orlu všeobecně, či ne. Celá tato akce probíhala na hřišti na Pankráci, a to s vyloučením veřejnosti. Soutěžními disciplínami byla cvičení prostná, pořadová, s kužely, skok daleký a vysoký, házení malým míčem na cíl a hra, kterou Čsl. Orel blíže popsal jako výměnný běh s míčem. Na závody se přihlásilo celkem 13 družstev, z nichž naprostá většina pocházela z Prahy. Tři nejlepší družstva získala diplomy a ceny, další čtyři družstva si odnesla pouze diplomy. Závody zaznamenaly úspěch a Čsl. Orel se tak rozhodl, že se na ně pokusí navázat.

[82] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 18, s. 281.
[83] *Zpráva povšechná a zprávy podrobné o státních kursech tělovýchovných v roce 1928.* (1929). Praha: Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy, s. 28.
[84] *Zpráva povšechná a zprávy podrobné o státních kursech tělovýchovných v roce 1929.* (1930). Praha: Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy, s. 55.

Dne 7. října 1923 schválila ústřední rada Čsl. Orla povinné pořádání závodů ve všech župách pro rok 1924. Tyto závody, které byly závazné pro všechny jednoty, probíhaly v kategoriích mužů, žen i dorostu. Muži závodili v nářaďové gymnastice a lehké atletice, a to v družstvech i jako jednotlivci, kde se mohli účastnit soutěží v oddělení nižším nebo vyšším, závodů o přebor a závodů prostých. Župní závody žen v nižším oddělení obsahovaly prostná s pořadovým nástupem, cvičení s kužely, hod míčem, skok daleký, cvičení na kladině, běh na 100 metrů, vrh koulí (5 kg). Vyšší oddělení bylo téměř totožné. Rozdíl byl pouze v obtížnosti sestav.[85]

Dne 14. září 1924 pořádal v Praze Čsl. Orel zemské závody mužů v Čechách. Na ně se sice přihlásilo 62 zájemců, ale startovalo jich o deset méně. Soutěžilo se v prostém tělocviku, kde zvítězil Jan Mádl z Prahy VIII, nářaďové gymnastice a lehké atletice družstev a jednotlivců v nižším oddělení. Ve vyšším oddělení se tentokrát nezávodilo. Soutěž družstev ovládl tým Brynychovy župy, v jednotlivcích byl nejúspěšnější Josef Kudrnáč z Pardubic.[86]

V neděli 26. října 1924 se v X. vídeňském okrese konaly na hřišti Českého Srdce[87] zemské závody Čsl. Orla v Rakousku. Vzhledem k tomu, že se zde setkali zástupci Čsl. Orla, rakouského Orla a JOZ, se ve Vídni rovněž mluvilo o předsletových přípravách pro připravovaný lublaňský slet JOZ, který byl plánován na rok 1925, a o přípravách na založení Svazu slovanského Orelstva.[88]

Zemský technický sbor Čsl. Orla na Moravě zorganizoval ve dnech 7. a 8. září 1925 na hřišti olomoucké orelské jednoty[89] zemské závody mužů v nižším a vyšším oddělení a lehké atletice. Na tyto závody však nebyl vyslán odpovídající

[85] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VIII., 1923, č. 10, s. 169–176.

[86] Orelský věstník: Orgán zemské rady Orla Českosl. v Čechách, III., 1924, č. 18, s. 281.
Orelský věstník: Orgán zemské rady Orla Českosl. v Čechách, III., 1924, č. 19, s. 294–295.

[87] Vídeňské České Srdce získalo v X. okresu pozemek o výměře 82 tisíc metrů čtverečních, na kterém bylo vybudováno cvičiště pro vídeňské spolky Orel, Sokol, DTJ, Skauti volnosti a skauti DTJ. Nedaleko cvičiště bylo zřízeno fotbalové hřiště, které využívaly SK Slavie (X. okres), SK Vídeňská Slavie a SK Slovan.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XI., 1926, č. 5, s. 79.

[88] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, IX., 1924, č. 10, s. 154–160.

[89] Stadion orelské jednoty v Olomouci postihlo dne 11. listopadu 1925 veliké neštěstí, neboť ho značně poničil vítr o síle vichřice, jehož síle neodolaly tribuny a některé budovy (viz příloha 138).
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XI., 1926, č. 1, s. 13.

počet soutěžících. Ze 300 přihlášených se jich na hřiště dostavilo pouze 154, nichž 104 soutěžilo v oddělení nižším, 16 ve vyšším a 34 v lehké atletice. Pro zemský technický sbor byla účast nízkého počtu závodníků velikým zklamáním. Částečnou vinu na nízké účasti přikládal cvičitelským sborům žup[90] a jednot, které podle něj nevyvíjely dostatek energie k přípravě a vyslání soutěžících.[91]

Ve dnech 14. a 15. srpna 1927 pořádal Čsl. Orel své I. ústřední závody v lehké atletice. Jednalo se v podstatě o první mimosletové závody, na kterých se utkali všichni žáci, žačky, dorostenci, dorostenky, členové a členky z celé orelské organizace (viz příloha 139).[92] Muži a dorostenci soutěžili v Olomouci na stadionu tamní orelské jednoty, ženy se naopak sjely do Brna na hřiště SK Moravské Slavie v Pisárkách. Ženy soutěžily v pořadových a prostných cvičeních, na kladině, v rozestavném běhu na 6× 60 metrů a v basketbalu. Olomoucké soutěže (viz příloha 140–147) byly rozděleny na nižší oddělení družstev, vyšší oddělení jednotlivců, závody dorosteneckých družstev, závody o přebor a lehkou atletiku (100 m, 400 m, 1 780 m, skok vysoký, daleký a o tyči, vrh koulí, hod diskem a hod oštěpem). Po skončení závodů bylo dne 28. srpna 1927 na schůzi mužského odboru náčelnické rady Čsl. Orla odsouhlaseno, že nejlepší závodníci celé orelské organizace budou vedeni v evidenci a budou se rovněž 4–6krát týdně scházet k pravidelným cvičením, jejichž vedením byl pověřen Bedřich Kostelka.[93]

[90] Metodějova a Severomoravská župa např. nevyslaly žádného soutěžícího.

[91] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, X., 1925, č. 12, s. 159.

[92] Sletové závody v roce 1922, kde se všechny tyto kategorie na soutěži vůbec poprvé naráz setkaly, nebyly vedením Čsl. Orla hodnoceny příliš pozitivně. Důvodem byl ale především fakt, že závodníkům chyběla dostatečná a dlouhá příprava v nově vzniklých župách. Dva roky po sletu měly navíc župy stále spoustu povinností a závody takřka nepořádaly. Celé tři následující roky pak pořádal Čsl. Orel pouze své župní závody, které chápal jako jakousi přípravu na tyto – ústřední závody. V nich spatřoval Čsl. Orel velký význam, a to směrem k blížícímu se II. orelskému sletu v roce 1929. Chtěl totiž, aby jeho zahraniční hosté ocenili nejen orelské nástupy, průvody, manifestaci či prostná (zkrátka to, co v cizině příliš nepreferovali), ale posoudili i vyspělost orelské organizace podle tělocvičné a sportovní stránky – podle výsledků závodů.
Orelský katechismus. (1938). Třebíč: Československý Orel v Brně, s. 11.
20 let trvání jednoty Orla československého v Plzni 1913-1933. (1933). Plzeň: Orel československý, s. 20.
Jirka, J. (1997). *Sto let královny*. Praha: Česká atletika, s. 88.

[93] Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, V., 1927, č. 9, s. 129–132.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XII., 1927, č. 16, s. 186–187.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XII., 1927, č. 18, s. 213.

I. ústřední lyžařské závody uspořádal Čsl. Orel na popud Vladimíra Kučery ve dnech 2. a 3. února 1929, a to v Dolních Štěpanicích v Krkonoších (viz příloha 148). Tyto závody byly oficiální součástí Svatováclavských dní Orelstva v Praze 1929. Původně na ně bylo přihlášeno 145 lidí. Ke startu jich ale, i přes velice silný mráz, nastoupilo pouze 116. V sobotu 2. února odpoledne je oficiálně zahájil český zemský náčelník Čsl. Orla Josef Sadil, který byl i startérem jednotlivých kategorií. Po rozlosování čísel a lékařské prohlídce závodníků se na 18kilometrovou trať vydalo s minutovými rozestupy členstvo mladší 30 let. Po nich odstartovali na 8kilometrovou trať dorostenci. Obě kategorie se musely potýkat s poměrně náročnou kopcovitou tratí. Večer bylo vyhlášení vítězů, o které se postaral opět Josef Sadil. Teprve v neděli ráno vyběhly na trať dlouhou 3 kilometry ženy (viz příloha 149, 150). Ženy byly následovány starším členstvem, které muselo zdolat 5 kilometrů (viz příloha 151, 152). Poté přišel na řadu závod tříčlenných hlídek na 5 kilometrů. V neděli po poledni se ke slovu dostalo také žactvo, které zdolávalo tříkilometrovou trať. Dalším závodem byla tříčlenná štafeta na 6 kilometrů (viz příloha 153). Velice hezké výkony předvedli soutěžící ve skocích, i když se na výkonech značně podílely ne příliš příznivé podmínky. Ve skocích se hodnotila délka, styl a případný pád (dotek země). Na závěr celé akce byly vyhlášeny všechny výsledky (viz příloha 154) a předány ceny, a to prvním třem závodníkům v každé kategorii.[94] Všechny byly opatřeny štítkem s nápisem „I. Ústřední lyžařské závody Čsl. Orla 1929“ společně s udáním příslušné ceny, pořadí a kategorie.[95]

Dne 8. září 1929 uspořádal Vysokoškolský sport Brno první propagační plavecké závody v Brně. Celkem třicet závodníků soutěžilo na trase dlouhé 2 500 metrů. Význam závodů spočíval mj. v tom, že soutěž podobného ražení se v Brně naposledy uskutečnila před první světovou válkou, kdy ji pořádal Český veslařský

Nová tělesná výchova: list pro tělesnou výchovu, tělocvik, sport, hry, skauting a pro vědecké studium těchto oborů, I., 1927–1928, s. 125.

Československý Orel. (1930). Brno: Československý Orel, (nestránkováno).

[94] Mezi cenami byly např. nové lyže, sošky, poháry a plakety.

Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, VII., 1929, č. 5, s. 76–80.

[95] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 4, s. 49–55.

klub Brno. Mimo plavců, kteří zde soutěžili za své plavecké kluby, byla pozvána i orelská jednota z Jundrova, která vyslala svého plavce Františka Putnu. Ten plaval v první patnáctičlenné skupině, ve které vedl od začátku do konce. Ve druhé skupině, která startovala s desetiminutovým odstupem, však plavali již opravdu zkušení plavci. František Putna se tak nakonec v obtížné konkurenci umístil na celkovém třetím místě (41:57 min.), což bylo hodnoceno jako veliký úspěch.[96]

V pořadí II. ústřední orelské závody v lehké atletice proběhly v Praze roku 1929. Druhé místo na nich vybojovala Sušilova župa (14 bodů), třetí skončila Pospíšilova župa (12 bodů).[97] Nejlepších výsledků zde dosáhli František Kubíček, který ovládl sprinterské soutěže, Dušanovič, který si připsal dvě vítězství ve vytrvalostních disciplínách, a Parajka, který nenašel přemožitele ve skoku dalekém, trojskoku a hodu diskem (viz příloha 155).[98] Tradice ústředních lehkoatletických závodů pokračovala i v následujících letech.

O značné kvalitě lehké atletiky v Čsl. Orlu (viz příloha 156, 157) svědčí fakt, že se tři jeho členové dostali na tabulku nejlepších deseti československých atletů pro rok 1929. Mezi tyto členy patřil vytrvalec František Kubíček, který se stal časem 2:00 minuty mistrem republiky v hladkém běhu na 800 metrů.[99] Za tento výkon mu v tabulce patřilo sedmé místo. Ještě o místo lépe byl ohodnocen oštěpař Drozda, který během Svatováclavských dnů Orelstva v Praze 1929 zaznamenal výkon 52,77 metru. Šesté místo pak patřilo výškaři Sieglovi, který se v roce 1929 dostal přes laťku vysokou 175 centimetrů.[100] Kromě tohoto významného ocenění se tři zástupci Čsl. Orla zúčastnili také populárního lehkoatletického utkání Praha – Brno.

Zvyšující se úroveň lehké atletiky v celé organizaci přisuzoval Čsl. Orel především tomu, že se mu zvyšoval počet kvalitních vyškolených vedoucích, kteří

[96] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 18–19, s. 277.
Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, VII., 1929, č. 5, s. 76–80.

[97] Tabulka, ze které byly tyto výsledky převzaty, bohužel neuvádí župního vítěze II. ústředních orelských závodů. Důvod jeho absence zde rovněž není uveden. Uvedeny nejsou ani župy, ani jednoty, ze kterých atleti pocházeli.

[98] Orel: Ústřední list Orelstva, XXVI., 1941, č. 14–15, s. 170–172.

[99] Bylo to vůbec poprvé, co se orelský atlet stal mistrem republiky.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XV., 1930, č. 6, s. 88.

[100] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XV., 1930, č. 3, s. 43.

absolvovali zmiňované státní kurzy. Kromě toho se začaly v župách více pořádat lehkoatletické závody. Roku 1927 byly navíc uspořádány celoříšské lehkoatletické závody. Zvyšující se počet závodů vzbudil také výraznější zájem členstva o lehkou atletiku. Přesto se koncem 20. let soustavně věnovalo lehké atletice pouze asi 140 jednot, což bylo ovšem zhruba dvakrát více než ve srovnání se sportovními hrami. Ani naprostá většina zbylých jednot však na atletiku zcela nezanevřela.[101]

9.3 Zahraniční vztahy

V neděli 25. února 1923 se konala za předsednictví Belgičana Félixe van de Kerchoveho valná hromada UIOCEP. Na ní byly zastoupeny členské svazy, a to včetně Čsl. Orla, kterého zde reprezentoval Augustin Neumann. Na této valné hromadě bylo odsouhlaseno konání mezinárodních závodů pořádaných UIOCEP. První byly naplánovány do Paříže, a to na dny 21. až 22. července 1923. Pořádala je organizace FGSPF, která tento rok slavila výročí 25 let od svého založení (viz příloha 158). Na tyto závody pak měl rovnou navázat dvoudenní kongres, jehož tématy byly ženské tělocvičné organizace, fotbal a atletika. Pro rok 1924 pak byly na žádost Jihoslovanů naplánovány závody do Lublaně,[102] na které se mělo o rok později navázat v Římě.

Významnou událostí této valné hromady ale bylo, že došlo k nové volbě předsednictva UIOCEP. Félix van de Kerchove svou pozici prezidenta uhájil, ale ke změnám došlo na postech jeho náměstků. Druhý náměstek prezidenta měl totiž připadnout buď Holanďanům, nebo Čsl. Orlu. Holanďané se však svého nároku vzdali s ohledem na to, že Čsl. Orel byl v této době po Francii největší katolickou tělocvičnou organizací v Evropě. Ústřední rada Čsl. Orla byla následně

[101] Obecně lze tvrdit, že sport již pevně zakotvil v orelském tělovýchovném programu. Kromě lehkoatletických odborů měly jednoty Čsl. Orla odbory fotbalové, lyžařské, turistické či tenisové. Celá řada jednot pěstovala míčové hry či vodní sporty.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XV., 1930, č. 6, s. 88.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XV., 1930, č. 9, s. 136.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XV., 1930, č. 11, s. 168.

[102] O lublaňských závodech v roce 1924 se bohužel nepodařilo žádné informace dohledat. Tyto závody tedy byly pravděpodobně přeloženy na rok 1925, kdy zde měl být organizován III. slovanský orelský sjezd. K jeho zorganizování však nakonec rovněž nedošlo.
Orelský věstník: Orgán zemské rady Orla Českosl. v Čechách, III., 1924, č. 13, s. 201.

vyzvána, aby svého zástupce sama zvolila. Dne 23. dubna 1923 tak byl ústřední radou Čsl. Orla zvolen do této funkce Leopold Saňka. Druhým delegátem do výboru unie byl jmenován František Schwarzer.[103] Orelstvu byl navíc unií svěřen úkol, aby se pokusil získat pro unii Poláky.[104] Kromě toho se měl Čsl. Orel do budoucna vyjádřit k otázce pro západní země stále ještě těžce řešitelné. Tou bylo, zda přijmout či nepřijmout Němce a Rakušany do UIOCEP.[105]

Dne 28. února 1923 bylo na schůzi předsednictva ústřední rady Čsl. Orla konstatováno, že od FGSPF již dorazilo oficiální pozvání na pařížské závody. Čsl. Orel tedy hned začal připravovat zahraniční výpravu. Náčelnická rada naplánovala, že se Čsl. Orel v Paříži zúčastní závodů na prostných a závodů o přebor v lehké atletice a gymnastice. Členky zde pak měly předvést cvičení s kužely.[106] Do Paříže nakonec odjela orelská delegace, která čítala 198 členů. Samotné závody začaly v sobotu 21. července odpoledne. Ještě před odjezdem na cvičiště, které bylo umístěno na Martově poli, předstoupil před reprezentanty Čsl. Orla (viz příloha 159) František Metoděj Žampach, který je oslovil jménem přítomných členů ústřední rady: *„ …Za celých 20 roků, co trvá v našem národě tělocvičné hnutí katolické, od*

[103] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VIII., 1923, č. 5, s. 102.
Orelský věstník: Orgán zemské rady Orla Českosl. v Čechách, II., 1923, č. 8, s. 120.

[104] Čsl. Orel jednal v následujícím roce s polským katolickým ústředím v Poznani jednak o vstupu do UIOCEP a jednak o vstupu do připravovaného Svazu slovanského Orelstva. Oběma žádostem ale nebylo vyhověno. Té první s odkazem na fakt, že organizace polské katolické mládeže náležela k římské Mezinárodní unii katolické mládeže (pravděpodobně FASCI). Ta také měla Poláky v unii zastupovat.

[105] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VIII., 1923, č. 3, s. 44–51.
Do UIOCEP se totiž hlásil např. rakouský Katolický turnerský svaz, proti jehož přijetí do unie neměl Čsl. Orel námitek. Čsl. Orel byl tedy pověřen i vyjednáváním podmínek přijetí turnerů do UIOCEP. Přijetí Němců (Deutsche Jugendkraft) do UIOCEP bylo schváleno na zasedání unie v Paříži dne 20. února 1927. Bylo navíc dohodnuto, že minoritní svazy v jednotlivých státech budou v unii zastoupeny delegátem svazu národní majority. Pro Čsl. Orla to znamenalo, že by jeho delegát v UIOCEP navíc nově zastupoval katolické tělocvičné a sportovní organizace národních minorit (Němců, Poláků, Maďarů). Samozřejmě pouze v případě, že by se jejich svazy chtěly stát členy unie.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, X., 1925, č. 3–4, s. 53.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XI., 1926, č. 4, s. 51.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XII., 1927, č. 5, s. 54.
Arnaud, P., & Riordan, J. (2013). *Sport and International Politics: Impact of Fascism and Communism on Sport*. Londýn: Routledge, s. 177–178.

[106] *Československý Orel: program, dějiny, statistika*. (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého, s. 20.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VIII., 1923, č. 4, s. 64–68.
Orelský věstník: Orgán zemské rady Orla Českosl. v Čechách, II., 1923, č. 15, s. 232–233.

roku 1909 orelské, jste vysláni, abyste vystoupili na závodišti v zahraničí poprvé. Jsme na tomto poli úplní nováčci. Vždyť loni o památném našem sletu jsme poprvé závodili doma! Neoddáváme se proto přepjatým nadějím na nějak obzvláštní vítězství v hojné a těžké konkurenci dnešních závodů. Ale napnouti musíme síly, abychom obstáli čestně... "[107]

Československí závodníci se nejprve museli zúčastnit předběžných závodů, s nimiž původně nepočítali. V nich ale uspěli, a tak se mohli těšit, že budou následující den ráno soutěžit o přebor. Sjezdu a závodů se účastnilo okolo 700 francouzských jednot a 18 zahraničních organizací. Celkem se jednalo asi o 30 tisíc gymnastů. V neděli se konal průvod městem směrem ke cvičišti. Poté následovaly samotné závody a vystoupení jednotlivých skupin.

Závodit začal Čsl. Orel volnou sestavou na prostných. Po ní následoval kůň na šíř s madly. Předepsaná sestava nebyla pro orly příliš těžká. Problémem ale bylo, že jim byla před zahájením nácviku špatně přeložena, a tudíž došlo i k jejímu chybnému trénování. Po docvičení čekal orelské závodníky libovolný přeskok přes koně na dél, volná sestava na kruzích a bradlech. Následně došlo na atletické disciplíny. Čechoslováci je zahájili skokem o tyči. Po ní skákali do dálky a závodili v běhu. Na závěr svého závodního vystoupení se předvedli na hrazdě. Každý výkon byl ohodnocen maximálně 20 body. Orelské družstvo vybojovalo první cenu ve čtvrtém oddělení.[108] Jeho nejlepším závodníkem byl Bedřich Kostelka, který získal více jak 85 % možných bodů, což mu stačilo na celkové deváté místo. Další Čechoslováci se umístili v pořadí Karel Fryč, Josef Riegl, Ludvík Otáhal, Bohuš Kvítek, Antonín Smýkal, František Voženílek a Jan Veselý.[109]

Kromě účasti na závodech předvedl Čsl. Orel v rámci nedělního programu také svá tradiční hromadná vystoupení v zákrytech. Vystoupení orelských družstev značně zaujalo diváky na hlavní tribuně. Nejprve cvičila „šestnáctka" orlic.[110] Ty

[107] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VIII., 1923, č. 8–9, s. 133–138.

[108] Pramen bohužel přesněji nespecifikuje termín čtvrté oddělení. Podrobnější informace se bohužel nepodařilo dohledat.

[109] Tělesná výchova: Technická příloha „Orla", roč. 1923, č. 6, s. 33–34.
Pětadvacet let jednoty Orla českosl. ve Vyškově 1905 - 1930. (1930). Vyškov: Jednota Orel čsl., s. 36.

[110] Jednalo se o cvičení šestnácti členek Čsl. Orla.

cvičily přímo před hlavní tribunou. Jejich prostná vzbudila ve Francouzích veliký zájem. Družstvo mužů již bohužel přímo před hlavní tribunou necvičilo. Svou sestavu předvedlo spíše před levou částí tribuny, která ho odměnila bouřlivým potleskem. Po odcvičení všech skupin se před hlavní tribunou konalo závěrečné defilé s prapory.

Z Paříže odjeli zástupci Čsl. Orla do Štrasburku, kde se konala na počest výročí 100. narozenin Louise Pasteura světová hygienická výstava, jejíž součástí byla i expozice tělesné výchovy.[111] Do Štrasburku dorazila osmdesátičlenná reprezentace Čsl. Orla v úterý 24. července večer. Ráno provedli orelští cvičenci zkoušky svých sestav, po kterých odešli do města na mši a následně na výstavu. Zamířili rovnou do československého pavilonu. Odpoledne bylo vyhrazeno pro tělocvičná vystoupení, jejichž součástí byl i pochod z Prodané nevěsty, „symbolická orlic“,[112] kozáček mužů, Dvořákova fantasie, prostná z pařížských závodů či pařížská „šestnáctka“ orlic (viz příloha 160). Odpolední program byl pak ještě prakticky, i když v nepatrně rozšířené podobě, zopakován večer. Výstup Čsl. Orla byl zakončen závěrečným nástupem a zahráním státní hymny.[113]

V roce 1923 byl Čsl. Orel kromě Francie pozván do Vídně, kam měla odcestovat jeho delegace dne 16. června 1923. Vrátit se pak měla o den později. Dne 12. června 1923 však ústředí Čsl. Orla obdrželo telegrafickou zprávu, ve které stálo: *„Následkem soustavných štvanic, aranžovaných po delší dobu německonacionálními kruhy a jejich tiskem proti orelským slavnostem, zakázala je vídeňská policie v plném rozsahu. Odložte proto svůj oficiální zájezd do Vídně. Za*

[111] K tomuto výročí byla uspořádána celá řada výstav a prezentací. Některé byly uspořádány i za hranicemi Francie. Do Štrasburku se ale sjela celá řada tělovýchovných organizací. Kromě Čsl. Orla sem zavítala např. také ČOS.
Národní archiv, Fond Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy, Praha, Kartony 116 a 117, Signatura XV Š/17, Pozvání na světovou hygienickou výstavu ve Štrassburgu a spisy týkající se Štrassburgu. 1921 – 1928.
Chafer, T., & Sackur, A. (2002). *Promoting the Colonial Idea: Propaganda and Visions of Empire in France*. Basingstoke: Palgrave Macmillans, s. 100.
eSbírky.cz. (b.r.). Získáno 11. březen 2019, z http://www.esbirky.cz/predmet/3679944.

[112] Pramen bohužel přesně nespecifikuje, co je myšleno termínem „symbolická orlic“.

[113] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VIII., 1923, č. 8–9, s. 133–140.
Orelský věstník: Orgán zemské rady Orla Českosl. v Čechách, II., 1923, č. 16, s. 240–245.

stávajících poměrů nemůžeme zaručiti Vaši osobní bezpečnost. Dr. Karlický.“[114] Vídeňské orelské slavnosti tak byly odloženy, a to jednak na 24. června, kdy se měly konat ve Vídni, a jednak na 8. července, kdy měla proběhnout jejich menší část v Břeclavi. Čsl. Orel tak musel svůj již prakticky připravený zájezd do Vídně odvolat.

Vídeňské slavnosti proběhly s týdenním zpožděním, ovšem téměř potají a téměř bez hostů z Československa. Dopoledne se konala mše a svěcení praporu, odpoledne proběhlo na hřišti Českého Srdce veřejné cvičení, které neslo název „Generální zkouška na vystoupení Orelstva v Břeclavě 8. července“. Zde vystoupilo 112 žákyň, 90 žáků, 68 dorostenek, 45 dorostenců, 60 členek a 80 členů. Celkem tedy bylo k vidění cvičení 455 lidí, což byl pro mladé poválečné vídeňské hnutí počet velice pěkný. Vídeňský Orel se pak tedy představil ještě v Břeclavi, a to při příležitosti sletu Šilingrovy župy.[115]

Deset zástupců Čsl. Orla dále vyjelo roku 1923 do Švýcarska, a to na závody a sjezd tamního Katolického gymnastického svazu. Ty se konaly ve dnech 7. až 9. července a jejich součástí byly závody o přebor (hrazda, bradla, kůň, skok vysoký, skok o tyči, prostná a běh), v „lehké atletice“ (vzpírání kamene, vrh kamenem z místa i s rozběhem, prostná, skoky, běh a zápas) a v tzv. lidových závodech (desetiboj: běh na 100 m a 110 m překážek, skok vysoký, daleký a o tyči, vrh míčem a koulí, vzpírání břemene, šplh a prostná).[116]

Dne 24. ledna 1924 oznámil Leopold Saňka na schůzi ústřední rady Čsl. Orla, že se vzdává své funkce náměstka UIOCEP. Jako náhradu za sebe navrhl Františka Schwarzera,[117] který do této doby působil jako druhý orelský delegát v UIOCEP.

[114] Julius Karlický působil v této době jako zemský starosta vídeňského Orelstva. V průběhu roku 1923 ale přesídlil z Vídně do Prahy. Své funkce starosty vídeňského Orelstva se tudíž vzdal. Na jeho místo byl pak zvolen jeho bratr – František Karlický.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, IX., 1924, č. 4, s. 63.

[115] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VIII., 1923, č. 6–7, s. 114–115.
Československý Orel: program, dějiny, statistika. (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého, s. 20.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VIII., 1923, č. 8–9, s. 159.

[116] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VIII., 1923, č. 4, s. 64–66.

[117] František Schwarzer svou funkci II. místopředsedy uhájil i při volbě nového předsednictva na přelomu let 1925 a 1926.

Ústřední rada pak tuto změnu schválila a jako svého druhého zástupce do UIOCEP zvolila Františka Dolanského.[118]

Ve dnech 8. a 9. června 1924 se ve Vídni konaly porady delegátů Orla z Československa a Jugoslávie. Probíranými tématy byly III. slovanský orelský sjezd v Lublani 1925, otázka založení Svazu slovanského Orelstva, otázka mezinárodních závodů a pařížská olympiáda. Obě organizace schválily uspořádání III. orelského sletu v Lublani 1925 a také jeho program. Původní jugoslávský návrh byl ovšem lehce upraven.[119]

Dny žactva a dorostu, které byly naplánovány na 8. a 9. srpna 1925, byly totiž z programu vyškrtnuty. Dne 14. srpna měly podle programu vypuknout závody v nižším, středním a vyšším oddělení členů. O den později se měly konat závody československých a jihoslovanských žen a závody mužů o přebor v lehké atletice. Na 16. srpna bylo naplánováno hlavní vystoupení s následujícím programem: prostná jihoslovanských mužů, vystoupení československých mužů, společná prostná žen, společné cvičení na nářadí, samostatné vystoupení československých žen a společné vystoupení jugoslávských a československých žup. Hlavní sletový den byl určen na 17. srpen, kdy byl naplánován průvod městem, předání čestného praporu vítězným závodníkům a odpolední veřejné cvičení. Na poradě byly probrány i některé závodní sestavy a sletová cvičení. Ty, které probrány nebyly, se měly stát tématem příští porady.[120]

V diskuzi o utvoření Svazu slovanského Orelstva navrhovali Jugoslávci, aby se sídlem svazu stalo Brno a aby i většina funkcionářů svazu byla vzata z Čsl. Orla. Každý z potenciálních členských států měl mít ve Svazu slovanského Orelstva vlastního zástupce. Dále se jednalo o vysílání závodníků svazu na mezinárodní závody. Podle návrhu by měl mít každý členský stát možnost vyslat na mezinárodní závody jedno vlastní družstvo. Počet vyslaných soutěžících do zvláštních závodů a závodů o přebor pak neměl být nikterak omezován.[121]

[118] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XI., 1926, č. 1, s. 9–10.
[119] Věstník sokolský: List Svazu československého sokolstva, XXVI., 1924, č. 26, s. 408.
[120] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, IX., 1924, č. 3, s. 44–45.
Orelský věstník: Orgán zemské rady Orla Českosl. v Čechách, III., 1924, č. 20, s. 314–315.
[121] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, IX., 1924, č. 5, s. 86–87.

V roce 1925 ovšem bohužel došlo k opětovnému odložení III. slovanského sletu v Lublani. Tentokrát však na neurčito. Důvodem byla především komplikovaná vnitropolitická situace v Jugoslávii spojená s vládní persekucí slovinských katolíků, násilné výstupy srbských fašistů proti katolíkům a také nevyřízené neshody mezi slovinskými a chorvatskými orly. Účastníkům by bylo navíc znemožněno získat slevy na drahách či ubytování ve školách a kasárnách.[122]

Částečnou náplastí pro Čsl. Orla tak alespoň mohlo být, že ho tento rok pozval na svůj slet HOS (Hrvatski Orlovski Savez – Chorvatský orelský svaz). Tato akce se konala 9. srpna 1925 v Šibeniku. Ústřední rada Čsl. Orla rozhodla, že na slet vyšle zhruba 3–4člennou delegaci, kterou doprovodí členstvo podle zájmu. Do Šibeniku tak nakonec odjelo 6 lidí.[123]

Kromě III. slovanského sletu v Lublani byly přesunuty i již dříve zmíněné římské závody UIOCEP, jejichž hlavním organizátorem měla být v roce 1925 FASCI.[124] Přesunuty byly na rok 1926, a to z důvodu, aby vzájemně nekolidovaly s jinou slavností, která v Římě v roce 1925 proběhla. Místo velkých římských závodů tak pořádala FASCI mnohem menší závody, které byly jakousi přípravou na Řím. Ty proběhly v Asti, ale závodní družstvo Čsl. Orla se jich neúčastnilo. Byla sem vyslána pouze dvoučlenná delegace československého sdružení.[125] Čsl. Orel již v roce 1925 avizoval, že se sletu a závodů v Římě v roce 1926 rozhodně hodlá zúčastnit. Naplánoval také vypravení zvláštního vlaku. Závody byly naplánovány na dny 1. až 15. září, přičemž jejich program sestavovala FASCI. Na valném sjezdu UIOCEP v Paříži dne 8. března 1925 bylo odsouhlaseno, že římský mezinárodní

[122] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, X., 1925, č. 7, s. 98.

[123] *Československý Orel: program, dějiny, statistika.* (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého, s. 32.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, X., 1925, č. 11, s. 140.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XI., 1926, č. 20–21, s. 307.

[124] FASCI vznikla v Itálii v roce 1906, kdy sdružovala 16 sportovních klubů. Jejím primárním cílem bylo organizovat katolický sport. Stejně jako v FGSPF, tak i v FASCI se členstvo orientovalo především na gymnastiku. Postupem času ovšem začalo pěstovat také lehkou atletiku, plavání, cyklistiku, turistiku, jízdu na koni či fotbal.
Toso, P. D. (2006). *Nascita e diffusione dell'ASCI: 1916-1928.* Milán: Franco Angeli, s. 18–20.

[125] *Orelský katechismus.* (1938). Třebíč: Československý Orel v Brně, s. 14.
Československý Orel: program, dějiny, statistika. (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého, s. 32–33.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, X., 1925, č. 10, s. 129.

závod, do kterého mohl každý stát vyslat osmičlenné družstvo se čtyřmi náhradníky,[126] bude obsahovat: prostná dle sestav pořádajícího svazu, prostná dle sestav každého svazu, který vysílá své družstvo (návrh Čsl. Orla), hrazdu, kruhy, bradla a koně (vždy jeden předepsaný a jeden volný cvik) a skok daleký.[127]

Koncem srpna 1925 pořádal Čsl. Orel rozřazovací závody, na kterých bylo vybráno družstvo, které se pak pravidelně scházelo a připravovalo na své vystoupení v Římě. Na počátku roku 1926 bylo zveřejněno, že mezinárodní závody katolických gymnastů, které měly proběhnout v Římě ve dnech 3. až 5. září 1926, budou probíhat v následujícím pořadí: mezinárodní závod o přebor, do něhož vyšle každý stát jedno družstvo, národní závody italských družstev, národní závody jednotlivců v nářaďovém pětiboji a lehkoatletickém pětiboji, závody jednotlivců v jednotlivých disciplínách lehké atletiky a závody družstev ve štafetách.[128] V červnu 1926 zjistil Čsl. Orel, že kromě něj a Italů budou v Římě jistě soutěžit Jugoslávci, Francouzi, Belgičané, Švýcaři, Lucemburčané, Holanďané, Irové, Kanaďané, a dokonce i Němci a Rakušané. Kromě nich se předpokládala i účast Poláků.

Vedení Čsl. Orla sice původně plánovalo vyslat do Říma manifestační výpravu, ale toto rozhodnutí bylo přehodnoceno. Čsl. Orel tak chtěl vyslat pouze závodní družstvo s nejnutnějším doprovodem. Celou výpravu měl vést Metoděj Večeřa. Plán byl takový, že Čsl. Orel odjede do Říma okolo 28. srpna 1926 a tam bude vrcholit jeho finální příprava na závody. Těsně před odjezde se orelské družstvo připravovalo v Olomouci, a to pod vedením Metoděje Večeři, Bedřicha Kostelky a Františka Skoumala (viz příloha 161, 162).[129]

[126] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, X., 1925, č. 12, s. 160.
V průběhu roku 1925 byl však plánovaný počet členů vysílaných družstev diskutován. Čsl. Orel avizoval v reakci na vyjádření FASCI z počátku roku 1926 vyslání dvanáctičlenného družstva se třemi náhradníky. UIOCEP však prohlásila na svém zasedání v Paříži dne 15. února 1926 toto vyjádření za mylné a potvrdila původní počet členů družstev.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XI., 1926, č. 4, s. 51.

[127] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, X., 1925, č. 7, s. 89–98.

[128] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, X., 1925, č. 8, s. 107. Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XI., 1926, č. 1, s. 7.

[129] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XI., 1926, č. 12, s. 181–182.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XI., 1926, č. 15, s. 228.

Kromě závodů se v Římě měl uskutečnit i mezinárodní sjezd katolických gymnastů, a to rovněž ve dnech 3. až 5. září 1926.[130] Veškeré nadšení vzalo za své dne 31. srpna 1926, kdy si orelská veřejnost přečetla zprávu o odvolání mezinárodních závodů v Římě. Překvapeni byli i samotní závodníci, kterým bylo v neděli a pondělí telefonicky a telegraficky sděleno, aby zůstali doma. Ještě během sobotního závěrečného večírku v Olomouci neměl nikdo žádné tušení, co přijde. Téměř okamžitě se všichni začali tázat, co bylo příčinou zrušení závodů. V telegramu zaslaném z Říma totiž stálo pouze: *„Mezinárodní závody katol. gymnastů církevní autoritou odvolány. F. A. S. C. I.“* V úterý ráno zjistil Čsl. Orel ze zprávy, kterou přinesla ČTK (Československá tisková kancelář), která ji převzala z listu *L'Osservatore Romano*, že *„ ...církevní úřady vzhledem k naléhavým případům byly nuceny odříci mezinárodní tělocvičný a sportovní sjezd katolických svazů evropských, který se měl konati v Římě od 3. do 6. září... “* Téhož dne vydala ČTK ještě jednu zprávu, ve které stálo *„ ...Odřeknutí mezinárodního tělocvičného a sportovního kongresu katolických svazů Evropy vysvětluje se dle komuniké tiskové kanceláře ministerského předsedy incidenty v Mantově a v Maceratě, kde došlo ke srážkám mezi katolickými skauty a členy úderných rot (t. j. fašistických). Tyto srážky neměly však žádných těžkých následků. Ostatně bylo již vládou zavedeno vyšetřování... “* Čsl. Orel však mohl mluvit o štěstí, že ho alespoň zpráva o zrušení závodů zastihla včas. Ne všechny výpravy měly toto štěstí a o zrušení závodů se dozvěděly až během cesty. Francouzi a Belgičané se otáčeli během cesty. Němci a Švýcaři byli dokonce vypraveni zvláštním vlakem, což přispělo k jejich rozhodnutí, že do Říma dojedou. Kromě nich dojeli do Říma Jihoslované, Dánové a Holanďané. Italové však nakonec cvičili ve Vatikánu před papežem, kterým byl v této době Pius XI., sami.[131]

Odvolání mezinárodních závodů v Římě působilo velice negativně na celou organizaci UIOCEP a zejména pak na její cvičence, kteří viděli závody jako nesmírně důležitou součást programu této organizace. Mezinárodní závody UIOCEP

[130] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, X., 1925, č. 23, s. 281.
[131] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XI., 1926, č. 17, s. 257–259.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XI., 1926, č. 22–23, s. 347–348.

se totiž naposledy konaly v Paříži v roce 1923. Příprava na římské závody navíc všem zabrala spoustu času. Sdružení JOZ navíc na zasedání UIOCEP v Paříži dne 20. února 1927 požadovalo, aby závodní řád a cviky pro závody následující, které by se měly pro rok 1927 konat podle něj kdekoli jinde, jen ne v Itálii, byly jednotlivým svazům dodány nejpozději do 15. března 1927. To byl však pro unii takřka nemožný úkol. Otázkou tedy zůstalo, zda uspořádat (a popř. i kde uspořádat) či neuspořádat závody v roce 1928. V unii se však domnívali, že mezinárodní závody není vhodné pořádat pouze rok před projektovaným orelským sletem v Praze. Bylo proto vydáno následující rozhodnutí: *„ ...Mezinárodní sjezdy a závody Unie nebudou se konati ani r. 1927 ani r. 1928 a stanoví se teprve na rok 1929 do Prahy při příležitosti II. sletu československého Orelstva... "*[132]

Situace FASCI se však v Itálii neustále komplikovala. Fašistický diktátor Benito Mussolini totiž začínal stále více zasahovat do vývoje italských tělovýchovných a sportovních organizací způsobem, který prakticky znamenal jejich násilné přiškrcení a podřízení veškeré italské mládeže, co se výchovy týkalo, jednotné fašistické organizaci. Učinil tak zákonem číslo 2 247 o „Zřízení Národního díla Balilla[133] ku pomoci a fyzické a mravní výchově mládeže" ze dne 3. dubna 1926 a královským dekretem číslo 5 ze dne 11. ledna 1927 o „Úpravě zákona řečeného". Organizace FASCI se následně dne 24. dubna 1927 rozešla. O jejím rozpadu se rozhodlo na schůzi správní rady této organizace.[134]

Na jaře 1927 zažádal ústřední radu Čsl. Orla ústřední výbor českého Katolického Sokola ze Spojených států amerických o vyslání jednoho kvalifikovaného cvičitele (technického pracovníka) do Spojených států amerických. Vyslaný pracovník se měl ve Spojených státech ujmout reorganizace tělovýchovné práce v Katolickém Sokole, a to jak českém, tak i popř. slovenském. Jeho dalším úko-

[132] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XII., 1927, č. 5, s. 53–54.

[133] Balilla (Opera Nazionale Balilla) byla italskou organizací pro mládež podporující fašismus. Existovala v letech 1926 až 1937.
Schleimer, U. (2004). *Die Opera Nazionale Balilla bzw. Gioventù Italiana del Littorio und die Hitlerjugend – eine vergleichende Darstellung.* Münster: Waxmann Verlag GmbH, s. 13.

[134] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XII., 1927, č. 7–8, s. 83–84.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XII., 1927, č. 10, s. 120–121.
Nová tělesná výchova: list pro tělesnou výchovu, tělocvik, sport, hry, skauting a pro vědecké studium těchto oborů, II., 1928–1929, s. 37.

lem mělo být dohlédnutí na přípravu cvičenců Katolického Sokola na slet Orelstva v roce 1929. Čsl. Orel navrhl vyslat Jana Mádla z Prahy. Ten se měl v Americe věnovat nejen své práci, ale i studiu a propagaci orelské myšlenky. Bylo to vůbec poprvé, co byl Čsl. Orel zažádán o vyslání svého pracovníka do Spojených států amerických. Jan Mádl zde měl působit v řádu měsíců až roku.[135]

Ve dnech 5. až 8. srpna 1927 se v Kolíně nad Rýnem konal říšský sjezd a závody německých katolických turnerů. Ty pořádal nový člen UIOCEP – DJK (Deutsche Jugendkraft – Reichsverband für Leibesübungen in katholischen Vereinen – Německá mladá síla – Říšský svaz pro tělesná cvičení při katolických spolcích). Čsl. Orel byl jako člen UIOCEP a zároveň svaz, který domlouval přijetí Němců do UIOCEP, na slavnosti i závody oficiálně pozván.[136] Účast na závodech ale z důvodu jiného závodního systému, než na který byli orlové zvyklí, odmítl. Na slavnosti však plánoval vyslat menší delegaci, která měla mj. za úkol sesbírat informace o závodech, aby se v budoucnu mohl Čsl. Orel podobné akce zúčastnit.[137]

Stejně jako v roce 1925, tak i v roce 1927 pozval HOS Čsl. Orla na svůj slet, který tentokrát pořádal v Sarajevu, a to ve dnech 13. až 15. srpna. Čsl. Orel se rozhodl, že na slet opět vyšle menší výpravu.[138] Ta nakonec čítala šest členů. Ti se sice zúčastnili pondělního průvodu (viz příloha 163), ale tělocvičných slavností se aktivně neúčastnili. Chtěli spíše udržet s HOS dobré vztahy, které měly přispět k tomu, že se HOS v hojném počtu zúčastní orelských slavností roku 1929 v Praze.[139]

[135] O cestě Jana Mádla do Spojených států amerických bude ještě pojednáváno.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XII., 1927, č. 22, s. 261.
Nová tělesná výchova: list pro tělesnou výchovu, tělocvik, sport, hry, skauting a pro vědecké studium těchto oborů, I., 1927–1928, s. 174.

[136] *Orelský katechismus*. (1938). Třebíč: Československý Orel v Brně, s. 14.
Československý Orel: program, dějiny, statistika. (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého, s. 32.
Národní archiv, Fond Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Karton 132, sg.109-8/59 (Vývoj a činnost katolické tělovýchovné jednoty Orel), Sicherheitsdienst–RFSS, SD–Leitabschnitt Prag, Prag, den 1.2.1940.

[137] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XII., 1927, č. 6, s. 71–72.

[138] *Československý Orel: program, dějiny, statistika*. (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého, s. 32.

[139] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XII., 1927, č. 17, s. 207–207.

Dne 26. února 1928 byla v Paříži uspořádána výroční valná schůze UIOCEP. Zde se diskutovala a schvalovala celá řada návrhů na reorganizaci unie či pořádání jejích mezinárodních závodů. Kromě informací o připravovaných závodech v rámci Svatováclavských dnů Orelstva v roce 1929, které zde podávali zástupci Čsl. Orla František Dvorník a Stanislav Zháněl, zde byly schváleny země, které měly uspořádat mezinárodní závody unie v letech 1930 a 1931. Ty se měly konat nejprve v Belgii a o rok později v Jugoslávii. Unie navíc chtěla rozšířit počet členských svazů v ní sdružených. Čsl. Orel následně dostal za úkol jednat s Poláky, které plánoval rovněž pozvat v roce 1929 do Prahy, a také s katolickými sokoly z USA. Unie však měla i zájem např. o Kanaďany a Litevce.[140]

Ve dnech 9. až 11. června 1928 se v Praze konala další porada UIOCEP. Ta však nebyla obeslána všemi členskými svazy (omluvili se Němci, Švýcaři, Rakušané a Poláci). Důvodem svolání porady byla snaha o reorganizaci unie tak, aby více vyhovovala požadavkům členských svazů, podání informací a přesné stanovení cviků pro mezinárodní závod v Praze roku 1929 a také o vytvoření řádů pro mezinárodní závody. Ze strany delegátů bylo zdůrazněno, že je třeba pečovat o zavedení tradice katolických olympiád, přičemž první se měla konat právě v Praze. Pro tyto účely dostaly jednotlivé svazy za úkol zajistit odpovídající stadiony.[141] Belgičané a Čechoslováci navíc žádali o vytvoření stálého závodního řádu. Dále se jednalo o nejrůznějších problémech a návrzích k mezinárodním závodům v Praze 1929. Značné problémy vykazovala především dohoda o jednotném unijním závodním řádu, který měl zůstat pro všechny další z mezinárodní závody unie platným. Dohoda nakonec ale přeci jen učiněna byla. K tomu bylo odsouhlaseno, že se mezinárodní závody unie budou konat maximálně jednou do roka. Celá tato porada znamenala veliký úspěch pro Čsl. Orla, který se od této doby mohl díky novému závodnímu řádu unie, který byl více uzpůsobený jeho poměrům, lépe měřit s ostatními členskými svazy unie.[142]

[140] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 5, s. 65–68.

[141] Ještě lepší variantou by samozřejmě bylo, kdyby jednotlivé členské svazy měly svůj vlastní reprezentativní stadion vybudovaný. O jeho postavení se měly samozřejmě také pokusit.

[142] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 12, s. 180–182.

Vše však neproběhlo až tak hladce. Předsednictvo ústřední rady Čsl. Orla nedlouho poté řešilo na své schůzi dopis od JOZ, ve kterém stálo, že tato organizace již obdržela závodní řád příštích mezinárodních závodů UIOCEP. Ten vykazoval řadu ustanovení, která byla v rozporu s pražským ujednáním. Tyto změny byly dány do textu bez vědomí Čsl. Orla. Ten pak, v souhlasu s JOZ, oznámil sekretariátu unie, že trvá na závodním řádu, který byl ustanoven na poradě v Praze. Jak Čsl. Orel, tak i JOZ totiž nechtěly dopustit provádění jakýchkoli samovolných změn.[143]

Své dobré vztahy s Francouzi se dále snažil Čsl. Orel upevnit tím, že na sjezd francouzských katolických gymnastů do Verdunu, které se konaly v neděli 22. července 1928, vyslal, když už ne závodní družstvo, tak alespoň několik svých zástupců – funkcionářů. Mezi nimi byl např. Bohumil Smutník, poslanec Antonín Čuřík či Leopold Saňka. Kromě předání pozdravů a přání zdaru z Brna se jednalo o propagaci Čsl. Orla v zahraničí a o jeho zviditelnění vzhledem k blížícím se Svatováclavským dnům v Praze v roce 1929.[144]

Obdobným způsobem byla vyslána i delegace Čsl. Orla na Slavnosti slovinského Orelstva, které se konaly v Lublani ve dnech 29. června až 1. července 1928. Do Slovinska tentokrát zavítal Vojtěch Marzy.[145]

Zahraniční odbor Čsl. Orla měl tedy na konci roku 1928 navázané řádné styky s Holandskem, Německem, Francií, Spojenými státy americkými, Belgií, Anglií, Irskem, Španělskem, Itálií, Jugoslávií, Švýcarskem, Polskem, Rumunskem, Bulharskem, Litvou, Kanadou a Japonskem. Do této doby tedy udržoval kontakt s českými emigrantskými koloniemi, a to např. v Polsku, Rumunsku, Francii či USA, dále s čistě tělocvičnými nebo sportovními organizacemi, a to např. ve Francii, Belgii, Nizozemí, Jugoslávii, Itálii, Švýcarsku, Rakousku, Německu, Polsku či USA, nebo s organizacemi tělovýchovnými pěstujícími vojenský tělocvik, které se nacházely v Polsku, Francii, Belgii, Holandsku, Španělsku nebo Itálii. K tomu nelze opomenout skautské organizace z Rakouska, Španělska, Anglie a Německa a

[143] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 16, s. 248.
[144] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 14–15, s. 223–225.
[145] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 17, s. 262–263.

vzdělávací spolky z Francie, Irska, Německa a Polska. Styk s těmito zahraničními organizacemi probíhal na úrovni vzájemné výměny informací o připravovaných podnicích včetně pozvánek na ně, tiskovin, obrázků, fotografií či historických faktů. Rovněž byla často navazována spolupráce při organizování slavností, mezinárodních závodů a vypracovávání mezinárodních řádů. Nelze opomenout ani vzájemné návštěvy delegátů a sportovců. Za zhruba pětileté období existence tohoto odboru se jednalo v navazování zahraničních vztahů o velice dobrou práci. Nicméně situace vypadala tak, že by se Čsl. Orlu mohlo v brzké době podařit navázat vztahy s dalšími zeměmi, a to především zámořskými.[146]

Dne 10. února 1929 se v Paříži konala za přítomnosti delegátů z Francie, Holandska, Československa, Belgie, Německa a Jugoslávie další schůze UIOCEP. Na ní se jednalo např. o nové výši členských příspěvků a také o nových stanovách unie.[147] Dřívější návrh Čsl. Orla, že v unii může být každý stát reprezentován pouze jednou národní federací, která bude zastupovat všechny svazy, byl definitivně zamítnut. I menšinovým svazům tak bylo umožněno přímé členství v unii. V případě jejich přijímání bylo ovšem rozhodnuto, že bude nejprve dotázána národní federace, která již členem unie je. Následně došlo k výměně názorů mezi delegátem Čsl. Orla Stanislavem Zhánělem a delegátem DJK hrabětem Neippergem,[148] který zde mluvil o napjatém vztahu mezi Čsl. Orlem a CDT (Christlich deutsche Turnerschaft in der Tschechoslowakei – Svaz německých křesťanských tělocvičných spolků v Československu).[149] Čsl. Orel ale toto tvrzení vyvracel. Unie následně rozhodla o pozvání Svazu německých křesťanských tělocvičných spolků v Československu[150] na své mezinárodní závody a vyzvala Čsl. Orla k pozvání tohoto svazu na Svatováclavské dni Orelstva v Praze 1929. Čsl. Orel následně

[146] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 23–24, s. 353–355.

[147] Věstník sokolský: List Svazu československého sokolstva, XXXI., 1929, č. 21, s. 380.

[148] Pramen bohužel přesně neuvádí, o koho z rodu Neippergů se jednalo. Pravděpodobně to však byl Anton Ernst Graf von Neipperg.

[149] Tento svaz byl v Československu oficiálně založen roku 1921.
Štumbauer, J. (2016). Vybrané kapitoly z historie tělesné výchovy, sportu a turistiky v meziválečném Československu. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, s. 59.

[150] CDT následně vyslal do mezinárodního závodu na Svatováclavských dnech Orelstva v Praze 1929 dvě družstva na nářadí, dvě do pětiboje a individuálních lehkoatletických závodů.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 11, s. 167.

podával informace o přípravách závodů unie v Praze. Bylo rozhodnuto, že bude vítěznému družstvu poprvé v historii udělena putovní cena unie, která měla být do Prahy dovezena z Paříže. Dále bylo schváleno zakoupení ceny unie pro vítěze lehkoatletických závodů. Následovala volba nového prezídia unie, při níž vše zůstalo při starém, tzn., prezidentem byl opět zvolen Belgičan Félix van de Kerchove, prvním náměstkem François Hébrard a pozice druhého náměstka byla vyhrazena pro Čsl. Orla.[151]

Ve dnech 12. až 15. dubna 1929 se v Krakově konal I. kongres slovanské katolické mládeže akademické. Ten se zde usnesl vyzvat veškerou slovanskou katolickou akademickou mládež k účasti na Svatováclavských dnech Orelstva v Praze 1929.[152] Z Polska se tak do Československa chystalo vypravit své zástupce několik spolků či organizací. Mezi nimi byla např. Čsl. matice školská ve Volyni (sídlo Luck). Ta plánovala vyslat hned tři delegace, přičemž první se měla v Československu objevit v polovině června, druhá 1. července a třetí 24. září 1929. Také Polská matice školská na Volyňsku přislíbila svou účast na Svatováclavských dnech Orelstva v Praze.[153]

Ve dnech 5. až 7. října 1929 proběhla v Brně schůze, na které se delegace JOZ dohadovala s náčelnickou radou Čsl. Orla na důležitých bodech přípravné práce pro IV. slet slovanského Orelstva v Lublani, který byl naplánován na rok 1931. Čsl. Orel již v této době avizoval své vystoupení na této akci, kde se hodlal představit na společných orelských prostných, dále samostatně se svými zvláštními cviky, samostatným vystoupením na nářadí a v lehké atletice. Na této schůzi byly jednotlivé cviky společného vystoupení probrány a procvičeny. Byly k nim navíc pořízeny české překlady. Před samotným lublaňským sletem měly proběhnout, stejně jako v případě Svatováclavských dnů Orelstva v Praze v roce 1929,

Waic, M. (2016). *Tělesná výchova a sport v politickém životě meziválečného Československa.* Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, s. 131–132.

[151] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 4, s. 57–58.
Bohužel se nepodařilo dohledat, kdo z Čsl. Orla byl v roce 1929 zvolen do funkce II. náměstka. Od roku 1930 to ale byl František Leiner.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XV., 1930, č. 12, s. 186.

[152] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 8, s. 121.

[153] Nová tělesná výchova: list pro tělesnou výchovu, tělocvik, sport, hry, skauting a pro vědecké studium těchto oborů, II., 1928–1929, s. 182.

lyžařské závody. Rovněž těch se Čsl. Orel plánoval zúčastnit. Bylo dohodnuto, že lyžařské soutěže budou vypsány pro všechny kategorie cvičícího členstva. Do programu byly rovněž zařazeny skoky na lyžích a štafety.[154] Lyžařské soutěže, jejichž místem konání byly zvoleny kraňské Alpy, měly v podstatě zahájit celý slet. Předběžným termínem jejich konání byl zvolen únor 1931. Ještě téhož roku byl připraven hrubý program celého sletu, který byl naplánován na dny 21. až 29. června 1931, přičemž první den měl být věnován žactvu a dorostencům. V rámci něj bylo naplánováno společné vystoupení dorostenců na prostných, prostná dorostenek Čsl. Orla, prostná jihoslovanských žáků, prostná dorostenců Čsl. Orla, prostná jihoslovanských žaček, atletika jihoslovanských a československých dorostenců a vystoupení na nářadí. Mezinárodní závod katolických gymnastů měl proběhnout 26. června 1931. Na něj pak měly navázat závody slovanského Orelstva. První veřejná vystoupení členů a členek byla v plánu až dne 28. června 1931. Tento den se podle předběžného programu měla konat prostná členů Čsl. Orla, vystoupení zahraničních hostů a společná prostná orlic. Na závěrečný den byl naplánován průvod městem, jehož cílem byl stadion JOZ, který byl schopen pojmout asi 1 200 cvičenců. Po sv. mši byl na tento den plánován závěrečný odpolední program, jehož součástí byla prostná čsl. orlic, nářadí jihoslovanských členů, druhé vystoupení zahraničních hostů a společná prostná jihoslovanských a československých členů.[155]

Stalo se však něco, co nikdo nepředpokládal. Dne 6. prosince 1929 byl v Jugoslávii vyhlášen o den dříve vydaný zákon o tzv. Sokolu království Jugoslávie, jehož autorem byl král Alexandr I. Karađorđević. Tento zákon zřídil v Jugoslávii jedinou státní tělocvičnou organizaci, která nesla název Sokol království Jugoslávie.[156] Společně s ní zde nesměly koexistovat žádné jiné tělocvičné organizace. Jejich členové tak byli nuceni buď vstoupit do státního Sokola, nebo ukončit čin-

[154] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 18–19, s. 270–271.
[155] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 20, s. 292–293.
[156] Skoupý, A. (2001). Slovinský orel v kontextu politických poměrů meziválečné Jugoslávie. In I. Koucká & D. Papajík (Eds.), *Politický katolicismus v nástupnických státech Rakousko-Uherské monarchie v letech 1918 – 1938* (pp. 105–112). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

nost. Tento zákon tak určil osud organizace JOZ, která tak koncem roku 1929 formálně ukončila činnost. Možnost vstupu do Sokola byla totiž na valném sjezdu JOZ, který proběhl dne 22. prosince 1929, jednoznačně odmítnuta.[157] Závěrem bylo, že JOZ by byla ochotna vstoupit do jednotné jugoslávské tělocvičné organizace, ale ta by nesměla nést sokolské jméno. K tomuto valnému sjezdu poslalo předsednictvo Čsl. Orla pozdravný dopis se slovy povzbuzení. Všichni již v této době očekávali, že pokud opravdu vznikne státní Sokol, bude lublaňský slet v roce 1931 zrušen.[158]

9.4 Branná výchova

Počátky orelské brannosti sahají až do roku 1928, kdy byly v jednotlivých ústředních sborech ustanoveny programové části, které se týkaly právě národní brannosti.[159]

Dne 17. září 1928 se konala na vyzvání Ústřední komise zál. důstojníků anketa o branné přípravě a propagaci branných idejí za účasti více jak deseti organizací, mezi kterými byl i Čsl. Orel. Veškeré korporace souhlasily s nutností zavedení branné přípravy a propagace branných idejí a byly rovněž ochotny s Ústřední komisí zál. důstojníků i vzájemně spolupracovat. Mezi problémové části spolupráce patřil např. fakt, že snad žádná organizace neměla shodné povely s povely vojenskými. Ty tak bylo nutno sjednotit. Další bodem programu mělo být např. zavedení střelby puškou, výcviku jízdy koňmo a zavedení jízdních odborů.[160] Ty začaly v Čsl. Orlu postupně vznikat (viz příloha 164, 165). V Hradci Králové již například aktivně působil v roce 1928 (viz příloha 166). Jeho první vystoupení se konalo dne 28. září 1928.[161] Branná výchova se ale v Čsl. Orlu rozvíjela především v průběhu 30. let.

[157] Možnost ukončení činnosti volily i některé další organizace, mezi které patřilo např. Hrvatské Sokolstvo. Ani to totiž nechtělo vstoupit do státního Sokola.
[158] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 23–24, s. 338–343.
[159] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXI., 1936, č. 18, s. 210–211.
[160] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 22, s. 339–342.
[161] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 21, s. 334.

9.5 Veřejná vystoupení

Dalo by se předpokládat, že poté, co Čsl. Orel v roce 1922 uspořádal I. slet Orelstva Československého, bude následovat v pořádání sletů několikaletá přestávka. Opak však byl pravdou. Konaly se totiž alespoň župní slety (viz příloha 167–171).[162]

Na dny 23. a 24. května 1926 plánoval vídeňský Orel uspořádat svůj slet, jehož součástí byla tělocvičná akademie, veřejné cvičení a závody. Většina akce, na kterou plánovalo i Orelstvo z Československa vyslat své zástupce, se měla konat 24. května na cvičišti Českého Srdce. Tělocvičná akademie byla naopak naplánována na večer 23. května do Růžových sálů. Hřiště Českého Srdce však nakonec nebylo vídeňskému Orlu propůjčeno, protože České Srdce ho ve stejném termínu plánovalo využít pro svůj „Majáles“. Vídeňský Orel se tak snažil dohodnout propůjčení hřiště místního sportovního klubu „Hertha“.[163]

Vzhledem k tomu, že se blížil II. slet Československého Orelstva, byly jednotlivé župy počínaje rokem 1926 ústředím vyzývány, aby v roce 1927 pořádaly své krajské slety (společné slety několika žup), které měly být jakousi přípravou pro orelské slavnosti v roce 1929.[164] Na dny 2. až 4. července 1927 tak byl např. do Plzně naplánován společný krajský sjezd župy Jirsíkovy, Kozinovy a Pospíšilovy (viz příloha 172).[165] Součástí sletu byly i závody v nižším a vyšším oddělení, kterých se zúčastnilo 20 soutěžících, přičemž 9 jich bylo z župy Kozinovy a 11 z župy Pospíšilovy.

[162] Např. již 19. srpna 1923 proběhl v Hradci Králové slet Brynychovy župy.
Orelský věstník: Orgán zemské rady Orla Českosl. v Čechách, II., 1923, č. 17, s. 268.

[163] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XI., 1926, č. 1, s. 16.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XI., 1926, č. 5, s. 78.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XI., 1926, č. 8, s. 127.

[164] Zemská konference Čsl. Orla v Čechách dokonce jednomyslně odsouhlasila uspořádání zemského sletu v Praze roku 1927.
Orelský věstník: Orgán zemské rady Orla Českosl. v Čechách, IV., 1925, č. 22, s. 330–332.

[165] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XII., 1927, č. 4, s. 45.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XII., 1927, č. 3, s. 37.
20 let trvání jednoty Orla československého v Plzni 1913-1933. (1933). Plzeň: Orel československý, s. 20.

Další slet pořádala župa Klapilova, Krekova, Metodějova, Sedlákova, Sušilova a Šilingrova. Tento krajský slet, který byl jedním z největších orelských sletů roku 1927, se konal v Brně dne 26. června 1927 pod názvem „Orelský den v Brně 1927“ (viz příloha 173).[166] Jenom v průvodu šlo přes 4 000 lidí, které doprovázelo 9 kapel. Následného odpoledního cvičení se zúčastnilo 528 žaček, 412 žáků, 457 dorostenek, 264 dorostenců, 552 členek a 640 členů. Žačky cvičily prostná na hudbu, ale jejich cvičení vykazovalo drobné chyby. Chyběla jim totiž secvičenost. Tu postrádalo i cvičení žáků s prapory. Členové a dorostenci cvičili jak prostná, tak i na nářadí, i když ne na každém. Vynechali koně a kruhy. Členky cvičily rytmická prostná a na kladině, dorostenky předvedly rytmická prostná a prostná s kužely. Závěrem celé akce byly lehkoatletické závody a hry žactva.[167]

Stejný den se konal také orelský den v Hlučíně, jehož součástí bylo rovněž veřejné cvičení všech věkových kategorií, a to jak na nářadí, tak i bez něj.[168]

V roce 1927 tedy uspořádal Čsl. Orel celou řadu sletů či jiných krajských, župních a okrskových cvičení, které ukazovaly veřejnosti rozmach orelské myšlenky. Bylo však při nich vidět také mnoho nedostatků, a to především malá znalost pořadových cvičení. V mnoha jednotách se totiž takřka necvičila, což pak samozřejmě způsobovalo zmatky. Dalším důvodem jejich malé znalosti byl stálý nedostatek kvalitních vedoucích v některých okrscích. Samotná cvičení byla předvedena obstojně, nicméně řada zmatků při nástupech vedla vedení Čsl. Orla k tomu, aby se co nejrychleji snažilo nedostatky cvičenců napravit.[169]

Ve dnech 14. a 15. srpna 1927 se měl ještě konat I. slovenský zemský orelský slet v Bratislavě.[170] Jedním z jeho úkolů bylo podpořit stále dosud slabou pozici orelského hnutí na Slovensku. Organizování sletu však narazilo na řadu komplikací a bylo odkládáno. Na schůzi zemské rady v Žilině, která se konala dne 28. října 1927, pak bylo definitivně oznámeno, že se I. zemský slet Orla na Slovensku v roce 1927 konat nebude. Byl odložen na rok 1928. Hlavním důvodem

[166] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XII., 1927, č. 5, s. 63.
[167] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XII., 1927, č. 14, s. 167–168.
[168] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XII., 1927, č. 13, s. 156–158.
[169] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XII., 1927, č. 17, s. 197–199.
[170] Věstník sokolský: List Svazu československého sokolstva, XXIX., 1927, č. 43, s. 709.

zamítnutí původního srpnového termínu byla kolize s naplánovanou slovenskou národní poutí na Velehrad, která se měla uskutečnit u příležitosti 1 100. výročí narození sv. Cyrila. Členstvo Čsl. Orla na Slovensku, které následně chtělo spojit své slavnosti roku 1928 s 10. výročím založení republiky, se tak v podstatě muselo učit povinné cviky na dvě velké orelské slavnosti, které měly běžet nedlouho po sobě – I. zemský slet slovenského Orla v roce 1928 a Svatováclavské dni Orelstva v Praze 1929.[171]

Na počátku roku 1928 bylo rozhodnuto, že se zemský slet slovenského Orla bude konat v červenci v Trnavě a že bude spojen s oslavami Spolku sv. Vojtěcha. Do Bratislavy slet nebyl naplánován z toho důvodu, že tam již byl ohlášen mezinárodní eucharistický kongres. Slováci doufali, že na tento slet vyšlou své zástupce minimálně přilehlé moravské župy Čsl. Orla. Nakonec však bylo rozhodnuto, že se slet uskuteční přeci jen v Bratislavě, a to v polovině července (viz příloha 174, 175). Eucharistický kongres zde pak měl proběhnout o měsíc později.[172] Konání sletu, které bylo spojeno s oslavou desetiletého výročí vzniku Československé republiky, pak oficiálně oznámila slovenská zemská rada Čsl. Orla na konci března 1928: *„ …Chceme Vám zvestovať veľkú radosť: tohoto roku v dňoch 4. a 5. augusta bude sa konať prvý krajinský slet slovenského Orolstva. Táto radosť sa zdvojnásobní, ak ju katolícka a slovenská verejnosť príjme, uvíta a si ju osvojí… “*[173] Moravské orelské župy pak v redakci na připravovaný slet naplánovaly hromadný zájezd členstva na Slovensko. Také Orelstvo z Čech a Vídně vyslalo na Slovensko poměrně početnou delegaci.[174] Z usnesení vlády ze dne 3. května 1928 převzali nad sletem patronát ministři veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy – Jozef Tiso, školství – Milan Hodža, národní obrany – František Udržal a unifikací – Ma-

[171] Reitmayer, L. (1978). *Přehled vývoje tělesné výchovy na území ČSSR*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, s. 116.

[172] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 2, s. 23.
Orelský katechismus. (1938). Třebíč: Československý Orel v Brně, s. 11.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 3, s. 40.

[173] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 6, s. 86.
Nová tělesná výchova: list pro tělesnou výchovu, tělocvik, sport, hry, skauting a pro vědecké studium těchto oborů, I., 1927–1928, s. 224.

[174] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 9, s. 136.
Perútka, J. (1980). *Dejiny telesnej výchovy a športu na Slovensku*. Bratislava: Šport, s. 70.

rek Gažík.[175] Plánování sletu však provázely značné obavy. Místní či župní orelské slavnosti na Slovensku totiž doposud často neprobíhaly zcela hladce. Docházelo zde k řadě organizačních problémů. Ty byly způsobeny především tím, že orelští organizátoři na Slovensku dosud nezískali dostatečné množství zkušeností s přípravou podobných akcí. V sobotu 6. srpna se odpoledne na cvičišti SK Bratislava konaly závěrečné zkoušky, na večer naplánoval Čsl. Orel uvítací večírek.

Druhý den ráno byl na programu slavnostní průvod městem, v jehož čele šlo banderium a jeli cyklisté. Samotné cvičení přišlo na řadu až v neděli odpoledne. Z tribun ho sledovalo okolo 15 tisíc diváků. Cvičení zahájily žačky, kterých se představilo 216. Hned na úvod se jim nepovedl nástup a jejich vedoucí je musely poměrně dlouho rovnat. Jejich cvičení se šátečky navíc bylo nejslabší částí celého programu. Po nich přišlo na řadu 312 žáků, kteří cvičili na prostných s chocholky. Těm se nástup také příliš nevydařil a rozestup už vůbec ne. Rovněž zákryty nebyly dokonalé.[176] Samotné cvičení žáků však bylo velmi povedené. Pravděpodobně se dokonce jednalo o nejlepší číslo programu. Po žácích se na cvičišti objevilo 310 dorostenek, jejichž nástup a cvičení nevykazovaly větších nedostatků. Také dorostenci, kterých se představilo 238, cvičili a nastoupili poměrně dobře. Dále poklusem nastoupilo 49 vojáků, s nimiž jejich velící důstojník předváděl divákům ukázku „vojenské ranní rozcvičovací půlhodinky“. Vojáci předvedli dokonalé cvičení. Po nich se na sletišti představilo 17 orlů z Břeclavi. Po nich nastoupilo 8 mužů a jedno dorostenecké družstvo ke cvičení na nářadí (2× kruhy, 3× hrazda, 4× bradla). Nejlepší výkony byly k vidění na hrazdě a kruzích. Následně předvedlo 444 členek téměř nekonečný nástup (26 minut), na který navázalo poměrně zdařilé cvičení. Závěrem cvičení byl program 406 členů, kteří cvičili rovněž po dlouhém, více jak dvacetiminutovém nástupu.

Slet se nakonec protáhl až do pondělí 6. srpna, kdy se v Bratislavě konal sjezd orelských vzdělavatelů z místních žup a jednot. Je však nutno dodat, že se jednalo o největší a nejvýznamnější orelskou akci roku 1928. Celkově však nebyla

[175] Národní listy, LXVIII., 1928, č. 215, s. 3.

[176] Nedokonalost zákrytů se vyskytovala u všech cvičení. Na vině bylo mj. špatné postavení met, které samy o sobě nebyly v zákrytu.

hodnocena příliš pozitivně, neboť se na ní objevilo až přílišné množství chyb a nedostatků. Drobné komplikace nastaly také v organizačních záležitostech, např. při ubytovávání hostů.[177]

Po skončení sletu začalo Sokolstvo řešit otázku, jak je možné, že se dva jejich členové – ministři František Udržal a Milan Hodža – stali protektory bratislavského orelského sletu (kam je delegovala vláda, která rovněž později převzala protektorát nad Svatováclavskými dny Orelstva v Praze 1929), když to přímo odporuje sokolské kázni. Žádný Sokol totiž nesměl „spoluúčinkovati při jakékoli orelské slavnosti". Oba byli následně „dohnáni" před sokolský soud. Oba předložili ČOS svá prohlášení, kde svůj čin zdůvodňovali. S tím se následně ČOS spokojila a prohlásila věc za vyřízenou.[178] Některým lidem to však rozhodně nestačilo. *Národní práce* (a také národně socialistické listy – pravděpodobně *České slovo*) k tomu údajně podotýkala: *„ ...Škoda, že toto vysvětlení zůstalo v tajnosti pro širší veřejnost, která je jistě velmi zvědava na to, jak se to srovnává se svědomím Sokola, aby dělal štafáž nejčernějšímu nepříteli Sokolstva, Orlu... "*[179]

[177] *Československý Orel: program, dějiny, statistika.* (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého, s. 23.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 10, s. 151.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 16, s. 241–245.
Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, VI., 1928, č. 7, s. 113–115.
Nová tělesná výchova: list pro tělesnou výchovu, tělocvik, sport, hry, skauting a pro vědecké studium těchto oborů, II., 1928–1929, s. 37.

[178] Věstník sokolský: List Svazu československého sokolstva, XXXII., 1930, č. 43, s. 798.

[179] Původní zdroj se bohužel nepodařilo dohledat.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 23–24, s. 369.

10 Svatováclavské dni Orelstva v Praze roku 1929

Myšlenka na uspořádání II. sletu československého Orelstva v roce 1929 se začala v orelském tisku objevovat v roce 1924.[1] Čsl. Orel si totiž uvědomoval blížící se 1 000. výročí mučednické smrti sv. Václava.[2] V roce 1923 již v Československu fungoval výbor pro oslavu tohoto výročí, který plánoval v roce 1929 uspořádat všeobecný sjezd českých a slovenských katolíků z celého světa. Tento sjezd měl následně vyvrcholit orelským sletem.[3]

10.1 Rozhodování o pořádání sletu

Návrh ústřední rady Orla na uspořádání II. sletu československého Orelstva, který měl být zároveň III. sletem slovanského Orelstva, schválila na svém zasedání dne 1. srpna 1926 náčelnická rada. Počínaje rokem 1927 pak měly být všechny větší orelské slety (na úrovni několika žup) přípravou pro hlavní slet v roce 1929.[4]

Dne 4. září 1927 prohlásil československý ministr školství a národní osvěty Milan Hodža, že se vláda Československé republiky stane protektorem svatováclavských oslav v roce 1929: *„ ...Prohlašuji, že si vláda republiky Československé pokládá za čestný úkol býti protektorkou oslav těch, že chce býti nejen protektorkou jubilejních oslav, ale že se chce vedení jejich činně zúčastniti na důkaz, že tradice tato je tradicí nás všech, tradicí našeho státu a tradicí naší 1000leté státní československé myšlenky... “*[5]

Na neděli 8. ledna 1928 byl do Brna – sídla orelského ústředí do dvorany „Nového Domova“ (Falkensteinerova ul. č. p. 45), svolán I. mimořádný valný sjezd

[1] *20 let trvání jednoty Orla československého v Plzni 1913-1933.* (1933). Plzeň: Orel československý, s. 20.

[2] Historici si nejsou zcela jistí rokem smrti sv. Václava. Obecně se udává, že zemřel buď v roce 929, nebo v roce 935.
Pánek, J., & Tůma, O. (2008). *Dějiny českých zemí.* Praha: Karolinum, s. 660.

[3] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, IX., 1924, č. 5, s. 77–78.

[4] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XI., 1926, č. 15, s. 228–229.

[5] Venkov: orgán České strany agrární, XXII., 1927, č. 211, s. 3.
Národní listy, LXVII., 1927, č. 245, s. 2.

Čsl. Orla, jehož hlavním úkolem bylo vyřešit otázky týkající se sletu, který nesl název Svatováclavské dni Orelstva v Praze 1929. Teprve tento mimořádný valný sjezd Čsl. Orla měl definitivně rozhodnout o pořádání orelských slavností a zahájit i období příprav. Slavnosti byly naplánovány na dny 1. až 7. července 1929.

Sjezd dále řešil program, finanční, organizační a tělovýchovnou stránku slavností a také mezinárodní závody. Pro zajištění slavností bylo navrženo uložit členkám a členům zvláštní daň (mimořádný příspěvek) ve výši 20 Kč, dorostenkám a dorostencům 10 Kč a žačkám a žákům 2 Kč. První část daně musela být povinně splacena do 1. července 1928, druhá pak do 31. prosince 1928.[6]

Pořadatelem Svatováclavských dní Orelstva v Praze 1929 byla jmenována ústřední rada Čsl. Orla a jejím výkonným orgánem pak předsednictvo ústřední rady rozšířené o referenty z hlavních pracovních odborů. Těch bylo dvanáct, a sice propagační, finanční, tělocvičný, dopravní, zahraniční, umělecký,[7] stavební, hospodářský, ubytovací-stravovací, pořadatelský, zdravotně-policejní a zábavní.[8] Jako cvičiště si chtěl Čsl. Orel od státu pronajmout (a následně upravit) prostor ve strahovských lomech. Sjezdem bylo dále naplánováno, že během sletu vystoupí se svým veřejným cvičením všechny kategorie orelských cvičenců: členky a členi měli zacvičit prostná, dorostenci měli vystoupit s kopími, dorostenky se stuhami, žáci prostná s chocholky a žačky prostná s šátky.[9]

Kromě toho se zde měli představit i zahraniční cvičenci, a to nejen na závodech Slovanského Orelstva a Katolického Sokolstva, kterých se měli, kromě Čsl. Orla, zúčastnit také členové JOZ a Katolického Sokola (českého i sloven-

[6] Na počátku roku 1929 tak měl Čsl. Orel vybráno více jak 600 tisíc Kč, přičemž částka neustále rostla. V dubnu 1929 se již jednalo o více jak 738 tisíc Kč. K tomu je navíc třeba připočíst částku více jak 108 tisíc Kč, kterou tvořily dary. Do 5. června již vybraná částka činila více než 800 tisíc Kč. Na darech se navíc sešlo dalších téměř 150 tisíc Kč. Tato částka rovněž neustále rostla a zastavila se až na sumě přesahující 226 tisíc Kč.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XII., 1927, č. 23–24, s. 269–275.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 3, s. 42.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 8, s. 118.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 12, s. 192.

[7] Těchto šest odborů bylo ustanoveno při ústředí v Brně.

[8] Těchto šest odborů bylo ustanoveno v Praze.
Pokyny pro účastníky: Svatováclavské dni Orelstva v Praze 1929. (1929). Praha: Nakladatelství Československého Orla, s. 32–41.

[9] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 2, s. 21.

ského) ze Spojených států amerických. Každé župě bylo uloženo vyslat do tohoto mezinárodního závodu alespoň jedno družstvo do vyššího a jedno družstvo do nižšího oddělení. Na jejich závodním řádu pracoval Čsl. Orel společně s JOZ. Na programu druhé části mezinárodních závodů, které byly ale tentokrát otevřeny pro všechny zahraniční hosty, pracoval zase Čsl. Orel společně s UIOCEP.[10] Závěrem brněnského sjezdu bylo hlasování o návrzích a definitivním schválení Svatováclavských dnů Orelstva roku 1929 v Praze. Vše bylo sjezdem jednohlasně schváleno.[11] Období příprav tak mohlo začít.

10.2 Příprava sletu

Vzhledem k tomu, že již v roce 1922 Čsl. Orel podobnou akci organizoval a nepochybně se i poučil ze svých chyb, bylo jasné, že některé věci bude tentokrát řešit jinak. Čsl. Orel např. neplánoval výstavbu vlastního stadionu, ale chtěl si potřebné prostory pronajmout.[12] Koncem března 1928 již Čsl. Orel veřejně oznámil, že se mu podařilo uzavřít předběžnou dohodu o pronájmu státem udržovaného cvičiště ve strahovských lomech.[13]

Celková plocha stadionu (pozdějšího Velkého strahovského stadionu či Masa-

[10] Této unii předložil poprvé Čsl. Orel své návrhy na jejím valném sjezdu v Paříži dne 26. února 1928.

[11] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 1, s. 1–7.
Nová tělesná výchova: list pro tělesnou výchovu, tělocvik, sport, hry, skauting a pro vědecké studium těchto oborů, I., 1927–1928, s. 174.

[12] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 6, s. 85.

[13] Tento stadion stál v místech, kde bylo státem vybudováno obří cvičiště, které si ČOS upravila pro svůj VIII. všesokolský slet roku 1926 (vybudovala zde např. tribuny či slavnostní vstupní brány). Součástí tohoto „sokolského areálu“ o rozloze 60 hektarů byla obrovská cvičební plocha, která mohla pojmout až 14 tisíc cvičenců, a také tribuny pro 130 tisíc diváků. Hlediště ovšem bylo po skončení sletu pro svou rozlehlost zbořeno. Později zde bylo vybudováno nové, jehož plocha činila zhruba dvou třetin sokolského. Jednalo se o veliký dřevěný stadion, který byl postaven čtyřmi pražskými tesařskými firmami v roce 1927. Na rozdíl od původního stadionu, který měl osu od východu k západu a hlavní tribunu na západní straně, měl nový stadion osu od severu k jihu s hlavní tribunou na severní straně. Tento rok na něm rovněž probíhala II. dělnická olympiáda SDTJ. V roce 1928 byl stadion lehce přestavěn, aby vyhovoval účelům pro vystoupení českého hasičstva.
Štumbauer, J. (2016). *Vybrané kapitoly z historie tělesné výchovy, sportu a turistiky v meziválečném Československu*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, s. 34.
Waic, M. (2016). *Tělesná výchova a sport v politickém životě meziválečného Československa*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, s. 166–167.

rykova stadionu), do které bylo zahrnuto cvičiště, seřadiště, šatny, stánky, restaurace či volné promenádní prostranství, činila okolo 250 000 m^2. Vlastní cvičiště zabíralo plochu zhruba 41 000 m^2, z čehož bylo 32 000 m^2 určeno na prostná a zbytek na nářaďová cvičení. Při běžném rozestavení met tam tudíž mohlo naráz cvičit okolo 10 tisíc cvičenců. Celé cvičiště bylo obklopeno tribunami, z nichž hlavní (severní) mohla pojmout až 8 104 sedících diváků, a to včetně těch umístěných ve 136 lóžích. Uprostřed tribuny byl na nejvyšším místě umístěn reprezentační pavilon pro prezidenta, zástupce vlády a diplomatický sbor. Celková divácká kapacita stadionu byla zhruba 18 tisíc sedících a 75–85 tisíc stojících diváků. Za jižní a východní tribunou se nacházely šatny pro více jak 17 tisíc cvičenců a cvičenek, k nimž přiléhaly stany první pomoci. Mezi šatnami bylo umístěno seřadiště. Stadion umožňoval nástup středem jižní tribuny nebo dvěma proudy ze dvou rohů téže tribuny. Na stadion vedly celkem čtyři vchody, a to severní (hlavní), jižní a dva západní, z nichž jeden byl určen především pro povozy. Celková úprava stadionu pro potřeby Svatováclavských dní Orelstva v Praze 1929 (a to včetně pozemních prací, úprav cest, instalací atd.), autorem jejíž architektury byl Antonín Pospíšil, vyšla Čsl. Orla zhruba na 400 tisíc Korun československých. Nájemné majitelům staveb a přilehlých objektů se vyšplhalo na částku 980 tisíc Kč, nájemné státu pak na 150 tisíc Kč.[14]

Dne 5. února 1928 se v Olomouci konal ústřední nácvičný kurz povinných cvičení pro orelské slavnosti v roce 1929. Kurzu se zúčastnili zástupci Šrámkovy, Velehradské, Severomoravské, Kadlčákovy, Křížkovského a Bauerovy župy. Cvičilo se jednak v olomoucké orlovně a také v místních klášterech v Chválkovicích a Řepčíně. Kurz, který vedli Metoděj Večeřa, Jan Kuncek, pan Múčka, Marie Jelínková a Anna Chládková, sklidil značný úspěch. Jeho celková úroveň byla velice

[14] Národní listy, LXIX., 1929, č. 177, s. 3.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 21, s. 326–327.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 11, s. 166–167.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 18–19, s. 270.

dobrá. Další nácvičné kurzy byly naplánovány na 12. únor do Prahy, 19. únor do Brna a 26. únor do Trenčína.[15]

Již koncem června 1928 avizoval Čsl. Orel účast značného množství zahraničních hostů. Z Jugoslávie mu potvrdili, že budou na Svatováclavské dni Orelstva vypraveny nejméně dva zvláštní vlaky o minimálním počtu 2 000 účastníků. Další velkou výpravu očekával Čsl. Orel z Francie (FGSPF), kde svou účast přislíbilo okolo 50 jednot. Ohlásili se též kolegové z belgického Gentu,[16] kteří se do Prahy chystali se svými gymnastkami. Stranou však nezůstávali ani Němci, Rakušané[17] či Švýcaři.[18] Svou účast potvrdili i Poláci,[19] o které Čsl. Orel velice stál a se kterými se snažil dohodnout podmínky jejich vstupu do UIOCEP. Kromě nich se na slet s Janem Mádlem připravovali i čeští a slovenští katoličtí sokoli ze Spojených států amerických. Předpokládala se ale také účast Holanďanů, kteří vyčkávali, zda si budou moci v Praze zahrát fotbalové utkání, Angličanů a Italů, kteří však do této doby vyslání družstva nepotvrdili.[20] Zájem o účast měli i Lotyši nebo Španělé. Čsl. Orel tak předpokládal, že v Praze uvítá v podstatě celou organizaci UIOCEP i s jejími hosty, což by bylo poprvé v dějinách.

Prezident UIOCEP Félix van de Kerchove se nechal v Praze na poradě unie slyšet, že se bude jednat o první katolickou olympiádu. Její program byl také

[15] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 3, s. 38.

[16] Jednalo se pravděpodobně o Nationaal Verbond der Katholieke Thurn- et Wappen Maatschappijen van België.

[17] Přislíbení aktivní účasti DJK považoval Čsl. Orel za svůj veliký úspěch. Na Svatováclavské dni Orelstva v Praze se totiž chystali nejen křesťanští turneři z Československa, ale i turneři říšskoněmečtí, kteří plánovali vyslat do mezinárodního závodu jedno družstvo na nářadí a 10členné družstvo do lehké atletiky. Svatováclavské dni Orelstva v Praze se tak měly stát významným mezníkem ve vývoji mezinárodních styků evropských katolických tělocvičných spolků.
Podmínky a podrobnosti účasti rakouských křesťanských turnerů byl v Brně dne 29. dubna 1929 domlouvat sám jejich předseda Josef Pultar.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 11, s. 167.

[18] Jednalo se pravděpodobně o Švýcarské katolické tělovýchovné svazy mužů a žen se sídlem v Curychu.

[19] V této době udržoval Čsl. Orel kontakty s organizacemi Polské harcerstvo a Zjednoczenie młodzieży. Tyto organizace mu také pravděpodobně potvrdily účast.

[20] V dubnu 1929 již měl Čsl. Orel potvrzenou i účast Italů. Z Asti potvrdili vyslání národního družstva do mezinárodního závodu. Italské družstvo se rovněž plánovalo představit na mezinárodní akademii a na stadionu. Chtělo se ale také zúčastnit lehkoatletických soutěží.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 14–15, s. 218.

na této poradě, která probíhala ve dnech 9. až 11. června 1928, projednáván.[21] Bylo na ní stanoveno, že mezinárodní závod bude obsahovat: volnou sestavu na bradlech a kruzích, povinnou sestavu na hrazdě a koni, skok daleký, skok vysoký,[22] vrh koulí obouruč, běh na 100 metrů a volnou sestava na prostných. Tento program se měl stát i stálým podkladem pro pořádání mezinárodních závodů. Na žádost belgických katolických gymnastek, které se chtěly pražských závodů zúčastnit pouze v případě, že by zde na ně čekaly soupeřky, se kterými by mohly aktivně soutěžit,[23] a francouzské federace, která naopak chtěla, aby zde mohlo soutěžit více jak jedno oficiální družstvo z každé země, byl stanoven ještě další druh závodu: závod libovolného počtu družstev jednotlivých národů před zahraniční komisí. Na schůzi byly dále předvedeny sestavy pro mezinárodní závod. Ukázek se ujali Bedřich Kostelka, Jaroslav Michálek a Ivo Kermavner z JOZ z Lublaně. V neděli odpoledne se pak řešil výhradně závodní řád Svatováclavských dní Orelstva a organizační záležitosti.[24]

O časovém harmonogramu Svatováclavských dní Orelstva se rozhodovalo na schůzi předsednictva ústřední rady Čsl. Orla dne 16. srpna 1928. Na ní bylo předběžně schváleno, že 28. června 1929 zahájí program dopolední závody dorostenců, na které by mohly navázat závody dorostenek a odpolední zkoušky.[25] Na 29. června dopoledne byl naplánován průvod městem a bohoslužby. Odpoledne se měla konat vystoupení žáků a dorostenců (vystoupení s chocholkami, kopími, hry a prostná) a také žaček (prostná a tanečky) a dorostenek (prostná). Dne

[21] Nová tělesná výchova: list pro tělesnou výchovu, tělocvik, sport, hry, skauting a pro vědecké studium těchto oborů, I., 1927–1928, s. 224.

[22] Původně se mělo jednat o skok o tyči, ale na žádost Belgičanů byla tato disciplína nahrazena.

[23] V dubnu 1929 již Čsl. Orel věděl, že z Belgie přijede družstvo pro mezinárodní závod, 20členné družstvo mužů a 12členné družstvo žen, které plánovalo vystoupit na volných závodech a akademiích.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 9, s. 134.

[24] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 12, s. 180–182.
Nová tělesná výchova: list pro tělesnou výchovu, tělocvik, sport, hry, skauting a pro vědecké studium těchto oborů, II., 1928–1929, s. 183.

[25] Závodům ovšem předcházela schůze dorosteneckých rozhodčích, jejíž program byl později stanoven na čtvrtek 27. června 1929.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 12, s. 179–183.
Nová tělesná výchova: list pro tělesnou výchovu, tělocvik, sport, hry, skauting a pro vědecké studium těchto oborů, II., 1928–1929, s. 134.

4. července měl vypuknout mezinárodní závod, závod Orelstva v nižším a středním oddělení a závod členek. Odpoledne pak měly přijít na řadu další zkoušky. Manifestační průvod naplánovalo vedení Čsl. Orla na dopoledne 5. července. Odpoledne se pak mělo podle plánu konat vystoupení členů, členek, části cizinců a moravských žup. Na večer byla naplánována akademie spojená s koncerty. Mezinárodní závody svazů sdružených v UIOCEP měly přijít na řadu 6. července, a to stejně jako závody mužů ve vyšším oddělení a dokončení závodu žen. Odpoledne bylo na programu vystoupení vojska a fotbalový zápas. O den později chtěl Čsl. Orel dopoledne uspořádat krojový průvod městem a závody v šestiboji. Odpoledne bylo na programu vystoupení členstva, národní zvyky, druhá část vystoupení cizinců a zvláštní vystoupení orelských žup z Čech. Potom se již mělo přistoupit k vyhlášení výsledků a rozdělení cen.[26]

O konečné podobě Mezinárodních závodů UIOCEP, které měly proběhnout v Praze v roce 1929, se rozhodlo v Paříži na poradě Čsl. Orla s generálním sekretářem UIOCEP. Mezinárodní závody, které byly první součástí všech závodů projektovaných pro Svatováclavské dni Orelstva v Praze 1929, byly rozděleny do čtyř částí:

1. Mezinárodní tělocvičný závod družstev a jednotlivců v družstvech, do kterého mohl každý národní svaz sdružený v unii vyslat jedno osmičlenné družstvo. To muselo mít svého vedoucího, který se však závodu neúčastnil.
2. Závod ve vázaném pětiboji (skok vysoký, skok daleký, vrh koulí, běh na 100 metrů a běh na 400 metrů), kterého se mohli zúčastnit členové jednotlivých svazů.[27]
3. Individuální lehkoatletický závod, ve kterém bylo předepsáno jedenáct lehkoatletických disciplín (běh na 100, 400, 1 500 a 3 000 metrů, 110 metrů překážek, skok vysoký, daleký a o tyči, vrh koulí, hod diskem a oštěpem).[28] Jejich vítězem se stal ten, kdo dosáhl nejlepšího výkonu. Mimo tyto dis-

[26] *Pokyny pro účastníky: Svatováclavské dni Orelstva v Praze 1929.* (1929). Praha: Nakladatelství Československého Orla, s. 20–25.
[27] Body za jednotlivé disciplíny se získávaly podle desetibojařských tabulek.
[28] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 1, s. 6–7.

ciplíny stál štafetový závod na 400–300–200–100 metrů (švédská štafeta) jednotlivých národů.

4. Závod národních družstev v prostém tělocviku (prostná, skupiny, různosti). Dvanáctičlenná družstva[29] jednotlivých národů (svazů nebo spolků), kterých mohlo být do závodu vysláno neomezené množství, měla závodit proti sobě. O jejich pořadí pak rozhodoval počet získaných bodů.[30]

Závody řídil mezinárodní sbor rozhodčích, do kterého mohl každý svaz vyslat čtyři soudce. Zbytek rozhodčích dodal Čsl. Orel.[31]

O ostatních závodech se rozhodovalo až na schůzi ústředního technického sboru Čsl. Orla, která probíhala ve dnech 10. a 11. listopadu 1928. Zde bylo stanoveno, že druhou částí Svatováclavských dní Orelstva v Praze 1929 budou závody slovanského Orelstva a Katolického Sokolstva. Ty se skládaly ze čtyř částí:

1. Oddělení vyšší
2. Oddělení střední
3. Oddělení nižší
4. Lyžařské závody[32]

[29] Konkrétně bylo dohodnuto, že počet členů nebo členek v družstvu může být libovolný, nicméně závodníci nad počet 12 nebudou bodováni. Pokud by však k závodům nastoupilo méně než dvanáct členů týmu, byly by za každého chybějícího závodníka rovnou strženy družstvu 2 body, přičemž bylo možné získat celkem 200 bodů. Bodovaly se např. příchod a odchod družstva, jeho kázeň, jednota a vzhled, a také správnost cviků a obtížnost sestav.

[30] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 6, s. 84–86.

[31] Tímto způsobem byli i do budoucna schváleni rozhodčí katolických olympiád. Čtyři rozhodčí tedy mohl vyslat každý zúčastněný svaz. Zbytek rozhodčích byl povinen dodat svaz, na jehož území se závody konaly – v tomto případě Čsl. Orel.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 22, s. 342–344.

[32] Tyto lyžařské závody byly naplánovány na 2. a 3. února 1929. Konaly se v Krkonoších u obce Dolní Štěpanice. Závody byly vypsány pro kategorie žáků (3 km), dorostenců (8 km), žen a dorostenek (3 km), členů do 30 let (18 km), členů starších 30 let (5 km), hlídek členů a dorostenců (5 km) a štafet členů a dorostenců (6 km). Součástí závodů byly i ukázky skoků či „krasojízdy“. Jednalo se zároveň o vůbec první orelské závody tohoto druhu – I. ústřední orelské lyžařské závody.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 1, s. 10.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 2, s. 24–27.
Nová tělesná výchova: list pro tělesnou výchovu, tělocvik, sport, hry, skauting a pro vědecké studium těchto oborů, II., 1928–1929, s. 134.

Třetí částí závodů byly závody žen, a to ve vyšším a nižším oddělení. Čtvrtou částí byly závody dorostenců na nářadí a ve hrách a pátou částí pak závody dorostenek. Na schůzi ústředního technického sboru Čsl. Orla bylo dále dohodnuto, že dny žactva a dorostu budou na Svatováclavských dnech Orelstva probíhat ve dnech 28. a 29. června 1929.[33]

Další aktualizaci programu Svatováclavských dní Orelstva přinesla schůze přípravného výboru (viz příloha 176), která se konala 29. prosince 1928. Na ní bylo stanoveno, že dny žactva a dorostu budou probíhat od pátku 28. června do pondělí 1. července 1929. První den slavností žactva a dorostu měl hostit strahovský stadion, na který byly naplánovány závody dorostenců a dorostenek v družstvech a závody ve hrách. Na sobotu byla naplánována mše, zkoušky a první veřejné cvičení žaček, žáků, dorostenek a dorostenců. Další mše se měla konat v neděli. Na ni měl navázat průvod žactva a dorostu Prahou.[34] Odpoledne bylo na plánu druhé veřejné cvičení, v rámci kterého měly žačky vystoupit se svými tanečky, dorostenky na kladině a žáci s dorostenci předvést ukázky her. Závěrečný den slavností orelského žactva a dorostu měl být věnován pouti k Pražskému Jezulátku – do Kostela Panny Marie Vítězné a svatého Antonína Paduánského.[35]

Hlavní slavnosti a závody byly na plánu ve dnech 3. až 8. července 1929, přičemž první den byla na programu pouze schůze rozhodčích pro orelské soutěže mužů, žen a mezinárodních závodů. Na čtvrtek 4. července ráno a odpoledne byl na stadion naplánován mezinárodní gymnastický závod. Ve stejnou dobu, ale na jiném místě – vojenském cvičišti v Dejvicích, měl probíhat také individuální mezinárodní lehkoatletický závod, a to v jednotlivých disciplínách a pětiboji. Na hlavním stadionu ale měly podle plánu od rána rovněž probíhat orelské závody mužů v nižším a vyšším oddělení, odpoledne zkoušky mužů a žen na prostných a

[33] *Československý Orel.* (1930). Brno: Československý Orel, (nestránkováno).
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 22, s. 345.

[34] Organizace průvodu byla naplánována následovně: První měla jít orelská hudba. Tu mělo následovat žactvo ve čtyřstupech, a to v abecedním pořadí žup. Po žácích a žačkách se měly dostat ke slovu čtyřstupy dorostenců a dorostenek, které měly být rovněž seřazeny podle abecedního pořadí žup. Na závěr měli jít muži a ženy.

[35] *Pokyny pro účastníky: Svatováclavské dni Orelstva v Praze 1929.* (1929). Praha: Nakladatelství Československého Orla, s. 42–45.

také vystoupení Jihoslovanů a českých orelských žup s názvem „Rozmach Orla“. Den měl být zakončen v některém z velkých pražských sálů mezinárodní tělocvičnou akademií.[36]

Na svátek Cyrila a Metoděje měly být ráno alespoň některé závody dokončeny. Od 8 hodin pak byl naplánován slavnostní průvod Prahou.[37] Součástí odpoledního programu měla být prostná československých orlic a orlů, prostná Jihoslovanů (mužů), běh na 3 kilometry, vystoupení vojska, nářaďová cvičení a, stejně jako předchozí den, vystoupení českých orelských žup s názvem „Rozmach Orla“. Celý den měl být zakončen v některém z velkých pražských sálů jihoslovanskou orelskou akademií.[38]

Program soboty 6. července měl podle plánu zahrnovat: dokončení závodu v pětiboji a individuálních lehkoatletických soutěžích (na některém z pražských hřišť),[39] orelské závody ve vyšším oddělení, dokončení orelských závodů mužů a žen, mezinárodní závod národních družstev v prostém tělocviku, zkoušky jihoslovanských orlic, prostná československých orlů, orlic a jihoslovanských orlic, vystoupení dalších zahraničních hostů, vystoupení staršího orelského členstva, mezinárodní štafetu a zvláštní vystoupení moravských orelských žup s názvem „Tři doby země české“. Závěrem dne měla být akademie Československého Orla v budově karlínského divadla Varieté. O den později byl na ráno naplánován krojový průvod Prahou. Odpoledne mělo na stadionu proběhnout další veřejné vystoupení, po kterém mělo následovat defilé závodníků a praporů, ukázky národních tanců a národních zvyků a zvláštní vystoupení slovenských orlů. Hlavní

[36] Na ni se přihlásili Jihoslované – 3 čísla, Belgičané – 2 čísla, československí Němci – 2 čísla a rakouští Němci – 2 čísla. Akademie nakonec probíhala v budově karlínského divadla Varieté.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 11, s. 167.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 12, s. 184–186.

[37] Bylo rovněž naplánováno pořadí jednotlivých skupin v průvodu, které bylo, na rozdíl od žákovského a dorosteneckého průvodu, který byl na poslední chvíli upraven, dodrženo.

[38] Celý den byl nakonec zakončen několika akademiemi. V 8 hodin večer probíhala např. ve Smetanově síni Obecního domu polská akademie. Půl hodiny po jejím začátku vypukla v budově karlínského divadla Varieté akademie JOZ.

[39] Později bylo jako místo konání závodů opět určeno vojenské cvičiště v Dejvicích.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 12, s. 184–185.

dny slavností měly být zakončeny v pondělí 8. července, a to poutí Orelstva do Staré Boleslavi.[40]

Součástí Svatováclavských dní Orelstva v Praze měly podle plánu být i dvě vystoupení orelské jízdy. Poprvé se měla představit 5. července odpoledne, kdy měla předvést závěrečný rej na stadionu. Pro tyto potřeby se speciálně upravoval orelský kroj. Druhé vystoupení orelské jízdy v krojích pak bylo na plánu 7. července odpoledne, a to na závěr ukázek národních zvyků a obyčejů. Rej jízdy měl mít nástupní obraz kříž, který by byl vytvořený ze 40 čet po 24 jezdcích, a končil by vytvořením orelského monogramu ČSO. K tomuto vystoupení tedy bylo za potřebí více jak 800 jezdců.[41]

Dne 19. března 1929 přijal československý prezident Tomáš Garrigue Masaryk orelskou delegaci ve složení: náměstek starosty Čsl. Orla František Leiner, náčelník Čsl. Orla Metoděj Večeřa a ústřední vzdělavatel Čsl. Orla František S. Pospíchal. Ta pozvala Tomáše Garriguea Masaryka na Svatováclavské dni Orelstva v Praze. Prezident Tomáš Garrigue Masaryk si nechal podrobně referovat o předpokládaném průběhu slavností a svou účast na nich následně zařadil do svého programu.[42]

Výpravu slovenských katolických sokolů z USA, která vyjela lodí SS (Steamship – Parní loď) Leviathan ve středu 12. června z New Yorku směrem do Evropy, vedl hlavní správce slovenského Katolického Sokolstva A. M. Palkovič a Gustav Košík.[43] Cestovními vůdci byli Jan Dúbrava a Josef Turek. Celá výprava čítala několik set lidí, a tudíž si rezervovala celou loď. Součástí výpravy bylo družstvo, které se plánovalo zúčastnit mezinárodního závodu, dále velké množství lehkých atletů a družstvo žen. Američtí Slováci si rovněž připravili vlastní tělocvičnou

[40] O vystoupení orelské jízdy se žádné informace nepodařilo dohledat. Je tudíž velice pravděpodobné, že zůstalo pouze u plánu.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 1, s. 6.
Lidové noviny, XXXVII., 1929, č. 327, s. 9–10.
Program Svatováclavských dnů Orelstva v Praze 1929. (1929). Praha: Přípravný výbor Svatováclavských Dnů Orelstva, s. 24.

[41] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 4, s. 56.

[42] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 7, s. 102.

[43] Věstník sokolský: List Svazu československého sokolstva, XXXII., 1930, č. 36, s. 616.
Zpráva předsednictva: valný sjezd Orla československého v Brně 1. května 1923. (1923). Brno: Čsl. Orel, s. 7.

scénu, kterou nazvali „Co láska spojí, moře nerozdvojí“.[44] Také výprava českých katolických sokolů cestovala z New Yorku do Evropy lodí, a to lodí USS (United States Ship – Loď spojených států) Republic (AP-33). Duchovním vůdcem výpravy byl Valentine Kohlbeck, cestovním pak šéfredaktor časopisu Katolický Sokol – Antonín Václav Tesař. Součástí výpravy byl i Jan Mádl.[45]

Na poslední plenární schůzi ústřední rady Čsl. Orla před Svatováclavskými dny Orelstva v Praze 1929 byly mj. konstatovány počty přihlášených do jednotlivých soutěží. Do nižších soutěží se přihlásilo 513 čsl. závodníků a pět zahraničních družstev. Ve středním oddělení chtělo soutěžit 295 čsl. závodníků a pět zahraničních družstev. Do vyššího oddělení se přihlásilo šestnáct československých a dvě zahraniční družstva. Předsednictví orelských závodů mužů bylo nabídnuto organizaci JOZ, která měla předsedu sama určit. Jeho zástupcem byl však určen Jaroslav Michálek. Vrchním pořadatelem byl stanoven Cyril Mastík. Dorosteneckých závodů se hodlalo zúčastnit 322 čsl. závodníků a dvě družstva z Jugoslávie. Předsedou závodů dorostenců byl ustanoven Bedřich Kostelka, vrchním pořadatelem pak pan Raclavský. Do mezinárodního tělocvičného závodu, jehož předsedou byl zvolen Metoděj Večeřa, se přihlásilo pět družstev: Čsl. Orel, JOZ, čsl. turneři, Francouzi a Belgičané.[46] Značný počet uchazečů o soutěže doplnily také ženy. Závodů žen v nižším oddělení se hodlalo zúčastnit 413 čsl. závodnic a dvě jihoslovanská družstva. Do vyššího oddělení se přihlásilo 147 čsl. závodnic a jihoslovanské družstvo.[47] Do mezinárodního závodu družstev poslala registraci čtyři družstva čsl. orlic, jedno družstvo jihoslovanských orlic a jedno družstvo Bel-

[44] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 10, s. 152.

[45] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 3, s. 39.

[46] Čsl. Orel nahlásil již v dubnu 1929 předběžné družstvo v následujícím složení: Bedřich Kostelka, Josef Růsek, Alois Zbořil, Josef Tuček, František Hromádka, Gabriel Tichý, Karel Fryč, Jiří Malášek, Vilém Srovnal a Václav Kroutílek. Všichni členové museli povinně absolvovat výcvik, který probíhal od 10. června v Praze. Koncem června se pak mělo rozřazovacím závodem rozhodnout o definitivní podobě družstva.
Pokyny pro účastníky: Svatováclavské dni Orelstva v Praze 1929. (1929). Praha: Nakladatelství Československého Orla, s. 28–30.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 9, s. 134–135.

[47] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 12, s. 192 bohužel udává u závodů žen dvakrát vyšší oddělení. Vzhledem k tomu, že i u mužů počet přihlášených klesal v závislosti na obtížnosti cvičení, lze se domnívat, že 413 čsl. závodnic a dvě jihoslovanská družstva byla přihlášena do nižšího oddělení.

gičanek.[48] Dorostenek se k závodům přihlásilo 513. Byly navíc doplněny dvěma družstvy z Jugoslávie. Do funkce vrchní pořadatelky závodů žen byla nominována Ludmila Kratochvílová.[49]

10.3 Průběh sletu

Svatováclavské dni Orelstva v Praze 1929 byly oficiálně zahájeny v neděli 23. června 1929, kdy v pražském Obecním domě proběhla slavnostní schůze, na které promluvil starosta Čsl. Orla a zároveň československý ministr sociální péče Jan Šrámek.[50]

Dny orelského žactva a dorostu vypukly přesně podle plánovaného programu. Dne 27. června večer se ve strahovské dvoraně sešel 80členný sbor rozhodčích, který zde dělal poslední přípravy před zahájením závodů. Následující den dopoledne byly na programu žákovské a dorostenecké soutěže. Přestože jim počasí příliš nepřálo, byly mládežnické závody navštíveny velikou spoustou diváků. Skončily však ještě před polednem.[51] Následně byly na programu odpolední zkoušky na mládežnická veřejná vystoupení. Dorostencům se zkouška příliš nepovedla. Přesto náčelnictvo věřilo, že hlavní vystoupení dopadne dobře. Zkoušky žactva naopak proběhly bez větších problémů (viz příloha 177, 178). Závěrem dne byla schůze rozhodčích, na které byly výsledky prvních závodů předány veřejnosti.

Před zahájením prvního veřejného vystoupení orelského žactva, které bylo naplánováno na 29. červen 1929, přijel před hlavní tribunu stadionu v přesně stanovenou dobu prezident Tomáš Garrigue Masaryk. Jeho auto doprovázela četa orelské jízdy. Před stadionem byl Tomáš Garrigue Masaryk uvítán Janem Šrámkem, Františkem Leinerem a Františkem S. Pospíchalem. Kromě nich pozdravil pana prezidenta dorostenecký zástupce jihoslovanského Orla a žačka Marie Ko-

[48] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 12, s. 191–192.
[49] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 11, s. 167.
[50] Nová tělesná výchova: list pro tělesnou výchovu, tělocvik, sport, hry, skauting a pro vědecké studium těchto oborů, II., 1928–1929, s. 182.
[51] O mládežnických soutěžích bude ještě pojednáváno na konci kapitoly, kde budou shrnuty výsledky jednotlivých soutěží.

sová z hodonínské jednoty.[52] Poté se Tomáš Garrigue Masaryk odebral do prezidentské lóže, do které byl později pozván i prezident UIOCEP Félix van de Kerchove.

Sotva dozněly hymny, rozhrnula se opona pod hudebním pavilonem a širokou branou vstoupil na cvičiště modrý proud 3 586 žaček. Ty nastoupily v osmistupech, čtyřstupech a dvojstupech. Jejich prostná cvičení, která sledovalo okolo 20 tisíc diváků (viz příloha 179), byla provedena bez větších chyb a sklidila tak zasloužené ovace z hlediště. Po nich následovaly různosti a hry žáků a dorostenců, které provádělo 32 družstev. Třetím číslem byl taneček 872 žaček, které tančily v 16 kruzích (4 velké kruhy v rozích a 12 menších kruhů vytvořilo na cvičišti kříž). Žačky předvedly celkem 10 tanečků. Provedení se jim velice dařilo. Tomáš Garrigue Masaryk si v lóži nechal představit autorku jejich sestav, kterou byla moravsko-slezská zemská náčelnice Anna Chládková. Ta podala panu prezidentovi podrobný výklad. Vrcholem prvního veřejného vystoupení Čsl. Orla na Svatováclavských dnech Orelstva v Praze byla prostná 3 968 žáků s chocholky v bílé a červené barvě. Cvičení se jim velice povedlo. Diváci to patřičně ocenili obrovským jásotem. Při odchodu ze cvičiště procházeli žáci kolem hlavní tribuny a za stále trvajícího jásotu diváků zdravili prezidenta Masaryka. Tím byl první den na stadionu zakončen. Prezidenta Masaryka doprovodili k autu za velkých ovací obecenstva Jan Šrámek a František Leiner.[53]

V neděli 30. června dopoledne viděla Praha průvod orelské mládeže, ve kterém šlo okolo 15 tisíc účastníků (viz příloha 180). Jejich trasa vedla z Václavského náměstí přes Národní třídu a Masarykovo nábřeží na Malostranské náměstí. Původně naplánované pořadí v průvodu však bylo změněno. Žactvo a dorost totiž nebyly organizovány podle žup nebo zemí. Průvod tvořily čtyři veliké celky: žačky, žáci, dorostenky a dorostenci, přičemž každý celek byl rozdělen do čet, a to zpravidla po 40 (10 čtyřstupů). Vyskytly se zde však i čety 100členné. Čet se objevilo

[52] Ráno: Pondělník Národních listů, LXIX., 1929, č. 26, s. 1.
[53] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 13–14, s. 206–208.
Lidové noviny, XXXVII., 1929, č. 328, s. 3.

celkem 280.[54] Vedle nich se ale v průvodu představili další skupiny účastníků (v národních krojích, Jihoslované, Vídeňané, účastníci s prapory atd.) a jednotlivci. Průvod zahájila i končila orelská jízda. Po ní se zde objevili náčelníci, krojované skupiny a jednotlivé kategorie v pořadí žáci, žačky, dorostenky a dorostenci (českoslovenští i jugoslávští). Žáci nesli červené a bílé chocholky, žačky šátečky, dorostenky tříbarevné stuhy, dorostenci kopí s praporky.[55]

První odpolední cvičení patřilo dorostenkám, kterých nastoupilo na cvičiště 2 220 (viz příloha 181). Jejich zdařilá prostná sledovalo okolo 30 tisíc diváků. Poté následovaly ukázky her, cvičení na nářadí a různosti dorostenců a žáků. Těch se ujalo 15 žákovských a 12 dorosteneckých družstev na nářadí, 1 házenkářské a 2 volejbalová družstva a dalších 6 dorosteneckých družstev na hry. Celkem se jednalo asi o 400 cvičenců. Poté se opět dostaly na stadion dorostenky. Bohužel část jejich cvičení odpadla, neboť se jim vůbec nedařila během zkoušek. Po nepříjemně dlouhé pauze, která dělila obě jejich vystoupení, utvořily dorostenky tři velká kola po 120 cvičenkách, ve kterých předváděly cviky pružnosti. Dalších 9 družstev navíc předvedlo cvičení na kladinách. Vrcholem dne ovšem bylo cvičení dorostenců s kopími, ke kterým nastoupili celkem ve čtyřech dvanáctistupových kolonách (viz příloha 182, 183). Jednalo se dohromady o 1 728 cvičenců, kteří se během nástupu rozdělili do 24 proudů, které pak provedly rozestup. Nástup ani cvičení nevykazovaly závažnější chyby a byly tak velice pozitivně hodnoceny. Neděle již další cvičení nepřinesla. Někteří účastníci se během ní začali vracet domů. Nedělní program byl zakončen v Tylově divadle v Nuslích.[56] V pondělí 1. července byly Dny orelského žactva a dorostu slavnostně zakončeny poutí orelské mládeže

[54] Ráno: Pondělník Národních listů, LXIX., 1929, č. 26, s. 1.
Národ (Obrazový večerník), LXIX., 1929, č. 149, s. 1.

[55] Jednalo se tedy o náčiní, se kterým jednotlivé kategorie na cvičišti vystupovaly.
Lidové noviny, XXXVII., 1929, č. 336, s. 5.
Pokyny pro účastníky: Svatováclavské dni Orelstva v Praze 1929. (1929). Praha: Nakladatelství Československého Orla, s. 53.

[56] Pod názvem Tylovo divadlo v Nuslích bylo toto divadlo slavnostně otevřeno dne 5. listopadu 1921. Jeho název však byl historicky několikrát změněn. Dnes se jmenuje Divadlo Na Fidlovačce.
Ráno: Pondělník Národních listů, LXIX., 1929, č. 26, s. 1.

k Pražskému Jezulátku – do Kostela Panny Marie Vítězné a svatého Antonína Paduánského.[57]

Po dnech dorostu a žactva, které Prahu de facto připravovaly na druhou část Svatováclavských dní Orelstva, přišly na řadu hlavní dny pražských slavností, které se konaly od 4. do 8. července 1929. Od 2. do 4. července začaly do Prahy najíždět vlaky domácích i zahraničních hostů. Jako první přijela ze zahraničí do Československa dvěma zvláštními vlaky chorvatská výprava, která u Břeclavi překročila hranice republiky již 1. července 1929 večer. Do Prahy však Chorvati dorazili až o den později, stejně jako výprava polská, německá, anglická, americká, belgická, slovinská, rakouská a francouzská. Jednalo se ale často pouze o části jednotlivých zahraničních výprav. Další hosté z těchto zemí totiž najížděli i v následujících dnech. Dne 2. července 1929 ale přijela do Prahy většina z nich. O den později byla na počest zahraničních hostů uspořádána v zahradě Strahovského kláštera (Královské kanonii premonstrátů na Strahově) oslava.[58]

Samotné soutěže zahájily dne 4. července 1929 mezinárodní gymnastický devítiboj družstev, orelské závody mužů a žen, které probíhaly na strahovském stadionu, mezinárodní lehkoatletický pětiboj a individuální lehkoatletické soutěže, které se konaly na hřišti SK Slavia Praha. Odpoledne se na strahovském stadionu konaly zkoušky hromadného vystoupení, večer byl věnován různým slavnostním a společenským podnikům.[59] Mezinárodní gymnastický devítiboj družstev ovládli reprezentanti JOZ, kteří získali celkem 1 285,25 bodu z 1 480 možných. Druhé místo obsadili ziskem 1 257,25 bodu borci z FGSPF. Na třetím místě skončil Čsl. Orel (viz příloha 184, 185), který vybojoval 1 220 bodů. Čtvrté místo obsadili závodníci DJK (1 168,25 bodu), páté CDT (1 085,75 bodu) a šesté FNSCG (1 046,25 bodu). Mezi 45 jednotlivci si nejlépe vedl Ivo Kermavner z JOZ, který získal 203,25 bodu z 220 možných. Z Čechoslováků se nejlépe umístil Gabriel Ti-

[57] Lidové noviny, XXXVII., 1929, č. 328, s. 3.

[58] Národ, LXIX., 1929, č. 152, s. 2.
Lidové noviny, XXXVII., 1929, č. 332, s. 3.
Národní listy, LXIX., 1929, č. 182, s. 1.

[59] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 13–14, s. 208–214.
Jirka, J. (1997). *Sto let královny.* Praha: Česká atletika, s. 88.

chý, který ziskem 195,25 bodů obsadil třetí místo. Jako pátý skončil František Hromádka se ziskem 189 bodů, devatenáctý Josef Růsek (175,5 bodu), dvacátý druhý Alois Zbořil (172 body), dvacátý čtvrtý Karel Fryč (169,75 bodu), dvacátý sedmý Jiří Malášek (166,5 bodu) a třicátý pátý Josef Tuček (154 body).[60]

Dne 5. července 1929 byl od 8:00 naplánován průvod Prahou (viz příloha 186–190). Tento průvod byl podstatně větší než průvod žákovský a dorostenecký, který proběhl 30. června 1929.[61] Byl rozdělen do pěti skupin. První skupinu tvořilo cyklistické banderium v orelských a národních krojích, hudba, žactvo s dorostem, opět hudba a legionáři.

Ve druhé skupině šli zahraniční hosté v národních krojích i bez nich, a to v abecedním pořadí jednotlivých zemí: Anglie, Belgie, Francie, Itálie, Jugoslávie, Německo, Polsko, Rakousko, Rumunsko a Spojené státy americké.[62] Za nimi následovala hudba a katolické svazy gymnastické a skautské, a to opět v abecedním pořadí zemí: anglické skautky, belgické ženy a muži, francouzská federace, Italové („Fulgor“ z Asti, „Fortes in Fide“ a „Juventus“ z Milána), jugoslávské JOZ, německé DJK, polské harcerstvo a Zjednoczenie mlodżieży, rakouské Christlich deutsche Turnerschaft, Spojené státy americké – Katolický Sokol slovenský, Katolický Sokol český a CDT.

V čele třetí skupiny šla hudba, kterou následovala skupina mužů v národních krojích. Po nich se představili trubači a hlasatelé. Za nimi jelo auto se starostou Čsl. Orla a předsedou UIOCEP. Toto auto následovali členové čestného předsednictva Svatováclavských dnů Orelstva v Praze (jejich účast však byla dobrovolná) a náčelnictvo Čsl. Orla s vlajkou v čele. Závěrem třetí skupiny bylo předsednictvo ústřední rady Orla v krojích, členstvo ústřední rady Orla, členové přípravného

[60] V této soutěži reprezentovalo Československo 6 závodníků a 2 náhradníci. Jeden člen se však zranil.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 13–14, s. 218–219.
Program Svatováclavských dnů Orelstva v Praze 1929. (1929). Praha: Přípravný výbor Svatováclavských Dnů Orelstva, s. 10–11.

[61] *Československý Orel: program, dějiny, statistika*. (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého, s. 21.

[62] *Orelský katechismus*. (1938). Třebíč: Československý Orel v Brně, s. 12.

výboru a předsedové odborů Svatováclavských dní Orelstva v Praze, ústřední osvětový sbor Čsl. Orla a náčelnická rada Čsl. Orla (viz příloha 191, 192).

Čtvrtou skupinu tvořili příslušníci Čsl. Orla ve slavnostních krojích. V čele šli zástupci zahraniční – vídeňské župy. Tu následovaly další župy v abecedním pořadí.[63] Organizace jednotlivých žup v průvodu byla přesně daná: náčelník, předsednictvo župy, prapory, vybraná delegace v národních krojích z oblasti župy (20 mužů i žen), místonáčelník, muži, náčelnice, ženy ve slavnostním kroji, vedoucí ve cvičebním úboru, ženy ve cvičebním úboru a hudba (dle rozdělení pořadatelů).

Pátou a závěrečnou skupinu tvořili muži a ženy v národních krojích, hosté bez krojů, moravskoslezské ženy, ostatní ženy, členky Čsl. Orla bez krojů, členové Čsl. Orla bez krojů, oddíl skautů a četa jízdy.[64] Celkem prošlo Prahou téměř 22 tisíc lidí, jejichž trasa opět začínala na Václavském náměstí a vedla přes Masarykovo nábřeží a Karlův most na Malostranské náměstí.[65]

Průvod končil na Malostranském náměstí okolo půl jedné. O půl hodiny později se již začaly prostory strahovského stadionu plnit prvními hosty. Na půl třetí byl ohlášen příjezd československého prezidenta – Tomáše Garriguea Masaryka. V té době již bylo přítomno na tribunách okolo 75 tisíc diváků. Tomáš Garrigue Masaryk přijel na stadion v autě, a to v doprovodu ministerského předsedy Františka Udržala a orelské jízdy. Uvítán byl starostou Čsl. Orla Janem Šrámkem a také místostarostou Čsl. Orla Františkem Leinerem (viz příloha 193, 194). Jimi byl následně doprovozen do prezidentské lóže, nad níž byla vztyčena státní vlajka, po stranách pak státní a orelský prapor. Celá hlavní tribuna (viz příloha 195) byla vyzdobena vlajkami členských států UIOCEP. Poté již zazněly úvodní fanfáry od Rudolfa Šetiny.[66]

[63] *Program Svatováclavských dnů Orelstva v Praze 1929.* (1929). Praha: Přípravný výbor Svatováclavských Dnů Orelstva, s. 3–8.
Národní listy, LXIX., 1929, č. 184, s. 2.

[64] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 12, s. 186.

[65] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 13–14, s. 212–214.
Lidové noviny, XXXVII., 1929, č. 336, s. 8.
Pokyny pro účastníky: Svatováclavské dni Orelstva v Praze 1929. (1929). Praha: Nakladatelství Československého Orla, s. 26–28.

[66] Tento orelský skladatel, který vytvořil pro Čsl. Orla řadu pochodů, doprovodů ke cvičením a fanfár (jeho vůbec prvním dílem byl doprovod ke cvičením připravený pro nerealizovaný

Po jejich skončení se rozhrnula opona a pod hudebním pavilonem začali nastupovat ve dvou velkých osmnáctistupových kolonách k prostným muži. Celý nástup trval dvacet minut, během nichž muži vytvořili několik obrazců – čtverec, kosočtverec, trojzubec či kříž. Konečnou formaci tvořily trojstupové kolony, z nichž byl proveden rozestup. Jednalo se o 3 816 cvičenců (72 řad po 53 mužích). Jejich samotné cvičení bylo velmi složité (viz příloha 196–198).[67] První cvičební oddíl byl plánován na rozcvičení. Končil připažením s potleskem. Druhý oddíl byl již podstatně složitější. Tvořilo ho mnoho pohybů z místa, část se cvičila v zástupech. Sestava vrcholila ve třetím oddílu. Ve čtvrtém se pak přešlo ke skupinovému cvičení ve trojicích. Cvičení se orlům dařilo. To oceňovali i diváci, přes jejichž potlesk nebylo chvílemi hudbu ani slyšet. Celé cvičení s nástupem a odchodem, kdy se 72 řad cvičenců srazilo opět do 24 třístupových kolon, trvalo více jak hodinu.

Poté přišly ke slovu ženy (viz příloha 199–201). Jejich nástup, který byl složitější a delší než v případě mužů, působil chvílemi značně únavně. Proveden však byl velmi přesně. Na cvičiště ženy nastupovaly třemi dvanáctistupovými proudy, které po různých formacích finálně vytvořily 24 trojstupů. Ty pak provedly přesný rozestup. Orlic se celkem představilo 4 104 (72 řad po 57 cvičenkách). Spolu s nimi však cvičilo asi 150 orlic slovinských a chorvatských, které se dosti zřetelně odlišovaly svými kroji. Sestavu žen, která byla technicky rovněž poměrně náročná, tvořily tři oddíly. U diváků sklidilo cvičení žen ještě větší úspěch než cvičení mužů.

Po odchodu žen vystupovalo na stadionu vojsko. Nejprve byly třemi skupinami předvedeny ukázky „ranních rozcvičovacích půlhodinek“ (různé prostocviky a hry) a překážkového závodu se střelbou. Pak nastoupilo 432 vojáků k prostným s puškami (viz příloha 202), jejichž cvičení diváky velice upoutalo. Zvláště zahraniční hosté bedlivě sledovali probíhající výcvik československých vojáků.[68]

I. zemský slet Orla v Čechách v roce 1914), bohužel nečekaně zemřel nedlouho po skončení slavností, a to 23. prosince 1929.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 23–24, s. 336–337.
Pokyny pro účastníky: Svatováclavské dni Orelstva v Praze 1929. (1929). Praha: Nakladatelství Československého Orla, s. 54–56.

[67] Náročnost cvičení vedla k tomu, že celé stovky cvičenců nebyly schopny na sletu vystoupit.

[68] Cvičení vojska během Svatováclavských dní Orla v Praze 1929 bylo i jakýmsi důkazem spolupráce Čsl. Orla s armádou.

Vojáky pak vystřídali atleti z mezinárodních lehkoatletických závodů, kteří zde předvedli ukázkový běh na tři kilometry. Určitým zklamáním byla jejich účast, neboť jich zde soutěžilo pouze osm. Následovalo samostatné vystoupení mužů JOZ na prostných, kterých na stadion vstoupilo 240. Cvičili ve středu cvičiště. Současně s nimi vstoupila do rohů stadionu první část „neorelských" zahraničních hostů – Belgičané a Belgičanky z Gentu a Francouzi. Probíhalo zde tak cvičení, které obsahovalo množství akrobatických cviků.[69] Všichni cvičili společně, a to bez hudby.

O poslední veřejné vystoupení tohoto dne se postaraly české orelské župy, které předvedly skladbu nazvanou „Rozmach Orla". Jednalo se o sedmidílné cvičení znázorňující počátek Orla, jeho vzrůst a rozmach, válečný úpadek, poválečné vzkříšení a jeho nový rozmach. Sestava, která byla místy až zdlouhavá, byla zacvičena bez větších obtíží. Končila průvodem praporů do střetu cvičiště a Svatováclavských chorálem, ke kterému se připojilo i obecenstvo.[70] Prezident Tomáš Garrigue Masaryk setrval ve své lóži až do konce programu.[71] Následně odešel v doprovodu Jana Šrámka a předsedy poslanecké sněmovny Jana Malypetra ke svému autu a v doprovodu orelské jízdy odjel opět na Hrad. Závěrem dne se uskutečnily společenské akce, které se konaly v Národním divadle, v divadle Varieté, Tylově divadle, Obecním domě a „Německém (dnes Slovanském) domě".[72]

V sobotu 6. července 1929 dopoledne se účastníci Svatováclavských dnů Orelstva v Praze rozešli do mnoha místností, ve kterých se konaly sjezdy a schůze různých československých katolických organizací.[73] Další část účastníků navštívila dopolední zkoušky či se dostavila k dokončení závodů. Na odpoledne byla naplá-

[69] Brány, kterými zahraniční hosté vstoupili na stadion, se nacházely po pravé a levé straně hlavního vchodu, který byl umístěn uprostřed jižní tribuny. Belgičané vstoupili na cvičiště pravou a Francouzi levou bránou.

[70] Národní listy, LXIX., 1929, č. 184, s. 2.

[71] *Československý Orel: program, dějiny, statistika.* (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého, s. 21.

[72] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 15–16, s. 231–233.
Lidové noviny, XXXVII., 1929, č. 337, s. 5.
Pokyny pro účastníky: Svatováclavské dni Orelstva v Praze 1929. (1929). Praha: Nakladatelství Československého Orla, s. 45–48.

[73] *Program Svatováclavských dnů Orelstva v Praze 1929.* (1929). Praha: Přípravný výbor Svatováclavských Dnů Orelstva, s. 48–58.

nována další část veřejných vystoupení na stadionu. Cvičení však podle programu nemělo mít až tak efektivní ráz. Na rozdíl od předchozího dne, kdy bylo vyloženě hezky, počasí tentokrát sletu nepřálo. Přihnala se totiž bouře s lijákem, který celé cvičení značně narušil. Přesto byl až na tři body program absolvován celý. Také na tribunách se objevila řada významných hostí, mezi kterými lze jmenovat ministra zdravotnictví a tělesné výchovy Jozefa Tisa, který byl na stadion doprovázen orelskou jízdou, ministra vnitra Jana Černého či arcibiskupa Leopolda Prečana.[74]

Když dozněly fanfáry a nad tentokrát prázdnou prezidentskou lóží byla vztyčena státní vlajka, nastoupily vybrané skupiny moravsko-slezských žup ke svému cvičení, které bylo nazváno „Tři doby země české“ (viz příloha 203).[75] To symbolicky znázorňovalo příchod Cyrila a Metoděje a rozkvět národa v rozvíjející se katolické kultuře. Na cvičišti se objevilo 416 mužů a stejný počet žen. Ženy vytvořily obrovský kruh s osmi zevními oblouky, muži pak v jeho nitru kříž, jehož součástí byl i malý kruh, ve kterém byla (v závěru) vztyčena státní vlajka. V prvním oddílu cvičily ženy (kroužení) čelem do kruhu, muži naopak čelem zevnitř. Ve druhém oddílu přešly čtyřstupy mužů do dvojstupů a vytvořily tak hvězdu. Čelem k sobě začaly předvádět úpolová cvičení, která znázorňovala bratrovražedné boje. Ženy se naopak k jejich zápolení otočily zády a předváděly smutek. Třetí oddíl znázorňoval roztrhání pout poroby, ženy tančily rytmické tance. Po zaznění fanfár se začala vztyčovat státní vlajka. Muži se vztyčenou paží projevovali vůli bránit nabytou samostatnost, ženy v kleku vítaly její symboly. Poté došlo ke hraní hymen, povstání obecenstva a bouřlivému pozdravu závěrečné scény.

[74] Mezi další ministry, kteří se v průběhu slavností na tribuně objevili, patřili: ministr zahraničí Edvard Beneš, ministr pošt a telegrafů František Nosek, ministr zemědělství Otakar Srdínko, ministr spravedlnosti Robert Mayr-Harting, ministr financí Bohumil Vlasák či ministr železnic Josef Václav Najman.
Ráno: Pondělník Národních listů, LXIX., 1929, č. 26, s. 1.
Národ, LXIX., 1929, č. 153, s. 1.
Program Svatováclavských dnů Orelstva v Praze 1929. (1929). Praha: Přípravný výbor Svatováclavských Dnů Orelstva, s. 16–21.

[75] V roce 1922 cvičily na brněnském sletu studentky sestavu rovněž s tímtéž názvem. Jednalo se však o sestavu jinou. Byla cvičena i na jinou hudbu.

Nepřízeň počasí si vyžádala změnu programu. Nejprve nastoupila „stará garda“ ke cvičením na prostných. Původně však měli vystoupit hosté (II. část), cvičit ženy a předvedeno mělo být i cvičení na nářadí a hry. Náčelnictvo však bylo nuceno přistoupit k této změně: Cvičení hostů, cvičení na nářadí a hry odpadly, ženy ještě nebyly seřazeny. Ze „staré gardy“, jejíž větší část stále žila v domnění, že má stále dostatek času a nemusí být vůbec na seřadišti, nastoupilo pouze 280 mužů. Krátce poté, co ve slavnostních krojích vyšli z brány, se spustil liják. Diváci začali opouštět stadion a hledat úkryt před deštěm, cvičenci byli odhodláni dokončit nástup. Poté, co s obtížemi našli značky, přišel povel ke cvičení. „Stará garda“ tak předvedla své cvičení v dešti, přičemž hudbu nebylo kvůli dešti ani slyšet. Cvičení nebylo sice provedeno zcela jednotně, ale zákryty cvičenci drželi. Po dokončení cvičení byl proveden sestup, a tito mnohdy již šedesátníci začali pomalu opouštět stadion. Za své cvičení v dešti sklidili velké uznání z řad diváků a návštěvníků Svatováclavských dní Orelstva v Praze.

Náčelnictvo Čsl. Orla začalo následně přemýšlet, co dělat. Nicméně protože déšť začal ustávat a protože cvičenci předvedli svou pevnou vůli cvičení dokončit, bylo rozhodnuto, že se ve cvičení bude pokračovat. Po značných obtížích se seřadilo 88 slovinských orlic, které za svižného pochodu nastoupily ke svým prostným. Na rozmoklém sletišti zacvičily svou sestavu poměrně slušně, tribuny se opět začaly plnit diváky. Po odchodu Slovinek se ale spustil další liják.

Mezitím se však na seřadišti připravovaly československé orlice. Ty byly zcela odhodlány svá prostná předvést. Záhy byl dán povel k nástupu. Ten však musel být zjednodušen. Dalo se totiž nastupovat už pouze jednou branou.[76] Nastoupilo tak 2 100 žen, které rovněž obtížně, přes louže a bláto, hledaly své značky. I tentokrát se přihnal silný déšť, nicméně poté, co se od cvičenek začalo ozývat „cvičíme až do konce“, bylo náčelnictvu (viz příloha 204), které již chtělo dát povel k odchodu, jasné, že i tentokrát Orelstvo své cvičení dokončí. Náčelnictvo tedy dalo opět povel k zahájení cvičení, které bylo následně dokončeno.

[76] Před levou vstupní branou se totiž ucpal kanál a vytvořilo se zde veliké a poměrně i hluboké jezero dešťové vody.

Jako další měli nastoupit muži. Protože se však během cvičení žen opět silně rozpršelo, dalo náčelnictvo rozkaz připraveným a seřazeným mužům k rozchodu. Narazilo však opět na odpor, protože se muži rozejít odmítli. Bylo však definitivně rozhodnuto, že po jejich cvičení se program ukončí. Nástup i cvičení byly provedeny za deště. Muži navíc odmítali jakékoli návrhy na zkrácení sestav. Po prvním oddílu bylo přesto zaveleno, aby se cvičil oddíl čtvrtý. Tento rozkaz však neslyšeli všichni, a tak vznikl na cvičišti na chvíli zmatek. Po dokončení sestav se cvičenci a diváci v dešti rozešli. Čsl. Orel sklidil za své cvičení v dešti veliké uznání, a to jak od diváků, tak i od svých zahraničních hostů. Rovněž sobotní program byl zakončen společenským večerem, jehož program opět probíhal v pražských divadlech, Obecním domě nebo v salonech Ministerstva sociální péče.[77]

V rámci Svatováclavských dnů Orelstva v Praze se ve dnech 4. a 6. července 1929 konal na Letné na hřišti SK Slavia Praha i mezinárodní závod v lehké atletice.[78] Těchto v podstatě individuálních závodů, které byly uspořádány na návrh Čsl. Orla, se i přes počáteční protesty členů UIOCEP (zvláště pak Francouzů) zúčastnili soutěžící ze šesti svazů (viz příloha 205), a to FGSPF (16 atletů), DJK (16 atletů), Katolický Sokol slovenský z USA (7 atletů), JOZ (6 atletů), CDT (8 atletů) a Čsl. Orel (16 atletů). Čsl. Orel zde ani neočekával dosažení nějakých závratných výsledků. Předpokládal totiž, že výkony jeho atletů budou stát ve stínu výsledků německých a francouzských. Toto očekávání se také v podstatě naplnilo, i když v některých disciplínách si atleti Čsl. Orla vedli velice dobře.

Vojtěch Jílek např. vybojoval druhé místo ve skoku vysokém (viz příloha 206), když předvedl výkon 170 cm. Jen 5 cm za ním zaostal celkově třetí Vávrovič. Také v běhu na 110 m překážek vybojoval Čsl. Orel dobrá umístění, a to druhé a čtvrté místo, o která se postarali František Zapletal (18,4 s) a Vojtěch Jílek. František Zapletal pak vybojoval i první místo ve skoku o tyči, když předvedl výkon 345 cm. Mezi vytrvalci, kteří běželi 3 km, si obstojně vedl Štefan Maar, který vybojoval

[77] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 15–16, s. 233–235.
Lidové noviny, XXXVII., 1929, č. 338, s. 2.
Nová tělesná výchova: list pro tělesnou výchovu, tělocvik, sport, hry, skauting a pro vědecké studium těchto oborů, II., 1928–1929, s. 232.

[78] Lidové noviny, XXXVII., 1929, č. 336, s. 3.

časem 10:29 třetí místo. V hladkém běhu na 400 m si nejlépe z Čechoslováků vedl celkově čtvrtý Kinel. Stejné umístění jako Kinel vybojoval v hodu diskem Falát (34,5 m). Zde byla veliká smůla, že se přešlapováním vyřadil zřejmě nejlepší diskař na závodech – O. Nemeček. Mezi nejúspěšnější disciplíny pro Čsl. Orla bezesporu patřil hod oštěpem, ve kterém jeho závodníci vybojovali první a druhé místo, a to v pořadí Drozda (52,77 m) a Salatňaj (48,17 m). Druhou velice povedenou disciplínou byl pro Čsl. Orla vrh koulí, ve kterém jeho reprezentanti vybojovali opět první a druhé místo, a to v pořadí O. Nemeček (12,07 m) a Alexander Lackovič (11,74 m). Ve švédské štafetě obsadil Čsl. Orel časem 2:14 třetí místo. V lehkoatletickém pětiboji (100 m, 400 m, skok vysoký, skok daleký, vrh koulí) si z Čechoslováků nejlépe vedl O. Nemeček, který ziskem 2 945 bodů obsadil páté místo. Hned za ním skončil s 2 692 body Alexander Lackovič. V soutěži družstev však Čsl. Orel poměrně překvapil, neboť se ziskem 8 265 bodů umístil na druhém místě za německými atlety, na které však ztrácel 886 bodů. O 321 bodů však porazil třetí Francouze.

Tyto závody byly v rámci UIOCEP vůbec první svého druhu. Barvy Čsl. Orla velice obstojně hájili především atleti z Trnavy (viz příloha 207). Výkony závodníků z jiných orelských jednot byly většinou v porovnání s Němci nebo Francouzi poměrně slabé.[79] V individuálních soutěžích dostali vždy tři nejlepší závodníci z každé disciplíny osvědčení a věnec se stuhou a monogramem. Dále dostali dle svého umístění atletickou plaketu I., II. nebo III. třídy. Dalšími oceněnými byli nejlepší tři soutěžící lehkoatletického pětiboje (viz dále – čestné ceny). Dalších 11, kteří dosáhli nad hranici 2 500 bodů, bylo oceněno osvědčením, věncem se stuhou a monogramem a bronzovou medailí.

Kromě mezinárodního atletického závodu uspořádal Čsl. Orel také orelský individuální lehkoatletický závod. Ten přinesl celou řadu hezkých výsledků (viz příloha 208). V závodě dorostenců ve hrách soutěžilo 13 družstev, ve kterých bylo celkem 78 závodníků. Vítězem se stalo družstvo Šrámkovy župy před týmem jednoty Hodonín.

[79] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 13–14, s. 219–221.

Další soutěží, která se v rámci Svatováclavských dnů Orelstva v Praze uskutečnila, byl mezinárodní závod dvanáctičlenných (ženy) a šestičlenných (muži) družstev v prostných. Účast na něm však rozhodně nebyla hojná. V ženách soutěžila pouze tři družstva, v mužích dokonce ještě o jedno méně. Mezi ženskými družstvy si nejlépe vedly Belgičanky z Gentu, které vybojovaly 187,5 bodu. Druhé místo obsadil Čsl. Orel (175,5 bodu) a třetí JOZ (175 bodů). Mezi muži zvítězilo družstvo belgické federace (197 bodů), které porazilo závodníky JOZ (180 bodů).

Orelských závodů mužů ve vyšším oddělení se zúčastnila dvě družstva po šesti členech a sedm jednotlivců. V soutěži družstev tak zvítězilo družstvo župy Šrámkovy, které ziskem 1 043,75 bodů z 1 360 možných porazilo družstvo jednoty Jesenice z JOZ, které vybojovalo 982,75 bodů. Vítězné družstvo se dostalo nad hranici 75 % bodů, a tak mu byl udělen věnec se stuhou a monogramem, diplom a bronzová medaile. Druhé družstvo se na tuto hranici nedostalo.[80]

Mezi jednotlivci, kde kromě reprezentantů Čsl. Orla soutěžili i dva zástupci JOZ, zvítězil František Hromádka, který vybojoval 198,25 bodů z 220 možných. Těsně za ním se umístil jesenický (JOZ) Leopold Trilar, který získal o půl bodu méně. Z 19 jednotlivců se dostali nejlepší čtyři nad 85 % bodů. Získali tak věnce se stuhami a monogramy, diplomy a stříbrné medaile. Další tři závodníci vybojovali přes 75 % bodů a byl jim tak udělen věnec se stuhou a monogramem, osvědčení a bronzová medaile. Zbylých 12 závodníků nedosáhlo předepsaného počtu bodů. Pro nejlepší tři soutěžící byly navíc připraveny zvláštní ceny. Tou první byla velké skleněná dóza. Druhou cenou byl velký skleněný pohár. Třetí cenou byla skleněná váza. Ve středním oddělení závodilo 30 šestičlenných družstev a 54 jednotlivců. Celkem se jednalo o 234 závodníků. Soutěž družstev, ve které bylo možné získat 1 000 bodů, ovládlo družstvo slovenského Katolického Sokola z USA (922 bodů) před vyškovskou orelskou jednotou (918,75 bodů) a družstvem župy Křížkovského (907,5 bodu). Ze zahraničních soutěžících se pak nejlépe umístila jednota Maribor

[80] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 18–19, s. 265–266.

(JOZ), a to na šestém místě (891 bodů) a jednota Vídeň XVII na osmém místě (872,25 bodu).[81]

Nad hranici 85 % bodů se dostalo prvních 12 družstev. Těm byl udělen věnec se stuhou a monogramem a diplom. Dalších 17 družstev se dostalo nad hranici 75 % bodů, za což jim byl udělen věnec se stuhou a osvědčení. Pouze jedno družstvo v soutěži se na 75 % bodů nedostalo. Tři nejlepší družstva získala ještě zvláštní ceny. Tou první byla bronzová socha sv. Václava na koni, kterou do soutěže věnovalo Ministerstvo zdravotnictví. Druhou cenou byl velký zlacený alpakový pohár. Třetí družstvo obdrželo postříbřený alpakový pohár. V soutěži jednotlivců, ve které mohli závodníci vybojovat až 160 bodů, dosáhl nejlepšího výsledku Jan Bigoš ze slovenského Katolického Sokola z USA (156,76 bodu). Jen s nepatrným bodovým odstupem se za ním umístili Čechoslováci Pavel Dědičík (155,5 bodu) a Vojtěch Štěpánek (154 body). Z mariborské jednoty zde nejvíce vynikal celkově pátý Alois Maem (153,75 bodu). Mezi reprezentanty ze Zagrebu vybojoval nejlepší umístění osmý Tomislav Bevanda (152,75 bodu). Nejlepších 97 závodníků, kteří získali více jak 85 % bodů, obdrželo věnec se stuhou a monogramem a diplom. Dalších 83 soutěžících se dostalo přes hranici 75 % bodů, za což jim byl udělen věnec se stuhou a osvědčení. Zbylých 54 závodníků nezískalo předepsaný počet bodů. První tři soutěžící obdrželi ještě zvláštní ceny, kterými byly: velká patinovaná plaketa „Sv. Václav“, topasový pohár a hodiny.

Závodů v nižším oddělení se zúčastnilo 47 šestičlenných družstev a 137 jednotlivců. Celkem se tedy jednalo o 419 soutěžících. V soutěži družstev si nejlépe vedli reprezentanti Krekovy župy, kteří získali 819,5 bodu z 880 možných. Za nimi se umístila družstva jednot České Budějovice (816,75 bodu), Kunovice (816,5 bodu) a Osijek (JOZ, 811,75 bodu). Přes požadovaných 85 % bodů se dostalo prvních 18 družstev, která obdržela věnce se stuhami a diplomy. Dalších 27 družstev, která vybojovala více jak 75 % bodů, obdrželo osvědčení. Dvě družstva nedosáhla na požadovaný počet bodů. Kromě již uvedených cen získala nejlepší tři družstva zvláštní ceny. První družstvo získalo alpakový pohár, druhé topasový pohár a

[81] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 13–14, s. 219–222.

třetí alpakový pohárek.[82] V soutěži jednotlivců si nejlépe vedl František Adam, který vybojoval 138,25 bodu ze 140 možných. O bod za ním se umístili František Trubák a Metoděj Čech. Mezi deset nejlepších závodníků se v této kategorii nikdo ze zahraničních soutěžících neprobojoval. Celkem 197 závodníků získalo více jak 85 % možných bodů, za což obdrželi věnce se stuhami a diplomy. Dalších 138 závodníků, kteří se dostali nad hranici 75 % bodů, získalo osvědčení. Zbylých 84 závodníků nevybojovalo předepsaný počet bodů.

Do soutěže dorostenců se přihlásilo 26 šestičlenných družstev a 105 jednotlivců. Celkem tedy soutěžilo 261 borců. Závod družstev ovládli soutěžící Šrámkovy župy, kteří vybojovali 765,25 bodu z 880 možných, za které získali věnce a osvědčení. Druhé místo obsadili závodníci jednoty Velké Brno I, jejichž bodový zisk činil 741,75 bodu. Pouze s nepatrným odstupem 0,25 bodu se na třetím místě umístila jednota Místek. Jediným zahraničním týmem, který se umístil mezi nejlepšími deseti družstvy, byla celkově šestá jednota Jesenice (JOZ, 720,5 bodu). Družstva, která se umístila na druhém až jedenáctém místě, dostala osvědčení. V soutěži jednotlivců se naopak nikdo ze zahraničí mezi deset nejlepších závodníků neprobojoval. Nejlépe si vedl Karel Šupa, který získal 137,5 bodu ze 140 možných. Druhé místo vybojoval Václav Hůlka (135,5 bodu) a třetí skončil Vratislav Kaprál (133,25 bodu). Celkem 41 závodníků získalo přes 85 % možných bodů, za což dostali věnce se stuhou a osvědčení. Dalších 51 závodníků, kteří se dostali na 75 % bodů, získalo osvědčení. Celkem 169 závodníků však na předepsaný počet bodů nedosáhlo.

Také orelské závody žen měly hojnou účast (viz příloha 209, 210). Ve vyšším oddělení se zúčastnilo 25 šestičlenných družstev a 35 jednotlivkyň. Celkem tedy čítalo vyšší oddělení 185 cvičenek. Nejlepších výsledků v kategorii družstev dosáhly reprezentantky slovenského Katolického Sokola z USA, které vybojovaly 556 bodů z 600 možných. Druhé místo obsadila lublaňské jednota Sv. Petr. Její cvičenky získaly 542 bodů. Teprve na třetím místě byly zástupkyně Čsl. Orla – jednota Velké Brno III. Ty vybojovaly 525 bodů. Mezi deset nejlepších družstev se pak

[82] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 18–19, s. 265–266.

dostal pouze jeden další zahraniční tým – družstvo JOZ, které ziskem 491,5 bodu obsadilo šesté místo.[83] Na hranici 80 % bodů, která zaručovala zisk věnce se stuhou a monogramem, diplomu a bronzové medaile, se dostalo pouze prvních šest družstev. Dalších jedenáct družstev se dostalo přes hranici 70 % bodů, za což byl udělován věnec se stuhou a osvědčení. Zbylých osm družstev nedosáhlo na předepsaný počet bodů. V rámci této soutěže byly ještě prvním třem družstvům uděleny zvláštní ceny. První byla cena bývalého československého ministra pro správu Slovenska Martina Mičury, kterou byla stříbrná soška pražského Jezulátka. Druhému družstvu byla udělena veliká váza z rubínového skla. Třetímu družstvu byl předán alpakový pohár.

Prvních deset míst v soutěži jednotlivkyň patřilo, až na dvě výjimky, zahraničním reprezentantkám. Nejlépe si vedla Američanka ze Schenectady – Minnie Světlík. Druhé místo ale vybojovala zástupkyně Čsl. Orla Marie Jelínková z jednoty Velké Brno III. Ze stejné jednoty pocházela i celkově šestá Marie Vykydalová.[84] Celkem 59 závodnic překonalo hranici 80 % bodů, za což obdržely věnec se stuhou a monogramem, diplom a bronzovou medaili. Dalších 61 závodnic získalo více jak 70 % možných bodů. Tím si zajistily zisk věnce se stuhou a osvědčení. První čtyři[85] závodnice získaly ještě zvláštní cenu. První cenou byla alpaková skříňka na klenoty. Druhou byl ametystový pohár. Třetí cenou, kterou vybojovala Ivanka Pregelj z Lublaňské jednoty Sv. Petr, byla křišťálová dóza. Berta Kliment ze Spojených států amerických[86] pak získala čtvrtou cenu – skleněný pohár.

Přední příčky v orelských závodech žen v nižším oddělení naopak patřily reprezentantkám Čsl. Orla. V soutěži družstev závodilo 35 šestičlenných týmů.

[83] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 13–14, s. 222–223.

[84] Časopis, ze kterého byly výsledky převzaty, v případě orelských závodů jednotlivkyň ve vyšším oddělení bohužel neuvádí, kolik která závodnice vybojovala bodů. Udává pouze, že vítězka získala 98,5 % všech možných, v pořadí druhá 96,5 % všech možných a šestá 94 % všech možných.

[85] Důvodem, proč byla zvláštní cena udělena čtyřem závodnicím, bylo, že na třetím a čtvrtém místě se umístily dvě cvičenky se stejným počtem bodů. Podle čeho však bylo přisouzeno třetí místo, bohužel pramen neuvádí.

[86] Informaci, zda se jednalo o členku českého, nebo slovenského Katolického Sokola z USA, se bohužel nepodařilo dohledat.

Ty doplnilo 59 jednotlivkyň. Celkem se tedy této kategorie zúčastnilo 269 orlic. Soutěž družstev, ve které se žádný ze zahraničních týmů mezi nejlepších deset kolektivů neprobojoval, ovládla ziskem 584 bodů z 600 možných jednota Plzeň. Druhým nejlepším družstvem této kategorie byla jednota Prostějov (554,5 bodu), třetí skončila jednota Jihlava (527,5 bodu). Prvních 15 družstev, které dosáhly požadovaných 80 % bodů, obdrželo věnec se stuhou a monogramem a diplom. Dalších 17 družstev získalo více jak 70 % bodů a obdrželo tak osvědčení. Tři družstva nedosáhla na požadovaný počet bodů.[87] Stejně jako v soutěži družstev se ani mezi jednotlivkyněmi výrazně neprosadila žádná zahraniční závodnice. Nejlépe si vedla Anežka Daňková z Blažejovic. Druhé místo obsadila Božena Černá z Plzně. O třetí místo se při stejném bodovém zisku dělily Marie Červená z Plzně, Marie Nosilová z Prahy IV a Marie Hájková z Nuslí.[88] Zde dosáhlo na hranici 80 % bodů prvních 135 závodnic a na 70 % bodů dalších 86 soutěžících. Zbylých 48 závodnic předepsané body nezískalo. Ceny byly stejné jako v soutěži družstev.[89]

Stejně jako soutěž orlic v nižším oddělení se i závody dorostenek staly jasnou záležitostí reprezentantek Čsl. Orla. V soutěži družstev se prezentovalo 49 šesticlenných týmů, 88 dorostenek navíc bojovalo v soutěži jednotlivkyň. Ve vyrovnané soutěži družstev se na prvním místě umístila Sedlákova župa. Druhé místo vybojovaly dorostenky reprezentující jednotu Valašské Meziříčí. O třetí místo se dělily dorostenky z jednot Velké Brno III (viz příloha 211) a Uherský Brod.[90] Celkem dosáhlo na hranici 80 % bodů 41 družstev. Ta získala věnec se stuhou a

[87] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 18–19, s. 265–266.

[88] Časopis, ze kterého byly výsledky převzaty, v případě orelských závodů jednotlivkyň v nižším oddělení bohužel neuvádí, kolik která závodnice vybojovala bodů. Udává pouze, že vítězka získala 99,5 % všech možných, v pořadí druhá 99 % všech možných a závodnice na třetím a čtvrtém místě shodně po 98,5 % všech možných. Soutěž byla nesmírně vyrovnaná, o čemž svědčí fakt, že Žofie Krčalová z Jihlavy, která vybojovala až jedenácté místo, získala 97 % všech možných bodů.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 13–14, s. 222–223.

[89] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 18–19, s. 265–266.

[90] Časopis, ze kterého byly výsledky převzaty, v případě orelských závodů dorostenek bohužel neuvádí, kolik které družstvo vybojovalo bodů. Udává pouze, že vítězky získaly 89,66 % všech možných, v pořadí druhé družstvo 89,25 % všech možných a týmy na třetím a čtvrtém místě shodně po 89 % všech možných. Soutěž byla opět nesmírně vyrovnaná. V pořadí jedenácté družstvo – jednoty Lomnice nad Popelkou, vybojovalo 86,5 % všech možných bodů.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 13–14, s. 222–223.

monogramem a diplom. Ostatní družstva získala osvědčení.[91] V soutěži jednotlivkyň si nejlépe vedla Ludmila Pecová z Velkého Brna III. Druhá skončila Ludmila Loučková ze stejné jednoty. Třetí místo vybojovala Anna Štěpánková z pražských Vinohrad.[92] Celkem se nad hranici 80 % bodů dostalo 293 závodnic. Ty obdržely věnce se stuhou a osvědčení. Dalších 69 soutěžících vybojovalo více jak 70 % bodů, za což získaly osvědčení. Kdo na tuto hranici nedosáhl, neobdržel nic.[93]

Celkem se zúčastnilo závodů, které byly v rámci Svatováclavských dnů Orelstva v Praze 1929 uspořádány, 2 187 závodnic a závodníků. Dohromady bylo dle závodních řádů uděleno 1 697 osvědčení či diplomů, 59 různých cen, z nichž 16 bylo velkých hmotných i uměleckých, dále 137 medailí ústřední rady Orla[94] (11 zlatých – I. třídy, 29 stříbrných – II. třídy a 97 bronzových – III. třídy), 1 192 věnců se stuhami nebo monogramy, a to stříbrnými nebo emailovými a 63 atletických plaket (I., II. a III. třídy).[95]

Poslední den hlavních orelských slavností byl naplánován na neděli 7. července 1929. Tento den se dopoledne mj. konal národopisný průvod Prahou. Ukázka lidových zvyků a obyčejů pak pokračovala i na stadionu. Proto bylo také další veřejné vystoupení, které proběhlo na stadionu odpoledne, o poznání kratší než ta předchozí. Zahájeno bylo zvláštním vystoupením slovenských žup, které bylo nazváno „Osvobození Slovenska“. Sestava v mnohotvárném obrazci vyjadřovala porobu Slovenska a jeho útisk v dobách maďarské nadvlády. Na závěr celého

[91] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 18–19, s. 265–266.

[92] Časopis, ze kterého byly výsledky převzaty, v případě orelských závodů dorostenek bohužel neuvádí, kolik která závodnice vybojovala bodů. Udává pouze, že vítězka získala 99 % všech možných, druhá závodnice 96,5 % všech možných a třetí závodnice 95,5 % všech možných. Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 13–14, s. 222–223.

[93] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 18–19, s. 265–266.

[94] Svatováclavské dni Orelstva v Praze 1929 byly rovněž první akcí, v rámci které rozděloval Čsl. Orel své nové orelské medaile za vítězství. Toto ocenění založila ústřední rada Orla pro vítěze ze závodů pořádaných Čsl. Orlem nebo na území Československa (v případě mezinárodních závodů, které např. mohly být pořádány organizací UIOCEP). Jednalo se o umělecké dílo Julia Pelikána z Olomouce. Na líci medaile byl vítěz s palmovou ratolestí a orlem s majestátně roztaženými křídly. Na rubu medaile pak byl sv. Václav na koni, a to v čele blanických rytířů, nesoucí znaky Čech, Moravy a Slovenska. Ze země zde vyrůstala malá lípa. Ve spodní části rubu byl nápis: „Orel vítězil“. Medaile byla navržena ve třech třídách – zlaté, stříbrné a bronzové. Medaile měly hned od počátku veliký úspěch, a tak ústřední rada Orla zvažovala vydat také medaili za zásluhy, jejíž návrh rovněž připravoval Julius Pelikán.

[95] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 18–19, s. 266–271.

cvičení byla za hraní státních hymen uprostřed vystupující skupiny vztyčena československá vlajka. Sestava končila vzdáním holdu státní vlajce a modlitbou za vlast.[96]

Poté již následovalo defilé závodnic a závodníků z orelských i mezinárodních závodů (viz příloha 212). Každá skupina si přitom nesla svou státní vlajku. Kromě ní si většinou nesli i vlajky svých organizací. Na cvičiště vstoupili nejprve slovenští Američané, poté čeští Američané, Belgičané, Francouzi, Jihoslované, DJK a na závěr družstvo Čsl. Orla. Čeští i slovenští katoličtí sokolové z USA předali před hlavní tribunou vlajky svých organizací starostovi Čsl. Orla Janu Šrámkovi, který jim krátkou řečí za dary poděkoval. Tím byly de facto orelské (tělocvičné) slavnosti na stadionu ukončeny a zahájen poslední oddíl Svatováclavských dnů Orelstva v Praze 1929, kterým byla ukázka národních zvyků a obyčejů.

Posledním bodem programu Svatováclavských dnů Orelstva v Praze 1929 byla závěrečná večerní schůze v „Lucerně“. Její rozlehlý sál byl zcela naplněn závodníky a členstvem Čsl. Orla a zahraničních delegací. Schůzi zahájil Jan Šrámek krátkým francouzským proslovem. Poté již pokračoval česky. Mimo něj zde promluvil např. Félix van de Kerchove, který pozdravil organizátory, prezidenta, vládu a všechna ministerstva a poděkoval za uspořádání celé slavnosti a závodů. Poté přečetl náčelník Čsl. Orla Metoděj Večeřa jména vítězů gymnastického devítiboje, kterým byly následně předány ceny. První cenou byla bronzová soška „Kain“ od Františka Fabiánka, kterou do soutěže věnovalo město Brno. Druhou cenou byl pohár ústřední rady Orla. Třetí cenou byla socha sv. Jiří na koni, kterou do soutěže věnoval opat František Bařina. Prvních 8 závodníků, kteří se dostali nad 85 % možných bodů, obdrželo věnec se stuhou a emailovým monogramem a zlatou medaili. Dalších 20 závodníků, kteří dosáhli hranice 75 % bodů, obdrželo věnec s emailovým monogramem a stříbrnou medaili. Následujících 12 závodníků, kteří dosáhli hranice 65 % bodů, obdrželo věnec s emailovým mo-

[96] *Pokyny pro účastníky: Svatováclavské dni Orelstva v Praze 1929.* (1929). Praha: Nakladatelství Československého Orla, s. 57.
Ráno: Pondělník Národních listů, LXIX., 1929, č. 27, s. 1.
Národ, LXIX., 1929, č. 154, s. 1.

nogramem a bronzovou medaili. Zbylých 5 soutěžících nedosáhlo na předepsaný počet bodů.[97]

Také ostatní závodníci dostávali dle svého umístění osvědčení, diplomy, věnce atd. Samotné rozdělování cen trvalo více jak hodinu, a to ještě stále nebyly předány diplomy z lehkoatletických závodů. Těch bylo totiž nutno připravit takové množství, že se to do nedělního večera nepodařilo. Bylo tedy oznámeno, že budou předány dodatečně.[98]

V rámci Svatováclavských dnů Orelstva v Praze byla ale rozdělena také řada čestných cen a uznání. Ty se udělovaly např. v mezinárodním gymnastickém devítiboji, kde bylo takovýmto způsobem oceněno šest nejlepších družstev. První z nich – JOZ, získalo cenu prezidenta Československé republiky (olympijský hlasatel vítězství), putovní cenu UIOCEP, diplom, věnec se stuhou a stříbrným emailovým monogramem a medaili I. třídy (zlatou). V pořadí druhé družstvo – FGSPF, obdrželo cenu Ministerstva obchodu, diplom, věnec se stuhou a stříbrným emailovým monogramem a medaili I. třídy (zlatou). Poté se již dostalo na Čsl. Orla, kterému byla přidělena cena ministra sociální péče (váza z křišťálového skla s vybroušeným obrazem sv. Václava), diplom, věnec se stuhou a stříbrným emailovým monogramem a medaile I. třídy (zlatá). Čtvrté družstvo, které tvořili reprezentanti DJK, získalo cenu Ministerstva veřejných prací, diplom, věnec se stuhou a stříbrným emailovým monogramem a medaili II. třídy (stříbrnou). Pátým družstvem bylo CDT z ČSR. To obdrželo cenu Ministerstva národní obrany, diplom, věnec se stuhou a stříbrným emailovým monogramem a medaili II. třídy (stříbrnou). A šestým družstvem, které v této soutěži získalo čestnou cenu, bylo Nationaal Verbond der Katholieke Thurn- et Wappen Maatschappijen van België. Tomu byla předána cena velmistra křižovníků s červenou hvězdou, diplom, věnec se stuhou a stříbrným emailovým monogramem a medaile II. třídy (stříbrná).

[97] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 18–19, s. 266.
Program Svatováclavských dnů Orelstva v Praze 1929. (1929). Praha: Přípravný výbor Svatováclavských Dnů Orelstva, s. 21–24.

[98] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 15–16, s. 235–240.

Další čestné ceny byly předávány za mezinárodní atletický pětiboj. Zde však nikdo z Čsl. Orla cenu nezískal. Nejvyššího ocenění dosáhl H. Holler (DJK). Tomu byla předána putovní cena UIOCEP, věnec se stuhou a stříbrným emailovým monogramem, pohár ústřední rady Orla, diplom a medaile II. třídy (stříbrná). Druhou cenu vybojoval atlet Müller (DJK). Tou byla první cena prezidenta senátu, diplom, věnec se stuhou a stříbrným emailovým monogramem a medaile II. třídy (stříbrná). Třetím oceněným byl atlet Hudák (slovenský Katolický Sokol z USA). Ten si odnesl druhou cenu prezidenta senátu, diplom, věnec se stuhou a stříbrným emailovým monogramem a medaili II. třídy (stříbrnou).

Jako další byla oceněna družstva, která se zúčastnila mezinárodního závodu v prostných. Mezi ženami se jednalo o družstvo jednoty Gent, které získalo diplom a věnec se stuhou a stříbrným emailovým monogramem. Na druhém místě se umístily reprezentantky Čsl. Orla, které získaly totéž. V pořadí třetí družstvo – JOZ, obdrželo věnec se stuhou a stříbrným emailovým monogramem a osvědčení. Mezi muži si nejlépe vedli reprezentanti belgické federace, kterým byl předán diplom a věnec se stuhou a stříbrným emailovým monogramem. Totéž dostali i zástupci JOZ, kteří obsadili druhé místo.[99]

Poté se opět ujal tentokrát již závěrečného slova starosta Čsl. Orla Jan Šrámek, který poděkoval všem za jejich zájem o Svatováclavské dni Orelstva v Praze 1929. Na závěr celé akce zazněly státní hymny a Svatováclavský chorál. Tím byly celé slavnosti ukončeny.[100]

10.4 Po sletu

Po skončení Svatováclavských dní Orelstva v Praze, které nadále připomínala i řada vydaných pohlednic či odznaků (viz příloha 213–218), hodnotilo vedení Čsl. Orla úspěchy i nezdary celé akce. Mnozí litovali, že na žádném vystoupení se nesešlo 5 000 cvičenců. Hlavní příčinu viděl Čsl. Orel v tom, že např. z Moravy nemohli být do Prahy vypraveni všichni cvičenci. Ani oni, ani samotné jednoty

[99] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 13–14, s. 223.
[100] Lidové noviny, XXXVII., 1929, č. 338, s. 2–3.

totiž neměly dostatek financí na cestu do Prahy. Jako úspěch naopak vidělo, že se na této akci sešlo okolo 100 tisíc diváků. Většinu z nich naopak dodala Morava. Značná část rovněž přijela z Čech. Veliké zklamání ovšem byla divácká účast ze Slovenska a Podkarpatské Rusi. Ze Slovenska, odkud nepřijel ani velice očekávaný Andrej Hlinka, byla dokonce divácká účast nižší než v Brně roku 1922.[101]

Oproti roku 1922 ale přijelo do Československa na orelské slavnosti o poznání více cizinců. Jednalo se o 2 005 Jihoslovanů, 152 Francouzů, 40 Belgičanů, 1 236 českých a slovenských katolických sokolů ze Spojených států amerických, 900 Poláků, 46 Lužických Srbů, 100 Angličanů, 1 Holanďana, 520 orlů z Vídně, 34 členů DJK, 3 Němce z Mnichova a 50 Čechů z Volyňska.[102] Během Svatováclavských dnů Orelstva v Praze 1929 došlo tedy také k navázání celé řady nových cenných zahraničních styků. Mezi ty nejvýznamnější řadil Čsl. Orel kontakt s Říšským svazem pro tělesná cvičení žen (Reichsverein für Frauenturnen), což byl katolický svaz se sídlem v Mnichově, který usiloval o organizaci ženské spolkové tělovýchovy v Německu a který vyzval Čsl. Orla ke spolupráci na poli ženského tělocviku v katolických spolcích a UIOCEP. Ženský orelský tělocvik si totiž získal během Svatováclavských dnů Orelstva v Praze velikého uznání od zahraničních hostů, kterých sem přijelo okolo 5 100 (viz příloha 219). Mezi nimi byla i oproti roku 1922 poměrně početná katolická delegace z Anglie. Angličtí hosté byli sice sletem nadšeni, ale bohužel se opět nepodařilo navázat s nimi dlouhodobější styky.[103]

[101] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 13–14, s. 202–204. *Pětadvacet let jednoty Orla českosl. ve Vyškově 1905 - 1930.* (1930). Vyškov: Jednota Orel čsl., s. 40.

[102] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVI., 1931, č. 7, s. 82.

[103] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 11, Sdružení angl. klubů mladistvých 1947, Sdružení angl. klubů mladistvých, dne 12. května 1947.

11 Čsl. Orel v období od roku 1930 do druhé republiky

Po skončení Svatováclavských dní Orelstva v Praze roku 1929 se předsednictvo Čsl. Orla snažilo zaměřit svou pozornost zcela jiným směrem. Nadále totiž trvaly jeho snahy o směnu stanov a přetvoření celé organizace na základě pouze třech právních jednotek, kterými bylo ústředí, župy a jednoty.[1]

Plánovaná redukce orgánů Čsl. Orla ale vyvolala nevoli, která přerostla v revoltu rušené zemské rady Orla v Čechách. V čele odporu stanul tamní zemský tajemník Bedřich Klimeš. Ten se spolu s částí zemského předsednictva ohradil proti novým stanovám a vydal provolání k českým jednotám Čsl. Orla. Ty vyzýval k vystoupení proti brněnskému ústředí, které se mělo projevit okamžitým přerušením komunikace s ním a odmítnutím placení příspěvků. Vrcholem této protestní akce bylo vydané prohlášení, že Zemská rada Orla v Čechách je připravena vyhlásit autonomii a vrátit se k původnímu českému Orlu. Vedení Čsl. Orla rázně zasáhlo a zbavilo Bedřicha Klimeše až do odvolání všech funkcí v Čsl. Orlu a všech členských práv. Slováci, kteří měli v ústředí silnější slovo než Češi, měli ke schválení stanov také své výtky.[2] Bylo tudíž třeba celou věc řešit, a to tak, aby byla zachována jednota celé organizace. Proto nebylo vedením Čsl. Orla rušení zemských svazů striktně vyžadováno, což situaci značně uklidnilo. Počítalo se ale se značným omezením jejich pravomocí (a do budoucna i s jejich následným zrušením).

Plenární schůze ústřední rady Orla rozhodla na svém zasedání dne 19. ledna 1930, že dne 2. března 1930 proběhne valný sjezd Čsl. Orla, který plánovanou změnu stanov schválí a celou organizaci tím nově ustanoví. Osnovy stanov připravované předsednictvem ústřední rady Orla zde totiž byly jednohlasně schváleny. Jediné komplikovanější hlasování způsobila otázka, zda územní svazy mají

[1] Nová tělesná výchova: list pro tělesnou výchovu, tělocvik, sport, hry, skauting a pro vědecké studium těchto oborů, III., 1930, s. 107.

[2] Vejvar, S. (2014). *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika), s. 254.

být organizovány na základě samostatných stanov, či na základě řádů. Schválena byla nakonec druhá varianta, a to v poměru hlasů 6:21. Zemské radě české a slovenské bylo následně uloženo připravit návrh řádů, kterými měla být upravena působnost zemských svazů.[3]

Orelský sjezd konaný dne 2. března 1930[4] nebyl nakonec valný, ale stejně jako v roce 1928, mimořádný valný. Vůbec poprvé se takováto akce konala v tělocvičně, a to v tělocvičně Šrámkových soc. domů Na Ponávce (dnes Vlhká) č. p. 2a v Brně. Sjezd byl obeslán 152 delegáty a dalšími pověřenými členy, takže byl oprávněn provést změnu stanov, kvůli které byl svolán. Jednání zahájil starosta Čsl. Orla Jan Šrámek. Po vyřešení a přečtení několika dalších neodkladných záležitostí, mezi které patřilo např. jmenování Metoděje Hoška[5] čestným členem Čsl. Orla, se přikročilo k hlavnímu bodu jednání.

Dopředu však bylo jasné, že jeho prosazení nebude lehké. Den před sjezdem se totiž konalo sezení ústřední rady Orla, na kterém prohlásili reprezentanti z Čech a Slovenska, že trvají na zemských svazech. Byl tedy následně podán tento návrh: *„Pro jednotlivé země nebo kraje může ústřední rada Orla za souhlasu valného sjezdu a na přání zúčastněných žup zříditi zemské nebo krajské svazy. Tyto svazy budou pobočnými spolky Čsl. Orla a budou míti vlastní stanovy, jež pro ně vypracuje ústřední rada Orla a schválí příslušný zemský úřad.“*[6] Tento návrh na úpravu stanov, který de facto umožnil zachování (alespoň některých) svazů, byl nakonec jednohlasně schválen. Po následující diskuzi se přikročilo k hlasování o předběžném schválení stanov. Ty byly schváleny v poměru hlasů 96:22. II. mimořádný valný sjezd následně zplnomocnil ústřední radu Čsl. Orla, aby výše uvedený ná-

[3] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XV., 1930, č. 1, s. 5–6.
Československý Orel. (1930). Brno: Československý Orel, (nestránkováno).

[4] Časopis Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XV., 1930, č. 9, s. 129 uvádí, že tento II. mimořádný valný sjezd Čsl. Orla proběhl již 2. února 1930.

[5] Metoděj Hošek byl zakladatel líšeňského tělocvičného odboru Orla. Ten také následujících 27 let vedl. Stal se v pořadí třetím čestným členem Čsl. Orla. Čestné členství bylo v Čsl. Orlu zrušeno stanovami schválenými v roce 1930. Od roku 1931 mohl zasloužilý člen Čsl. Orla získat nově vytvořenou medaili za zásluhy.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVI., 1931, č. 1, s. 8.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XV., 1930, č. 3, s. 34–36.

[6] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XV., 1930, č. 4, s. 51.

vrh zanesla do nových stanov, které měla urychleně připravit. Poté již následovaly nadšené projevy zemských starostů Augustina Rašky a Jakuba Filipa, kteří zde prohlašovali, že ač bylo mezi jejich zeměmi a ústředím v poslední době několik nedorozumění, vždy chtěli setrvat v orelské jednotě. Po souhlasném projevu Jana Šrámka se již přikročilo k dalšímu – poslednímu bodu jednání, kdy byly podávány zprávy ze Svatováclavských dnů Orelstva v Praze 1929.[7]

V pořadí V. valný sjezd Čsl. Orla[8] se konal stejně jako jemu předcházející II. mimořádný valný sjezd v Brně v tělocvičně Šrámkových soc. domů Na Ponávce č. p. 2a (viz příloha 220), a to na velikonoční pondělí 21. dubna 1930. Těsně před ním proběhla schůze ústředního technického sboru a osvětového sboru Čsl. Orla, a to v místnosti brněnské ústřední kanceláře na Francouzské ulici č. p. 34.[9] Následný sjezd potom definitivně ustanovil celou orelskou organizaci. Nové stanovy již byly v této době schváleny Ministerstvem vnitra, a to pod číslem 23.170-30-6. Ministerstvo o nich rozhodlo dne 12. dubna 1930.[10] Neschválilo je však tak, jak se Čsl. Orel usnesl. Ministerstvo totiž vzalo na vědomí pouze stanovy ústřední. Takže stanovy jednot a žup byly ponechány k vyřízení příslušným zemským úřadům. Nebylo tudíž možné zavést zamýšlený ústřední svaz žup a župní svazky jednot. Župy a jednoty se tudíž staly pobočnými spolky. Do schvalování stanov navíc zasáhlo Ministerstvo národní obrany, které nepovolilo, aby ve stanovách bylo uvedeno, že Čsl. Orel provádí předvojenskou výchovu. Schválené stanovy nicméně byly pro všechny župy a jednoty závazné. Stanovy žup a jednot mělo odevzdat příslušným zemským úřadům samotné ústředí Čsl. Orla, které si mělo následně vyžádat jejich schválení.[11]

[7] Tamtéž, s. 49–53.

[8] V časopise Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XV., 1930, č. 7, s. 97 je chybně napsáno, že se jednalo již o VI. valný sjezd Čsl. Orla. Velice pravděpodobně došlo k započítání také ustavující valné hromady Čsl. Orla, která se konala 2. listopadu 1919.

[9] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XV., 1930, č. 7, s. 97.

[10] Od konce války se orelská organizace v Československu neustále vyvíjela. O její podobě se do této doby sněmovalo celkem osmkrát. Všichni tudíž doufali, že počáteční vývoj Čsl. Orla je díky ustanovení organizace V. valným sjezdem u konce, a že bude následovat období o poznání klidnější.

[11] Schválená změna stanov, která v roce 1930 zahájila vlastní reorganizaci Čsl. Orla, se nakonec jak v Čechách, tak především na Moravě a ve Slezsku setkala s pochopením. Proběhla bez

Na V. valném sjezdu Čsl. Orla byla mj. konstatována velikost členské základny. Po rychlém vzrůstu počtu členů, ke kterému přispěl I. slet Orelstva Československého v Brně 1922, bylo třeba provést důkladnou revizi členských matrik a vyloučit orelské členstvo, které de facto členstvem nebylo. Bylo tudíž vyškrtáno více jak 50 tisíc příslušníků. Nicméně v období kolem Svatováclavských dnů Orelstva v Praze 1929 získal Čsl. Orel více jak 30 tisíc nových. Celkový počet příslušníků se však od doby I. sletu Orelstva Československého v Brně 1922 o něco zmenšil (viz příloha 221). Přesný počet členů vedení Čsl. Orla neznalo, neboť se opět některé jednoty zpozdily se svými výkazy. Z Čech odeslalo podklady pouze 270 jednot (z celkového počtu 301), ve kterých bylo registrováno 24 863 příslušníků. Z Moravy a Slezska odeslalo statistické materiály 678 jednot (z celkového počtu 741), které čítaly 63 453 příslušníků. Slovensko odeslalo listiny ze 135 jednot (z celkového počtu 163), na kterých bylo registrováno 14 025 příslušníků. Dalších 8 jednot působilo ve Vídni. Všechny včas odeslaly požadované materiály a registrovaly celkem 960 příslušníků. Vědělo se tedy, že v 1 091 jednotách (z celkového počtu 1 213) působí celkem 103 301 příslušníků (viz příloha 222–224). Čsl. Orel odhadoval, že ve zbylých 122 jednotách bude okolo 10 tisíc dalších. Od roku 1927 se však jednalo o další nárůst.[12] Nově schválené stanovy však rušily kategorie členů zakládajících, přispívajících a čestných. Nově totiž Čsl. Orel počítal pouze se členy cvičícími a necvičícími. Věková hranice u přestupu dorostenců do členstva byla nově schválena na 18 let. Dorostenky se stávaly ženami při dovršení 17 let.[13]

V. valný sjezd rovněž volil nové předsednictvo ústřední rady Orla. Jeho starostou se stal opět Jan Šrámek. I. náměstkem starosty byl zvolen František Leiner, II. Josef Polák a III. Augustin Raška. Náčelníkem Čsl. Orla byl ustanoven Metoděj Večeřa, náčelníkem orlů Bedřich Kostelka a náčelnicí orlic Julie Nečasová. Náčelnickou radu mužů tvořili Bedřich Kostelka, Stanislav Cvek, Vojtěch Jílek,

větších problémů již v letech 1931 a 1932. O poznání hůře probíhala tato reorganizace na Slovensku, o čemž bude ještě pojednáváno.

Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 20–21, s. 239.

[12] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XV., 1930, č. 9, s. 129–132.

[13] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVI., 1931, č. 1, s. 9.

Ladislav Kristek, Jaroslav Michálek, Pavel Dědičík a šesté místo zůstalo prozatím neobsazeno. Rezervováno bylo pro lékaře, jehož výběr měla provést ústřední rada Orla. Náčelnickou radu žen tvořily Ludmila Hudečková, Anna Chládková, Ludmila Kratochvílová, Marie Jelínková, Josefa Machová a Aloisie Stýskalová. Sjezd byl zakončen hymnou Čsl. Orla (viz příloha 225).[14]

Schválení nových stanov ustanovilo náčelnickou radu žen Čsl. Orla samostatným pracovním orgánem celé organizace. Jejími prvními kroky a úkoly, které si členky vytýčily, bylo ujasnit si náležité úkoly a poměr orelské tělovýchovy žen k moderním tělovýchovným směrům. Řešil se zejména fakt, že se čím dál tím více objevovaly snahy oprostit se od tradičního pojetí ženské orelské tělovýchovy, která byla založena především na cvičení pro zdraví, a vydat se cestou sportu. Náčelnická rada žen se ale rozhodla, že se bude těmto směrům alespoň částečně snažit bránit. Snažila se spíše spojit tělocvik žen se zdravotní stránkou tělesných cvičení. Jejím cílem tedy v žádném případě nebyla snaha o vychování několika vrcholových závodnic, ale o to, aby se orelské tělovýchově žen věnovalo co nejvíce příslušnic Čsl. Orla.[15]

Orelskou tělovýchovu žen proto členky náčelnické rady rozdělily do několika odborů, v jejichž čele stála referentka, která si mohla vybrat spolupracovnice. Těmito odbory byly: 1. všeobecné směrnice tělovýchovy orlic, 2. gymnastika a rytmika, 3. lehká atletika, 4. závodní hry a sporty, 5. nářadí, 6. činnost literární a zpravodajství, 7. zdravotnictví. Od těchto odborů si náčelnická rada žen slibovala především rozšíření organizační činnosti v jednotlivých tělovýchovných odvětvích. Vkládané naděje se však příliš nenaplnily. Tento rok se ale také snažila náčelnická rada žen o to, aby byly do tělovýchovného programu žen v jednotlivých župách Čsl. Orla zařazeny soutěže v míčových hrách a některé druhy „ušlechtilých“ sportů.[16]

Rok 1930, který rozhodně nebyl rokem velkých orelských podniků, neboť těžiště orelské tělovýchovy bylo přesunuto především do jednotlivých žup, zname-

[14] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XV., 1930, č. 9, s. 141–143.
[15] Almanach sportu a tělesné výchovy na rok 1932, roč. 1932, s. 101.
[16] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 20–21, s. 232–235.

nal také mezi orelskými muži počátek velkého rozvoje sportu. Lehká atletika, sportovní hry, vodní a jiné sporty převládly v mnohých jednotách nad individualismem a dosavadním kolektivním vedením tělesné výchovy v tělocvičnách. Začaly se totiž objevovat stinné stánky tohoto individualismu. Řada cvičenců začala ukazovat svůj odpor k povinným prostným, cvičení na veřejnosti a účasti na pravidelných cvičebních hodinách. Vedení Čsl. Orla se tak rozhodlo vydat se zlatou střední cestou. Individuálním sportům a specializacím byl dopřán svobodný rozvoj, ale to pouze pod podmínkou účasti všech cvičenců na povinné cvičební hodině, která se konala jednou týdně. Po jednotlivých závodnících byla navíc na každých závodech vyžadována znalost povinných sestav na prostných, které museli před závodem předvést. Nedodržení této podmínky bylo důvodem k zákazu startu.

V roce 1930 začal také Čsl. Orel jednat s ČsAAU (Československá amatérská atletická unie) o možné vzájemné spolupráci a také o možnosti členství Čsl. Orla v ČsAAU. Koncem roku 1930 bylo členstvu oznámeno, že dohoda byla uzavřena. Jednotlivé jednoty Čsl. Orla mohly prostřednictvím ústředí zažádat o vstup do jejích řad.[17] Následně musely zaplatit jednorázový příspěvek 20 Kč a každý rok pak i členský příspěvek 50 Kč. Dohoda byla učiněna i pro jednotlivce z jednot, které o vstup do ČsAAU neměly zájem. Tyto jednotlivce přihlásilo ústředí a platilo za ně roční příspěvek odvíjející se od jejich počtu. Členové přihlášených jednot se mohli účastnit všech soutěží vypisovaných ČsAAU, a to pod označením své jednoty. Jednotlivci z nepřihlášených jednot pak soutěžili pouze pod vlajkou Čsl. Orla. ČsAAU také hodlala přezkoušet doporučené funkcionáře z řad Čsl. Orla, ze kterých se měli následně stát její rozhodčí, měřiči a zkušební komisaři.[18]

Na konci 20. a na počátku 30. let došlo tedy ke značnému rozšíření orelského tělovýchovného programu, a to i o další druhy sportu (viz příloha 226).[19] Čím dál

[17] Almanach sportu a tělesné výchovy na rok 1932, roč. 1932, s. 104–105.
Jirka, J. (1997). *Sto let královny*. Praha: Česká atletika, s. 88.

[18] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XV., 1930, č. 23, s. 370.

[19] V roce 1930 vykazovala ČOS (podle jejích údajů) 571 999 příslušníků, SDTJ 109 085 a Čsl. Orel 103 301. FPT již několik let svou členskou statistiku nevydávala (viz příloha 227).

více se v něm začaly prosazovat hry (viz příloha 228–230).[20] Některé župy si navíc ve spolupráci s Československým červeným křížem zřídily odbory samaritánů, které pečovaly o první pomoc, a to nejen při větších orelských akcích, ale i mimo samotnou organizaci. Těchto samaritánů čítal Čsl. Orel v této době 560.[21] V roce 1931 navíc podala náčelnická rada mužů ústřední radě návrh, aby Čsl. Orel začal budovat chatky pro letní a zimní sporty (táboření a lyžování). Župní náčelníci pak byli vyzváni, aby se ve svém okolí porozhlédli po místech, kde by mohly být tyto objekty vybudovány. Podmínkami byly zalesněná krajina, pitná voda, místo vhodné pro koupání, čerstvý vzduch a vhodný terén pro lyžování.[22]

V roce 1931[23] byl již Čsl. Orel nucen konstatovat, že v rámci celé organizace se věnuje více členů sportu než původně preferované tělesné výchově. Konkrétně se jednalo o 11 495 členů, kteří cvičili prostná, pořadová a nářaďová cvičení. Oproti tomu se lehké atletice, jízdě na koni, cyklistice, turistice, skautingu, lyžování, bruslení, sáňkování, plavání, veslování, fotbalu, házené, volejbalu či tenisu věnovalo 25 101 sportovec.[24]

Ústřední rada Čsl. Orla také schválila na své schůzi dne 13. prosince 1931 řád udílení čestného diplomu a čestné plakety. Čestný diplom udělovalo:

1. *Předsednictvo Čs. Orla na písemný a odůvodněný návrh župního předsednictva příslušné župy (v návrhu nutno podati životopis člena, popis jeho zásluh o Čsl. Orla a přiložit fotografii).*
2. *Uděluje se jen členům Čs. Orla a jen jednou v životě, a to:*
   a) *Za nejméně 10letou vytrvalou a obětavou činnost v Čs. Orlu,*
   b) *za zvláštní zásluhu o zdar velkého orelského podniku.*

Nová tělesná výchova: list pro tělesnou výchovu, tělocvik, sport, hry, skauting a pro vědecké studium těchto oborů, V., 1932, s. 49.
Věstník sokolský: List Svazu československého sokolstva, XXXII., 1930, č. 23, s. 356.

[20] Almanach sportu a tělesné výchovy na rok 1931, roč. 1931, s. 99.
Orelský věstník: List středočeské orelské župy Pospíšilovy, I., 1931, č. 1, s. 5–6.

[21] Nová tělesná výchova: list pro tělesnou výchovu, tělocvik, sport, hry, skauting a pro vědecké studium těchto oborů, II., 1928–1929, s. 37.

[22] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVI., 1931, č. 4, s. 62.

[23] K 31. prosinci 1931 sdružoval Čsl. Orel 118 168 příslušníků, z nichž bylo 15 096 cvičících členů, 11 515 cvičících členek, 7 437 dorostenců, 8 705 dorostenek, 17 240 žáků a 16 347 žaček.
Almanach sportu a tělesné výchovy na rok 1932, roč. 1932, s. 102.

[24] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 20–21, s. 233.

Diplom bude míti formu adresy. Obdobně dle tohoto řádu mohou také župy a jednoty udělovat čestné diplomy dle řádů stanovených župou na formuláři, vydaném předsednictvem Čs. Orla.

Řád udílení plakety „Čsl. Orel – Zásluze!“ (viz příloha 231):

1. *Plaketu uděluje Ústřední rada Čs. Orla na návrh předsednictva.*
2. *Plaketu lze udělit nejen členům Čs. Orla, nýbrž i nečlenům o Čs. Orla zasloužilým, a to:*
   a) *za nejméně 20letou obětavou a vytrvalou činnost ve význačné funkci orelské (ústřední, krajské, župní),*
   b) *za mimořádnou zásluhu o zdar podniku, rozsah župních podniků přesahujícího a Čs. Orlu jako celku zvlášť prospěšného,*
   c) *za zvlášť mimořádnou zásluhu o Čs. Orla v čsl. republice i za hranicemi.*
3. *S plaketou současně se vyznamenanému odevzdá ověřující adresa.*[25]

Jako vůbec první byl plaketou „Čsl. Orel – Zásluze!“ poctěn Vojtěch Marzy,[26] a to za jeho dlouholetou práci pro Orelstvo. Za ním následovali František S. Pospíchal,[27] František Zřídkaveselý[28] a Metoděj Večeřa.[29]

[25] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVII., 1932, č. 1, s. 10.

[26] Vojtěch Marzy byl jedním z iniciátorů I. sletu Orelstva. Značně aktivní byl ale i při pořádání II. sletu Orelstva. V roce 1922 vedl jako dobrovolník orelskou druhou četu na Slovensko. Byl také dlouholetým členem ústřední rady Čsl. Orla. Této funkce se vzdal až v roce 1936.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXI., 1936, č. 7, s. 75–76.

[27] František S. Pospíchal byl dlouholetým vzdělavatelem a později i jednatelem Čsl. Orla. Zasloužil se o organizaci jeho osvětové práce, redigoval také řadu orelských publikací. Několik let byl správcem orelské ústřední kanceláře. V této funkci velice přispěl při organizaci Svatováclavských dnů Orelstva v Praze.

[28] František Zřídkaveselý byl již od mladých let v orelské organizaci činný. Později dlouhá léta zastával funkci starosty v Krekově župě. Několik období byl i jednatelem Čsl. Orla, kde byly jeho parketou, díky znalostem z vedení župy, organizační záležitosti jednot a žup. Zúčastnil se i práce na reorganizaci Čsl. Orla na Slovensku.

[29] Metoděj Večeřa zastával od brněnského sletu v roce 1922 do roku 1934 funkci náčelníka Čsl. Orla. Vrcholem jeho činnosti byla příprava a organizace Svatováclavských dnů Orelstva v Praze roku 1929. Navíc dlouhá léta zastával funkci náčelníka ve Šrámkově župě, kde působil také jako župní místostarosta.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVII., 1932, č. 12, s. 191.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 20–21, s. 231–232.

V roce 1932 byl zaveden v Čsl. Orlu tzv. odznak zdatnosti, a to pro muže.[30] K plnění závodu zdatnosti se bylo nutno přihlásit, a to buď náčelnické radě, nebo župnímu cvičitelskému sboru jakožto orgánům, které měly oprávnění závod vypsat. Cílem získávání odznaků bylo vychovat ideově, mravně a tělesně kvalifikované odborníky pro šíření orelské myšlenky. Zájemci měli podle Čsl. Orla dosahovat alespoň průměrných výkonů ve všech předepsaných cvičeních a svou výkonnost si pak udržovat až do pozdního věku. Podmínky pro jeho dosažení byly rozděleny do dvou skupin. Část A obsahovala ideovou kvalifikaci. Pro její splnění musel uchazeč před zkušební komisí, která se skládala ze župního starosty, vzdělavatele a náčelníka (nebo jejich zástupců), prokázat znalosti a dovednosti z následujících oblastí:

1. Osobní hodnota (chování, zevnějšek a znalosti orelské výchovy)
2. Orelská hodnota (znalosti orelských cílů a historie)
3. Povinné sestavy na prostných
4. Plavání – 100 m v klidné nebo tekoucí vodě (50 m proti proudu a 50 m po proudu)
5. Jednodenní práce – osm pracovních hodin v jiném oboru, než bylo zaměstnání uchazeče (zpravidla na poli nebo v továrně)
6. Znalosti táboření
7. Znalosti tělovědy, zdravovědy a první pomoci

Podmínky části B, která byla tělocvičná, rozdělil Čsl. Orel do pěti skupin, a to rychlost, vytrvalost, síla, obratnost a odvaha (viz příloha 232, 233). Z každé skupiny si mohl uchazeč vybrat jednu disciplínu.[31]

Odznak měl tři stupně – bronzový, který obdržel ten, kdo po dosažení 18 let obstál ve všech předepsaných disciplínách, stříbrný, který obdržel ten, kdo splnil

[30] Soutěže o odznak zdatnosti pořádaly i jiné organizace či spolky. Mezi nimi lze jmenovat např. ČOS či ČsAAU.
Sokolský věstník: List Československé obce sokolské, XXXVII., 1935, č. 41, s. 329.
Věstník sokolský: List Svazu československého sokolstva, XXXIII., 1931, č. 12, s. 200.
I. ústřední branné závody Čsl. Orla. Brno 26.–27. září 1936: Přehledná zpráva s technickými výsledky. (1936). Brno: Československý Orel, s. 7.

[31] *Závod o odznak zdatnosti.* (neuvedeno). Brno: Československý Orel, s. 5–11.

předepsané limity 6 let po sobě nebo je splnil po dosažení 28 let, a zlatý, který získal ten, kdo po dosažení stříbrného splňoval podmínky po následujících 6 let nebo ten, kdo je splnil po dosažení 36 let.[32] Plnění bronzového odznaku trvalo 27 měsíců a probíhalo vždy od 1. prosince do 1. března. Na splnění podmínek stříbrného a zlatého odznaku bylo ale pouhých 12 měsíců. Počet pokusů stanovily u všech disciplín řády příslušného sportovního svazu.[33]

Ústřední rada žen se v roce 1932 snažila především o povzbuzení zájmu orlic o lehkou atletiku, hry, sport a závodění. Bylo dokonce vytvořeno reprezentační družstvo žen Čsl. Orla, které mělo soutěžit na mezinárodních závodech. K jeho velkému využití však nedošlo, a to především z důvodu zrušení JOZ, díky kterému Čsl. Orel přišel o soupeřky, se kterými by se mohl měřit. Naděje na vítězství žen Čsl. Orla nad rakouskými katolickými turnerkami byly totiž velice malé a ostatní spřátelené zahraniční katolické svazy podporovaly tělocvičné soutěže žen jen velmi málo nebo vůbec.

K 31. prosinci 1932 vykazoval Čsl. Orel celkem 1 209 jednot (viz příloha 234, 235),[34] čímž bylo překonáno dosavadní maximum z roku 1923, a to o deset jednot. Z těchto jednot již 211 cvičilo ve svých spolkových domech (orlovnách), 145 ve školních tělocvičnách, 255 v soukromých místnostech a 236 v hostinských místnostech. Potěšující zprávou ale bylo, že jednot cvičících v hostinských místnostech neustále ubývalo. Pouze 172 jednot však vlastnilo své hřiště.[35] Vyrůstal také zájem o jednotlivé sporty (viz příloha 236). Celkem vykazoval Čsl. Orel 121 589 příslušníků (stav k 1. lednu 1933),[36] tzn., že za poslední rok vzrostla jeho členská základna o 5 894 lidí. Zvláště potěšující byl pro Čsl. Orla rostoucí

[32] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVII., 1932, č. 12, s. 193–194.
Almanach sportu a tělesné výchovy na rok 1934, roč. 1934, s. 89.
[33] *Závod o odznak zdatnosti*. (neuvedeno). Brno: Československý Orel, s. 11–12.
Věstník sokolský: List Svazu československého sokolstva, XXXV., 1933, č. 2, s. 32.
[34] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 20–21, s. 235–240.
[35] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVIII., 1933, č. 3, s. 25–27.
[36] Z celkového počtu příslušníků připadalo cca 23 % všech na Čechy, 62 % na zemi moravsko-slezskou, 14 % na Slovensko a 1 % na zahraničí.

počet mládežníků – žáků a dorostenců (viz příloha 237, 238), kteří již v rámci celé organizace tvořili početně významnou skupinu (viz příloha 239).[37]

Rok 1933 byl také rokem, kdy se v Čsl. Orlu poprvé soutěžilo o odznak zdatnosti. Ze 350 přihlášených splnilo podmínky pouze 44 závodníků. O bronzový odznak se ucházelo 285 mužů, z nichž uspělo 38. Stříbrný odznak chtělo získat 50 zájemců, ze kterých uspělo 5. Na zlatý odznak dosáhl pouze jeden borec z 15 přihlášených. Náročnost splnění byla dána především širokým okruhem schopností a dovedností, který byl od zájemců vyžadován. V případě, že závodník uspěl, byl náčelnické radě odevzdán sešit s jeho výkony. Náčelnická rada zaslala župě, ze které závodník pocházel, jeho odznak. Ten pak župa závodníkovi předala na své výroční schůzi.[38] Návrh odznaku vypracoval akademický sochař František Fabiánek. Byla na něm znázorněna postava borce třímajícího rozevlátý praporec zakončený křížem, s českým lvem po boku. Na jeho okraji byl po celém obvodu nápis *„Československý Orel za zdatnost!“*.[39]

K 1. lednu 1934 vykazoval Čsl. Orel ve svých 1 239 jednotách celkem 126 295 příslušníků. Ti byli organizováni celkem v 28 župách, z nichž většina byla z Moravy nebo Slezska. Značnou část členů nadále tvořili mládežníci a necvičící členstvo (viz příloha 240, 241).[40]

[37] Čsl. Orel zde bohužel ve své statistice členů uvedl chybu. Prostý součet jednotlivých kategorií by totiž dal pouze 120 685 příslušníků. Místo vzniku chyby se přes veškerou snahu nepodařilo dohledat.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 1, s. 4–5.
V roce 1933 vykazoval Čsl. Orel následující členské složení: Na jeho 1 000 příslušníků připadalo 159 žáků, 166 žaček, 56 dorostenců, 54 dorostenek, 116 cvičících členů, 92 cvičících členek, 213 necvičících členů a 144 necvičících členek. Oproti tomu vykazoval ve stejné době Sokol na 1 000 členů 143 žáků, 164 žaček, 48 dorostenců, 46 dorostenek, 99 cvičících členů, 63 cvičících členek, 328 necvičících členů a 109 necvičících členek.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVIII., 1933, č. 4, s. 40.
Almanach sportu a tělesné výchovy na rok 1934, roč. 1934, s. 87.

[38] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 4, Řád závodu zdatnosti, Závod zdatnosti mužů.

[39] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 11, s. 122–123.
Nová tělesná výchova: list pro tělesnou výchovu, tělocvik, sport, hry, skauting a pro vědecké studium těchto oborů, V., 1932, s. 186–187.
Závod o odznak zdatnosti. (neuvedeno). Brno: Československý Orel, s. 13–16.

[40] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 20–21, s. 240–241.

V roce 1934 se ale také v organizaci začala pozvolna diskutovat otázka o možnosti uspořádat III. slet. Přemýšlelo se, že by mohl být uskutečněn v roce 1936, a to z toho důvodu, že mezi I. a II. sletem bylo rovněž sedm let.[41]

Dne 14. října 1934 se v Brně v tělocvičně Šrámkových sociálních domů v ulici Na Ponávce č. p. 2a konal VI. řádný sjezd Čsl. Orla.[42] Nejzávažnější rozhodnutí, které bylo na sjezdu uděláno, se samozřejmě týkalo organizování příštího sletu. Bylo zde dohodnuto, že se III. celostátní orelský slet bude konat roku 1937, a to v Praze. Ozývaly se sice i návrhy, že by se tento slet mohl konat i v Bratislavě, ale ty byly zamítnuty. Bylo to z toho důvodu, že se Čsl. Orel nechtěl vymykat zavedenému standardu, kdy byly podobné podniky velkých celostátních organizací umisťovány vždy do Prahy.[43]

Kromě toho se zde volilo nové předsednictvo, odborné rady a revizoři. Těsně před sjezdem se vzdal funkce náčelníka Čsl. Orla Metoděj Večeřa, který tuto funkci vykonával od roku 1922. Důvodem, který ho vedl k tomuto rozhodnutí, byly zdravotní problémy. Novým náčelníkem Čsl. Orla byl zvolen dosavadní náčelník orlů Bedřich Kostelka. Na jeho místo byl naopak zvolen František Novotný. Starostou byl zvolen opět Jan Šrámek, I. náměstkem starosty František Leiner, II. náměstkem starosty Josef Polák, III. náměstkem starosty Matej Huťka. Funkci náčelnice orlic vykonávala nadále Julie Nečasová.[44]

Návrh nových stanov s dodatky pak přečetl jednatel Čsl. Orla Alois Krček na schůzi ústřední rady Čsl. Orla, která se konala v Brně 13. ledna 1935. Po projed-

[41] O tomto roku jednalo např. předsednictvo Bauerovy župy, které ho chtělo navrhnout VI. řádnému valnému sjezdu Čsl. Orla, který se v roce 1934 připravoval. Jako místo sletu se nejvíce diskutovala opět Praha.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 19, s. 218–219.
Orelský věstník: List středočeské orelské župy Pospíšilovy, IV., 1934, č. 4, s. 1.

[42] V době konání VI. valného sjezdu Čsl. Orla se již jednalo o 140 563 příslušníků, kteří byli sdruženi v 1 278 jednotách. Nejvíce jich bylo samozřejmě stále organizováno na Moravě a ve Slezsku. Tato čísla zařadila Čsl. Orla na druhé místo mezi tělovýchovnými organizacemi s největším počtem příslušníků v celém Československu.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 20–21, s. 240–242.

[43] Almanach sportu a tělesné výchovy na rok 1936, roč. 1936, s. 93.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 18, s. 206.

[44] Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XII., 1934, č. 10–11, s. 172.
Nová tělesná výchova: list pro tělesnou výchovu, tělocvik, sport, hry, skauting a pro vědecké studium těchto oborů, VII., 1934, s. 225.

nání jednotlivých bodů byly stanovy definitivně schváleny, čímž byla dokončena reorganizace Čsl. Orla, která začala v roce 1930. Nebyly však schváleny jednoznačně. Několik hlasů poukazovalo na ne zcela vyjasněný a neurčitý organizační a hospodářský život svazu.[45]

V roce 1935 si Čsl. Orel pochvaloval svůj velký nárůst členské základny, která se rozrostla na 160 289 příslušníků. Od roku 1931 se jednalo o takový přírůstek, kterému se vzhledem k původní velikosti členské základny nemohla rovnat ČOS ani SDTJ (viz příloha 242). Příslušníci Čsl. Orla byli v tuto dobu sdruženi v 1 325 jednotách (nově jich přibylo 86), kterým patřilo 171 vlastních tělocvičen a hřišť, což bylo ovšem v porovnání se srovnatelným STDJ stále poměrně málo (viz příloha 243).[46]

V letech 1931 až 1935 vzrostla jeho členská základna z 111 501 příslušníka na 160 289 příslušníků. S tímto mohutným vzrůstem se nemohl porovnávat ani SDTJ, kterému přibylo ve zmíněném období 3 544 členů a který nově čítal 142 335 členů (viz příloha 244), ani Sokol, kterému sice přibylo 76 406 členů, ale v porovnání s velikostí orelské organizace se nejednalo o přírůstek až tak významný. Sokol čítal v této době 759 916 členů.

Dne 17. listopadu 1935 proběhlo v Orelském domě v Brně zasedání orelské ústřední rady. Na něm se mj. opět otevřela otázka místa a data pořádání III. celostátního orelského sletu, a to s ohledem na hospodářskou situaci orelského členstva, které se z velké části rekrutovalo ze sociálně slabých vrstev. Konečné rozhodnutí tak nepadlo, neboť ústřední rada chtěla ještě počkat na návrhy jednotlivých žup. Návrhy očekávala do jednoho měsíce. Rok 1937 byl následně předběžně potvrzen. Definitivní rozhodnutí o času a místě konání III. sletu měl ale učinit až plánovaný mimořádný valný sjezd Čsl. Orla.[47]

[45] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XX., 1935, č. 2, s. 15.
[46] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXII., 1937, č. 6–7, s. 63.
[47] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XX., 1935, č. 22, s. 254–255.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XX., 1935, č. 23–24, s. 271.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXI., 1936, č. 7, s. 75–80.

V roce 1936 došlo k novému obsazení funkce náčelníka Čsl. Orla, kterou začal vykonávat Vojtěch Jílek. Bedřich Kostelka totiž podal v únoru 1936 svou demisi na funkci náčelníka orlů.[48]

Na neděli 13. prosince 1936 byla do Brna svolána plenární schůze ústřední rady Čsl. Orla, aby projednala nejaktuálnější problémy celého spolku. Schůzi, na kterou se sjelo 28 delegátů, zahájil Josef Polák. Prvním bodem jednání bylo určení místa a času III. celostátního orelského sletu. Po přednesení organizačního, hospodářsko-finančního a tělocvičného referátu byla zahájena debata, jejímž závěrem bylo, že III. celostátní orelský slet proběhne v Praze, a to roku 1939, tedy deset let po Svatováclavských dnech Orelstva v Praze 1929. Toto usnesení mělo být následně předneseno na mimořádném sjezdu Čsl. Orla, který byl svolán na neděli 31. ledna 1937 do Brna, a to do sálu paláce Typos, Běhounská ulice č. p. 22/24.[49] Ten měl III. celostátní orelský slet potvrdit a zahájit tak i období předsletových příprav.[50]

Mimořádný sjezd Čsl. Orla[51] dne 31. ledna 1937 jednohlasně potvrdil pořádání III. sletu Orelstva v Praze roku 1939. *„Branností za víru a vlast“* bylo oficiální heslo této plánované akce. Čsl. Orel se těšil, že se zde opět setká se svými zahraničními přáteli. Proto již také hned ze sjezdu poslal několik telegramů, ve kterém spřátelené osoby či organizace jednak zdravil a jednak zval na svůj III. slet do Prahy. Tyto telegramy odeslal např. Papeži Piu XI., prezidentu Edvardu Benešovi (viz příloha 245) či svým slovinským, chorvatským, polským a vídeňským přátelům. Netrvalo dlouho a zpět začaly přicházet pozdravné odpovědi s potvrzením účasti. Kromě nezbytného schvalování a diskuzí týkajících se III. celostátního orelského sletu řešil mimořádný sjezd také např. úpravu stanov spolku, a to tak, aby více vyhovovaly potřebám doby.

[48] Důvod podání demise bohužel pramen neuvádí.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXI., 1936, č. 12–14, s. 140–141.
Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XIV., 1936, č. 3, s. 57.

[49] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXII., 1937, č. 1, s. 4.

[50] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXI., 1936, č. 23–24, s. 268–270.

[51] Na tento sjezd přicestovala i šestičlenná slovenská delegace. Právo delegáta však dostal pouze Matej Huťka. Ten tak následně solidárně a společně s ostatními sjezd opustil.
Grexa, J. (1971). *Orol na Slovensku v r. 1919 – 1938* (Rigorózní práce, Univerzita Komenského v Bratislave, Bratislava, Československo), s. 120–121.

Obecně se předpokládalo, že uspořádání III. celostátního orelského sletu v Praze roku 1939 vyjde Čsl. Orla na částku mezi 3–4 miliony korun. Jednalo se tedy o nemalou částku, kvůli které bylo okamžitě ústřední radě navrženo vypsat sbírku na sletový fond, kam byli každý člen a členka povinni přispět částkou 20 Kč, dorostenka a dorostenec částkou 10 Kč a žactvo 2 Kč. Polovinu tohoto obnosu měly jednoty vybrat do konce roku 1937, druhou polovinu pak do konce roku 1938. Včasné vybrání peněz mělo samozřejmě z části zodpovědět otázku, jak velkolepou akci si Čsl. Orel může dovolit. To však nebyly jediné finanční povinnosti příslušníků Čsl. Orla. Museli navíc začít šetřit, aby se mohli v co největší míře sletu osobně zúčastnit – odcestovat do Prahy a pobývat tam několik dní. Rovněž bylo zapotřebí mnohdy i zainvestovat do nových krojů. Čsl. Orel přitom doufal, že by na sletu mohlo ke společným prostným nastoupit 30 tisíc cvičenců. Počítalo se samozřejmě i s vystoupením branných oddílů, které měly dokumentovat aktivní orelský poměr k veškerým snahám vedoucím k národnímu uvědomění.

Patronem III. sletu Orelstva v Praze 1939 byl prohlášen sv. Vojtěch. Slet se totiž měl konat 600 let po přenesení jeho ostatků knížetem Břetislavem I. z Hvězdna do Prahy.[52] Sjezdem bylo dále rozhodnuto o částečné změně stanov Československého Orla, do kterých byly přidány i odstavce týkající se branné výchovy. Její součástí měl být mj. základní střelecký výcvik, pro který se Čsl. Orel chystal zřizovat střelnice. Tím byl doplněn Odstavec 6., který říkal, že jedním z úkolů Československého Orla je: *„Zřizovati hřiště, střelnice, rekreační tábory, chaty, závodní dráhy, tělocvičny, stadia a stavěti útulny, ozdravovny, ústavy vychovávací a spolkové domy.“*[53]

Ve čtvrtek 26. srpna 1937 se konala porada vedoucích činovníků ČsAAU se zástupci tělovýchovných svazů. Jednalo se o úpravě smlouvy a podmínek účasti jednotlivých závodníků na soutěžích pořádaných ČsAAU. Za Čsl. Orla se zde účastnil Vojtěch Jílek, který souhlasil s novými návrhy unie. Podle nich byla dána každému členovi Čsl. Orla možnost být prostřednictvím ústředí Čsl. Orla

[52] Orelský věstník: List středočeské orelské župy Pospíšilovy, VIII., 1938, č. 1, s. 4–5.

[53] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 1, Zápisy ze schůzí ústřední rady 1938–1947, Návrh na změnu stanov Čs. Orla.

registrován jako řádný člen ČsAAU. Nebylo tedy nově třeba, aby se jednota, v níž byl jednotlivec členem, či dokonce ani ústřední rada, staly členskými spolky ČsAAU. Takto registrovaný jedinec měl následně možnost zúčastnit se všech závodů vypsaných ČsAAU nebo jejími správními orgány. Další změnou bylo, že závody pořádané Čsl. Orlem (ústřední, župní okrskové či závody jednot) nepodléhaly registračním předpisům ČsAAU, a tak se jich mohli zúčastnit soutěžící jak v unii registrovaní, tak i neregistrovaní. V případě neregistrovaných ale museli být závodníci členy Čsl. Orla.[54]

Ústřední rada Čsl. Orla udělila Františku Leinerovi na svém plenárním zasedání, které proběhlo na 29. června 1937, nejvyšší orelské vyznamenání – zlatou medaili „Čsl. Orel – Zásluze!“ Bylo to především za jeho průkopnickou činnost a směrnice brannosti, které razil v orelských řadách. Na této schůzi se opět řešily záležitosti týkající se Slovenska. Zprávu o organizačních záležitostech na Slovensku a předpokladech pro zdárný rozvoj orelské myšlenky tamtéž podal Karel Fanfrdla. Dosavadní III. náměstek starosty Čsl. Orla Matej Huťka byl ústřední radou jednomyslně zbaven funkce, a to z důvodu nekonání svých povinností. Kromě toho zde došlo k definitivnímu schválení termínu konání III. celostátního orelského sletu. Ten byl naplánován na 2. až 6. července 1939. Zahajovací den měl být dnem brannosti. Hlavním sletovým dnem měla být středa 5. července 1939, kdy byly na programu průvod, vystoupení členstva a národopisné slavnosti. Slet měl být zakončen dnem orelské mládeže, společným vystoupením veškerého Orelstva a velkou náboženskou a národní manifestací. V zásadě bylo také dohodnuto, že se sletu zúčastní žactvo, dorost i členstvo současně (tedy ve stejných termínech).[55]

Na 76. výroční schůzi Čsl. Orla, která se konala v prosinci 1937, předložil Rostislav Slavotínek jednatelům ke schválení smlouvu mezi Čsl. Orlem a ČsAAU. Jednatelé pak měli za úkol smlouvu posoudit a zhodnotit a na příští schůzi ji předat předsednictvu ke schválení. Rostislav Slavotínek rovněž na schůzi oznámil, že příští sjezd župních náčelníků a náčelnic se bude konat ve dnech 8. a 9. ledna 1938

[54] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXII., 1937, č. 15–16, s. 189–190.
[55] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXII., 1937, č. 12–13, s. 135.

v Brně. Na pořadu zde měla být přehlídka prostných, mělo se jednat o programu tělovýchovných podniků na rok 1938 a o zkušebním řádu branného kurzu. Na schůzi též zazněla informace o výsledcích přehlídky sletových prostných, jejímž hlavním cílem bylo zjistit, zda navržené prostné sestavy cvičencům vyhovují. Rostislav Slavotínek zde oznámil, že navržené sestavy jsou pro žáky a členky nevyhovující, a to především z hlediska náročnosti, ale pro žačky, dorostence, dorostenky a členy zcela vyhovující.[56]

Na počátku roku 1938 se Julie Nečasová vzdala funkce náčelnice orlic. Tuto funkci vykonávala 17 let. K jejímu rozhodnutí ji vedly zdravotní důvody. Necítila se natolik dobře, aby mohla naplno v předsletovém roce tuto funkci vykonávat. Za její práci, a především za to, že pozvedla ženský orelský tělocvik na takovou úroveň, se kterou se nemohla rovnat takřka žádná jiná zahraniční katolická organizace, jí byla udělena zlatá plaketa „Československý Orel – Zásluze“.[57]

Začátkem roku 1938 zaznamenal Čsl. Orel veliký rozvoj na Podkarpatské Rusi. Během jednoho měsíce zde bylo založeno dokonce 43 nových jednot. Předpokládalo se, že signál k jejich zakládání daly organizační a branné kurzy, které koncem roku 1937 pořádal Čsl. Orel v Užhorodu a Michalovcích. Nejvýchodnější jednota Čsl. Orla sídlila ve Vyšné Apši.[58]

V neděli 10. dubna 1938 se konal v tělocvičně Šrámkových sociálních domů v Brně Na Ponávce č. p. 2a VII. řádný sjezd Československého Orla.[59] Zahájil ho svým projevem starosta Čsl. Orla Jan Šrámek. Následně zde došlo k volbě předsednictva. Starostou byl zvolen opět Jan Šrámek. I. náměstkem starosty byl jmenován opět František Leiner, II. náměstkem starosty Josef Polák, náčelníkem Čsl. Orla Vojtěch Jílek (viz příloha 246), náčelníkem Orlů Rostislav Slavotínek a náčelnicí Orlic Marie Jelínková. Kromě toho zde došlo k lehké úpravě stanov Čsl. Orla a také k založení nové župy. Ta vznikla na Podkarpatské Rusi a do-

[56] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 1, Zápisy ze schůzí ústřední rady 1938–1947, VII. období – Zápis ze 76. schůze předsednictva Čsl. Orla za dne 16. prosince 1937.
[57] Orelský věstník: List středočeské orelské župy Pospíšilovy, VIII., 1938, č. 2, s. 6.
[58] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXIII., 1938, č. 6, s. 62.
[59] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXIII., 1938, č. 4, s. 37.
Orelský věstník: List středočeské orelské župy Pospíšilovy, VIII., 1938, č. 4–5, s. 7.

stala název Řeckokatolická župa Čsl. Orla na Podkarpatské Rusi a východním Slovensku.[60] Sjezd zakončil František Leiner, který ho po odchodu Jana Šrámka řídil.

Dne 10. května 1938 vydaly Čsl. Orel, Sokol a SDTJ dohodnuté společné prohlášení s provoláním, že všechny tři tělovýchovné organizace jsou nerozlučně spjaty společnými osudy a jsou věrni své vlasti na život a na smrt:[61]

„Spjati nerozlučně společnými osudy a věrni své vlasti na život a na smrt, stojíme v jediném ukázněném šiku k obraně hranic i ústavy samostatného československého státu za všech okolností a do všech důsledků.

Jeden a půl milionu našich odhodlaných příslušníků jest připraveno dáti oddaně a nebojácně svou tělesnou sílu i mravní zdatnost do služeb republiky. Ve znamení pravdy, práva a spravedlnosti budeme bránit celistvost rodné půdy, demokratickou svobodu a státní samostatnost. Život nesvobodný jest horší než smrt. Žádné oběti pro republiku se nelekáme!

Ve chvílích, do nichž se dívají dějiny, důvěřujeme sobě, spoléháme na sebe a činně uplatňujeme nezlomitelnou vůli žít jako svobodný národ a stát. Nebude a není v tom směru mezi námi rozdílu. To vyznáváme v dobách dobrých i zlých prací a činy.

Branností všeho našeho lidu zajišťujeme bezpečný vývoj státu. Jsme přesvědčeni, že i mládež odchovaná sportem půjde s námi.

Jsme jeden duch a jedna vůle!

V Praze dne 1. května 1938“[62]

[60] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXIII., 1938, č. 7–8, s. 73–75.

[61] Zprávy k VIII. sjezdu Čsl. Orla. (1947). Brno: Typos, s. 15–16.
Starosta ČOS Stanislav Bukovský se tedy ve světle odpovědnosti za případnou pomoc při obraně republiky smířil i se spoluprací s „nepřátelským“ Čsl. Orlem. Podepsání tohoto prohlášení, na jehož přípravě se podílelo i Ministerstvo národní obrany, předcházelo společné jednání o přípravě zákona o branné výchově, o kterém bude ještě pojednáváno.
Národní archiv, Fond ČOS, Karton 110, Korespondence dr.Bukovského s dr.V.Jílkem, náčelníkem Československého orla, o sjednocení tělovýchovy.
Národní archiv, Fond ČOS, Karton 111, Přednosta VI. Odboru Bukovskému, 17. 12. 1937.

[62] Venkov: orgán České strany agrární, XXXIII., 1938, č. 102, s. 3.
Polední list, XII., 1938, č. 120, s. 12.

K světovým událostem a valícímu se nacismu zaujal Čsl. Orel zásadní odmítavé stanovisko, o kterém informoval členstvo v 11. čísle Ústředního listu Orla: *„Nacismus pro nás znamená zvrácenou lásku k národu, šovinismus, fašismus nám jest nyní novým nepřítelem. Katolík nemůže být šovinistou, tedy vlastencem v moderním slova smyslu.“*[63]

Čsl. Orel však musel řešit i další problémy. Na stupňující se provokace Henleinovy Sudetoněmecké strany a ozbrojené střety s henleinovskými bojůvkami povzbuzovanými z Německa odpověděl Čsl. Orel výzvou do orelských řad k připravenosti k obraně vlasti. Dne 22. září 1938 vyzval v rozhlase říšský náčelník Čsl. Orla Vojtěch Jílek členy ke svědomitému plnění povinností vůči vlasti a národu.[64] Následující den, 23. září 1938, vydalo předsednictvo Čsl. Orla rozkaz o pohotovosti členstva od 17 do 50 let. Členům bylo uloženo, aby čekali připraveni na okamžik, kdy je vlast zavolá. Až to tohoto okamžiku měli povinnost účastnit se všech příprav a prací ve svých jednotách. Jednalo se o práce vedoucí k zajištění dobrého chodu všech složek jednotám svěřených. „Nevojáci“ měli být naopak k dispozici politickým a policejním úřadům. Každou hodinu byla zajištěna pohotovost jedné stálé hlídky, jejímž úkolem bylo v případě vyzvání svolat členstvo zařazené do stráží či oddílů pořádkové služby a přidělené CPO (Civilní protiletecká obrana). Toto opatření způsobilo v jednotách Čsl. Orla brannou pohotovost. Po vyhlášení mobilizace v sobotu 24. září 1938 stáli „vojenští“ orlové na svých místech u svých oddílů a „nevojáci“ se plně zapojili do pořádkových a ochranných služeb v obcích.[65] V této době se ovšem již dny nezávislého Československa chýlily ke svému konci.

Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXIII., 1938, č. 9, s. 97.

[63] *Zprávy k VIII. sjezdu Čsl. Orla.* (1947). Brno: Typos, s. 15–16.
Národní archiv, Fond Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Karton 132, sg.109-8/59 (Vývoj a činnost katolické tělovýchovné jednoty Orel), Sicherheitsdienst–RFSS, SD–Leitabschnitt Prag, Prag, den 1.2.1940.

[64] Vejvar, S. (2014). *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika), s. 349–350.

[65] Orelský věstník: List středočeské orelské župy Pospíšilovy, VIII., 1938, č. 10, s. 3.
Zprávy k VIII. sjezdu Čsl. Orla. (1947). Brno: Typos, s. 10–12.

11.1 Osamostatňování slovenského Orla od brněnského ústředí

Schválená změna stanov, která v roce 1930 zahájila vlastní reorganizaci Čsl. Orla, neměla mezi slovenskými orly příliš pochopení. Důvodem dalších komplikací bylo, že do roku 1930 existovaly na Slovensku pouze jednoty Čsl. Orla s vlastními stanovami. Slovesné župy a zemská rada slovenského Orla se sídlem v Trnavě totiž nebyly právnickými osobami, ale pouze pomocnými správními sbory. Reorganizační práce tak byly na Slovensku zahájeny až v lednu 1933. Dokončeny byly teprve po 20 měsících.[66]

Napětí mezi ústředím a slovenským Orlem tak neustále vzrůstalo. Aktivitu totiž vyvíjeli, i když již v menší míře než v době navrhování a schvalování stanov, i autonomisté a separatisté. V menší míře proto, že k určitému kompromisu, zklidnění a vzájemné shodě došlo na poradě v Nitře dne 5. června 1933, kde se sešli zástupci orelského ústředí se zástupci slovenských žup a nitranské jednoty. Zde se dohodla další spolupráce a shoda, a to především díky tomu, že si všichni našli společného nepřítele v podobě Sokola. Opět se zde kritizovala jeho „rozpínavost“.[67]

V roce 1934 si ovšem Čsl. Orel na Slovensku začínal také čím dál tím více stěžovat na těžkosti, které mu reorganizace celého spolku přinesla. Upozorňoval, že i místní župy jsou kvůli změnám pracovně velmi přetíženy. To se údajně mělo projevit ztrátou vlastní iniciativy, a to především ve dvou velice důležitých částech orelské práce – tělovýchově a osvětové činnosti. Tělovýchovný a osvětový plán slovenského Orla pro rok 1934 byl totiž ještě stanoven v tuto dobu již nefungující zemskou radou, bez které, jak se ozývalo ze Slovenska, nebylo pro tento rok možné zadané úkoly splnit. Čsl. Orel na Slovensku tvrdil, že bez svého zemského vedení není takřka schopen fungovat. Problémem ovšem bylo, že stále nebyla dokončena jeho župní reorganizace. Vyzýval navíc vedení Čsl. Orla, aby mu umožnilo obsa-

[66] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 20–21, s. 239.

[67] Grexa, J. (1971). *Orol na Slovensku v r. 1919 – 1938* (Rigorózní práce, Univerzita Komenského v Bratislave, Bratislava, Československo), s. 105–109.

dit svými lidmi některé funkce v ústředních sborech. Tento krok měl slovenskému Orlu významně pomoci s vyřešením jeho problémů a zodpovězení některých organizačních otázek. Činnost těchto pracovníků se měla následně odrazit v pracovním programu pozdějšího Zemského svazu žup Čsl. Orla na Slovensku, který plánovali zástupci Čsl. Orla ze Slovenska vybudovat. Tento svaz měl následně přizpůsobit svůj pracovní program potřebám Slovenska.[68]

Tento rok nechal také III. náměstkem starosty Čsl. Orla Matej Huťka vytisknout v časopise Slovák následující prohlášení:

„Všetci orolskí pracovníci na Slovensku pracovali sme a pracujeme jen preto, že v ňom sme videli a vidíme čiste katolícku a rýdze slovenskú organizáciu. Ak by Orol na Slovensku nemal byť slovenským, tak radšej nechceme mať žiadneho Orla.“[69]

Zmíněný VI. valný sjezd Čsl. Orla se rozhodl řešit i reorganizaci Čsl. Orla na Slovensku: *„ …Sjezd Čsl. Orla ukládá ústřední radě, aby na základě postulátů slov. žup, předložených ústřední radě návrhem župy Hlinkovy, pokud neodporují stanovám, vypracovány byly stanovy Zemského svazu žup na Slovensku, které vypracuje šestičlenná komise, stanovená ústřední radou Čsl. Orla, a podá příští schůzi ústřední rady k projednání. Tato ústřední rada budiž svolána do konce r. 1934. Sobotní schůze ústřední rady (13. X.) stanovila již tuto komisi takto: Kostelka, Červenka,*[70] *Krejčí, Huťka, Izakovič a Malý… “* Bylo tedy rozhodnuto o seskupení slovenských orelských žup do tamního zemského svazu.

Jako základ pro jednání přinesli slovenští členové komise usnesení Hlinkovy župy, která žádala pro svaz schválení následujících kompetencí:

[68] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 9–10, s. 106–107.
[69] Slovák: Politický a spoločenský týždenník, XVI., 1934, č. 1, s. 8.
[70] Vladimír Červenka však nedlouho po svém jmenování do této funkce na své členství v komisi rezignoval a byl nahrazen starostou Kadlčákovy župy, kterým byl Karel Kavík (viz příloha 247).
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 22, s. 253.

1. Svaz vydává legitimace pro všechny příslušníky Čsl. Orla na Slovensku (tímto byl napaden § 8 stanov Čsl. Orla, který dával tuto pravomoc jedině sjezdu Čsl. Orla)
2. Určuje odznak Čsl. Orla na Slovensku (tímto návrhem došlo k napadení § 15 stanov Čsl. Orla, který přisuzoval tuto pravomoc sjezdu)
3. Schvaluje kroje a úbory pro všechny kategorie členstva na Slovensku (podle stanov náležela i tato pravomoc sjezdu Čsl. Orla)
4. Rozhoduje o zahraničních vystoupeních Čsl. Orla na Slovensku
5. Rozhoduje o změnách svých stanov (napaden § 8 stanov Čsl. Orla, který dával tuto pravomoc jedině sjezdu Čsl. Orla)
6. Rozhoduje o majetku slovenských jednot, žup i svém[71]

Slovenským zástupcům zde bylo vysvětleno, že přijetí jejich požadavků by porušilo základní principy stanov hlavního spolku a že původně bylo myšleno, že Zemský svaz žup Čsl. Orla na Slovensku bude organizací pomocnou, jejímž úkolem bude zprostředkování orelského života na Slovensku. Slovenské požadavky ale spíše odpovídaly vrcholné organizaci, která by měla s původní Čsl. Orlem společné snad pouze jméno. Během jednání se sice podařilo některé požadavky Slováků odstranit a jiné zmírnit, ale i přesto trvali slovenští zástupci na takové konstrukci stanov svazu, která nebyla pro vedení Čsl. Orla přijatelná, neboť odporovala zákonům spolkového života. Slovenští zástupci tak trvali na projednání svých požadavků na ústřední radě, čemuž bylo vyhověno, a to především z toho důvodu, aby byla ukázána dobrá snaha věc řešit. Čsl. Orlu na Slovensku však byla schválením stanov umožněna nová pracovní působnost.[72]

Dne 1. března 1935 byly problematické stanovy Zemského svazu žup Čsl. Orla na Slovensku podány Zemskému úřadu v Bratislavě ke schválení. Ležely zde až do 19. listopadu 1935, kdy je Zemský úřad v Bratislavě Čsl. Orlu vrátil se zamítavým stanoviskem. Mezitím však zveřejnil člen ústřední rady Čsl. Orla Alexej Izakovič spolu s mladšími radikály ze Slovenska ostrou polemiku o organizaci Čsl. Orla.

[71] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXI., 1936, č. 7, s. 77.
[72] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XX., 1935, č. 2, s. 15.

Dne 11. srpna 1935 pak dokonce zveřejnil v deníku *Slovák* článek s názvem *„Čo s naším Orlom“*, ve kterém stálo: *„ ...Priznám sa, že pri všetkej túžbe po čím skoršom usporiadanie zväzu som vzal s istou radosťou na vedomie toto oddialenie... “* V další části článku bylo slovenské Orelstvo vyzýváno, aby na schválení stanov nečekalo a zařídilo se bez nich.[73]

V letech 1935–1938 tak pokračovala roztržka mezi orelským ústředím a slovenským Orlem, a to i přesto, že byl v prosinci 1935 vyloučen z řad Orelstva Karol Sidor, který se snažil již v letech 1932–1933 prosadit se svými spolupracovníky nové stanovy,[74] které by slovenského Orla odtrhly od celostátní organizace. Tyto roky by se daly charakterizovat jako období dvojvládí. Ústředí, které považovalo činnost slovenského Orla za nelegitimní, se totiž i nadále snažilo vést slovenské Orelstvo, které ho však, až na výjimky, příliš nerespektovalo. Veškerá korespondence tak byla spíše jednostranná, protože Slováci na zaslané dokumenty a výzvy neodpovídali. Na Slovensku tak byla orelská činnost vyvíjena v rámci legálně ustanovených jednot a žup, které šly samostatnou cestou.[75]

Kvůli déletrvajícím sporům mezi vedením Čsl. Orla a zástupci Čsl. Orla na Slovensku, kteří nezřídka kdy zveřejňovali další provokativní články v časopisu *Slovák*,[76] bylo na 17. listopad 1935 svoláno již dříve zmíněné zasedání ústřední rady Čsl. Orla. Ještě před zahájením referátu žádal jeden ze slovenských zástupců v ústřední radě, aby byl tento bod odsunut a jednalo se nejprve o organizačních

[73] Slovák: Politický a spoločenský týždenník, XVII., 1935, č. 181, s. 8.

[74] Záminku k vypracování stanov samostatného slovenského Orla dalo v podstatě IV. lehkoatletické mistrovství Čsl. Orla mužů v roce 1932 (o něm však bude ještě pojednáváno). Slovenští atleti, kteří na něj přijeli, se zde neprokázali platnými orelskými registracemi, a tudíž jim nebylo dovoleno závodit. V podstatě se ale jimi ani prokázat nemohli. Nové registrace byly zavedeny v roce 1932 a slovenský Orel jejich vydávání kvůli svým sporům s ústředím bojkotoval. Předem avizoval, že je začne vydávat až po vzniku Slovenského zemského svazu Orla. Tato aféra následně vyvolala na Slovensku rozhořčení, které vyvrcholilo návrhy na odtržení slovenského Orla od celostátní organizace. Byl tedy narychlo vytvořen „Zväz Čsl. Orla na Slovensku“ a vypracovány jeho stanovy. Ty byly také zaslány zemskému úřadu. Dne 20. ledna 1933 ale přišel přípis číslo 434 983/8a-192 se zamítavým stanoviskem, a to především kvůli ne zcela vyjasněnému vztahu k brněnskému ústředí Čsl. Orla.
Grexa, J. (1971). *Orol na Slovensku v r. 1919 – 1938* (Rigorózní práce, Univerzita Komenského v Bratislave, Bratislava, Československo), s. 102–105.

[75] Tamtéž, s. 117–118.

[76] Slovák: Politický a spoločenský týždenník, XVII., 1935, č. 254, s. 12.

věcech Zemského svazu žup Čsl. Orla na Slovensku.[77] Žádal, aby bylo učiněno ustanovení tohoto svazu ke dni 15. prosince 1935, a to bez ohledu na to, že jeho stanovy nebyly dosud schváleny. Slovenským delegátům bylo vysvětleno, že nemůže dojít k ustanovení svazu, dokud nebudou jeho stanovy schváleny příslušnými úřady. Ti však na protest opustili schůzi.[78]

Po zjištění faktu, že Zemský úřad v Bratislavě odmítl schválit stanovy Zemského svazu žup Čsl. Orla na Slovensku, se ústřední radě dostalo plné satisfakce. Toto stanovisko zachránilo jednak prestiž Čsl. Orla, a jednak i slovenské delegáty před ostudou, která by dozajista vznikla, kdyby byla svolána ilegální schůze neschválené organizace, která se nazývala státotvornou. Základním nedostatkem, na který Zemský úřad v Bratislavě upozorňoval, i když jeho zamítací nález obsahoval celkem dvanáct bodů, bylo, že svaz slovenských žup neměl ve svých stanovách vyjasněn vztah k mateřskému spolku. Po tom, co předsednictvo Čsl. Orla obdrželo zamítací nález Zemského úřadu v Bratislavě, se rozhodlo, že je nutno znovu svolat komisi, která by provedla změny stanov, které byly doporučeny příslušným úřadem. Komise byla svolána dvakrát, ale žádný z jejích slovenských členů se nedostavil ani se neomluvil. Předsednictvo Čsl. Orla tak považovalo další svolávání této komise za bezpředmětné a rozhodlo se, že podá ústřední radě následující návrhy:

1. Odvolat dosavadní komisi pro redakci stanov svazu žup
2. Svolat novou komisi, která by urychleně provedla redakci stanov svazu žup
3. Do této nové komise nedovolit vstup žádnému z dosavadních slovenských členů, ale naopak zvolit do komise nové slovenské členy

[77] Vznik tohoto svazu, na kterém zástupci Slovenska trvali, byl samozřejmě v nesouladu se schválenými orelskými stanovami z roku 1930, podle kterých mělo být členstvo Čsl. Orla organizováno pouze na úrovni jednot, žup a ústředí. Vznik Zemského svazu žup Čsl. Orla na Slovensku přidal do této struktury čtvrtý prvek, jehož stanovy přinesly ústředí Čsl. Orla veliké těžkosti, a to nejen v průběhu jejich tvorby a schvalování. Vedení Čsl. Orla totiž vědělo, že bude také muset do budoucna řešit otázku právního poměru Zemského svazu žup Čsl. Orla na Slovensku k ústřednímu spolku.

[78] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XX., 1935, č. 22, s. 254–255.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XX., 1935, č. 23–24, s. 271.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXI., 1936, č. 7, s. 75–80.
Slovák: Politický a spoločenský týždenník, XVII., 1935, č. 261, s. 1.

Zástupci slovenských žup, kteří byli současně členy ústřední rady, vydali po svém demonstračním odchodu provolání, které uveřejnil opět časopis *Slovák*. V něm bylo slovenské Orelstvo vyzýváno, aby přerušilo s ústředím své styky. Matej Huťka, III. náměstek starosty Čsl. Orla, začal používat titul „dočasný vedúci slov. Orla“. Delegáti slovenských žup, kteří byli zároveň členy ústřední rady, se rovněž sešli k poradě, aby si zvolili novou prozatímní vládu nad „neexistující organizací slovenského Orla“. Tam došlo k rozhodnutí, že Matej Huťka povede slovenského Orla po stránce organizační (jako starosta), Hlinkova župa po stránce osvětové a Imrich Izakovič a Viera Bachingerová-Onofrejová po stránce tělovýchovné. Alexej Izakovič byl navíc pověřen vydáváním samostatného časopisu *Slovenský Orol*.

Dalším projevem těchto snah, podporovaných zejména Alexejem Izakovičem, byl pokus o založení samostatného svazu slovenského Orla. Když „funkcionáři“ zjistili, že nebude možné ustanovit svaz, který by byl prozatím bez jednot, neboť na Slovensku stále fungovaly jednoty Čsl. Orla, snažili se o vybudování Orla na Slovensku obráceným způsobem – tedy od jednot. Alexej Izakovič tedy založil první dvě „skupiny slov. Orla“ u Nových Zámků a podal jejich stanovy ke schválení. Ty však byly úředně zamítnuty. Veškerá tato činnost byla bedlivě sledována předsednictvem Čsl. Orla. Tomu postupně docházela trpělivost a rozhodlo se jednat. Učinilo tedy ústřední radě několik návrhů:

1. Matej Huťka, jakožto III. náměstek starosty Čsl. Orla, se postavil do čela slovenských členů ústřední rady. Podepsal provolání o přerušení styků s Brnem, používá titul „dočasný vedoucí slovenského Orla“ a podepsal článek *„Prečo vychádzame“* v prvním čísle časopisu *Slovenský Orol*. Toto jednání se podle předsednictva Čsl. Orla jasně nesrovnávalo s postavením, jaké v organizaci měl, neboť se dopustil přestupku a porušení orelské kázně. Proto navrhlo předsednictvo ústřední radě:
   a) udělit Mateji Huťkovi přísnou důtku
   b) zakázat Mateji Huťkovi používat v budoucnu jiného označení, než jaké plynulo ze stanov Čsl. Orla

c) vyslovit možnost, že pokud by se opakovalo jeho provinění proti jednotnosti Čsl. Orla, byl by zbaven všech členských funkcí.

2. Rovněž provolání slovenských delegátů bylo předmětem jednání a šetření předsednictva Čsl. Orla, které se usneslo, že všichni ti, kteří svým jménem podepsali bez schválení žup toto provolání, se dopustili přestupku porušení orelské kázně a poškození Čsl. Orla. Jednalo se o pány Vaška a Moravčíka, kterým navrhovalo předsednictvo rovněž udělit důtku.
3. Předsednictvo Čsl. Orla se rovněž zabývalo jednáním Alexeje Izakoviče – člena ústřední rady za župu Cyrilometodějskou:
   a) Alexej Izakovič vyzval otevřeně v časopise *Slovák*, aby Orelstvo na Slovensku nečekalo na schválení stanov svazu slovenských žup a zařídilo se bez nich. V tomto článku rovněž vybízel ke svolání slovenského Orelstva a v uvedení v život Zemské ústředí – tedy k rozporu v organizaci.
   b) Tímto článkem z 11. srpna 1935 vyvolal Alexej Izakovič celou kampaň polemických článků, které směřovaly k tomu, aby se slovenské Orelstvo osamostatnilo.
   c) V lednu 1936 oznámil Alexej Izakovič předsednictvu Čsl. Orla, že bude vydávat samostatný časopis *Slovenský Orol*. Předsednictvo ho upozornilo, že vydávat tento časopis není třeba, neboť na Slovensku vycházel časopis *Stráž Tatier*.
   d) Předsednictvo Čsl. Orla kladlo také Alexeji Izakovičovi za vinu, že se pokusil rozvrátit jednotnou orelskou organizaci na Slovensku tím, že z jeho iniciativy byly založeny dvě „pokusné skupiny slovenského Orla“.
   e) Alexej Izakovič svojí novinářskou a organizační činností vyvolal ovzduší, které mělo vésti k odvratu slovenských jednot od Čsl. Orla a nabádal k neustálému přerušení jednání s ústřední radou.

Předsednictvo Čsl. Orla bylo toho názoru, že chování Alexeje Izakoviče bylo nejen v rozporu s jeho členstvím v ústřední radě, ale ohrožovalo i orelskou jednotu a kázeň. Předsednictvo Čsl. Orla vzhledem k této nebezpečné činnosti Alexeje Izakoviče navrhlo, aby Alexej Izakovič:

1. byl podle § 9. odst. 3. písm. c) stanov Čsl. Orla zatím zbaven všech funkcí v Čsl. Orlu.
2. Ústřední rada zakázala Alexeji Izakovičovi další vydávání časopisu *Slovenský Orol*.

Záležitosti Slovenska se následně projednávaly na plenární schůzi ústřední rady v Brně dne 29. března 1936, které se zúčastnili zástupci 24 žup (dvě slovenské župy vyslaly své pozorovatele). Ústřední rada jednala nejdříve o návrzích na svolání nové komise pro redakci stanov svazu žup. Bylo usneseno, aby komise byla šestičlenná. Nejprve do ní byli navrženi Jaroslav Řehulka z Olomouce, Vladimír Červenka z Prahy a Vladimír Kučera z Brna. Další tři členové komise měli být určeni podle návrhu slovenských žup. Ústřední rada pak jednomyslně schválila disciplinární tresty, které jí předložilo předsednictvo Čsl. Orla.[79] Alexej Izakovič se proti rozhodnutí ústřední rady sice odvolal, ale jeho platnost byla potvrzena na jejím zasedání dne 24. října 1937.[80]

Na neděli 13. prosince 1936 byla do Brna svolána již dříve zmíněná plenární schůze ústřední rady Čsl. Orla, aby projednala nejaktuálnější problémy celého spolku. Řešila se na ní i vzniklá situace na Slovensku. Byla zde podána situační zpráva a zmíněny některé problémy, které se již podařilo překonat. Rovněž byly navrženy kroky ke konečnému a brzkému zorganizování orelského hnutí na Slovensku a vysloveno přání, aby doba předsletových příprav nebyla řešením slovenské otázky výrazněji narušena.[81]

Dne 2. ledna 1937 se v Žilině konala porada zástupců jednotlivých slovenských žup, na které byl zvolen nový vrcholný slovenský orgán – Správa slovenského Orla. Jeho předsedou byl zvolen dlouholetý orelský funkcionář Andrej Marsina. Celý rok 1937 se měl následně podle něj nést v duchu brannosti. Slovenský Orel měl samozřejmě brannou přípravu ve vlastní režii. Již ve dnech 31. ledna až 2. února

[79] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXI., 1936, č. 7, s. 76–80.
[80] Vydávání časopisu *Slovenský Orol* bylo sice Alexeji Izakovičovi zakázáno, ten ale zákazu nedbal.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXII., 1937, č. 20, s. 234.
[81] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXI., 1936, č. 23–24, s. 268–270.

1937 se v Ružomberoku konal zemský branný kurz, jehož programem byla např. ideová výchova, dále tělesný výcvik, pochodová cvičení, pořadová cvičení, hry, spojovací technika, topografie či hygiena a první pomoc. Správa slovenského Orla také vyzvala veškeré své jednoty, aby po vzoru Čech a Moravy začaly zřizovat své vlastní branné odbory. Pod novým vedením se ale rozproudila také další orelská činnost. Dne 29. srpna 1937 se konala porada župních náčelníků a náčelnic, kterými byl ustanoven Zemský tělovýchovný poradní sbor. V této době čítal Orel na Slovensku okolo 20 tisíc členů.[82]

Ve slovenském Orlu se však začali také pozvolna prosazovat členové, kteří směřovali k separaci a fašizaci. Objevila se řada protičeských i protičeskoslovenských projevů. Některé z nich byly dokonce vyšetřovány policií.[83]

V neděli 10. dubna 1938 se konal v tělocvičně Šrámkových sociálních domů v Brně Na Ponávce č. p. 2a již dříve zmíněný VII. řádný sjezd Československého Orla.[84] Ten se musel ale také zabývat stále neutěšenou situací na Slovensku. Bylo zde navrženo, že by se tato dlouhotrvající krize mohla řešit zbavením se rebelujících členů, kteří odboj drželi pohromadě, a započetím nové organizační práce, ke které však bylo nutno ustanovit nové vedoucí.[85]

Vyvrcholením snah o oddělení slovenských žup od Čsl. Orla měl být v roce 1938 III. zemský slet orla v Žilině. Zde se však ukázalo, že Slovensko není v myšlence oddělení zcela jednotné. Jednalo se totiž spíše o župní slet – slet župy Svet. Hurbana-Vajanského, který byl sice obeslán všemi slovenskými župami, ale rozhodně ne všemi jednotami. Dalo by se tedy říci, že tento slet vzhledem nízké účasti velmi zklamal. Byl zahájen v sobotu 13. srpna. Hlavním sletovým dnem však byla neděle 14. srpna. Tento den byl na programu např. průvod, ve kterém pochodovalo 4 200 orlů v krojích. Tohoto čísla běžně dosahoval Čsl. Orel v Čechách a na Moravě při župních akcích. Také na cvičištích se více řečnilo

[82] Grexa, J. (1971). *Orol na Slovensku v r. 1919 – 1938* (Rigorózní práce, Univerzita Komenského v Bratislave, Bratislava, Československo), s. 122–123.
[83] Mezi ně patřil např. projev studenta Pavča na orelské akademii dne 31. října 1937.
Grexa, J. (1971). *Orol na Slovensku v r. 1919 – 1938* (Rigorózní práce, Univerzita Komenského v Bratislave, Bratislava, Československo), s. 125–126.
[84] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXIII., 1938, č. 4, s. 37.
[85] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXIII., 1938, č. 7–8, s. 82–83.

a agitovalo, než cvičilo. Cvičení členek nebylo např. dokončeno, a to z toho důvodu, že jich dobrá polovina předepsané cviky neovládala. Samostatná organizace sletu bez pomoci z ústředí tedy naprosto zklamala, což bylo jistě mnohými lidmi v Čsl. Orlu vnímáno jako zadostiučinění.[86]

11.2 Kurzy

Snahy Čsl. Orla o vybudování stálé a silné celorepublikové organizace, které označil koncem 20. let jako svou prioritu, přispěly k tomu, že se ústřední rada Orla rozhodla uspořádat na přelomu let 1929 a 1930 veliký organizačně-tělovýchovný kurz. Ten byl naplánován tak, že proběhne ve dvou částech po dvou týdnech. Termínem první části byl zpočátku zvolen prosinec 1929, termínem druhé části bylo jaro 1930. Programem prosincové části byla teorie veškeré tělovýchovné práce a tělocviku v tělocvičnách. V jarním kurzu se pak účastníci zaměřovali na tělovýchovu, která byla určena pro venkovní hřiště.[87] Celý kurz byl organizován ve dvou odděleních, a to pro členky a pro členy. Hlavním cílem tohoto kurzu bylo, aby z něj vyšli odborníci s teoretickými i praktickými znalostmi a dovednostmi, kteří budou schopni organizovat tělovýchovu a kurzy na úrovni žup a okrsků (viz příloha 248, 249). Každá župa proto získala právo vyslat na tento kurz jednoho člena a jednu členku. Podmínkou přijetí ale bylo, že vyslaní zástupci žup nebudou tělovýchovní začátečníci. Měli tedy být již vyškoleni v státních či orelských tělovýchovných kurzech.[88]

Další z „významných kurzů“ plánovala ústřední rada Orla uspořádat na návrh náčelnické rady v roce 1930. Místem této I. ústřední orelské školy, jak byla celá akce nazývána, bylo zvoleno Brno. Přesné termíny školení nebyly koncem roku 1929 stále známy. Vědělo se pouze, že v zimě (leden, únor) proběhne první dvoutýdenní školení, jehož součástí budou pořadová, nářaďová a prostná cvičení, rytmika, hry, zdravověda, „zimní sporty“ a dějiny tělesné výchovy a sportu. V letním dvoutýdenním pokračování měla být probírána lehká atletika, plavání a hry.

[86] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXIII., 1938, č. 17, s. 200.
[87] Almanach sportu a tělesné výchovy na rok 1931, roč. 1931, s. 99.
[88] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 18–19, s. 271.

Celá škola měla být opět rozdělena na ženskou a mužskou část, přičemž některé předměty byly samozřejmě naplánovány dohromady. Výuku měli zajišťovat lékaři, profesoři a odborníci z praxe.[89]

Celá probíraná látka byla přípravnou komisí, kterou tvořili František Leiner, Metoděj Večeřa, Julie Nečasová, Stanislav Cvek a Oldřich Pauler, rozdělena na tři části. Do první, která byla společná pro muže i ženy, patřily předměty teoretické, praktické a teoreticko-praktické. Do teoretických byla zařazena systematika (2 hod.), metodika (2 hod.), dějiny tělocviku (2 hod.), dějiny Orla (1 hod.), estetika (1 hod.), spolčovací a shromažďovací právo (1 hod.), předpisy o účasti školské mládeže v tělovýchovných spolcích (1 hod.), teorie zimních sportů (1 hod.), teorie plavání (1 hod.), úvod do rytmiky a gymnastiky (1 hod.), anatomie (6 hod.), první pomoc (2 hod.), fyziologie pohybu (2 hod.), zdravotní význam tělocviku (1 hod.), předpoklady pro moderní tělovýchovné směry v Československu (1 hod.) a veřejná vystupování (1 hod.). Praktickou výuku tvořily ukázky cvičebních hodin žactva (2 hod.) a ukázky postupu lyžařského výstupu (půlden). Teoreticko-praktická složka výuky se skládala ze skautingu, lehké atletiky a sportovních her (12 hod.). Muži pak měli ve svém programu cvičení pořadová (6 hod.), prostná (6 hod.) a prostná s náčiním (4 hod.), dále cvičení skupinová, úpoly, zápas a box (4 hod.), nářaďová cvičení (24 hod.), rytmiku (6 hod.), šerm šavlí (7 hod.) a práva a povinnosti vedoucích (2 hod.). Ženskou část tvořila pořadová (5 hod.) a prostná cvičení (5 hod.), prostná s náčiním (5 hod.), rytmika (21 hod.), plavání (4 hod.), nářaďová cvičení (14 hod.), lékařské přednášky pro cvičení žen (2 hod.), přednášky o dětské duši (1 hod.) a právech a povinnostech vedoucích (2 hod.).[90]

Ústřední rady Orla nakázala každé župě vyslat na školení minimálně jednoho kvalitního cvičitele a jednu cvičitelku, kteří museli školu pravidelně navštěvovat a na závěr se podrobit zkouškám. První část orelské školy proběhla ve dnech 9. až 23. února 1930 (viz příloha 250). Tento „zimní semestr“ zahájil František Leiner, který zdůraznil potřebu a nutnost stálého tělovýchovného vzdělávání se

[89] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 21–22, s. 316.
[90] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XV., 1930, č. 4, s. 53–55.

vedoucích. Připomněl také smysl a význam této „školy“. Z dalších významných orelských osobností zde promlouvali či zdravili kurzisty Metoděj Večeřa, Julie Nečasová, František S. Pospíchal a Jan Šrámek. Denní program kurzu pravidelně zahajovala „ranní rozcvičovací půlhodinka“. Po ní se účastníci rozešli do tělocvičen, kde dopoledne cvičili pořadová, prostná i nářaďová cvičení, gymnastiku a rytmiku. Odpoledne byly na programu teoretické přednášky a speciální cvičení, mezi která patřily např. šerm (viz příloha 251), plavání nebo hry. Kurzisty zde vedli skuteční odborníci, mezi kterými lze jmenovat docenta fyziologie na brněnské lékařské fakultě Ludvíka Drasticha, docenta na chirurgické klinice lékařské fakulty Vladimíra Nováka, autora řady publikací o dějinách tělocviku Václava Severu či tělovýchovného ředitele organizace YMCA Františka Miloslava Marka, který posluchačům předával své zkušenosti z lehké atletiky, táboření a her.[91]

Letní část školy (viz příloha 252) byla zahájena v Olomouci dne 29. června 1930. Na programu, který trval až do 12. července 1930, byla teorie i praxe, a to především sportovních disciplín. Do probíraného učiva však byly zařazeny i přednášky lékařské a z předvojenské výchovy (čtení map, orientace v terénu, stavění stanů atd.).[92] Výuky se opět ujali odborníci, a to jak z řad Čsl. Orla, tak i mimo něj. Zvláště hodiny Františka Miloslava Marka si kurzisté velice pochvalovali. Ten zde kromě lehké atletiky vyučoval také sportovním hrám, a to především basketbalu a volejbalu. Frekventantům se snažil předat maximum svých zkušeností, které nabyl při studiu na tělovýchovných školách organizace YMCA ve Springfieldu a Chicagu.[93] Kromě něj vyučovali lehké atletice také Vojtěch Jílek a Ladislav Kristek. S nimi byly probírány závodní řády. Součástí letního „soustředění“ byla samozřejmě i výuka plavání, kterou vedl na plovárně člen Čsl. Orla

[91] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XV., 1930, č. 5, s. 66–67.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XV., 1930, č. 2, s. 18–19.
[92] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XV., 1930, č. 13, s. 204.
Československý Orel. (1930). Brno: Československý Orel, (nestránkováno).
[93] Národní archiv, Fond YMCA, č. kartonu 4, signatura 8.
Tlustý, T., & Štumbauer, J. (2013). *Tělesná výchova a sport v organizacích YMCA a YWCA v meziválečném Československu.* České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, s. 39.

František Malík. Ten zde navázal opět na výuku Františka Miloslava Marka, se kterým účastníci v zimní části kurzu probrali všechny styly.[94]

Na dny 15. a 16. února 1930 byl do krkonošských Dolních Štěpanic naplánován český zemský orelský lyžařský kurz. Tohoto kurzu, kde zájemce vedli orelští lyžařští závodníci, se však mohli zúčastnit všichni zájemci z řad Čsl. Orla, a to bez ohledu na jejich župu či zemi. Programem kurzu bylo seznámení účastníků s úpravou lyží a jejich ošetřením, správný lyžařský postoj, vedení lyží, chůze po rovině, výstupy do vrchu, sjezdy a oblouky (telemark a kristiánie).[95] Účastníkům byla rovněž slíbena ukázka skoku z můstku a lyžařského závodu a také seznámení se se závodními pravidly.[96]

Kromě čistě orelských kurzů se příslušníci Čsl. Orla v roce 1930 opět účastnili státních tělovýchovných kurzů v mnoha místech republiky. Mezi nejobsazenější patřily plavecký kurz v Nymburku, kurz rytmického tělocviku pro učitele a cvičitele v Moravských Budějovicích a v Bratislavě,[97] třídenní kurz pro učitele a cvičitele v Třebíči,[98] kurz pro učitele a vedoucí mládeže v Moravské Ostravě a Přívozu[99] a lyžařský kurz ve Starém Městě.[100]

Stejně jako o rok dříve, tak i v roce 1931, a to konkrétně ve dnech 31. ledna až 2. února, probíhal v krkonošských Dolních Štěpanicích lyžařský orelský kurz, v rámci kterého zde byly uspořádány i II. ústřední lyžařské závody (viz příloha 253).[101]

[94] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XV., 1930, č. 18, s. 282–283.

[95] Telemark je druh oblouku, který je jetý v hlubokém nákleku na zatížené vnitřní hraně vnější lyže. Ta je zároveň značně předsunuta. Kristiánie je v podstatě snožný oblouk směrem ke svahu.
Štumbauer, J., & Vobr, R. (2007). *Carving*. České Budějovice: Kopp, s. 11.

[96] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XV., 1930, č. 1, s. 8.

[97] Obsahem desetidenního kurzu v Bratislavě, který zde probíhal od 20. do 29. srpna 1930, byly např. tělocvičné soustavy, vedení tělocvičné hodiny, úprava místa pro cvičení či pobyt v přírodě. Kurzisté si zde také zkoušeli sami řídit hodiny tělesné výchovy.

[98] Obsahem tohoto kurzu, který probíhal v Třebíči ve dnech 29. až 31. května 1930, byl např. obsah tělocvičné hodiny ve školách, metodika her, učitelská literatura, lehká atletika, zahřátí a zklidnění organismu či první pomoc.

[99] Obce Moravská Ostrava a Přívoz byly natrvalo do jednoho správního celku spojeny v roce 1924.

[100] *Zpráva povšechná a zprávy podrobné o státních kursech tělovýchovných v roce 1930.* (1931). Praha: Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy, s. 63–65.

[101] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVI., 1931, č. 2, s. 22–23.

Také v roce 1931 navštívilo členstvo Čsl. Orla celou řadu státních tělovýchovných kurzů. Nejvíce orelských zájemců přijelo na kurz pro vedoucí žactva, který probíhal v Hradci Králové, na třídenní kurz rytmického tělocviku, který hostil Hodonín, a kurz her, prostého tělocviku a plavání, který zavedl orly do města Litovel. Celkem se v roce 1931 objevilo na státních tělovýchovných kurzech 59 orlů a 49 orlic.[102]

Od 26. června od 9. července 1932 se ve Vyškově konala cvičitelská škola pro muže. Ve dnech 16. až 21. srpna 1932 pak pořádalo vedení Čsl. Orla kurz pro vedení žactva, jehož vzdělání bylo pro tento rok označeno za prioritu. Tento kurz probíhal v Kroměříži (viz příloha 254).[103] Na jeho zorganizování měl největší zásluhu Pavel Dědičík, který zde působil v roli vedoucího celé akce. Zúčastnilo se ho celkem 56 zájemců. Ti se zde seznamovali s novinkami v oblasti lehké atletiky, plavání, her a dalších růzností. Při provádění úkolů se mnohdy museli vžít do života dětí. Této věkové kategorii také odpovídaly požadované výkony, což ne všichni kurzisté dobře nesli. Kurz zakončovali František Leiner a Bedřich Kostelka. František Leiner připomněl veliký význam výchovy dětí, a to nejen v oblasti tělesné výchovy a sportu. Zavzpomínal také na první orelský kurz pro vedoucí mládeže, který se uskutečnil v roce 1925.[104]

Čsl. Orel se v meziválečném období snažil reagovat na měnící se trendy v tělesné výchově a sportu. Také z tohoto důvodu organizovala náčelnická rada žen pro členky ve dnech 3. až 6. července 1932 ústřední kurz gymnastiky a rytmiky. Místem jeho konání byly Šlapanice u Brna. Kurz zahájila v neděli 3. července dopoledne náčelnice orlic Julie Nečasová, která připomněla, proč se kurz koná. Rytmika, kterou orlice považovaly za své vrcholné cvičení, sice nebyla až takovou novinkou, ale gymnastika žen ano. Náčelnická rada sledovala jejím zařazením do

[102] *Zpráva povšechná a zprávy podrobné o státních kursech tělovýchovných v roce 1931.* (1932). Praha: Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy, s. 65–67.

[103] Jihočeský Orel: Věstník Jihočeské orelské župy Jana Valeriána Jirsíka v Českých Budějovicích, Lannova třída 652, I., 1932, č. 2, (nestránkovaný časopis).
Jihočeský Orel: Věstník Jihočeské orelské župy Jana Valeriána Jirsíka v Českých Budějovicích, Lannova třída 652, I., 1932, č. 3, (nestránkovaný časopis).

[104] Orelský věstník: List středočeské orelské župy Pospíšilovy, II., 1932, č. 17, s. 139.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVII., 1932, č. 9–10, s. 151–153.
Almanach sportu a tělesné výchovy na rok 1933, roč. 1933, s. 136.

tělovýchovného programu Čsl. Orla především rozvoj tělesné síly, dokonalosti a zdraví. Rozhodně nebyla určena pro cvičení mas. Po absolvování kurzu dostalo všech 22 frekventantek (viz příloha 255) úkol, kterým bylo předat získané znalosti a zkušenosti celé župě.[105]

Zájem o státní tělovýchovné kurzy v Čsl. Orlu oproti předcházejícímu roku o něco stoupl. Tentokrát navštívilo tyto kurzy celkem 76 orlů a 33 orlic. Mezi nejvíce obsazované kurzy patřily např. lehkoatletický kurz v Nymburku, kurz plavání, veslování, her a kanoistiky, který probíhal rovněž v Nymburku, pětidenní kurz her, prostého tělocviku, plavání a vojenských pořadových cvičení v Kroměříži či třídenní kurz pro učitele a cvičitele tělovýchovných spolků, který probíhal v Novém Městě na Moravě.[106]

Náčelnická rada žen dále uspořádala v Brně dne 26. února 1933 ústřední kurz plavání a volejbalu pro ženy moravskoslezských žup. Celá akce, které se zúčastnilo asi 40 žen, probíhala v tělocvičně jednoty Brno I. Kurz zahájila náčelnice žen Julie Nečasová. Volejbal zde měl na starosti Karel Novotný. Ten s kurzistkami probral mezinárodní volejbalová pravidla, ukázal jim postup při výuce, předvedl s vybranými účastnicemi a svým asistentem Františkem Malíkem ukázky kombinovaného útoku, obrany a vzájemné souhry. Následně spolu sehrály účastnice několik zápasů. Poté se ke slovu dostal František Malík, který přednášel o závodním plaveckém řádu. Po probrání teorie byly předvedeny praktické ukázky plavání a řízení závodů, a to v bazénu na Bratislavské ulici. Zvláštní pozornost byla věnována především funkci startéra a časoměřiče. Předvedeny byly všechny plavecké styly, starty a obrátky, ke kterým byly vysvětleny nejčastější chyby. Další část výuky byla zaměřena na štafety, a to jak polohové, tak i jednoduché. Zbylý čas byl věnován nácviku startu, což byla „mezera“ většiny závodnic.[107]

Obdobným způsobem, jakým Čsl. Orel v roce 1932 věnoval zvláštní pozornost výchově žactva, pečoval v roce 1933 o dorost. Pro vedoucí dorostenek a dorostenců

[105] Orelský věstník: List středočeské orelské župy Pospíšilovy, II., 1932, č. 15, s. 121. Almanach sportu a tělesné výchovy na rok 1933, roč. 1933, s. 136.

[106] *Zpráva povšechná a zprávy podrobné o státních kursech tělovýchovných v roce 1932.* (1933). Praha: Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy, s. 30–31.

[107] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVIII., 1933, č. 5, s. 51–52.

byly uspořádány kurzy, které probíhaly od 30. července do 4. srpna ve Vyškově. Šestidenní orelskou školu určenou mužům zahájil náčelník orlů Bedřich Kostelka, který zde přivítal zástupce všech orelských žup z Čech, Moravy a Slezska a Vídně. V programu školy se střídaly přednášky, jejichž tématy bylo např. plavání, hry, lehká atletika, gymnastika či čtení map, s praktickým cvičením. Celkem se zde objevilo téměř 40 kurzistů. Náčelnická rada žen uvítala ve Vyškově 21 žen ze 17 žup. Bylo to vůbec poprvé, co takovéto školení pořádala zcela samostatně a odděleně od mužů.[108]

Státní tělovýchovné kurzy zaznamenaly pro rok 1933 lehký pokles zájmu z řad Orelstva. Přesto je tento rok navštívilo 52 orlů a 47 orlic. Mezi kurzy, na kterých se tento rok objevilo nejvíce příslušníků Čsl. orla, patřily např. kurz rytmického tělocviku v Hrušovanech, desetidenní kurz pro učitelstvo měšťanských a obecných škol a cvičitelstvo žactva v tělocvičných spolcích ve Valašském Meziříčí, pětidenní kurz prostého tělocviku v Uherském Hradišti či třídenní kurz tělesné výchovy v Plzni.[109]

Náčelnická rada žen dále uspořádala v Brně dne 18. března 1934 ústřední plavecký kurz pro ženy a dorostenky. Ten byl zahájen v tělocvičně jednoty Velké Brno I (viz příloha 256), která ležela v ulici Na Ponávce č. p. 2a. Zde bylo probráno rozcvičení a teoreticky i všechny tři styly – prsa, kraul a znak. Kurz pak pokračoval v místních lázních, kde se kurzistky seznámily s průpravnými cviky ve vodě, praktickým plaváním a startovními skoky. Kurz byl organizován tak, jako když se jedná s úplnými začátečnicemi. Celkem se ho zúčastnilo 21 zájemkyň z 8 žup, které byly, až na několik výjimek, dobrými plavkyněmi.[110]

Ve dnech 5. až 8. července 1934 probíhal v orlovně v Brně-Obřanech ústřední kurz gymnastiky a rytmiky pro ženy. Zúčastnilo se ho celkem 36 členek.[111] Kromě

[108] Almanach sportu a tělesné výchovy na rok 1934, roč. 1934, s. 88.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVIII., 1933, č. 15, s. 70–71.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 20–21, s. 236.

[109] *Zpráva povšechná a zprávy podrobné o státních kursech tělovýchovných v roce 1933.* (1934). Praha: Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy, s. 28–29.

[110] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 7, s. 76–77.

[111] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 20–21, s. 236 uvádí, že se jednalo pouze o 29 členek, které zastupovaly 16 žup.

gymnastiky a rytmiky tvořilo náplň kurzu koupání a hry. Kurz byl poměrně náročný. Přesto mu všechny zúčastněné věnovaly velkou pozornost.[112]

V roce 1934 mezi orelskými příslušníky lehce vzrostl zájem o státní tělovýchovné kurzy. Tentokrát je navštívilo 56 orlů a 54 orlic. Mezi kurzy, o které byl u příslušníků Čsl. Orla největší zájem, patřily např. lehkoatletický kurz v Nymburku, rytmické kurzy v Plzni a Košicích, třídenní tělovýchovný kurz pro učitele a cvičitele v Opavě, třídenní tělovýchovný kurz pro učitele a cvičitele žactva se zaměřením na tělocvičny v Křenovicích u Brna či třídenní speciální kurz v Rouchovanech, který byl zaměřen především na prostná cvičení a hry.[113]

V rámci příprav na slet v roce 1937 (jehož termín byl později přesunut na rok 1939), kde měly tvořit závody žen ve hrách jednu z hlavních částí programu, uspořádala náčelnická rada žen dne 24. února 1935 ústřední kurz her v Brně. Zastoupeno na něm bylo 11 žup z Moravy, 3 z Čech a 3 ze Slovenska. Kurz zahájila náčelnice orlic Julie Nečasová, a to proslovem, ve kterém zdůraznila význam sportovních her v ženském tělocviku a nabádala župní zástupce k co největšímu rozšiřování her v jednotách. Obsah kurzu tvořily především házená a volejbal. Kurzistkám tyto hry nebyly cizí, což svědčilo o tom, že je v jednotách hrávaly.[114]

Další z ústředních orelských kurzů určených v roce 1935 ženám proběhl v Brně-Obřanech. Tentokrát byl ale zaměřen na výchovu lehkoatletických rozhodčích. Dne 1. června ho zahájila náčelnice orlic Julie Nečasová. Kurz končil následující den, kdy byly kurzistkám rozdány otázky ke zkoušce, ke které se měly dostavit o dva týdny později.[115] V neděli 16. června se k závěrečným zkouškám dostavilo 19 orlic. Z nich absolvovalo 12 členek zkoušku velmi dobře, 6 dobře a jedné bylo povoleno její opakování. Ostatní kurzistky měly vykonat tuto zkoušku před ústředními lehkoatletickými závody, které Čsl. Orel plánoval na 5. července 1935.[116]

[112] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 13–14, s. 149.
[113] *Zpráva povšechná a zprávy podrobné o státních kursech tělovýchovných v roce 1934.* (1935). Praha: Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy, s. 50–51.
[114] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XX., 1935, č. 4, s. 38–39.
[115] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XX., 1935, č. 11, s. 129.
[116] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XX., 1935, č. 12, s. 142.

Další ze série ústředních kurzů proběhl ve dnech 28. a 29. září 1935 v Trenčíně. Tentokrát se jednalo ženský rytmicko-gymnastický kurz pro slovenské župy. Zúčastnilo se ho celkem 27 zájemkyň. Probírány zde byly nejdůležitější základní prvky gymnastiky a rytmiky. Cílem kurzu bylo pozvednutí gymnastiky a rytmiky ve slovenských orelských jednotách.[117]

I přesto, že zájem orlic o lehkou atletiku byl nadále malý, bylo po roce opět rozhodnuto o uspořádání kurzu pro ženské lehkoatletické rozhodčí. Ten probíhal tentokrát v Praze, a to dne 17. května 1936. Přihlásilo se do něj ale pouze 13 zájemkyň, které 31. května 1936 skládaly zkoušky.[118]

V roce 1936 zaznamenaly státní tělovýchovné kurzy poměrně výrazný pokles zájmu z řad Orelstva. Tentokrát je navštívilo pouze 44 orlů a 31 orlic. Mezi orly suverénně nejobsazovanější akce patřily třídenní kurzy pro učitele a cvičitele žactva, kterých bylo tento rok uspořádáno celkem 29. Největší zájem z řad Orelstva byl o ty v Žamberku, Kyjově, Nových Zámcích a Považské Bystrici.[119]

Na rozdíl od lehké atletiky byla ve druhé polovině 30. let mezi orlicemi i nadále velice populární gymnastika a rytmika. I proto byl tedy ve dnech 27. až 29. června 1937 ve Šlapanicích zorganizován další z ústředních kurzů.[120]

Zájem Orelstva o státní tělovýchovné kurzy v roce 1937 významně vzrostl. Tentokrát se jich zúčastnilo 94 orlů a 89 orlic. Nutno ovšem dodat, že tito příslušníci navštívili z naprosté většiny třídenní a pětidenní kurzy, které byly určeny pro učitele a cvičitele. Jednalo se tedy vesměs o kurzy, které měly širší zaměření. Čistě specializovaných sportovních kurzů se tento rok z Čsl. Orla neúčastnil nikdo. Jedinou výjimkou byly v tomto ohledu kurzy lyžování, na kterých se ovšem dohromady objevili pouze dva orlové.[121]

[117] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XX., 1935, č. 18, s. 205–206.
[118] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXI., 1936, č. 23–24, s. 278.
[119] *Zpráva povšechná a zprávy podrobné o státních kursech tělovýchovných v roce 1936.* (1937). Praha: Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy, s. 44–45.
[120] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy náčelnického sboru žen 1935–41, Zápis o II. schůzi cvičitelského sboru žen župy Františka Sušila, která se konala ve středu dne 12. května 1937 o ½ 7 hod. večer v místnosti župy v Brně, Běhounská ul. čís. 22/24.
[121] *Zpráva povšechná a zprávy podrobné o státních kursech tělovýchovných v roce 1937.* (1938). Praha: Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy, s. 64–65.

Obecně lze ale říci, že frekvence pořádání velkých orelských kurzů začala ve druhé polovině 30. let klesat. K tomu jednak významně přispívalo faktické odtržení slovenských orlů a také zvyšující se politické napětí.

11.3 Závody

Nedlouho po skončení Svatováclavských dní Orelstva v Praze 1929 se mohli orelští sportovci těšit na další měření sil v rámci své organizace.

Lehkoatletické závody mužů a dorostenců, které byly jednak III. mistrovstvím Čsl. Orla v lehké atletice, a jednak rozřazovací soutěží pro mezinárodní závod v Antverpách,[122] byly naplánovány na 5. a 6. července 1930 do Olomouce, tedy tam, kde v roce 1927 proběhly I. ústřední orelské lehkoatletické závody (viz příloha 257–261). Soutěžními disciplínami zde byly: a) Závod pětičlenných družstev (s jedním náhradníkem) mužů v pětiboji (100 metrů, disk, výška, oštěp, 400 metrů),[123] b) závod mužů v individuálních disciplínách, c) závod pětičlenných družstev (s jedním náhradníkem) mužů začátečníků v pětiboji[124] d) závod pětičlenných družstev (s jedním náhradníkem) dorostenců v trojboji (60 metrů, dálka, vrh pětikilogramovou koulí), e) závod dorostenců v individuálních disciplínách (viz příloha 262–264). Mezi muži celkově zvítězila Sušilova župa (52 bodů). Třetí místo vybojovala Hanácká župa (11 bodů).[125] Bohužel se několik výborných atletů z řad Čsl. Orla nemohlo z nejrůznějších důvodů zúčastnit,[126] a tak byla konkurence o poznání nižší. Přesto bylo k vidění i několik slušných výkonů. Na ne zcela dobrých výkonech se projevila i nepříliš kvalitně připravená dráha. Rovněž

[122] Reprezentačním kapitánem Čsl. Orla v lehké atletice byl v této době Ladislav Kristek – člen náčelnické rady Čsl. Orla, vedoucí orelské lehké atletiky, náčelník jednoty v Bosonohách a výborný tyčkař a diskař.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XV., 1930, č. 6, s. 89.

[123] Svá družstva mohly stavět jednoty, okrsky i župy.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XV., 1930, č. 11, s. 168.

[124] Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, VIII., 1930, č. 5, s. 65–68.

[125] Stejně jako v případě absence vítěze II. ústředních orelských závodů, nebyl ani zde uveden důvod, proč nebylo druhé místo župě uděleno.
Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, VIII., 1930, č. 7, s. 119–126.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XV., 1930, č. 4, s. 58.

[126] Mezi těmi, kteří nemohli přijet, byli např. František Zapletal, Falát, Drozda, Alexander Lackovič, Karel Dědáček či Lehota.

účast diváků nebyla zcela uspokojivá. Velice potěšitelné ale byly především dva fakty. Prvním bylo, že na závody přijelo Slovensko. Tím druhým bylo zjištění, že Čsl. Orel má velice slušné dorostence. Župním lehkoatletickým mistrem se stala Hanácké župa před Sušilovou a Šilingrovou župou.[127]

Zvyšující se zájem členstva Čsl. Orla o sport vedl k tomu, že se náčelnická rada mužů na své schůzi dne 4. října 1930 usnesla, že v roce 1931 budou pořádány ústřední závody ve hrách pro muže a dorostence. Těm však měly předcházet vylučovací soutěže v župách. Župám bylo navíc doporučeno uspořádat také závody mužů a dorostenců v lehké atletice. Čistě pro dorostence pak měly župy připravit i nářaďové závody. Na náčelnické radě žen, která proběhla dne 12. října 1930, se naopak řešily povinné sestavy pro rok 1931, a to pro ženy s tyčemi, pro dorostenky se stuhami a pro žačky s ozdobnými kroužky. Kromě toho byly diskutovány i termíny nácvičných kurzů těchto sestav.[128]

II. ústředních orelských lyžařských závodů, které proběhly v roce 1931, a to jako součást orelského lyžařského kurzu, se zúčastnili nejen kurzisté, ale i lyžaři z okolních orelských jednot. Start a cíl závodů byl v Horních Štěpanicích u kostelíčku. Na start dopoledního závodu členů, který byl dlouhý 18 km a jehož součástí byly prudké výstupy i sjezdy, se postavilo 25 závodníků. Dorostenci soutěžili na poloviční trati, na kterou se vydalo celkem 16 soutěžících. Odpoledne byl na programu závod členek, mladších (do 10 let) a starších žáků, a to na trase dlouhé 2 kilometry. Závody byly zakončeny skokanskou soutěží členů a dorostenců na nepříliš upraveném můstku (viz příloha 265).[129] Závody byly celkově hodnoceny jako velice zdařilé. Krátce po jejich skončení se také mezi orelskými lyžaři objevilo přání, aby bylo každoročně pořádáno lyžařské mistrovství Čsl. Orla. To se mělo také brzy stát skutečností.[130]

[127] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XV., 1930, č. 14, s. 212–215.
Almanach sportu a tělesné výchovy na rok 1931, roč. 1931, s. 99.
[128] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XV., 1930, č. 20, s. 318–319.
[129] Pramen bohužel neuvádí, zda se u výše uvedených závodníků jednalo o Horní nebo Dolní Štěpanice.
[130] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVI., 1931, č. 2, s. 22–23.
Almanach sportu a tělesné výchovy na rok 1932, roč. 1932, s. 102–103.

Na dny 4. až 6. července 1931 plánoval Čsl. Orel uspořádání III. ústředních závodů orlic. Koncem zimních měsíců 1931 však ještě stále nebylo jasné, kde tyto závody proběhnou. Uvažovalo se o Brně, nebo Olomouci. Jasné ale bylo, že budou rozděleny na čtyři oddíly. Do oddílu A, který byl závodem družstev a jednotlivkyň v družstvech, byly zařazeny pětiboj (gymnastika, kladina, hod míčem – 1 kg, skok daleký a běh na 60 m) a čtyřboj (prostná s tyčemi, skok daleký, vrh koulí – 4 kg a hod míčem s poutkem – 2 kg). Oddíl B byl individuálním závodem. Každá závodnice se ale mohla zúčastnit nejvýše tří disciplín (běh na 60 m, skok daleký, skok vysoký, vrh koulí – 4 kg a hod míčem s poutkem – 2 kg). Oddíl C, ve kterém závodila šestičlenná družstva, obsahoval pouze dvě disciplíny, a to volejbal a skok daleký z místa. Oddíl D tvořil dobrovolný závod čtyřčlenných družstev v plavání. Ten byl rozdělen na tři kategorie, které tvořily disciplíny: 25 m prsa, 50 m kraul a štafetový závod na 4× 25 m.[131]

Ženy Čsl. Orla se ale nakonec sešly až 27. a 28. září 1931 v Brně v Pisárkách na hřišti Moravské Slavie. I přes velikou nepřízeň počasí přišlo poměrně dost závodnic, a to 82.[132] Zastoupeny zde byly župy Brynychova, Kosmákova, Kadlčákova, Krekova, Metodějova, Pospíšilova, Sedlákova a Sušilova. Soutěžilo se ale pouze v pětiboji, čtyřboji[133] a individuálních lehkoatletických disciplínách. K plavání se sice přihlásilo 9 zájemkyň, ale pravděpodobně kvůli nepřízni počasí se závody nekonaly. Do závodu ve hrách se nepřihlásil nikdo. To bylo pro vedení Čsl. Orla velké překvapení, neboť volejbal pěstovala v této době již řada jednot.[134] Naprostou většinu individuálních disciplín ovládly atletky reprezentující brněnské a pražské jednoty (viz příloha 266). Závody byly neveřejné. I přes nepřízeň počasí na nich bylo dosaženo mnoho hezkých výsledků.[135]

[131] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVI., 1931, č. 4, s. 61.
Chládková, A. (1931). *Závodní řád: závody Orlic v roce 1931.* Brno: Čs. Orel, s. 3–9.

[132] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 20–21, s. 235 uvádí, že se zde sešlo dokonce 132 soutěžících.

[133] Soutěž v pětiboji ovládlo družstvo jednoty Praha II–VI (550 bodů z 660 možných), čtyřboj se stal kořistí jednoty Brno I (411,5 bodu ze 480 možných).

[134] Almanach sportu a tělesné výchovy na rok 1932, roč. 1932, s. 104.

[135] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVI., 1931, č. 10, s. 137.
Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, IX., 1931, č. 12, s. 191–193.

Ve dnech 8. a 9. srpna 1931 probíhalo ve Vyškově pod vedením náčelnické rady mužů I. mistrovství Čsl. Orla v házené a volejbalu (viz příloha 267–269). Tento turnaj byl prvními ústředními závody tohoto druhu v Čsl. Orlu. Soutěžila v něm družstva mužů a dorostenců z jednot, která již dříve zvítězila ve vylučovacích župních závodech. Každá župa mohla vyslat nejvýše čtyři týmy (volejbal muži a dorost, házená muži a dorost). Na turnaji se sešlo celkem 23 družstev, jejichž hráči předváděli poměrně slušné výkony. Hrálo se na třech volejbalových hřištích místní jednoty (volejbal) a také na městském stadionu (házená).[136] Ve volejbalu dorostenců zvítězilo družstvo jednoty Vyškov před olomouckou jednotou. Ve finále ji porazilo 2:1 na sety. Turnaj mužů ovládla jednota Bílovice nad Svitavou, která ve finále porazila tým Třebíče, a to rovněž 2:1 na sety. V házené dorostenců se na prvním místě umístila jednota Krhová, která ve finále porazila tým z Přívozu v poměru 8:5 (5:4). Turnaj mužů v házené se stal černým bodem celé akce. Již ve vylučovacích zápasech byla utvořena poměrně „hustá atmosféra“. V rozhodujícím zápase se pak utkaly jednoty Hodolany a Albrechtičky. Zápas se strhnul v bezohledný boj o konečné vítězství. V polovině utkání byl zápas přerušen a po poradě rozhodčích zrušen. Titul mistra Čsl. Orla v házené mužů tak nebyl udělen. Vítězným družstvům předal František Leiner jednoduché, ale vkusné vlajky.[137]

Na dny 23. a 24. ledna 1932 naplánoval Čsl. Orel pro své členy v krkonošských Dolních Štěpanicích III. ústřední lyžařské závody. Jejich zahájení bylo naplánováno ve dvě hodiny odpoledne, kdy měl vypuknout běh na 18 km mužů, a to ve dvou kategoriích. První tvořilo členstvo od 20 do 32 let, do druhé byli zařazeni muži starší 32 let. Dalším plánovaným závodem byl běh dorostenců na 10 km. I ti byli rozděleni opět do dvou kategorií, a to od 16 do 18 let a od 18 do 20 let. Nedělní program měla zahájit ranní mše, po které by přišel na řadu závod tříčlenných hlídek na 12 km. Tato disciplína byla přístupna hlídkám, jejichž členové byli starší 18 let. V 10:30 měl přijít na řadu závod členek a dorostenek starších 16 let. Jeho délka byla 6 km. Na 11:00 byl naplánován závod na 4 km pro žactvo a dorostence

[136] Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, IX., 1931, č. 10, s. 150–153.
[137] Almanach sportu a tělesné výchovy na rok 1932, roč. 1932, s. 102–103.

od 12 do 16 let. Ti byli navíc ještě rozděleni do dvou kategorií podle věku, a to 12 až 14 a 14 až 16 let. Následovat měl závod žáků ve věku 9 až 12 let na 1 km. Ve dvě hodiny odpoledne měly vypuknout závody mužů a dorostenců ve skocích na lyžích. Ti ze závodníků, kteří by se jich zúčastnili a navíc by soutěžili i v bězích na 18 nebo 10 km, by byli navíc klasifikováni i v závodu sdruženém. V něm měli být soutěžící opět rozděleni do dvou kategorií, a to dorostenců (16–20 let) a mužů (starší 20 let).[138] Závody však byly kvůli nedostatku sněhu několikrát odloženy (dlouho nebylo dokonce jasné, zda se lyžařské závody Čsl. Orla v roce 1932 vůbec uskuteční) a proběhly tak v okleštěné podobě až v neděli 6. března (viz příloha 270–274). Přestože počasí závodům stejně příliš nepřálo, byly hojně navštíveny jak závodníky (ze čtyř žup), tak i diváky. Tratě nakonec vedly z Horních Štěpanic směrem na Benecko. Po skončení závodů mohlo ovšem vedení Čsl. Orla konstatovat, že se lyžování v jeho jednotách slibně rozvíjí. Tento fakt může být dokumentován i celou řadou menších závodů (viz příloha 275, 276).[139]

Ve dnech 14. a 15. srpna 1932 pořádal Čsl. Orel v Praze své II. mistrovství ve hrách, a to konkrétně ve volejbalu a házené (viz příloha 277, 278).[140] K potěšení všech bylo nutné konstatovat, že se úroveň obou her od minulého roku opět zvedla. Turnaje, které oficiálně zahájil Bedřich Kostelka, se odehrávaly systémem každý s každým. Nejlepšími házenkářskými družstvy tohoto roku se staly Vršovice a Albrechtičky, mezi kterými byl o celkový primát sveden velmi tuhý boj. Slušnou výkonnost však vykazovaly také Rozsochy, Praha II, Praha IV, Krhová a Hodolany. Větší popularity však dosahoval volejbal. V něm byly zastoupeny téměř všechny župy, s výjimkou slovenských. Na turnaji bohužel chyběla jednota Třebíč, která byla jedním z nejlepších orelských volejbalových družstev v republice. Důvodem její absence bylo, že třebíčští hráči neměli v pořádku registrace.

[138] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVII., 1932, č. 1, s. 11.

[139] Orelský věstník: List středočeské orelské župy Pospíšilovy, II., 1932, č. 6, s. 49–50.
Almanach sportu a tělesné výchovy na rok 1933, roč. 1933, s. 136.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVII., 1932, č. 4, s. 61–62.
Nová tělesná výchova: list pro tělesnou výchovu, tělocvik, sport, hry, skauting a pro vědecké studium těchto oborů, V., 1932, s. 49.

[140] Jihočeský Orel: Věstník Jihočeské orelské župy Jana Valeriána Jirsíka v Českých Budějovicích, Lannova třída 652, I., 1932, č. 2, (nestránkovaný časopis).

I tak byla soutěž volejbalistů kvalitní a velmi vyrovnaná. Nejlepší družstvo vyslala Olomouc,[141] za kterou se umístil Jundrov. Vítězným družstvům odevzdal František Leiner mistrovské vlajky.[142]

Ve dnech 27. a 28. srpna 1932 se v Brně konalo IV. lehkoatletické mistrovství Čsl. Orla mužů. Ještě před vypuknutím samotných soutěží bylo podle počtu přihlášených jasné, že se lehká atletika rozšířila téměř ve všech župách (viz příloha 279). Na mistrovství bohužel opět chyběla slovenská účast. Jak již bylo řečeno, slovenští závodníci, kteří dosahovali v rámci republiky velmi vysoké úrovně, sice na závody přijeli, ale neprokázali se platnými registracemi Čsl. Orla. Nebyli tak k soutěžím připuštěni.[143] V sobotu zahájil závody František Leiner. Celá tato lehkoatletická akce byla plná nejrůznějších překvapení. Orelští atleti zde předvedli celou řadu skvělých výkonů (viz příloha 280). K vidění byly i tři nové orelské rekordy, a to v hladkých bězích na 1 500 a 3 000 metrů a skoku o tyči. Celkový vítěz v soutěži žup získal cenu ministra Jana Šrámka, kterou byl putovní stříbrný věnec (viz příloha 281).[144] Stala se jím Metodějova župa (55 bodů), která na předchozích lehkoatletických akcích Čsl. Orla nebývala příliš početně zastoupena. Druhá skončila župa Sušilova (31 bodů). Na jejím výsledku se projevily jednak absence Vojtěcha Jílka (viz příloha 282, 283) a Karla Dědáčka a také fakt, že župní cvičitelský sbor neuspořádal před mistrovstvím Čsl. Orla župní vyřazovací závody. Třetí místo obsadila Klapilova župa.[145] Za ní následovaly župy Šilingrova, Šrámkova, Velehradská, Sedlákova, Kozinova a Křížkovského (viz příloha 284, 285).[146]

[141] Jednalo se o družstvo místních bohoslovců.

[142] Almanach sportu a tělesné výchovy na rok 1933, roč. 1933, s. 136.
Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, X., 1932, č. 10, s. 147–148.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVII., 1932, č. 9–10, s. 157.

[143] Jihočeský Orel: Věstník Jihočeské orelské župy Jana Valeriána Jirsíka v Českých Budějovicích, Lannova třída 652, I., 1932, č. 2, (nestránkovaný časopis).
Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, X., 1932, č. 4, s. 53.

[144] Tato cena byla počínaje rokem 1932 každoročně udělena župě, která získala za rok nejvíce bodů na všech ústředních orelských závodech.
Orelský věstník: List středočeské orelské župy Pospíšilovy, VIII., 1938, č. 1, s. 1.

[145] Klapilova župa vybojovala 3. místo především zásluhou křenovické jednoty, jejíž členové pro svou župu vybojovali 21 bodů z 23.

[146] Almanach sportu a tělesné výchovy na rok 1933, roč. 1933, s. 137–139.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVII., 1932, č. 9–10, s. 156–157.

Kromě vyloženě orelských závodů soutěžilo ovšem členstvo Čsl. Orla i na celostátních sportovních akcích. Na počátku roku 1933 se např. Karel Dědáček umístil na rychlobruslařském mistrovství republiky na třetím místě. Velkého úspěchu dosáhl také František Zajíček (viz příloha 286), který tento rok na přeborech moravskoslezské země v běhu na lyžích obsadil třetí místo.[147]

Nářaďový a smíšený přebor (desetiboj)[148] Čsl. Orla pro rok 1933 byl uspořádán dne 21. května na stadionu jednoty Brno I (viz příloha 287). Nejvíce závodníků, kterých se zde shromáždilo pouze deset, vyslala do bojů Sedlákova župa, jejíž družstvo trénoval přeborník Čsl. Orla František Hromádka z Husovic. Sám trenér zde velmi úspěšně soutěžil v desetiboji (viz příloha 288). Do soutěže o Šrámkovu putovní cenu si vítězná Kosmákova župa připsala 26 bodů, Sedlákova 25, Sušilova 9 a Klapilova se Šrámkova po 4.[149]

Mistrovství Čsl. Orla ve hrách pro rok 1933 se konalo v Olomouci, a to ve dnech 15. a 16. července (viz příloha 289). Postoupili na něj vítězové župních turnajů. Vrchním pořadatelem celé akce byl náčelník orlů Bedřich Kostelka. Závody ve volejbalu byly klidné, rychlé a bezproblémové. To samé nelze říci o turnaji v házené, který byl často rušen z řad zúčastněných, což si vyžádalo i časté zákroky pořadatelů a rozhodčích. Turnaj ve volejbalu ovládli opět olomoučtí bohoslovci, v házené byl nejlepší tým z nedalekých Hodolan. Další medailové příčky obsadila ve volejbalu družstva z Jundrova a Třebíče, v házené pak z Přívozu a Krhové (viz příloha 290). Celkem se této akce zúčastnilo 18 týmů, z nichž 13 hrálo volejbal a pouhých 5 házenou. Nejlepší čtyři týmy si navíc připsaly body (20, 12, 8 a 4 body) do soutěže o Šrámkův putovní stříbrný věnec. Po tomto turnaji vedla v soutěži Šrámkova župa před župou Kosmákovou a Sedlákovou (viz příloha 291).[150]

Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, X., 1932, č. 9, s. 130–132.
Nová tělesná výchova: list pro tělesnou výchovu, tělocvik, sport, hry, skauting a pro vědecké studium těchto oborů, V., 1932, s. 155.

[147] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVIII., 1933, č. 3, s. 33.

[148] Které disciplíny byly do tohoto desetiboje zahrnuty, bohužel pramen neuvádí.

[149] Almanach sportu a tělesné výchovy na rok 1934, roč. 1934, s. 87.

[150] Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XI., 1933, č. 7, s. 98–100.
Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XI., 1933, č. 8, s. 116–119.
Almanach sportu a tělesné výchovy na rok 1934, roč. 1934, s. 87–88.

Ve dnech 5. a 6. srpna 1933 proběhly v Brně IV. ústřední závody orlic. Jejich součástí byly gymnastické a lehkoatletické disciplíny (skok daleký, vrh koulí – 4 kg, hod míčem s poutkem – 2 kg, hod diskem a oštěpem).[151] Závodů se zúčastnilo 14 družstev žen, 11 jednotlivkyň ve čtyřboji a 34 soutěžících v individuálních závodech (17 z nich soutěžilo též ve čtyřboji). Kromě žen se soutěží zúčastnilo také 7 družstev dorostenek a 4 jednotlivkyně (celkem 32 dorostenek). Celkem se tedy jednalo o více jak 150 soutěžících. Vůbec poprvé se závodilo o putovní cenu Ludmily Kratochvílové (stříbrný věnec).[152] Její řád byl takový, že se výkony v jednotlivých ústředních závodech žen (cvičení na nářadí, lehká atletika, volejbal atd.) přepočítaly na body, jejichž součet pak rozhodoval o celkovém vítězi.[153] V soutěži družstev si nejlépe vedl složený tým Husovic a Maloměřic, který stíhala Praha VII a Tuřany. Mezi jednotlivkyněmi vybojovala ve čtyřboji celkové první místo Amalie Špatná z Maloměřic. Druhé místo obsadila Anna Havelková z Velkého Meziříčí. O třetí místo se díky stejnému bodovému zisku dělily Heřma Švandová z Husovic a Růžena Toufarová z Třebíče.[154] Nejlepších individuálních výsledků dosahovaly především atletky pocházející ze Sušilovy župy, které vybojovaly značnou část prvních míst (viz příloha 292). V soutěži žup ovšem celkově zvítězila Sedlákova župa, která tím získala putovní cenu Ludmily Kratochvílové. Soutěž dorostenek ovládla Šrámkova župa.[155]

Také mistrovství Čsl. Orla v lehké atletice mužů pro rok 1933, které bylo v pořadí již V., zaznamenalo úspěch v podobě vysokého počtu závodníků a skvělých výkonů (viz příloha 293–298). Probíhalo v Brně, a to na hřišti SK Moravská Slavia ve dnech 2. a 3. září.[156] Značně překvapila Pospíšilova župa, která se probojovala až na třetí místo. Druhé místo získala župa Sušilova a celkovým vítězem se stala župa Šilingrova. Ze Šilingrovy župy vynikal především všestranný atlet Štěpán Hrstka, který mj. vytvořil nový orelský rekord v trojskoku. Z dalších týmů

[151] Disciplíny hod diskem a oštěpem zůstaly v těchto závodech neobsazeny.
[152] Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XI., 1933, č. 2, s. 23–27. Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 20–21, s. 234–236.
[153] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXII., 1937, č. 15–16, s. 190.
[154] Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XI., 1933, č. 8, s. 120–122.
[155] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVIII., 1933, č. 16, s. 189.
[156] Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XI., 1933, č. 6, s. 88–89.

zde dosáhli na skvělé výsledky např. František Kubíček z Pospíšilovy župy, který vyrovnal orelský rekord v běhu na 100 metrů. Tento atlet navíc vytvořil nový orelský rekord v běhu na 400 metrů. Pospíšilově župě se sprinty vůbec dařily, neboť její tým ve složení Václav Hůlka, Adolf Pospíšil, Marek, František Kubíček vytvořil také nový orelský rekord v rozestavném běhu na 4× 100 metrů (viz příloha 299).

Touto akcí byla také ukončena soutěž žup o prvenství v orelské tělesné výchově. Putovní stříbrný věnec Jana Šrámka vybojovali reprezentanti Sušilovy župy (56 bodů). Na druhém místě se umístila župa Sedlákova (45 bodů), které náležela putovní cena II. náměstka starosty Čsl. Orla Josefa Poláka. Třetí místo obsadila Šrámkova župa (44 bodů). Na dalších místech skončily župy Šilingrova, Kosmákova, Pospíšilova, Metodějova, Kadlčákova, Klapilova, Bauerova, Velehradská, Urbanova a Krekova.[157]

IV. lyžařské mistrovství Čsl. Orla, které mj. zahajovalo soutěž o putovní stříbrný věnec Jana Šrámka, se konalo na Radhošti ve dnech 10. a 11. února 1934 (viz příloha 300–305). Mistrovství se sice mělo původně konat v lednu v Novém Městě na Moravě, ale místní jednota se ho kvůli nepříznivým sněhovým podmínkám zřekla, a to ve prospěch jednoty ve Frenštátu pod Radhoštěm. Jeho předběžný program byl následující: V sobotu 10. února ve 14 hodin měl vypuknout závod mužů na 18 km a závod slabší kategorie (II. třídy) mužů na 10 km. V neděli o 9. hodině byl na programu závod hlídek na 10 km, o hodinu později se měl konat závod dorostu a žen na 6 km. Program měl uzavřít závod ve skoku na lyžích, jehož start byl určen na 14 hodin.[158] Do bojů vyslalo své lyžaře celkem 7 žup, a to Kadlčákova, Metodějova, Sušilova, Urbanova, Bauerova, Křížkovského a Velehradská. V pátek 9. února začali pozvolna do dějiště najíždět jednotliví závodníci. Tento den rovněž došlo k vyznačení veškerých závodních tratí, a to za vedení vrchního správce tratí Josefa Zátopka. Úvodní závod celého programu, běh

[157] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 3, s. 25. Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVIII., 1933, č. 17–18, s. 209–211.
Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XI., 1933, č. 9, s. 135–143.
Almanach sportu a tělesné výchovy na rok 1934, roč. 1934, s. 88–89.

[158] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 2, s. 13.

na 18 kilometrů, byl na Pustevnách zahájen přesně na čas. Na trať, která byla poměrně obtížná, a to nejen díky značnému převýšení, ale i kvůli jakosti sněhu, se vydalo 24 závodníků. Závod nedokončili pouze čtyři soutěžící, a to většinou kvůli problémům s lyžemi či vázáním. V závodě II. třídy (slabší kategorie) soutěžilo 12 běžců, z nichž všichni závod dokončili. Nedělní lyžařský program nabral oproti propozicím zpoždění. Teprve v 10:30 se na trať, která byla shodná s tratí, na které soutěžila slabší kategorie mužů, vydaly tříčlenné hlídky. Celkem jich startovalo 11. Ihned po skončení závodu hlídek se na zkrácenou – pětikilometrovou trať vydalo 15 dorostenců. Po dorostencích vyběhly na pětikilometrovou trať i ženy. Jejich účast však byla slabá. Odpoledne proběhly na malém, cvičném můstku u hotelu Tanečnice závody ve skocích. Velký můstek[159] byl totiž postaven přímo proti slunci a byl tudíž v tuto dobu zcela bez sněhu. Závody zakončil v neděli večer vrchní pořadatel Vojtěch Jílek, který mj. poděkoval pořádající jednotě za organizaci celé akce a shromážděné vybízel k dalšímu rozvoji lyžování v Čsl. Orlu.[160] Toto byla tedy první akce roku v soutěži o putovní stříbrný věnec Jana Šrámka. Metodějova župa si do ní připsala 26 bodů, Kadlčákova 6 a Bauerova 1 bod. Do tohoto hodnocení se započítávaly výsledky ze závodů na 18 kilometrů, závodu hlídek a závodu ve skocích.[161]

Druhou částí závodů o Šrámkovu cenu, která proběhla ve dnech 2. a 3. února 1934, a to na stadionu jednoty Brno I, byl závod o nářaďový přebor Čsl. Orla. Ten vypukl sobotní šestou hodinou večerní, kdy zde desetibojaři začali cvičit povinné sestavy na nářadí. Jejich závod obsahoval kromě čtyř hlavních nářadí, hrazdy, bradel, kruhů a koně na šíř, také přeskok, prostná, běh na 100 m, skok daleký, skok o tyči a vrh koulí. Povinnou sestavu na hrazdě zacvičil nejlépe František Ku-

[159] Tento můstek byl prvním skokanským můstkem v Beskydech. Byl zde vybudován zásluhou Pohorské jednoty Radhošť v roce 1927. V únoru 1928 hostil tento můstek premiérové závody mistrovství republiky. O čtyři roky později byl poprvé přestaven, a to na základě požadavků Mezinárodní lyžařské federace. Díky tomu umožňoval skákat až 52 metrů. Dřevěná nájezdová věž můstku byla zničena v období protektorátu, kdy ji spálili členové Hitlerjugend.
Na můstek na Pustevnách najížděli skokani z lesa, věž spálili nacisté. (b.r.). Získáno 23. leden 2018, z https://zlin.idnes.cz/skokansky-mustek-pustevny-beskydy-d6a-/zlin-zpravy.aspx?c=A170310_2311282_zlin-zpravy_ras.

[160] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 3, s. 30–32.

[161] Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XII., 1934, č. 2, s. 18–22.
Almanach sportu a tělesné výchovy na rok 1936, roč. 1936, s. 94.

chař ze Šlapanic (Sedlákova župa). Pěkný výkon předvedl i František Hromádka z Husovic (Sedlákova župa), který zacvičil nejlépe povinnou sestavu na bradlech. Výkony na koni na šíř za prvními dvěma nářadími značně zaostávaly. Úroveň cvičenců na kruzích byla sice o poznání vyšší, ale oproti hrazdě a bradlům stále nízká. Všem však bylo víceméně jasné, že největší část bodů z tohoto přeboru připadne Sedlákově župě, jejíž cvičence velice zodpovědně připravil František Dofek. O prvenství v desetiboji se prakticky rozhodovalo pouze mezi Jiřím Maláškem z Čebína (Metodějova župa) a Františkem Hromádkou. Celkové vítězství by se stalo jasnou záležitostí o poznání lepšího Františka Hromádky, nebýt jeho povrchnosti, kterou již mnohokrát předvedl. Ta mu tentokrát vynesla na prostných nulu a tím darovala titul Jiřímu Maláškovi. Třetí místo obsadil František Kuchař a čtvrté František Dofek. Závody pokračovaly v neděli ráno, kdy do bojů zasáhli také specialisté na jednotlivá nářadí (viz příloha 306, 307). Nejvíce bodů pro svou župu získali František Hromádka (20), Jiří Malášek (17), František Kuchař (11), Jan Bébar (7) a František Dofek (6). Další závodníci pak měli maximálně jeden bod. V pořadí žup si jasné první místo vybojovali zástupci z župy Sedlákovy (58 bodů), za kterými se umístily župy Metodějova (17 bodů) a Velehradská (1 bod). Dosažené body se tedy počítaly do soutěže o Šrámkův stříbrný věnec. Stav ke 3. únoru 1934 byl následující: 1. Sedlákova župa – 58 bodů, 2. Metodějova župa – 43 bodů, 3. Kadlčákova župa – 6 bodů a 4. Velehradská župa – 1 bod.[162]

Mistrovství Čsl. Orla ve volejbalu a házené pro rok 1934 bylo zahájeno v neděli 15. července v Přerově Bedřichem Kostelkou. Po vykonání obvyklých formalit se přešlo rovnou k zápasům. Do volejbalového turnaje se přihlásilo 14 družstev, o mistra Čsl. Orla v házené mělo zájem pouze 5 družstev. Z těchto týmů nebyla dvě volejbalová a jedno házenkářské družstvo do turnaje přijata, neboť zaslala přihlášky příliš pozdě. V házené se tedy čtyři zbývající družstva utkala systémem každý s každým. Volejbal se hrál vyřazovacím způsobem na jednu porážku. Hrála se pouze dvě kola, po kterých zbyla tři družstva. Poražení ve druhém kole se mezi sebou utkali o poslední místo ve finálové skupině. Nejprve si tedy zajistila postup

[162] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 11, s. 128–129.

do finále družstva Třebovic, Olomouce a Jundrova. O poslední místo se ucházely Hustopeče nad Bečvou, Bludov a Třebíč. Třebíčské družstvo se ale vzdalo bez boje. V jediném a rozhodujícím zápase si nakonec poslední místo ve finálové skupině vybojovali hráči z Hustopečí nad Bečvou.

Po polední přestávce zahájila finálové zápasy družstva Jundrova a Olomouce. Utkání ovládl tým olomouckých bohoslovců v poměru 2:1 na sety. Ve druhém zápase zvítězilo stejným poměrem setů družstvo Třebovic. Ihned poté proti sobě nastoupily týmy Hustopečí nad Bečvou a Olomouce. Zápas ovládl druhý jmenovaný tým v poměru 2:0 na sety. Po této porážce se Hustopeče nad Bečvou vzdaly další soutěže. Současně s tímto zápasem bojovala družstva Jundrova a Třebovic. Ze strany Jundrova došlo k velikému podcenění soupeře, který utkání ovládl v poměru 2:0. Zápas dvou nejlepších týmů pak skončil vítězstvím olomouckých bohoslovců v poměru 2:1 na sety. Ti se pak mohli radovat z celkového třetího mistrovského titulu.

V házené se na prvním místě umístilo družstvo Přívoz. Druhé místo obsadil tým Hodolan, třetí skončila Krhová a čtvrté Střelice u Brna. S celkovou úrovní hry mohli být hráči zvláště ve volejbalu spokojeni. Již v prvním kole byly k vidění zápasy, které svou kvalitou dosahovaly finálového utkání z prvního orelského turnaje, který proběhl v roce 1931. Po ukončení zápasů předal úřadující náměstek starosty Čsl. Orla František Leiner vítězům mistrovské vlajky. Výsledky turnajů byly započítány jako třetí soutěž do celkového hodnocení o putovní stříbrný věnec Jana Šrámka. Župy Šrámkova a Kadlčákova si připsaly po 32 bodech, župy Bauerova a Sušilova po 12 bodech.[163]

V neděli 5. srpna 1934 se na hřišti Moravské Slavie konaly V. ústřední lehkoatletické závody žen. Těch se zúčastnilo 80 závodnic[164] ve dvanácti družstvech, ze kterých bylo 7 členských a 5 dorosteneckých. Závody, jejichž hlavní pořadatelkou byla Julie Nečasová, zahájil František Leiner. Závody bohužel skončily již čtyř-

[163] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 13–14, s. 153–154.
Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XII., 1934, č. 8, s. 114.

[164] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 20–21, s. 236 uvádí, že se jednalo pouze o 44 žen a 21 dorostenek, které dohromady reprezentovaly 6 žup.

bojem, neboť pro rozmoklý terén a déšť nemohly být dokončeny. Tím odpadly také závody jednotlivkyň o přebor. Přestože byl terén rozmoklý, byla k vidění spousta pěkných výkonů. Překvapily zvláště dorostenky, které v hodu míčem a skoku dalekém předčily svými výkony členky. V celkovém hodnocení, součtu bodů ze všech disciplín, si z žen vedla nejlépe M. Vítová z Klapilovy župy, v dorostenkách pak L. Böhmová a Štěpánka Plicková (viz příloha 308). Dle počtu bodů zvítězily v členkách atletky ze Sedlákovy župy, která si tímto triumfem pomohla k obhajobě putovního stříbrného věnce Ludmily Kratochvílové. V dorostenkách zvítězila Pospíšilova župa (viz příloha 309).[165]

Čsl. Orel pořádal v roce 1934 také své mistrovství v plavání. To se konalo ve dnech 4. a 5. srpna v Olomouci a stalo se kořistí velice vyrovnaného družstva Sušilovy župy. Za ním se umístily týmy z žup Pospíšilovy, Metodějovy a Sedlákovy. Konkurence zde bohužel nebyla příliš veliká, neboť z původně 31 přihlášených závodníků nakonec startovalo pouze čtrnáct (viz příloha 310).[166]

Vůbec I. mistrovství ve volejbalu žen se konalo v Přerově dne 2. září 1934. Závodů ve volejbalu se zúčastnilo 6 družstev – župy Bauerova, Klapilova, Pospíšilova, Sedlákova, Sušilova a Šrámkova. První kolo turnaje se hrálo vylučovacím způsobem, který poslal do dalších bojů župu Šrámkovu, Pospíšilovu a Sušilovu. Poražené župy pak bojovaly způsobem každý s každým o poslední postupové místo, které si vybojovala Bauerova župa. Rovněž ve finálové skupině se hrálo systémem každý s každým, ale tentokrát vždy dva zápasy. Zde však nakonec překvapivě zvítězil tým, který si své místo musel dodatečně vybojovat. Celkovým vítězem se tedy stala Bauerova župa, kterou zastupovala jednota Valašské Meziříčí (viz příloha 311). Hráčky Bauerovy župy zvítězily ve všech šesti utkáních finálové skupiny. Druhé místo obsadila Pospíšilova župa, třetí skončila Sušilova župa.[167]

[165] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 15, s. 172–173.
Orelský věstník: List středočeské orelské župy Pospíšilovy, IV., 1934, č. 9, s. 6–7.
Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XII., 1934, č. 9, s. 131–135.

[166] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 15, s. 175.
Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XII., 1934, č. 9, s. 130–131.
Orelský věstník: List středočeské orelské župy Pospíšilovy, IV., 1934, č. 9, s. 6–7.

[167] Orel: Ústřední list Orelstva, XXIV., 1939, č. 18–19, s. 204.

VI. lehkoatletické mistrovství Čsl. Orla pro rok 1934 se konalo na pardubickém stadionu ve dnech 1. a 2. září. Vedl ho a organizoval Ladislav Kristek. Na tyto závody vyslalo 16 žup celkem 90 závodníků. Potěšitelná účast byla i ze Slovenska, které vyslalo do bojů 18 soutěžících. Tato akce opět ukázala, že lehká atletika je nejoblíbenějším sportem v Čsl. Orlu. Přestože byla dráha poměrně dost rozmoklá, byla zde k vidění celá řada skvělých výkonů, mezi kterými bylo i sedm nových orelských rekordů (viz příloha 312). Nejúspěšnějším atletem této akce byl bezesporu Štěpán Hrstka[168] z Králova Pole. Jednalo se pravděpodobně o momentálně nejlepšího orelského atleta, který nejenže svými výkony jasně předčil ostatní orelské atlety, ale patřil díky nim i mezi československou špičku, což dokázal na závodech o mistrovství Československa v desetiboji. Na orelském lehkoatletickém mistrovství např. překonal orelský rekord v běhu na 200 m překážek i trojskoku, ve kterém málem překonal i republikový rekord. Celkovým vítězem lehkoatletického mistrovství Čsl. Orla se stala Pospíšilova župa (44 bodů) před Sušilovou (40 bodů) a Cyrilometodějskou (32 bodů) župou (viz příloha 313).[169] Tyto závody také definitivně rozhodly o držiteli Šrámkova putovního stříbrného věnce pro rok 1934. Trofej opět dobyla Sušilova župa, která tím dokázala, že je

Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XII., 1934, č. 9, s. 135–137.

[168] Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XII., 1934, č. 9, s. 137–139, Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 18, s. 213–214 a Lidové noviny, XLII., 1934, č. 444, s. 6 shodně uvádějí, že tímto atletem byl ne Štěpán Hrstka, ale Vítek (křestní jméno nikde uvedeno nebylo). Dle autora se ovšem ve všech případech jedná o chybný údaj. K tomuto názoru ho vede hned několik faktů. Jméno Vítek se na orelských tělovýchovných a sportovních akcích nikde nevyskytuje. Jedinou výjimkou jsou právě VI. ústřední orelské lehkoatletické závody, které shodně popisují všechny tři zdroje. Vítek by pocházel ze stejné jednoty jako Štěpán Hrstka, soutěžil by ve stejných disciplínách a dosahoval by i stejných výsledků (Nejlepším trojskokanským výkonem Štěpána Hrstky byla roku 1934 vzdálenost 13,45 metru.). V této době soutěžilo sice v lehké atletice na vysoké úrovni hned několik Vítků, žádný z nich ovšem nedosahoval v desetiboji, trojskoku ani v běhu na 200 metrů překážek kvalit Štěpána Hrstky. V dohledaných tabulkách nejlepších československých atletických výsledků druhé poloviny 30. let se ve výše uvedených disciplínách nevyskytuje jméno Vítek. To samé ovšem neplatí o jménu Štěpán Hrstka, který se stal mistrem republiky v letech 1936 (desetiboj), 1938 (pětiboj) a 1942 (400 metrů překážek). Dále byl držitelem českého rekordu v desetiboji (6315 bodů, v roce 1936) a v běhu na 200 metrů překážek (26,3 sekundy, v roce 1935). Byl 22× přeborníkem Čsl. Orla. Jeho osobními rekordy byly: 110 metrů překážek – 15,6 s (1936), 400 metrů překážek – 56,5 s (1943), desetiboj – 6 315 bodů (1936).

[169] Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XII., 1934, č. 9, s. 137–139.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 18, s. 213–214.
Lidové noviny, XLII., 1934, č. 444, s. 6.

v tělovýchově a sportu nejvyspělejší orelskou župou. Její členstvo získalo celkem 76 bodů. Na druhém místě se se 74 body umístili členové Metodějovy župy. Třetí místo patřilo Sedlákově župě, která získala 72 bodů (viz příloha 314).[170]

Čsl. Orel však byl nucen konstatovat, že kromě Štěpána Hrstky[171] se mu oproti minulým letům v kategorii mužů téměř nedostávalo atletů na republikové úrovni. To samé se ovšem nedalo říci o ženské lehké atletice, která v této době zaznamenávala obrovský růst. Mezi nejvýraznějšími výkony je nutno jmenovat především první místo Zdeny Koubkové (reprezentantky týmu Slavia Praha, ale bývalé členky Orla Brno III), která zvítězila na ženských světových hrách v Londýně 1934 v běhu na 800 metrů, a to ve vynikajícím čase 2:12,4. Tento výkon se dokonce stal světovým rekordem.[172]

Stejně jako v minulých letech, i v roce 1935 pořádal Čsl. Orel na začátku roku své ústřední lyžařské závody (viz příloha 315–318), tentokrát s pořadovým číslem V. Ty byly naplánovány na víkend 9. a 10. února a jejich vrchním pořadatelem byl zvolen Vladimír Kučera, rozhodčím pak Karel Novotný.[173] Místem jejich konání byl Radhošť. Na první závodní den byl od 14 hodin naplánován závod mužů na 18 km a také slabší kategorie mužů na 10 km. Start obou závodů byl na Pustevnách před chatou Libušín. Nedělní program zahajovala společná mše, po které se měly v 9 hodin postavit na start desetikilometrového závodu tříčlenné hlídky. V 10 hodin dopoledne měli přijít ke slovu dorostenci a ženy, pro něž Čsl. Orel naplánoval trať dlouhou 6 km. Na 11 hodinu měl být připraven začátek závodů mužů ve sjezdu, který byl do ústředních lyžařských závodů Čsl. Orla zařazen vůbec poprvé, a na 14. hodinu závod ve skoku na lyžích, čímž měly být soutěžní disciplíny vyčerpány. Večer pak mělo dojít k vyhlášení výsledků a udělení cen.[174] Lyžařské soutěže byly první částí soutěže o Šrámkův putovní stříbrný

[170] Almanach sportu a tělesné výchovy na rok 1936, roč. 1936, s. 93.
[171] Štěpán Hrstka se v roce 1935 v Brně zúčastnil také lehkoatletického utkání Češi – Němci, ve kterém se mu podařilo v závodě na 200 metrů překážek překonat československý rekord.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XX., 1935, č. 18, s. 207.
[172] Národní listy, LXXIV., 1934, č. 224, s. 4–6.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 23–24, s. 277.
[173] Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XIII., 1935, č. 1, s. 4–5.
[174] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XX., 1935, č. 1, s. 3.

věnec a Polákův putovní pohár, který se nově uděloval za druhé místo v soutěži žup. Tento rok však důležitost ústředních lyžařských závodů v rámci měření žup ještě vzrostla. Bylo to z toho důvodu, že Čsl. Orel pro rok 1935 omezil své ústřední závody pouze na tři odvětví, a to lyžování, nářaďový tělocvik a volejbal.[175]

Orelské lyžařské mistrovství však bylo poznamenáno nepřízní počasí. Vichřice, která ho provázela, měla za následek fakt, že již samotné absolvování závodů se dalo pokládat za veliký sportovní výkon. Závod na 18 km shromáždil na startu 26 soutěžících, z nichž pouze tři závod vzdali. Trasa vedla na Čertův Mlýn a pokračovala sjezdem k Martiňáku. Zpět se závodníci dostávali střídavými výstupy a sjezdy po úbočí Bukoviny a Čertova Mlýna. Závodní trať následně pokračovala k Tanečnici s finálním sjezdem zpět na Pustevny. Po skončení těchto závodů odstartovalo 23 soutěžících k běhu na 10 km. Tento závod, který dokončilo 22 soutěžících, se však již do celkového hodnocení v soutěži žup nepočítal. Nedělní lyžařský program byl kvůli stále trvající nepřízni počasí upraven. Závod žen byl např. zrušen. Závod tříčlenných hlídek byl zkrácen, takže jeho délka nakonec činila necelých 9 km. Startovalo v něm celkem 11 hlídek, z nichž 9 dojelo. Do závodu dorostenců vyrazilo 15 soutěžících. Konkurence byla přitom značná, neboť mezi prvním a desátým závodníkem byl v cíli rozdíl okolo tří a půl minuty. Nejvíce závodníků přilákal sjezd. O prvenství v této disciplíně jich soutěžilo třicet. Start závodu byl na vrcholu Tanečnice a směřoval na Pustevny, kde však ještě nekončil. Celkem měřil okolo dvou kilometrů. Všichni závodníci soutěž ve zdraví dokončili. Následná soutěž ve skoku na lyžích se konala na malém můstku. Celkovým mistrem Čsl. Orla na lyžích se stal Vladimír Zajíček před Alfredem Scherberem, Karlem Košíkem a Emilem Sedláčkem z Frenštátu pod Radhoštěm. Celá akce prokázala další vzestup orelského lyžování. Znamenala ovšem i jakýsi průlom v dlouhotrvající nadvládě závodníků z Nového Města na Moravě.[176] V soutěži o Šrámkův putovní stříbrný věnec se po těchto závodech ujala vedení Metodějova

[175] Lehkoatletické mistrovství Čsl. Orla se v roce 1935 nekonalo. Důvod se bohužel nepodařilo dohledat.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XX., 1935, č. 3, s. 26–27.

[176] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XX., 1935, č. 4, s. 39–42.

župa, která získala 21 bodů. Druhé místo patřilo Hlinkově župě se 13 body. Třetí župa – Kadlčákova, měla 6 bodů. Průběžné čtvrté místo držela Urbanova župa se dvěma body. O páté místo se dělila Velehradská a Bauerova župa, jejíž sportovci získali po jednom bodu.[177]

Dne 16. června 1935 se v Brně konal sdružený gymnastický závod orelských mužů. Závodilo se na hrazdě, bradlech, kruzích, koni na šíř (ze kterých si závodník libovolně zvolil tři nářadí), skoku dalekém, hodu kyjem (0,5 kg) a v běhu na 1 000 metrů. Před vlastní soutěží museli všichni závodníci, kterých se zde shromáždilo 42 a kteří byli vysláni z 12 žup, prokázat ještě znalost prostných. Závod měl díky skvělé organizaci velice rychlý spád. V soutěži tříčlenných družstev zvítězila Pospíšilova župa I, které předal František Leiner vítěznou vlajku. Mezi jednotlivci si nejlépe vedl Josef Stloukal ze Sušilovy župy (viz příloha 319). Tato akce se počítala také do soutěže o Šrámkův putovní stříbrný věnec a Polákův putovní pohár (viz příloha 320). Pospíšilova župa zde získala 16 bodů do celkové klasifikace, Urbanova 15, Sušilova 10, Hlinkova 9 a Rakouská 5 bodů.[178]

Ústřední lehkoatletické závody orlic pro rok 1935 proběhly na hřišti Moravské Slavie dne 6. července (viz příloha 321). Zúčastnily se jich župy Metodějova, Pospíšilova, Sedlákova, Sušilova a Urbanova. V závodu dorostenek, které soutěžily v hodu míčkem s poutkem (2 kg), vrhu koulí (2 kg), běhu na 60 m a skoku dalekém, si nejlépe vedly zástupkyně Pospíšilovy župy.[179] Závod členek obsahoval soutěž družstev v pětiboji a individuální závod, jehož disciplínami byly hladké běhy na 60 a 100 metrů, překážkový běh na 80 metrů, vrh koulí, hod diskem, oštěpem a míčkem s poutkem a skok daleký (viz příloha 322). Také župní soutěž členských družstev ovládla ziskem 305 bodů Pospíšilova župa, jejíž členky, mezi kterými byla nejúspěšnější M. Prokopová, si tím pomohly k zisku putovního stříbrného věnce Ludmily Kratochvílové.[180]

[177] Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XIII., 1935, č. 3, s. 39–43.
[178] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XX., 1935, č. 12, s. 141–142.
[179] Druhé a třetí místo vybojovaly atletky ze Sedlákovy župy, které pro svá družstva získaly 219 a 208,5 bodu. Na vítěznou Pospíšilovu župu, která vybojovala celkem 288 bodů, ale ztratily již poměrně hodně.
[180] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XX., 1935, č. 13, s. 149–150.
Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XIII., 1935, č. 8, s. 119–125.

Závěrečným podnikem v boji o Šrámkův putovní stříbrný věnec pro rok 1935 bylo V. mistrovství Čsl. Orla ve volejbalu, které se konalo v rámci ústředních závodů Čsl. Orla ve hrách. Toto mistrovství bylo naplánováno do Žiliny na 17. a 18. srpna.[181] Jednalo se o vůbec první ústřední závody Čsl. Orla, které byly na Slovensku pořádány, a o první mistrovství Čsl. Orla ve hrách, kterého se zúčastnila slovenská družstva. Žilinskému mistrovství, které bylo odehráno na hřišti místního ŠK (Športový klub), předcházely neméně zajímavé boje v okrscích a župách, kterými se reprezentační družstva žup musela nejprve úspěšně probít.[182] Už před začátkem samotného mistrovství, které později zahájil Bedřich Kostelka, se nejvíce nadějí na zisk Šrámkova putovního stříbrného poháru vkládalo do Hlinkovy župy. Tato prognóza se později i potvrdila.[183] Přitom byla ze všech tří zemí na mistrovství nejpočetněji zastoupena Morava, která vyslala do bojů sedm župních mistrů. Slovensko vyslalo na turnaj čtyři týmy a Čechy ještě o dva méně. Systém turnaje byl takový, že byly týmy rozděleny do čtyř skupin, kde se hrálo na návrh Ladislava Kristka systémem každý s každým. Vítěz pak přímo postupoval do finále.[184]

Nejlépe si vedlo družstvo z Ružomberoku, které si odneslo mistrovskou vlajku. Tento tým měl velice vyrovnané hráče, mezi kterými však vynikal župní náčelník Štefan Faga, který svými záludnými servisy a tvrdými smeči dokázal velice deprimovat soupeře. Druhé místo obsadil tým Kostelce nad Orlicí, jemuž ovšem do získání titulu mistra Čsl. Orla ve volejbalu příliš nechybělo. Několikanásobný mistr Čsl. Orla – tým olomouckých bohoslovců – se musel protentokrát spokojit, a to především kvůli své slabší formě, se třetí místem. Čtvrté skončilo mužstvo Hustopečí nad Bečvou. Po závěrečném sečtení bodů se tedy v soutěži o Šrámkův putovní pohár, jak již bylo uvedeno, umístila na prvním místě Hlinkova župa s 42 body. Druhé místo obsadila Metodějova župa s 21 body. Třetí místo vybojovala Urbanova župa, která si celkem připsala 17 bodů.[185]

[181] Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XIII., 1935, č. 6, s. 86–87.
[182] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XX., 1935, č. 14–15, s. 167–168.
[183] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XX., 1935, č. 16, s. 182.
[184] Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XIII., 1935, č. 9, s. 130–133.
[185] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XX., 1935, č. 17, s. 197–198.

Koncem roku 1935 věnovala redakce a vydavatelstvo *Národních listů* Čsl. Orlu putovní pohár. O ten se nově bojovalo mezi župami, a to v populární lehké atletice mužů.[186] Zájem o lehkou atletiku mezi ženami a dorostenkami překvapivě naopak nebyl ve druhé polovině 30. let až tak veliký. Některá župní mistrovství žen a dorostenek se ani nemohla konat.[187]

Naopak značný zájem byl mezi orlicemi o volejbal. Spousta žup tento rok úspěšně pořádala svá mistrovství, která byla jakýmsi přípravným turnajem[188] před II. ústředními volejbalovými závody orlic, které se konaly 6. září 1936 v České Třebové (viz příloha 323). Na této soutěži se o titul ucházela Bauerova, Brynychova, Klapilova, Kosmákova, Pospíšilova a Sušilova župa.[189] Hrálo se vylučovacím systémem na dvě porážky, tzn., že družstvo, které v turnaji dvakrát prohrálo, se s mistrovstvím rozloučilo. Všechny týmy, které byly jednou poraženy, se mohly ještě ucházet o druhé místo. Brněnské družstvo (Sušilova župa) vybojovalo na těchto závodech poměrně přesvědčivě první místo, za které obdrželo vlajku a které mu i pomohlo k získání putovního stříbrného věnce Ludmily Kratochvílové. O druhé místo byl ovšem sveden tuhý boj, ve kterém byly nakonec úspěšné hráčky z pražské Pospíšilovy župy. Třetí pak skončily volejbalistky z Valašského Meziříčí – Bauerovy župy.[190]

Členem vojenské hlídky,[191] která v roce 1936 reprezentovala Československo na IV. zimních olympijských hrách v Garmisch-Partenkirchenu 1936, byl i orelský

[186] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XX., 1935, č. 23–24, s. 277–278.

[187] Do některých župních závodů se totiž v roce 1936 nepřihlásily mnohdy ani dvě jednoty. Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy náčelnického sboru žen 1935–41, Zápis o 27. schůzi předsednictva cvič. sboru žen, která se konala dne 16. 9. 1936 v místnosti orel. župy Frant. Sušila.

[188] Např. v brněnské župě Františka Sušila se za pořadatelství paní Šimberové, která rovněž působila v předsednictvu cvičitelského sboru Čsl. Orla žen, dne 30. srpna 1936 úspěšně odehrálo župní volejbalové mistrovství, které ovládlo předem vybrané župní družstvo. Druhé místo vybojovalo Královo Pole a třetí skončilo Brno I.

[189] Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XIV., 1936, č. 9, s. 155.

[190] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy náčelnického sboru žen 1935–41, Zápis o 27. schůzi předsednictva cvič. sboru žen, která se konala dne 16. 9. 1936 v místnosti orel. župy Frant. Sušila.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXII., 1937, č. 15–16, s. 190.
Almanach sportu a tělesné výchovy na rok 1937, roč. 1937, s. 77–78.
Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XIV., 1936, č. 10–11, s. 187–188.

[191] Závod vojenských hlídek (který je dnes považován za předchůdce biatlonu) plnil na zimních olympijských hrách v letech 1924, 1928, 1936 a 1948 funkci pouze ukázkového sportu. Nikdy

běžec na lyžích Bohumil Kosour z Nového Města na Moravě.[192] Výsledek vojenské hlídky z Garmisch-Partenkirchenu, kterým bylo celkové 8. místo (2:50:00,8 hod.) z devíti týmů a ztráta téměř 20 minut na vítězný italský tým, byl hodnocen jako částečné zklamání. Chuť si však stejný československý tým spravil na závodech vojenských hlídek v Chamonix, kde tento rok porazil jak hlídku francouzskou, tak i jugoslávskou.[193]

Na další významné sportovní výsledky roku 1936 ale dosáhlo i několik dalších členů Čsl. Orla. Mezi nimi je třeba jmenovat Vaňka z jednoty Královo Pole, který v rámci republiky dobyl čtvrté místo v lesním běhu. Svým výkonem dokázal, že patří k nejlepším brněnským vytrvalcům. Vojtěch Sasínek z Hodonína pak vybojoval titul boxerského mistra republiky v bantamové váze.[194] Dalším vynikajícím orelským atletem roku 1936 byl Josef Struhár z jednoty Zobor (viz příloha 324), který se stal rovněž československým rekordmanem. V disciplíně hod diskem obouruč zaznamenal výkon 81,34 metru (pravá ruka 42,04 m, levá ruka 39,30 m). Tohoto výkonu dosáhl na mítinku ČsŠK (Československý športový klub) Bratislava dne 17. října 1936.[195]

---

nebyl uznán za oficiální olympijskou disciplínu. Na ZOH v roce 1924 probíhala střelba na vzdálenost 250 m a střílelo se na polní terče. Za každý trefený terč získalo družstvo bonus 30 sekund. Na ZOH v roce 1928 probíhala střelba na vzdálenost 150 m a střílelo se stejně jako na ZOH v roce 1936 na balony. Za každý netrefený balon následoval trest v podobě 3 trestných minut. S Bohumilem Kosourem společně reprezentovali v této disciplíně Československo na ZOH 1936 Karel Steiner, Josef Matčásko a Bohuslav Musil. Opravdové olympijské premiéry se Bohumil Kosour dočkal až na V. zimních olympijských hrách ve Svatém Mořici v roce 1948, kde závodil v běhu na lyžích na 18 km a severské kombinaci. Ani v jedné z těchto disciplín však na výraznější úspěch nedosáhl, když obsadil 58., respektive 32. místo.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXI., 1936, č. 5–6, s. 62–65.
Kössl, J., & Kroutil, F. et al. (1982). *Malá encyklopedie olympijských her*. Praha: Olympia, s. 539.
Procházka, K. (1982). *Zimní olympijské hry: od Chamonix 1924 k Lake Placid 1980*. Praha: Olympia, s. 240.
Kulhánek, O. (1989). *Zlatá kniha lyžování: z dějin československého a světového lyžařství*. Praha: Olympia, s. 197.

[192] Národní listy, LXXVI., 1936, č. 45, s. 6.
Národní archiv, Fond Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Karton 132, sg.109-8/59 (Vývoj a činnost katolické tělovýchovné jednoty Orel), Sicherheitsdienst–RFSS, SD–Leitabschnitt Prag, Prag, den 1.2.1940.

[193] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXI., 1936, č. 4, s. 45.

[194] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXI., 1936, č. 7, s. 79.

[195] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXI., 1936, č. 23–24, s. 273.

Náčelnická rada Čsl. Orla uspořádala v roce 1936 na brněnském orelském stadionu za Lužánkami závody o přebor Čsl. Orla, a to jak ve víceboji (hrazda, bradla, kruhy, kůň na šíř, skok vysoký, skok daleký, 100 m, vrh koulí a prostná), tak i na jednotlivých nářadích. Soutěžící, kterých se na místo dostavilo z původně přihlášených 18 pouze 14 (viz příloha 325–328), zde přivítal náčelník Orlů František Novotný. Řízeny byly Rostislavem Slavotínkem. Zvláště na nářadí byly jednotlivé sestavy velice těžké, neboť vyžadovaly jak velikou sílu, tak i značnou pružnost. Titul přeborníka Čsl. Orla zde vybojoval František Hromádka z Husovické jednoty.[196] Nejlepších šest (viz příloha 329) závodníků se tímto nominovalo do orelského reprezentačního družstva, které se chystalo závodit na katolické olympiádě ve Vídni.[197] V přeboru na jednotlivých nářadích si vedl nejlépe František Kuchař, který podal výborné výkony na hrazdě, bradlech, koni na šíř a kruzích. Zvítězil však pouze na kruzích. Na hrazdě exceloval Jan Bébar, na koni na šíř a bradlech František Hromádka. Závody se jednoznačně nejvíce dařily Sedlákově župě, která si do bojů o Šrámkův putovní věnec připsala 88 bodů, čímž se stala velikým favoritem na zisk této ceny. Oproti ní si druhá Sušilova župa připsala pouhých 6 bodů.[198]

Náčelnická rada mužů pořádala ve dnech 15. až 16. srpna 1936 VII. mistrovství Čsl. Orla v lehké atletice.[199] Závody se konaly v Brně na hřišti místního ASG (Altbrünner Sport Gemeinschaft – Sportovní komunita starého Brna). Dráha byla značně měkká, což ovlivnilo výkony jednotlivých atletů. To nevyhovovalo především těžším orelským atletům, mezi které patřili např. Štěpán Hrstka a Jan Haluza. Ti zde také za svými standardními výkony zaostali. Na druhou stranu i na těchto závodech bylo docíleno několika nových orelských rekordů, a to např. ve štafetovém běhu na 4× 100 m, běhu na 1 500 m, vrhu koulí či skoku o tyči.[200]

[196] Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XIV., 1936, č. 6, s. 94–97.

[197] Tito závodníci byli navíc doplněni Františkem Dofkem a Janem Drimlem, kteří se na těchto vyhledávacích závodech umístili na 9. a 10. místě. Důvod tohoto kroku bohužel pramen neuvádí.

[198] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXI., 1936, č. 10, s. 118.

[199] Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XIV., 1936, č. 8, s. 134–136.

[200] O nejvyšší skok o tyči se zde postaral Pavel Michenka, který sice na jaře roku 1936 předvedl výkon 3,7 metru, ale teprve na těchto oficiálních orelských závodech mohl překonat výkonem 3,52 metru orelský rekord.

Zvláště obdivuhodný výkon zde podal Štěpán Hrstka ze Sušilovy župy, který zvítězil po velmi slušných výkonech v sedmi individuálních disciplínách a běžel i jako člen vítězné štafety na 4× 100 m (viz příloha 330). Jeho výkony jen dokumentovaly fakt, že Štěpán Hrstka patřil v této době mezi nejlepší československé desetibojaře. Mistrem Čsl. Orla se tentokrát stala Pospíšilova župa, která získala celkem 63 bodů. Za ní se umístila Sušilova župa, která vybojovala o dva body méně. Třetí místo patřilo Sedlákově župě. Ta již měla za vedoucí dvojicí výrazný bodový odstup. Její atleti získali 14 bodů. Následovaly župy Kadlčákova, Metodějova a Brynychova.[201] Mistrovství Čsl. Orla v lehké atletice pro rok 1936 se rovněž počítalo do soutěže o Šrámkův putovní stříbrný věnec, ve které po přičtení bodů vedla župa Sedlákova (81 bod) před župami Sušilovou (67 bodů) a Pospíšilovou (63 body).

Další veliké okamžiky Štěpána Hrstky přišly ve dnech 29. a 30. srpna 1936. V Brně na sokolském stadionu se totiž konalo mistrovství republiky. Soutěží v desetiboji se zde zúčastnilo 13 borců. Mezi nimi však vynikal a také zvítězil právě Štěpán Hrstka, a to dokonce v novém československém rekordu.[202] *Lidové noviny* o jeho výkonu (údajně)[203] napsaly: *„ …Kdo viděl vítězného vysokoškoláka Hrstku při mistrovském desítiboji, musí právem přiznat, že tento snaživý hoch je schopen ještě lepšího výkonu ve všech jednotlivých soutěžích a průměrného alespoň o 10 proc. celkového bodového zlepšení. Nastoupil k závodu s velikou ambicí a po jeho jarním přetrenování nebylo po letní přestávce ani stopy: vyhrál zaslouženě i přes zranění v lokti… “*[204] Štěpán Hrstka, který na těchto závodech reprezentoval VS (Vysokoškolský sport) Brno, zde získal 6 315 bodů, což znamenalo zlepšení původního československého rekordu o 23 bodů.[205]

[201] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXI., 1936, č. 16, s. 184–185.
Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XIV., 1936, č. 9, s. 149–154.
Almanach sportu a tělesné výchovy na rok 1937, roč. 1937, s. 77–78.

[202] Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XIV., 1936, č. 9, s. 149.

[203] Přes veškerou snahu se bohužel nepodařilo tento článek v *Lidových novinách* najít.

[204] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXI., 1936, č. 17, s. 197–199.

[205] Tohoto výsledku dosáhl Štěpán Hrstka po následujících výkonech: 100 m – 11,3 s, skok daleký – 648 cm, vrh koulí – 12,82 m, skok vysoký – 161 cm, 400 m – 52,5 s, 110 m překážek – 16 s, hod diskem – 35,4 m, skok o tyči – 300 cm, hod oštěpem – 46 m, 1 500 m – 4:44,8 min.
Národní listy, LXXVI., 1936, č. 35, s. 5.

Závěrečnou akcí v boji o Šrámkův putovní stříbrný věnec byl závod v klasickém lehkoatletickém pětiboji (skok daleký, hod diskem, 200 m, oštěp, 1 500 m), který mohl ještě s konečným pořadím zamíchat. Tato akce probíhala jako součást I. ústředních závodů brannosti. Sušilova župa plánovala vyslat do bojů Štěpána Hrstku, Jana Němce, Františka Malíka, Pavla Michenku, Arnošta Koukala, J. Jílka a Ondráčka. Sedlákova župa naopak nominovala mj. Františka Hromádku a Ladislava Obdržálka, od kterých si slibovala, že jí pomohou uhájit náskok. Očekávalo se, že se pětiboj stane kořistí mistra republiky Štěpána Hrstky. Ten zde však nakonec nestartoval.[206] Závody shromáždily 18 soutěžících, mezi kterými byl nejlepší Rudolf Vičar z Prahy (viz příloha 331). Ten získal za své vítězství cenu čs. Zbrojovky. Celkovým vítězem a držitelem Šrámkova putovního stříbrného věnce se stala župa Sedlákova. Její členstvo vybojovalo v jednotlivých soutěžích celkem 81 bodů. Na druhém místě zůstala se 79 body župa Sušilova. Ta tímto získala putovní cenu Josefa Poláka. O bod méně pak vybojovala župa Pospíšilova. Na dalších místech se umístily župy Kadlčákova, Brynychova a Metodějova. Kromě lehkoatletického pětiboje byla další částí I. ústředních závodů brannosti i štafeta župních družstev na 4× 100 metrů a hlídkový bojový závod dorostenců. Ten vyhrála hlídka jednoty Bosonoh před Husovicemi a Komárovem. V běhu na 4× 100 metrů vybojovala první místo Sušilova župa. Za ní se umístily župy Sedlákova a Metodějova.[207]

Po dvouleté přestávce pořádal Čsl. Orel opět své VI. ústřední závody v lyžování. V roce 1936 nemohly být konány kvůli nepříznivému počasí. Proto se sešli orelští závodníci až ve dnech 30. a 31. ledna 1937. V této době byla v okolí Radhoště taková sněhová hojnost, že bylo skoro nebezpečné tudy vést některé tratě. Proto byly na radu Bohumila Kosoura, který se v okolí Radhoště už téměř měsíc připravoval na „Malodohodové zimní hry“,[208] a tudíž i okolí Radhoště dokonale

[206] Důvod jeho absence se bohužel nepodařilo dohledat.

[207] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXI., 1936, č. 18, s. 212–213.
Almanach sportu a tělesné výchovy na rok 1937, roč. 1937, s. 78.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXI., 1936, č. 19, s. 220.
Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XIV., 1936, č. 10–11, s. 188–190.

[208] Jednalo se o lyžařské závody vojenských hlídek mezi armádami Malé dohody (viz dále). Tento podnik byl založen v roce 1934, a to na popud rumunského krále Karla II. Hry, jejichž

znal, přesunuty do úseku Pustevny – Radhošť. Mužská trať, která opět měřila 18 kilometrů, byla rozdělena do dvou devítikilometrových okruhů, čímž rovněž došlo k úspoře kontrol a hlídek.

Samotné závody byly zahájeny v sobotu 30. ledna, a to lékařskou prohlídkou přihlášených soutěžících. Poté již došlo k losování pořadí závodníků k běhu na 18 kilometrů a slabší kategorie mužů, kteří zdolávali pouze 10 kilometrů. Na osmnáctikilometrovou trať se vydalo patnáct soutěžících z pěti žup. Následně na trať měřící deset kilometrů vyběhlo devět soutěžících, a to většinou z domácí župy. Následoval závod tříčlenných hlídek na 10 kilometrů, do kterého vyrazilo pět týmů. V závodu dorostenců, který byl 6 km dlouhý, startovalo 8 soutěžících. Nejpočetněji byl obeslán závod ve sjezdu, kterého se zúčastnilo 23 soutěžících. Trať byla dlouhá asi 1 200 metrů. Oproti tomu se závodu ve skoku zúčastnilo pouze šest soutěžících. Skákalo se z velkého můstku na Pustevnách. Vzhledem k tomu, že součástí tohoto mistrovství byly jak běžecké disciplíny, tak i soutěže ve skocích na lyžích, bylo také stanoveno pořadí lyžařů ve sdruženém závodu (viz příloha 332). Závody, které řídil náčelník orlů František Novotný, byly zakončeny vyhlášením výsledků a předáním cen v klubovně orlovny ve Frenštátu pod Radhoštěm.[209]

Velký úspěch zaznamenal tento rok ale také Bohumil Kosour, a to na „Malodohodových zimních hrách“, které proběhly na Radhošti ve dnech 11. až 14. února 1937.[210] Zde byl členem hlídky hájící barvy československé armády, se kterou vybojoval celkové první místo. Bohumil Kosour si rovněž vybojoval pozici nejlepšího armádního běžce na lyžích. Hlídka československé armády zde zvítězila nejen v závodě na 30 km se střelbou, ale i ve štafetovém závodě na 50 km.[211]

pořadatelské země se měnily, se skládaly ze dvou částí, a to zimní, která v roce 1937 proběhla na Pustevnách, a letní, která byla tento rok naplánována do Hradce Králové a Pardubic. Venkov: orgán České strany agrární, XXXII., 1937, č. 214, s. 12.

[209] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXII., 1937, č. 3–4, s. 36–38.

[210] „Malodohodových zimních her“ se v roce 1937 zúčastnil československý, jugoslávský a rumunský tým.

[211] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXII., 1937, č. 3–4, s. 45. Venkov: orgán České strany agrární, XXXII., 1937, č. 40, s. 8.

Ve dnech 29. a 30. května 1937 se v Brně konaly ústřední závody ve sdruženém závodě jednotlivců a družstev. Ty byly připraveny do nejmenších detailů náčelnickou radou mužů. V čele sboru rozhodčích stál Stanislav Cvek. Závody zahájil náčelník orlů František Novotný. Po jeho úvodním proslovu nastoupila družstva k první polovině závodů – ke cvičení na hrazdě, bradlech, kruhách, koni na šíř a povinným prostným. Všichni závodníci předvedli slušné výkony, a tak mohl být náčelník Čsl. Orla Vojtěch Jílek, který se přišel na sportovní zápolení podívat, spokojen. Druhý den sledoval průběh závodů i František Leiner. Na programu byl skok daleký, hod granátem a běh na 1 000 metrů. Nejlepších výkonů mezi jednotlivci dosahoval Vincenc Vaněk z Urbanovy župy. Za ním se umístili K. Kostelka z Velehradské župy a K. Tuma z Pospíšilovy župy. V závodě družstev zvítězila Urbanova župa (Vincenc Vaněk, Hanák, Alois Topič) před Pospíšilovou (Koucký, Kopřiva, Štěpán Velebný) a Velehradskou (K. Kostelka, Hanáček, Lekeš) župou.[212]

Plavecké mistrovství Čsl. Orla pro rok 1937 proběhlo v neděli 18. července v Olomouci. Startovalo zde 31 závodníků z 11 žup. Závody zahájil náčelník orlů František Novotný, hlavním pořadatelem byl zvolen Jiří Malášek. Celému mistrovství jasně dominovali plavci z Pospíšilovy župy, kteří obsadili téměř všechna první místa (viz příloha 333). Tato soutěž se počítala do bojů o Šrámkův putovní stříbrný věnec. Pospíšilova župa si zde sice připsala spoustu bodů, ale stačilo to pouze na průběžné druhé místo. Po třetích závodech (lyžařské, nářaďové a plavecké), které se do celkového bodování počítaly, vedla stále celkem přesvědčivě Metodějova župa. Třetí místo patřilo Urbanově župě (viz příloha 334).[213]

V pořadí VIII. ústřední závody žen a dorostenek v lehké atletice, prostných a pořadových cvičeních (trojboj) proběhly v Brně, a to ve dnech 31. července a 1. srpna 1937.[214] Jejich vlastnímu zahájení byl přítomen náměstek starosty

[212] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXII., 1937, č. 11, s. 123.

[213] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXII., 1937, č. 12–13, s. 138.

[214] V průběhu roku 1937 bylo náčelnickou radou žen uloženo každé župě Čsl. Orla, aby na blížících se ústředních závodech zacvičily její orlice vlastní sestavu na prostných. Jednotlivé župy musely vybrat cvičenky a složit sestavu. Poté již vybraly termíny a místa tréninků a mohly začít nacvičovat.

Čsl. Orla František Leiner, kterému podala hlášení vedoucí závodů Ludmila Hudečková. František Leiner následně k soutěžícím promluvil a popřál jim hodně zdaru. Po oficiálním zahájení zacvičily účastnice povinná prostná pro rok 1937. Poté již přišly na řadu samotné závodní disciplíny. Soutěž družstev žen v pořadových a prostných, ve které soutěžilo 6 týmů, ovládlo družstvo Sedlákovy župy – Husovice. Následně vypukly lehkoatletické soutěže žen a dorostenek. Mezi 25 přihlášenými ženami vynikala především Čamrová z Jirsíkovy župy. V lehkoatletické individuální soutěži dorostenek, stejně jako v závodě v pořadových cvičeních, který jí předcházel, byla ze třech vyslaných družstev nejúspěšnější Pospíšilova župa (viz příloha 335). Závod v pořadových a prostných (sdružený závod) byl tento rok v soutěži žen a dorostenek novinkou, ale jeho zařazení rozhodně nezpůsobilo žádné zklamání. Lehkoatletické disciplíny novinkou nebyly, i když se v nich např. v roce 1936 nesoutěžilo.[215]

Soutěž se počítala do celkového hodnocení v boji o putovní stříbrný věnec Ludmily Kratochvílové. Novinkou tohoto roku ovšem bylo, že celkově druhé družstvo obdrželo putovní cenu Josefa Poláka, kterou byl pohár na mramorové desce a bronzová plaketa. Po skončení této akce vedla Sedlákova župa s 80 body. Na druhém místě figurovala Sušilova župa s 63 body. Odstup třetí, Jirsíkovy župy, byl již markantní. Jirsíkova župa disponovala v tuto dobu 27 body. Vše se tedy mělo rozhodnout na volejbalovém turnaji, který byl na programu 5. září 1937, a to v Břeclavi.[216]

Také o VIII. lehkoatletické mistrovství Čsl. Orla v lehké atletice mužů byl mezi členstvem zájem. Tuto akci hostil Masarykův státní stadion v Praze, a to ve dnech 14. a 15. srpna 1937.[217] Jejím vrchním pořadatelem byl Rostislav Slavotínek. O sportovní zápolení zde mělo zájem 12 žup, které vyslaly celkem 52 závodníků. Celou akci zahájil po nástupu všech závodníků náčelník Čsl. Orla Vojtěch

Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy náčelnického sboru žen 1935–41, Zápis o II. schůzi cvičitelského sboru žen župy Františka Sušila, která se konala ve středu dne 12. května 1937 o ½ 7 hod. večer v místnosti župy v Brně, Běhounská ul. čís. 22/24.

[215] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXII., 1937, č. 14, s. 165–166.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXII., 1937, č. 15–16, s. 178–180.

[216] Tamtéž, s. 190.

[217] Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XV., 1937, č. 8, s. 114.

Jílek, který zde zároveň vykonával funkci vrchního rozhodčího. Ten závodníky uvítal, přičemž neskrýval potěšení nad jejich hojnou účastí. Po slavnostním nástupu vypukly závody, které přinesly nový orelský rekord v běhu na 800 metrů a celou řadu dalších slušných výkonů (viz příloha 336). Zakončení této velké orelské akce bohužel pokazil déšť. Proto bylo předání mistrovské vlajky družstvu Pospíšilovy župy, vyhlášení vítězů a také především předání Šrámkova putovního stříbrného věnce učiněno v hale tribuny. Pospíšilova župa, za kterou startovalo 14 závodníků, vybojovala mistrovský titul v lehkoatletickém orelském přeboru již potřetí.[218] Za své první místo, které vybojovala především díky prvním příčkám ve velkém množství soutěží, si připsala 51 bodů, které jí již s dřívějšími 62 body získanými v nářaďových a plaveckých závodech, zajistily s předstihem celkové prvenství v orelské tělovýchově pro rok 1937. Poslední závody ve volejbalu totiž již neměly podle propočtů celkový výsledek ovlivnit. Bylo to vůbec poprvé, kdy bylo jméno Pospíšilovy župy na Šrámkově putovním stříbrném věnci vyryto. Na druhém místě se na těchto závodech umístila se ziskem 32 bodů župa Sušilova, která sem však vyslala pouze čtyři atlety, a to ještě postrádala Štěpána Hrstku a Pavla Michenku (viz příloha 337).[219] Tato župa se v celkovém hodnocení dělila s Kadlčákovou župou o třetí místo. Třetí příčku obsadila na VIII. ústředních lehkoatletických závodech Čsl. Orla Šrámkova župa. Její atleti vybojovali 23 bodů. Na dalších příčkách se umístily župy Sedlákova, Velehradská, Metodějova, Kadlčákova, Brynychova, Klapilova, Kosmákova, Šilingrova a Urbanova.[220]

Závěrečné sportovní klání o Šrámkův putovní stříbrný věnec se odehrálo ve Zlíně ve dnech 28. a 29. srpna 1937. Volejbalový turnaj zde shromáždil deset

[218] Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XV., 1937, č. 9, s. 132–133.

[219] Důvod absence Štěpána Hrstky a Pavla Michenky na VIII. lehkoatletickém mistrovství Čsl. Orla se bohužel nepodařilo dohledat. Štěpán Hrstka se ovšem stejně jako o rok dříve slušně prosadil na mistrovství republiky pro rok 1937. Tato lehkoatletická akce se tentokrát konala začátkem července na strahovském Masarykově státním stadionu a Štěpán Hrstka na ní startoval v dresu VS Brno. Umístil se zde na druhém místě v překážkovém běhu na 110 metrů a na čtvrtém místě v překážkovém běhu na 400 metrů.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXII., 1937, č. 12–13, s. 153–154.
Hladík, P. (2015). *Mistrovství a přebory v lehké atletice: I. díl: Muži a ženy: Království české 1907 – 1918, Československo 1919 – 1938, 1945 – 1992, Čechy a Morava 1939 – 1944*. Praha: Český atletický svaz, s. 92.

[220] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXII., 1937, č. 15–16, s. 184–189.

týmů – župních mistrů (osm jich pocházelo z Moravy, jeden z Rakouska a jeden z Čech), které byly rozděleny do dvou skupin.[221] Na turnaji byli přítomni náčelník Čsl. Orla Vojtěch Jílek, náčelník orlů František Novotný a Rostislav Slavotínek jako vrchní pořadatel. Funkce vrchních rozhodčích zde vykonávali Ladislav Kristek, Zdeněk Svoboda a Jiří Malášek. Závodům přihlížely další špičky orelské organizace. Celkovým vítězem turnaje se stalo družstvo Kostelce nad Orlicí z Brynychovy župy. Druhé místo obsadil tým Kopřivnice z Kadlčákovy župy, třetí pak Vyškov z Klapilovy župy a čtvrté Troubky ze Šrámkovy župy. V konečném pořadí žup tedy zvítězila Pospíšilova župa. Za ní se umístily Metodějova a Kadlčákova župa (viz příloha 338).[222]

Na III. mistrovství orla žen ve volejbalu, které se tento rok konalo v Břeclavi, přijelo celkem sedm týmů, které byly rozděleny do dvou skupin, a to po třech a po čtyřech. Ve skupinách se týmy utkávaly systémem každý s každým. Nejlepší dva týmy z každé skupiny postoupily do finálových bojů. Tam se hrálo opět stejným způsobem. Nejlépe si vedl tým Bauerovy župy. Za ním se umístily župy Sušilova, Urbanova a Pospíšilova.[223] Pořadí na předních příčkách v celkovém hodnocení žup v soutěži o stříbrný věnec Ludmily Kratochvílové se ale nezměnilo. Zvítězily tedy členky Sedlákovy župy (viz příloha 339).[224]

Hned z kraje roku 1938 se lyžařům Čsl. Orla pocházejícím z Nového Města na Moravě podařilo výrazně se prosadit na lyžařském mistrovství Československa, které se konalo v krkonošské Jilemnici. Nejtěžší závod, kterým byl běh na 50 kilometrů (tzv. Hančův memoriál), ovládl Vít Fousek.[225] V závodě na 18 kilo-

[221] Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XV., 1937, č. 8, s. 117–118.

[222] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXII., 1937, č. 17–18, s. 206–207.

[223] Popularita volejbalu mezi brněnskými orlicemi (Sušilova župa) vedla k tomu, že se okrskové náčelnice v dubnu 1937 dohodly, že se tento roku uspořádají volejbalové závody ve všech okrscích. Většina z nich proběhla ve druhé polovině července nebo v první polovině srpna. Hráčky Sušilovy župy tak byly na ústřední volejbalový turnaj poměrně dobře připraveny. Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy náčelnického sboru žen 1935–41, Zápis o pracovní konferenci okrskových náčelnic, konané dne 11. dubna 1937 o 9 hod. dopolední v místnostech župy v Brně, Běhounská číslo 22–24.

[224] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXII., 1937, č. 17–18, s. 203–211.

[225] Vít Fousek byl jedním z nejlepších československých lyžařů této doby. 2× závodil ZOH, a to ve Sv. Mořici v roce 1948 (běh na lyžích na 18 km klasicky – 58. místo a běh na lyžích na 50 km klasicky – nedokončil). Kromě výše uvedeného výsledku se stal v letech 1938 a 1946 členem mistrovské štafety na mistrovství republiky. Státní bezpečnost později zatkla Víta

metrů obsadil Bohumil Kosour druhé místo. Tentýž závodník se pak stal i vítězem závodu II. třídy. V závodu o přebor Svazu Čsl. důstojnictva na 18 kilometrů bezpečně zvítězil František Zajíček.[226]

K příležitosti oslav dvacetiletého výročí vzniku republiky pořádal Československý Orel v první polovině září 1938 ve všech župách obecné závody mužů, žen, dorostenců a dorostenek. Dne 25. září 1938 se pak konala přehlídka prostných ve všech jednotách Československého Orla.[227] V této době již začal život v tělocvičnách Čsl. Orla upadat, neboť dne 23. září 1938 byla vyhlášena mobilizace Československé republiky.

Fouska v Jihlavě 26. května 1953 a krajský soud v Jihlavě jej spolu s dalšími čtyřmi lidmi (tzv. protistátní skupina Menšíková a spol.) odsoudil za to, že *„ ...ve Vlachovicích a jinde se spolčili, a to Vladimír Ptáček na jaře 1950 s dalšími osobami, všichni pak od prosince 1950 s uprchlým protistátním zločincem Musilem, případně s dalšími osobami a navzájem k pokusu o zničení lidově demokratického státního zřízení republiky, které je zaručeno ústavou, tím, že ve vzájemné součinnosti přechovávali protistátně činné osoby a zahraniční agenty a pomáhali jim k ilegálnímu přechodu státních hranic"...*
Někteří obžalovaní včetně Víta Fouska měli dále *„ ...vytvořit skupinu k udržování spojení mezi protistátně činnými osobami v republice a zahraniční agenturou... "* Tresty pro členy skupiny se pohybovaly v rozmezí od devíti do osmnácti let.
Vít Fousek (viz příloha 340) byl v lednu 1954 odsouzen za velezradu k devíti letům odnětí svobody, propadnutí majetku a ztrátě čestných občanských práv na tři roky. Prošel vězeními v Jihlavě, v Praze na Pankráci a nápravně-pracovním táborem Vykmanov C na Jáchymovsku. Jeho pracovitost se projevila i ve vězení, kde pravidelně vysoko překračoval stanovenou normu. Propuštěn byl na amnestii v květnu roku 1960.
Lidovky.cz. (b.r.). Získáno 7. března 2018, z https://www.lidovky.cz/vit-fousek-odsouzeny-olympionik-dqf-/zpravy-domov.aspx?c=A071105_110325_ln_bezpravi_hrn.
SR/OLYMPIS SPORTS. (b.r.). Získáno 7. března 2018, z https://www.sports-reference.com/olympics/athletes/fo/vit-fousek-sr-1.html.
Kössl, J. et al. (1982). *Malá encyklopedie olympijských her*. Praha: Olympia, s. 541.
Rudé právo, XXVII, 1947, č. 71, s. 3.

[226] Vít Fousek a Bohumil Kosour také tento rok reprezentovali Čsl. Orla v Jugoslávii na slovanském orelském mistrovství, po jehož skončení je čekaly závody ve finském Lahti, kde se konalo mistrovství světa v běhu na lyžích.
Národní listy, LXXVIII., 1938, č. 33, s. 6.
Národní listy, LXXVIII., 1938, č. 45, s. 6.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXIII., 1938, č. 3, s. 27.
Kulhánek, O. (1989). *Zlatá kniha lyžování: z dějin československého a světového lyžařství*. Praha: Olympia, s. 182.

[227] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 1, Zápisy ze schůzí ústřední rady 1938–1947, VII. období – Zápis ze 78. schůze předsednictva Čsl. Orla ze dne 12. ledna 1938.

11.4 Veřejná vystoupení

Vzhledem k tomu, že se největší sletová akce Čsl. Orla 20. let odehrála až v roce 1929, nelze se divit tomu, že další velké slety následovaly až za několik let.[228]

Na dny 4. až 6. července 1931 byl do Košic naplánován II. zemský slet slovenského Orelstva,[229] na který bylo pozváno i Orelstvo z Čech a Moravy. Práce na přípravě celé této velkolepé akce byly svěřeny do rukou přípravnému výboru, který byl složen z funkcionářů košické jednoty. Předsedou výboru byl zvolen Anton Rubeš.[230] První cvičení, a to především místních jednot, bylo naplánováno na 4. července brzy ráno. Tento den také probíhaly lehkoatletické závody. Odpoledne začali do Košic přijíždět také hosté, kteří vystupovali následující den odpoledne. Jejich cvičením, která byla předvedena v silném dešti, předcházela ranní bohoslužba a průvod městem, kterého se zúčastnilo více jak 5 000 lidí. Na cvičišti, kde se celkem prezentovalo okolo 700 lidí, se mimo orlů představil i Svaz československého důstojnictva. Závěrečný den byly na programu výlety a prohlídka města.[231]

[228] Menší slety, a to na úrovni žup, okrsků či jednot Čsl. Orel pořádal (viz příloha 341–348). V roce 1937 např. uspořádala řada okrsků brněnské župy veřejné cvičení žaček, dorostenek a členek. IV. okrsek cvičil v Tikovicích, V. okrsek měl veřejné cvičení dne 9. května 1937 v Mělčanech, VII. okrsek cvičil 13. května v Morašicích a IX. okrsek zorganizoval veřejné cvičení dne 20. června v Komíně. V některých okrscích šlo v průvodu přes 460 účastníků a cvičilo přes 200 orlic.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy náčelnického sboru žen 1935–41, Zápis o pracovní konferenci okrskových náčelnic, konané dne 11. dubna 1937 o 9 hod. dopolední v místnostech župy v Brně, Běhounská číslo 22–24.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy náčelnického sboru žen 1935–41, Zápis o III. schůzi cvičitelského sboru žen orelské župy Františka Sušila, která se konala dne 18. června 1937 (v pátek) o ½ 7 hod. večer v místnosti župy v Brně, Běhounská ul. čís. 22/24.

[229] Ač se slovenský Orel snažil navenek prezentovat tak, že mu u jeho sletů jde především o ukázku precizně provedených cviků spojenou s prezentací technicky vyspělých členů, snažil se na svých sletech také demonstrovat slovenskou národní myšlenku a vlastenecké smýšlení. Vejvar, S. (2014). *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika), s. 167.
Perútka, J. (1980). *Dejiny telesnej výchovy a športu na Slovensku.* Bratislava: Šport, s. 70 udává, že se II. zemský slet slovenského Orelstva konal až v roce 1930, a to v rámci Pribinových slavností. Tato informace je tedy v rozporu s tím, co uvádí následující poznámka pod čarou.

[230] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVI., 1931, č. 4, s. 62.

[231] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVI., 1931, č. 8, s. 109–110.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVI., 1931, č. 6, s. 101.

Ve dnech 14. až 16. května 1932 se zraky Čsl. Orla upjaly k Vídni, kde se konala oslava 20. výročí založení místního Orla. Slavnosti se skládaly z několika akcí, mezi kterými nechyběl průvod městem. Ten proběhl v hlavní sletový den, tzn. v neděli 15. května. Následující veřejné cvičení na hřišti Českého srdce sledovalo okolo 15 tisíc diváků. Celkem se zde předvedlo 144 žaček, 114 žáků s červenými barety, 38 dorostenců s praporem v čele, 96 dorostenek, 234 žen a 152 mužů. Kromě tohoto cvičení byly na programu i lehkoatletické disciplíny (viz příloha 349). Veliký rozruch zde vyvolal např. H. Kunc z Malhostovic, který v závodě na 3 km vytvořil časem 9:50,7 nový orelský rekord. Slušný byl rovněž výkon Vojtěcha Jílka z Bystrce, který skočil do výšky 178 cm. Většina lehkoatletických soutěží se ale konala až v pondělí 16. května.[232] Většinu disciplín ovládli českoslovenští závodníci. Skvěle se zde ale prezentovali např. „nářaďovci“ Jiří Malášek, Karel Fryč a František Dofek. Součástí slavností bylo i volejbalové utkání Vídeň – Hodonín, ve kterém Hodonínští zvítězili. Nejvíce sportovců do bojů vyslala župa Šrámkova, pak Sušilova, Šilingrova a Rakouská.[233]

Další významnou orelskou akcí s veřejným vystoupením byl nitranský slet na Slovenskou. Konal se následující rok v rámci Pribinových oslav. Z Čech a Moravy se na něj vypravilo 98 cvičenek, vedených Julií Nečasovou a Marií Jelínkovou (viz příloha 350). Kromě nich sem přijelo také okolo 100 cvičenců.[234] V Nitře pak proběhlo jejich veřejné vystoupení, přičemž samotné cvičení vypuklo navečer 12. srpna 1933, a to slavnostní tělocvičnou akademií. Na nitranských slavnostech se poprvé výrazněji vymezilo ústředí Čsl. Orla vůči Slovákům, neboť někteří z nich začali narušovat jednotu celé organizace. V průběhu slavností navíc došlo k celé řadě protistátních projevů. Ty začaly již na zmíněné tělocvičné akademii dne 12. srpna a pokračovaly i následující den. V průvodu, který probíhal 13. srpna, kráčely se svými bojovými hesly zcela samostatně zástupci Hlinkovy slovenské ľudové strany, a to přesto, že politickým stranám nebyla pořadateli

[232] Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, X., 1932, č. 6, s. 94–96.
[233] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVII., 1932, č. 6, s. 94–97.
Nová tělesná výchova: list pro tělesnou výchovu, tělocvik, sport, hry, skauting a pro vědecké studium těchto oborů, V., 1932, s. 101.
[234] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 20–21, s. 236.

samostatná účast v průvodu dovolena. Po následném Hlinkově projevu na vojenském letišti se následně strhla „demonstrace“ proti státní vlajce a československé hymně. Následné protičeské ústní projevy přispěly k odchodu některých církevních hodnostářů i orelských činovníků ze slavností.[235]

Malá orelská účast z českých zemí posloužila Karolu Sidorovi k útoku na orelské ústředí: *„Po Pribinových slávnostiach, ktoré sú ozaj mezníkom v našom orolskom pohybe, musíme konečne zúčtovať s Brnom. Tu musia sa ukázať rozhodnými i tí, ktorí len k vôli Pribinovým oslavám robili taktiku a diplomaciu. My všetci musíme byť jedného presvedčenia: sme už dost silnými, aby sme sa od Brna vôbec odtrhli a osudy svoje vzali do svojich rúk. Koho o potrebnosti toho nevedely presvedčiť ani Pribinovy oslavy v Nitre – ten nemá čo hľadať v radoch slovenského orolstva!“*[236]

Posledním velkým orelským podnikem tohoto období[237] byl plánovaný III. zemský slet slovenského Orla v Žilině. Otázka jeho realizace zůstala dlouho nezodpovězena, a to i v době, kdy již běžely přípravy. Termín byl stanoven na 12. až 15. srpna 1938. Se sletem nesouhlasilo ani orelské ústředí v Brně ani slovenský zemský úřad, který si dobře uvědomoval riskantnost celé akce. Věděl totiž, že za sletem budou stát místní autonomisté. Brněnské ústředí zakázalo listem č. j. 113-38 svým českým a moravským orlům účast na tomto sletu: *„Při dnešním smýšlení a práci některých činitelů na Slovensku může účast našich Orlů na žilinském krajinském sletě znamenati asistovati v orelském kroji srdečnému uvítání henleinovských turnérů, což jistě se nedá spojiti s orelskou ctí a neporušeným vlas-*

[235] Vejvar, S. (2014). *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika), s. 168–169.
Perútka, J. (1980). *Dejiny telesnej výchovy a športu na Slovensku*. Bratislava: Šport, s. 70.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVIII., 1933, č. 16, s. 187–188.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVIII., 1933, č. 17–18, s. 198–199.

[236] Věstník sokolský: List Svazu československého sokolstva, XXXV., 1933, č. 35, s. 580–581.

[237] Kromě výše uvedených sletů uspořádal Čsl. Orel ve 30. letech také řadu sletů na úrovni žup či jednot, což dokazují i vydané brožurky: *Župní slet v Kroměříži Orelské župy Antonína Urbana: 29. června 1930: Zámecká zahrada*. (1930). Kroměříž: Čsl. Orel., *Župní slet Orelské župy kard. Bauera v Hranicích v neděli dne 4. června 1933*. (1933). Valašské Meziříčí: Nákladem Orelské župy kard. Bauera., *Slet Orla župy Brynychovy v neděli dne 14. srpna 1938 v Hradci Králové: 20 let ČSR - 30 let Orla*. (1938). Hradec Králové: Nákladem Orelské župy Edvarda Jana Nepomuka Brynycha.

teneckým smýšlením Čsl. Orla.“ Zemský úřad oznámil v přípise dne 20. června 1938 okresnímu úřadu v Žilině, že slet nepovoluje, neboť slovenské župy nemají oprávnění uspořádat svůj slet bez souhlasu ústředí.

Díky podpoře okresního úřadu v Žilině a taktického loajálního postupu organizátorů se ale slet přeci jen uskutečnil. Dne 17. března 1938 totiž požádali organizátoři předsedu vlády Milana Hodžu o protektorát nad ním. Argumentovali navíc tím, že se slet bude konat na počest 20. výročí založení republiky. Nakonec tak došlo k dohodě mezi ústředím Orla v Brně, zemským úřadem, okresním úřadem a organizátory, že slet nebude oficiálně označen jako zemský a že se na něm nebudou přednášet žádné politické projevy. Čsl. Orel se ale od této akce zcela distancoval. Akce se zúčastnilo asi 3 000 slovenských orlů. Nechybělo zde vystoupení branných oddílů ani průvod městem. Projev čestného starosty slovenského Orla Andreje Hlinky však jasně porušil slib o apolitičnosti projevů. Slet byl příhodně využit utužení k protičeských, protibolševických a protižidovských nálad.[238]

11.5 Zahraniční vztahy

Jak již bylo řečeno, Svatováclavské dni Orelstva v Praze 1929 významně prohloubily zahraniční vztahy Čsl. Orla. Koncem roku 1929 obdržel Čsl. Orel pozvání na závody belgických katolických gymnastů, které byly naplánovány do Antverp na dny 25. až 29. července 1930. K této příležitosti zde měly také proběhnout V. mezinárodní závody UIOCEP v gymnastice a lehké atletice.[239] Čsl. Orel chtěl vypravit jak družstvo mužů, tak i družstvo žen. Družstvo žen však mělo jet pouze v případě, že by Belgičané ženskou účast povolili. Program mezinárodních gymnastických a atletických závodů byl následující: I. mezinárodní závod v prostných, II. mezinárodní závod v povinných sestavách na nářadí, III. mezinárodní závod

[238] Grexa, J. (1971). *Orol na Slovensku v r. 1919 – 1938* (Rigorózní práce, Univerzita Komenského v Bratislave, Bratislava, Československo), s. 126–128.
Perútka, J. (1980). *Dejiny telesnej výchovy a športu na Slovensku.* Bratislava: Šport, s. 72.
Reitmayer, L. (1978). *Přehled vývoje tělesné výchovy na území ČSSR.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, s. 116.

[239] Almanach sportu a tělesné výchovy na rok 1932, roč. 1932, s. 102–103.

v prostných nezávazných (belgická metoda),[240] IV. mezinárodní závod v prostných nezávazných, V. mezinárodní závod v prostných nezávazných (volná metoda),[241] VI. mezinárodní závod v prostných (podle UIOCEP), VII. mezinárodní závod hudební, VIII. mezinárodní závod družstev (šestičlenných), IX. mezinárodní závod lehkoatletický (pětiboj) a X. individuální závod v lehké atletice.[242]

Pro výběr lehkoatletického družstva naplánoval ústřední technický sbor Čsl. Orla na návrh náčelnické rady uspořádat ve dnech 5. a 6. července 1930 vyřazovací závody, které rovněž byly III. lehkoatletickým mistrovstvím Čsl. Orla. Závodilo se tedy v těch samých disciplínách, jako v Antverpách.[243] Dne 25. července 1930 odjelo do Belgie vybrané lehkoatletické družstvo v sestavě: Vojtěch Jílek, Ladislav Kristek, Jan Kristek, Pavel Michenka, J. Mikšík a Karel Dědáček.[244] Jako vedoucí družstva s odlety odcestoval Jaroslav Michálek. Celý tým doprovázela delegace ve složení: František Leiner, Metoděj Večeřa, Julie Nečasová a František Schwarzer (viz příloha 351–353).[245]

Těchto slavností se zúčastnili kromě Čsl. Orla a Belgie také sportovci z Francie, Holandska, Německa a Lucemburska. Domácí reprezentanti, kteří přirozeně tvořili nejpočetnější skupinu, soutěžili z naprosté většiny pouze ve svých národních závodech, které byly určeny pro belgické jednoty. V sobotu 26. července 1930 byly zahájeny národní tělocvičné závody i mezinárodní závody ve smíšeném devítiboji.[246] Těch se však zúčastnili pouze zástupci Francie, Německa a Belgie. Čsl. Orel, který by zde obhajoval druhé místo z roku 1929, se tentokrát neúčastnil. Tyto závody, ve kterých zvítězila Francie, byly dokončeny v neděli 27. července 1930. Teprve v pondělí 28. července 1930 se konaly lehkoatletické závody

[240] Tento závod, který se skládal ze tří sekcí, byl vyhrazen pro belgické organizace.
[241] Také tento závod byl vyhrazen pro belgické závodníky.
[242] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XV., 1930, č. 1, s. 5–6.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XV., 1930, č. 2, s. 26–27.
Jirka, J. (1997). *Sto let královny*. Praha: Česká atletika, 89.
[243] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XV., 1930, č. 4, s. 57–58.
[244] Zajímavé je, že Karel Dědáček byl vybrán do reprezentačního týmu, a přitom chyběl na rozřazovacích závodech.
[245] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XV., 1930, č. 14, s. 217.
[246] Náplní národních tělocvičných závodů byly soutěže v prostných a nářaďovém tělocviku. Mezinárodní závody ve smíšeném devítiboji obsahovaly následující disciplíny: hrazda, bradla, kůň, kruhy, prostná, dálka, výška, 100 m, koule.

UIOCEP, a to za účasti Francie, Československa, Nizozemí, Belgie a Německa. Závody probíhaly na Beerschotském (dnes Olympijském) stadionu, který byl v roce 1920 dějištěm VII. olympijských her. Jednoznačně nejlepšího výsledku z československé výpravy dosáhl Vojtěch Jílek.[247] Kromě něj se zde ovšem slušně prezentovali také další českoslovenští závodníci, kteří svými výkony přispěli k tomu, že se zde malá československá výprava „neztratila".[248]

Další zahraniční výpravu připravil Čsl. Orel o dva měsíce později. Polská katolická mládež v Králově Huti (dnes Chořov, polsky Chorzów) oslavovala ve dnech 6. a 7. září 1930 desetileté jubileum svého založení. Oslava byla spojena se sletem, na který byla pozvána Kadlčákova župa Čsl. Orla, která již několik let s tímto polským spolkem udržovala kontakt. Vlakem odcestovalo z Moravské Ostravy a Vítkovic okolo 120 členů v krojích. Jednalo se o vůbec první zájezd Čsl. Orla do Polska. Členky a členové zde rovněž předváděli svá vystoupení, za které sklidili potlesk diváků.[249]

Tento rok také odcestovaly členky náčelnické rady žen Čsl. Orla na závody rakouských katolických turnerů do Salzburku, na studijní cestu do Německa a na III. ženské světové hry do Prahy.[250] Do konce roku 1930 stihl Čsl. Orel navštívit také Zagreb (viz příloha 354).

[247] Vojtěch Jílek ziskem 3 132,15 bodu ovládl soutěž v pětiboji (výška – 175 cm, 100 m – 11,7 s, koule – 10,65 m, dálka – 547 cm, 400 m – 58,2 s), když o více než 200 bodů za sebou nechal druhého Němce Hüttena. Obsadil rovněž druhé místo ve skoku vysokém, kde předvedl, stejně jako vítěz Saladin z Francie, výkon 175 cm. Vyčerpal však více pokusů.
Československý Orel: program, dějiny, statistika. (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého, s. 34.
Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, VIII., 1930, č. 8, s. 133–135.

[248] Dalších slušné výsledky vybojovali J. Mikšík, který se dostal až do finále běhu na 400 m, Karel Dědáček, který svým osobním rekordem (4:25 min.) obsadil čtvrté místo v běhu na 1 500 m a Pavel Michenka, který svým osobním rekordem (322 cm) obsadil druhé místo ve skoku o tyči, když nestačil pouze na o 8 cm lepšího Holanďana Gelense. Karel Dědáček navíc soutěžil i v běhu na 3 000 m, kde však již na výraznější výkon nedosáhl. Další československý soutěžící – Ladislav Kristek byl v soutěži tyčkařů vyřazen již v počátcích, když skončil ve vylučovacím závodě na 3 m.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XV., 1930, č. 16, s. 253–254.
Nová tělesná výchova: list pro tělesnou výchovu, tělocvik, sport, hry, skauting a pro vědecké studium těchto oborů, III., 1930, s. 232.

[249] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XV., 1930, č. 18, s. 287–289.

[250] Almanach sportu a tělesné výchovy na rok 1932, roč. 1932, s. 102–103.

V roce 1931 vystřídal Belgičana Félixe van de Kerchoveho na pozici předsedy UIOCEP François Hébrard. Jako jeho II. náměstek působil v unii nadále František Leiner. Funkci I. náměstka vykonával hrabě Neipperg. Schůze, na které bylo mj. toto předsednictvo zvoleno, se konala 26. dubna.[251]

V roce 1932 se Čsl. Orel představil ve Francii, kde se jeho družstvo umístilo v mezinárodní soutěži (Championat Artistique A), která probíhala v rámci slavností UIOCEP, na třetím místě. Konkurence přitom byla veliká, neboť v této kategorii, která se dělila na tři oddělení, soutěžilo 483 závodníků. Celá tato velkolepá akce, která se konala v Nice ve dnech 15. až 18. července, ale přilákala soutěžících podstatně více, a to okolo čtyř tisíc. Protektorát nad ní převzal sám tehdejší francouzský prezident Albert Lebrun.[252]

V Nice reprezentovalo Čsl. Orla družstvo vedené náčelníkem orlů Bedřichem Kostelkou. Jeho členy byli dále František Hromádka, Rostislav Slavotínek, Jiří Malášek, František Dofek, Karel Fryč a Jan Driml (viz příloha 355).[253] Družstvo doprovázeli Jan Veselý, Jan Kostelka a Alois Kostelka. Soutěží (v oddělení, ve kterém Čsl. Orel závodil) se účastnilo celkem 56 závodníků. Z Čechoslováků si nejlépe vedl František Hromádka, který obsadil 29. místo.[254] Čsl. Orel sice skončil na již zmíněném třetím místě, ale mohl pomýšlet i výše. Rostislav Slavotínek[255] se ale bohužel zranil při přeskoku přes koně. Československí reprezentanti vynikali

[251] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVI., 1931, č. 6, s. 86.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVI., 1931, č. 6, s. 96–97.

[252] *Československý Orel: program, dějiny, statistika*. (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého, s. 34.
Jihočeský Orel: Věstník Jihočeské orelské župy Jana Valeriána Jirsíka v Českých Budějovicích, Lannova třída 652, I., 1932, č. 3, (nestránkovaný časopis).

[253] Jan Driml získal v Nice za cvičení na hrazdě a v prostných třetí místo. Na mezinárodních závodech ve Vídni, které se konaly ve dnech 12. až 14. června 1936, závodil v družstvu Čsl. Orla ve čtyřboji a desetiboji. V červenci 1938 na mezinárodních závodech v Lublani získal v prostných bronzovou medaili a za cvičení na koni medaili stříbrnou.
Orel Střelnice. (b.r.). Dostupné 3. leden 2018, z http://www.streliceubrna.cz/orel-strelice/d-3432.

[254] V pořadí za Františkem Hromádkou dále skončili: 36. Karel Fryč, 38. Jiří Malášek, 41. Rostislav Slavotínek, 44. František Dofek a 52. Jan Driml. O ostatních členech orelského družstva se bohužel pramen nezmiňuje.

[255] Mohlo se jednat i o Jiřího Maláška. Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVII., 1932, č. 8, s. 130 bohužel zmiňuje jedno zranění, ale hovoří jak o Jiřím Maláškovi, tak i o Rostislavu Slavotínkovi. O Rostislavu Slavotínkovi se mluví v souvislosti se zraněním i v časopise Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, X., 1932, č. 8, s. 121.

především ve vrhu koulí, kde se František Hromádka a Rostislav Slavotínek umístili na prvních dvou místech. Rovněž Karel Fryč vynikal v jedné disciplíně, a to v prostných, která měl nejlepší ze všech soutěžících. Čsl. Orel se obecně výrazně ukázal především v lehkoatletických disciplínách. V gymnastice mu paradoxně uškodilo, že jeho závodníci předváděli až příliš dlouhé sestavy, které byly cvičeny na ne zcela vyhovujícím nářadí.[256]

Na rok 1933 plánoval Čsl. Orel několik zahraničních cest, a to např. do polského Krakova a jeho okolí, kam vyrazila z Olomouce dne 3. června výprava čítající asi 800 osob (viz příloha 356),[257] dále do polských Piekar Wielkých (od roku 1934 Piekary Śląskie), kde se chtěl zúčastnit všepolských oslav na počest krále Jana III. Sobieského – osvoboditele Vídně od Turků. Ty se konaly ve dnech 15. až 22. srpna 1933. Zájezd byl však naplánován pouze na dny 18. až 20. srpna 1933. Zúčastnilo se ho i 17 cvičenek pod vedením Heleny Mlčochové a Ludmily Hudečkové. Ty cvičily nejen na veřejném cvičišti v Piekarech Wielkých, ale také na akademii v Králově Huti. Další zahraniční cestou měl být např. zájezd do Říma na oslavy „Milostivého léta“. Tuto oslavu vyhlásil papež Pius XI., a to na 1 900. výročí smrti Ježíše Krista. Delegace Čsl. Orla vyrazila na cestu dne 20. srpna 1933 a zpět do republiky se vrátila až 31. srpna 1933.[258]

Na výroční schůzi UIOCEP, která se konala ve dnech 17. a 18. června 1933 v rakouském Salzburku, byl František Leiner zvolen I. místopředsedou unie, v jejímž čele stál nadále François Hébrard – předseda FGSPF. Na schůzi byla stanovena nová pravidla pro pořádání mezinárodních závodů unie, které se měly nově konat každých pět let. Sídlo unie bylo navíc přesunuto z Říma do Paříže.[259]

[256] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVII., 1932, č. 8, s. 130.
Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, X., 1932, č. 8, s. 121–123.
Nová tělesná výchova: list pro tělesnou výchovu, tělocvik, sport, hry, skauting a pro vědecké studium těchto oborů, V., 1932, s. 155.

[257] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVIII., 1933, č. 11–12, s. 130–133.

[258] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 20–21, s. 236.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVIII., 1933, č. 7, s. 80.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVIII., 1933, č. 8, s. 85–93.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVIII., 1933, č. 9, s. 101.

[259] Věstník sokolský: List Svazu československého sokolstva, XXXV., 1933, č. 47, s. 774.

Výroční kongres UIOCEP hostil pro rok 1935 Brusel. Společně s I. viceprezidentem unie Františkem Leinerem na něj z Čsl. Orla odcestoval Jiří Malášek, a to jako tělovýchovný poradce. Členové UIOCEP zde byli bohužel nuceni vzít na tomto zasedání, které se konalo 14. září 1935, na vědomí rozpuštění německé katolické organizace DJK.[260] Hlavními body jednání unie, které řídil François Hébrard, bylo vypsání a organizace mezinárodních závodů unie a projednání příslušných závodních řádů. Došlo k usnesení, že se příští mezinárodní závody UIOCEP uskuteční ve dnech 13. a 14. června 1936, a to ve Vídni.[261] Podle plánu se měly jejich týmové soutěže skládat z následujících částí: 1. z kombinovaných závodů šestičlenných národních družstev (hrazda, bradla, kruhy, kůň na šíř, prostná, skok vysoký, skok daleký, vrh koulí a běh na 100 metrů), 2. z mezinárodních závodů dvanáctičlenných družstev v prostných, 3. z mezinárodního atletického pětiboje (běh na 100 a 400 metrů, skok vysoký a daleký a hod oštěpem), 4. ze švédské štafety. Další součástí závodů byly individuální soutěže, a to 1. individuální lehkoatletické závody v jednotlivých disciplínách (běh na 100, 400, 800, 1 500 a 3 000 metrů, překážkový běh na 110 metrů, skok vysoký, skok daleký, skok o tyči, vrh koulí, hod diskem, hod oštěpem a trojskok), 2. lehkoatletický devítiboj (chyběl skok o tyči), 3. nářaďový čtyřboj.[262] Unie také rozhodla, že se jejích závodů mohou zúčastnit ve zvláštní kategorii také katolické svazy a tělovýchovné spolky, které dosud nebyly jejími členy. Vyjednávání s takovýmito slovanskými svazy byl unií pověřen Čsl. Orel. Kromě toho zde proběhla i další volba předsednictva unie, která však zásadní změny nepřinesla.[263]

Nejdůležitějším podnikem v orelské tělovýchově roku 1936 byla bezesporu již zmíněná katolická olympiáda ve Vídni. Čsl. Orel se zde plánoval zúčastnit s jedním družstvem kombinovaného závodu, nářaďového závodu, soutěží v atletickém pětiboji, závodu v prostných a také s několika vynikajícími jednotlivci individuálního závodu v lehké atletice. Výběr družstva do nářaďového závodu plánoval

[260] Národní listy, LXXV., 1935, č. 201, s. 1.
Morgenpost: deutsches unparteiisches Tagblatt, LXX., 1935, č. 171, s. 1.
[261] Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XIII., 1935, č. 11, s. 164–165.
[262] Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XIV., 1936, č. 4, s. 62–65.
[263] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XX., 1935, č. 18, s. 205–206.

Čsl. Orel učinit během přeboru Čsl. Orla na nářadí pro rok 1936. Na mezinárodních závodech ve Vídni nebyl v plánu přebor na jednotlivých nářadích, ale pouze závod kombinovaný. Předepsané sestavy, které byly určeny pouze na hrazdě a koni na šíř, byly plné prvků „odvahy a elegance“. To však mělo podle předpokladů závodníkům z Čsl. Orla, kteří byli velice všestranní, vyhovovat více, než např. dlouhé výdrže.

Na počátku roku 1936 Čsl. Orel stále nevěděl, jak bude vypadat lehkoatletický pětiboj. Ve hře byl pro něj pětiboj klasický (200 m, 1 500 m, disk, oštěp, skok daleký), ale možný byl i zcela jiný (zpravidla pak býval 100 m, 400 m, skok daleký, skok vysoký, a vrh koulí). Čsl. Orel se však přikláněl spíše k pětiboji klasickému, ve kterém by se totiž mohl skvěle uplatnit vynikající orelský atlet Štěpán Hrstka. Kromě soutěžících plánoval ale Čsl. Orel vyslat do Vídně také větší delegaci, která zde měla předvést něco národního a orelského. Pořadatelstvo si přálo, aby si Čsl. Orel přivezl své národní kroje a předvedl ukázku národních zvyků a tanců. Ženy měly podat něco, co by vystihovalo ráz orelské tělovýchovy. Na orelské muže byl vznesen stejný požadavek. Hned zpočátku se mluvilo o povinných prostných, neboť na nacvičení něčeho jiného nebylo příliš času.[264]

Ženám bylo nakonec vyhrazeno jedno číslo na mezinárodní akademii. V pátek 12. června 1936 zde dvanáct členek předvedlo svou rytmickou sestavu. Druhé tělocvičné vystoupení členek bylo naplánováno na neděli 14. června, kdy orlice na venkovním hřišti předváděly své povinné sestavy pro rok 1936. Každý jejich oddíl byl proveden ve zvláštním útvaru, a to tak, aby se mohly zúčastnit všechny členky, které předtím obstály při zkouškách. Třetí a závěrečné cvičení žen bylo naplánováno společně s orly, když společně v národních krojích předváděli ukázky národních tanců. Zvláště toto vystoupení si rakouští pořadatelé velice přáli (viz příloha 357, 358).[265]

[264] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXI., 1936, č. 1–2, s. 6–8.
[265] Almanach sportu a tělesné výchovy na rok 1937, roč. 1937, s. 77.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXI., 1936, č. 8–9, s. 103.

Do Vídně odcestovala veliká orelská výprava. Jednalo se o 441 osob. Závody vypukly v pátek 12. června 1936, kdy do bojů zasáhli v československí atleti[266] a nářaďovci. Samotným závodům předcházel slavnostní nástup, na který orelské sportovce přivedl Rostislav Slavotínek (viz příloha 361–363). Českoslovenští sportovci, zvláště pak nářaďovci, působili první den lehce zakřiknutě a unaveně. Na atletech bylo více patrné, že mají více zkušeností s mezinárodními závody. Mezinárodní závody pokračovaly na stadionu v sobotu dopoledne. Tento den slavil Čsl. Orel hned několik úspěchů, a to zejména v lehké atletice. Štěpán Hrstka zde zvítězil v běhu na 110 metrů překážek, a to časem 16,3 sekundy. Kromě vítězství se ale mohl pyšnit i historicky nejlepším výkonem v této disciplíně v rámci UIOCEP. Jan Němec předvedl nejlepší výkon v trojskoku, který měl hodnotu 12,65 metru. František Kubíček překonal unijní i orelský rekord v překážkovém běhu na 400 metrů, který měl nově hodnotu 61,5 sekundy. V kombinovaném devítiboji skončilo československé družstvo na čtvrtém místě, v mezinárodním závodu v prostných vybojovalo dokonce třetí místo. Čsl. Orel ale stál také o dobrý výsledek v pětiboji. Ten se mu však nepodařil. Celkově však Čsl. Orel hodnotil svou účast na katolické olympiádě ve Vídni jako zdařilou, neboť kromě sportovních úspěchů získal i několik nových přátel.[267]

Výroční konference UIOCEP se pro rok 1936 konala v Praze, a to 25. října. Schůzi předsedal prezident unie François Hébrard. Na zasedání nechyběl ani jeho I. náměstek František Leiner. Veškeré členstvo unie zde bylo pozváno na velkou sportovní slavnost do Paříže. Ta byla naplánována na dny 10. a 11. července 1937, a to k příležitosti uspořádání světové výstavy. Všichni francouzští delegáti

[266] Náčelnická rada mužů nominovala své reprezentační lehkoatletické družstvo pro vídeňskou katolickou olympiádu na své schůzi dne 9. května 1936. Mezi vybranými atlety byli: Štěpán Hrstka z Králova Pole, Štefan Faga z Ružomberoku, František Kubíček z Kolína, František Mareš z Nitry (viz příloha 359, 360), Pavel Michenka z Komárova, Jan Němec z Brna I, Jan Haluza z Újezdu, Rudolf Vičar z Prahy VIII a Václav Konečný z Nitry. Jednalo se vesměs o osvědčené orelské závodníky. Jedinými dvěma nováčky byli skokan do výšky Jan Haluza a vytrvalec Jan Němec.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXI., 1936, č. 10, s. 116.
Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XIV., 1936, č. 5, s. 84–85.
Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XIV., 1936, č. 6, s. 93–94.

[267] Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XIV., 1936, č. 7, s. 110–115.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXI., 1936, č. 12–14, s. 135–139.

se přimlouvali za účast československých žen, a to všech věkových kategorií. Francouzská federace se totiž chystala v dohledné době zavést tělesnou výchovu pro katolické ženy a dívky. Orlice se tak měly stát pro Francouzsky vzorem. Byl zde rovněž připomenut jejich úspěch na vídeňské katolické olympiádě. Čsl. Orel tak přislíbil Francouzům velkou výpravu. Chtěl jim jednak oplatit jejich účast na Svatováclavských dnech Orelstva v Praze 1929 a také přispět k možnosti jejich účasti na svém plánovaném III. celostátním orelském sletu. Pro Čsl. Orla to tedy byla velice významná akce. Jan Šrámek dokonce ohlásil, že povede celou výpravu.[268]

V organizačním referátu byla projednávána žádost československého CDT a Říšského svazu katolické mládeže v Rakousku o přijetí za členy unie. Čsl. Orel doporučil přejetí CDT. Žádosti tedy bylo vyhověno. CDT byl přijat jako menšinový svaz. Ten měl v ústředí unie pouze poradní hlas. Z technického hlediska měl ale stejná práva a výhody jako ostatní členové.[269] Říšský svaz katolické mládeže v Rakousku přijat nebyl, a to z toho důvodu, že unie připouštěla z každého státu pouze jeden všesportovní svaz. Tímto svazem byl v unii již radu let v Rakousku fungující svaz Křesťanského německého turnerstva. Kromě toho zde také došlo k volbě nového předsednictva. Prezident zůstal, stejně jako ostatní vrcholní činovníci, nezměněn.[270]

„Combinaison gymnastique et rythmique – Equipes féminines, Orels Tchécoslovaque!“ Těmito slovy bylo dne 10. července 1937 večer v Paříži uvedeno ženské družstvo Čsl. Orla (viz příloha 364), které zde předvedlo volnou ukázku kombinace rytmiky a gymnastiky v harmonii valčíku. Vystoupení orlic vzbudilo na stadionu velké ovace diváků. Po nich nastoupilo ke svému cvičení deset pražských dorostenek. Také ty zde předvedly precizní skladbu. Triumfem večera bylo ovšem pro Čsl. Orla závěrečné vystoupení orlic, které předvedly rytmickou skladbu na námět národních písní. Jednalo se tedy o číslo, které jim již jednou získalo vítězství nad mezinárodním světem, a to ve Vídni roku 1936.[271] Představili se zde ale

[268] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXII., 1937, č. 9, s. 97.
[269] K mezinárodním přeborům tak mohl vysílat družstva či jednotlivce přímo a zcela samostatně.
[270] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXI., 1936, č. 21, s. 242–243.
[271] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXII., 1937, č. 12–13, s. 140–141.

také např. žáci, kteří v neděli 11. července 1937 vystoupili s tyčemi. Poté následovala prostná a nářaďová cvičení, tance žáků a vystoupení žen na prostných a s kužely. Celkově byla tato výprava hodnocena jako velice úspěšná.[272]

S blížícím se koncem roku 1937 se z části podařilo obnovit přerušený styk s násilně zrušeným JOZ. Členstvo tohoto zrušeného svazu totiž vstoupilo do osvětových organizací. Ve Slovinsku to byly Vzdělávací asociace (Prosvetna zveza), při nichž byly ustanoveny ZFO (Zveza fantovskih odsekov – Svaz chlapeckých odborů) a ZDK (Zveza dekliških krožkov – Svaz dívčích klubů), které dostaly koncem roku 1937 povolení k pěstování tělesných cvičení a sportu.[273] Členem ZFO byl i Ivo Kermavner.

Prvním plánovaným podnikem tohoto svazu byl slet v Lublani, který se zde měl konat ve dnech 26. až 29. června 1938. Na něj se snažili Slovinci přilákat i početné mezinárodní sportovce, mezi které patřili i závodníci Čsl. Orla. Závody byly připravovány tak, aby mohly být rozděleny na soutěže mužů, žen a dorostenců. Pro muže byl připravován smíšený dvanáctiboj (volná prostná, povinná i volná hrazda, povinná i volná bradla, volné cvičení na koni na šíř, volné kruhy, povinný skok přes koně, běh na 100 m, vrh koulí, skok vysoký a skok o tyči), lehkoatletický pětiboj a desetiboj, nářaďový desetiboj (čtyři druhy nářadí – povinná i volná sestava, volný přeskok, volná prostná) a individuální soutěže v jeho disciplínách. Soutěže měly být rozděleny na vyšší, střední a nižší oddělení. Dorostenci měli soutěžit v nižším oddělení družstev, smíšeném desetiboji jednotlivců a jednotlivých lehkoatletických disciplínách. Pro ženy byl připravován závod družstev (6–8 závodnic) a jednotlivkyň v družstvech obsahující: prostná a pořadová cvičení, hod koulí (4 kg) obouruč, skok daleký, skok přes kozu a běh na 60 m. Jednotlivkyně mohly soutěžit v lehkoatletickém pětiboji, jehož součástí byly skok vysoký a daleký, vrh koulí, hod míčem s poutkem a běh na 100 m, nebo ve smí-

[272] Vejvar, S. (2014). *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika), s. 331.

[273] Dne 17. října se již dokonce rozběhl boj o obnovení jména Orel. Ten však byl prozatím neúspěšný. Slovinci ho však začali ve svých tiskopisech postupně užívat. FGSPF ho použila rovněž, a to ve chvíli, kdy svým členů oznámila záměr pořádat tento slet.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXIII., 1938, č. 1–2, s. 17.

šeném šestiboji, který obsahoval: prostná, dámská bradla, skok vysoký, běh na 100 m, hod míčem s poutkem a přeskok přes koně na šíř s madly. Dorostenky měly podle plánu soutěžit v prostných a pořadových cvičeních, se švihadly, ve skoku dalekém, běhu na 60 m a přeskoku přes kozu. Jejich družstvo se mělo skládat ze šesti závodnic.[274]

Čsl. Orel si uvědomoval, že pokud chce zvýšit své šance na velikou výpravu ze Slovinska, která by navštívila jeho slet v roce 1939, bude muset vypravit také on do Slovinska početnou delegaci.[275]

Podmínky účasti na lublaňském sletu domlouval Čsl. Orel se slovinskými zástupci ve Vídni ve dnech 6. a 7. listopadu 1937. Zde také obdržel závodní sestavy (prostné i nářaďové), které však bylo nutno přeložit do češtiny. Povinné sestavy byly proto zástupcům Čsl. Orla předcvičeny. Na nářadí je předvedl Ivo Kermavner. Odpoledne byl probrán program tělocvičných slavností. Byly zde také dohodnuty první změny. Závody mužů byly rozděleny na soutěže mezinárodní,[276] slovanské závody družstev (vyšší, střední a nižší oddělení) a přebor Jihoslovanů v nářaďovém desetiboji o putovní cenu. Závody dorostenců byly rozděleny na soutěže jednotlivců a družstev. Slovinci počítali s tím, že Čsl. Orel vyšle do Lublaně více než 3 000 lidí, kteří měli podle plánu zacvičit prostná a alespoň polovina z nich pak cvičit se Slovinci jejich prostná.

Dohodnutý program byl tedy prozatím následující: Na neděli 26. června 1938 byly naplánovány mezinárodní závody o přebor jednotlivců ve smíšeném dvanáctiboji a závod o přebor Jihoslovanů v nářaďovém desetiboji. V pondělí měly být dokončeny mezinárodní závody, a to jejich lehkoatletickou částí, a zahájeny mezinárodní závody v lehké atletice. Tento den se mělo rovněž bojovat o titul ZFO a ZDK ve volejbalu členů, dorostenců, členek a dorostenek. Do programu tohoto dne

[274] Orelský věstník: List středočeské orelské župy Pospíšilovy, VII., 1937, č. 12, s. 5–6.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXII., 1937, č. 21–22, s. 248–249.

[275] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXII., 1937, č. 20, s. 234–236.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 1, Zápisy ze schůzí ústřední rady 1938–1947, VII. období – Zápis ze 75. schůze předsednictva Čsl. Orla za dne 1. prosince 1937.

[276] Mezinárodní soutěže obsahovaly smíšený dvanáctiboj a jednotlivé lehkoatletické disciplíny. Atletický pětiboj a desetiboj byly vypuštěny.

byly rovněž zařazeny slovanské závody členů ve vyšším oddělení, závody o přebor dorostenců, slovanské závody členek o přebor jednotlivkyň a závody cizích národů, a to podle jejich národních programů. V úterý měly být dokončeny slovanské závody družstev, závody členek, dorostenců a dorostenek. Na tento den byl rovněž navržen zápas ve volejbalu mezi mistrem Jugoslávie a mistrem Československa v kategoriích mužů a žen.

Hlavním slavnostním dnem měl ale být svátek sv. Petra a Pavla dne 29. června 1938, na který byl naplánován velký průvod. Odpolední program měl zahájit nástup všech cvičících k veřejnému vystoupení na stadionu. Jeho součástí byla hromadná cvičení jihoslovanského členstva a dorostu, československého členstva, vojska, družstev cizích národů aj. Slavnosti mělo zakončovat vyhlášení vítězů a rozdělení cen.

Jihoslované zde ale také plánovali uspořádat „I. slovanskou olympiádu“, na které by se soutěžilo nejen ve zmíněném volejbalu a závodu družstev, ale navíc také v lyžování. Lyžování nemělo být na rozdíl od prvních dvou jmenovaných disciplín zařazeno přímo do programu slavností, ale mělo probíhat s předstihem ve dnech 29. ledna až 2. února 1938 v okolí Jesenice a v Dovje. Avizovaný termín však nebyl definitivní, neboť se předpokládalo, že by mohl kolidovat s jinými velkými lyžařskými akcemi ve Slovinsku.[277] Mělo se zde však soutěžit ve sdruženém závodě a alpské kombinaci. Pro ženy se plánoval běh na 16 km a sjezd o délce 2 km. Po dohodnutí veškerých nezbytností se Čechoslováci se Slovinci rozešli.[278]

Předsednictvo Československého Orla pak dne 12. ledna 1938 rozhodlo, že do Slovinska vyšle i volejbalové družstvo žen a volejbalové družstvo mužů.[279] Kromě nich mělo být součástí československého týmu 12 nejlepších orelských lehkých atletů a šest nejlepších orelských gymnastů.[280]

[277] Na počátku roku 1938 již také došlo k úpravě tohoto termínu. Nově byl stanovený na 6. až 13. února 1938.

[278] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXII., 1937, č. 21–22, s. 245–249.

[279] V kategorii žen se uvažovalo především o hráčkách z Valašského Meziříčí. V kategorii mužů se uvažovalo především o hráčích z Kostelce nad Orlicí.

[280] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 1, Zápisy ze schůzí ústřední rady 1938–1947, VII. období – Zápis ze 78. schůze předsednictva Čsl. Orla za dne 12. ledna 1938.

Pro lublaňské slavnosti musel tedy Čsl. Orel vybrat reprezentační družstva, a to jak nářaďová, tak i např. lehkoatletická a volejbalová. Do lehkých atletů a volejbalistů vkládal Čsl. Orel velké naděje na celková vítězství. Proto byla na květen 1938 naplánována celá řada rozřazovacích závodů a turnajů.[281]

Termín lyžařských závodů, které se konaly v rámci „I. slovanské olympiády" v Jesenici a Dovje, byl nakonec stanoven na 11. až 13. února roku 1938. Předsednictvo Československého Orla odsouhlasilo vyslání čtyř nejlepších orelských lyžařů a jednoho vedoucího.[282] Kromě úspěšných orelských závodníků, kteří vybojovali cenná místa na mistrovství republiky – Víta Fouska a Bohumila Kosoura, odjeli do Jugoslávie reprezentovat Čsl. Orla také Vojtěch Čivrný a Alois Hanuš. Čsl. Orel chtěl sice původně vyslat Františka Zajíčka a Emila Sládečka, kteří byli dobrými běžci i skokany, ale zranění jejich vyslání neumožnila.

Závodní trať pro sjezd a slalom se nacházela v Jesenici, sdružený závod probíhal v Planici. Celá akce začala v pátek 11. února 1938 nástupem všech závodníků na Černém vrchu nedaleko Jesenice, kde ji zahájil náčelník ZFO Ivo Kermavner. Pro sjezd byla naplánována velice náročná trať měřící 2 600 metrů, která byla plná přírodních překážek. V konkurenci 40 závodníků se nejlépe z československé výpravy umístili Vojtěch Čivrný a Alois Hanuš, kteří obsadili 27., respektive 28. místo. Bohumil Kosour a Vít Fousek v závodě nestartovali, a to z důvodu lehké nemoci. Ve slalomu, který měřil 800 metrů, se tito dva orelští závodníci umístili na „čestném místě".[283] V běhu na 16 kilometrů vybojoval Bohumil Kosour výborné druhé místo. Na vítěze ztratil necelou minutu. Vít Fousek se zde navíc probojoval na místo třetí. Na vítěze ztratil lehce přes dvě minuty. Vojtěch Čivrný doběhl na osmém místě, Alois Hanuš skončil dvanáctý. V tuto chvíli již závodníci Čsl. Orla věděli, že jejich družstvo ve sdruženém závodě nezvítězí a že jediný Bohumil Kosour v něm může vybojovat první místo jako jednotlivec. To

[281] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXIII., 1938, č. 9, s. 100–101.

[282] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 1, Zápisy ze schůzí ústřední rady 1938–1947, VII. období – Zápis ze 75. schůze předsednictva Čsl. Orla za dne 1. prosince 1937.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXIII., 1938, č. 1–2, s. 16.

[283] Pramen bohužel neuvádí konkrétní umístění. Udává pouze, že se jednalo o „čestné místo".

se mu také nakonec podařilo. Vít Fousek skončil na pátém místě, Vojtěch Čivrný na sedmém a Alois Hanuš na dvanáctém. Závody byly zakončeny slavnostní akademií v Jesenici.[284]

Začátkem roku 1938 byl novou rakouskou vládou rozpuštěn svaz Křesťanského německého turnerstva. Tento svaz byl jednak členem UIOCEP, a jednak udržoval živou spolupráci i s Čsl. Orlem. Chtěl mj. vypravit svou delegaci na III. slet Orelstva v Praze 1939.[285]

Ve dnech 25. až 30. června 1938 uspořádal Čsl. Orel svůj připravovaný velký zájezd do Jugoslávie, kde hodlal prezentovat svou vyspělost a ukázat, jak se během 20 let rozrostl a zmohutněl. Celá výprava čítala okolo 2 000 účastníků. Z předsednictva Čsl. Orla této akci v hledišti přihlíželi např. František Leiner, Rostislav Slavotínek, Josef Polák, Vojtěch Jílek, Marie Jelínková, Vladimír Kučera či Jan Hanuš. Vláda Království Jugoslávie pokládala Lublaňské slavnosti za nadnárodní podnik, čemuž také odpovídalo jejich předsednictvo, ve kterém byl např. předseda vlády Milan Stojadinović. Záštitu nad touto akcí si vzal sám jugoslávský král Petar II Karađorđević. Tento slet byl sám o sobě velkou manifestací slovanského československo-jugoslávského bratrství.

Orelští atleti zde rozhodně nemohli v mezinárodním závodě konkurovat francouzským běžcům, kteří by v této době zřejmě i bez větších problémů zvítězili na mistrovství Československa. Čsl. Orel tak sklidil největší úspěchy ve slovanském závodě v nižším a středním oddělení,[286] ve kterém obsadil přední příčky. Nejúspěšnějším atletem slovanského závodu ve středním oddělení byl uznán Štěpán Hrstka, který vybojoval první místo v běhu na 110 metrů překážek a hodu v oštěpem, druhé místo v hodu kladivem a třetí místo ve vrhu koulí. Kromě toho přidal i dvě čtvrtá a jedno šesté místo. Běžel také v obou štafetách (4× 100 metrů a švédská štafeta), ve kterých Čsl. Orel vybojoval druhá místa. Štěpán Hrstka tak zde

[284] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXIII., 1938, č. 3, s. 33.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXIII., 1938, č. 4, s. 45–46.
[285] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXIII., 1938, č. 6, s. 70.
[286] V nižším oddělení zvítězil Josef Kristek před druhým R. Kubou.
Ve středním oddělení získalo družstvo jednoty Uherský Brod první a družstvo jednoty Kroměříž třetí místo.

právem obdržel titul mistra Orla spolu s cenou pro nejvšestrannějšího atleta.[287] Kromě něj se závodů účastnili také Jan Haluza, Karel Doupovec, Jan Driml, František Hromádka, Václav Kroutílek, Arnošt Koukal, Jan Němec, R. Kuba, Jan Kristek, Vachel, Hernych, Písařík, Jaroslav Michálek, Voldán, Petrač a Sadila.

Čsl. Orel zde dále vystoupil na plánovaných prostných (viz příloha 365), nicméně za svůj největší týmový úspěch považoval pravděpodobně své výsledky z volejbalového turnaje, kde se všechna jeho družstva mužů a žen probojovala až do čtyřčlenné finálové skupiny. V mužích zvítězila jednota Kostelec nad Orlicí. Druhé místo obsadila jednota Brno. V ženách se z triumfu radovaly hráčky z Valašského Meziříčí. Druhou příčku vybojovala jednota Kroměříž.[288]

Podobný zájezd byl připraven i na dny 24. až 26. září 1938. Čsl. Orel měl tentokrát navštívit polskou Čenstochovou. Tento zájezd však byl znemožněn mezinárodními událostmi a mobilizací Československa.[289] Česko-polské vztahy byly navíc brzy narušeny polskými požadavky na odstoupení části československého území. Kromě toho se Orel připravoval navštívit v roce 1938 také katolickou tělovýchovnou slavnost v Poznani a zvažoval i pozvání na slet od Federace francouzských gymnastů – Jeleni avonští, do Fontainebleau.[290]

11.6 Branná výchova

V roce 1929 začalo jednání mezi Čsl. Orlem a Svazem čsl. důstojníků o záležitostech branné výchovy. Obě organizace také navázaly vzájemnou spolupráci. Tímto krokem Orelstvo de facto zahájilo svou činnost na poli branné výchovy.

[287] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXIV., 1939, č. 2, s. 21–23.

[288] Posledních pět jmenovaných atletů soutěžilo v kategorii dorostenců. Mezi nimi byl nejúspěšnější Písařík, který zvítězil v běhu na 100 metrů a skoku dalekém. Petrač naopak zdolal nejrychleji trať dlouhou 1 000 metrů.
Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XVI., 1938, č. 7–8, s. 107–112. Bránský, J., Vítek, J., & Parma, J. (2009). *Orel v Boskovicích - 100 let*. Boskovice: Orel, s. 40.

[289] Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVII., 1946, č. 1, s. 14.
Zprávy k VIII. sjezdu Čsl. Orla. (1947). Brno: Typos, s. 15.

[290] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 1, Zápisy ze schůzí ústřední rady 1938–1947, VII. období – Zápis ze 75. schůze předsednictva Čsl. Orla ze dne 1. prosince 1937.

V rámci ní se orlové postupně začali učit nejen praktickým dovednostem, ale dozvídali se též informace, které jsou dnes předmětem občanské výchovy. Učili se o státních symbolech, sousedních i vzdálenějších státech a jejich vztahu k republice. Museli taktéž prokázat znalosti vojenských praporů, symbolů či hodností.

Dále se učili o terénu, orientaci v něm a jeho zobrazení, tzn., že se museli umět orientovat v mapách, pracovat s jejich měřítky, znát nejrůznější značky či hledat nejkratší a nejpohodlnější cesty. V terénu pak museli prokázat dovednost určování světových stran, a to jak s pomocí kompasů, tak i bez nich, odhadování vzdáleností, vyhledávání krytých cest a míst k výhledu či pozorování. Pro komunikaci prokazovali orlové znalosti Morseovy abecedy.

Mezi znalostmi a dovednostmi nebyla opomenuta první pomoc, práce s plynovou maskou, příprava pokrmů, střelecký výcvik, příprava tábořišť, plavání, pádlování, veslování, výroba jednoduchých přepravních prostředků a lávek či např. uzlování.

Obdobným výcvikem procházely i dívky, i když ne v takové míře a do takové hloubky. Jejich povinností nebylo naučit se tolika praktickým dovednostem, ale byly spíše vyškoleny k tomu, aby mužům pomáhaly. Proto se i navíc učily praní prádla v terénu, šití, zpěvu, základům práce s dětmi a jejich vyučování a základům rolnictví.[291]

V roce 1930 bylo rozhodnuto, že Šrámkova župa uspořádá kurz předvojenské výchovy. Údajně se jednalo o první kurz tohoto typu v republice. Původně měl být rozdělen na dvě části. První měla probíhat na jaře a druhá na podzim.[292] Nakonec však kurz tvořila pouze jarní část. Podzimní část byla totiž naplánována jako druhý samostatný kurz. Organizaci školení muselo povolit Ministerstvo národní obrany, které pověřilo dohledem na jeho průběh velitelství 7. pěší divize. Do kurzu se přihlásilo celkem 157 zájemců mladších 20 let. Vedení kurzu, výcvik a vyučování byly svěřeny velitelstvím 7. pěší divize do rukou důstojníků, poddůstojníků i orelským vojínům. Kurz, který probíhal o dubnových, květnových

[291] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 1, Zápisy ze schůzí ústřední rady 1938–1947, Branná průprava nauková.
[292] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XV., 1930, č. 13, s. 204.

a červnových víkendech, byl zahájen v neděli 30. března 1930 v olomoucké orlovně. Zde si také frekventanti nafasovali zbraně a další vybavení, které si pak s sebou odnesli na stadion. Po skončení cvičení, kterého se většinou účastnilo 90 až 125 zájemců, byl průběh obrácený. Vše se odneslo zpět do orlovny, odkud se frekventanti většinou hned na kolech rozjeli zpět do svých domovů. Většina jich totiž pocházela z nedalekého okolí. Celé školení, jehož součástí byl výcvik družstev a čet, nauka o zbraních (i automatických), střelba a hody granáty, bylo zakončeno dne 29. června 1930. Během výcviku projevili frekventanti zvláštní zájem při nauce o terénu a čtení speciálních map podle smluveného klíče. Velký zájem měli též o určování světových stran podle nejrůznějších pomůcek. Jejich pozornosti neunikla ani výuka o plynech a masce.[293]

Již v roce 1930 začal Čsl. Orel s organizací předvojenské výchovy, a to organizováním „kurzů nováčků". Nejednalo se však stále o systematickou brannou výchovu. Tyto kurzy měly za úkol spíše připravit členy Čsl. Orla na výkon jejich budoucí vojenské služby. V roce 1931 byla v orelských jednotách zavedena pořadová cvičení podle vojenského vzoru, která vypracoval Stanislav Cvek. V roce 1932 zavedl Čsl. Orel jako první ze všech tělovýchovných spolků povinnou brannou výchovu ve svých jednotách.[294]

„Vedle Sokola je i Orelstvo průkopníkem militarizačních snah buržoazie. Bylo mezi prvními, kdož propagovali povinnou vojenskou výchovu mládeže, a také ji u sebe za pomoci vojenských instruktorů provádí."[295]

V roce 1933 se navíc díky událostem, které se děly v sousedním Německu, kde se dostal k moci Adolf Hitler, začaly ozývat v Čsl. Orlu hlasy, které vyzývaly ke zvýšení, lépe řečeno lepšímu a důkladnějšímu organizování orelské branné výchovy. Předsednictvo Čsl. Orla pověřilo jejím vedením nový odbor – Branný odbor Čsl. Orla, který byl tvořen především členy náčelnické rady. Ten se poprvé

[293] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XV., 1930, č. 24, s. 385–386.
[294] :: WWW.OREL.CZ. (b.r.). Dostupné 1. říjen 2015, z http://www.orel.cz/?ukaz=30_leta_orla.
[295] Marek, J. (1976). *Sjezdy proletářské tělovýchovy: sborník dokumentů ze sjezdů FDTJ a FPT.* Praha: Olympia, s. 83.

sešel dne 24. května 1933. Na této a několika následujících schůzích vypracoval osnovu látky i celé organizace, které byly po projednání s předsednictvem Čsl. Orla předloženy ke schválení jeho ústřední radě, a to dne 17. prosince 1933. Ústřední rada tyto návrhy schválila a přikázala předsednictvu, aby co nejdříve uspořádalo kurz pro vedoucí výchovy k brannosti. Rovněž bylo navrženo utvoření orelských branných oddílů, ve kterých mělo být členstvo k brannosti vychováváno. Snahy Čsl. Orla lze stručně shrnout následujícím způsobem:

„1. aby umožněno bylo získati pro tato cvičení i ony muže, kteří nebyli dosud mezi členstvem cvičícím,

2. aby nebyly pronikavým způsobem měněny cvičební programy kategorie mužů,

3. aby novému programu věnována byla zvýšená pozornost,

4. konečně, aby získány byly řady nových vedoucích.“[296]

Nejvyšší orelský branný odbor (branný odbor Čsl. Orla) měl rovněž ustanovit a řídit branný oddíl Čsl. Orla a také celou orelskou brannou výchovu. Župy byly vyzvány k zakládání vlastních branných odborů (které měly následně vytvořit župní branné oddíly) a také k tomu, aby si zvolily své župní vedoucí brannosti, kteří měli následně přidělit jednotlivým členům těchto odborů práci. Také v jednotách měly být ustanoveny branné odbory a oddíly. V okrscích se s brannými odbory prozatím nepočítalo.[297] Úvodním problémem branných odborů byla absence odborových a župních vedoucích brannosti. Z toho důvodu pro ně také Čsl. Orel uspořádal svou ústřední školu.

Rok 1934 tak byl rokem praktického nástupu orelské brannosti.[298] Svůj I. ústřední kurz pro vedoucí výchovy k národní brannosti uspořádal Čsl. Orel ve dnech 14. až 18. února 1934 (viz příloha 366). Zúčastnilo se ho 50 frekventantů z 23 orelských žup. Právě tento kurz lze pokládat za faktický počátek orel-

[296] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 20–21, s. 237.

[297] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 6, s. 63.

[298] Národní archiv, Fond Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Karton 132, sg.109-8/59 (Vývoj a činnost katolické tělovýchovné jednoty Orel), Sicherheitsdienst–RFSS, SD–Leitabschnitt Prag, Prag, den 1.2.1940.

ské branné činnosti.[299] Přednášky, kterých bylo až osm hodin za den, se konaly v zasedací místnosti paláce „Typos“ v Brně, praktická cvičení pak v tělocvičně jednoty Brno I. Kurz zahájil náměstek starosty Čsl. Orla František Leiner. Ve své úvodní řeči odůvodňoval, proč byl tento kurz uspořádán, a zdůrazňoval tři hlavní složky orelské výchovy k národní brannosti. Těmi byla výchova mravní a občanská (víra v Boha, kázeň a pořádek), tělesná cvičení (otužování těla, rozvoj pohybových schopností, odvahy, postřehu a život v přírodě) a pomocná služba – hygiena – obrana obyvatelstva. Z toho vyplývaly i hlavní zásady celého branného programu:

„1. vychovávat národně uvědomělé členstvo, muže i členy, mládež i dospělé; muže a jinochy tělesným cvičením a životem v přírodě otužit, aby nabyli všestranné obratnosti a snášeli námahu tělesnou za každého počasí. 2. Vědomí toho, že brannost jest více věcí výchovy, budeme se varovat přílišnému přeceňování tělesného otužování a vojenských cviků na úkor vnitřních hodnot. Náš poměr k armádě je kladný a bratrský tak, aby v případě potřeby rychle a snadno byli upotřebitelní vojensko-technicky. 3. Naše výchova k brannosti musí být vždy a všude podřízena celkovému rámci orelské výchovy. Jen tak nabude pro náš spolek významu neobyčejného a bude cenným doplňkem našeho kulturně-tělovýchovného programu.“[300]

Následně začalo vedení Čsl. Orla vyzývat jednotlivé župy k zakládání branných odborů a pořádání župních kurzů brannosti.[301] Po skončení kurzu začaly vznikat i plánované branné orelské oddíly. V nich měly být podle původního ná-

[299] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXI., 1936, č. 3, s. 27.
Nová tělesná výchova: list pro tělesnou výchovu, tělocvik, sport, hry, skauting a pro vědecké studium těchto oborů, VII., 1934, s. 90–91.

[300] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 4–5, s. 39.
Národní archiv, Fond Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Karton 132, sg.109-8/59 (Vývoj a činnost katolické tělovýchovné jednoty Orel), Sicherheitsdienst–RFSS, SD–Leitabschnitt Prag, Prag, den 1.2.1940.

[301] Kadlčákova župa ho např. pořádala ve dnech 14. a 15. dubna, Sušilova a Sedlákova společně ve dnech 21. a 22. dubna, župa Křížkovského ve dnech 8. a 22. dubna, Velehradská ve dnech 13. a 22. dubna, Metodějova 5. a 6. května pro svou jižní část a 12. a 13. května pro svou severní část, Šilingrova dne 10. května, Východoslovenská župa dne 27. května a Kosmákova župa dne 26. a 27. května 1934.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 9–10, s. 99–105.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 11, s. 124.

vrhu organizovány skupiny členstva (17–35 let), dorostenců (14–17 let) a všeho členstvo ostatního (včetně žen i dorostenek). Pro všechny skupiny měly být zavedeny povinné přednášky na témata: Výchova obecná, vybrané stati z výchovy zvláštní a služba pomocná. Členstvo cvičící i necvičící mělo navíc povinnost účastnit se v branných oddílech tělocviku a cvičení v přírodě (viz příloha 367) a také všech přednášek mravní výchovy. Pro dorostence byl upraven výběr cviků a doplněna tělovýchovná osnova, a to tak, aby do členských branných oddílů přicházeli již s určitou průpravou.[302]

Po tomto školení začaly také župy organizovat své kurzy pro vedoucí brannosti v jednotách. Ty měly obdobný program, jako ústřední škola, po jejímž skončení tedy začala další etapa v organizační výstavbě orelské brannosti. Vedení Čsl. Orla nyní sledovalo následující cíle:

1. Ustanovit organizaci orelské brannosti
2. Zahájit propagační akci pro myšlenku brannosti
3. Prohloubit občanské uvědomění veškerého členstva (Výchova mravní a občanská)
4. Začít pracovat teoreticky a prakticky v branných oddílech

Na následující schůzi branného odboru Čsl. Orla, která se konala dne 3. března 1934 v Brně, byl již projednáván jednotný úbor (viz příloha 368)[303] a vydání čtyřsetstránkové *Příručky výchovy k národní brannosti v Čsl. Orlu.*[304] Na jaře 1934 byla také zahájena veliká propagační akce orelské brannosti, která nesla název „Národní fronta orelská“.[305]

Na další schůzi branného odboru Čsl. Orla, která se konala dne 7. dubna 1934, byla rozdělena agenda a přiděleny referáty. Předsedou branného odboru

[302] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 4–5, s. 38–43.
[303] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 6, s. 70.
[304] *Příručka výchovy k národní brannosti v Čsl. Orlu.* (1934). Brno: Československý Orel. Národní archiv, Fond Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Karton 132, sg.109-8/59 (Vývoj a činnost katolické tělovýchovné jednoty Orel), Sicherheitsdienst–RFSS, SD–Leitabschnitt Prag, Prag, den 1.2.1940.
[305] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXI., 1936, č. 18, s. 210–211.

Čsl. Orla byl ustanoven František Leiner, správním referentem pan Vácha a technickým referentem Ladislav Kristek. Referáty byly přiděleny následujícím způsobem: Všeobecná organizace brannosti – František Leiner, Mravní a občanská výchova – vzdělavatel Čsl. Orla, Pracovní plán brannosti a pořadová cvičení po způsobu vojenském – Bedřich Kostelka, Tělocvik, atletika a branné závody – Ladislav Kristek, Táboření a cyklistika – Karel Novotný, Mapy, nauka o terénu a střelba – pan Duřík, Hry, evidence, statistika a jízda – pan Vácha, Pomocná služba – Julie Nečasová, Propaganda a zpravodajství – Vladimír Kučera. Branný odbor Čsl. Orla následně projednal nejdůležitější úkoly brannosti v jednotách a župách.[306]

Branné oddíly Čsl. Orla začaly postupně procházet např. cyklistickým výcvikem, jehož náplň opakovaně předváděly veřejnosti. Důvodem zařazení cyklistiky do výcviku branných oddílů Čsl. Orla bylo, že vedoucí chtěli využívat kolo jako poměrně rychlého dopravního prostředku, kterým bylo možno jezdit po všech cestách i necestách, a to např. při obraně hranic. Vedoucí branných oddílů v Čsl. Orlu rozhodně nepředpokládali, že by někdo z členů neuměl jezdit na kole. Chtěli však příslušníky svých branných oddílů v cyklistice zdokonalit tak, aby byli schopni poradit si se značně náročným terénem, a to i s poměrně velkou zátěží na nosiči. Od cyklistů byla rovněž vyžadována značná rychlost a vytrvalost. I proto byli opakovaně vysíláni na nejrůznější cyklistické závody. Samotný výcvik navíc obsahoval např. nejrůznější cvičení v jízdárně určené pro překonávání překážek, slalom mezi kameny či přeskakování příkopů, nácvik rychlého sesedání a nasedání na kolo, jízdu v předepsaných útvarech a za každého počasí, přijímání povelů pomocí signalizace rukou a píšťalkou nebo udržování kola a odstraňování poruch.[307]

Dne 6. května 1934 se Čsl. Orel v Olomouci zúčastnil „Dne brannosti“. Kromě něj se zde představila armáda, ČOS, SDTJ, německé i české školy, hasiči, skauti,

[306] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 8, s. 86–88.

[307] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 4, Cvičební řád pro cyklisty, Cvičební řád pro cyklistický výcvik branných oddílů.
Pokyny pro výcvik branných oddílů Čsl. Orla v období 1935-1936. (1936). Brno: Československý Orel, s. 8.

sportovci, legionáři, selská jízda atd. Pořadateli bylo vyjmenováno celkem 52 zúčastněných korporací. Celý program byl rozdělen do tří oddílů. Od šesti hodin ráno se konaly závody v běhu a střelbě, jejichž střediskem byl místní orelský stadion. Druhou částí této akce byl průvod městem, kterého se zúčastnilo okolo 2 200 osob. Průvod končil na sokolském stadionu, kde se za velké účasti konala třetí část „Dne brannosti".[308] Další „Dni brannosti", kterých se Čsl. Orel účastnil, proběhly např. dne 10. června 1934 v Kyjově nebo 17. června 1934 v Přerově (viz příloha 369–371).[309]

S blížícím se koncem roku 1934 udělal Čsl. Orel soupis svých příslušníků branných oddílů (viz příloha 372–376). Ukázalo se, že jich je skutečně hodně. Jednalo se totiž o více jak 25 000 členů. Zajímavým faktem ovšem bylo, že z tohoto počtu tvořili velkou část necvičící členově. Těch zde bylo organizováno téměř 10 000. Dobou, ve které začal Čsl. Orel s organizováním svých branných oddílů a počtem jejich příslušníků, předběhla tato organizace všechny další tělocvičné spolky v Československu. Vedení Čsl. Orla velice těšil zejména fakt, že tentokrát zůstala i ČOS za nimi.[310]

Rok 1935 znamenal v branných odborech orelských jednot již plánovitou a jednotnou práci. Branný odbor Čsl. Orla k ní totiž vydal pro I., II., i III. čtvrtletí vlastní pracovní programy.[311]

Svaz československého důstojnictva uspořádal v Janských Lázních ve dnech 1. až 3. března 1935 v pořadí II. celostátní hlídkový lyžařský závod brannosti,[312] na který pozval všechny tělovýchovné svazy pěstující lyžování. Čsl. Orel vyslal do závodu hlídek, který se konal až v neděli 3. března, celkem pět týmů. V závodě hlídek se představilo celkem 37 družstev. První odstartovala III. třída (do 20 let) a dorost k závodu na 10 km. Ve III. třídě zvítězilo družstvo z jednoty Nové Město na Moravě, které bylo ve složení: Vladimír Zajíček, Peňáz[313] a Ludvík Marek. Závodu

[308] O tom, jak probíhala třetí část dne brannosti a co bylo její náplní, se bohužel pramen nezmiňuje.
[309] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 12, s. 134–138.
[310] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 20–21, s. 237–244.
[311] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXI., 1936, č. 3, s. 28.
[312] I. celostátního hlídkového lyžařského závodu brannosti se Čsl. Orel neúčastnil.
[313] Pramen bohužel neuvádí, zda se jednalo o Petra nebo Františka Peňáze.

dorostenců se Čsl. Orel nezúčastnil. Svým vítězstvím ve III. třídě si ale pro tento rok zajistil zisk putovního poháru ministra národní obrany Bohumíra Bradáče. Ve společné I. a II. třídě startovalo celkem 30 hlídek. Nejlepšího umístění dosáhla orelská hlídka ve složení Josef Marek (Nové Město na Moravě), Emil Sládeček a Stanislav Sládeček (oba Frenštát pod Radhoštěm). Ti se umístili na celkovém 7. místě. Další dvě hlídky Čsl. Orla obsadily 8. a 13. místo. Skvěle si vedla i hlídka z Křížlické jednoty, která se dlouho držela za pozdějšími vítězi, ale kvůli zranění jednoho z členů (zlomené žebro) musela nakonec závod vzdát. Hlídkový závod kladl veliké nároky na výkon malého kolektivu, jehož členové se vzájemně podporovali. Byl ale ztížen jednak oficiální pětikilogramovou zátěží (dorostenci tříkilogramovou) a jednak také nepříjemnou vánicí.[314]

Pro měsíce červenec, srpen a září 1935 vyzývalo vedení Čsl. Orla především k usilovnému výcviku plavání v orelských branných odborech. Kromě prostého plavání se ale mělo jednat i o plavání v oděvu, plavání se zátěží a také plavání pod vodou. Druhou částí výcviku mělo být pro tyto měsíce opět typické táboření.[315]

Branný odbor Čsl. Orla navíc uložil všem župám, aby v průběhu srpna nebo září 1935 uspořádaly své župní branné závody (viz příloha 377, 378). Ty se měly skládat ze tří částí, kterými byly chování, tělesné zdatnosti a dovednosti. Na tento rozkaz reagovaly všechny župy, přičemž nejrychlejší z nich byla župa Sedlákova, která své závody uspořádala i přes řadu překážek dne 1. září 1935. Součástí župních branných závodů byly následující disciplíny: běh na 100 metrů, skok do hloubky,[316] hod kyjem, skok do dálky či pochod na 25 kilometrů.[317]

Podzimní zasedání ústřední rady Čsl. Orla proběhlo v Orelském domě v Brně v neděli 17. listopadu 1935. Vedení se zde mj. vyjadřovalo k chystané osnově zákona o branné výchově, kterou však již pro své členstvo jako první z tělovýchov-

[314] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XX., 1935, č. 5, s. 52.

[315] *Pokyny pro výcvik branných oddílů Čsl. Orla v období 1935-1936.* (1936). Brno: Československý Orel, s. 7.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XX., 1935, č. 12, s. 136–137.

[316] Jednalo se o skok ze žebříku.

[317] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XX., 1935, č. 17, s. 201.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XX., 1935, č. 18, s. 210–211.
I. ústřední branné závody Čsl. Orla. Brno 26.–27. září 1936: Přehledná zpráva s technickými výsledky. (1936). Brno: Československý Orel, s. 8–9.

ných organizací zavedlo. Pro vedení členstva si dokonce Čsl. Orel zavedl vlastní soustavu branné výchovy, ve které se mu podařilo vyřešit poměr mezi mravní výchovou a technicko-vojenským výcvikem. Značná část orlů také na „Dnech brannosti“, které tento rok proběhly v mnoha místech republiky, dokumentovala, že v republice je zájem nejen o brannost, ale i o smysl pro povinnost a kázeň. Čsl. Orel tak uvítal chystanou osnovu zákona s tím nezbytným předpokladem, že *„provádění branné výchovy bude svěřeno předním, národním a státotvorným spolkům tělovýchovným“*.[318]

Sjezd župních náčelníků a náčelnic na svém zasedání v Brně dne 1. prosince 1935 jednomyslně schválil, že se tělesná výchova a branná výchova v Čsl. Orlu budou více sbližovat. De facto to znamenalo, že počínaje tímto dnem měli tělocvikáři více přizpůsobovat svou tělovýchovnou práci branné myšlence. Do tělovýchovných hodin měly být tedy více zařazovány chůze, běh, skoky a pořadová cvičení, jakožto základní prvky pohybu vojenské jednotky v terénu a také nejpřirozenější pohyby lidského těla. Bylo navíc doporučeno přidat k nim ještě plížení, stoupání, šplh, odpory, přetahy, nošení břemen, nošení cvičence, překonávání nářadí jako překážek, cvičení rovnováhy, hody a vrhy, a to zejména na cíl.

V roce 1936 plánovala náčelnická rada Čsl. Orla poprvé vypsat branné závody žactva a dorostu. Podmínky závodního řádu, které byly úměrné věku, nebyly příliš těžké. Vyžadovaly spíše vrozené schopnosti než dlouhodobou přípravu. Došlo rovněž k vydání velmi podrobných *Pokynů pro výcvik branných oddílů Čsl. Orla v období 1935-1936*.[319] Tato brožurka obsahovala stati pojednávající o vedení oddílů, kázni, pohotovosti, pochodech, sportech, branných závodech, využívání vojenských střelnic, strážní službě a branných závodech. Novinkou pro rok 1936 byl *„Cvičební řád pro cyklistický výcvik“*. Vojenská správa navíc na svých posádkových střelnicích umožnila členům Čsl. Orla ostrou střelbu z pušek (viz příloha

[318] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XX., 1935, č. 22, s. 254.

[319] *Pokyny pro výcvik branných oddílů Čsl. Orla v období 1935-1936.* (1936). Brno: Československý Orel.

379). Podmínkou ovšem bylo, že župní předsednictva přejala zodpovědnost za činnost členstva. Branná činnost Čsl. Orla se tak velice rychle rozrůstala.[320]

Z rozhodnutí předsednictva Čsl. Orla byla v únoru 1936 uspořádána v celém Československu veliká propagační akce, jejímž heslem bylo: *„Orelská stráž od Šumavy k Tatrám“* (viz příloha 380). Celá akce byla zahájena 2. února a trvala do 29. února. Již v lednu 1936 obdržely jednoty pokyny, jak řídit přípravné práce. Akce byla přísně kontrolována z žup a také samotným předsednictvem.[321] Vedení Čsl. Orla bylo s průběhem akce velice spokojeno. Bylo nuceno konstatovat, že: *„ ...Tisíce katolíků a katolické mládeže se řadí pod bojové prapory branné fronty orelské, katolické spolky projevují nevšední zájem o orelskou brannost, orelských stráží po republice přibývá. Katolický tábor československý – tento obrovský reservoir našich sil – musí být získán cele, aby posílil vliv katolického Orla. Aby bylo umožněno provésti ještě silnější a houževnatější útok, bude naše akce pořádána i během měsíce března... “*[322]

Také v roce 1936 zorganizoval Svaz čsl. důstojnictva celostátní hlídkový závod brannosti v jízdě na lyžích, tentokrát s pořadovým číslem III. Soutěž shromáždila 109 hlídek. Závod tedy začal nabývat na významu, i když např. Slovensko zde nebylo příliš zastoupeno. Celá akce proběhla v Deštné v Orlických horách. Hlídky Čsl. Orla vybojovaly v kategorii dorostu třetí místo, v konkurenci 32 týmů v kategorii mužů II. třídy páté místo a ve III. třídě první místo, čímž si podruhé zajistily zisk putovní ceny ministra národní obrany. Vítězná orelská hlídka ve III. třídě obdržela kromě putovní ceny také tři zlaté plakety, dorostenci na třetím místě bronzové plakety a orelští závodníci ve II. třídě knihy.[323]

Vedení branné výchovy v Čsl. Orlu se v roce 1936 rozhodlo svolat nejzdatnější členy branných župních oddílů k soutěži o nejlépe připraveného k obraně vlasti.

[320] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXI., 1936, č. 3, s. 27–29.
Pokyny pro výcvik branných oddílů Čsl. Orla v období 1935-1936. (1936). Brno: Československý Orel, s. 12–14.
[321] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXI., 1936, č. 1–2, s. 8–19.
[322] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXI., 1936, č. 4, s. 38.
[323] Almanach sportu a tělesné výchovy na rok 1937, roč. 1937, s. 76–77.
Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XIV., 1936, č. 3, s. 55–56.

Organizovalo tak I. ústřední branné závody.[324] Jednalo se o vůbec první podnik tohoto typu v republice. Protektorát nad ním převzal sám ministr národní obrany František Machník. Celá akce začala 26. září. Vyvrcholení pak bylo naplánováno symbolicky na předvečer svátku sv. Václava – 27. září. První den této akce se Brno stalo cílem těžkého orelského závodu v chůzi na 25 km. Hvězdicový závod začal na několika místech (Blansko, Tišnov, Tetčice, Hrušovany, Rousínov, Slavkov), ale měl jediný cíl (viz příloha 381, 382). Závodníci vystoupili z vlaku na předepsaných stanicích a za kontroly rozhodčích se vydali směrem k Brnu – Kolišti. Šli celkem šesti směry. Jejich zavazadla musela být povinně zatížena šesti kilogramy. Po cestě do Brna doprovázeli závodníky cyklisté z jednot, které ležely podél naplánovaných cest. Ostatní členstvo vytvořilo podél tratí závodu špalíry. Závody končily na dvacátém prvním kilometru, odkud následoval čtyřkilometrový pochod v semknutém útvaru směrem do cíle. Celkem vyslalo své závodníky 16 žup. Jednalo se o 210 soutěžících. Ti museli absolvovat celou trať do pěti hodin, což se také všem podařilo. Většina z nich absolvovala celou cestu v rozmezí čtyř až čtyř a půl hodiny. Nejrychlejší čas zaznamenal Jaroslav Halouzka z Metodějovy župy, který se do cíle dostal za tři hodiny a dvacet minut. Těsně za ním se umístili Arnošt Buchauer z Jirsíkovy a Jan Charous z Klapilovy župy.[325]

Následující den byly na programu nejen lehkoatletické disciplíny závodu brannosti – 100 m, skok daleký, hod oštěpem, 1 500 m, skok hluboký (viz příloha 383), hod kyjem, 4× 100 m,[326] ale i masová vystoupení (cvičení mužů s puškami).[327] Svou připravenost k obraně národa zde předváděli také orelští žáci, dorostenci a ženy. Na programu byl též klasický orelský pětiboj.[328] Pro dorostence byl dále naplánován závod tříčlenných hlídek na 1 000 metrů s překážkami. Každý závodník

[324] Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XIV., 1936, č. 8, s. 134–136.

[325] *I. ústřední branné závody Čsl. Orla. Brno 26.–27. září 1936: Přehledná zpráva s technickými výsledky*. (1936). Brno: Československý Orel, s. 13–20.

[326] Tyto disciplíny měly předepsané minimální požadavky. Běh na 100 metrů probíhal např. v předepsaném úboru a limit pro jeho splnění byl 15 sekund. Skok do hloubky byl minimálně čtyřmetrový (jednalo se tedy o skok z čtyřmetrové výšky).

[327] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXI., 1936, č. 17, s. 193–194.
I. ústřední branné závody Čsl. Orla. Brno 26.–27. září 1936: Přehledná zpráva s technickými výsledky. (1936). Brno: Československý Orel, s. 10–11.

[328] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXI., 1936, č. 16, s. 187–188.

přitom nesl tříkilogramovou zátěž, a to buď v batohu, nebo v chlebníku. Každá hlídka tvořila jeden celek, který současně startoval a současně musel doběhnout do cíle. Při překonávání překážek ale byla dovolena vzájemná výpomoc členstva. Celý závod se skládal z chůze na 600 m, přískoků ve vzdálenosti 30 m, přeběhnutí náspu a hodu kamenem, průlezu žebříkem upevněným 80 cm nad zemí štěřinami kolmo k zemi, přelezu 180 cm vysokého plotu, přeběhnutí náspu, běhu na 100 m a hlášení hlídky zástupci z řad rozhodčích.[329] Úkolem žáků bylo převést útok na „kulometné hnízdo“. Střelba probíhala pomocí tenisových míčků.

Prvenství v závodech vybojovala Kadlčákova župa (742 bodů). Stala se tak historicky prvním držitelem putovního meče, který do závodu věnoval Jan Šrámek. Za ní se umístila Jirsíkova župa (710 bodů), které se tímto staly držitelem putovní ceny ministra veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy Ludviga Czecha, kterou byl stříbrný pohár. Třetí místo obsadil tým Urbanovy župy. Mezi jednotami byl nejlepší tým z Bořitova (682 bodů), který tak vybojoval putovní cenu Ministerstva školství a národní osvěty, kterou byl stříbrný pohár. Kromě toho obdržel stříbrnou polnici, kterou do soutěže věnoval František Leiner. Druhé místo vybojovala křenovická jednota (657 bodů), která získala putovní křišťálový pohár Moravské banky. Třetí místo obsadila jednota Vyškov (609 bodů). Mezi jednotlivci zvítězil Čeněk Rázl z Kadlčákovy župy (136 bodů ze 140 dosažitelných), který tak získal cenu Ministerstva národní obrany. Druhé místo vybojoval Jan Jelínek z Kroměříže, třetí skončil Arnošt Koukal z Brna.[330]

Svaz čsl. důstojníků pořádal v roce 1937 již IV. ročník lyžařských hlídkových závodů brannosti, k nimž pozval všechny československé spolky a organizace zabývající se brannou výchovou. Čsl. Orel se těchto závodů účastnil již potřetí. Tentokrát však vyslal do dějiště soutěže, která se tentokrát odehrála v Banské Bystrici, málo soutěžících, neboť mu jeho finanční situace větší počet nedovolovala. Závodily zde tak pouze dvě hlídky – hlídka dorostu a hlídka soutěžící ve

[329] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXI., 1936, č. 18, s. 206–212.

[330] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXI., 1936, č. 19, s. 217–220.
I. ústřední branné závody Čsl. Orla. Brno 26.–27. září 1936: Přehledná zpráva s technickými výsledky. (1936). Brno: Československý Orel, s. 19–23.

III. třídě. Všichni orelští závodníci patřili sice do jednoty Nové Město na Moravě, soutěžili ale pod jménem Orel Brno. Členy dorostenecké hlídky byli František Ondráček, Břetislav Wurzel a Ladislav Pochop. V hlídce III. třídy startovali Petr Peňáz, František Peňáz a František Marek. Obě hlídky přijely do Banské Bystrice v pondělí 1. února, a to za vedení náčelníka orlů Františka Novotného.

Závody byly zahájeny v neděli 7. února, a to nástupem závodníků s lyžemi, puškami, opasky, bodly a zatížením ve váze ostrých nábojů. Na start závodu, který byl na náměstí v Banské Bystrici, se postavilo 117 hlídek. Po úvodním proslovu velitele VII. sboru – divizního generála Bedřicha Homoly, bylo odstartováno. První se vydaly na trať vojenské hlídky, po nich dorostenci (27 hlídek), III. třída (18 hlídek) a ostatní. Trať byla dlouhá 10 km a nebyla příliš těžká. Orelští dorostenci zde vybojovali sedmé místo, orelská hlídka soutěžící ve III. třídě pak místo třetí. Přesto, že Čsl. Orel tentokrát neslavil vítězství, dostalo se mu uznání a pochvaly za vystupování jeho hlídek a přesné provedení jejich hlášení. Odpoledne došlo v Národním domě k vyhlášení vítězů a předání cen. Orelští dorostenci obdrželi plaketu se symbolem Svazu důstojnictva, druhá orelská hlídka získala podobnou plaketu, která ale byla zasazena do mramorového podstavce. Čsl. Orel byl s výsledkem spokojen, a to přesto, že se mu nepodařilo obhájit výsledky z předchozích dvou let. Byla tu však pro něj i motivace k přípravě do budoucna. Od roku 1938 bylo totiž plánováno přidat do závodu hlídek i střelbu, což otvíralo možnosti reprezentace pro orelské členstvo věnující se střelbě.[331]

Branný odbor Čsl. Orla vypsal na dny 11. a 12. září 1937 své II. branné závody.[332] Ty byly naplánovány do Brna a obsahovaly stejné disciplíny jako jejich předchozí ročník. Podmínky byly ovšem ztíženy. Závodní řád byl rozeslán župám dne 9. července 1937. Župy dostaly za úkol uspořádat rozřazovací župní závody, kterých se bylo povinno zúčastnit veškeré členstvo branných oddílů jednot (viz příloha 384–388). Nejlepší dva závodníci z vojáků (aktivních nebo v záloze) a dva

[331] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXII., 1937, č. 3–4, s. 41–42.
[332] Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XV., 1937, č. 8, s. 118–119.

z „nevojáků“ byli následně oprávněni reprezentovat svou župu na II. ústředních branných závodech. Toto čtyřčlenné družstvo si zvolilo svého velitele, který za něj zodpovídal. Samotné II. ústřední závody se skládaly ze tří částí:

1. Chování
    a) Vystupování – Chování závodníka k představenému a spoluzávodníkům, a to po celou dobu závodu, zevnějšek závodníka, způsob jeho jednání, odpovědi, jeho pohotovost a ukázněnost
    b) Orelská hodnota – Znalost orelské organizace, orelských snah, organizace a rozčlenění orelské branné výchovy, mravní hodnota závodníka
    c) Občanská hodnota – Znalost aktuálních otázek současného veřejného života, zejména znalost zákona o branné výchově, branného zákona a organizace čs. armády
2. Dovednosti
    a) Odhad vzdálenosti – Odhadnout tři krátké a jednu dlouhou vzdálenost, prokázat znalost všech metod odhadu vzdálenosti
    b) Hlášení a spojovací služba – zpracovat daný námět v písemné a ústní hlášení, prokázat znalost způsobů, jakými lze hlášení předávat na místo určení – spojovací služba
    c) Orientace v terénu a jeho popis – znát všechny způsoby určení světových stran, usměrňování mapy, hledání určeného bodu v terénu na mapě a naopak, schopnost popsat terén v určeném úseku před sebou, prokázat znalost nauky o mapách
    d) Postup terénem – základ taktiky – Prokázat znalost různých druhů pochodů (daleko od nepřítele, blízko od nepřítele atd.), manévry družstva a postup jednotlivce různým terénem za různých okolností
3. Tělesné zdatnosti
    a) Chůze na 25 km se zatížením 6 kg
    b) Běh na 100 m
    c) Skok hluboký

d) Hod granátem (vejčitým – atrapou)[333]

Za každou disciplínu mohli závodníci získat určitý počet bodů. U tělesných zdatností byly např. předepsány výkony, za které závodník tyto body získával. Nejvíce bodově ohodnocené byly právě tělesné zdatnosti, kde si mohl každý závodník připsat 60 bodů. Za dovednosti mohl získat 40 bodů a za chování 15 bodů. Družstvo, které získalo nejvíce bodů, se pak stalo držitelem rytířského meče – putovní ceny Jana Šrámka. Kromě toho obdrželo i jednu cenu trvalou. Druhé družstvo se stalo držitelem putovního stříbrného poháru Ludviga Czecha. Třetí družstvo obdrželo putovní cenu Ministerstva školství – skleněný pohár a čtvrté putovní cenu Moravské banky – křišťálový pohár.[334]

Samotný závod v chůzi na 25 km se nakonec ukázal velice náročným, a to jak pro samotné závodníky, tak i pro jejich doprovod. Závod totiž probíhal za vydatného deště. Některé jednoty tak byly deštěm odrazeny od svých povinností, což se pořadatelům vůbec nelíbilo. Závod startoval na následujících místech: Blansko, Tišnov, Zastávka, Žabčice, Komořany a Křižanovice. V nich se shromáždila čtyřčlenná družstva a vydala se směrem ke svému cíli. Nejzdatnější tým pocházel z Velehradské župy (Jiří Hrubý, Bonifác Malík, Václav Sedláček a Novosád) a zdolal trať za 3 hodiny a 11 minut. Den byl zakončen slavnostním večerem v sále „Typosu“, kde byly mj. předvedeny skladby z ženské rytmiky a gymnastiky či základní branný výcvik s puškou ve formě prostných.

Celá akce pak pokračovala druhý den, kdy závodníky přivítal na kamenném vrchu nad Pisárkami Vojtěch Jílek a poděkoval jim za dokončení náročného pochodu a kázeň během něj. Poté následovaly závody v dovednostech a chování, které organizovala náčelnická rada mužů.

Za stálého deště vypukly na hřišti Moravské Slavie závody v tělesné zdatnosti. Kvůli nepřízni počasí byl ale zrušen slavnostní nástup a vystoupení žen. Vše se

[333] *Pokyny pro výcvik branných oddílů Čsl. Orla v období 1935-1936.* (1936). Brno: Československý Orel, s. 9–10.
II. ústřední branné závody Čsl. Orla. Brno 11.–12. září 1937: Přehledná zpráva s technickými výsledky. (1937). Brno: Československý Orel, s. 11–13.

[334] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXII., 1937, č. 12–13, s. 148–149.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXII., 1937, č. 14, s. 160.

tedy omezilo na závody mužů. V běhu na 100 metrů a ve skoku dalekém podal nejlepší výkon Zdeněk Nilius z Přerova. Granátem hodil nejdále J. Henrych z Kostelce nad Orlicí. Ve skoku hlubokém docílili všichni závodníci požadované hloubky čtyři metry. Závody ukázaly veliký postup orelské branné výchovy. Pořadatelé i rozhodčí byli velmi spokojeni. První čtyři místa vybojovaly následující župy: Sušilova (414 bodů), Pospíšilova (399 bodů), Metodějova (383 bodů) a Brynychova (380 bodů). Jediný slovenský zástupce – župa Radlinského, se zde umístil na třináctém místě (332 bodů), když za sebou nechal ještě čtyři další župy.[335] V pořadí jednotlivých závodníků se na první příčku probojoval Jan Němec z Brna I, který získal 114 bodů ze 115 možných. Na dalších příčkách skončili: Karel Svoboda z Českých Budějovic – 110 bodů, Jan Mizcek z Kopřivnice – 109 bodů, Adolf Pospíšil z Prahy VIII – 105 bodů a František Hromádka z Husovic – 105 bodů.[336]

Ve dnech 25. až 28. září 1937 pořádala náčelnická rada Čsl. Orla školu brannosti. Ta byla sice určena pro župní náčelníky a náčelnice, ale byla také přístupna ostatním orelským tělovýchovným funkcionářům, a to jak župním a okrskovým, tak i z jednot.[337] Školy se zúčastnilo 12 župních náčelníků, 14 župních náčelnic, 7 župních místonáčelníků, 6 župních vedoucích brannosti, 8 členů župních cvičitelských sborů, 8 členek župních cvičitelských sborů, 12 tělovýchovných pracovníků a 4 tělovýchovné pracovnice z okrsků a jednot. Cílem této školy bylo seznámit zúčastněné tělovýchovné cvičitele nejen s novým zákonem o branné výchově, ale i se způsobem jeho provádění a přípravami, které byly třeba, aby je orelská tělovýchova vykonala, aby i nadále zůstala na výši. Do této doby se totiž opírala branná výchova v jednotách a župách o zvláštní branné odbory, které vedli vedoucí brannosti. Po zavedení zákona o branné výchově bylo ale třeba svěřit tělesnou a naukovou brannou přípravu přímo tělovýchovným cvičitelům.

Škola byla zahájena Vojtěchem Jílkem v sobotu 25. září 1937. Večer téhož dne vyložil František Leiner kurzistům celý zákon o branné výchově,[338] k čemuž přidal

[335] Orelský věstník: List středočeské orelské župy Pospíšilovy, VII., 1937, č. 11, s. 5–11.

[336] *II. ústřední branné závody Čsl. Orla. Brno 11.–12. září 1937: Přehledná zpráva s technickými výsledky.* (1937). Brno: Československý Orel, s. 22–32.

[337] Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XV., 1937, č. 9, s. 129–130.

[338] Zákon o branné výchově začal platit dne 1. září 1937. Ministerstvo národní obrany i vláda si

i několik vzpomínek na počátky branné výchovy v Čsl. Orlu. Po nedělní ranní mši začal výcvik pořadových cvičení, který u mužů vedl Rostislav Slavotínek a u žen Bohuslav Koukal. Dopolední program pak vyplnily rozbory tělocvičných hodin, a to jak všeobecně, tak i pro jednotlivé věkové kategorie. Konstrukce tělocvičných hodin zde byla přizpůsobena požadavkům branné průpravy, a to jak tělesné, tak i naukové. Odpoledne byly stejné typy hodin probrány prakticky, což doplnilo dopolední teoretický výklad. Neděle byla zakončena společenským večerem v tělocvičně jednoty Brno I, během kterého se mohli jednotliví zúčastnění lépe seznámit. Pondělí 27. září bylo celé věnováno teoretickým výkladům a praktickému výcviku naukové části branné výchovy. Přednášky byly společné pro muže i ženy. Byly zde podány výklady o orientaci v terénu, nauce o mapách, odhadu vzdálenosti, základech taktiky vojenských jednotek v poli, o pomocných a ochranných službách a o organizaci čsl. armády. Odpoledne se konal praktický výcvik, a to v dějišti II. branných závodů Čsl. Orla – na Kamenném vrchu nad Pisárkami. Do něj bylo zařazeno např. stavění stanů spojené s přednáškou o táboření či střelba ze vzduchovky. Pondělní program byl zakončen u táborového ohně. Úterní program započal opět mší, po které následovala přednáška o mravní základně branné výchovy. Po ní přišly na řadu výklady na témata samaritánská služba, náčelník jako organizátor a branné orelské úkoly do budoucna.[339]

Další kurz brannosti pořádal Čsl. Orel ve dnech 27. až 29. prosince 1937. Ten byl tentokrát určen pro orelské vzdělavatele. Byl tedy mnohem více teoretický než většina předchozích kurzů.[340]

V. ročník celostátních lyžařských závodů v brannosti, které organizoval Svaz čsl. důstojníků, byl roku 1938 pořádán v Krkonoších. Počtvrté se ho účastnil i

přály, aby se na jeho přípravách podílely všechny velké státotvorné spolky. Tento fakt dokumentuje závěr dopisu vysoce postaveného úředníka Ministerstva národní obrany, ve kterém stálo, že: *„ ...příslušné návrhy současně zasílám k zaujetí stanoviska i p. poslanci Leopoldu Vaverkovi, starostovi svazu DTJ, p. řediteli Leinerovi, místostarostovi Orla a p. prof. Ant. B. Svojsíkovi, náčelníku Svazu skautů RČS... “*
Národní archiv, Fond ČOS, Karton 111, Přednosta VI. Odboru Bukovskému, 17. 12. 1937. Balabán, M., & Pernica, B. (2015). *Bezpečnostní systém ČR: problémy a výzvy*. Praha: Karolinum, s. 273.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXII., 1937, č. 21–22, s. 243.

[339] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXII., 1937, č. 19, s. 219–221.

[340] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXII., 1937, č. 23–24, s. 271.

Čsl. Orel. Jeho hlídky chyběly pouze na prvním ročníku závodu. Ve třídě juniorů startovaly dvě orelské hlídky, z nichž jednu vyslalo ústředí (všichni byli z jednoty Nové Město na Moravě) a jednu jednota Studenec. Studenecká jednota nominovala do závodů i jednu dorosteneckou hlídku. V závodě II. třídy soutěžili lyžaři z jednoty Křížlice, a to ve složení Vojtěch Čivrný, Alois Hanuš a Karel Fišera. Celá akce byla zahájena nástupem všech hlídek, kterých se zde sešlo 119, z nichž bylo 45 vojenských. První startovaly hlídky vojenské, za nimi dorost, školy, junioři a ostatní civilní hlídky.[341] Obě závodní tratě, které měřily 25 a 10 kilometrů, byly velmi náročné. Téměř postrádaly rovinky. Juniorské hlídky Čsl. Orla se zde v silné konkurenci umístily na 6. (Brno) a 9. (Studenec) místě. Dorostenci Čsl. Orla doběhli na 5. místě. Umístění hlídky mužů, která soutěžila ve II. třídě, nebylo možno zjistit. Tentokrát totiž velmi zklamala organizace závodů.[342]

Orelská branná výchova se ale začala postupně rozmáhat také na Podkarpatské Rusi, kde byly ve dnech 8. až 10. února 1938 uspořádány organizační kurzy branné výchovy, které probíhaly v Užhorodě a Michalovicích. Těch se zúčastnily stovky tamních nových orelských pracovníků. Byly dokonce vesnice, ze kterých se jich přihlásilo okolo 300. Dne 6. března 1938 pak na Slovensku proběhl pohotovostní sletový sraz brannosti, kterého se zúčastnilo okolo 120 orlů.[343]

Na VII. orelském sjezdu dne 10. dubna 1938 pravil starosta Čsl. Orla Jan Šrámek: *„Scházíme se v době, kdy je mimořádně rozrušena celá Evropa a s ní náš národ. Běží o sjezd statisícového národního tělesa, které je výchovným národním sborem pro brannost národa a státu a zároveň také – a to je víc – živou, houževnatou obrannou zdí pro národ a stát v dobách zlých.“*[344]

Stejně jako Svaz čsl. důstojníků, tak i Československý Orel si pro své členstvo uspořádal v roce 1938 branné závody. Župní proběhly ve dnech 14. až 15. srpna, ústřední měly brzy následovat. Důvodem, proč chtěl Čsl. Orel konat

[341] Čsl. Orel měl své zastoupení i v I. třídě. Vít Fousek a Bohumil Kosour zde reprezentovali vítězný tým SK Nové Město na Moravě.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXIII., 1938, č. 5, s. 58.
[342] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXIII., 1938, č. 4, s. 46.
[343] Grexa, J. (1971). *Orol na Slovensku v r. 1919 – 1938* (Rigorózní práce, Univerzita Komenského v Bratislave, Bratislava, Československo), s. 122–123.
[344] *Zprávy k VIII. sjezdu Čsl. Orla.* (1947). Brno: Typos, s. 10.

veškeré župní branné závody ve stanoveném termínu, bylo, že měly být určitou manifestací k 20. výročí založení republiky. Župy pak byly povinny obeslat ústřední branné závody jednou hlídkou v každé kategorii. V kategorii mužů se jednalo o hlídku čtyřčlennou, v kategorii žen o trojčlennou a v kategorii dorostenců o dvojčlennou.[345]

III. ročník ústředních branných závodů byl naplánován do Brna, a to na dny 3. a 4. září 1938. Závodní řád branných závodů zaznamenal oproti minulým ročníkům několik změn, které byly zapříčiněny vývojem orelské branné výchovy a přibývajícími zkušenostmi s ní. Nově byly např. vypracovány řády závodů žen a dorostenců. Hlavními částmi závodů byly pro všechny kategorie ideová část, nauková část a tělesná zdatnost. Ideová část obsahovala následující disciplíny: osobní hodnotu, orelskou hodnotu a občanskou hodnotu. Závodní řády pro jednotlivé kategorie se lišily v naukové části a tělesné zdatnosti. V naukové části měli muži předepsány následující disciplíny: terén a jeho znázornění, odhad vzdálenosti, pozorování a hlášení, spojovací služba, postup terénem, táboření, strážní služba, obrana proti leteckým útokům, ochrana proti chemickým látkám, teorie střelby a střelba ze vzduchovky. Ženy měly předepsány tyto disciplíny: tělověda a hygiena, první pomoc, obrana proti leteckým útokům, ochrana proti chemickým látkám, terén a jeho znázornění a táboření. Pro dorostence byly předepsány následující disciplíny: terén a jeho znázornění, pozorování a hlášení, spojovací služba, táboření, střelba ze vzduchovky, dozorčí služba, obrana proti leteckým útokům a ochrana proti chemickým látkám. V tělesné zdatnosti předepisoval závodní řád mužům: pořadová cvičení, pochod na 20 km se zatížením 10 kg, běh na 100 m, skok daleký, hod granátem (na dálku i na cíl), přechod klády a 50 m plavání. U žen se jednalo o: pořadová cvičení, pochod na 10 km se zatížením 2 kg, běh na 100 m, hod míčem s poutkem a skok daleký. Pro dorostence bylo předepsáno: pořadová cvičení, pochod na 10 km se zatížením 6 kg, hod granátem a přechod klády.[346]

[345] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 1, Zápisy ze schůzí ústřední rady 1938–1947, VII. období – Zápis ze 78. schůze předsednictva Čsl. Orla za dne 12. ledna 1938.
[346] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXIII., 1938, č. 5, s. 56.

V sobotu 3. září 1938 v 10:30 stálo na cvičišti jednoty Brno I před státní vlajkou 11 závodních hlídek mužů, 11 hlídek žen a 11 hlídek dorostenců. Všechny závodníky a závodnice, kteří se účastnili III. ústředních branných závodů Orelstva, zde přivítal František Leiner. Ten také na úvod zdůraznil, že v této těžké době musí být ze slovníku všech příslušníků Čsl. Orla vyškrtnuta slova: *„Bojím se a bojíme se“*. Po něm se zde vystřídali další řečníci, mezi kterými byla i např. náčelnice orlic Marie Jelínková. Po zahájení ihned vyrazily na trať hlídky k závodu v chůzi se zatížením. Závod mužů ovládla Brynychova župa, mezi ženami byla nejrychlejší župa Křížkovského a v závodě dorostenců zvítězila skupina z Pospíšilovy župy. Odpoledne se pokračovalo v závodění ve vojenských dovednostech. Soutěže ve střelbě probíhaly na stadionu jednoty Brno I, ostatní disciplíny pak v terénních prostorech Černých Polí za jezdeckými kasárnami. Večer byl na programu závod mužů v plavání. Dorostenci a ženy se šli pouze koupat, a to do Ústředních lázní (dnes Lázeňské a relaxační centrum Rašínova) a Charlottiných lázní (dnes lázně Na Ponávce). V neděli dopoledne byly závody ve vojenských dovednostech zakončeny. Ženy naopak zahájily závody v tělesných dovednostech, které na ně kladly velké požadavky. Tento závod byl u mužů a dorostenců zahájen až odpoledne. Nejtěžším závodem této kategorie byla soutěž v běhu s překážkami. Jednalo se o 80 metrů dlouhou trať. Tu zahajoval třímetrový příkop. Za ním následovala deset metrů dlouhá kláda ve výšce dva metry nad zemí, dále dva metry vysoká prkenná stěna. Závěrem byl běh na 25 metrů, který byl zakončen hodem granátem do příkopu, rovněž 25 metrů vzdáleného a 3 metry širokého. Trať u dorostenců byla o 20 metrů kratší a neměla prkennou stěnu. Závody byly zakončeny nástupem všech soutěžících, předáním cen a představováním vítězů. V soutěži mužů zvítězila Pospíšilova župa, která se tak stala držitelkou putovního meče Jana Šrámka pro rok 1938. V závodě dorostenců zvítězila župa Křížkovského, mezi ženami byla opět nejlepší Pospíšilova župa. V individuálním závodě byl mezi muži nejlepší, stejně jako v roce 1937, Jan Němec z Brna. Mezi ženami zvítězila Picková z Prahy, nejlepším dorostencem se stal Vlček z župy Křížkovského.[347]

Orelský věstník: List středočeské orelské župy Pospíšilovy, VIII., 1938, č. 4–5, s. 13.

[347] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXIII., 1938, č. 18–19, s. 211–213.

Ve druhé polovině 30. let se začalo Orelstvo čím dál tím více věnovat výchově směřující k plnění povinností vůči státu a národu. Jeho předvojenská výchova byla neustále rozšiřována a prohlubována. Ustanoveny byly ústřední a župní výbory a ve všech jednotách byly sestaveny branné čety a družstva. K prohloubení branné výchovy pak Čsl. Orel pořádal kurzy brannosti pro vzdělavatele jednot a žup. První se uskutečnil v Brně. Účastnilo se ho 254 zájemců.[348]

Dne 23. září 1938 byla vydána vládní vyhláška o vstupu státu do branné pohotovosti (viz příloha 389):

„Vláda republiky Československé vyhlašuje podle § 57, odst. 1 a 3 zákona ze dne 13. května 1936, č. 131 Sb. z. a n., o obraně státu, den 23. září 1938, jímž byla nařízena presidentem republiky podle § 23 branného zákona mobilisace, za den vstupu státu Československého do branné pohotovosti.

Syrový v. r.“[349]

V reakci na ni se tisíce orelských příslušníků okamžitě chopily vojenských kufříků a spěchaly ke svým útvarům. Příkladem jim šli orelští náčelníci Vojtěch Jílek a Rostislav Slavotínek. Ze 12 poradců a členů náčelnické rady jich 9 narukovalo. Vše se dělo v naprosté shodě s ostatními tělovýchovnými organizacemi. Předsednictvo Čsl. Orla rovněž vyhlásilo pohotovost všeho členstva od 17 do 50 let. Povinností jednot bylo ustanovit stálé, nejméně tříčlenné hlídky, které měly v případě vyzvání okamžitě svolat členstvo do stráží, oddílů pořádkových služeb nebo k úkolům přiděleným od CPO. Hlídky měly k dispozici seznam členstva s poznámkou, kde se každý člen v průběhu dne nacházel. K usnadnění splnění úkolu pak měla hlídka k dispozici dopravní prostředek (jízdní kolo, motocykl, automobil apod.).[350] Orelská pohotovost ovšem neměla dlouhého trvání.

[348] Mezi zúčastněnými byl i zástupce Orla z Podkarpatské Rusi, prof. a děkan z Užhorodu pan Mihalovič.
Zprávy k VIII. sjezdu Čsl. Orla. (1947). Brno: Typos, s. 10–12.
[349] Venkov: orgán České strany agrární, XXXIII., 1938, č. 226, s. 2.
[350] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXIII., 1938, č. 20, s. 231–234.

12 Čm. Orel v období druhé republiky a Protektorátu Čechy a Morava

Podepsání mnichovské dohody Nevillem Chamberlainem, Édouardem Daladierem, Adolfem Hitlerem a Benito Mussolinim dne 29. září 1938, po kterém bylo Československo nuceno postoupit pohraniční území obývané Němci Německu, znamenalo pro Čsl. Orla mj. ztrátu některých jednot a téměř dvou celých žup. Takřka zmizela např. župa Křížkovského (Opava) a Stojanova (Zábřeh). Těsně před půlnocí 30. září odevzdala polská vláda československé vládě ultimátum, ve které požadovala značnou část Těšínska, části Oravy, Spiše, Kysuc a Šariš. Československá vláda s ultimátem již následující den souhlasila. Špičky celého orelského hnutí i přes své značné ztráty vyzývaly veškeré členstvo k zintenzivnění veškeré práce. Rovněž se domnívaly, že je třeba, aby stále poměrně roztříštěné katolické hnutí začalo ve zbytku republiky více spolupracovat.[1]

„Se ztrátou státního území a majetku vznikly i ztráty spolkové, organizační a soukromé. Tak i velká organisace orelská byla zle postižena, zmrzačena. Ztrácíme celé župy, části žup, okrsky a jednotlivé jednoty. Ztrácíme tělocvičny, hřiště, stadiony, velká vnitřní zařízení tělocvičen, divadelních jevišť, knihoven, řady odběratelů orelského tisku a tisíce věrných bratří a sester – příslušníků to orelské organisace, která vždy a za všech okolností pracovala pro blaho vlasti a národa. V několika suchých číslech podáváme dosavadní seznam ztrát, v nichž ovšem nejsou započteny pohledávky ústředí, žup, okrsků a orelské nákupny. Těmito pohledávkami by se majetkové ztráty zdvojnásobily.“[2]

Skutečný rozsah ztrát členstva a jednot ukázal samozřejmě až začátek roku 1939. Ve své statistice udával Čsl. Orel, že roku 1938 čítal 1 481 jednot, ve kterých bylo organizováno 170 751 příslušníků. Podepsáním mnichovské dohody zatím přišel Čsl. Orel v Čechách o 18 jednot a 1 571 členů. Na Moravě to byly 2 župy,

[1] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXIII., 1938, č. 20, s. 231.
[2] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXIII., 1938, č. 21, s. 246.

142 jednot a 13 882 členů. Celková ztráta majetku (tělocvičny, hřiště a vnitřní zařízení) činila pro Čechy 607 500 Kč a pro Moravu 5 012 500 Kč.[3] Na Slovensku čítaly ztráty Čsl. Orla 24 jednot a 6 400 členů. Na Podkarpatské Rusi to bylo 6 jednot a 1 666 členů. Do ztraceného majetku bylo nutno započíst 2 lidové domy, 1 družstevní, 1 církevní a 1 orlovnu. Došlo také ke ztrátám vnitřních zařízení a hřišť. Celková finanční ztráta tak byla vyčíslena na 2 629 185 Kč.[4] Celkem se tedy pomnichovské ztráty Čsl. Orla vyšplhaly na 2 župy, 190 jednot a 23 519 členů (viz příloha 390–393).

V zabraném území Německem a Polskem (viz příloha 394) zůstalo Čsl. Orlu celkem 21 tělocvičen v ceně zhruba 3,7 milionu korun, 29 hřišť a stadionů v ceně zhruba 700 tisíc K a další zařízení (nářadí, jeviště, kina atd.) v ceně přesahující 1 milion korun.[5]

Poměrně obtížná situace nastala ve valašské Kadlčákově župě. Ta se navíc musela potýkat s polskými požadavky. Dne 10. října 1938 tak např. došlo k násilnému ukončení činnosti IX. okrsku, jehož majetek byl z velké části rozkraden, z menší pak zničen. Těšínským členům se sice podařilo část cenného majetku zachránit, ale nejednalo se o přílišné množství.[6]

V této době se navíc opět začaly v tisku objevovat zprávy a články o možném sloučení tělovýchovných organizací do Sokola.[7] Čsl. Orel se však jednoznačně postavil proti těmto návrhům. Již 25. října 1938 pak rozeslalo předsednictvo Čsl. Orla oběžník, v němž vyzývalo všechny své členy k odmítnutí jakýchkoli pokusů o sloučení tělovýchovných organizací. Dalo v něm naopak rozkaz k zahájení okamžité činnosti v jednotách s odvoláním na prohlášení SOP (Svaz občanské pohotovosti),[8] o samostatnosti jednotlivých složek. Ústřední rada Čsl. Orla se nicméně dne 18. prosince 1938 vyslovila, že chápe důvody, které vládu vedou ke

[3] Tamtéž.

[4] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXIII., 1938, č. 22, s. 255.

[5] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 1, Zápisy ze schůzí ústřední rady 1938–1947, VIII. období – 1 schůze Ústřední rady Čsl. Orla, konané dne 18. prosince 1938.

[6] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 7, Kadlčákova 1945–48, Valašská orelská župa Kadlčákova, IX. okrsek Br. ústředí Čsl. Orla v Brně – Veveří ulice, č. 6, dne 10. prosince 1945.

[7] Sokolský věstník, Sokolský věstník: List Československé obce sokolské, XL., 1938, č. 19, s. 527.

[8] O SOP bude ještě podrobněji pojednáváno v souvislosti s brannou výchovou.

snaze o zjednodušení organizačních poměrů v tělovýchově a sportu. Navrhovala tedy prohloubit a rozšířit spolupráci v rámci SOP. Vyžadovala však zachování samostatnosti Čsl. Orla a možnosti náboženské a mravní výchovy české mládeže v duchu katolickém.[9] Naopak ČOS předložila v roce 1939 vládě návrh o sjednocení československé tělesné i branné výchovy, převzetí členů jiných tělovýchovných organizací a jejich splynutí se Sokolem. Proti tomuto návrhu také Čsl. Orel zveřejnil své námitky. Zvláště se pak ohrazoval proti tvrzení, že Orel vzniknul proti Sokolu, a to z důvodu náboženské nesnášenlivosti v Sokole.[10]

Po opakovaných „přestřelkách v tisku“ nakonec pozval ministerský předseda Rudolf Beran zástupce Čsl. Orla k přímému jednání, na kterém však tito zástupci trvali na zachování své existence. Byli tedy vyzváni, aby ostatním tělovýchovným organizacím předložili svůj vlastní návrh na sjednocení státní tělovýchovy. Tak se také stalo. Čsl. Orel podal návrh na zřízení svazu tělovýchovných spolků, ve kterém bude zachována jejich naprostá samostatnost. Návrh rovněž obsahoval všechny tělocvičně-technické, organizační, administrativní, hospodářsko- a národně-kulturní možnosti spolupráce. V návrhu byly také zdůrazněny rozdíly charakterizující jednotlivé spolky a důvody odmítavého stanoviska Čsl. Orla.[11]

V neděli 18. prosince 1938 se v Brně konala důležitá porada ústřední rady Čsl. Orla, která řešila aktuální organizační záležitosti, schválila situační zprávu Františka Leinera a vytýčila rámec programové práce pro rok 1939. Organizační zpráva byla projednána se zřetelem na změny hranic a ústavní změny. Bylo zde také rozhodnuto, že s ohledem na hospodářské poměry ve státě i v jednotách se nebude v Praze roku 1939 konat projektovaný III. slet Orelstva.[12]

[9] Čsl. Orel si rozhodně nepřál být organizován se svým členstvem v nové sjednocené tělovýchovné organizaci. Chtěl své členstvo totiž nadále vést ke katolické tělovýchově. Čsl. Orel ve svém prvním ústředním listě Orla z roku 1939 jasně uvedl, že si přeje zachování své existence, pro kterou je ochoten obětovat vše a hájit ji až do posledního dechu.

[10] Národní archiv, Fond ČOS, Karton 116, Součinnost ČOS, DTJ a Orla.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXIV., 1939, č. 1, s. 1–6.
Sokolský věstník: List Československé obce sokolské, XLI., 1939, č. 4, s. 42.

[11] *Zprávy k VIII. sjezdu Čsl. Orla.* (1947). Brno: Typos, s. 12–15.
Národní archiv, Fond ČOS, Karton 143, Návrhy na sjednocení tělesné výchovy.

[12] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXIV., 1939, č. 1, s. 2.

Na počátku roku 1939 tak Čsl. Orel udával, že počet jeho jednot klesl na 1 083. V nich bylo organizováno 100 990 příslušníků.[13] Jednalo se tedy o pokles poměrně markantní. Orelstvo navíc přišlo o tělocvičny a jejich zařízení, hřiště, stadiony, jeviště, kina atd. Kromě toho přišlo o 21 orloven a 16 katolických domů.[14]

V roce 1939 pak opět probíhal zápas o bytí a nebytí Čsl. Orla, který měl být sjednocen s dalšími tělovýchovnými spolky. I z toho důvodu se dne 14. ledna 1939 sjeli zástupci všech orelských žup s výjimkou Jirsíkovy a Kozinovy ke společnému jednání s náčelnickými radami Čsl. Orla. Ten chtěl ve své činnosti jednoznačně pokračovat.

Dne 14. března 1939, tedy dva dny před vydáním výnosu Adolfa Hitlera, kterým byl vytvořen Protektorát Čechy a Morava, ztratil Orel právo užívat přívlastek „Československý". Tento den byla totiž vyhlášena samostatnost Slovenské republiky. Orel tak byl donucen začít používat přívlastek „Československý".[15] Starosta

[13] Zde se prameny příliš neshodují. Součty ztrát z jednotlivých částí Československa navíc neodpovídají celkovým ztrátám, které Čsl. Orel uváděl. Mohlo samozřejmě dojít k pozdějšímu přechodu členů do jiných jednot či vzniku a zániku dalších jednot.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 1, Zápisy ze schůzí ústřední rady 1938–1947, VIII. období – 1 schůze Ústřední rady Čsl. Orla, konané dne 18. prosince 1938 např. udává, že si ztráty si v Čechách vyžádaly 20 jednot s 1 457 členy a na Moravě 133 jednot s 12 537 členy. Celkové ztráty Československého Orla tak byly odhadovány na 318 jednot s 68 290 členy. Na Moravě tak zůstalo ke dni 15. prosince 1938 celkem 693 jednot s 67 449 členy a v Čechách 370 jednot s 33 531 členy. O rok dříve přitom Československý Orel čítal celkem 1 421 jednot a 169 374 členů.

[14] *Zprávy k VIII. sjezdu Čsl. Orla.* (1947). Brno: Typos, s. 12.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXIV., 1939, č. 2, s. 32.

[15] Po obsazení Sudet počítal Adolf Hitler s definitivním rozbitím zbývajícího Česko-Slovenska. Věděl ale, že Západní mocnosti, které se zavázaly garantovat bezpečnost a územní celistvost pomnichovského Československa, by mohly být jeho plánovaným obsazením zbývajícího území Čech a Moravy vyprovokovány k vyhlášení války. Adolf Hitler proto plánoval rozložit ochromené Česko-Slovensko zevnitř. Radikální křídlo Hlinkovy slovenské ľudové strany se ostatně svými ambicemi na vytvoření samostatného Slovenska pod Hitlerovým vlivem nijak netajilo a Ferdinand Ďurčanský, Alexander Mach nebo Vojtech Tuka se sami k myšlence vyhlášení slovenské samostatnosti iniciativně hlásili. Naopak hlavní vůdcové ľudáků – Jozef Tiso a Karol Sidor, s učiněním tohoto radikálního kroku váhali.
Po dalších průtazích ztratil Adolf Hitler trpělivost a dne 13. března 1939 si pozval Jozefa Tisa na jednání do Berlína. Ten zde byl vystaven nátlaku ministra zahraničí Joachima von Ribbentrop, který mu společně s Adolfem Hitlerem vyhrožoval, že pokud nedojde k okamžitému vyhlášení slovenské samostatnosti, ponechá Maďarsku volnou ruku k obsazení Slovenska. Jozef Tiso tomuto tlaku podlehl. Argumentoval však, že k tomu nemá mandát. Jozef Tiso proto z Berlína telefonoval prezidentu Emilu Háchovi, který na druhý den svolal zasedání slovenského sněmu. Ten následně vyhlásil na Tisovo doporučení samostatnost Slovenské republiky.
Orel: Ústřední list Orelstva, XXIV., 1939, č. 6, s. 53–54.

Čm. Orla Jan Šrámek začal být téměř okamžitě po vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava pod přísným dozorem gestapa, ve kterém zůstal až do svého útěku za hranice, ke kterému došlo dne 27. července 1939.[16] Vyhlášením Protektorátu Čechy a Morava došlo k zániku Orla na Slovensku i jeho zemské organizace na Podkarpatské Rusi. Byl totiž včleněn do oficiálních společenských a politických struktur Hlinkovy slovenské ľudové strany.[17]

Dne 31. března 1939 bylo vydáno vládní nařízení čís. 39. Sb., ve kterém stálo, že všechny spolky, které chtějí nadále vyvíjet činnost, musí tento fakt nahlásit příslušným úřadům, a to do 31. května 1939. Díky pohotovosti jednotlivých jednot bylo toto nařízení bezezbytku splněno, a tak žádná orelská jednota k 31. květnu 1939 nezanikla.[18] Tělovýchovná komise NS (Národní souručenství) však zaslala Čm. Orlu ve dnech 22., 26. a 28. dubna přípisy, ve kterých ho žádala o jeho dobrovolnou likvidaci. Zastávala totiž názor, že důvody Čsl. Orla na samostatnou existenci opírající se pouze o náboženskou výchovu nejsou příliš relevantní. Víra byla označena za osobní věc každého jednotlivce. Ústřední rada Čm. Orla pak o těchto přípisech dne 30. dubna 1939 jednala a prohlásila, že dobrovolnou likvidaci je podle platných stanov oprávněn vyhlásit pouze sjezd Čm. Orla, k jehož svolání však, podle ústřední rady, nebyl žádný důvod. Na námitku, že náboženství je věc každého jednotlivce, bylo odpovězeno, že právě tento názor byl důvodem k původnímu osamostatňování.

Boj za sjednocení tělovýchovných spolků byl de facto ukončen rozhodnutím tělovýchovné komise NS dne 23. června 1939. Podle tohoto rozhodnutí měly jednotlivé tělovýchovné svazy zůstat samostatnými celky. Měly ale navázat, podle orelského návrhu, co nejužší spolupráci.[19] Teprve v červenci 1939 to tedy vypa-

[16] Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVII., 1946, č. 2, s. 23–24.

[17] Vejvar, S. (2014). *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika), s. 356.

[18] V polovině dubna 1939 zahájil tisk další kolo kampaně o slučování tělesné výchovy. *Polední list* tak např. otiskl článek *„Odboj modrých košil“*, ve kterém bylo zdůrazněno, že Sokol i SDTJ pochopily nutnost sloučení tělovýchovných spolků a že pouze „Modré košile“ kladou odpor.
Polední list, XIII., 1939, č. 115, s. 1.

[19] *Zprávy k VIII. sjezdu Čsl. Orla.* (1947). Brno: Typos, s. 16–18.
Tamtéž, s. 39.

dalo, že si Čm. Orel bude moci skutečně oddychnout, neboť sjednocovací snahy začaly polevovat. Definitivní slovo nicméně stále nepadlo.[20] Konečnou tečku za snahami o sjednocení tělesné výchovy a sportu v Protektorátu Čechy a Morava udělal výkonný výbor NS dne 14. září 1939, kdy potvrdil rozhodnutí tělovýchovné komise.[21] ČTK následně přinesla dne 16. září 1939 zprávu od předsedy tělovýchovné komise NS Miroslava Kavalíra, že se jeho komise bude zabývat otázkami všeobecné organizace vlastní tělovýchovné práce a vzájemné spolupráce ČOS, SDTJ, Čm. Orla a Junáka, jejichž samostatnost měla po usnesení tělovýchovné komise zůstat zachována.[22]

„Výbor Národního souručenství ve své čtvrteční plenární schůzi rozhodl po zprávě předsedy tělovýchovné komise dra Kavalíra, aby byla zřízena komise, složená ze zástupců České obce sokolské, DTJ, Orla a Junáka. Tato komise se bude zabývat otázkami všeobecné organisace, vlastní tělovýchovné práce a vzájemné spolupráce všech čtyř uvedených tělovýchovných svazů, jejichž organisační samostatnost zůstává zachována. Výbor NS vyslovil zároveň přesvědčení, že na této cestě vzájemné spolupráce tělovýchovných organisací lze dále sledovat snahu o jejich soustředění.“[23]

Na jaře 1939 začínali orlové také připravovat svou odbojovou činnost, o které se domnívali, že bude i díky již dříve organizovaným branným oddílům výborně připravena.[24] Jejím významným centrem se stal augustiniánský klášter sv. Tomáše na Malé Straně v Praze. Z kanceláře tohoto kláštera vycházely nitky odboje, řízeného orelským vzdělavatelem Augustinem Františkem Schubertem. Brzy

[20] Orel: Ústřední list Orelstva, XXIV., 1939, č. 13–14, s. 139.

[21] *Zprávy k VIII. sjezdu Čsl. Orla.* (1947). Brno: Typos, s. 39.
Národní archiv, Fond Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Karton 132, sg.109-8/59 (Vývoj a činnost katolické tělovýchovné jednoty Orel), Sicherheitsdienst–RFSS, SD–Leitabschnitt Prag, Prag, den 1.2.1940.

[22] *Zprávy k VIII. sjezdu Čsl. Orla.* (1947). Brno: Typos, s. 16–18.
Sokolský věstník: List Československé obce sokolské, XLII., 1940, č. 4, s. 41.

[23] Lidové noviny, XLVII., 1939, č. 466, s. 8.
Národní listy, LXXIX., 1939, č. 313, s. 4.

[24] Čsl. Orel nechal dokonce v letech 1938 a 1939 pořídit seznam všech příslušníků branných oddílů, a to i s uvedením druhu jejich vojenského výcviku, a to včetně výcviku speciálního.

po něm se do činnosti zapojilo i orelské ústředí. Hlavní postavou orelského odboje se stal náčelník Čm. Orla Vojtěch Jílek. Ten také učinil koncem dubna 1939 rozhodnutí o zapojení Čm. Orla do Obrany národa,[25] o jejíž činnosti v Brně věděl.

Čsl. Orel udává, že po rozsáhlém prověření vybraných orelských spolupracovníků mohl Vojtěch Jílek nabídnout této vojenské organizaci koncem června 1939 okolo 20 tisíc členů, a to prozatím jen z Moravy. Následně organizovaná orelská škola v Jedovnicích, která zde proběhla ve dnech 4. až 16. července 1939, by se dala směle nazvat „školením teroristů“, neboť kromě již dříve uvedeného oficiálního programu sem byly zařazeny i cvičení v odzbrojování a zneškodňování stráží či bojová umění.[26]

Z příkazu vojenské složky a na přání náčelnické rady podnikl Vojtěch Jílek v červenci 1939 cestu do Varšavy a Stockholmu, která byla krytá jeho zájmem o tělesnou výchovu v Polsku a účastí na první Lingiádě, která se konala ve dnech 20. až 28. července 1939 na počest stého výročí úmrtí Pehr Henrika Linga – zakladatele švédského systému tělesné výchovy.[27] Na své cestě se setkal s Janem Šrámkem a jeho blízkým politickým spolupracovníkem Františkem Hálou, kteří v létě 1939 přešli na žádost Edvarda Beneše hranice. Ze svých cest přivezl Vojtěch Jílek instrukce od Jana Šrámka pro podzemní orelské hnutí a informace pro domácí vojenský odboj. Na základě instrukcí pak byla svolána schůze náčelnické rady a župních náčelníků, na které se všichni přihlásili ke spolupráci na odbojovém hnutí.[28]

[25] Obrana národa byla vojenská protinacisticky zaměřená odbojová organizace, která vznikla v roce 1939. Působila na území Protektorátu Čechy a Morava, a to s různou intenzitou až do konce války. Na jejím založení se podíleli příslušníci bývalé československé armády.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 8, Sušilova 1945–48, Bratrské předsednictvo Československého Orla, Brno, Veveří 6, jednota Československého Orla Brno V. Jundrov.
Uhlíř, J. B. (2008). *Protektorát Čechy a Morava v obrazech*. Praha: Ottovo nakladatelství, s. 301–317.

[26] Jedovnice se staly jakýmsi výcvikovým centrem orelských odbojářů.

[27] Orel: Ústřední list Orelstva, XXIV., 1939, č. 15, s. 160.
Orel: Ústřední list Orelstva, XXIV., 1939, č. 16–17, s. 192–184. Věstník sokolský: List Svazu československého sokolstva, XLI., 1939, č. 5, s. 60.
Národní listy, LXXIX., 1939, č. 194, s. 4.
Pestrý týden, XIV., 1939, č. 38, s. 4.

[28] Přítomni zde byli: Vojtěch Jílek, Rostislav Slavotínek, Jan Hanuš, Bohuslav Koukal, Jiří Malášek, Stanislav Cvek, František Novotný, Zdeněk Svoboda, Josef Vrana, Jan Haluza, Jan Němec, František Dofek, Bohuslav Musil, František Malík, František Hlaváč, Bedřich Kostelka,

Všichni přítomní si následně zvolili krycí jména, která Vojtěch Jílek předal vojenskému vedení. Na podkladě této schůze, která se později stala podnětem pro vyšetřování a zatčení Vojtěcha Jílka gestapem,[29] byly zřízeny ve všech župách, okrscích a jednotách buňky, které začaly pracovat, a to bez znalosti ústředního vedení. Mnohé z nich byly také v přímém spojení s vojenským vedením a jeho prostřednictvím spojeny s dalšími organizacemi. Pro přenášení zpráv byla Jiřím Maláškem vypracována šifra, jejíž klíč byl znám pouze vedení a župním vedoucím. Vzhledem k počtu orelských členů zapojených do odboje bylo jasné, že se Čm. Orlu nemůže zatýkání vyhnout.

Zatýkání členů Čm. Orla začalo v září 1939, kdy byl zatčen např. náčelník velehradské župy Antonín Hrubý či jednatel Čm. Orla Karel Fanfrdla. V říjnu ho pak následovali člen náčelnické rady Čm. Orla Bohuslav Koukal a náčelník Sušilovy župy František Malík.

V neděli 10. prosince 1939 zasedala v Brně ústřední rada Orla, jejímž úkolem bylo připravit plán činnosti žup a jednot pro následující rok a také provést volbu několika členů ústředních orelských sborů. Rada zde tak zvolila nového starostu Čm. Orla a tím byl František Leiner, který v předchozích 14 letech vykonával funkci úřadujícího náměstka. Jak již bylo zmíněno, Jan Šrámek totiž po uzavření mnichovské dohody emigroval.[30]

V roce 1940 zaznamenaly některé tělovýchovné organizace, i díky náborovým akcím NS, nárůst členské základny. To se bohužel netýkalo Čm. Orla, který

Alois Zbořil, Viktor Martinásek, Molák, Antonín Hrubý, Vít Příkaský, Stanislav Novotný, Karel Zelinka. Do celé akce byl zasvěcen také Josef Jurák, redaktor časopisu *Orel*.
:: WWW.OREL.CZ. (b.r.). Dostupné 1. říjen 2015, z http://www.orel.cz/?ukaz=2_sv_orlesky_odboj.

[29] Vojtěch Jílek spolu s Augustinem Františkem Schubertem tvořili dva hlavní pilíře orelského odporu. Oba také neunikli pozornosti gestapa.

[30] Starosta Orla Jan Šrámek se kvůli své předchozí neskrývané náklonnosti k politice Edvarda Beneše stal nežádoucí osobou. Hned z kraje se politicky i spolkově stáhl do ústraní, což potvrzuje i jeho absence na důležitých schůzích orelských orgánů, kde byl stále více zastupován svými náměstky, nejčastěji Františkem Leinerem.
Vejvar, S. (2014). *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika), s. 355.
Národní archiv, Fond Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Karton 132, sg.109-8/59 (Vývoj a činnost katolické tělovýchovné jednoty Orel), Sicherheitsdienst–RFSS, SD–Leitabschnitt Prag, Prag, den 1.2.1940.
Orel: Ústřední list Orelstva, XXIV., 1939, č. 23–24, s. 253–254.

v tomto ohledu stagnoval. Proto rozhodlo předsednictvo Čm. Orla na své schůzi dne 27. listopadu 1940, že spustí novou náborovou akci, která ovšem měla mít od předešlých akcí tohoto druhu jistou zvláštnost. Měla proběhnout v naprosté tichosti, bez plakátů, letáků či zmínkách v tisku. Měla se naopak stát předmětem osobních agitací jednotlivých členů. Akce končila dne 31. ledna 1941.[31]

V roce 1940 utrpěl orelský odboj těžkou ztrátu. Dne 30. srpna 1940 byl pod záminkou protistátního kázání zatčen Augustin František Schubert.[32] Odbojová činnost Orla však přesto pokračovala. Významně ochromena byla ovšem následujícího roku. Dne 15. května 1941 došlo totiž k zatčení Vojtěcha Jílka,[33] který byl následně v Brně dne 30. září 1941 zastřelen. Vedení orelského odboje tak museli převzít jiní členové orelského ústředí. Ti začali klást větší důraz na župní buňky.

V listopadu 1941 došlo k definitivnímu zastavení činnosti orelského ústředí v Brně a orelského hnutí na Moravě. Společně s Čm. Orlem byla zastavena i činnost spolků na něj napojených. Členstvu bylo důrazně zakázáno vytvoření náhradního spolku a také hromadný přestup do jiných existujících spolků. Tyto

[31] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 12, Orelská náborová akce 1941, František Leiner a Jan Hanuš všem okrskům a župám., dne 16. prosince 1940.

[32] Augustin František Schubert v roce 1938, a to téměř ihned po zabrání československého pohraničí Němci, vykázal z pražského konventu řádové bratry německé národnosti, a to zvláště ty, kteří se otevřeně a nadšeně hlásili k Němcům. Za to se mu jeden z nich pomstil tím, že dal podnět k jeho zatčení. Augustin František Schubert si následně prošel cestu nacistickými věznicemi a koncentračními tábory. V červenci 1942 zemřel v Dachau.
Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVII., 1946, č. 1, s. 10.
Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVII., 1946, č. 2, s. 23–24.

[33] Jak již bylo řečeno, Vojtěch Jílek byl hlavní postavou orelského odboje. První podzemní hnutí začal dopředu připravovat v květnu 1938, a to tím, že spolu se svými spolupracovníky budoval spojovací plán, který byl nezávislý na ostatních spojeních a kterým bylo možno poslat během jednoho dne zprávu z centra do všech okrsků. V září 1938 vyzýval všechny občany republiky, zvláště pak orly a orlice, aby veškeré své síly upnuli k obraně státu. Mobilizaci prožíval až do konce listopadu 1938 na Slovensku. V následujícím období otevřeně mluvil proti Němcům a snažil se využít každé příležitosti k tomu, aby se spojil se zahraničím. Své vybudované spojení testoval, župním náčelníkům vysvětlil, jak používat šifrovacího klíče (V používání tohoto klíče bylo nakonec vycvičeno více jak 100 lidí). Dne 31. srpna 1939 spolu s Václavem Antonínem Nesnídalem a Josefem Jurákem objížděli hlavní spojovací cestu Brno – Vyškov – Kroměříž – Holešov – Valašské Meziříčí – Frenštát pod Radhoštěm – Moravská Ostrava. Velice záhy se Vojtěchu Jílkovi naskytlo několik šancí odejít za hranice. To však neučinil. Bohužel velice brzy došlo k jeho zatčení. Popraven byl zakrátko poté – dva dny po vyhlášení stanného práva. Nacisté ale pravděpodobně nevěděli, koho zatkli, neboť byl popraven poměrně rychle a další rozsáhlé zatýkání nenásledovalo. Orelský odboj ale zůstal bez vedení, což mu způsobilo veliké komplikace, neboť jeho členstvo najednou nevědělo, jak má postupovat.

spolky by se při neuposlechnutí zákazu hromadného přijímání členů bývalého Čm. Orla vystavovaly nebezpečí svého zrušení.[34]

O zastavení činnosti Čm. Orla na Moravě bylo rozhodnuto výměrem policejního ředitelství v Brně dne 30. listopadu 1941 č. j. 7256/I s příkazem, že jmění se zajišťuje a spolkové domy a úřadovny se uzavírají.[35] Tomuto rozhodnutí předcházelo hlášení rozhlasu ze dne 30. září 1941, jehož obsahem byly zločiny Čm. Orla zjištěné vyšetřováním. Následující den již přinesl denní tisk zprávu o rušení této „velezrádné organizace".[36] Tyto články prozradily příslušníkům Čm. Orla, co je v nejbližším období čeká.

„POLICEJNÍ ŘEDITELSTVÍ V BRNĚ

Telefon 10-830

Čís. 7256/I.

V Brně dne 30. XI. 1941

Výměr.

Spolku: ≫ÚSTŘEDÍ ORLA≪ V BRNĚ, do rukou starosty, p. Františka Leinera v BRNĚ-KRÁL. POLI, Palackého 64.

Policejní ředitelství v Brně zastavuje s okamžitou platností podle § 28 odst. 2 zákona ze dne 15. listopadu 1867 čís. 134 ř. z. ve znění vlád. nař. ze dne 21. března 1939, čís. 97 Sb. a n. o právu spolčovacím činnost spolku

[34] Národní archiv, Fond Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Karton 20, sg.109-4/124 (Zastavení činnosti katolické tělovýchovné jednoty Orel na Moravě po odhalení odboje mezi jejími členy), Der Reichsprotektor in Böhmen und Mähren, Prag den 21. November 1941.

[35] *Zprávy k VIII. sjezdu Čsl. Orla.* (1947). Brno: Typos, s. 19.
Bránský, J., Vítek, J., & Parma, J. (2009). *Orel v Boskovicích - 100 let.* Boskovice: Orel, s. 50–51.

[36] Venkov: orgán České strany agrární, XXXVII., 1942, č. 233, s. 5.

≫ÚSTŘEDÍ ORLA≪ v Brně se sídlem v Brně.

Jmění spolkové se zajišťuje.

Z tohoto výměru lze se odvolati do 15 dnů po doručení, u policejního ředitelství v Brně, k zemskému úřadu v Brně. Vzhledem k naléhavému veřejnému zájmu vylučuje se podle § 77, odst. 2, jímž se vylučuje odkladný účinek odvolání, není podle § 77, odst. 4 správního řádu odvolání přípustno.

Spolkové úřadovny a spolkové domy se uzavírají. Uzavření nepostihuje pouze živnostenské podniky spolku. Zastavení činnosti nevztahuje se také na ujednání, která slouží pouze k udržování a správě nemovitostí.

Policejní ředitel:

I. V.

podpis neurčitý.“[37]

K zastavení činnosti Čm. Orla na Moravě vydal své prohlášení i říšský protektor Reinhard Heydrich. Jeho znění bylo publikováno v tisku i rozhlase: *„Činnost jednotlivých vedoucích činitelů Tělocvičného svazu Orla v Brně, kteří se v Orlu pokoušeli vybudovat vlastní skupinu odporu, vynutila si již v listopadu 1941 zastavení činnosti moravské zemské skupiny Tělocvičného svazu Orla. Od přísnějšího opatření bylo upuštěno v domněnce, že vedoucí a členové Orla správně pochopí toto rozhodnutí a že sami budou pečovati o vymýcení živlů, nepřátelských Říši.“*[38]

Výměrem policejního ředitelství však nebyla oficiálně ukončena činnost Orla v Čechách, i když především na Moravě si obyvatelstvo často vysvětlovalo rušení tamního Orla tak, že došlo k jeho zrušení v celém Protektorátu Čecha a Morava. Čechy prozatím „zachránilo“, že zde Orel nebyl příliš početný a Reinhard Heydrich ho tak nepovažoval za příliš významný. Přesto byl ale přesvědčen o tom, že i

[37] Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVII., 1946, č. 7, s. 86.

[38] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 13, Tisková orelská služba 1946–48, Výročí rozpuštění orelské organisace, dne 6. listopadu 1946.

orelská činnost v Čechách je říši nepřátelská. Také z toho důvodu byla orelská činnost v Čechách víceméně znemožněna.

Dne 6. října 1941 byla v Praze zapečetěna župní kancelář. Téhož dne byl dán také povel gestapu k zatýkání orelských členů, a to podle zvláštního předem připraveného seznamu. Začalo prohledávání bytů, zabavování věcí a zajišťování důkazů. Zatčení byli odvezeni do Pečkova paláce k výslechu. Orelské hnutí odporu však bylo postaveno pouze na několika lídrech, kteří byli nezávislí na dalších činovnících.[39] Vyslýchající, kteří de facto neměli žádné důkazy ani žádný materiál, se tak příliš nedozvěděli. Pravděpodobně předpokládali, že nejvíce se dozvědí od samotných zadržených. To se ovšem nestalo. Většina orlů, která uměla německy, navíc trvala na tom, že potřebuje tlumočníka. V průběhu jeho překládání si tak již vyslýchaní postupně připravovali odpověď pro vyslýchajícího.[40]

Dalšími příslušníky Čm. Orla, kteří se významným způsobem zapsali během druhé světové války do historie, byli náčelník orelské jednoty v Bánově Josef Bublík, Jozef Gabčík, Jan Kubiš (viz příloha 395) z jednoty Dolní Vilémovice[41] a Josef Valčík, kteří se dne 27. května 1942 zúčastnili úspěšného atentátu na Reinharda Heydricha. Společně s ostatními spolubojovníky pak přišli o život v Chrámu svatého Cyrila a Metoděje v Resslově ulici v Praze.[42]

Při vyšetřování atentátu ovšem vyšlo najevo, že některé kruhy uvnitř Orla nadále pokračovaly v Říši nepřátelské činnosti.[43] Další trvání spolku tak muselo

[39] Národní archiv, Fond Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Karton 20, sg.109-4/124 (Zastavení činnosti katolické tělovýchovné jednoty Orel na Moravě po odhalení odboje mezi jejími členy), Der Reichsprotektor in Böhmen und Mähren, Prag, den 21. November 1941.

[40] Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVII., 1946, č. 7, s. 84.

[41] Janu Kubišovi byla v roce 1947 udělena medaile „Čsl. Orel – Zásluze!“. Tu převzal na slavnosti orelské jednoty v Rudíkově, kde býval Jan Kubiš členem, jeho synovec. Následně mu zde byla také odhalena mramorová pamětní deska.
Po Janu Kubišovi byla též v roce 1947 pojmenována nová orelská župa, která vznikla rozdělením znojemské župy Václava Kosmáka. Sídlem župy kap. Jana Kubiše bylo zvoleno město Třebíč.
Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVIII., 1947, č. 12, s. 160.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 13, Tisková orelská služba 1946–48, Žádost o zveřejnění zpráv Tiskovou orelskou službou, dne 9. října 1947.
Orel: Ústřední list Orelstva, XXIV., 1939, č. 15, s. 160.

[42] Kettner, P. (2016). *Konec černého vraha: operace Anthropoid: Atentát na Reinharda Heydricha*. Brno: CPress, s. 137–140.

[43] Nacisté mj. odhalili orelský původ některých atentátníků.

být zákonitě zastaveno. Teprve dne 30. září 1942 oficiálně rozpustil velitel policie a zároveň říšský sekretář Protektorátu Čechy a Morava Karl Hermann Frank (v zastoupení říšského protektora) „Tělocvičný svaz Orel“, a to výměrem ze dne 23. září 1942.[44] Dne 30. září 1942 tak přinesla veliká část deníků vycházejících v Protektorátu Čechy a Morava Následující zprávu:

„Katolický tělocvičný svaz „Orel“ rozpuštěn

ČTK. Praha, 30. září 1942. Říšský protektor v Čechách a na Moravě rozpustil nařízením z 23. září 1942 ≫Tělocvičný svaz Orel≪ a vyřkl zabavení majetku této organisace. K tomu se dovídáme z příslušného místa toto:

Činnost jednotlivých vedoucích činitelů ≫Tělocvičného svazu Orla≪ v Brně, kteří se pokoušeli v ≫Orlu≪ vybudovat vlastní skupinu odporu, vynutila si již v listopadu 1941 zastavení činnosti moravské zemské skupiny ≫Tělocvičného svazu Orla≪. Od přísnějšího opatření bylo upuštěno v domněnce, že vedoucí a členové ≫Orla≪ správně pochopí toto rozhodnutí a že sami budou pečovati o vymýcení živlů, nepřátelských Říši.

Při vyšetřování atentátu na Obergruppenführera Heydricha vyšlo pátráním najevo, že další kruhy ≫Orla≪ pokračovaly nicméně ve své činnosti Říši nepřátelské. V neposlední řadě to byli duchovní vedoucí a správcové ≫Orla≪ - příslušníci katolického kleru – kteří v této věci hrubě porušili své povinnosti. Další trvání tohoto spolku muselo být proto zastaveno jako škodlivé zájmům Říše.“[45]

Zpráva o zrušení Orla byla ihned dopisem zaslána novému zastupujícímu říšskému protektorovi v Čechách a na Moravě. Tím byl Kurt Daluege, který byl do funkce jmenován dne 4. června 1942. Karl Hermann Frank ovšem velice stál i o to, aby mu mohl osobně ústně podat zprávu o rušení Orla.[46]

[44] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 13, Tisková orelská služba 1946–48, Výročí rozpuštění orelské organisace, dne 6. listopadu 1946.

[45] Venkov: orgán České strany agrární, XXXVII., 1942, č. 233, s. 5.
Lidové noviny, L., 1942, č. 498, s. 4.

[46] Národní archiv, Fond Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Karton 25, sg.109-4/234 (Zrušení katolické tělovýchovné jednoty Orel v protektorátu), Der Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD, Prag, den 23. September 1942.

Majetek byl Orlu úředně zabaven. Následně byla provedena nezbytná opatření k vyřešení této věci, a to zastupitelstvími státní policie v Praze a Brně. Zabavováním byly ale pověřeny krajské a policejní úřady, na které dohlížel pověřenec Emil Turnwald. Zabavený majetek přešel do vlastnictví Říše.[47] Nařízení se týkalo všech orelských poboček a přidružených organizací. Františku Leinerovi bylo dále nařízeno, aby dohlédl na bezproblémový průběh rozpuštění Orla. Rušení proběhlo bez větších komplikací. Pouze v Praze došlo k zatčení pěti orelských funkcionářů, a to kvůli jejich již neoprávněnému zacházení s orelským majetkem. Došlo totiž k vniknutí do zapečetěných prostor rušeného Orla. Aféra ale měla nakonec pouze jednoho viníka z oněch pěti zadržených.[48]

Katolické kruhy Protektorátu Čechy a Morava nebyly tímto krokem vůbec překvapeny. Zrušení Orla již nějakou dobu očekávaly. Po zahájení německého tažení proti Orlu se ovšem i církevní hodnostáři začali bát svého zatčení, protože řada z nich se podílela na orelské činnosti. Báli se, že je toto pouze začátek a že budou brzy následovat další kroky, a to zaměřené jak proti nim, tak i proti katolické církvi. Nacisté však neměli větších námitek zaměřených přímo proti katolické církvi v Čechách a na Moravě. O poznání více je ale zajímal její majetek.[49]

Během druhé světové války přišlo Orelstvo o téměř všechen dlouhodobě shromažďovaný movitý, kapitálový a věcný majetek. Značná část nemovitostí byla válkou poškozena a musela být po jejím skončení opravena. Jejich opětovné vyba-

Národní archiv, Fond Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Karton 25, sg.109-4/234 (Zrušení katolické tělovýchovné jednoty Orel v protektorátu), Kanzlei setze auf besonderen Boden, Prag, den 7. Oktober 1942.

[47] Národní archiv, Fond Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Karton 25, sg.109-4/234 (Zrušení katolické tělovýchovné jednoty Orel v protektorátu), Oberst–Gruppenführer !, Prag, den 23. September 1942. Národní archiv, Fond Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Karton 25, sg.109-4/234 (Zrušení katolické tělovýchovné jednoty Orel v protektorátu), Der Reichsprotektor in Böhmen und Mähren, Prag, den 23. September 1942.

[48] Národní archiv, Fond Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Karton 25, sg.109-4/234 (Zrušení katolické tělovýchovné jednoty Orel v protektorátu), An den Höheren SS– und Polizeiführer SS–Gruppenführer, Staatssekretär K.H. Frank in Prag, Prag, den 4. November 1942.
Zprávy k VIII. sjezdu Čsl. Orla. (1947). Brno: Typos, s. 19.

[49] Národní archiv, Fond Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Karton 25, sg.109-4/234 (Zrušení katolické tělovýchovné jednoty Orel v protektorátu), An den Höheren SS– und Polizeiführer SS–Gruppenführer, Staatssekretär K.H. Frank in Prag, Prag, den 4. November 1942.

vení bylo rovněž značně náročné. Válečné škody celkem dosáhly hodnoty desítek miliónů předválečných korun.[50]

Ve druhé polovině roku 1944 zahájil zrušený Orel intenzivní odbojovou činnost. Bývalé členstvo se začalo zapojovat do místních bojových jednotek a záškodnických oddílů. To si samozřejmě vyžádalo následky na životech. V průběhu 2. světové války padlo 332 účastníků odboje z řad Orla, a to 111 na domácí frontě, 35 v zahraniční armádě a 186 v koncentračních táborech.[51]

12.1 Nástin historie Orla na Slovensku po vzniku Česko-Slovenské republiky

Dne 6. října 1938 byla podepsána Žilinská dohoda, kterou Slovensko získalo autonomii. Nový zemský prezident Julián Šimko schválil dne 19. října 1938 výměrem číslo 339 427/8-1938 stanovy samostatného slovenského Orla. Slovenské Orelstvo se tak na základě těchto stanov chystalo na velkou reorganizaci celého hnutí. Brzké události však zmrazily slovenský optimizmus a vedly i k zániku slovenského Orla. Ještě před tím musel slovenský Orel „překousnout“ kvůli odtržení části slovenského území ztrátu asi 40 jednot. Následně se musel kvůli nařízení vlády (zrušení všech polovojenských a branných organizací) rozloučit se svou branností. Dne 5. prosince 1938 byl vydán výměr slovenské vlády číslo 70, který nařizoval rozpuštění všech tělovýchovných organizací na území Slovenska. Poslední tečku za samostatných slovenským Orlem napsal jeho bývalý funkcionář, v této době již člen Hlinkových gard, Karol Sidor. Podle jeho rozkazu číslo 6 z 18. prosince 1938 přešel veškerý majetek tělovýchovných spolků do rukou gardistů.[52]

[50] Následkem obsazení českých zemí německými jednotkami byla mj. zrušena Národní banka Československá a nahradila ji Národní banka pro Čechy a Moravu, která začala vydávat protektorátní koruny (zkratka K). Těmi byla nahrazena Koruna československá (Kč), která platila v Československu od roku 1918. Od roku 1945, kdy proběhla měnová reforma, začala opět platit Koruna československá (Kčs).

[51] *Zprávy k VIII. sjezdu Čsl. Orla.* (1947). Brno: Typos, s. 21.

[52] Grexa, J. (1971). *Orol na Slovensku v r. 1919 – 1938* (Rigorózní práce, Univerzita Komenského v Bratislave, Bratislava, Československo), s. 128–130.
Perútka, J. (1980). *Dejiny telesnej výchovy a športu na Slovensku.* Bratislava: Šport, s. 67–74.

Kromě Slovenska přišel Čsl. Orel také o svou župu na Podkarpatské Rusi, kde zaznamenával v posledních letech silný rozvoj.[53] Rozdělení republiky ale zapříčinilo jak ztrátu jednot, tak i lidí, kteří zde orelskou myšlenku šířili. Celková ztráta pro Československého Orla tak na Slovensku činila 9 žup, 205 jednot a 46 400 členů.[54] Na Podkarpatské Rusi to byla 1 župa, 62 jednot a 17 896 členů.[55]

12.2 Kurzy

I přes tíživou situaci, která vládla ve druhé republice a následně i v Protektorátu Čechy a Morava, se Čm. Orel snažil pokračovat ve své činnosti. Náčelnická rada žen se starala o to, aby vedoucí tělovýchovy v župách nadále sledovaly moderní tělovýchovné proudy. Také z toho důvodu byla ve dnech 29. dubna až 1. května 1939 ve Šlapanicích uspořádána škola župních náčelnic. Zúčastnilo se jí 25 kurzistek (19 zástupkyň žup a 6 členek náčelnické rady) z téměř všech zbývajících orelských žup. Školu oficiálně zahájila náčelnice orlic Marie Jelínková. Vedením a organizací školy byla pověřena Ludmila Hudečková, která také měla úvodní přednášku o právech a povinnostech vedoucích. Kromě toho se zde mluvilo např. o rozdílu mezi ženskou a mužskou tělovýchovou či zásadách hygieny. Nedělní program zahájila mše, po které následovala gymnastika, hry, pořadová a prostná cvičení, lehká atletika a nářaďová gymnastika. Kurz navštívil také Vojtěch Jílek, který zde promluvil o budoucnosti Orelstva a jeho snahách uhájit si spolkovou samostatnost.[56]

Obdobná akce byla zorganizována i pro muže. Škola moderních směrů v tělesné výchově určená pro župní náčelníky byla naplánována na dny 4. až 16. července 1939 do Jedovnic (viz příloha 396–400). Účast na ní byla pro všechny orelské župy povinná. Ty mohly ale vyslat do této školy maximálně dva účastníky.

[53] Autonomie Podkarpatské Rusi byla vyhlášena dne 11. října 1938.

[54] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 1, Zápisy ze schůzí ústřední rady 1938–1947, VIII. období – 1 schůze Ústřední rady Čsl. Orla, konané dne 18. prosince 1938.

[55] *Zprávy k VIII. sjezdu Čsl. Orla.* (1947). Brno: Typos, s. 12.
Národní archiv, Fond Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Karton 132, sg.109-8/59 (Vývoj a činnost katolické tělovýchovné jednoty Orel), Sicherheitsdienst–RFSS, SD–Leitabschnitt Prag, Prag, den 1.2.1940.

[56] Orel: Ústřední list Orelstva, XXIV., 1939, č. 9, s. 93.

Oficiálními probíranými předměty byla tělocvičná hodina v přírodě, tábornictví, nauka o mapách, turistické cvičení, stopování, volejbal, basketbal, plavání, veslování, pádlování, lukostřelba (viz příloha 401),[57] jiu-jitsu, box a střelba ze vzduchovky.[58] Do Jedovnic se sjelo 30 zájemců, i když někteří začali najíždět až 7. července, neboť byli na ústředních lehkoatletických závodech.[59] Všichni instruktoři se snažili, aby svou látku probrali co nejlépe. Kurzisté byli velmi spokojeni. Poslední nástup před vlajkou zakončil dne 16. července kurz. Před vlajkou se zde s účastníky rozloučil Rostislav Slavotínek a další členové náčelnické rady.[60]

Čm. Orel se ale angažoval i ve státních kurzech, jejichž cílem bylo sjednotit vedení tělesné výchovy ve spolcích. V roce 1939 proběhly kurzy pro dorostence – cvičitele v Brně, Olomouci, Kroměříži a Uherském Brodě. Na všech těchto kurzech se mimo jiných účastníků objevilo celkem asi 200 členů Čm. Orla. Hlavním vedoucím celé této velké akce byl zvolen Jiří Malášek, který sám vedl brněnský kurz. V Kroměříži se vedení kurzu ujal Josef Vrana – náčelník Urbanovy župy, v Olomouci Stanislav Cvek. Jedině v Kroměříži nebylo vedení kurzu svěřeno do rukou Čm. Orla. Kurz zde vedl středoškolský profesor Emil Loubal.[61]

Druhá světová válka se negativně podepsala na tělovýchovné činnost Čm. Orla. Ten již nebyl schopen organizovat své akce v dřívějším rozsahu. Usiloval tak alespoň o to, aby minimálně zachoval co nejvíce svých tradičních podniků.

V roce 1939 bylo rozhodnuto, že Čm. Orel zařadí do sportovní výchovy svých jednot další hru, kterou byl basketbal. Bylo také rozhodnuto začít pořádat každoroční mistrovství v této hře. Začátkem roku 1940 rozhodla náčelnická rada Čm. Orla, že každá župa musí uspořádat svůj kurz basketbalu, kterého se musí povinně zúčastnit všichni náčelníci a cvičitele všech jejích jednot. Pro rok 1940 nebylo sice

[57] Lukostřelba ve v Čsl. Orlu pěstovala již v průběhu meziválečného období. K jejímu výraznějšímu rozvoji ale došlo až v polovině 30. let. Pospíšilova župa v této době např. rozhodla, zřejmě aby uspíšila rozvoj lukostřelby ve svých jednotách, uspořádat v roce 1935 kurz pro orelské lukostřelecké instruktory. Vedením byli pověřeni českoslovenští lukostřelečtí odborníci.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XX., 1935, č. 14–15, s. 178.

[58] Orel: Ústřední list Orelstva, XXIV., 1939, č. 10, s. 100–101.

[59] O těchto závodech bude ještě pojednáváno.

[60] Orel: Ústřední list Orelstva, XXIV., 1939, č. 15, s. 158–160.

[61] Orel: Ústřední list Orelstva, XXIV., 1939, č. 10, s. 103–104.

basketbalové mistrovství Čm. Orla ještě v plánu, nicméně se předpokládalo, že dojde k uspořádání župních a poté i krajských turnajů. Ty byly naplánovány do Prahy, Brna a Kroměříže.[62]

Plavecký kurz určený orlicím z Čech se konal v Hradci Králové za účasti 52 zájemkyň ze dvou českých žup (Brynychovy a Pospíšilovy), a to ve dnech 30. dubna až 2. května 1940. Zahájení proběhlo v úterý 30. dubna. O den později již kurzistky navštívily teoretické a praktické vyučování. Jako první přišlo na řadu spřátelení s vodou a hry ve vodě. Poté se něco dozvěděly o plavání na prsou, první pomoci, plaveckém způsobu znak, společenskému chování, záchraně tonoucích a hygieně. Den zakončoval společenský večírek v místní orlovně. Ve čtvrtek 2. května zahájila denní program mše, po které následovala výuka kraulu, skoků do vody, štafetové závody a organizace plaveckých závodů. Zájem o plavání byl v Čm. Orlu veliký, což dokazuje i počet zúčastněných. Na zakončení kurzu se dostavil i starosta Čm. Orla František Leiner. Obdobný kurz byl uspořádán i na Moravě, a to v Přerově 19. května. Toho se zúčastnilo 26 orlic z pěti žup.[63]

Jedovnice se staly ve dnech 28. června až 7. července 1940 místem konání II. školy nových směrů v tělesné výchově, ze které vyšlo 25 nových vedoucích orelské mládeže. Vedením školy byl pověřen člen náčelnické rady mužů Čm. Orla Alois Slaný. Škola měla velice nabitý program. Denní program zahajovala ranní rozcvička, po které se zpravidla přidaly přednášky. Mluvilo se zde např. o značkování, stopování, turistice, výletech, vycházkách, náboženství a tělesné výchově, národu a tělesné výchově, orientaci v přírodě ve dne a v noci, mapách a orientaci pomocí buzoly a kompasu, veslování, kanoistice, hrách, jiu-jitsu, základech sebeobrany, gymnastice, zdravotní tělesné výchově, hodu bumerangem, táboření, vaření na táboře či náplních tělovýchovných hodin v Protektorátu Čechy a Morava a v cizině. Prakticky se zde probíraly kanoistika, veslování (viz příloha 402), ve kterém bylo uspořádáno i několik závodů, plavání, záchrana tonoucích, volejbal, ve kterém bylo sehráno i několik zápasů proti místním týmům, box, jiu-jitsu

[62] Orel: Ústřední list Orelstva, XXV., 1940, č. 6, s. 64.
[63] Orel: Ústřední list Orelstva, XXV., 1940, č. 10, s. 116–117.

a hry ve vodě. Kurz byl zakončen závěrečným nástupem v neděli 7. července, kdy se po mši s kurzisty rozloučil Alois Slaný.[64]

O týden později se na stejném místě konala i I. škola nových směrů v tělesné výchově pro ženy. Ta začala v Jedovnicích dne 14. července a skončila 28. července 1940. Zúčastnilo se jí 29 kurzistek ze 13 žup. Kurzistky se zde vzdělávaly ve všech odvětvích tělesné výchovy, a to tak, aby mohly předávat zde načerpané poznatky a zkušenosti ve svých župách. Školu zahájila před orelskou vlajkou Ludmila Hudečková. Po uvítání kurzistek byla ihned zahájena teorie a praxe. Jejich součástí byly přednášky z mravní a občanské výchovy, přednášky z tělovědy a zdravovědy, metodické přednášky s ukázkami, gymnastika, rytmika, tance, lehká atletika, hry, plavání, veslování, lukostřelba, střelba ze vzduchovky, jízda na kole, jiu-jitsu a tábornictví. Program školy byl tedy rovněž nabitý, protože jednotlivé teoretické i praktické předměty se vyučovaly vždy několik hodin. Na kurz se přijel podívat i starosta Čm. Orla František Leiner a náčelník Čm. Orla Vojtěch Jílek. Škola byla zakončena závěrečným nástupem před orelskou vlajkou a proslovem Ludmily Hudečkové. Všechny kurzistky, které zde strávily plných 14 dní a navštívily všechny přednášky a cvičení, obdržely na závěr osvědčení potvrzující jejich účast na nich.[65]

V roce 1940 se poprvé stalo, že náčelnická rada Čm. Orla zařadila do svého programu orelského školení čistě speciální kurzy, které byly určeny nejlepším orelským atletům a nářaďovcům. Výběr atletů byl proveden náčelníkem Čm. Orla Vojtěchem Jílkem, a to na závodech v Přerově (6. a 7. července 1940). Výběrem nejlepších nářaďovců byl pověřen Jiří Malášek, který povolal nejlepší reprezentanty Čm. Orla do dvou středisek – do Prahy a do Brna (viz příloha 403), kde z celkových 36 zúčastněných vybral 15 nejlepších. Na náklady ústředí Čm. Orla se sjelo 35 nadšených borců dne 7. července 1940 do Frenštátu pod Radhoštěm, kde byli po celý týden vedeni nejlepšími a nejzkušenějšími orelskými odborníky, mezi

[64] Orel: Ústřední list Orelstva, XXV., 1940, č. 13–14, s. 158–160.
[65] Orel: Ústřední list Orelstva, XXV., 1940, č. 15–16, s. 180–181.

kterými byli Štěpán Hrstka, Jiří Malášek, Jan Haluza,[66] Jan Driml či Jan Němec. Všichni se snažili předat svým svěřencům v co nejkratší době maximum svých zkušeností, které nabyli nejen na republikových, ale i na mezinárodních závodech. Školu zahájil náčelník orlů Rostislav Slavotínek. Výuka započala následující den. Již dopoledne se začalo na nářadí cvičit, atlety čekal kvůli nedávným závodům pouze lehký trénink. Odpoledne se pak pokračovalo lehkým tréninkem. Náplní kurzu byla teorie i praxe. Závěrem celé školy byly závody. V pátek 12. července byly na programu lehkoatletické závody, o den později pak nářaďové závody. V obou případech bylo třeba konstatovat, že škola prokázala svůj účel, neboť se u obou skupin dostavilo jasné zlepšení.[67]

Také v roce 1940 zaznamenalo Orelstvo zvýšený zájem o státní tělovýchovné kurzy. Ty celkem navštívilo 176 orlů a 135 orlic, z nichž se naprostá většina zúčastnila moravských akcí. Suverénně orly nejobsazenějšími školeními byly dvoudenní a třídenní informační kurzy pro učitele a cvičitele tělovýchovných spolků. Dvoudenní kurzy byly organizovány se zřetelem na školy a spolky, které postrádaly tělovýchovné pomůcky a zařízení. Třídenní kurzy měly obdobný program, ale byl v nich zdůrazňován rytmický výcvik (rytmika a národní tance).[68]

První ústřední orelskou akcí roku 1941 byla lyžařská škola v Novém Městě na Moravě. Dne 1. ledna ji zahájil Jiří Malášek, který zde byl v roli jejího ředitele. Zúčastnilo se jí 64 lyžařů z jedenácti orelských žup. Po přečtení programu školy

[66] Jan Haluza (viz příloha 404) začal s lehkou atletikou až v roce 1936, a to na orelských závodech v Brně na stadionu Moravské Slavie. Ačkoli předtím nikdy nezávodil, vyhrál zde časem 4:38 v běhu na 1 500 metrů, a to přesto, že běžel pouze ve cvičkách. Následně byl vyzván, aby vstoupil do VS Brno, kde již působila řada vynikajících orelských atletů. V tuto dobu totiž studoval místní právnickou fakultu. O týden později již běžel tuto trať v tretrách a v dresu VS Brno. Dosáhl zde času 4:22. Později se ještě zlepšil a navíc začal běhat i další tratě – 400 m (52,3 s), 800 m (1:58,7 min.), 1 500 m (4:07,4 min.), 2 km (5:48,8 min.), 3 km (9:14 min.), 5 km (16:33 min.). Dosahoval však dobrých výsledků také např. ve skoku dalekém, hodu oštěpem či pětiboji.
Velkých úspěchů dosáhl především v roce 1939. Dne 8. října 1939 vybojoval v Praze titul mistra Protektorátu Čechy a Morava v přespolním běhu. Kromě něj vybojoval tento rok i titul vicemistra Čech a Moravy v lesním běhu, mistrovské steeple-chase, běhu na 1 500 metrů a 10 kilometrů a také třetí místo v lehkoatletickém pětiboji.
Orel: Ústřední list Orelstva, XXIV., 1939, č. 20, s. 226.

[67] Tamtéž, s. 185–186.
Zpráva povšechná a zprávy podrobné o státních kursech tělovýchovných v roce 1940. (1941). Praha: Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy, s. 2.

[68] Tamtéž, s. 23.

vyjeli kurzisté do terénu, kde byli rozděleni do jednotlivých družstev, a to na úplné začátečníky, lehce pokročilé, pokročilé a závodníky. O praktický výcvik se zde starali Bohumil Kosour, Vít Fousek, František Zajíček, Petr Peňáz, Břetislav Wurzel a Josef Marek. Závodníkům se věnovali Bohumil Kosour, Vít Fousek a František Zajíček, kteří je zasvěcovali do veškerých podrobností závodních disciplín. Začátečníci vedeni Břetislavem Wurzelem a Josefem Markem naopak probírali základní lyžařskou abecedu a naučili se nejzákladnější věci. Pokročilé prohánět po kopcích Petr Peňáz. Výcvik většinou probíhal formou praktického předvádění s následným opakováním. Den zakončovaly přednášky na nejrůznější témata. Ve dnech 4. a 5. ledna zde měli kurzisté možnost zhlédnout ústřední orelské závody. Dne 6. ledna pak vyrazili domů.[69]

Náčelnická rada žen pořádala ve dnech 1. až 4. května 1941 svou I. školu národních tanců a rytmiky. Ta probíhala v Hradci Králové a zúčastnilo se jí 30 orlic ze 13 žup. Školu řídila sama náčelnice orlic Ludmila Hudečková. Cílem celé této akce bylo přinést do žup co nejvíce z národního bohatství, a to ve smyslu národních písní a tanců. Kurzistky se zde naučily více jak 100 národních tanců. Kromě praktické části byly ale do školy zařazeny i přednášky, a to typu historie a význam národních tanců, národní zvyky a slavnosti, národní kroj a svéráz apod. Ve druhé části školy byl orlicím podán základ rytmu a rytmického pohybu. Svou návštěvou poctil školu i starosta Čm. Orla František Leiner.[70]

Ústřední škola základního tělocviku pro ženy byla pořádána ve dnech 6. až 13. července 1941, a to v Novém Městě na Moravě (viz příloha 405). Účastnilo se jí 27 orlic z 11 žup. Překvapivě se ale neúčastnila Metodějova župa, v jejímž středu se škola konala. Program školy odpovídal jejímu heslu: *„Základem k vytčenému cíli!“*. Teoretická část obsahovala přednášky např. o organizaci Čm. Orla, výchově

[69] Orel: Ústřední list Orelstva, XXVI., 1941, č. 1–2, s. 13.

[70] O nácvik národních tanců byl v Čm. Orlu v této době poměrně veliký zájem. Např. kurzu národních tanců, který proběhl v únoru 1941 v Brně, se zúčastnilo celkem 132 cvičenců a cvičenek. Obdobný kurz se pořádal ve stejné době také v Dolních Kounicích, kde se ho zúčastnilo celkem 45 cvičenců a cvičenek. V obou případech počet zájemkyň jasně převyšoval počet zájemců.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy náčelnického sboru žen 1935–41, Zápis o 26. schůzi ženského cvičitelského sboru konané dne 13. 2. 1941 v místnosti župy.
Orel: Ústřední list Orelstva, XXVI., 1941, č. 8–9, s. 95.

vedoucích, organizování tělovýchovných podniků, hygieně, první pomoci, rozumné životosprávě, společenské výchově, dějinách tělesné výchovy, poslání Čm. Orla, či postavení ženy ve veřejném životě. Součástí praktické části byly např. gymnastika (viz příloha 406), hry, rytmika, prostná a pořadová cvičení, cvičení na nářadí či cvičení s náčiním. Denní program byl vždy velmi plný. Škola byla zakončena zkouškami. Z 27 účastnic je 11 složilo s prospěchem velmi dobrým a 16 s prospěchem dobrým. O 22 orlicích bylo ale možno říci, že jsou schopny vést obdobný kurz i ve svých župách. Ostatním bylo doporučeno další školení pro získání potřebné praxe. Škola však zcela splnila svůj cíl. Náčelnická rada žen sledovala jejím organizováním snahu o vychování župních odborně školených vedoucích, které by byly schopnými spolupracovnicemi náčelnic. Jednalo se tedy o personální podporu župního ženského cvičitelského sboru. Škola byla zakončena rozdáním vysvědčení.[71] Získané znalosti a zkušenosti ovšem absolventky již příliš využít nestihly.

12.3 Závody

Na již zmíněné schůzi zástupců orelských žup s náčelnickými radami Čsl. Orla, která proběhla dne 14. ledna 1939, byly naplánovány ústřední závody v lyžování (11. a 12. února 1939), škola pro župní náčelnice a členky župních cvičitelských sborů s povinnou účastí všech žup (29. dubna až 1. května 1939), branné závody (9. a 10. září 1939) a také závody ve volejbalu (12. a 13. srpna 1939). Ty měly proběhnout na plánovaných zemských sletech – českém a moravském, přičemž vítězové se měli následně utkat v rozhodujícím zápase o konečné první místo.[72]

Avizované VII. lyžařské závody Čsl. Orla však neproběhly podle plánu. Teprve 19. února 1939 totiž napadl sníh a teprve v tuto chvíli začala být celá akce připravována. Závody tak proběhly až ve dnech 25. a 26. února 1939, ale ne na původně plánovaných Horečkách u Frenštátu pod Radhoštěm, nýbrž na Radhošti (viz příloha 407–409). K závodění byla použita většina tratí z minulých

[71] Orel: Ústřední list Orelstva, XXVI., 1941, č. 13, s. 147.
[72] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXIV., 1939, č. 2, s. 21–23.

let, nicméně musely být provedeny i nepatrné změny, a to především z důvodu špatných sněhových podmínek. Trať dlouhá 18 kilometrů začínala i končila na Pustevnách. Stejně tak tomu bylo i v případě šestikilometrové trati, na které závodili dorostenci a ženy. Ta vedla stejným směrem, ale byla zkrácena. Připravena zde byla i sjezdová trať. V den závodů bylo ale i přes veškerou snahu organizátorů všem jasné, že závodníci poběží kvůli nízké vrstvě sněhu místy i po holé zemi. Přesto zde úspěšně proběhly závody mužů dorostenců a žen. Sobotní večer byl zakončen losování pořadí sjezdařů a závodu tříčlenných hlídek na 10 kilometrů, které byly na programu následující den. Lyžařské mistrovství, které přesto zcela splnilo svůj cíl, bylo zakončeno vyhlášením výsledků. Tato akce byla prvním podnikem v soutěži o putovní stříbrný věnec Jana Šrámka. Metodějova župa si do ní připsala 29 bodů, Kadlčákova 12 a Urbanova 3.[73]

Ve dnech 5. a 6. července 1939 bojovali orelští lehcí atleti o prvenství na svém IX. mistrovství pro rok 1939. To se konalo nedaleko Pardubic, na stadionu SK Explosia Semtín, a bylo druhým podnikem v soutěži o Šrámkův putovní stříbrný věnec.[74] Této akce se zúčastnilo 60 závodníků ze 14 žup, přičemž nejvíce jich vyslala Pospíšilova župa. Ta byla zastoupena 9 soutěžícími. Lehkoatletické mistrovství zahájil dopoledne 5. července náčelník Čm. Orla Vojtěch Jílek (viz příloha 410, 411). Prvenství zde vybojovala Sušilova župa s 57 body. Druhé místo získala Sedlákova župa. Její atleti si připsali 27 bodů. Na třetím místě se umístila Šrámkova župa s 19 body. Čtvrté místo vybojovali soutěžící z Pospíšilovy župy. Závody byly zakončeny nástupem soutěžících (viz příloha 412), po němž náčelník orlů Rostislav Slavotínek vyhlásil mistry v jednotlivých disciplínách a také župního mistra – Sušilovu župu, které byla předána mistrovská vlajka. Toto mistrovství prokázalo, že se lehká atletika v Čm. Orlu neustále rozvíjí (viz příloha 413, 414). Po druhé akci bylo pořadí v boji o Šrámkův putovní stříbrný věnec na předních příčkách následující. První místo držela Sušilova župa, kterou stíhaly župy Metodějova a Sedlákova (viz příloha 415).[75]

[73] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXIV., 1939, č. 4–5, s. 40–42.
[74] Orel: Ústřední list Orelstva, XXIV., 1939, č. 12, s. 130.
[75] Orel: Ústřední list Orelstva, XXIV., 1939, č. 13–14, s. 135–136.

Další z velkých orelských akcí roku 1939 proběhla ve Střelicích u Brna, které byly zvoleny místem, kde proběhlo VII. mistrovství Orla ve volejbalu (viz příloha 416). Místní jednota sice připravila na 13. srpna šest volejbalových hřišť, ale pouze čtyři byla uznána za k těmto vrcholným orelským volejbalovým bojům způsobilá. Čtyři hřiště však stačila k tomu, aby na nich bylo od 8:00 do 14:00 odehráno 35 zápasů. Do dějiště turnaje vyslalo své mistrovské týmy 12 žup. Čtyři župy tedy své družstvo nevyslaly. Týmy byly rozděleny do tří skupin, kde hrály systémem každý s každým. Nejlepší dva týmy z každé skupiny postoupily do finále, kde se hrálo opět systémem každý s každým. Započítávaly se ale již vzájemné zápasy odehrané ve skupinách. Velikým překvapením turnaje bylo celkové vítězství Prahy-Vinohrad, které zvítězily ve všech utkáních. Favorité mistrovství z Jundrova skončili na druhém místě. Třetí místo vybojovalo Staré Město. Čtvrté skončily Troubky, pátá Kroměříž a šesté Valašské Meziříčí. Tento podnik přidal další body do tabulky soutěže o putovní Šrámkův stříbrný věnec. Pospíšilova župa si přičetla 20 bodů, Sušilova 12, Velehradská 8 a Šrámkova 4.[76]

IV. mistrovství orelských žen ve volejbalu, které se konalo v 10. září 1939 v Brně, přineslo rekordní účast 8 žup. Svá družstva vyslali všichni staří rivalové, kteří na posledních mistrovstvích bojovali o celkové vítězství – Valašské Meziříčí, Praha, Brno a Kroměříž. Velice potěšitelné bylo, že počet přihlášených družstev neustále stoupal. Turnaj probíhal v Brně na hřišti jednoty Brno I za Lužánkami, kde orlice přivítala náčelnice Marie Jelínková slovy:

„Sestry orlice!

Nastupujete ke IV. mistrovství žen v odbíjené. Jste vylány svými župami, abyste na sesterském kolbišti orlic obhájily čest sportu orelských žen. Mnohé z vás prošly všemi, některé alespoň některými z minulých mistrovství. Těmto zvláště vyslovuji uznání náčelnické rady žen.

[76] Orel: Ústřední list Orelstva, XXIV., 1939, č. 16–17, s. 176–177.

Buďte průkopnicemi odbíjené v ženské orelské tělovýchově. Je to hra velmi vydatná a pro ženy zvláště vhodná. Buďte hořčičným zrnem, z něhož vyrůstá mohutný strom oplývající množstvím plodů nejlepší jakosti.

Bojujte rytířsky a naprosto čestně. Vítězství jest ctí, ale nikoliv za každých okolností. Jen rytířsky a poctivě vybojované plně blaží. Dosažení takového vítězství z plna srdce přeji vám všem.

Zdař Bůh!"[77]

Po zahájení se ihned přikročilo k zápasům. Hrálo se systémem každý s každým. Každý tým tedy odehrál sedm zápasů. Kvůli velkému počtu utkání se hrálo naráz na třech hřištích. Celková úroveň volejbalu oproti minulým ročníkům určitě vzrostla. Velikým favoritem turnaje bylo Valašské Meziříčí. To také tuto roli potvrdilo. Na druhém místě skončil tým z Kroměříže, třetí místo vybojovaly volejbalistky z Brna. Pořadí na dalších místech bylo následující: Praha-Vinohrady, Olomouc, Kunovice, Nové Město na Moravě a Velké Meziříčí. Celková organizace turnaje byla velice dobrá. Náčelnická rady žen byla spokojena.[78]

Marie Jelínková dále zahájila v Kroměříži dne 28. září 1939 závod žen v pódiových vystoupeních. Těch se zúčastnila družstva pěti žup. První místo získala Urbanova župa, které bylo komisí rozhodčích uděleno 97,75 bodu ze 100 možných. Její skladba byla rytmicky velmi obtížná. Druhé místo obsadila Sedlákova župa, jejíž cvičenky předvedly rytmické tance na národní písně, za které obdržely 95,75 bodu. Třetí místo obsadila župa Sušilova s 89,5 bodu. Za ní následovala župa Velehradská a druhé družstvo Urbanovy župy. Jednalo se o vůbec první orelský podnik tohoto druhu pořádaný náčelnickou radou žen. Cenou za vítězství byl majolikový barevný reliéf madony na dřevěném podstavci. Druhou cenou byla soška tančícího kozáčka, třetí pak křišťálový pohár.[79]

Lyžařské závody žen, které byly zorganizovány společně s mužskými, turnaj ve volejbalu a závod v pódiových vystoupeních se počítaly do celkového hodnocení

[77] Orel: Ústřední list Orelstva, XXIV., 1939, č. 18–19, s. 204.
[78] Tamtéž, s. 204–205.
[79] Orel: Ústřední list Orelstva, XXIV., 1939, č. 20, s. 223–224.

v soutěži o putovní cenu Ludmily Kratochvílové. Podmínkou ovšem bylo, že každá župa, která chtěla soutěžit, musela vyslat své závodnice alespoň na dva z těchto podniků. Na tom se totiž dohodla náčelnická rada žen na svém zasedání dne 22. října 1939. Celkovým vítězem se stala župa Urbanova, jejíž soutěžící si připsaly celkem 44 bodů. Druhé místo obsadila se 40 body Bauerova župa. Třetí skončila Sušilova župa, jejíž soutěžící vybojovaly 24 bodů. Na dalších místech se umístila Metodějova župy – 22 bodů, Sedlákova župa – 12 bodů, Pospíšilova župa – 8 bodů a Velehradská župa – 4 body. Podmínku účasti na dvou ústředních podnicích však splnila pouze Urbanova a Sušilova župa.[80]

V roce 1940 dopadla tíha okupace na Čm. Orla již velice znatelně, i když v některých sportovních odvětvích umožnily smlouvy se svazy (ČsAAU – podepsaná v roce 1937,[81] ČVaBS, Svaz lyžařů – podepsaná 21. listopadu 1940) větší pravidelnost sportovních výkonů. Obecně však nemohly být pořádány příliš velké a působivé sportovní podniky, což mj. zapříčinilo nárůst výchovné činnosti.[82]

V pořadí VIII. ústřední orelské lyžařské mistrovství, jehož výsledky se započítávaly do soutěže o putovní stříbrný věnec Jana Šrámka, se konalo na Svatém Hostýně ve dnech 3. a 4. února 1940. Toto umístění tedy přerušilo několikaletou tradici pořádání orelského lyžařského mistrovství na Radhošti. I tak se ale konalo v Beskydech. Organizovala ho jednota Bystřice pod Hostýnem. Startovali zde soutěžící z celkem 12 českých a moravských žup. Mistrovství bylo zahájeno v sobotu 3. února závodem starších soutěžících na 10 kilometrů. Po nich vyběhli na osmnáctikilometrovou trať muži a na šestikilometrovou ženy, začátečníci a do-

[80] Orel: Ústřední list Orelstva, XXIV., 1939, č. 23–24, s. 267.

[81] V roce 1941 došlo ke změnám smlouvy, a to v tom smyslu, že Čm. Orel mohl složit z členů jednotlivých žup družstvo, které pak soutěžilo na atletických podnicích ČAAU jako celek.
Orel: Ústřední list Orelstva, XXVI., 1941, č. 7, s. 78.
Dne 16. září 1941 však předsednictvo Čm. Orla obdrželo od ČAAU sdělení, podle kterého tato unie považovala smlouvu s Čm. Orlem za neplatnou. Za neplatné tudíž považovala i registraci jednotlivých orelských lehkých atletů v unii. Tuto zprávu přečetl předsednictvu Čm. Orla na jeho zasedání dne 24. září 1941 starosta František Leiner, který zde podotkl, že žádná ze smluvních stran nepodala výpověď, podle které by mohla být smlouva rozvázána.
Jirka, J. (1997). *Sto let královny.* Praha: Česká atletika, s. 89.
Orel: Ústřední list Orelstva, XXVI., 1941, č. 18, s. 207.

[82] *Zprávy k VIII. sjezdu Čsl. Orla.* (1947). Brno: Typos, s. 33–36.
Orel: Ústřední list Orelstva, XXV., 1940, č. 5, s. 56.

rostenci (viz příloha 417–420). Tím byl sobotní program vyčerpán. Závody však pokračovaly po nedělní mši, a to závodem hlídek na 10 kilometrů. Zde byla vůbec poprvé poražena hlídka z Nového Města na Moravě, a to hlídkou z Frenštátu pod Radhoštěm. Následovaly soutěže ve sjezdu v kategoriích mužů, žen a dorostenců. Závody ve skoku tentokrát odpadly, protože nejbližší můstek, který ležel na Tesáku, nebyl dosud schválen a zpřístupněn. Celá akce byla zakončena vyhlášením výsledků (viz příloha 421) a předáním cen a upomínkových odznaků Vojtěchem Jílkem.[83]

Na Radhošti ovšem bylo v roce 1940 uspořádáno mistrovství Protektorátu Čechy a Morava v lyžování. Do něj zasáhli i někteří orelští lyžaři z Nového Města na Moravě. Bohumil Kosour se umístil v běhu na 18 kilometrů na druhém místě. Poté vybojoval společně s Františkem Zajíčkem a dalšími dvěma závodníky z Nového Města na Moravě první místo ve štafetovém závodě na 4× 10 kilometrů. František Zajíček zde navíc dosáhl na třetí místo ve skoku.[84] Mistrovství Protektorátu Čechy a Morava pak pokračovalo v Novém Městě na Moravě, kde však již tito orelští závodníci nesoutěžili.[85]

X. lehkoatletické mistrovství Čm. Orla bylo uspořádáno v Přerově, a to ve dnech 6. a 7. července 1940 (viz příloha 422–424). Bylo rovněž započítáváno do soutěže o putovní stříbrný věnec Jana Šrámka. Toto mistrovství ukázalo, že orelská lehká atletika je opět na vzestupu. Nejen že se ho zúčastnilo 117 atletů ze všech žup s výjimkou Kozinovy, ale i předvedené výkony byly velice slušné.[86] Došlo zde dokonce k překonání orelského rekordu v běhu na 200 metrů, o které se postaral Karel Doupovec. Závody zahájil v 16 hodin náčelník orlů Rostislav Slavotínek. Ten také předal vítězi (viz příloha 425) po ukončení každé disciplíny zlatou, druhému stříbrnou a třetímu se čtvrtým bronzovou plaketu. Závody, které se opět započítávaly do soutěže o Šrámkův putovní stříbrný věnec, ukončil svým pozdravem starosta Čm. Orla František Leiner. Náčelník Vojtěch Jílek navíc na

[83] Orel: Ústřední list Orelstva, XXV., 1940, č. 3, s. 26–29.
[84] Orel: Ústřední list Orelstva, XXV., 1940, č. 4, s. 46–47.
[85] Tamtéž, s. 58–59.
[86] Orel: Ústřední list Orelstva, XXV., 1940, č. 15–16, s. 183–184.
Jirka, J. (1997). *Sto let královny*. Praha: Česká atletika, s. 89.

konci této akce ohlásil jména 15 vybraných závodníků, kteří se svými výsledky kvalifikovali do již zmíněného orelského lehkoatletického tábora, který byl pro ně pořádán ve dnech 7. až 14. července 1940. Tam odjeli ihned po skončení závodů.[87]

Poslední možností k získání bodů do soutěže o putovní stříbrný věnec Jana Šrámka bylo VIII. mistrovství Čm. Orla ve volejbalu (viz příloha 426). To se konalo ve dnech 24. a 25. srpna 1940 v Českých Budějovicích, kde místní župa vzorně připravila čtyři hřiště. Rovněž se starala o to, aby závodníkům i rozhodčím maximálně zpříjemnila pobyt, na kterém se však podepsala nepřízeň počasí. Výjimkou tohoto ročníku bylo, že náčelnická rada umožnila jednotlivým župám vyslat do bojů tým, který byl složen z hráčů různých jednot. Boj byl velice úporný, neboť v orelské župní soutěži nebylo o konečném prvenství stále rozhodnuto. Po lyžařském a lehkoatletickém mistrovství byl bodový stav na předních příčkách následující: 1. Sušilova župa – 56 bodů, 2. Pospíšilova župa – 45 bodů, 3. Metodějova župa – 33 bodů (viz příloha 427).[88]

Mistrovství bylo zahájeno nástupem 11 župních týmů a proslovem náčelníka orlů Rostislava Slavotínka. Družstva byla rozdělena do dvou skupin, ve kterých se hrálo systémem každý s každým. Nejlepší tři kolektivy postoupily do finálově skupiny, poražené čekala skupina útěchy. Finále bylo rozehráno v neděli ráno po mši. Největší zájem vyvolalo utkání mezi Sušilovou a Pospíšilovou župou. Hráči Pospíšilovy župy vedeni nejlepším smečařem turnaje Josefem Svobodou si byli vědomi důležitosti utkání, ve kterém dělali pro vítězství maximum. To se jim také vyplatilo. Na turnaji nakonec vyhráli, za což si připsali 20 bodů a krásný křišťálový pohár člena náčelnické rady Josefa Vrany. Protože ale Sušilova župa obsadila druhé místo, za které bylo 12 bodů a putovní věnec, na Šrámkův putovní stříbrný věnec Pražané nedosáhli. Museli se tak spokojit s putovním pohárem náměstka starosty Čm. Orla Josefa Poláka. Třetí místo na turnaji obsadila Brynychova župa – 8 bodů, čtvrté Urbanova – 4 body, páté Jirsíkova a šesté Kosmákova.[89]

[87] Orel: Ústřední list Orelstva, XXV., 1940, č. 13–14, s. 158–159.
[88] Orel: Ústřední list Orelstva, XXV., 1940, č. 10, s. 112–113.
[89] Zcela bez bodu zůstala pouze Jirsíkova a Kozinova župa.
Orel: Ústřední list Orelstva, XXV., 1940, č. 15–16, s. 187–188.

Ve dnech 7. a 8. září 1940 se v Praze konaly V. ústředí volejbalové a VII. ústřední lehkoatletické závody žen.[90] Volejbal probíhal v Nuslích, kam bylo vysláno 9 župních družstev, lehkoatletické mistrovství žen a dorostenek, na které přijelo 57 soutěžících, hostil strahovský stadion. Oběma akcím, které pořádala Pospíšilova župa, přihlíželi František Leiner a Vojtěch Jílek. Závody byly dotovány cenami, které do soutěží věnovali František Leiner – miniatura volejbalové sítě s míčem, M. Leinerová – váza z rubínového skla a Anna Chládková – zlacená plaketa. První tři ženy a dorostenky v každé lehkoatletické disciplíně dostaly navíc upomínkovou plaketu. Cenu Františka Leinera a putovní cenu Anny Chládkové obdrželo vítězné volejbalové družstvo, které reprezentovalo Urbanovu župu (jednota Kroměříž). Cenu M. Leinerové získala nejlepší jednotlivkyně lehkoatletického mistrovství – Štěpánka Plicková z Pospíšilovy župy, která vybojovala dvě první a tři druhá místa, za což získala pro svou župu 19 bodů.[91]

V neděli 15. září 1940 proběhl v Brně na hřišti Moravské Slavie orelský lehkoatletický zápas Čechy – Morava (viz příloha 428–430). Jednalo se o vůbec první orelské utkání reprezentačních družstev Čech a Moravy.[92] O toto sportovní zápolení byl obrovský zájem. Přišly se na něj podívat tisíce diváků. Ve 13 hodin vběhla na stadion družstva Čech a Moravy, která se vzájemně pozdravila a předala si vlajky. Poté podal náčelník orlů Rostislav Slavotínek hlášení náčelníku Čm. Orla Vojtěchu Jílkovi a ten pak starostovi Františku Leinerovi, který závodníky přivítal.

Nedlouho poté vypukly samotné soutěže. Toto lehkoatletické utkání přineslo čtyři nové orelské rekordy. O dva z nich se postaral Miroslav Horčic, který zde tak přesvědčivě zvítězil v běhu na 100 a 200 metrů. Další orelské rekordy přidali Malý ve skoku vysokém[93] a Štěpán Hrstka v hodu oštěpem. Vítězem utkání se

[90] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy náčelnického sboru žen 1935–41, Zápis o 18. schůzi předsednictva cvič. sboru žen, konané dne 4. září 1940 v místnosti župy v Typosu.

[91] Orel: Ústřední list Orelstva, XXV., 1940, č. 17, s. 201.

[92] *Zprávy k VIII. sjezdu Čsl. Orla.* (1947). Brno: Typos, s. 33–36.
Orel: Ústřední list Orelstva, XXV., 1940, č. 5, s. 56.
Orel: Ústřední list Orelstva, XXV., 1940, č. 15–16, s. 189–190.

[93] Tento rekord měl však jen velice krátkou platnost, neboť ho již 29. září 1940 překoval na V. Svatováclavských hrách v Přerově Antonín Koukal, který zde skočil 181 centimetrů. Kromě

stalo moravské družstvo, které si připsalo celkem 92,5 bodu. Čechy vybojovaly 66,5 bodu. Na závěr celé akce se obě družstva sešla na hřišti, kde proběhlo vyhlášení vítězů a předání cen (viz příloha 431). František Leiner pogratuloval vítězům i novým rekordmanům a předal vedoucímu vítězného družstva Štěpánu Hrstkovi křišťálový pohár, který do soutěže věnovala Moravská banka.[94]

Ústřední závod žen v pódiových vystoupeních se pro rok 1940 konal ve Vyškově. Tam se sjely 17. listopadu zástupkyně 5 orelských žup. Dopoledne se ještě konaly zkoušky. Samotné závody, které zahájila svým proslovem náčelnice orlic Ludmila Hudečková, vypukly v odpoledních hodinách. Nejlépe si vedly reprezentantky Sedlákovy župy, které za svůj valčík obdržely od rozhodčích 89 bodů z 90 možných. Druhé místo obsadily za cvičení s jedním kuželem ženy z Hanácké župy. Rozhodčí je ohodnotili 80,5 bodu. Třetí místo obsadila župa Urbanova, která získala 74,5 bodu. Na dalších místech skončily župy Sušilova (74 bodů) a Velehradská (65 bodů). Mimo soutěž zde ještě závodilo druhé družstvo Hanácké župy. Vítězné družstvo obdrželo reliéf madony, druhou cenou byl kameninový obraz slovácké matky s dítětem a třetí cenou byla soška tanečnice.[95]

IX. ústřední lyžařské závody Čm. Orla se tentokrát konaly na Českomoravské vysočině, a to v Novém Městě na Moravě (viz příloha 432–437). Předcházela jim zmíněná lyžařská škola, která zde probíhala od 1. do 5. ledna 1941. Závody byly zahájeny za přítomnosti 202 soutěžících z 10 orelských žup v jejím průběhu, a to 4. ledna 1941. Nejpočetněji byla zastoupena domácí Metodějova župa, jejíž soutěžící obsadili většinu předních míst. Ředitelem závodů a předsedou sboru rozhodčích byl Zdeněk Svoboda. Organizaci závodů měl na starosti Ludvík Staněk. Přebory byly tentokrát zahájeny závodem ve sjezdu. Odpoledne se shromáždili účastníci v Lidovém domě k závodu v běhu, který byl rozdělen na kategorie dorostu a žen – 6 kilometrů, mužů I. a II. třídy – 18 kilometrů a skupinu starších,

toho byly v Přerově překonány rekordy v bězích na 100, 200 a 3 000 metrů, dále na 200 metrů překážek, vrhu koulí a štafetě 4× 100 metrů. Ve starších dorostencích pak byly vylepšeny rekordy v bězích na 200, 800 a 4× 100 metrů, skoku vysokém a vrhu koulí.
Orel: Ústřední list Orelstva, XXV., 1940, č. 19, s. 224–225.

[94] Orel: Ústřední list Orelstva, XXV., 1940, č. 18, s. 210.

[95] Orel: Ústřední list Orelstva, XXV., 1940, č. 22, s. 259–260.

nováčků a juniorů – 10 kilometrů. Zde nejprve uvítal Zdeněk Svoboda zástupce předsednictva Čm. Orla a člena ústřední rady Stanislava Novotného, náčelnici orlic Ludmilu Hudečkovou, člena ústřední rady Čm. Orla Václava Plocka a šéfredaktora *Orla* Vladimíra Kučeru. Po pozdravném projevu a výkladu týkajícího se závodních tratí byly soutěže zahájeny. Jejich start a cíl byl u Lidového domu. Také druhý den lyžařských závodů byl ve znamení naprosté převahy soutěžících z Nového Města na Moravě. Nejprve se na desetikilometrovou trať vydaly tříčlenné hlídky. Odpoledne se konaly závody mužů a juniorů ve skocích. Mužská část byla navíc započítána i do sdruženého závodu. Skákalo se na můstku na Šibenici pod Harusovcem. Přebory byly odpoledne ukončeny opět v Lidovém domě, kde byly vyhlášeny výsledky a předány ceny vítězům. Tyto závody byly tradičně prvním podnikem v boji o putovní stříbrný věnec Jana Šrámka. V této soutěži se suverénním způsobem ujala vedení župa Metodějova, jejíž lyžaři zde vybojovali 152 bodů. Druhé místo držela župa Kadlčákova se 14 body, třetí byla župa Brynychova s 10 body, čtvrtá Kosmákova se 4 body a pátá Sušilova se 2 body. V soutěži žen o putovní věnec Ludmily Kratochvílové se vedení ujala rovněž Metodějova župa, jejíž závodnice vybojovaly 19 bodů. Druhé místo patřilo župě Velehradské se 2 body, třetí byla župa Sedlákova s 1 bodem. Metodějova župa si celkovým vítězstvím na tomto podniku navíc zajistila zisk putovní ceny náčelníka Čm. Orla Vojtěcha Jílka.[96]

Poprvé od uzavření smlouvy se Svazem lyžařů se závodníci Čm. Orla zúčastnili lyžařského mistrovství Protektorátu Čechy a Morava. Jeho první část proběhla v Senohrabech u Prahy, kam byli vysláni závodníci z Nového Města na Moravě Vít Fousek, Petr Peňáz, Jan a Vladimír Loubovi, Petr Pejchal a Josef Marek. V závodě I. třídy v běhu na 18 kilometrů vybojoval výborné druhé místo Vít Fousek. Další úspěch přišel ve štafetě na 4× 10 kilometrů, kde orelští závodníci obsadili čtvrté místo. S těmito výsledky zavládla v Čm. Orlu spokojenost.[97] Druhá část závodů se konala v Novém Městě na Moravě dne 16. února 1941. Do

[96] Orel: Ústřední list Orelstva, XXVI., 1941, č. 1–2, s. 12–13.
Národní listy, LXXXI., 1941, č. 1, s. 4.
[97] Orel: Ústřední list Orelstva, XXVI., 1941, č. 3, s. 32.

závodu na 50 kilometrů se přihlásilo 47 soutěžících, z nichž však pouze 31 k závodu nastoupilo. V této konkurenci se podařilo zvítězit Vítu Fouskovi (viz příloha 438). Pro celého Čm. Orla to byl veliký úspěch. Vít Fousek obdržel za vítězství v nejtěžším závodě mistrovský odznak Svazu lyžařů na modré stuze, broušený pohár NS v Novém Městě na Moravě a čestnou plaketu obce Jirmanova.[98]

Přesně tak, jak bylo v roce 1940 naplánováno, uspořádal Čm. Orel roku 1941 svá krajová mistrovství v basketbalu. Celá tato basketbalová akce byla rozdělena na tři části. První proběhla v Praze dne 19. února, a to za účasti župy Pospíšilovy, Jirsíkovy a Brynychovy. V tomto pořadí se zde také župy umístily. V neděli 23. února proběhla druhá část krajových mistrovství, a to v Kroměříži. Sem se sjely župy Urbanova, Šilingrova, Kadlčákova a Velehradská. Mistrovství řídil člen náčelnické rady Čm. Orla Josef Vrana. Zde obsadila první místo župa Velehradská před župou Urbanovou a Kadlčákovou. Třetí část krajových mistrovství proběhla v Brně dne 2. března a první dvě místa zde vybojovaly župy Sušilova a Klapilova. Do finálové skupiny, která byla odehrána ve dnech 8. a 9. března, se kvalifikovaly vždy dva nejlepší týmy z krajových mistrovství.[99] Celkovým vítězem mistrovství Čm. Orla v basketbalu se nakonec stala Sušilova župa, za což obdržela mistrovskou vlajku. Další župy, které se probojovaly až do finálové skupiny, obdržely diplomy s vyznačením pořadí. Tento turnaj byl také započítán do celkového hodnocení v soutěži o putovní stříbrný věnec Jana Šrámka.[100]

Na velkém sportovním stadionu na Strahově uspořádala ČAAU dne 1. června 1941 závody ve sprinterském trojboji. Ten se skládal z běhu na 60, 100 a 200 metrů. Tato soutěž přilákala veliké množství diváků, kteří mohli shlédnout i doplňkové disciplíny, kterými byly skok vysoký, hod diskem a kladivem a 200 metrů překážek. V hlavní soutěži vybojoval skvělé druhé místo Miroslav Horčic z Nymburka, který zde zdolal 100 metrů za 11 sekund a 200 metrů za 22,9 sekundy,[101]

[98] Národní listy, LXXXI., 1941, č. 40, s. 10.
Národní listy, LXXXI., 1941, č. 7, s. 4.
[99] Orel: Ústřední list Orelstva, XXVI., 1941, č. 4, s. 41–43.
[100] Orel: Ústřední list Orelstva, XXVI., 1941, č. 7, s. 77–78.
[101] Miroslav Horčic zde navíc velice rychle běžel šedesátimetrovou trať, kterou zdolal za 7 sekund.
Orel: Ústřední list Orelstva, XXVI., 1941, č. 12, s. 138–139.
Jirka, J. (1997). *Sto let královny.* Praha: Česká atletika, s. 89.

čímž vytvořil dva nové orelské rekordy. Oba časy by stačily na nejlepší výkon ČAAU roku 1940. K tomu zde vytvořil Schneider z jednoty Bubeneč nový národní rekord v běhu na 200 metrů překážek, který dosud držel Štěpán Hrstka. Ten měl nově hodnotu 25,8 sekundy. Navíc Malý z branické jednoty posunul hranice orelského rekordu ve skoku vysokém až na 185 centimetrů.[102]

V pořadí druhou akcí v boji o Šrámkův putovní stříbrný věnec byly orelské závody na nářadí. Ty se konaly v Brně v neděli 8. června 1941. Jejich součástí byl ústřední závod na nářadí ve vyšším oddělení (hrazda, bradla, kruhy, kůň na šíř, přeskok, šplh na pětimetrovém laně, povinná a volná sestava na prostných), závod o přebor ve čtyřboji (hrazda, bradla, kruhy a kůň na šíř) a závod o přebor na jednotlivém nářadí. Součástí přeboru ve čtyřboji byly čtyři povinné sestavy a jedna libovolná volná. Závodů se celkem zúčastnilo 20 sportovců ze 7 žup. Nejpočetněji byla zastoupena Sedlákova župa, která vyslala 6 gymnastů. Tato sportovní akce opět zamíchala s pořadím žup v boji o putovní stříbrný věnec Jana Šrámka (viz příloha 439, 440). První místo držela Metodějova župa (152 bodů), druhé Sušilova (138 bodů) a třetí Sedlákova (102 body).[103]

VI. mistrovství orlic ve volejbalu přilákalo 13 družstev. Uspořádáno bylo 29. června 1941 v Olomouci na Andrově stadionu. Po účasti volejbalistek na mši zahájila závody náčelnice orlic Ludmila Hudečková. Pozdrav závodnicím zde vyslovil ústy Rostislava Slavotínka František Leiner. Družstva byla rozdělena do dvou skupin. Do skupiny A bylo zařazeno pět vyspělých družstev z Brynychovy, Hanácké, Pospíšilovy, Sušilovy a Urbanovy župy. Do skupiny B byla zařazena mladší družstva z Bauerovy, Hanácké, Krekovy, Metodějovy, Sedlákovy, Šilingrovy, Urbanovy a Velehradské župy. Každá skupina přitom hrála systémem každý s každým, ale o titul mistryň se mohly ucházet pouze týmy umístěné do skupiny A. V obou skupinách byly boje velice vyrovnané a napínavé. Ve skupině A zvítězilo družstvo Pospíšilovy župy před Urbanovou župou. Ve skupině B dosáhly na vítězství hráčky Bauerovy župy před Velehradskou župou. Pospíšilova župa obdržela za své vítězství cenu bývalé zemské náčelnice orlic Anny

[102] Orel: Ústřední list Orelstva, XXVI., 1941, č. 8–9, s. 106.
[103] Orel: Ústřední list Orelstva, XXVI., 1941, č. 10, s. 113–116.

Chládkové, Urbanova župa obdržela cenu redakce *Dne*. V mladších závodnicích získaly vítězky putovní cenu náčelnice Pospíšilovy župy F. Poblové a vicemistryně upomínkovou plaketu.[104] Popularita volejbalu v Čm. Orlu tak v této době zaznamenávala vzrůst, což se projevovalo nárůstem počtu zájemců o tuto hru i zlepšením výkonnosti jednotlivých hráčů a hráček.

V roce 1941 se orelské jméno významně zapsalo do historie lehkoatletického mistrovství Čech a Moravy. Protektorátní mistrovství v lehké atletice probíhalo ve dnech 28. a 29. června v Praze. Miroslav Horčic (viz příloha 441) zde časem 11 sekund vybojoval titul mistra Čech a Moravy v hladkém běhu na 100 metrů. Zvedla se však i vlna hlasů a pochyb (mj. i v novinách), podle nichž Horčicův start, a tudíž i výkon nebyly regulérní. Dne 5. července pak tento atlet soutěžil na utkání Čechy – Morava. Zde byl několikrát napomínán startérem, což zapříčinilo i jeho pomalejší start. Ten měl sice nakonec nejpomalejší ze všech, ale i tak stačil na celkové druhé místo a čas 10,9 sekundy. Byl navíc poražen pouze o dlaň. Tímto časem Miroslav Horčic navíc opět zlepšil orelský rekord.[105]

V pořadí XI. ústřední mistrovství Čm. Orla v lehké atletice bylo původně naplánováno na dny 5. a 6. července 1941. Konalo se však až 26. a 27. července 1941, a to na Andrově stadionu v Olomouci (viz příloha 442–446).[106] Titul zde obhajovala Sušilova župa. V družstvech se soutěžilo o putovní cenu náčelníka orlů Rostislava Slavotínka, v jednotlivcích pak o tři plakety, které obdrželi závodníci na prvních třech místech. Toto mistrovství se započítávalo jako třetí akce do celkového hodnocení v boji o Šrámkův putovní stříbrný věnec.[107] Na závody byl přihlášen rekordní počet atletů. Celkem jich tato akce přilákala 210. Reprezentovali 14 žup. Původně plánovaný začátek byl kvůli krajně nepříznivému počasí posunut. Závody zahájil náčelník orlů Rostislav Slavotínek.

[104] Orel: Ústřední list Orelstva, XXVI., 1941, č. 11, s. 128.
[105] Orel: Ústřední list Orelstva, XXVI., 1941, č. 12, s. 138–140.
Moravská orlice, LXXIX., 1941, č. 153, s. 6.
Venkov: orgán České strany agrární, XXXVI., 1941, č. 156, s. 7.
[106] Orel: Ústřední list Orelstva, XXVI., 1941, č. 11, s. 124.
[107] Orel: Ústřední list Orelstva, XXVI., 1941, č. 10, s. 113.

První přišly na řadu rozběhy na 100 metrů (29 závodníků), kde nechyběla ani nová hvězda české atletiky, protektorátní mistr Miroslav Horčic z Nymburka.[108] Sobotní program, který přinesl řadu skvělých výsledků, zakončovala štafeta na 4× 100 metrů, kde bylo jasným favoritem družstvo Pospíšilovy župy s Miroslavem Horčicem, Malým, Schneiderem a Tyllerem. Rovněž neděle přinesla dobré výsledky (viz příloha 447). Po skončení každé soutěže odevzdal Rostislav Slavotínek nejlepším třem závodníkům vkusné plakety. V pořadí žup se v kategorii mužů umístila suverénně na prvním místě Pospíšilova župa s 132 body. Druhé místo patřilo župě Sedlákově, jejíž atleti vybojovali 48,5 bodu. Třetí místo obsadila se 45 body Sušilova župa (viz příloha 448). Získané body opět zamíchaly s celkovou klasifikací žup v boji o Šrámkův putovní stříbrný věnec. Po těchto závodech bylo pořadí na prvních třech místech následující: 1. Sušilova župa – 181 bodů, 2. Pospíšilova župa – 180 bodů a 3. Metodějova župa – 174 bodů (viz příloha 449).[109]

Součástí XI. mistrovství Orla v lehké atletice byly též soutěže orelských dorostenců (mladších a starších), kteří se na této úrovni utkali teprve podruhé, a to po delší přestávce. Také zde bylo docíleno mnoha velice slušných výkonů. Pořadí žup II. mistrovství Čm. Orla starších a mladších dorostenců v lehké atletice bylo na prvních místech následující: 1. Šilingrova župa (Hodonín) – 71 bodů, 2. Sedlákova župa (Brno) – 47 bodů a 3. Pospíšilova župa (Praha) – 38 bodů (viz příloha 450, 451).

Dne 14. září 1941 proběhl na Strahovském stadionu v Praze boj mezi orelskými atlety z Čecha a Moravy. Toto utkání bylo sice již dříve odřeknuté, ale nakonec bylo o jeho pořádání kladně rozhodnuto. Oba týmy bohužel nenastoupily v plných sestavách. Především zde chyběli dva orelští rekordmani – Štěpán Hrstka za Moravu a Schneider z Čech. Závod byl oficiálně zahájen náčelníkem orlů Rostislavem Slavotínkem. I na těchto závodech došlo mj. k vytvoření něko-

[108] Běh na 100 metrů, který zde Miroslav Horčic předvedl, byl hodnocen jako nejlepší výkon soutěže, za což tento atlet obdržel „cenu Vítěze“, kterou do soutěže věnoval člen náčelnické rady Čm. Orla J. Hladký z Prahy.

[109] Na tomto mistrovství byl poprvé použit nový bodovací systém. Závodníci získávali pro své župy body i za šesté místo.
Orel: Ústřední list Orelstva, XXVI., 1941, č. 14–15, s. 164–167.

lika nový orelských rekordů. O ně se postarali Moravan Zaorálek v hodu diskem a moravští sprinteři Arnošt Koukal, Oldřich Bednář, Karel Doupovec a Zaorálek v běhu na 4× 100 metrů (viz příloha 452). Po sečtení výsledků konstatovali pořadatelé závodů, že Čechy porazily Moravu v poměru 74:71 bodu.[110]

Tradiční závěrečná lehkoatletická akce Čm. Orla roku 1941 proběhla v Přerově dne 28. září. Byly jí VI. Svatováclavské hry, které se postupem času staly významnou atletickou akcí, která přitahovala nejlepší orelské závodníky, a to především z Moravy. Ty zde uvítali zástupci místní župy a také Rostislav Slavotínek, který vyslovil radost nad závodnickou účastí a dotkl se i vztahu orla a ČAAU. Výsledky dosažené na této akci, která se tentokrát musela bohužel obejít bez největších orelských lehkoatletických hvězd, byly velice uspokojivé, a to i přesto, že přerovský stadion nebyl pro vrcholné výkony příliš vhodný. Závody ukázaly, že orelská atletika se neopírá pouze o několik jmen, ale má kvalitní a širokou členskou základnu.[111] VI. Svatováclavské hry v Přerově, které tradičně pořádala Hanácká župa a které ukončovaly orelskou lehkoatletickou sezonu, de facto napsaly poslední tečku za velkými závody Čm. Orla v Protektorátu Čechy a Morava.[112]

12.4 Veřejná vystoupení

Největší orelská akce 30. let se připravovala na rok 1939. Na již zmiňovaném VII. řádném sjezdu Čsl. Orla, který proběhl v roce 1938, zveřejnil Čsl. Orel program svého plánovaného III. sletu v Praze 1939 (viz příloha 453). Ten byl vytvořen po sérii dlouhých jednání komisí náčelnických rad. Jeho program měl být následující:

1. července: Vstupní akademie, ústřední branné závody, plavecké závody, a to odděleně pro muže a ženy.

[110] Orel: Ústřední list Orelstva, XXVI., 1941, č. 17, s. 201–203.
[111] Orel: Ústřední list Orelstva, XXVI., 1941, č. 18, s. 209.
Jirka, J. (1997). *Sto let královny.* Praha: Česká atletika, s. 89.
[112] *Zprávy k VIII. sjezdu Čsl. Orla.* (1947). Brno: Typos, s. 33–36.
Orel: Ústřední list Orelstva, XXV., 1940, č. 5, s. 56.

2. července: Den brannosti. Pokračování ústředních branných závodů mužů, žen a dorostenců.

3. a 4. července: Muži: Mezinárodní mistrovství v lehké atletice, obecný závod mužů a dorostenců, sdružený závod na nářadí o přebor za účasti závodníků ze zahraničí, závod v prostných a klasický pětiboj.

4. července večer: Večerní tělocvičná slavnost na lehkoatletickém stadionu na Strahově.

5. července: Dopoledne: Manifestační průvod Prahou (všechny kategorie). Odpoledne slet na stadionu: Den členstva s tímto programem: 1. Prostná žen, 2. Zvláštní vystoupení mužů, 3. Ukázky sportu, 4. Vystoupení cizinců, 5. Zvláštní vystoupení žen, 6. Společná prostná mužů. Večer: Mezinárodní akademie.

6. července: Dopoledne: Zkoušky pro den mládeže. Odpoledne na stadionu: Den členstva s tímto programem: 1. Prostná žaček, 2. Prostná žáků, 3. Prostná dorostenek, 4. Zvláštní vystoupení žactva a dorostu, 5. Prostná dorostenců, 6. Závěrečná scéna (všechny kategorie). Večer: Závěrečná akademie.[113]

Dne 23. září 1938 došlo k vyhlášení mobilizace Československa. Od 23. září do 28. září 1938 bylo do zbraně povoláno přibližně 1 250 000 osob.[114] Mezi nimi byla i většina členů náčelnické rady Čsl. Orla. Mobilizace a následné podepsání mnichovské dohody dne 29. září 1938 téměř okamžitě vyvolalo otázky, zda bude, či nebude v roce 1939 tento slet uspořádán. Zrušit ho však mohl pouze orelský sjezd. Orelstvo však bylo nuceno si přiznat, že pokud už slet uspořádá, rozhodně nebude v rozsahu, jaký byl původně naplánován. Další otázku vyvolala účast zahraničních hostí. Bylo jasné, že účast některých zahraničních výprav je zcela vyloučena. Čsl. Orel mohl koncem roku 1938 počítat de facto již pouze se Slovinci.[115]

[113] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXIII., 1938, č. 7–8, s. 80.
Orelský věstník: List středočeské orelské župy Pospíšilovy, VIII., 1938, č. 4–5, s. 17–18.

[114] Sbírka zákonů a nařízení státu československého, roč. 1938, s. 863.
Bílek, J., Broft, M., Čada, V., Hronský, M., Karlický, V., Nesvatba, F., . . . Vávra, V. (1989). *Vojenské dějiny Československa, III. díl (1918–1939).* Praha: Naše vojsko, s. 516–517.

[115] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXIII., 1938, č. 22, s. 254.

Podle původních propočtů mělo na III. sletu Čsl. Orla v roce 1939 cvičit okolo 6 000 členů, 7 000 členek, 3 000 dorostenců, 4 000 dorostenek, 9 000 žáků a 9 000 žaček. Celkem se tedy mělo v Praze představit 38 000 cvičenců, což bylo zhruba 33 % veškerého orelského členstva z Čech a Moravy. Dne 18. prosince 1938 však bylo vydáno prohlášení Čsl. Orla, ve kterém stálo, že vzhledem k hospodářským poměrům ve státě i jednotách se slet Čsl. Orla v roce 1939 konat nebude.[116]

12.5 Zahraniční vztahy

Nejvřelejší vztahy udržoval Čsl. Orel od počátku druhé republiky s Jugoslávci. V polovině roku 1939 se také dostalo velkého ocenění náměstku starostovi Čm. Orla Františku Leinerovi:

„Náměstku starosty Čs. Orla Františku Leinerovi byl se středu dne 7. června 1939 odevzdán na jihoslovanském generálním konsulátě v Praze velkokříž řádu svatého Sávy, který mu na návrh jihoslovanské ministerské rady a Ministerstva zahraničí propůjčil za zásluhy o bratrský styk mezi národem jihoslovanským a českým Jeho Veličenstvo král Petar II.“[117]

Zahraniční vztahy Čsl. Orla byly následnou druhou světovou válkou přerušeny.

12.6 Branná výchova

Dne 17. října 1938, tedy po návratu členů Čsl. Orla z mobilizace, byl z tělovýchovných organizací ustanoven SOP. Ten vytvořily ČOS, Čsl. Orel, SDTJ a legionáři.[118] Jeho předsedou byl zvolen Stanislav Bukovský (ČOS), místopřed-

[116] *Zprávy k VIII. sjezdu Čsl. Orla.* (1947). Brno: Typos, s. 18–19.

[117] Řád svatého Sávy byl srbský a později jugoslávský královský záslužný řád založený v roce 1883 srbským králem Milanem I. Obrenovićem. Byl rozdělen do 5 tříd. Velkokříž (velkostuha, hvězda na pravé straně hrudi) byl prvním stupněm.
Orel: Ústřední list Orelstva, XXIV., 1939, č. 11, s. 109–110.

[118] Reitmayer, L. (1978). *Přehled vývoje tělesné výchovy na území ČSSR.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, s. 140.
Sokolský věstník: List Československé obce sokolské, XLI., 1939, č. 4, s. 42.

sedy pak František Leiner (Čsl. Orel) a Leopold Vaverka (SDTJ). Legionářstvu bylo vyhrazeno jednatelství svazu. Utvořením SOP vzniklo pracovní souručenství o síle téměř 1,5 milionu organizovaných občanů, kteří byli ukáznění a připravení kdykoli čelit vnitřnímu či zahraničnímu nebezpečí.[119] Tento svaz měl zajišťovat spolupráci velkých tělocvičných spolků a legionářů na vztyčných bodech národní a branné práce v tehdejším Československu. Jednalo se tedy především o pokus zintenzivnění spolupráce těchto organizací. Jejich programová a organizační svoboda však zůstala nedotčena. Jednomyslně byl přijat následující řád:

„I. Svaz občanské pohotovosti jest souručenství Čs. obce sokolské, Svazu dělnických tělocvičných jednot, Orla a organisací legionářských, které se spojily k soustředění a sjednocení dobrovolné občanské práce pro národ a stát.

II. Účelem SOP jest organisovat spolupráci členských složek:

a) na nové výstavbě státu v duchu občanské svobody a ukázněné služby národnímu celku;

b) na sjednocení výchovné práce tělocvičné a branné;

c) na sjednocení práce osvětové a služby pracovní;

d) na sjednocení služby zdravotní a sociální.

III. SOP řídí výkonný výbor, do něhož vysílá každá ze zastoupených složek tři zástupce. Z nich se volí předseda, dva místopředsedové a jednatel a podle potřeby i další činovníci. Tito zvolení činovníci tvoří předsednictvo SOP. Předsednictvo zřizuje potřebné pracovní odbory.

IV. SOP ke splnění svých úkolů může vyzvat i jiná občanská a spolková ústředí. V jednotlivých oborech pracovního rozvrhu byla již činnost zahájena.“[120]

[119] Bránský, J., Vítek, J., & Parma, J. (2009). *Orel v Boskovicích - 100 let.* Boskovice: Orel, s. 41.
Orelský věstník: List středočeské orelské župy Pospíšilovy, VIII., 1938, č. 11, s. 6.

[120] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXIII., 1938, č. 21, s. 243–244.

Po obsazení zbytku Československa německými jednotkami a vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava v polovině března 1939 nabraly události okolo orelské branné výchovy velice rychlý spád.

Se zřetelem na výnos Ministerstva vnitra z 29. března 1939 č. j. 17.281-1939-6 bylo předsednictvem Českomoravského Orla nařízeno všem orelským jednotám, aby všechny vojenské zbraně, které se nacházely v jejich držení, byly neprodleně odevzdány příslušnému okresnímu úřadu (magistrátu) na potvrzení. Toto nařízení se netýkalo vzduchovek, zbraní historických či dekoračních. Současně s tím byla požádána předsednictva jednot, aby zastavila veškerý vojenský výcvik, který mohl být v rámci jejich tělesné výchovy prováděn.[121]

Kromě toho bylo vydáno dne 12. dubna 1939 vládní nařízení č. 105/1939 Sb. ze dne 31. března 1939, které stanovilo, že zákon z 1. července 1937 č. 184 Sb. z. a n., o branné výchově a také předpisy tento zákon provádějící, ztratily účinnost.[122]

[121] Orel: Ústřední list Orelstva, XXIV., 1939, č. 7, s. 67.
Bránský, J., Vítek, J., & Parma, J. (2009). *Orel v Boskovicích - 100 let.* Boskovice: Orel, s. 43.

[122] Stejnopis sbírky zákonů a nařízení republiky Česko-Slovenské. Ročník 1939. (b.r.). Přístup dne 15. března 2018, z http://ftp.aspi.cz/opispdf/1939/037-1939.pdf.
Národní archiv, Fond Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Karton 132, sg.109-8/59 (Vývoj a činnost katolické tělovýchovné jednoty Orel), Sicherheitsdienst–RFSS, SD–Leitabschnitt Prag, Prag, den 1.2.1940.

13 Čsl. Orel v letech 1945–1948

Řada členů Čm. Orla, která se během 2. světové války zapojila do odbojové činnosti, se konce války nedožila. Někteří byli již v jejím průběhu vedeni jako popravení, jiní byli z vězení odvezeni neznámo kam. Ti byli označeni za nezvěstné. Orlové totiž nezřídka kdy působili v ilegálních skupinách, mezi které patřila např. Obrana národa či Zemský národní výbor.[1] Účastnili se ale též destrukčních akcí, podporovali partyzány, bojovali jako partyzáni, ukrývali hledané osoby, schvalovali atentát na Reinharda Heydricha, rozšiřovali ilegální tisk nebo ukrývali či převáželi zbraně a střelivo.[2] Další padli např. během Slovenského národního povstání v roce 1944 či na barikádách v květnu 1945.[3] Kromě odbojové činnosti na území bývalého Československa se členstvo Čm. Orla zapojilo i do války o Anglii. Někteří z bojujících byli sestřeleni nad Lamanšským průlivem (viz příloha 454). Řadě z nich byly po skončení války uděleny medaile „Čsl. Orel – Zásluze!“ in memoriam.[4]

[1] Snahou Zemského národního výboru bylo *„ ...sjednocovat, usměrňovat a řídit hnutí odporu na celé Moravě... “* a jeho vrcholným cílem bylo *„ ...osvobození republiky a její obnovení alespoň ve starých hranicích, a to jako subjektu politického rozhodování, nikoliv jako objektu rozhodování kterékoliv evropské velmoci.“*
Uhlíř, J. B. (2008). *Protektorát Čechy a Morava v obrazech.* Praha: Ottovo nakladatelství, s. 322.

[2] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 7, Bauerova 1945–48, Orelská národní revoluce.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 9, Šilingrova 1945–48, Bratrské předsednictvo Československého Orla, Brno, Veveří 6, jednota Československého Orla LOVČICE p. Ždánice.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 8, Pospíšilova 1947–48, Bratrské předsednictvo Československého Orla, Brno, Veveří 6, Jednota Československého Orla Praha Vršovice.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 7, Brynychova 1945–48, Bratrské předsednictvo Československého Orla, Brno, Veveří 6, Jednota Československého Orla v Ústí nad Orlicí.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 7, Bauerova 1945–48, Orelská národní revoluce, II. ilegální činnost – partyzáni.

[3] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 7, Bauerova 1945–48, Bratrské předsednictvo Československého Orla, Brno, Veveří 6.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 8, Sedlákova 1945–48, Bratrské předsednictvo Československého Orla, Brno, Veveří 6, jednota Čsl. Orla Brno II (Židenice–Juliánov).

[4] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 8, Sušilova 1945–48, Bratrské předsednictvo Československého Orla, Brno, Veveří 6, jednota Československého Orla Čučice p. Oslavany.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 7, Brynychova 1945–48, Bratrské Ústředí Československého Orla Brno, dne 24. dubna 1947.

Rovněž Vojenský historický ústav myslel na oběti 2. čs. odboje. K uctění jejich památky plánoval sestavit album fotografií doplněných krátkým životopisem. Oslovil tak např. Československou obec legionářskou, Svaz národní revoluce, Svaz osvobozených politických vězňů či tělovýchovné spolky Sokol, Čsl. Orel, SDTJ ap.[5] Čsl. Orel byl touto myšlenkou nadšen a přislíbil Vojenskému historickému ústavu sehnání a zapůjčení potřebných materiálů. Sám přitom plánoval vydání podobného alba orelských členů.[6]

Orelské hnutí se v Československu probudilo nedlouho po osvobození republiky (viz příloha 455). Jak byly postupně osvobozovány kraje, započalo znovu zahájení orelské činnosti. První pracovní schůzky po osvobození Československa většinou vedli František Leiner, Jiří Malášek, Bohuslav Koukal, Vladimír Kučera a František Novotný. Ty často probíhaly v soukromých bytech. Šrámkovy domy ve Francouzské ulici byly totiž válkou zničeny. První orelská kancelář byla zřízena v budově Občanské tiskárny na Šilingrově náměstí v Brně. Ta však byla brzy vyměněna za vhodnější prostory v ulici Na Veveří č. p. 6, kde sídlilo ústředí Čsl. Orla až do jeho zrušení komunisty. Na první schůzi předsednictva, která byla svolána na den 25. května 1945, se dostavili pouze tři členové Čsl. Orla. Na druhou, která byla svolána na 1. června 1945, se již dostavili členové Čsl. Orla v daleko větším počtu. Na den 6. června 1945 pak byla na návrh Josefa Poláka svolána schůze ústřední rady Československého Orla. Zde již prohlásil Jan Šrámek, že se nadále pokládá za starostu Čsl. Orla. František Leiner, který tuto funkci vykonával po jeho emigraci, se vyslovil tak, že přirozeně pokládal svůj mandát za dočasný. Funkce se tudíž vzdal (i když se v podstatě jednalo pouze o dohodu, neboť žádná volba neproběhla).

V této době byl též prohlášen neplatným dekret o opatřeních protektorátu a na jeho základě také dekret o rozpuštění Čm. Orla.[7] Poté, co byl prohlášen

[5] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 11, Korespondence s VHÚ 1946, Vojenský historický ústav ústředí Orla v Praze, dne 13. srpna 1946.

[6] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 11, Korespondence s VHÚ 1946, Čsl. Orel Vojenskému historickému ústavu v Praze, dne 2. listopadu 1946.

[7] *Vyhláška ministra vnitra č. 30/1945 Sb., o platnosti ústavního dekretu presidenta republiky č. 11/1944 Úř. věst. čsl., o obnovení právního pořádku.* (1945). Praha: Ministerstvo vnitra.

dekret protektorátní vlády o zrušení Čm. Orla za neplatný, mohlo být tehdejším nejvyšším úřadujícím funkcionářemFrantiškem Leinerem vyhlášeno obnovení samostatné činnosti Čsl. Orla. Dne 24. května 1945 tedy vydal František Leiner prohlášení, které bylo uveřejněno v *Národní obrodě* o den později.[8] V něm stálo, že rozpuštění Čm. Orla pozbývá platnosti a že Čsl. Orel obnovuje svou samostatnou činnost, která nemůže být na závadu vydanému manifestu ke sjednocení československé tělesné výchovy. Obnovení Čsl. Orla bylo také ihned nahlášeno příslušným úřadům. Jednotlivým jednotám pak byly rozeslány směrnice k samostatnému vyvíjení činnosti.

Dne 5. května 1945 se ale sešli zástupci pěti československých tělovýchovných organizací (Sokol, SDTJ, Junák, Československý všesportovní výbor a FPT) a 9. května vydali manifest ke sjednocení československé tělesné výchovy. Tím vznikl ÚNTV (Ústřední národní tělovýchovný výbor),[9] jehož pobočka byla i v Brně. Ta začala vyvíjet horlivou činnost a usurpovala si právo na monopolní tělovýchovu. Nutila zástupce všech tělovýchovných spolků ke sjednocení pod pohrůžkou, že v případě nesouhlasu bude československá tělesná výchova sloučena bez nich. V předvečer již zmíněné první schůze ústřední rady Čsl. Orla, která se konala dne 6. června 1945, bylo rozhlasem odvysíláno usnesení ÚNTV, v němž ministr školství a osvěty[10] Zdeněk Nejedlý a předseda ÚNTV Antonín Hřebík prohlašovali, že československá tělovýchova bude sloučena a každý, kdo se bude vymykat, bude donucen.[11]

Na schůzi ústřední rady Čsl. Orla prohlásil Jan Šrámek, že: *„...my za hranicemi a vy doma jste bojovali za svobodnou, nezávislou a demokratickou Čs. republiku a z těch důvodů bude víc jak kdy jindy třeba Čsl. Orla...“* Čsl. Orel se tak všemožně snažil udržet si samostatnost, a proto na svých kurzech a přednáškách promlouval o orelské tělovýchově. ÚNTV však nadále chtěl Čsl. Orla do

[8] Národní obroda: ústřední orgán Československé strany lidové, I., 1945, č. 14, s. 1.
[9] Kössl, J., Štumbauer, J., & Waic, M. (2004). *Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury.* Praha: Karolinum, s. 141.
[10] Po skončení druhé světové války došlo k vytvoření nové soustavy státních orgánů. Ministerstvo školství a národní osvěty bylo obnoveno pod částečně pozměněným názvem – Ministerstvo školství a osvěty.
[11] *Zprávy k VIII. sjezdu Čsl. Orla.* (1947). Brno: Typos, s. 23.

svých řad začlenit. Na poradě ÚNTV, která se konala dne 31. srpna 1945, bylo za přítomnosti Františka Leinera, Karla Fanfrdly, Rostislava Slavotínka a Josefa Juráka prohlášeno, že se Čsl. Orel nemůže vzdát svého kulturně-tělovýchovného programu a že se ani nemůže vzdát tělocviku. Byl však ochoten spolupracovat podle velmi úzké dohody.[12] Rada ÚNTV následně vzala jednomyslně na vědomí, že se Čsl. Orel nemůže kvůli odlišné ideologii vzdát své vlastní tělovýchovy a také že uznává význam tělesné výchovy pro zdraví a sílu národa.

„Orelství je hnutí katolíků, sledující výchovu v občanském životě. Proto je jeho výchova všestranná, zachycuje výchovu duše i těla, výchovu lidského charakteru, jak je vytříbilo křesťanství svým řádem. Takto jde Čsl. Orel svou vlastní cestou ve výchově duchovní, sociální i tělesné a stává se předbojovníkem těchto snah i jiným organisacím. To dokazuje současná jejich přeorientace, která je ve skutečnosti v obměnách následovníkem zásad Čsl. Orla.“[13]

„Československý Orel je jedinou podobnou organisací budovanou na nesocialistickém pojetí života, vyrůstající tedy z křesťanského názoru světového a má i takto ujasněný a vyřešený pojem a stanovisko pro své příslušníky k veřejnému životu.“[14]

Představitelé Čsl. Orla se proto také dohodli s ÚNTV na spolupráci na poli tělesné výchovy, sportu a branné výchovy.[15] Ve chvíli, kdy se začal život v jednotách opět rozvíjet a sjednocovatelé viděli, že jejich úkol nebude až tak lehký, přišla pro Čsl. Orla další potíž v podobě vzniku SČM (Svaz české mládeže). Ten začal postupně do září 1945 společně se Sokolem, Junákem a některými sportovními kluby zakládat „místní národní tělovýchovné výbory", které měly přispět ke sjednocení československé tělesné výchovy a sportu.

[12] Tamtéž, s. 22–24.
[13] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 13, Tisková orelská služba 1946–48, Orel není jen jméno, Orel znamená boj...
[14] Tamtéž.
[15] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 1, Zápisy ze schůzí předsednictva 1945–1948, Orelstvo sněmovalo.

Dne 2. září 1945 vydal ÚNTV prohlášení o sjednocení všech tělovýchovných a sportovních organizací do Tělovýchovného svazu Sokol. Jeho ustavující sjezd byl naplánován na dny 15. a 16. září 1945. Nejenom Čsl. Orel se opět ostře ohrazoval proti tomuto kroku, jehož cílem bylo sjednocení členstva, majetku a činnosti.[16] Následně byly na popud ÚNTV rozeslány do obcí tiskoviny, aby jednotlivé tělovýchovné spolky oznámily, zda jsou pro sloučení organické nebo federativní.

Ministerstvo vnitra přitom vzalo na vědomí obnovu Čsl. Orla až dne 12. února 1946. Ve středu 29. května 1946 se v Brně konalo orientační setkání, na které přišli někteří župní náčelníci za účelem zrekonstruovat celé hnutí. Prvořadým cílem bylo zajistit obnovení všech organizačních struktur a také obhájení orelské samostatnosti v poválečném vývoji Československa.

Rekonstrukce orelského hnutí v poválečném Československu probíhala poměrně hladce. V říjnu 1945 vykazoval Československý Orel činnost v pouhých 448 jednotách, které celkem navštěvovalo 61 530 členů.[17] Ke 30. prosinci 1945 ovšem již byla více jak polovina jednot, které existovaly před druhou světovou válkou, opět aktivních. Z 1 147, které vykazovaly činnost v roce 1939, se jich k tomuto dni obnovilo 706.[18] Svou činnost sice znovu zahajovaly další a další jednoty, nicméně rozhodně ne všechny, které ji během 2. světové války přerušily. Byly ovšem založeny jiné.[19] Značné ztráty ale během 2. světové války utrpěla také orelská tělovýchova. Velké množství žup muselo začít s tělovýchovou takřka znovu od začátku. Důvodem nebylo pouze poškození či ztráta řady hřišť, tělocvičen a sportovního nářadí a náčiní, ale taktéž ztráta mnoha cvičitelů a značná obměna cvičenců.[20]

[16] Kössl, J., Štumbauer, J., & Waic, M. (2004). *Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury.* Praha: Karolinum, s. 141.

[17] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 1, Zápisy ze schůzí předsednictva 1945–1948, Zápis o schůzi předsednictva Čsl. Orla konané dne 24. října 1945.

[18] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 1, Zápisy ze schůzí ústřední rady 1938–1947, Zpráva jednatelská pro Ústřední radu Čsl. Orla 30. prosince 1945.

[19] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 8, Metodějova 1945–48, Jos. Marel Ústřední kanceláři Čsl. Orla v Brně, dne 11. července 1947.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 8, Křížkovského 1945–48, Slezská orelská župa Pavla Křížkovského v Opavě, zápis o schůzi předsednictva župy, která se konala dne 25. 1. 1948.

[20] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 7, Bauerova 1945–48, Zápis o řádném valném sjezdu orelské župy kard. Bauera, konané 28. dubna 1946 o 9 hod. dopol. v místnosti Lidového domu ve Valaš. Meziříčí.

Pro zorganizování a znovuobnovení orelské tělesné výchovy a sportu po druhé světové válce, během které došlo k značnému poškození, zkonfiskování a rozkradení orelského majetku, potřeboval Čsl. Orel nutně peníze. Ty měly být využity především na znovuvybudování tělovýchovného zařízení, jeho následné vybavení, tělovýchovnou činnost či další nejrůznější aktivity.[21] Čsl. Orel je chtěl získat jednak z darů a příspěvků jednotlivých členů, a také z nejrůznějších fondů a podpor.

Nejčilejší jednoty ale na žádnou podporu nečekaly a začaly ihned po válce svou činnost obnovovat, a to za finančního přispění svých příznivců. Vedle tělocvičného

Slezská orelská župa Pavla Křížkovského měla např. značně poničený Šrámkův orelský stadion. Ještě v roce 1947 se opravovala závodní dráha a odstraňovaly poslední zbytky škod.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 8, Křížkovského 1945–48, Zprávy pro ORELSKOU TISKOVOU SLUŽBU ze Slezské orelské župy Pavla Křížkovského, dne 23. dubna 1947.

[21] Pomocnou ruku při obnově tělovýchovného zařízení nabídlo řadě orelských žup a jednot Ministerstvo školství a osvěty, a to z prostředků UNRRA (United Nations Relief and Rehabilitation Administration – Správa Spojených národů pro pomoc a obnovu). Nejednalo se však o jediný zdroj peněz, ze kterého Čsl. Orel čerpal. Např. v průběhu roku 1946 udělilo Ministerstvo školství a osvěty 35 členským spolkům Čsl. Orla podporu na tělovýchovnou činnost v celkové výši 289 500 Kčs.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 14, Žádosti o subvence 1946–48, Předsednictvo Čsl. Orla Ministerstvu školství a osvěty (Udělené podpory jednotám Čsl. Orla k účelům tělovýchovným v r. 1946), dne 17. ledna 1947.
Na konci roku 1946 udělilo Ministerstvo školství a osvěty dalším 131 žadatelům z řad Čsl. Orla subvenci v celkové výši 1 077 300 Kčs. Oněch 131 jednot vykazoval škodu v celkové výši 12 425 351 Kčs. Osmnáct dalších jednot podalo žádost neúplnou, kterou ministerstvo nemohlo vzít v potaz.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 14, Žádosti o subvence 1946–48, Československá strana lidová Předsednictvu Čsl. Orla, dne 9. listopadu 1946.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 14, Žádosti o subvence 1946–48, Ministerstvu školství a osvěty Předsednictvu Čsl. Orla, dne 10. ledna 1947.
Další peníze byly Čsl. Orlu přiznány v prosinci 1946 a v lednu 1947. Jednalo se o částky 50 a 100 tisíc Kčs. Dalších 100 tisíc získal Čsl. Orel od Ministerstva školství a osvěty dne 13. prosince 1947 (Např. v Brynychově župě obdržely jednoty částky od dvou do dvaceti tisíc Korun československých.).
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 14, Žádosti o subvence 1946–48, Předsednictvo Čsl. Orla Ministerstvu školství a osvěty (Udělení subvence k účelům znovuzřízení institucí tělesné výchovy, které utrpěly škody okupací a válkou z prostředků výtěžku UNRRA), dne 8. ledna 1947.
Kvůli vyslání Jaromíra Hrabala, Ladislava Gabriela, Oldřicha Bednáře a Ludmily Řičánkové do francouzské Joinville podpořilo navíc v roce 1946 Čsl. Orla Ministerstvo školství a osvěty částkou 12 000 Kčs. Další peníze získal Čsl. Orel v roce 1947, a to od Ústředního národního výboru zemského hlavního města Brna. Ten mu věnoval 5 000 Kčs na jeho další cestu do Francie.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 7, Brynychova 1945–48, Žádosti o subvence na MŠO z prostředků UNRRA, dne 7. března 1947.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 14, Žádosti o subvence 1946–48, Ústřední národní výbor zemského hlavního města Brna Předsednictvu Čsl. Orla, dne 17. prosince 1947.

a jiného vybavení nastal za války také značný úbytek slavnostních krojů, který byl způsoben dlouhodobým nedostatkem látek všeho druhu. Značné majetkové škody utrpěla i orelská kina. Ty byly způsobeny jejich záborem a také zestátněním filmu v srpnu 1945. Odsunem Němců a konfiskací jejich majetku se českým spolkům naskytla příležitost ucházet se o příděl konfiskátů k tělovýchovným účelům. O ně se však ucházel pouze nepatrný počet orelských jednot. Důvodem bylo, že většina orelských jednot se nacházela v krajích střední Moravy. V pohraničí naopak Orelstvo příliš nezakotvilo. Základem financování orelské činnosti se tak po druhé světové válce staly členské příspěvky, i když se některým jednotám podařilo získat většinu finančních prostředků z místních podniků a darů. Členské příspěvky ale muselo Orelstvo zvýšit, a to z důvodu válečných finančních ztrát a znehodnocení peněz měnovou reformou.[22]

V obnovených orelských jednotách se tak postupem času začala prosazovat tělesná výchova a sport. Značné obliby dosahovala v roce 1946 lehká atletika, nářaďová cvičení,[23] volejbal, stolní tenis[24] či lyžování. Počet odcvičených hodin a jejich náplň zpočátku samozřejmě závisely na zájmu členů a sportovním zázemí jednotlivých jednot. Vedení Čsl. Orla navíc vyzývalo jednotlivé župy, aby pro své členy a podle svých možností začaly opět připravovat lyžařské, nářaďové, lehkoatletické a plavecké kurzy. Výjimkou nebyly ani kurzy základního tělocviku. Rovněž neměla být opomenuta výuka národních tanců a výchovy v přírodě.[25]

Čsl. Orel se tedy snažil navázat na svou činnost v plném rozsahu. Pro tyto účely byl brzy vydán i (prozatím předběžný) plán tělesné výchovy určený jednotám, který předepisoval doporučené sporty a cvičení pro celý rok. Pro jaro

[22] *Zprávy k VIII. sjezdu Čsl. Orla.* (1947). Brno: Typos, s. 7–9.

[23] Např. boskovická Orelská župa Krekova pořádala pro své členy ve dnech 16. a 17. března 1946 speciální kurz na nářadí, a to na hrazdě a bradlech. Jednoty měly za úkol povinně vyslat náčelníka, místonáčelníka, cvičitele žactva a dorostu a v případě zájmu také schopné a nadějné cvičence.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 8, Krekova 1945–48, Župní náčelník boskovické orelské župy Krekovy náčelníkům jednot o župním dvoudenním kurzu na nářadí, dne 21. února 1946.

[24] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 9, Šilingrova 1945–48, ROZVRH ŽUPNÍ ČINNOSTI PRO ROK 1948.

[25] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 1, Zápisy ze schůzí ústřední rady 1938–1947, Ze zprávy Dra Slavotínka.

doporučoval do volné přírody: lesní běhy, přípravu k atletice, přípravu vycházek, pochodová cvičení s polními hrami, signalizaci, krytí, plížení a cyklistiku. Na hřišti pak měla probíhat lehká atletika, volejbal a výcvik plavání na suchu. Součástí letního programu ve volné přírodě byly vycházky, výlety, pochodová cvičení, plavání, vodní sporty, zřizování osad, trvalých táborů či putovních táborů. Vrchol pak probíhal na hřišti, kde byly naplánovány závody v lehké atletice a volejbalové turnaje. Součástí podzimního programu na hřišti bylo zakončení lehké atletiky a sportovních her. V terénu pak probíhala pochodová cvičení, vycházky, výlety (s vařením), rozvoj tělesné zdatnosti a kázně, poznávání okolí, základní lyžařská a bruslařská průprava. V tělocvičnách se začínalo cvičit na nářadí. Zimní program ve volné přírodě zahrnoval cvičení na kluzištích, lyžařský výcvik, zimní vycházky s hrami na sněhu, stopování, sáňkování, delší a intenzivnější pochody a závody v lyžování a bruslení. V tělocvičnách naopak probíhalo naplno cvičení na nářadí, kondiční atletický výcvik, tělocvičné hry (např. basketbal) či stolní tenis.[26]

Plány tělesné výchovy pro celý rok byly postupem času detailně zpracovány, a to pro jednotlivé kategorie orelských příslušníků (viz příloha 456). Jakubem Drkalem byly např. detailně upraveny tělovýchovné osnovy pro orelské dorostence. Jejich hodina základní tělesné výchovy se skládala ze tří částí – rozcvičení, výkon, uklidnění (viz příloha 457). Osnovy nebyly ani po této úpravě pro celý rok stejné, nýbrž se podle nich měl tělovýchovný program orelských dorostenců měnit, a to většinou po dvou měsících. Byly do nich rovněž zařazeny i typické sezonní aktivity, jakými bylo plavání, bruslení, venkovní hry, sáňkování či lyžování, nácvik orientace, pochody, signalizace a tábořením.[27]

Tělovýchovné osnovy byly vydány i pro dorostenky. Jejich náplň se opět většinou po dvou až čtyřech měsících měnila. Její součástí byly chůze, běh, skoky, zdvihání (většinou cvičení ve dvojicích typu trakař, stavění cvičenky z lehu na

[26] Orel: Ústřední list Československého Orla – Vydání pro tělovýchovné pracovníky, XXVII., 1946, č. 5, nestránkováno.

[27] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 5, Osnovy – dorostenci, Osnovy tělesné výchovy pro orelské dorostence.

nohy...), cvičení obratnosti (gymnastická cvičení jednotlivkyň, dvojic a trojic), úpoly, slézání (cvičení na žebřinách a tyčích), cvičení na nářadí. Pro letní sezonu bylo do osnov zařazeno plavání, pro zimní pak bruslení.[28]

Obdobné osnovy byly vydány i pro žáky a žačky.[29] Jejich program a náročnost vždy odpovídaly věku cvičenců. Skládaly se opět z cvičení prostných a pořadových, lehké atletiky, nářaďové gymnastiky, národních tanců, úpolů a her pro zdvíhání a nošení nejrůznějších předmětů a spolucvičenců. Ani v osnovách pro mládež nebyly opomenuty sezonní hry a sporty. Kromě toho se mladí orlové učili nezbytnosti pro pobyt v přírodě: morseovku, určování světových stran, první pomoc, rozdělávání ohňů a uzlování, základy pro táboření, písně a znělky.[30]

Tělovýchovné osnovy připravil Čsl. Orel i pro ženy (viz příloha 458).[31] V ženské tělovýchově přikládal Čsl. Orel velkou váhu především gymnastice, která pro něj byla hlavní a nejdůležitější složkou ženské tělovýchovy. Důležitá pro něj byla ale i rytmika. Obě tyto složky tak byly zařazeny na čelní místo tělocvičných hodin členek a dorostenek.[32]

Roku 1946 již opět působil Jan Šrámek jako starosta Čsl. Orla. Ten napsal do prvního čísla časopisu Orel, který nebyl od konce roku 1941 vydáván, následující vzkaz:

„Čs. Orel byl založen před první světovou válkou, aby byl průkopnickým sborem na zvýšení sebevědomí křesťansky uvědomělého lidu v národě. Týž vznešený úkol mu vytýčen v osvobozeném národě před 20 lety a týž hlavní cíl zůstává mu i dnes po druhém převratu.

[28] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 5, Osnovy pro dorostenky, Osnovy pro dorostenky.

[29] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 5, Osnovy – žačky, Osnovy pro žačky.

[30] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 5, Osnovy pro žactvo 1946, Osnovy tělesné výchovy pro orelské žactvo na rok 1946–47.

[31] Bohužel se nepodařilo dohledat tělovýchovné osnovy Čsl. Orla pro dospělé členy.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 5, Osnovy – ženy, Osnovy pro ženy.

[32] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 10, Výkaz o činnosti žup 1945–48, Cvičitelský sbor jihomoravské orelské župy Tomáše Šilingra všem cvičitelským sborům jednot a okrsků, dne 7. února 1946.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 13, Tisková orelská služba 1946–48, Blíže neoznačený dokument Tiskové orelské služby.

Úkol ten náš Čs. Orel povždy věrně plnil, jak všichni vděčně uznáváme, kdož jsou s ním spojeni stejnými ideály.

Aby úkol týž vším úsilím za vrchovatého Božího požehnání plnil i nadále, všecci budeme spolupracovat.

V Praze 17. června 1946.

Starosta Čs. Orla:

Jan Šrámek v. r."[33]

Snahy o sjednocení československé tělesné výchovy ovšem pokračovaly i v roce 1946. Starosta ČOS a zároveň předseda ÚNTV Antonín Hřebík komentoval stále trvající odmítavé stanovisko Čsl. Orla k úpravě poměrů v československé tělesné výchově následujícím způsobem:

„Od počátku, co jsem stál v čele sjednocovacích snah v československé tělesné výchově, bylo mi jasné, že se žádné sjednocení nedá provésti bez ideologie, poněvadž by to bylo sjednocení pouze mechanické, což by rozhodně nebylo pokrokem v československé tělesné výchově. Proto mi také od počátků bylo jasné, že bude těžko docíliti ideové jednoty mezi tak rozdílnými směry, jaké představovalo na jedné straně hnutí orelské a na druhé straně hnutí tělovýchovných organisací, připojených k marxistickým stranám politickým. Uvědomoval jsem si proto od počátku, že, pokud jde o Orelstvo, bude nutno hledati cestu k nejužší spolupráci, ježto ideové jednoty nebude lze docíliti, aniž by jedna nebo druhá strana musily opustiti svůj výchovný program. Tak se na věc také díval a dívá pan president republiky Dr. Edvard Beneš, který již při návštěvě představitelů tělovýchovných organisací dne 17. července 1945 jasně o této věci řekl: U Orla dosavadní zdržen-livý postup pramení právě z různosti ideové a tam je ten nejmarkantnější rozdíl. Tento rozdíl jeví se zvláště u porovnání s organisacemi DTJ a FPT a částečně i se Sokolem, který se také zapojuje do dnešního myšlenkového vývoje. U Orlů jest

[33] Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVII., 1946, č. 1, s. 3.

zdůrazněn spiritualistický a náboženský ráz jejich filosofie a proto, i když se vyřeší všechny technické obtíže sjednocení, tato věc tu zůstává. U svazů socialistických je přijímána za filosofický podklad výchovy filosofie materialistická, marxistická. Sokol, i když tuto filosofii plně nepřijímá, nechává zatím náboženský a spiritualistický podklad výchovy stranou a dostačí si zatím především svým idealismem národnostním, sociálním a demokratickým. A právě pro tento příklad: materialism – spiritualism bude pravděpodobně Orel chtíti uplatniti a tím zachovati si samostatnost po stránce své celkové, zejména náboženské výchovy... "[34]

Dne 23. dubna 1946 se ale konala za předsednictví Antonína Hřebíka schůze všech tělocvičných spolků, na níž bylo konstatováno, že většina z nich je pro federativní sloučení. Výsledkem bylo, že se ÚNTV československou tělovýchovu a sport sloučit nepodařilo, a tak tento útvar zanikl. Následně začal být připravován ČSTS (Československý tělovýchovný svaz), k jehož stanovám opět podal v září 1946 Čsl. Orel své připomínky. Ustavující schůze ČSTS, na níž byly 40 zakládajícími organizacemi schváleny stanovy, se konala dne 16. listopadu 1946, a to za účasti 24 členů Čsl. Orla, který měl své zastoupení v presidiu a komisích.[35] Do čela ČSTS byl postaven, stejně jako v případě ÚNTV, Antonín Hřebík. František Leiner se stal náměstkem předsedy a Josef Jurák jedním ze tří jednatelů. Ve stočlenném výboru dále figurovali Felix Mikula, Karel Fanfrdla, Rostislav Slavotínek, Ludmila Hudečková a Josef Pavlačka. Tím skončil další boj Čsl. Orla o jeho bytí a nebytí. Zakládající listinu ČSTS podepsal na druhém místě – hned za ČOS. Tentokrát byl však jeho boj více řízen samotným ústředím než samostatnými zásahy jednotlivých jednot.[36]

[34] Citovaný úryvek je částí rozhovoru s Antonínem Hřebíkem, který byl pořízen pro ústřední orelský časopis. Jeho vedení se nově snažilo do každého čísla zakomponovat rozhovor s nějakou vůdčí osobností (např. s politikem, umělcem či vědcem.)
Tamtéž, s. 5.

[35] Sokolský věstník: List Československé obce sokolské, XLIV., 1946, č. 42, s. 545.

[36] O významnosti Čsl. Orla v ČSTS svědčí fakt, že v této federaci čítající téměř dva miliony členů byl se svými 200 tisíci příslušníky třetí největší organizací. Nejpočetnější zastoupení měla ČOS – 900 tisíc členů. Za ní následoval Československý fotbalový svaz – 600 tisíc členů. Těsně za Čsl. Orlem by se v této statistice umístily Svaz lyžařů a Klub českých turistů, které čítaly zhruba 50 tisíc členů. O účasti Čsl. Orla v ČSTS ale definitivně rozhodlo až orelské

V rámci ČSTS vznikla celá řada odborů, na jejichž činnosti se chtěl Čsl. Orel podílet. Nejvíce ze všech však pravděpodobně přispíval k práci branného odboru, neboť jeho předsedou byl jmenován iniciátor a budovatel orelské brannosti – úřadující náměstek starosty Čsl. Orla František Leiner.[37] Členem tohoto odboru byl dále jmenován Josef Jurák. Do dalších odborů byli jako členi jmenováni František Šrámek – finanční odbor, Josef Jurák – organizační odbor, Felix Mikula – tiskový odbor a zahraniční odbor, Jiří Malášek – technický odbor mužů, Růžena Winterová (později ji do tohoto odboru doprovodily také Třešňáková, Chybová a Placarová) – technický odbor žen, pan Kapalin – zdravotní odbor a pan Hrubý – stížnostní odbor.[38]

Teprve na jaře 1946, když pominula hrozba slučování československé tělesné výchovy, se dal Čsl. Orel opět skutečně do práce. V obnovené republice muselo předsednictvo Čsl. Orla požádat pověřenectvo vnitra Slovenské národní rady o opětovné povolení činnosti Orla na Slovensku. K jednáním sice došlo několikrát, ale k faktické obnově Orla na Slovensku nedošlo. Činitelé slovenského tělovýchovného ruchu snahy slovenských orlů nereflektovali. Slovenskou národní radou byla povolena pouze činnost Klubu slovenských turistov a lyžárov a Slovenské ústřední sportovní radě.[39]

„My, slovenskí orli, sme totiž ďaleko od akýchkoľvek protištátnych piklov, my chceme byť vždy dobrými dietkami našej katolickej církve, užitočnými členmi nášho národa a slušnými občanmi našej obnovenej československej republiky. Milujeme svoju církev, svoj národ, a vlasť.“[40]

předsednictvo ve dnech 29. ledna a 5. února 1947, kdy bylo do ČSTS vysláno několik orelských zástupců.
Národní archiv, Fond Československý tělovýchovný svaz, Karton 1, Vznik ČSTS.
Vejvar, S. (2014). *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika), s. 388–389.

[37] *Zprávy k VIII. sjezdu Čsl. Orla.* (1947). Brno: Typos, s. 41–44.

[38] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnické rady mužů 1946–47, Zápis o schůzi náčelnické rady žen, konané dne 1.–2. února 1947 v místnostech ústřední kanceláře v Brně, Veveří ul. 6.

[39] Kössl, J., Štumbauer, J., & Waic, M. (2004). *Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury.* Praha: Karolinum, s. 141.

[40] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 13, Tisková orelská služba 1946–48, Žádost o zveřejnění zpráv Tiskovou orelskou službou, dne 16. října 1947.

Dne 15. června 1947 byla na Slovensku ustanovena Slovenská tělovýchovná rada. Ta vznikla jako pobočný spolek ČSTS. Jejího ustanovení se zúčastnily snad všechny slovenské tělovýchovné, skautské a turistické organizace. Zástupce tehdejšího slovenského Orla však nikdo nepozval. Slováci usilující o obnovu Orla na Slovensku sice navázali styk s Moravským ústředím, ale jejich jednání nevykazovala až do února 1948 žádný větší posun.[41]

Československý Orel se tak alespoň snažil navázat na spolupráci se sportovními svazy, která byla válkou přerušena. Proto byl již např. na první valné schůzi Svazu lyžařů učiněn dotaz, zda tento svaz považuje za platnou smlouvu mezi ním a Čsl. Orlem, která byla před válkou sjednána.[42] Kromě Svazu lyžařů byla ale znovuzahájena jednání o spolupráci s ČAAU[43] a ČSVS (Československý volejbalový svaz).[44]

[41] Vejvar, S. (2014). *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika), s. 368–371.

[42] Informaci, zda Svaz lyžařů nadále považoval smlouvu s Čsl. Orlem za platnou, se bohužel nepodařilo dohledat. K navázaní spolupráce ale později došlo.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 1, Zápisy ze schůzí předsednictva 1945–1948, Zápis o schůzi předsednictva Čsl. Orla konané dne 24. října 1945.

[43] Podle nové smlouvy se staly lehkoatletické odbory Čsl. Orla, pokud byly řádně zaregistrovány v ČAAU, rovnocennými členy ostatních klubů registrovaných v unii. Registrace se prováděla prostřednictvím orelského ústředí. Na vnitřní orelské závody (ústřední mistrovství, župní přebory atd.), které byly přístupny pouze členům Čsl. Orla, se ovšem závodní řády ČAAU nevztahovaly. Nemohly se jich tudíž zúčastnil ani ti orelští závodníci, kteří byli registrovaní v nějakém lehkoatletickém klubu (pro rok 1946 byla ale udělena výjimka). Ostatní závody podléhaly řádům ČAAU. Unie se navíc starala o školení a výchovu orelských instruktorů, rozhodčích a závodníků. Pro řešení společných úkolů byla ale vytvořena komise, která byla složená jak ze zástupců ČAAU, tak i ze zástupců Čsl. Orla. Ještě v roce 1947 umožňovala ČAAU zrychlený přestup zpět do atletických odborů Čsl. Orla bývalým členům jednot Čsl. Orla, jejichž jednoty byly v průběhu okupace zrušeny a kteří se tudíž zaregistrovali v jiném klubu.
Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVII., 1946, č. 2, s. 27.
Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVIII., 1947, č. 5, s. 59.
Jirka, J. (1997). *Sto let královny.* Praha: Česká atletika, s. 89.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 1, Zápisy ze schůzí ústřední rady 1938–1947, Smlouva o vzájemné spolupráci mezi Československým Orlem a Českou atletickou amaterskou unií v Praze.

[44] V březnu 1946 došlo k rozdělení dosud společného volejbalového a basketbalového svazu (ČVsBS) na dva samostatné svazy – ČSVS a ČBS (Československý basketbalový svaz). Právě s prvním jmenovaným řešil Čsl. Orel v tuto dobu předběžnou smlouvu o vzájemné spolupráci. V ní stálo, že: 1. Orelské volejbalové oddíly plnící stanovy ČVS budou mít stejná práva a povinnosti jako členi ČVS. 2. Všichni členové Čsl. Orla hrající závodně volejbal musí být řádně zaregistrováni. Čsl. Orel pak předá kartotéční lístky svých závodníků ČVS. 3. Přestupy závodníků v rámci Čsl. Orla se řídí přestupním řádem ČVS. 4. Zařazení orelských závodníků do reprezentace musí být provedeno se souhlasem Čsl. Orla. 5. ČVS přiznal Čsl. Orlu právo

Dne 14. května 1946 se v Praze konala schůze představitelů Čsl. Orla a ČAAU, na které bylo projednáváno konečné znění smlouvy mezi těmito organizacemi. Čsl. Orel byl na jednání zastoupen Jiřím Maláškem, Josefem Jurákem a Václavem Hůlkou. Jako podklad pro jednání byl Čsl. Orlu zaslán výtisk smlouvy mezi ČAAU a Sokolem.[45] Na schůzi předsednictva Čsl. Orla pak informoval své kolegy o uzavření smlouvy mezi ČAAU a Čsl. Orlem Rostislav Slavotínek.[46] Orelská atletika se tak začala znovu výrazně zvedat.

To samé ovšem nelze říci o orelské házené, která ve většině jednot takřka zanikla. Poslední mistrovství Čsl. Orla v házené se konalo v roce 1932. O 14 let později pěstovala házenou už pouze dvě orelská družstva, a to Vršovice v Čechách a Telnice na Moravě. Tato družstva tak byla nucena hrát především s neorelskými družstvy. Vršovické družstvo bylo ale i ochotné pomoci s pozvednutím tohoto sportu v ostatních orelských jednotách. Popularita házené se však přesto příliš nezvedala.[47]

Ve dnech 9. a 10. listopadu 1946 proběhla v Brně schůze župních náčelníků, na které byly odsouhlaseny směrnice pro práci v župách a tělovýchovný program pro rok 1947. Rovněž zde byl naplánován slet moravských žup v Kroměříži, který měl proběhnout v roce 1948. Mělo se jednat o generální zkoušku na plánovaný III. celostátní orelský slet v roce 1949. Tam se již počítalo i se zahraniční účastí.

---

mít své zastoupení ve výboru a technické komisi ČVS. 6. Závodů všech složek Čsl. Orla, pokud nejsou veřejné, se nesmí zúčastnit ani orlové, kteří jsou registrováni v jiných sportovních klubech. Jedná se totiž pouze o tzv. závody vnitřní. Ostatní závody jsou podrobeny závodním řádům ČVS, ze kterých rovněž vyplývají určité povinnosti. 7. Školení a výchova orelských instruktorů, rozhodčích a závodníků podléhá řádům ČVS a jsou pouze doplněny o čistě orelské požadavky. 8. Pokud potrestá ČVS závodníka, bude jeho trest Čsl. Orlem uznán. 9. Orelští rozhodčí jsou rovnoprávní s rozhodčími ČVS. Dne 10. července 1947 projednávalo předsednictvo Čsl. Orla návrh smlouvy mezi jejich organizací a ČSVS. I zde došlo k dohodě a vzájemné spolupráci.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 3, Návrh dohody Čsl. Orla s Čs. volejb. svazem, Návrh dohody Čsl. Orla s Českým volleyballovým svazem.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 1, Zápisy ze schůzí předsednictva 1945–1948, Program schůze předsednictva Čsl. Orla, konané dne 10. července 1947.

[45] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Zápis o schůzi Náčelnické Rady mužů i žen v sobotu 11. května 1946 v Brně, Veveří č. 6 /Ústředí/.

[46] Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVII., 1946, č. 1, s. 11.

[47] Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVII., 1946, č. 5, s. 61.

Bylo zde však doporučeno, aby byly tyto akce, které měly celostátní význam, schváleny vyšším orelským orgánem – valným sjezdem.[48]

Náčelníci a členové některých žup si v této době také dobře uvědomovali, že by nebylo dobré zůstávat se členstvem pouze v tělocvičnách. Domnívali se, že je třeba začít s novými směry tělesné výchovy. Proto se začaly v této době šířit nápady na zřízení trvalých letních táborů Čsl. Orla, kde by mohlo členstvo přes léto tábořit (viz příloha 459). Z tohoto důvodu byl také požádán Fond národní obnovy o prodej nějakých z konfiskátů, na kterém si chtěl Čsl. Orel vybudovat svá rekreační střediska. Tyto objekty pak měly být využívány i pro kurzy táboření, kterých Čsl. Orel pořádal v rámci žup i celé organizace poměrně velké množství.[49]

Pro rok 1947 byly navrženy změny v tělovýchovném programu Čsl. Orla, které pro členstvo zaváděly nejméně jednu hodinu základní tělesné výchovy a hodinu speciální tělesné výchovy (např. plavání či jiné specifické pohybové aktivity) týdně. Župy navíc měly za úkol připravit pro muže závody v lehké atletice a volejbalu a pro ženy pódiová vystoupení a rovněž volejbalový turnaj. Kromě toho

[48] Vejvar, S. (2014). *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika), s. 383–385.

[49] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 7, Klapilova 1945–48, Zápis o schůzi župní rady Orelské župy Klapilovy ve Vyškově, která se konala v sobotu dne 10. května 1947 odpoledne ve 3 hodiny.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 9, Šilingrova 1945–48, SDĚLENÍ OREL-SKÉ ŽUPY ŠILINGROVY.
Např. Radějovský tábor navštívilo členstvo Čsl. Orla poprvé ve dnech 22. července až 5. srpna 1946. V té době již zde byly v provozu dvě budovy. Na září 1946 zde bylo naplánováno školení pro vedoucí letních táborů v Čsl. Orlu. Tento kurz byl připraven pro 60 mužů a 60 žen.
Brněnská orelská župa Fr. Sušila plánovala v roce 1947 zahájit na jaře následujícího roku výstavbu vlastního tábořiště, a to v blízkosti Kníničské přehrady (Brněnská přehrada nebo též Vodní nádrž Brno). Na ploše 4 000 m^2 zde měly být vybudovány dvě dřevěné budovy, tři volejbalová a jedno basketbalové hřiště, skladiště lodí pro jednu plachetnici, dva kajaky, dvě kánoe a čtyři joly, úschovna jízdních prostředků a plovárna se skokanským můstkem. Předběžný rozpočet na výstavbu tohoto rekreačního centra činil 350 000 Kčs, z nichž 150 000 mělo být získáno díky subvenci Ministerstva školství a osvěty.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 9, Šilingrova 1945–48, Zemskému ústředí svazu charity v Brně (prázdninové tábory – finanční podpora), dne 8. srpna 1946.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 10, Výkaz o činnosti žup 1945–47, Orelská župa Fr. Sušila v Brně Br. Náčelnické radě čsl. Orla, Brno, Veveří 6, dne 6. prosince 1947.

byly připravovány pro rok 1947 státní kurzy zimní rekreace, junácké výchovy, všeobecné tělesné výchovy a sportovních her.[50]

V roce 1947 pěstovaly orlice ze sportů především rytmiku, gymnastiku a národní tance. Lehkou atletiku společně s dalšími sporty trénovaly pouze rekreačně. Tomu také odpovídaly sporty, ve kterých mezi sebou závodily. Těmi byly především volejbal, basketbal, rytmika a gymnastika.[51]

Oproti volejbalu, který byl populární jak mezi orelskými ženami, tak i mezi muži, byl basketbal v mnohých župách stále v počátcích. V některých se sice basketbal, stejně jako házená, před druhou světovou válkou hrál, ale po válce nebyl tento sport v župách obnoven.[52] Kromě volejbalu byla situace podstatně lepší také u stolního tenisu. V řadě žup byl hrán v poměrně velkém množství jednot a také registrovaných hráčů nebylo málo. Naplatilo to však o všech župách.[53]

[50] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 1, Zápisy ze schůzí ústřední rady 1938–1947, zápis 1. schůze Ústřední rady Čsl. Orla, konané dne 19. I. 1947 v zasedací síni paláce Typos v Brně.

[51] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnické rady mužů 1946–47, Zápis o schůzi náčelnické rady mužů Čsl. Orla, konané dne 29. a 30. března 1947 v ústřední kanceláři Čsl. Orla v Brně, Veveří 6.

[52] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 10, Tělesná výchova v župách a okrscích 1947, Orelská župa kard. Bauera ve Val. Meziříčí bratrské náčelnické radě mužů Čs. Orla v Brně, dne 4. července 1947.
Např. v Klapilově župě ho koncem roku 1947 pěstovaly pouze dvě jednoty, a to Vyškov a Bučovice. Zkoušky na rozhodčí navíc v této župě neměl nikdo. Tato župa však, stejně jako řada dalších, plánovala uspořádat kurz, který by jí pomohl s propagací basketbalu mezi členstvem.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 10, Tělesná výchova v župách a okrscích 1947, Předsednictvo orelské župy Kadlčákovy br. ústředí Čsl. Orla Brno, dne 22. srpna 1947.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 10, Tělesná výchova v župách a okrscích 1947, Župní vedoucí sportovních her v Klapilově župě ústřednímu vedoucímu sportovních her, dne 30. listopadu 1947.

[53] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 10, Tělesná výchova v župách a okrscích 1947, STŘEDOČESKÁ ORELSKÁ ŽUPA Ing. B. Pospíšila Ž.S.M.H. bratrskému ústředí Československého ORLA BRNO, dne 18. listopadu 1947.
Např. v Stojanově župě se hrál koncem roku 1947 stolní tenis pouze v jednotě Zábřeh a v dalších třech jednotách se s ním pozvolna začínalo. Tato župa rozhodně nebyla registrována ve Svazu stolního tenisu.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 10, Tělesná výchova v župách a okrscích 1947, Severomoravská župa Stojanova v Zábřeze ústřední kanceláři Čsl. Orla Brno, Veveří 6, dne 18. listopadu 1947.

Koncem března 1947 opustil vedení lehkoatletického odboru Čsl. Orla Jan Němec, který nastoupil k výkonu prezenční vojenské služby. Po dobu jeho nepřítomnosti byl jmenován jeho zástupcem Bartoloměj Kameník.[54]

Jakýsi historický průlom ve vztazích se Sokolem zaznamenal Čsl. Orel v roce 1947. Předsednictvo ČOS totiž požádalo Čsl. Orla, aby přijal členství v čestném předsednictvu XI. Všesokolského sletu, který byl naplánován do Prahy na rok 1948. Ústřední rada Čsl. Orla pozvání jednohlasně přijala a navrhla do předsednictva náčelníka Čsl. Orla Rostislava Slavotínka a náčelnici orlic Ludmilu Hudečkovou.[55]

Na čtvrtek 31. července 1947 naplánoval Čsl. Orel uspořádání svého VIII. řádného valného sjezdu (viz příloha 460). Tato akce proběhla v Brně v zasedací síni Obchodní a živnostenské komory, Mozartova ulice, č. p. 1. Sjezd zde vyřkl konečnou odpověď na otázku, zda bude v Praze roku 1949 uspořádán III. celostátní orelský slet.[56] Pořádání největší orelské akce roku 1949, stejně jako uspořádání sletu moravských orelských žup v Kroměříži roku 1948, sjezd potvrdil.[57] Dalším významným rozhodnutím, které valný sjezd učinil, bylo vyznamenat prezidenta republiky Edvarda Beneše[58] za jeho práci pro národ, mír ve světě a vstřícná stanoviska při jednání o slučování československé tělesné výchovy, a to nejvyšším orelským vyznamenáním – zlatou medailí „Čsl. Orel – Zásluze!“. Stejné pocty se

[54] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnické rady žen 1945–48, Zápis o schůzi náčelnické rady žen, konané dne 12. října 1947 v místnostech ústřední kanceláře za předsednictví sestry Kubíčkové.

[55] Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVIII., 1947, č. 1–2, s. 5.

[56] Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVIII., 1947, č. 12, s. 153.

[57] Slet moravských žup v Kroměříži v roce 1948 se však nakonec, stejně jako III. celostátní orelský slet, nekonal.

[58] Dne 23. ledna 1948 přijal kancléř prezidenta republiky Jaromír Smutný (Prezident Edvard Beneš byl po nemoci a jeho hromadné návštěvy byly omezovány. Proto nemohl přijmout orelskou delegaci osobně.). Delegace Čsl. Orla, kterou tvořili jednatel Čsl. Orla Jan Pištělák, náčelník orlů Bohuslav Koukal, náčelnice orlic Marie Kubíčková a člen osvětové rady Josef Jurák, přivezla Edvardu Benešovi zmíněné vyznamenání, diplom a také umělecká díla akademického malíře J. Marka. Orelstvo tímto projevem vzdalo úctu a díky Edvardu Benešovi za jeho demokratický postoj i za pochopení, které projevil při slučování tělovýchovných organizací, když podpořil samostatnost Čsl. Orla a jeho právo na náboženskou výchovu svých členů. Orelstvo svou poctou vzdalo slib věrnosti prezidentu Budovateli a také Československé republice.
:: WWW.OREL.CZ. (b.r.). Dostupné 1. říjen 2015, z http://www.orel.cz/?ukaz=hostynska_pouty_1947.

dostalo i předsedovi exilové vlády Československa v Londýně a zároveň starostovi Čsl. Orla Janu Šrámkovi, který se byl nucen tentokrát ze sjezdu kvůli zdravotním problémům omluvit. Na závěr zde byla provedena volba nového vedení Čsl. Orla. Starostou byl zvolen opět Jan Šrámek, úřadujícím náměstkem František Leiner, náčelníkem Čsl. Orla Rostislav Slavotínek a náčelníkem orlů Bohuslav Koukal. Volbu náčelnice orlic měla v nejbližší době provést ústřední rada.[59] Sjezd dále odsouhlasil rozdělení Kosmákovy župy na dvě části. První „nová" župa sídlila ve Znojmě a zachovala si i své jméno. Druhá župa, jejímž sídlem se stala Třebíč, nesla jméno po atentátníkovi na Reinharda Heydricha – Janu Kubišovi. Přípravná schůze na zřízení nové orelské župy se pak konala v neděli 12. října 1947 v sále Katolického domu ve Znojmě.[60]

Na schůzi náčelnické rady Čsl. Orla[61] byla v říjnu 1947 projednávána otázka sloučení orelské lehké atletiky do jednoho týmu – Morava. Byl však diskutován i návrh sloučit ji do několika týmů, a to do župních klubů. Kromě toho bylo navrženo, aby byly zveřejněny všechny orelské lehkoatletické rekordy, a to bez ohledu na to, zda byly dosaženy na orelských závodech či jiných utkáních.[62]

[59] Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVIII., 1947, č. 14, s. 182–183.

[60] Vejvar, S. (2014). *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika), s. 383–385.
Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVIII., 1947, č. 19, s. 239.

[61] Členstvo náčelnické rady Čsl. Orla zodpovídalo také za chod orelských odborů, z nichž každý měl na starosti určitou část orelské činnosti, ke které rovněž navrhoval orelskou literaturu. Kromě toho měl každý z těchto odborů svého referenda (nebo dva referendy), který sděloval zprávy o činnosti odboru náčelnické radě nebo ústředí Čsl. Orla. Mezi tyto odbory patřily: žákovský, dorostenecký, členský, branný, lehkoatletický, sportovních her, zimních sportů, plavání a vodních sportů, nářaďový, výchovy v přírodě, školení, národopisu a tance, zdravotní, pro odznak zdatnosti, tiskový, publikační a propagační, organizační a plánovací, zahraniční, jezdecký, úpolový, gymnastiky a rytmiky.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Zápis o schůzi náčelnických rad Čsl. Orla, která se konala 11. října 1947 v 17. hod. v ústřední kanceláři Čsl. Orla.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Náčelnická rada mužů – Připomínky ze schůze náčelnické rady 11. a 12. října 1947.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Zápis o schůzi náčelnických rad Čsl. Orla, která se konala 11. října 1947 v 17. hod. v ústřední kanceláři Čsl. Orla.

[62] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Zápis o schůzi náčelnické radě mužů Čsl. Orla, která se konala 12. října 1947 v 8 hod. v ústřední kanceláři Čsl. Orla.

Nejúspěšnějšími orelskými atlety roku 1947 byli Miroslav Horčic, který zdolal 100 metrů v čase 10,8 sekundy, a Karel Hilský, který skočil do dálky 673 centimetrů, čímž zlepšil orelský rekord Štěpána Hrstky z roku 1936. V trojskoku navíc dolétl až na 13,45 metru, čímž vyrovnal orelský rekord Štěpána Hrstky z roku 1934. Další skvělý výkon předvedl Josef Haferník, který hodil oštěpem 52,85 metru, čímž rovněž zlepšil orelský rekord Štěpána Hrstky z roku 1936.[63]

Na schůzi ústřední rady Čsl. Orla, která probíhala ve dnech 20. a 21. prosince 1947, byla jednohlasně navržena Marie Kubíčková do funkce nové náčelnice orlic.[64] Dne 31. července 1947 pak byla po rozmluvě členek náčelnické rady žen a po společné debatě s náčelnickou radou mužů potvrzena ústřední radou Čsl. Orla do funkce. Její zástupkyní ve funkci místonáčelnice se stala Helena Mlčochová.[65]

Před násilným rozpuštěním Čm. Orla v období druhé světové války dosahovala jeho lehká atletika značné popularity. Členstvo Čm. Orla se mohlo v tomto sportovním odvětví úspěšně měřit s celou řadou tělovýchovných a sportovních organizací. Po roce 1945 však byla lehká atletika v Čsl. Orlu na ústupu. Čsl. Orel měl však velký zájem o její povznesení alespoň na předválečnou úroveň. Proto na rok 1948 plánoval, že budou do každé cvičební hodiny přidány lehkoatletické prvky, každá jednota uspořádá závody žactva, dorostu a členstva, každá župa vypíše mistrovství mužů, dorostenců a žactva, každá župa vyškolí nejméně 15 instruktorů a 15 rozhodčích, k čemuž využije státních kurzů a kurzů pořádaných jednotlivými župami, každá župa bude sledovat a zaznamenávat výkonnost svých atletů, přičemž se bude soustředit především na dorostence. Pro lepší organizaci lehké atletiky v Čsl. Orlu pak měly být v roce 1948 vytvořeny atletické celky, které měly sdružovat všechny orelské atlety. Tyto celky měly působit v následujících městech: Brno, Zlín, Přerov, Ostrava, Praha a České Budějovice.[66]

[63] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 13, Tisková orelská služba 1946–48, Žádost o zveřejnění zpráv Tiskovou orelskou službou, dne 6. listopadu 1947.
:: WWW.OREL.CZ. (b.r.). Dostupné 1. říjen 2015, z http://www.orel.cz/?ukaz=hostynska_pouty_1947.

[64] Orel: Ústřední list Československého Orla, XXIX., 1948, č. 1, s. 3–4.

[65] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Zápis o první ustavující společné schůzi náčelnických rad, dne 31. července 1947.

[66] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Plány orelské lehké atletiky na rok 1948.

Náčelnická rada žen odsouhlasila také novinku pro žačky. Ty se měly počínaje rokem 1948 rovněž pravidelně utkávat v soutěži v pódiových vystoupeních. Tyto závody měly být rozděleny, stejně jako v případě dorostenek a členek, na čtyři skupiny. Těmi byly: a) tanec a rytmika, b) gymnastika a prostná, c) cvičení s náčiním, d) cvičení na nářadí. Nejobsáhlejší skupina byla první uvedená. Do ní patřily tanečky, rytmické skladby, dramatizace apod. Od zavedení pódiových vystoupení pro žačky si náčelnická rada žen slibovala velký přínos k rozvoji žaček, a to jak po stránce tělovýchovné, tak po stránce duchovní.[67]

Dne 15. ledna 1948 začal Čsl. Orel vydávat nový orelský časopis *Orlí vzlet*. Jednalo se o měsíčník, který byl určen tělovýchovným pracovníkům Čsl. Orla. V časopisu měly být zveřejňovány směrnice a tělovýchovný program Čsl. Orla, jeho povinná prostná cvičení, závodní řády a členské informace týkající se tělovýchovných aktualizací. Pro orelskou mládež pak Čsl. Orel vydával časopis *Orlík*.[68]

Začátkem roku 1948 rozhodlo také vedení Čsl. Orla, že je třeba začít jednat o přípravě nové smlouvy o spolupráci s ČBS.[69]

V této době již značná část věcí v Čsl. Orlu vypadala, že se vrátila k normálu: Čsl. Orel o sobě udával, že je kulturně tělovýchovným spolkem Slovanů bez rozdílu věku, pohlaví, stavu a tříd sdružených v jednotách a župách, případně jiných spolcích, zabývající se též tělovýchovou na křesťanském podkladě. Čsl. Orel sdružoval své členy za účelem jednotné a soustavné činnosti směřující k výchově duše i těla, a to na základě katolického světového názoru v duchu opravdové demokracie, národní pospolitosti a sociální vzájemnosti. Správní orgány byly:

[67] Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVIII., 1947, č. 17, s. 238–239.

[68] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 13, Vydavatelství orel. časopisů 1946, Administrace orelských časopisů Brno, Veveří 6 bratrským jednotám Čsl. Orla.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 13, Vydavatelství orel. časopisů 1946, Čsl. Orel Ministerstvu informací (tiskový odbor) v Praze XII, dne 29. října 1947.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 13, Vydavatelství orel. časopisů 1946, Čsl. Orel Ministerstvu informací (tiskový odbor) v Praze XII, dne 7. srpna 1947.

[69] Smlouvu s ČBS již Čsl. Orel kvůli poúnorovým událostem uzavřít nestihl.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 1, Zápisy ze schůzí předsednictva 1945–1948, Zápis o 11. schůzi předsednictva Čsl. Orla XI. období, konané dne 14. ledna 1948 v malém salonku restaurace Typos, Brno, Běhounská ul.

1. Ústředí
    a) sjezd Čsl. Orla (svoláván jednou za tři roky)
    b) ústřední rada (předsednictvo Čsl. Orla a zástupci žup)
    c) předsednictvo Čsl. Orla (volené sjezdem Čsl. Orla – starosta, 1–3 náměstkové, vzdělavatel, náčelník Čsl. Orla, náčelník orlů, náčelnice orlic, 1–3 jednatelé, pokladník)
2. Župní a správní orgány
    a) župní sjezd,
    b) župní rada,
    c) župní předsednictvo,
    d) pomocné orgány
3. Správní orgány jednoty
    a) výroční schůze členstva,
    b) rada jednoty,
    c) cvičitelský sbor jako poradní sbor rady

Orelskou tělovýchovu vedla náčelnická rada mužů a žen. Společným jednáním předsedal náčelník Čsl. Orla (Rostislav Slavotínek), předsedou náčelnické rady mužů byl náčelník orlů (Bohuslav Koukal). Ženy měly v náčelnické radě mj. zastoupení v předsedkyni náčelnické rady žen (Marie Kubíčková). Náčelnické rady měly po 12 členech a scházely se minimálně jednou za měsíc. Agendu tělesné výchovy v ústřední kanceláři vedl generální tajemník náčelnické rady (Pavel Dědičík). Každý týden se scházelo tzv. presidium náčelnické rady, tj. náčelníci, náčelnice a generální tajemník. Pomocným orgánem byl sjezd župních náčelníků a náčelnic a sjezd vedoucích jednotlivých věkových kategorií nebo speciální tělesné výchovy. Obdobná organizace byla i v župách (župní náčelníci a náčelnice). Společným schůzím předsedal župní náčelník. Existovaly však také pomocné sbory – sjezdy okrskových náčelníků a náčelnic, okrskových vedoucích a sjezdy náčelníků a náčelnic jednoty. Obdobná organizace byla i v jednotách. Nejdůležitější výchova členstva byla podávána: 1) v hodinách základní tělesné výchovy (nejméně

jednou týdně v každé kategorii), 2) v hodinách speciální tělesné výchovy (cvičení na nářadí, lehká atletika, branná výchova), 3) v zájmových kroužcích (motoristé, cyklisté, fotoamatéři atd.), 4) v členských besedách se zvláštním programem (více tělovýchovným – hlavně pro speciální výchovné působení).[70]

Po uchopení moci komunisty dne 25. února 1948 došlo v Čsl. Orlu, stejně jako v jiných nekomunistických organizacích, k vytvoření akčních výborů. Na jejich tvorbě se podílela část orelského členstva, která byla ochotna s komunisty spolupracovat. Samotný vznik akčních výborů živil nejdříve u orlů naději, že by jejich hnutí mohlo v určité okleštěné formě přežít, a to už například jenom z důvodu prokazatelných zásluh za boj proti nacismu. Akční výbory ale vznikly kvůli ovládnutí takovýchto spolků zevnitř. Ústřední kancelář Čsl. Orla v Brně musela se souhlasem komunistů sestavit akční výbor, ve kterém zasedali např. Alois Večeřa, Václav Hůlka, Arnošt Ohnoutka, Jan Wünsch či Jiří Malášek. Složení akčního výboru bylo nahlášeno předsedovi krajského výboru KSČ Ottu Šlingovi, který mu bez jakéhokoli zákonného nebo soudního podkladu nařídil zveřejnit v tisku zprávu o zániku Čsl. Orla a vzniku Akčního výboru Sokola, pod který měly orelské záležitosti spadat. Zástupcem Čsl. Orla v Akčním výboru Sokola se stal Alois Večeřa. Tento stav předznamenal, že dojde ke spojení československé tělovýchovy pod hlavičkou Sokola, ovládaného komunisty. Ještě začátkem března 1948 se mohly k Ústřednímu akčnímu výboru přihlásit ty spolky, které si v nových podmínkách přály se svou činností pokračovat. Žádost musela být podána do 15. dubna 1948. Čsl. Orel tak sice učinil, ale jeho žádost byla uznána za neoprávněnou. Na počátku března 1948 byly navíc Čsl. Orlu zablokovány Ministerstvem vnitra finanční účty. Orelský majetek začal být postupně zabavován.[71]

„ ...místní a.v. převezmou národní správu nad majetkem býv. jednot Čs.Orla a odborů mládeže stran n.s. a lidové... “[72]

[70] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Zápis o schůzi náčelnické rady, konané dne 10. ledna 1948 v 17 hod. v ústřední kanceláři Čsl. Orla.

[71] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Porada akčního výboru se zástupci žup 1948, Zápis o poradě AV Čsl. Orla se zástupci AV orelských žup, 7. III. 48.

[72] Moravský sever, XLII, 1948, č. 10.

Zástupcům Čsl. Orla ale bylo v březnu 1948 sděleno, aby nadále pokračovali v činnosti, neboť před XI. všesokolským sletem nebylo příliš reálné úplné sjednocení provést. To rovněž potvrzoval oběžník ČSTS, který vyzýval všechny členské svazy, aby pokračovaly ve své tělovýchovné činnosti a ohledně sjednocení vyčkaly dalších pokynů. Naproti tomu byl však krajský AV NF (Akční výbor Národní fronty) toho mínění, že se v činnosti pokračovat nemá a že se má pouze vyčkat dalších pokynů. Stejného mínění byly i některé okresní AV, které zastavily orelskou činnost v jednotách i župách a začaly zajišťovat majetek. Členové a členky náčelnických rad a jejich spolupracovníci pak byli náčelníkem Čsl. Orla Rostislavem Slavotínkem vyzváni, aby přerušili práci, další činnost nevyvíjeli a vyčkali dalších pokynů podle směrnic vydaných ÚAV (Ústřední akční výbor) pro tělesnou výchovu.[73]

Výzvy komunistů ke vstupu do Sokola ale vyslyšel jen nepatrný zlomek členů. Většina zůstala v pasivní rezistenci a soukromě uchovávala orelské tradice. Posledním velkým shromážděním orlů byla ve dnech 28. a 29. srpna 1948 svatohostýnská pouť.[74] Orelské členstvo již přišlo v civilním oděvu, a ne v krojích. Samozřejmě zde chyběly i orelské prapory. Mezi 100–120 tisíci zúčastněnými členy bylo již mnoho příslušníků StB (Státní bezpečnost), kteří si nemohli nevšimnout protivládních projevů, které však nebyly řízeny orelským vedením. To totiž nechtělo zavdat příčinu k persekuci. Vedení Čsl. Orla v čele s říšským náčelníkem Bohuslavem Koukalem[75] se snažilo zaujmout vyčkávací taktiku, a to v naději na zlepšení situace a obnovení Čsl. Orla. Čsl. Orel totiž zatím zrušen nebyl. Byla mu pouze zamezena činnost.[76]

[73] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Zápis o schůzi náčelnických rad Čsl. Orla, která se konala v sobotu dne 13. března 1948 v 18 hod. v Ústředí Čsl. Orla v Brně, Veveří 6.

[74] Kafka, J. (2001). *Československý Orel a jeho likvidace po únoru 1948* (Diplomová práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika), s. 54–58.

[75] Jan Šrámek byl již v tuto dobu v internaci, a to kvůli jeho březnovému pokusu o ilegální opuštění republiky. V nezákonné internaci již také dožil svůj život. Zemřel v pražské nemocnici na Bulovce dne 22. dubna 1956, kde byl hospitalizován pod fiktivním jménem Josef Císař (úmrtní list byl již vystaven na jeho pravé jméno).

[76] Vejvar, S. (2014). *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika), s. 392–393.

Téměř ihned po pouti došlo ale k zatčení vedoucích funkcionářů orelského ústředí a žup. Tím byl Čsl. Orel ještě více paralyzován. Svatohostýnská pouť tak de facto napsala nadlouho poslední tečku za historií Čsl. Orla. Život jeho jednot doznával při zabavování majetku, odevzdávání dokumentace a transformace do Sokola. Komunisté rozhodně nechtěli dopustit tvorbu jakékoli orelské opozice, ne-li odboje. Téměř 200 členů bylo v letech 1948–1955 odsouzeno k vězení. Další však byli postiženi existenčně – vystěhováni z rodných obcí, povoláni k PTP (Pomocné technické prapory) či posláni do táborů nucených prací. Krutým mučením ve vyšetřovací vazbě si prošli náčelník Čsl. Orla Bohuslav Koukal, Jiří Malášek, Antonín Ondráček nebo Pavel Dědičík. Komunistická justice také uspořádala několik zvláštních procesů s několika orelskými skupinami, v jejichž čele byl vždy významný orelský funkcionář coby hlavní organizátor podvržené nepřátelské činnosti.[77]

Ústřední kancelář Čsl. Orla tak byla, stejně jako majetek ostatních organizačních složek, dne 30. září 1948 formálně převzata Sokolem, a to za pečlivé asistence StB. Té šlo o zajištění členských seznamů, dokumentů, směrnic, peněz a dalšího materiálu. Do konce roku 1948 byla činnost orelského akčního výboru ukončena.

Definitivní tečku za existencí Čsl. Orla udělalo Ministerstvo národní bezpečnosti dne 15. června 1950, kdy vydalo výnos o zrušení Čsl. Orla. Avšak již více než dva roky předtím Čsl. Orel fakticky nepracoval. Výnos o zrušení Čsl. Orla tak nebyl nikdy nikomu z Čsl. Orla předán.[78]

Čsl. Orel začal působit v exilu, kde vydržel po celou dobu komunistické vlády. Náhradou za domácí župy vznikla exilová orelská župa Svatováclavská, v níž se postupně sdružily rozptýlené skupiny orlů v Evropě, Severní Americe, Jižní Americe

[77] Orlům byl v říjnovém uherskohradišťském soudním procesu roku 1948 podsunut záměr rozložit Československo teroristickými akcemi, demonstracemi a letákovou propagandou. Dalším krokem režimu bylo obvinění 13 orlů a lidovců z organizování atentátu na předsedu vlády Antonína Zápotockého, přičemž pomoc měly poskytnout emigrantské kruhy v zahraničí.
Vejvar, S. (2014). *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika), s. 394–395.

[78] :: WWW.OREL.CZ. (b.r.). Dostupné 1. říjen 2015, z http://www.orel.cz/?ukaz=zakaz_cinosti_orla.
Bránský, J., Vítek, J., & Parma, J. (2009). *Orel v Boskovicích - 100 let.* Boskovice: Orel, s. 59.

a Austrálii. První sjezd Svatováclavské župy Orla v exilu se uskutečnil v německém uprchlickém táboře Ludwigsburg, a to ve dnech 26. a 27. listopadu 1949. Prvním starostou exilových orlů byl zvolen Bohdan Chudoba. Ustavující sjezd orelské župy Svatováclavské proběhl ve dnech 30. a 31. října 1954, a to v sále školy sv. Ludmily v americkém Chicagu. Tam už se jednalo o výstavbě orelské sítě po celém světě, zatímco zakladatelský sjezd v Ludwigsburgu měl za cíl ustavit vůbec první řádný orgán exilového Orla a stanovit program jeho činnosti. Župním starostou byl na chicagském sjezdu zvolen Jan Smutný. Smyslem tohoto útvaru bylo sjednotit a koordinovat činnost rozptýlených orelských exulantů ve světě.[79]

Působnost župy byla celosvětová. Nebylo však možné spravovat Orla z jednoho místa, a proto ve světě vzniklo několik orelských exilových oblastí. Jednalo se o oblast arcibiskupa Antonína Cyrila Stojana v USA, oblast biskupa Stanislava Zely v Kanadě, evropskou oblast sv. Cyrila a Metoděje, oblast sv. Vojtěcha v Caracasu ve Venezuele a oblast kardinála Josefa Berana v Austrálii. Činnost exilových orlů spočívala v setkávání, pořádání náboženských poutí, konferencí a veřejných manifestací.[80] Tělocvičné aktivity tvořily už pouze menší část programu. Orel v exilu se přesto snažil navazovat na své tradice, a tak začal mj. v roce 1949 vydávat i svůj časopis, který nesl opět orelské jméno (viz příloha 461).

13.1 Kurzy

Ukončení 2. světové války umožnilo Čsl. Orlu obnovit svou činnost a opět pořádat kurzy. Jedním z problémů, se kterými se Čsl. Orel musel po skončení 2. světové války potýkat, bylo, že válka znemožnila výchovu cvičitelů a cvičitelek. Řada jednot tak musela řešit nedostatek zkušených vedoucích, který byl způsoben např. odchodem starších členů do neaktivity, přesunem členstva do pohraničí, výkonem vojenské služby ap. Proto začaly některé župy již v roce 1945 organizovat

[79] Papež, J. (2005). *Československý orel v exilu - Župa svatováclavská: 1948-1990*. Brno: Orel, s. 7–13.

[80] Vejvar, S. (2014). *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika), s. 396–400.
Papež, J. (2005). *Československý orel v exilu - Župa svatováclavská: 1948-1990*. Brno: Orel, s. 17–20.

kurzy pro jejich výchovu.[81] Vzhledem k tomu, že se jednalo vesměs o župní kurzy, tvořili naprostou většinu přednášejících župní činovníci.

V říjnu 1945 mohl Čsl. Orel začít opět také svobodně připravovat uspořádání ústředního lyžařského kurzu, který měl probíhat na Svatém Hostýně v lednu 1946, a možných lyžařských závodů. Do kurzu byli přijímání župní instruktoři, instruktoři jednot, závodníci a další zájemci včetně lyžařských začátečníků.[82] Byl o něj poměrně velký zájem, i když některé župy bojovaly s finančními problémy, které jim bohužel nedovolovaly vyslat své lyžaře. Řada žup si navíc sama uspořádala své vlastní lyžařské kurzy a závody, které probíhaly v mnoha místech republiky.[83]

[81] Příkladem je župa Šilingrova, která ve dnech 8., 9. a 16. prosince 1945 pořádala v Hodoníně v tělocvičně obchodní akademie školu základního tělocviku pro I., II., III., V. a VIII. okrsek. Pro další okrsky byla tato škola, jejíž náplní byly mj. dějiny a organizace Čsl. Orla, hry, prostná, nářaďová a pořadová cvičení, první pomoc, lehká atletika či rytmika a gymnastika, zorganizována v jiných termínech a na jiném místě. Na závěr vždy probíhaly ze všech přednášených předmětů zkoušky.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 10, Výkaz o činnosti žup 1945–47, Cvičitelský sbor Jihomoravské orelské župy Šilingrovy náčelníkům a náčelnicím jednot, dne 24. listopadu 1945.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 10, Výkaz o činnosti žup 1945–47, Cvičitelský sbor Jihomoravské orelské župy Šilingrovy náčelníkům a náčelnicím jednot, dne 27. listopadu 1945.
Hanácká orelská župa Dra. J. Šrámka v Olomouci pak pořádala ve dnech 8. a 9. prosince 1945 za účasti 32 mužů a 39 žen kurz základního tělocviku, 23. prosince 1945 kurz národních tanců pro muže a ženy a 10. března 1946 kurz her a růzností pro muže a ženy, kterého se zúčastnilo 68 mužů a 74 žen ze 30 jednot.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 10, Výkaz o činnosti žup 1945–47, Výkaz o činnosti cvičitelského sboru a stavu tělesné výchovy od května 1945 do jara 1946 v župě: Hanácká orelská župa Dra. J. Šrámka v Olomouci.
Rovněž Velehradská orelská župa uspořádala ve Zlíně ve dnech 27. července až 1. srpna šestidenní školu cvičitelské a junácké výchovy. Zúčastnilo se jí 119 kurzistů a kurzistek z 36 jednot. Náplní školy byla stavba tělovýchovné hodiny všech kategorií, cvičení pořadová a prostná, lehkoatletická průprava, nářaďová cvičení, gymnastika a rytmika, hry, tance, táboření, signalizace, orientace, stopování ap. Kromě tohoto kurzu pořádala po okrscích dvou až pětidenní školy základního tělocviku s obdobnou náplní.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 10, Výkaz o činnosti žup 1945–47, Výkaz o činnosti cvičitelského sboru a stavu tělesné výchovy od května 1945 do jara 1946 v župě: Slovácké orelské župě Velehradské.

[82] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 1, Zápisy ze schůzí předsednictva 1945–1948, Zápis o schůzi předsednictva Čsl. Orla konané dne 24. října 1945.

[83] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 8, Stojanova 1945–1948, Náčelník župy Stojanovy v Zábřeze Bratrské Náčelnické radě Orla čsl. v Brně, dne 29. prosince 1945.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 8, Křížkovského 1945–48, Slezská orelská župa Pavla Křížkovského v Opavě, ORELSKÉ ZPRÁVY čís. 6, dne 31. 10. 1947.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 8, Křížkovského 1945–48, Slezská orelská župa Pavla Křížkovského v Opavě, zápis o schůzi předsednictva župy, která se konala dne 25. 1. 1948.

Dalšími orelskými státními kurzy, které proběhly v roce 1946,[84] byly: 27. a 28. března uspořádaný ústřední kurz národních tanců, kurz instruktorů pro školy základního tělocviku, který se uskutečnil ve dnech 12. a 13. října, ústřední kurz gymnastiky a rytmiky žen, který Čsl. Orel naplánoval na dny 30. května až 2. června, ústřední škola pro ženské vedoucí výchovy v přírodě, která probíhala od 6. do 13. července a ústřední škola pro mužské vedoucí výchovy v přírodě, která byla na programu od 14. do 21. července (viz příloha 462).[85]

V roce 1947 byl již Čsl. Orel evidentně schopen pořádat sportovní akce většího rázu. Ve dnech 26. března až 2. dubna měl proběhnout ve Vysokých Tatrách první státní kurz zimní rekreace roku 1947. Jeho vedoucím byl pověřen Vilém Srovnal, kterému měl dělat instruktora Jakub Drkal.[86] Kurz byl ovšem odložen, a to na 7. až 13. dubna 1947. Koncem března 1947 se však na schůzi náčelnické rady mužů rozhodlo, že se tento kurz odloží až na prosinec 1947, a to ze dvou důvodů. Prvním bylo, že se začaly zhoršovat sněhové podmínky. Druhým důvodem byl fakt, že celkové náklady na jedince byly podstatně vyšší, než se původně počítalo.[87] V tomto termínu (7. až 13. dubna 1947) však pořádal Čsl. Orel kurz jiný, a to lyžařský. Ten probíhal v Nízkých Tatrách a byl určen pro pokročilejší lyžaře.

[84] Kromě státních kurzů bylo v roce 1946 organizováno velké množství kurzů na úrovni žup. Jihomoravská orelská župa Tomáše Šilingra např. organizovala 17. února kurz rytmiky a gymnastiky v Hodoníně, 7. dubna kurz pořadových cvičení pro muže a ženy tamtéž, 28. dubna kurz lehké atletiky v Hodoníně, 12. května kurz prostných pro muže a ženy či 13. října kurz nářaďového tělocviku pro muže (Místa, kde byly poslední dva jmenované kurzy organizovány, bohužel pramen neuvádí.).
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 9, Šilingrova 1945–48, ROZVRH ŽUPNÍ ČINNOSTI PRO ROK 1946.
Sušilova župa pořádala tento rok dne 17. března kurz basketbalu v Ivančicích, 19. května kurz lehké atletiky, ve dnech 30. května až 2. června kurz pro vedoucí na hřištích a v přírodě a kurz nářaďové gymnastiky či 21. července kurz plavání. Kromě toho zde proběhla řada kurzů nářaďové gymnastiky a základního tělocviku po okrscích.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 10, Výkaz o činnosti žup 1945–47, Program tělovýchovné činnosti cvičitelského sboru mužů župy Františka Sušila v Brně za rok 1946.

[85] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 10, Tělesná výchova v župách a okrscích 1947, Program tělovýchovné činnosti na rok 1946.

[86] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnické rady mužů 1946–47, Zápis o schůzi náčelnické rady mužů, která se konala dne 1. března 1947 v Ústřední kanceláři Čsl. Orla u příležitosti nácviku prostných mužských složek pro rok 1947.

[87] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnické rady mužů 1946–47, Zápis o schůzi náčelnické rady mužů Čsl. Orla, konané dne 29. a 30. března 1947 v ústřední kanceláři Čsl. Orla v Brně, Veveří 6.

Jeho vedením byl pověřen opět Vilém Srovnal.[88] Ve dnech 18. až 20. dubna pak na Slovácku probíhal (společný) kurz národních tanců.[89]

Na schůzi předsednictva Čsl. Orla, která proběhla na jaře 1947, bylo schváleno uspořádání kurzu gymnastiky a rytmiky, a to náčelnickou radou žen. Tento kurz se měl konat ve dnech 17. až 20. dubna 1947 v Brně, a to v tělocvičně Cyrilometodějského gymnázia. Kurz však nakonec proběhl (po uvolnění místa pro státní kurz) v tělocvičně jednoty Brno III. Bylo na něj přihlášeno 67 kurzistek. Československý Orel se pro uspořádání tohoto kurzu snažil všemožně získat peníze, a tak mj. požádal o subvenci ve výši 32 000 Kčs Ministerstvo školství a osvěty.[90]

Téměř ve stejném termínu, a sice ve dnech 19. až 21. dubna 1947, probíhal tedy v Brně v tělocvičně Cyrilometodějského gymnázia také státní ústřední kurz gymnastiky a rytmiky pro vedoucí tělesné výchovy ženských složek Čsl. Orla.[91] Toho se zúčastnilo celkem 76 zájemkyň, kterým přednášely nejlepší cvičitelky a instruktorky Čsl. Orla. Kurz byl zakončen ukázkami francouzské hostující gymnastky, která předvedla odlišné francouzské metody, které byly vítaným zpestřením celé akce. Kurz gymnastiky a rytmiky pro ženy byl uspořádán ale také od 25. do 27. dubna, a to opět v Brně.[92]

Náčelnická rada žen se v tuto dobu snažila organizováním různých kurzů dokázat, že ženy rozhodně nejsou v orelské tělovýchově pozadu a že si jejich tělovýchova jde vlastními cestami, které stále přesvědčivěji uplatňují v tělovýchově

[88] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 13, Tisková orelská služba 1946–48, Ústřední kancelář Československého Orla Brno Tiskové orelské službě, dne 11. března 1947.

[89] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnické rady mužů 1946–47, Zápis o schůzi náčelnické rady mužů, která se konala dne 1. března 1947 v Ústřední kanceláři Čsl. Orla u příležitosti nácviku prostných mužských složek pro rok 1947.

[90] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 6, Kurz gymnastiky a rytmiky 1947, Účastnice kursu gymnastiky a rytmiky, pořádaného náčelnickou radou žen Čsl. Orla ve dnech 17.–20. dubna 1947 v Brně.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 1, Zápisy ze schůzí předsednictva 1945–1948, Pořad jednání schůze Čsl. Orla, konané dne 2. dubna 1947.

[91] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 6, Kurz gymnastiky a rytmiky 1947, Postoupení sálu pro kurs gymnastiky a rytmiky, dne 16. dubna 1947.

[92] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 13, Tisková orelská služba 1946–48, Tisková orelská služba, dne 3. dubna 1947.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnické rady mužů 1946–47, Zápis o schůzi náčelnické rady mužů, která se konala dne 1. března 1947 v Ústřední kanceláři Čsl. Orla u příležitosti nácviku prostných mužských složek pro rok 1947.

ženské prvky. Kurzy však splnily i své další poslání, neboť přinesly praktický i teoretický základ budoucím orelským cvičitelkám-skladatelkám.[93]

V první polovině roku 1947 pořádal Čsl. Orel celou řadu dalších kurzů, mezi kterými byly např.: Kurz pro nové instruktory, který probíhal v Třeboni ve dnech 11. až 20. května, celostátní vyšší instruktorský kurz, který v Třeboni volně navazoval na první jmenovaný a konal se ve dnech 21. až 30. května či kurz pro vedoucí dorostenců, který proběhl opět v Třeboni, a to ve dnech 28. června až 6. července. Kromě nich plánoval Čsl. Orel uspořádat další kurz pro tělovýchovné instruktory, a to ve dnech 29. června až 8. července a kurz pro vedoucí dorostenek, který měl probíhat v téže termínu. O místě, kde se měly tyto kurzy uskutečnit, však nebylo ještě v dubnu 1946 zcela rozhodnuto.[94]

Čsl. Orel dále pořádal kurz národních tanců, který se konal v orlovně v Uherském Brodě ve dnech 16. až 18. května 1947. Jednalo se o jakési třicetihodinové pokračování kurzu z roku 1946, který se konal v Mutěnicích. Tento rok se ho zúčastnilo celkem 46 zájemců z řad Čsl. Orla.[95] Kromě nich zde byli přítomni také hosté z FICEP a tři profesorky z belgické univerzity v Lovani, které se při svém studijním pobytu v Československu chtěly seznámit mj. i s ženskou tělovýchovou v Čsl. Orlu.[96] V rámci kurzu zde probíhala výuka tanečních kroků a doudlebských, českých, valašských, hanáckých či slezských tanců.[97]

Ve dnech 8. až 15. června 1947 měl v Koutech probíhat orelský kurz mužů pro výchovu v přírodě. Na něj pak měl dne 15. června navázat obdobný kurz, ale určený ženám. Protože se však vyskytly problémy s uvolňováním instruktorů a

[93] Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVIII., 1947, č. 8, s. 95.

[94] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 13, Tisková orelská služba 1946–48, Tisková orelská služba, dne 3. dubna 1947.

[95] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 6, Kurs národních tanců 1947, Přihláška na kurs národních tanců, dne 4. května 1947.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 6, Kurs národních tanců 1947, Náčelnická rada Čsl. Orla Bratrskému předsednictvu, župní náčelnici a župnímu náčelníkovi, dne 25. dubna 1947.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 6, Kurs národních tanců 1947, Účastníci kursu národních tanců v Uher. Brodě.

[96] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 6, Kurs národních tanců 1947, Československý Orel pro zachování národních tanců a zvyků.

[97] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 6, Kurs národních tanců 1947, Program ústředního kursu národních tanců v Uher. Brodě.

frekventantů pro tyto termíny, proběhly kurzy ve dnech 30. června až 6. července a 6. až 13. července. Kromě dat byla změněna i místa kurzů. Ty proběhly v Třebotově u Prahy. Na mužskou část se sjelo 23 účastníků a 5 instruktorů, ženská část shromáždila 46 účastnic a 5 instruktorek.[98]

V roce 1947 organizoval Čsl. Orel také svůj ústřední nářaďový kurz (viz příloha 463). Ten probíhal v Hradci Králové, a to ve dnech 29. června až 13. července. Každá župa na něj mohla přihlásit tři cvičence. Vedením kurzu byl pověřen Vilém Srovnal. Kromě něj se zde objevili jako instruktoři Bartoloměj Kameník, Gabriel Tichý, Jiří Malášek a Pavel Dědičík. Přestože byl kurz organizován v Čechách, nebyl o něj mezi českými zástupci Čsl. Orla příliš velký zájem. Na kurz bylo přihlášeno celkem 24 zájemců, z nichž 21 přijelo.[99] Jeho účelem byla snaha o pozvednutí orelské nářaďové gymnastiky a také tvorba orelského reprezentačního družstva. Náplní kurzu však nebyl pouze praktický nářaďový tělocvik. Kurzisté se učili také atletice, plavání, hrám, pořadovým cvičením či názvosloví.[100]

Mezi pětidenní kurzy Čsl. Orla organizované roku 1947 patřil opět kurz národních tanců, kterého se mohli účastnit jak muži, tak i ženy. Jednou byl zorganizován v Čechách a jednou na Moravě. Stejným způsobem byly organizovány i dva kurzy gymnastiky a rytmiky. Kromě nich uspořádal Čsl. Orel po čtyřech kurzech pro vedoucí žactva, dorostu a členstva. Z nich byly vždy dva určeny pro muže a dva pro ženy. Kromě těchto pětidenních kurzů organizoval Čsl. Orel v roce 1947 také dvoutýdenní kurzy, a to pro instruktory výchovy v přírodě (dva pro muže a

[98] Tohoto kurzu se vůbec neúčastnilo členstvo Čsl. Orla v Čech.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 6, Kurs pro vedoucí žáků 1947, Náčelnická rada Čsl. Orla župním starostům, náčelnicím a náčelníkům, dne 2. června 1947.

[99] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 4, Sportovní odbor 1946–47, Nářaďový kurz v Hradci Králové 29. června – 12. července 1947.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 4, Sportovní odbor 1946–47, Státní tělovýchovné kurzy pro spolkové cvičitele – regionální kurzy pro Čsl. Orla, dne 19. června 1947.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 4, Sportovní odbor 1946–47, Seznam účastníků kurzu pro nářaďovce v Hradci Králové ve dnech 29. června – 12. července 1947.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 4, Sportovní odbor 1946–47, Seznam účastníků stát. regionálního tělových. kurzu pro nářaďovce Čsl. Orla v Hradci Králové od 29. VI. do 12. VII. 1947.

[100] Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVIII., 1947, č. 13, s. 177.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 4, Sportovní odbor 1946–47, Státní tělovýchovný orelský kurz pro nářaďovce v Hradci Králové, Rozkazy číslo 1–13.

dva pro ženy), dva pro lyžařské instruktory, dva lyžařské rekreační, kurzy lehké atletiky (jeden pro muže a jeden pro ženy), kurzy plavání (jeden pro muže a jeden pro ženy), kurzy volejbalu a basketbalu (jeden pro muže a jeden pro ženy), kurz pro lehkoatletické rozhodčí či kurz pro rozhodčí volejbalu a basketbalu.[101]

Kurz pro vedoucí tělesné výchovy v přírodě organizoval Čsl. Orel pro ženy v Koutech, a to od 29. června do 12. července 1947. Muži měli tento kurz ve stejném termínu, ale u Staré Hobzí (lovecký zámeček).[102] Od 14. do 26. července 1947 se v Jedovnicích konal státní junácký kurz pro muže. Kurz pro vedoucí nářaďového tělocviku pak probíhal ve dnech 29. června až 5. července ve Velkém Meziříčí.[103]

Pro rok 1947 plánoval Čsl. Orel uspořádat ale ještě další státní kurzy, a to tělesné výchovy. Tyto kurzy byly sedmidenní. Pro každou věkovou kategorii mužů byly vypracovány speciální osnovy (viz příloha 464, 465).[104]

Ve druhé polovině roku 1947 uspořádal Čsl. Orel pro své ženy celou řadu dalších státních i regionálních kurzů. Mezi ně patřil regionální kurz pro vedoucí žaček v Jedovnicích, který zde probíhal od 16. do 23. srpna a kterého se účastnilo 69 zájemkyň, státní kurz pro vedoucí dorostenek rovněž v Jedovnicích, na kterém se dnech 23. až 30. srpna 1947[105] prezentovalo 52 účastnic a 8 instruktorek a se kterým finančně vypomohlo Ministerstvo školství a osvěty, a státní

[101] Problémem rozvoje basketbalu v některých župách ale bylo, že neměly vhodnou tělocvičnu pro pěstování této hry. To se týkalo např. pražské Pospíšilovy župy.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Návrh na program kurzů v r. 1947.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 8, Pospíšilova 1947–48, Zápis 8. schůze župního předsednictva konané dne 20. listopadu od 18,30 hod. v Mense paláce „Charitas“ v Praze II, Karlovo nám. 5.

[102] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnické rady mužů 1946–47, Zápis o schůzi náčelnické rady mužů, která se konala dne 1. března 1947 v Ústřední kanceláři Čsl. Orla u příležitosti nácviku prostných mužských složek pro rok 1947.

[103] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnické rady mužů 1946–47, Zápis o schůzi náčelnické rady mužů, která se konala dne 1. března 1947 v Ústřední kanceláři Čsl. Orla u příležitosti nácviku prostných mužských složek pro rok 1947.

[104] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnické rady mužů 1946–47, Zápis o schůzi náčelnické rady mužů Čsl. Orla, konané dne 29. a 30. března 1947 v ústřední kanceláři Čsl. Orla v Brně, Veveří 6.

[105] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 13, Tisková orelská služba 1946–48, Žádost o zveřejnění zpráv Tiskovou orelskou službou, dne 18. července 1947.

kurz pro vedoucí letní rekreace v Padolí,[106] kam ve dnech 25. až 30. srpna 1947 přijelo 67 účastnic a 4 instruktorky a instruktoři. Zde rovněž Čsl. Orla podpořilo Ministerstvo školství a osvěty.

Rovněž pro muže byla připravena řada kurzů. Ve dnech 3. až 12. srpna 1947 např. probíhal v Kroměříži kurz pro vedoucí žáků. Na něj časově navazoval kurz pro vedoucí dorostu a členstva, který na stejném místě probíhal ve dnech 13. až 23. srpna 1947.[107] Mezi další státní kurzy patřil kurz orelské junácké výchovy, který proběhl v Jedovnicích ve dnech 7. až 16. srpna a kterého se zúčastnilo 38 zájemců a 4 instruktoři.[108] Ten byl spojený s kurzem pro vedoucí tělesné výchovy v přírodě. Dále Čsl. Orel uspořádal od 16. do 23. srpna státní kurz pro vedoucí žáků v Jemnici, o který mělo zájem 44 účastníků a 4 instruktoři.

Značný zájem byl mezi členy Čsl. Orla o lehkou atletiku. K vychovávání dorosteneckých atletických instruktorů využil Čsl. Orel v roce 1947 kurz, který v Třeboni ve dnech 28. července až 6. srpna pořádalo Ministerstvo školství a osvěty. Ústředím Čsl. Orla bylo totiž na něj vysláno několik zájemců.[109]

Ve dnech 16. až 23. srpna 1947 se Stará Hobzí stala dějištěm státního tělovýchovného kurzu pro vedoucí orelského žactva, na který přijelo 44 zájemců. Od 23. do 30. srpna se v Hradci Králové uskutečnil státní kurz pro vedoucí dorostenců, na který se přihlásilo 61 zájemců, o které se starali 3 instruktoři.[110]

[106] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 1, Zápisy ze schůzí předsednictva 1945–1948, Zápis 4. schůze předsednictva Čsl. Orla 9. období dne 17. září 1947 v Salonku Besedního domu v Brně.

[107] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 10, Tělesná výchova v župách a okrscích 1947, Náčelnická rada Čsl. Orla Bohumilu Kupkovi, náčelníkovi župy Velehradské, dne 28. dubna 1947.

[108] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 4, Sportovní odbor 1946–47, Státní kurz orelské junácké výchovy v Jedovnicích, 7.–16. srpna 1947.

[109] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 6, Kurs pro vedoucí dorostenců 1946–47, Státní tělovýchovné kurzy pro spolkové cvičitele, kursy lehkoatletické v roce 1947.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 6, Kurs pro vedoucí dorostenců 1946–47, Přihláška na kurs pro ved. dorostenců leh. atlet. 28. VII.–6. VIII., dne 4. července 1947.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 6, Kurs pro vedoucí dorostenců 1946–47, Přihláška do lehkoatletického kursu pro vedoucí dorostenců konaného ve dnech 28. VII.–6. VIII. t. r. v Třeboni, dne 11. července 1947.

[110] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 4, Sportovní odbor 1946–47, Státní tělovýchovný kurz pro vedoucí orelského žactva, Stará Hobzí /Jemnice/ – 16.–23. srpna 1947.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Náčelnická rada Československého Orla, Brno, Veveří 6, dne 1. července 1947.

Ve dnech 1. až 5. října 1947[111] uspořádala v Brně náčelnická rada Čsl. Orla kurz základní tělesné výchovy. Náplň čtyřdenních kurzů základní tělesné výchovy pořádaných Čsl. Orlem v rozsahu cca 28 hodin byla v této době zpravidla rozdělena do osmi obsahově rozdílných částí (viz příloha 466).[112] Jeho vedením byl pověřen člen náčelnické rady Čsl. Orla Jakub Drkal. Cílem kurzu bylo vycvičit župní vedoucí tělesné výchovy, kteří by poté byli schopni vést podobné kurzy i ve svých župách. Z tohoto důvodu žádala náčelnická rada jednotlivé župy, aby do tohoto kurzu vyslaly alespoň tři účastníky. Kromě praktických cvičení probíhaly na tomto kurzu také přednášky, na kterých se účastníci dozvídali nezbytné informace pro základní orelskou výchovu a vedení orelských kurzů. Jak přednášky, tak i praktická cvičení probíhaly v tělocvičně a na hřišti jednoty Brno III. Jednotliví účastníci byli v průběhu kurzu podrobeni klasifikaci, a těm, kteří zkoušky úspěšně složili a zároveň vyhovovali dalším požadavkům kladeným na orelské vedoucí, bylo vydáno osvědčení, které jim umožňovalo vést orelské kurzy či se jich účastnit v roli instruktorů.[113]

Ve dnech 4. až 8. října 1947 se v Brně konal kurz základní tělesné výchovy pro župní náčelnice a župní vedoucí. Toho se zúčastnilo 35 orlic ze 12 žup. Účastnice projevily o probíranou látku velký zájem, a dokonce požadovaly, aby dostaly všechny přednášky písemně.[114]

Náčelnická rada Čsl. Orla si byla vědoma také toho, že pro poklidné zvládnutí pořadových cvičení v jednotlivých jednotách či župách je zapotřebí kázeň cvičenců. Z tohoto důvodu plánovala uspořádat pro župní náčelníky povinný kurz,

Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 4, Sportovní odbor 1946–47, Státní kurz pro vedoucí dorostenců, 23.–30. srpna 1947 – Hradec Králové.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Zápis o schůzi náčelnických rad Čsl. Orla, která se konala 6. září 1947 v 17 hod. v ústřední kanceláři Čsl. Orla dokonce uvádí, že se na tento kurz přihlásilo 89 zájemců.

[111] Zde se prameny zcela neshodují. Jako termín tohoto kurzu lze najít i 2. až 6. října 1947, což by ovšem bylo od čtvrtka do pondělí.

[112] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Rozvrh látky pro kurz základní tělesné výchovy.

[113] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Kurz základního tělocviku, školení nářaď. závodníků.

[114] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnické rady mužů 1946–47, Zápis o schůzi náčelnické rady mužů Čsl. Orla, konané dne 29. a 30. března 1947 v ústřední kanceláři Čsl. Orla v Brně, Veveří 6.

na kterém si měli zopakovat vydávání povelů a jednotlivé nezbytné prvky pořadových cvičení.[115]

Čsl. Orel ale také naplánoval na dny 26. až 30. listopadu kurz lehkoatletické zimní průpravy. Ve dnech 7. a 8. prosince 1947 byl ve Zlíně uspořádán kurz pro orelské lehkoatletické instruktory, na který měly župy povinnost vyslat alespoň tři instruktory, kteří pak dostali za úkol uspořádat obdobný kurz ve svých župách.[116]

Posledním ústředním orelským kurzem tohoto období bylo školení lyžování, které bylo určené pro vedoucí zimní orelské rekreace. Do tohoto vánočního lyžařského kurzu, který se uskutečnil ve dnech 26. prosince 1947 až 1. ledna 1948 ve Starém Městě pod Sněžníkem, se v roce 1947 původně přihlásilo 168 zájemců. Ne všichni se však kurzu zúčastnili. Čsl. Orel již dva týdny před kurzem zhruba 20 přihlášek vyřadil. Účastníci kurzu byli ubytováni v zotavovně zlínské Charity.[117] Mužskou část kurzu vedl Jan Němec, ženy organizovala Růžena Winterová. Počasí však kurzu příliš nepřálo. Až do 28. prosince totiž pršelo. Účastníci byli během výcviku rozděleni do čtyř skupin.[118] Kromě samotného lyžařského výcviku, který zahrnoval např. obouvání lyží, chůzi na lyžích, nácvik správného držení holí, výstupy do kopce bokem a odvratem, sjezd s výjezdem do protisvahu, nácvik oblouků či lyžařský výlet, byla na programu také celá řada přednášek. Přednášky i výcvik byly plánovány pro muže a ženy odděleně.[119] Orelský lyžařský sport získal 150 nových instruktorů (112 mužů a 38 žen). Ti ale již nabyté poznatky nestihli

[115] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Zápis o schůzi župních náčelníků a náčelnic, která se konala 22. listopadu 1947 v 17 hod. v zasedací síni Typosu v Brně.

[116] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Plány orelské lehké atletiky na rok 1948.

[117] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Zápis o schůzi župních náčelníků a náčelnic, která se konala 22. listopadu 1947 v 17 hod. v zasedací síni Typosu v Brně.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Zápis o schůzi náčelnické rady, konané 13. prosince o 17 hod. v ústřední kanceláři Čsl. Orla.

[118] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápis o schůzi náčelnické rady mužů Čsl. Orla, která se konala 6. září 1947 v 21 hod. v ústřední kanceláři Čsl. Orla.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 13, Tisková orelská služba 1946–48, Tisková orelská služba, dne 12. ledna 1948.

[119] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 6, lyžařské kursy 1947–48, Program členského kurzu pro vedoucí zimní rekreace v Čsl. Orlu, pořádaného ve dnech 26. 12. 1947 – 1. 1. 1948 ve St. Městě pod Sněžníkem.

v praxi uplatnit. Ani plánované mistrovství Čsl. Orla v lyžování se koncem února 1948 neuskutečnilo.[120]

Přesto lze říci, že Čsl. Orel po skončení 2. světové války velice dbal na to, aby opět vyškolil dostatečný počet kvalitních tělovýchovných vedoucích. Tomu také odpovídaly poměrně často pořádané kurzy. Koncem roku 1947 čítal 590 zkušených vedoucích a instruktorů. Celkem se v roce 1947 zúčastnilo kurzů pořádaných Čsl. Orlem okolo 650 posluchačů. Kromě svých kurzů však Čsl. Orel poměrně hojně obsazoval i kurzy státní, které byly v této době organizovány Ministerstvem školství a osvěty. Na nich měl Čsl. Orel v rámci všech tělovýchovných spolků většinou jedno z nejpočetnějších zastoupení. Náčelnická rada se však domnívala, že by tato čísla měla být v následujících letech vyšší.[121]

Pro rok 1948 se v Čsl. Orlu připravovaly kurzy zimní a letní rekreace, výchovy v přírodě a školení pro rozhodčí lehké atletiky, gymnastiky, rytmiky, národních tanců a basketbalu.[122] Dále byl připravován lyžařský instruktorský kurz,[123] kurzy táboření,[124] kurzy pro vedoucí žáků, dorostenců a mužů, dva až tři kurzy pro roz-

Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Zápis o schůzi náčelnické rady, konané dne 10. ledna 1948 v 17 hod. v ústřední kanceláři Čsl. Orla.

[120] :: WWW.OREL.CZ. (b.r.). Dostupné 1. říjen 2015, z http://www.orel.cz/?ukaz=hostynska_pouty_1947.

[121] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 13, Tisková orelská služba 1946–48, Žádost o zveřejnění zpráv Tiskovou orelskou službou, dne 4. prosince 1947.

[122] Pro pozvednutí lehké atletiky v Čsl. Orlu mělo přispět, že pro rok 1948 bylo náčelnickou radou požadováno, aby každá župa vyškolila 15 lehkoatletických instruktorů a 15 rozhodčích.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Zápis o schůzi župních náčelníků a náčelnic, která se konala 22. listopadu 1947 v 17 hod. v zasedací síni Typosu v Brně.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Zápis o schůzi náčelnických rad, mužů a žen, které se konaly v táboře župy Dr. J. Sedláka v Jedovnicích v době od 1. srpna do 9. srpna 1947.

[123] Tento kurz, který byl určen pro lyžařské instruktory a vyspělé závodníky, chtěl Čsl. Orel pořádat ve dnech 22. až 29. února 1948. Místem jeho konání měl být Svatý Petr u Špindlerova Mlýna. Na kurz se přihlásilo více jak 30 zájemců. Kurz se ale již neuskutečnil.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Zápis o schůzi náčelnické rady, konané 13. prosince o 17 hod. v ústřední kanceláři Čsl. Orla.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Zápis o schůzi náčelnických rad, konané 14. a 15. února 1948 v Ústředí Čsl. Orla, Brno, Veveří 6.

[124] Mezi místa, o kterých se uvažovalo, patřila Jedovnice, Jemnice, tábor Brynychovy a Šrámkovy župy či tábor jednoty Jihlava.

hodčí a kurz pro přípravu orelských nářaďových závodníků. K jejich zrealizování ale již nedošlo.[125]

13.2 Závody

Nedlouho po skončení druhé světové války se snažil Čsl. Orel navázat na své závody, které dříve každoročně pořádal. Kromě nich však začal v roce 1945 pořádat také soutěže nové, mezi které patřil např. Memoriál Vojtěcha Jílka v pětiboji.[126] Závodili v něm jednotlivci a družstva tvořená 3–5 soutěžícími, přičemž se do konečného bodování započítávaly pouze tři nejlepší výsledky. Prvním z větších srazů Čsl. Orla po obnovení činnosti ale byly Svatováclavské hry v Přerově pořádané na podzim roku 1945.[127] Na počátku roku 1946 chtěl Čsl. Orel uspořádat ústřední lyžařské závody. Ty však musel nakonec kvůli nepříznivým sněhovým podmínkám odvolat.[128]

Župní cvičitelské sbory Čsl. Orla byly vedením organizace požádány, aby pro rok 1946 připravily župní závody, a to především ve sportovních odvětvích, pro které plánovalo vypsat závody také ústředí Čsl. Orla. To se týkalo lehké atletiky, lyžování a volejbalu. Naopak veřejná vystoupení žup měla být v tomto roce spíše výjimkou, neboť úkolem žup pro tento rok mělo být spíše rozvíjení tělesné výchovy a sportu v jednotlivých jednotách s případnou přípravou župní tělovýchovné akademie.[129] V župách se tak opět rozběhly soutěže v lehké atle-

[125] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Zápis o schůzi náčelnických rad Čsl. Orla, která se konala 11. října 1947 v 17. hod. v ústřední kanceláři Čsl. Orla.

[126] Jílkův memoriál v pětiboji se skládal z následujících disciplín: 100 m, skok vysoký, vrh koulí, skok daleký a 400 m. Probíhal vždy ve středisku župy Františka Sušila v Brně. Byl jakousi upomínkou na zavražděného náčelníka Čsl. Orla Vojtěcha Jílka. Pětiboj byl zvolen z toho důvodu, že v něm Vojtěch Jílek v roce 1930 zvítězil na mezinárodních závodech UIOCEP v Antverpách.

[127] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 10, Tělesná výchova v župách a okrscích 1947, Memoriál br. Dr. Vojtěcha Jílka v pětiboji.

[128] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 13, Tisková orelská služba 1946–48, Orelská župa kard. Bauera, Valašské Meziříčí, Oběžník č. 3.–cvičitel. sbor, dne 4. dubna 1947.

[129] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 1, Zápisy ze schůzí ústřední rady 1938–1947, Ze zprávy Dra Slavotínka.

tice, volejbalu, stolním tenisu a gymnastice, méně pak v basketbalu, házené či plavání.[130]

Řada žup přikládala velký význam především lehké atletice. Uspořádaly tak nemálo vyhledávacích závodů, od kterých si slibovaly nárůst členské základny. Kromě nich probíhaly v župách v letech 1946 a 1947 také župní závody.[131] Jednotlivé župní lehkoatletické soutěže byly v mnoha ohledech hlavně přípravou na blížící se velkou lehkoatletickou akci.[132]

Tou byly v pořadí již XII. ústřední závody Čsl. Orla v lehké atletice, které proběhly ve dnech 5. a 6. července 1946 na stadionu jednoty Brno III. Jejich přípravou byl pověřen Bartoloměj Kameník a Jan Němec, kteří patřili mezi členy

[130] Např. středočeská orelská župa Pospíšilova organizovala v neděli 28. dubna 1946 své mistrovství ve stolním tenisu. Soutěžilo se v kategoriích: muži jednotlivci – I. a II. třída, ženy jednotlivkyně, muži čtyřhra, ženy čtyřhra a smíšená čtyřhra. V každé ze skupin obdrželi tři nejlepší hráči čestné ceny. Nejlepší z nich se navíc mohl pyšnit titulem mistra župy pro rok 1946.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 10, Výkaz o činnosti žup 1945–47, PROPOZICE mistrovství Pospíšilovy župy ve stolním tenisu pro rok 1946.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 10, Výkaz o činnosti žup 1945–47, Program tělovýchovné činnosti cvičitelského sboru mužů župy Františka Sušila v Brně za rok 1946.

[131] Velehradská župa např. pořádala dne 15. září 1946 župní lehkoatletické závody žen a dorostenek v Uherském Brodě. Ty se sice měly původně konat již 25. srpna 1946, ale kvůli jiné naplánované akci byly odloženy. Dne 22. září 1946 organizovala Velehradská župa pětiboj mužů a čtyřboj dorostenců.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 9, Velehradská 1945–48, zápis o třetí schůzi župního cvičitelského sboru Slovácké orelské župy Velehradské, konané 10. srpna 1946 v Lidovém domě v Uh. Hradišti.
V červnu 1946 je pak pořádala středočeská Pospíšilova župa. Jednotliví soutěžící získávali, kromě titulů mistra župy, také body pro svou jednotu. Za vítězství v disciplíně bylo pět bodů, za druhé místo tři, za třetí dva a za čtvrté jeden bod. Mistrem župy se pak stala ta jednota, která získala nejvíce bodů. V případě shody rozhodoval počet prvních, druhých a třetích míst. Soutěžilo se v hladkých běžích na 100, 200, 400, 800, 1 500 a 3 000 metrů, v překážkovém běhu na 200 metrů, v hodu diskem a oštěpem, vrhu koulí, skoku dalekém, vysokém a o tyči, trojskoku a rozestavném běhu na 4× 100 metrů. Kromě toho pořádala župa v červnu 1946 obdobné závody, ale pro kategorii dorostenců.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 10, Tělesná výchova v župách a okrscích 1947, Propozice k lehkoatletickému mistrovství mužů orelské župy Pospíšilovy pro rok 1946.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 10, Tělesná výchova v župách a okrscích 1947, Propozice župních lehkoatletických závodů dorostenců orelské župy Pospíšilovy pro rok 1946.

[132] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 8, Křížkovského 1945–48, Slezská orelská župa Pavla Křížkovského v Opavě, ORELSKÉ ZPRÁVY čís. 4, dne 22. května 1947.

náčelnické rady Čsl. Orla.[133] Tohoto prvního poválečného ústředního sportovního podniku se však zúčastnili pouze orlové z moravských žup.[134] Celá tato akce se konala za značného zájmu diváků a hezkého počasí. Celkem se na ní představilo 85 závodníků z 10 žup, které v 9:30 přivítal Rostislav Slavotínek. Ten zde také zavzpomínal na minulé ročníky, a zvláště jejich účastníky, kteří se XII. lehkoatletického mistrovství nedožili. Následovalo vztyčení státní vlajky a hraní hymny. Poté se již rozběhly samotné závody (viz příloha 467, 468). Kromě závodu mužů zde probíhaly také soutěže mladšího (14–15 let) a staršího (16–18 let) dorostu.[135] Vítězové byli za zvuku fanfár prohlášeni za mistry Čsl. Orla pro rok 1946. Kromě toho však muži sbírali body pro svou župu. Župy spolu totiž opět soutěžily o Šrámkův putovní stříbrný věnec (viz příloha 469, 470). Ten by v tuto chvíli získala župa Sušilova (103 bodů) před župou Velehradskou (66 bodů) a Sedlákovou (42 bodů). V kategorii dorostenců si nejlépe vedla Sedlákova župa (157 bodů), kterou stíhala župa Šrámkova (67 bodů) a Kadlčákova (48 bodů). Na závěr celé akce proběhl slavnostní nástup, vyhlášení pořadí žup, stáhnutí státní vlajky a hraní hymny.[136]

Ústřední soutěž v pódiových vystoupeních žen se roku 1946 konala za účasti 17 družstev. Soutěžící zde nejprve uvítala náčelnice orlic Ludmila Hudečková, která ve svém proslovu připomněla důležitost konání této akce. Družstva mohla získat maximálně 90 bodů. Fakt, že všechna získala více jak dvě třetiny možných bodů, svědčí jednak o vyrovnanosti celé soutěže a jednak o tom, že sbor rozhod-

[133] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Zápis o schůzi Náčelnické Rady mužů i žen v sobotu 11. května 1946 v Brně, Veveří č. 6 /Ústředí/.

[134] Obecně lze tvrdit, že se Čsl. Orel v Čechách obnovoval o poznání pomaleji než na Moravě. Činnost některých jednot nebyla dokonce obnovena vůbec.
Vejvar, S. (2014). *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika), s. 373.

[135] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 9, Urbanova 1945–48, Zápis o schůzi Župní rady, která se konala dne 14. září 1946 o 14. hod. v sekretariátě Čs. strany Lidové v Kroměříži.

[136] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 5, XII. mistrovství 1946, Mistrovství Čsl. Orla v lehké atletice 1946.
Národní obroda: ústřední orgán Československé strany lidové, II., 1946, č. 154, s. 6.
Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVII., 1946, č. 2, s. 25.

čích neměl lehké rozhodování. První místo obsadila jednota z Líšně, která získala plných 90 bodů.[137]

Čsl. Orel ale také naplánoval na rok 1946, a to konkrétně na dny 24. a 25. srpna, mistrovství mužů ve volejbalu. Mistrovství žen ve volejbalu se mělo naopak odehrát ve dnech 15. a 16. září. Místem jejich konání měly být původně Pardubice. V obou případech ale došlo ke změně.[138] Své IX. ústřední závody ve volejbalu mužů pořádal Čsl. Orel pro své členstvo ve dnech 7. a 8. září 1946, a to v Troubkách. Organizovala ho místní jednota, které byl náčelnickou radou zaslán za obětavou práci děkovný dopis. Na tyto závody se však zájemci museli nejprve probojovat, a to v župních a krajských mistrovstvích. Jednotlivé župy byly rozděleny na čtyři kraje, ve kterých měly do 11. srpna odehrát vyřazovací turnaj. Z každého kraje pak postoupily dva nejlepší týmy.[139] Do Troubek u Přerova, kde se mistrovství konalo, se ale nakonec sjelo pouze sedm družstev, které v den zahálení přivítal za náčelnickou radu Čsl. Orla před vztyčenou státní vlajkou Jan Němec. Utkání probíhala po oba dny. Celkovým vítězem se stala župa Brynychova (jednota Černilov), která zde získala 6 bodů. O bod za ní skončila Sušilova župa (Jundrov), která si ovšem tímto umístěním zajistila zisk Šrámkova putovního stříbrného věnce. Třetí místo vybojovali se 4 body volejbalisté Urbanovy župy (Kroměříž).[140]

[137] Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVII., 1946, č. 7, s. 120–121.

[138] Volejbalové turnaje Čsl. Orla se v této době potýkaly s problémem velkého nedostatku rozhodčích a vedoucích. Z tohoto důvodu bylo rozhodnuto o uspořádání ústředního a také župních kurzů pro výchovu budoucích vedoucích volejbalu. O volejbal však byl zájem především mezi muži. Ústřední volejbalový turnaj orlic pro rok 1946 byl také kvůli tomu zrušen, neboť se na něj přihlásila pouze tři družstva.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Zápis schůze náčelnické rady mužů i žen společně s instruktory stát. kursů v Koutech a Padolí, konané ve dnech 5.–6. října 1946 v místnostech ústřední kanceláře v Brně, Veveří 6.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 10, Tělesná výchova v župách a okrscích 1947, Program tělovýchovné činnosti na rok 1946.

[139] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Zápis o schůzi Náčelnické Rady mužů i žen v sobotu 11. května 1946 v Brně, Veveří č. 6 /Ústředí/.

[140] Další místa obsadily župy Šrámkova (Troubky), Velehradská (Staré Město), Kosmákova (Luka) a Kadlčákova (Kozlovice).
Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVII., 1946, č. 5, s. 61.

Tento roku také vyzvalo vedení náčelnické rady Čsl. Orla jednotlivé jednoty, aby se v Praze zúčastnily chodeckého závodu „Pochod národů 1946“, pořádaného Československým chodeckým svazem.[141] V tomto závodě se nejlépe z orelských jednot umístila jednota Slavkov u Brna, která byla odměněna cenou *Lidové demokracie*. V roce 1946 také uspořádalo 27 jednot své vlastní chodecké závody, kterých se ve třech kategoriích zúčastnilo celkem téměř 1 000 soutěžících. Ti soutěžili na trasách 10 (muži), 5 (ženy, dorost 15–17 let) a 2,5 (žactvo 10–14 let) kilometru. Přesný seznam jednot a počet jejich soutěžících byl rovněž Čsl. Orlem zaslán Československému chodeckému svazu.[142] Výsledky se totiž započítávaly do mezinárodního chodeckého utkání Československo – Dánsko – Norsko – Švédsko.[143] Tento druh závodů však nebyl v Čsl. Orlu běžný.

V Čsl. Orlu si však v této době vydobyl velikou popularitu stolní tenis, ve kterém orelští hráči sbírali úspěchy jak doma, tak i v cizině. Nejlepším orelským družstvem byla bezesporu jednota Praha III,[144] která byla 5. prosince 1946 v Praze na Střeleckém ostrově schopna porazit rakouský národní tým. Jednalo se o vůbec první orelské mezinárodní utkání ve stolním tenise.[145] Tento výsledek byl velice potěšující, neboť Rakušané nebyly v roce 1946 dosud poraženi, a to měli již za sebou několik mezinárodních utkání.[146] Náčelnická rada tak navrhovala, aby Čsl. Orel začal vypisovat také ústřední závody ve stolním tenisu.

[141] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Zápis o schůzi Náčelnické Rady mužů i žen v sobotu 11. května 1946 v Brně, Veveří č. 6 /Ústředí/.

[142] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 13, Tisková orelská služba 1946–48, Josef Jurák Tiskové orelské službě, dne 29. dubna 1947.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 5, Chodecké závody 1946, Jednota Čsl. Orla Dolní a Horní Sloupnice Ústředí Čsl. Orla Brno, dne 2 června 1946.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 5, Chodecké závody 1946, Čsl. Orel Československému chodeckému svazu, dne 5. června 1946.

[143] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 5, Chodecké závody 1946, Výsledky chodeckých závodů konaných dne 22. května 1946 v Holešově.

[144] Výborně se ale prezentovala také malostranská jednota.
Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVII., 1946, č. 6, s. 70.

[145] K utkání proti rakouskému národnímu týmu nastoupili orlové ve složení: Václav Tereba, Kulík, Preissig a exhibičně i Marie Zelenková. Všichni mužští orelští zástupci ve svých úvodních utkáních nad rakouskými soupeři zvítězili. Marie Zelenková naopak v exhibici prohrála. Poté se konaly další tři mužské dvouhry, ve kterých Čsl. Orel dosáhl na další dvě vítězství. Jedinou porážku tak musel skousnout Preissig.

[146] Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVII., 1946, č. 7, s. 117–118.

Na jaře 1947 bylo na schůzi předsednictva Čsl. Orla schváleno pořádání nářaďových závodů, a to ve dnech 12. a 13. dubna 1947, dále nominace družstev na nářaďové závody čsl. škol v Brně, které se konaly ve dnech 2. a 3. dubna 1947, a nominace družstev na mistrovství škol v košíkové, které se pořádalo v Brně ve dnech 6. a 7. dubna 1947.[147]

Na mistrovství světa ve stolním tenise, které se v březnu 1947 konalo v Paříži, odcestovalo i pět členů Čsl. Orla. Byli jimi Václav Tereba, Květa Hrušková a Marie Zelenková z jednoty Praha III, Ladislav Štípek z jednoty Praha Žižkov a Eliška Fürstová z Prahy II. Ovšem i další dva členové reprezentačního týmu – Bohumil Váňa a Adolf Šlár, kteří zde získali zlaté medaile, byli odchovanci Čsl. Orla. Ti však již v tuto dobu nebyli příslušníky žádné jednoty. Dříve ale patřili do jednoty z Vršovic. Nedlouho po tomto mistrovství se konal v Londýně mezinárodní turnaj, který se stal již poměrně jasnou záležitostí Čsl. Orla. Václav Tereba totiž nejprve porazil v semifinále mistra světa Bohumila Váňu a následně ve finále zvítězil nad Čechem Ivanem Andreadisem.[148]

Ve dnech 12. a 13. dubna 1947[149] byly v Brně uspořádány vyhledávací závody na nářadí, které pořádala ústřední náčelnická rada mužů, a to jako vůbec první závody tohoto druhu po druhé světové válce.[150] V 17 hodin se závodníci shromáždili v tělocvičně jednoty Brno III, kde se nejprve podrobili lékařské prohlídce. Vlastní závod se konal v Katolickém domě v Brně-Husovicích, Vranovská č. p. 93.[151] Každý závodník se musel před začátkem soutěže, která začínala v 8:30, prokázat orelskou legitimací nebo potvrzením jednoty o členství a zaplacených příspěvcích. Ústředí proplatilo každé župě cestovné pro pět závodníků. Pokud jich chtěla

[147] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Zápis o schůzi župních náčelníků a náčelnic, která se konala 22. listopadu 1947 v 17 hod. v zasedací síni Typosu v Brně.

[148] Národní obroda: ústřední orgán Československé strany lidové, III., 1947, č. 54, s. 6.
Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVIII., 1947, č. 6, s. 70.

[149] Časopis *Orel* nesprávně uvedl datum 19. a 20. dubna 1947.

[150] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 13, Tisková orelská služba 1946–48, Orelské zprávy, dne 14. dubna 1947.

[151] Jednotlivá nářadí soudcovali: hrazda – Vilém Srovnal, kůň na šíř – Bohuslav Koukal, bradla – Jakub Drkal, kruhy – Gabriel Tichý, přeskok – Bartoloměj Kameník, prostná – Pavel Dědičík.

župa vyslat více, bylo to na její vlastní náklady. Vrchním pořadatelem závodů byl Rostislav Slavotínek, kterému dělal zástupce František Dofek. Pro nejlepší tři závodníky byly připraveny ceny.[152] Ve vyšším oddělení závodilo 6 a ve středním 32 soutěžících (viz příloha 471).[153]

V roce 1947 volně navazoval na „Pochod národů 1946“ závod „Pochod míru 1947“. Pod záštitou Ministerstva obrany, Ministerstva školství a osvěty a Svazu brannosti ho opět organizoval Československý chodecký svaz, a to ve dnech 4. května až 1. června 1947. Náčelnická rada Čsl. Orla vyzývala všechny jednoty, aby se ho v co nejhojnějším počtu zúčastnily a předstihly tak značný počet účastníků z roku 1946.[154]

XIII. mistrovství Čsl. Orla v lehké atletice, které se konalo podle řádů ČAAU, mělo podle původního plánu Čsl. Orla proběhnout v Brně – Králově Poli na hřišti Moravské Slavie ve dnech 26. a 27. července 1947.[155] Ředitelem a vrchním rozhodčím byl jmenován Rostislav Slavotínek, vrchním pořadatelem Bartoloměj Kameník.[156] Závody nakonec proběhly, stejně jako o rok dříve, na hřišti jednoty Brno III. Všichni závodníci, kterých se zde představilo 158, poprvé nastoupili na hřiště v sobotu 26. července v 17:00, kdy byla vztyčena státní vlajka a hrána hymna. Soutěžící zde uvítal Rostislav Slavotínek, který také závody oficiálně zahájil. Kromě individuálních soutěží zde probíhalo i utkání družstev, kde mohli získat jednotlivci podle umístění 10, 6, 4, 3, 2 nebo 1 bod a štafety 10, 6, 4, nebo

[152] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnické rady mužů 1946–47, Zápis o schůzi náčelnické rady mužů Čsl. Orla, konané dne 29. a 30. března 1947 v ústřední kanceláři Čsl. Orla v Brně, Veveří 6.

[153] Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVIII., 1947, č. 7, s. 84.

[154] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 13, Tisková orelská služba 1946–48, Josef Jurák Tiskové orelské službě, dne 29. dubna 1947.

[155] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnické rady mužů 1946–47, Zápis o schůzi náčelnické rady mužů Čsl. Orla, konané dne 29. a 30. března 1947 v ústřední kanceláři Čsl. Orla v Brně, Veveří 6.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 6, Kurs pro vedoucí žáků 1947, Program ústředních závodů a kursů mužských v roce 1947.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnické rady mužů 1946–47, Zápis o schůzi náčelnické rady mužů Čsl. Orla, která se konala 6. září 1947 v 21 hod. v ústřední kanceláři Čsl. Orla.

[156] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Náčelnická rada Československého Orla, Brno, Veveří 6, dne 1. července 1947.

2 body. Docílené výsledky se započítávaly do závodu o Šrámkův putovní stříbrný věnec.[157]

Poté se již rozběhly samotné soutěže mužů a staršího dorostu. Muži soutěžili v běžích na 100 m, 400 m, 800 m, 1 500 m, 5 000 m, 200 m překážek a v rozestavném běhu na 4× 100 m. K tomu se snažili dosáhnout dobrých výsledků ve skoku dalekém, vysokém a o tyči, vrhu koulí a hodu diskem a oštěpem. Starší dorost (17–18 let) soutěžil v běžích na 100 m, 1 200 m, v rozestavném běhu na 4× 100 m, skoku vysokém, dalekém a o tyči, vrhu koulí a hodu oštěpem. O toto mistrovství však nebyl mezi orelskými atlety očekávaný zájem, a to přesto, že jej obeslalo jedenáct žup. Přesto zde bylo k vidění několik slušných výkonů (viz příloha 472–474).[158] V soutěži žup kategorie mužů zvítězila suverénním způsobem Sušilova župa, která vybojovala 127 bodů. Druhé místo obsadila Sedlákova župa se 44 body. Na třetím místě se umístila Kadlčákova župa, jejíž atleti si připsali 31 bodů. V kategorii starších dorostenců zvítězila Sedlákova župa (60 bodů) před župami Velehradskou (52 bodů) a Klapilovou (30 bodů). Na závěr celé akce proběhl nástup závodníků a snětí státní vlajky.[159]

Vedení Čsl. Orla tento rok také požádalo Ministerstvo školství a osvěty o zaslání putovní ceny pro nejlepšího orelského cvičence na nářadí.[160] Kromě toho, že vedení Čsl. Orla žádalo o věnování cen pro vítěze nějaké sportovní akce, bylo

[157] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 4, Sportovní odbor 1946–47, Propozice k XIII. mistrovství Čsl. Orla v lehké atletice.

[158] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 5, Mistrovství v leh. atletice 1947, Ros. Slavotínek a Bart. Kameník župním náčelníkům a vedoucím lehké atletiky, dne 22. července 1947.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 5, Mistrovství v leh. atletice 1947, XIII. mistrovství Čsl. Orla v lehké atletice, pořádané v Brně ve dnech 26. a 27. VII. 1947, Muži: běh 100 m.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 5, Mistrovství v leh. atletice 1947, XIII. mistrovství Čsl. Orla v lehké atletice 1947, Muži: běh 400 m.
Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVIII., 1947, č. 14, s. 192.

[159] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 13, Tisková orelská služba 1946–48, Mistrovství Čsl. Orla v lehké atletice.
Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVIII., 1947, č. 15, s. 207.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 5, Mistrovství v leh. atletice 1947, Ros. Slavotínek a Bart. Kameník župním náčelníkům a vedoucím lehké atletiky, dne 22. července 1947.

[160] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 1, Zápisy ze schůzí předsednictva 1945–1948, Pořad jednání schůze Čsl. Orla, konané dne 2. dubna 1947.

o takovéto gesto samo také několikrát požádáno. Žádala ho například ČAAU, která pořádala ve dnech 2. a 3. srpna 1947 lehkoatletické závody. Čsl. Orel žádost projednal a souhlasil se zakoupením ceny v hodnotě 1 000 Kčs, kterou měl předat nejlepšímu oštěpaři těchto závodů Bartoloměj Kameník. Společně s ním byl vyslán na tyto závody Josef Haferník z Nového Hrozenkova, který se právě zmíněných oštěpařských závodů zúčastnil.[161]

Ve dnech 30. a 31. srpna 1947 se v Jihlavě uskutečnilo X. mistrovství mužů Čsl. Orla ve volejbalu (viz příloha 475). Toho se zúčastnila celá řada kvalitních družstev. Celkem zde o titul soutěžilo 15 týmů. Ty byly rozděleny do tří skupin, ze kterých do finálové skupiny postoupila vždy dvě nejlepší mužstva. Vítězem se stala jednota Praha II, i když její vítězství bylo zřejmě největším překvapením turnaje. Jednalo se však o vítězství zcela zasloužené, protože jednota Praha II neztratila v turnaji ani set. Na dalších místech se umístily týmy Červilov, Brno-Jundrov, Luka nad Jizerou, Kroměříž a Opava-Kateřinky. Po odehrání turnaje, ve kterém se všechny zápasy hrály na dva vítězné sety, bylo jasné, že volejbal již napevno zakořenil v orelských jednotách. Řada účastníků si dokonce přivezla na turnaj své fanoušky. Celkem se jich tu sešlo okolo 700.[162]

Dne 7. září 1947 uspořádal Čsl. Orel v Brně lehkoatletické utkání mezi výběry západní a východní Moravy. Důvodem k jeho uspořádání byl fakt, že vedení Čsl. Orla chtělo po velice zdařilém XIII. mistrovství v lehké atletice uspořádat ještě jednu velkou lehkoatletickou akci. Toto utkání, které bylo nazváno VÝCHOD – ZÁPAD,[163] proběhlo na hřišti jednoty Brno III. Čsl. Orel na toto

[161] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 1, Zápisy ze schůzí předsednictva 1945–1948, Zápis ze schůze předsednictva Čsl. Orla dne 30. VII. 1947 v Brně, Veveří 6.

[162] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnické rady mužů 1946–47, Zápis o schůzi náčelnické rady mužů Čsl. Orla, která se konala 6. září 1947 v 21 hod. v ústřední kanceláři Čsl. Orla.
Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVIII., 1947, č. 15, s. 206.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 13, Tisková orelská služba 1946–48, Blíže neoznačený dokument Tiskové orelské služby, dne 26. července 1947.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 13, Tisková orelská služba 1946–48, Blíže neoznačený dokument Československého Orla, Brno, Veveří 6.

[163] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 1, Zápisy ze schůzí předsednictva 1945–1948, Zápis o druhé schůzi předsednictva Čsl. Orla IX. období, dne 20. srpna 1947 v Salonku Besedního domu v Brně.
Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVIII., 1947, č. 15, s. 208.

utkání lákal diváky tím, že se zde mělo mj. představit několik vynikajících atletů, mezi kterými nechyběl ani několikanásobný mistr republiky v přespolních bězích a běhu na 3 000 metrů překážek – Bohumil Kosour (viz příloha 476, 477),[164] československý mistr v desetiboji (1936), pětiboji (1938) a běhu na 400 metrů překážek (1942) Štěpán Hrstka či trenér Emila Zátopka Jan Haluza.[165] Utkání ovládlo družstvo Západu, a to rozdílem 20 bodů (viz příloha 478).[166]

Také pro orlice bylo v roce 1947 uspořádáno VII. ústřední volejbalové mistrovství (viz příloha 479, 480). To se konalo v Hradci Králové, a to dne 21. září. Na něm soutěžilo 10 nejlepších ženských orelských týmů – vítězky jednotlivých župních mistrovství. VII. ústřední volejbalové mistrovství se hrálo podle pravidel ČVS a na dva vítězné sety.[167] Účastnily se ho volejbalistky z Bauerovy, Brynychovy, Kadlčákovy, Kosmákovy, Metodějovy, Pospíšilovy, Sušilovy, Šrámkovy, Urbanovy a Velehradské župy. Družstva byla rozdělena do dvou skupin, z nichž do dalších bojů postupovaly pouze tři nejlepší týmy.[168] Po vylučovacích bojích bylo vybráno šest družstev, která se utkala o mistrovský titul. Ten nakonec vybojovala župa Pospíšilova, která v turnaji neztratila ani set a která tak získala

Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Zápis o schůzi náčelnických rad Čsl. Orla, která se konala 6. září 1947 v 17 hod. v ústřední kanceláři Čsl. Orla.

[164] Bohumil Kosour byl také mistr republiky v přespolním běhu (1941 a 1942), v běhu na 3 000 metrů překážek (1943 a 1945), běhu na 5 000 metrů (1943) a v lesním běhu (1945). V roce 1947 se stal také „Mistrem ČSR v jízdě na lyžích“, když ve sdruženém závodu nejprve vyhrál běh na 18 kilometrů a poté třemi skoky dlouhými 41, 43 a 43,5 metru své prvenství potvrdil.
Dne 18. února 2018, http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=3848.
Naše cesta: Týdeník pro tělesnou výchovu, roč. 1947, č. 9, s. 8.
Jirka, J. (2000). *Kdo byl kdo v české atletice.* Praha: Olympia, s. 86.

[165] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 13, Tisková orelská služba 1946–48, Blíže neoznačený dokument Čsl. Orla určený pro Tiskovou orelskou službu.

[166] Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVIII., 1947, č. 16, s. 218.

[167] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 13, Tisková orelská služba 1946–48, Žádost o zveřejnění zpráv Tiskovou orelskou službou, dne 17. září 1947.
Pospíšilova župa např. odehrála župní volejbalové mistrovství dne 7. září 1947 na hřišti jednoty Praha-Nusle.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 4, Sportovní odbor 1946–47, R. Winterová ženskému cvičitelskému sboru.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 4, Sportovní odbor 1946–47, Propozice na volleybalové mistrovství žen středočeské župy Ing. B. Pospíšila.

[168] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 13, Tisková orelská služba 1946–48, Ústředí Čsl. Orla, dne 23. září 1947.

plaketu a putovní pohár M. Šmokové. Na dalších místech se umístily hráčky z žup Urbanovy, které tím získaly pohár, Sušilovy, které obdržely míč, který do soutěže věnovala Brynychova župa, Metodějovy, Brynychovy a Kosmákovy.[169]

Bohužel nelze tvrdit, že by stejné popularity jako volejbal dosahoval také basketbal. Náčelnická rada proto žádala jednotlivé župy o vypsání jednodenních či dvoudenních kurzů basketbalu, o uspořádání župních turnajů a zaslání informací, v kolika jednotách se basketbal hraje a kolik členů již absolvovalo zkoušky pro basketbalové rozhodčí. Dne 14. března 1947 pak byl v Brně odehrán ústřední turnaj Čsl. Orla v basketbalu.[170]

Ve dnech 29. a 30. listopadu 1947 proběhla v tělocvičně brněnského Cyrilometodějského gymnázia a divadle Reduta orelská soutěž v pódiových sestavách, ve které soutěžila 4–12členná družstva cvičenek. Ta zde předváděla volnou a předepsanou skladbu, jejíž délka přesahovala vždy tři minuty. Celá soutěž, kterou každoročně pořádala náčelnická rada žen Čsl. Orla, byla rozdělena na čtyři části, z nichž se každá hodnotila samostatně:

1. tanec, rytmika (sestavy výrazové a dramatické)
2. gymnastika a prostná
3. cvičení s náčiním
4. cvičení na nářadí

Nakonec se však cvičilo pouze ve třech skupinách, protože do skupiny gymnastika a prostná se nikdo nepřihlásil. Této soutěži často předcházely župní pódiové soutěže, na kterých se předváděla povinná sestava a vybíraly prvky do volné sestavy.[171] Samotné soutěži předcházely zkoušky v tělocvičně Cyrilometodějského gymnázia. O den později pak byla vybírána nejlepší družstva, která své sestavy

[169] Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVIII., 1947, č. 15, s. 218.

[170] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Výzva o provádění košíkové v župách, dne 21. října 1947.

[171] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 4, Sportovní odbor 1946–47, R. Winterová ženskému cvičitelskému sboru.

předvedla odpoledne na akademii[172] v brněnském divadle Reduta.[173] V první skupině zvítězila jednota Líšeň před jednotami Křenovice a Orlová. Celkem soutěžilo jedenáct družstev. Třetí skupinu ovládla jednota Jevíčko před Uherským Brodem a Hradcem Králové. Do této skupiny se přihlásilo pět družstev. V poslední skupině, ve které soutěžila pouze dvě družstva, vyhrála jednota Kroměříž, která cvičila na bradlech. Druhé místo obsadily cvičenky z Prahy-Vršovic, a to za své cvičení na kladině. Těmito podniky byla pro rok 1947 ukončena bohatá tělocvičná a sportovní činnost orelských žen.[174]

Na schůzi župních náčelníků a náčelnic, která proběhla ve druhé polovině listopadu 1947, referoval Bohuslav Koukal o plánovaných lyžařských závodech Čsl. Orla, které měly proběhnout ve dnech 26. prosince 1947 až 1. ledna 1948 ve Starém Městě pod Sněžníkem, lehkoatletických závodech, které měly být uspořádány 26. června 1948 v Kroměříži a plaveckých závodech, které měly proběhnout 11. července 1948 v Hradci Králové. Kromě toho zmiňoval důležitost orelské slavnosti v Praze roku 1949, a zároveň navrhoval, aby všechny orelské župy a jednoty před touto slavností uspořádaly obecné závody.[175]

Také náčelnická rada žen připravovala koncem roku 1947 několik sportovních akcí, které měly proběhnout v následujícím roce. Mezi nimi byly např. lyžařské závody, které byly naplánovány na 31. ledna a 1. února 1948, turnaj v basketbalu, jehož termínem byl zvolen 14. březen, či závody ve volejbalu, které měly být uspořádány 26. června. Kromě toho měly jednotlivé župy uspořádat závody v plavání.

Pro rok 1948 bylo rovněž náčelnickou radou Čsl. Orla navrženo, aby každá jednota uspořádala žákovské a dorostenecké lehkoatletické závody. Žádný orel-

[172] O jakou konkrétní akademii se jednalo, bohužel pramen neuvádí.

[173] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 5, Pódiové soutěže žen 1947, Helena Nezvalová–Mlčochová a Marie Kubíčková Náčelnické radě žen Československého Orla, dne 13. listopadu 1947.

[174] Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVIII., 1947, č. 19–20, s. 277.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 13, Tisková orelská služba 1946–48, Náčelnická rada žen Čsl. Orla Tiskové orelské službě, dne 1. prosince 1947.

[175] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Zápis o schůzi župních náčelníků a náčelnic, která se konala 22. listopadu 1947 v 17 hod. v zasedací síni Typosu v Brně.

ský atlet, který byl registrován v jiném klubu, se navíc nesměl orelských závodů zúčastnit. Další z připravovaných lehkoatletických utkání pro rok 1948 měl být zápas Čechy – Morava – Slovensko.[176]

Ve dnech 31. ledna a 1. února se v Novém Městě na Moravě měly konat ústřední lyžařské závody, které by byly otevřeny pro ženy a muže, dorostenky a dorostence. Soutěžící se tak zde měli utkat např. (podle věkové kategorie) v běhu na 18, 10 a 6 km, běhu tříčlenných hlídek na 10 km či skocích.[177] Na tuto akci měly navázat ve dnech 28. a 29. února lyžařské přebory Čsl. Orla mužů a dorostenců ve sjezdu, slalomu a alpské kombinaci.[178] Závody však proběhly jindy a jinde.

Začátkem roku 1948 tak uspořádal Čsl. Orel poslední velké lyžařské závody, a to ve Svatém Petru u Špindlerova Mlýna. Ty se zde uskutečnily během posledních tří dní lyžařského kurzu – 27. až 29. února. Jednalo se o X. lyžařské přebory Čsl. Orla. Do nich bylo původně (na všechny disciplíny) přihlášeno 49 závodníků, z nichž však nakonec celá řada nesoutěžila. Závody byly vypsány pro kategorie mužů, juniorů, dorostenců a mladších dorostenců. Soutěžilo se ve sdruženém závodě, alpské kombinaci, běhu na 18, 10 a 6 kilometrů,[179] závodě tříčlenných hlídek, skoku na lyžích, slalomu a sjezdu.[180] Své závodníky vyslaly župy Brynychova, Kadlčákova, Sušilova, Křížkovského, Urbanova, Pospíšilova, Kosmákova, Velehradská, Metodějova, Západomoravská a Sedlákova.[181] Nejvíce prvních míst zde jednoznačně dobyla Brynychova župa (viz příloha 481).

[176] Tamtéž.

[177] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 13, Tisková orelská služba 1946–48, Tisková orelská služba, dne 12. ledna 1948.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 5, Lyžařské přebory 1948, Brněnská orelská župa Dra. Jana Sedláka Bratrské náčelnické radě Čsl. Orla, Brno – Veveří 6, dne 26. ledna 1948.

[178] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Zápis o schůzi náčelnické rady, konané 13. prosince o 17 hod. v ústřední kanceláři Čsl. Orla.

[179] Na vítěze závodu na 18 km čekal krásný křišťálový pohár, který do soutěže věnovalo Ministerstvo školství a osvěty.

[180] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 6, Kurs národních tanců 1947, Náčelnická rada Čsl. Orla jednotám, dne 25. listopadu 1947.

[181] Jména žup, které vyslaly do soutěže své závodníky, byly získány z výsledkových listin. V případě, že se z některé župy závodník dostatečně neprosadil, je možné, že se jeho župa ve výsledkové listině neobjevila, a tudíž není ani v seznamu výše uvedených žup.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 5, Lyžařské přebory 1948, Lyžařské přebory Čsl. Orla ve Sv. Petru u Špindlerova Mlýna.

Na den 22. února 1948 naplánovalo vedení Čsl. Orla uspořádat své I. ústřední mistrovství ve stolním tenisu. Jeho vrchním pořadatelem byl Jaromír Hrabal. Zájem o tento turnaj byl poměrně velký.[182] Z těchto důvodů začínala náčelnická rada podrobněji zjišťovat informace o popularitě stolního tenisu v jednotlivých župách. Zajímalo ji, v kolika jednotách se hraje stolní tenis, kolik jednot je registrováno ve Svazu stolního tenisu a zda župy pořádají turnaje a v případě že ano, jaký počet závodníků se jich obvykle účastní.[183] Zjistilo se, že stolní tenis patřil v této době v Čsl. Orlu k nejpopulárnějším hrám. O dobré úrovni stolního tenisu v Čsl. Orlu svědčil i fakt, že své herní schopnosti prezentovali jeho hráči mnohokrát i za hranicemi republiky. Mezi ty, kdo se v Čsl. Orlu stolnímu tenisu věnovali, patřil i Bohumil Váňa,[184] který získal na mistrovstvích světa celkem sedm zlatých, sedm stříbrných a dvě bronzové medaile. Nejvyšší úrovně dosahoval Čsl. Orel v Praze, kde se skvěle prezentovali např. Václav Tereba, Marie Zelenková, Květa Hrušková (všichni jednota Praha III), Ladislav Štípek (jednota Praha-Žižkov) a Eliška Fürstová (jednota Praha II).[185]

I. ústřední mistrovství Čsl. Orla ve stolním tenisu proběhlo v Městském domě v Přerově, a to za účasti 17 župních družstev. Na tento turnaj mohla vyslat každá župa jedno družstvo, které bylo složeno ze dvou mužů, jedné ženy, jednoho náhradníka a jedné náhradnice. O postup do dalších bojů se vždy utkala dvě družstva v pěti dvouhrách, jedné čtyřhře a jedné smíšené čtyřhře, kdy za vítězství

[182] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Zápis o schůzi náčelnických rad, konané 14. a 15. února 1948 v Ústředí Čsl. Orla, Brno, Veveří 6.

[183] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Náčelnická rada mužů, dne 21. října 1947.

[184] Bohumila Váňu lze zařadit mezi odchovance Čsl. Orla, kteří v této době ale již nebyli členy žádné jednoty.

[185] Všichni uvedení hráči byli po druhé světové válce československými reprezentanty ve stolním tenisu.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 5, Mistrovství ve stol. tenise 1948, Středočeská orelská župa Bedřicha Pospíšila Ústřední kanceláři Čs. Orla, dne 9. února 1948.
Velikou poctou pro stolní tenisty Čsl. Orla bylo, že když po druhé světové válce sestavil legendární maďarský stolní tenista Viktor Barna (Viktor Barna získal ve stolním tenisu na mistrovstvích světa v letech 1929–1954 celkem 40 medailí, z nichž bylo 22 zlatých.) žebříček tehdejších nejlepších světových stolních tenistů, napsal v něm na první místo Bohumila Váňu. Na třetí navíc dosadil Václava Terebu.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 13, Tisková orelská služba 1946–48, Žádost o zveřejnění zpráv Tiskovou orelskou službou, dne 6. listopadu 1947.

byl vždy jeden bod. K postupu tak muselo družstvo získat čtyři body. Vítězem se stalo družstvo Pospíšilovy župy. Druhé místo obsadil tým Urbanovy župy, třetí skončilo družstvo Sušilovy župy.[186]

Na rok 1948 naplánoval Čsl. Orel několik dalších sportovních akcí, mezi kterými byly: turnaj v basketbalu, který mělo 14. března pořádat Brno, obecné závody po župách, které měly proběhnout buď 30. května, nebo 6. června, lehkoatletické závody v Kroměříži, jejichž termín byl stanoven na 26. června, nářaďový přebor, který měla hostit Kroměříž rovněž 26. června,[187] plavecké závody, které měly proběhnout v Hradci Králové dne 11. července, a volejbalový turnaj, který měl uspořádat dne 22. srpna Čsl. Orel ve Vyškově. Na konec září navíc Čsl. Orel naplánoval branné závody.

Další část závodů měla proběhnout v rámci plánovaného III. celostátního sletu roku 1949. Jednalo se o mistrovství mužů v lehké atletice, nářaďový závod, ústřední závod žen ve volejbalu a střetnutí družstev Prahy a Kroměříže ve stolním tenisu.[188] Tyto akce již ale Čsl. Orel zrealizovat nestihl.

13.3 Veřejná vystoupení

Čsl. Orel se snažil navázat i na své slety (viz příloha 482–485). S touto činností začal v roce 1947, kdy se v Československu objevily pokusy o uspořádání župních orelských sletů (Zábřeh, Kroměříž, Boskovice, Zlín). Vůbec první proběhl v Olomouci na stadionu místní jednoty dne 5. července 1947.[189]

---

[186] Orlík, 1948, č. 8, s. 121.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 5, Lyžařské přebory 1948, Mistrovství Čsl. Orla ve stolním tenise, v Brně dne 22. ledna 1948.
Orel: Ústřední list Československého Orla, XXIX., 1948, č. 3, s. 48.

[187] Tyto dvě orelské sportovní akce měly proběhnout v rámci již zmíněné slavnosti středomoravských orelských žup v Kroměříži roku 1948.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Zápis o schůzi náčelnických rad Čsl. Orla, která se konala 11. října 1947 v 17. hod. v ústřední kanceláři Čsl. Orla.

[188] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Zápis o schůzi náčelnických rad, mužů a žen, které se konaly v táboře župy Dr. J. Sedláka v Jedovnicích v době od 1. srpna do 9. srpna 1947.

[189] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 9, Šrámkova 1945–48, Pozvání na první poválečná župní slet Orelstva, dne 2. července 1947.

Na tyto slety chtěl Čsl. Orel navázat v roce 1948. Na den 13. června byl naplánován župní slet na Šrámkově orelském stadionu v Opavě, ve dnech 26. až 27. června 1948 již dříve zmíněný krajský slet v Kroměříži a ve dnech 16. a 17. srpna 1948 župní slet ve Zlíně.[190]

Některé župy se však potýkaly s problémy, které jim neumožnily slet uspořádat. Mnoho z nich bojovalo s obrovským nedostatkem krojů, který znemožnil uspořádání župního sletu např. Bauerově župě. Přesto lze v této době najít alespoň zmínky o veřejných vystoupeních členstva.[191]

Sletový vrchol 40. let měl proběhnout v roce 1949. První myšlenky na uspořádání III. celostátního orelského sletu, který v roce 1939 znemožnila nacistická okupace, se začaly objevovat v průběhu roku 1946. Zvažoval se však vhodný termín. Uvažovalo se především o roku 1949, a to z toho důvodu, že rok 1947 nepřicházel v úvahu, neboť se Čsl. Orel ještě zcela nevzpamatoval z nacistické okupace, a na rok 1948 již byly naplánovány letní i zimní olympijské hry.[192] Čsl. Orel následně vypsal pro členy soutěž o název této akce, přičemž dopředu avizoval, že musí být vyloučeno označení „slet“. Na schůzi ústřední rady Čsl. Orla, která proběhla ve dnech 20. a 21. prosince 1947, bylo rozhodnuto, že ponese název: Orelské slavnosti 1949.

V průběhu roku 1947 se přitom již diskutovalo o celkové podobě Orelské slavnosti 1949, která se měla odehrát v Praze.[193] Veliká část členstva volala po tom, aby tato slavnost byla svou myšlenkou, tvarem a rozsahem zcela něčím

[190] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 8, Křížkovského 1945–48, Slezská orelská župa Pavla Křížkovského v Opavě, zápis o schůzi předsednictva župy, která se konala dne 25. 1. 1948.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 8, Šilingrova 1945–48, Orelská župa Šilingrova – Hodonín, Oběžník VIII.–srpen 1947.
Zprávy k VIII. sjezdu Čsl. Orla. (1947). Brno: Typos, s. 35–37.

[191] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 13, Tisková orelská služba 1946–48, Orelská župa kard. Bauera, Valašské Meziříčí, Oběžník č. 3.–cvičitel. sbor, dne 4. dubna 1947.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 9, Šilingrova 1945–48, ROZVRH ŽUPNÍ ČINNOSTI PRO ROK 1948.

[192] Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVII., 1946, č. 1, s. 11.

[193] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 12, Příprava orelských slavností 1947, Každý OREL, každá ORLICE, každý uvědomělý katolík spolupracuje na velkém díle na orelských slavnostech 1947.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 13, Tisková orelská služba 1946–48, Orelské slavnosti 1949 – Rámcový program slavností schválen.

jiným, než tomu bylo v případě sletů v letech 1922 a 1929. Hovořilo se o tom, že následující slavnosti Orelstva nemají být pouze tělovýchovnou oslavou. Jejich vrcholem měla být náboženská akce, kolem níž by se měly seskupit ostatní části orelského programu. Čsl. Orel navíc chtěl usilovat o to, aby se ke slavnostem připojily i ostatní československé katolické organizace a instituce, které měly být doplněny delegacemi zahraničních katolických tělovýchovných svazů a katolíků ze „všech spřátelených států světa".

Plánovaných soutěží by se tak na Orelských slavnostech 1949 mohli zúčastnit jednotlivci, jednoty i samostatné katolické spolky. Čsl. Orel chtěl prokázat, že je *„ ...svébytným národním kulturně výchovným hnutím čsl. katolíků, vyrostlým ze snah po budování veškerého života na nejlidštějších a nejvznešenějších zásadách... "*[194]

Vlastní příprava orelských slavností začínala v lednu 1948. Jednalo se o první etapu celé akce, která měla být ukončena v průběhu Velikonoc roku 1948.[195] Na první etapu by navazovala etapa druhá – průpravná. Ta začínala v průběhu Velikonoc 1948 a měla končit na svátek sv. Václava, tj. 28. září 1948. V tomto období již měly být vypsány a zahájeny první soutěže, a to dramatické, loutkařské, recitační, pěvecké, hudební či literární. Svůj nácvičný program však zahajovali i tělovýchovní funkcionáři Čsl. Orla.[196]

Jakousi přípravou a zároveň generální zkouškou na Orelské slavnosti 1949 měly být již zmiňované slavnosti středomoravských orelských žup v Kroměříži roku 1948. Uspořádány měly být v rámci výstavy „100 let českého národního života". Čsl. Orel rovněž naplánoval, že slavnost v Kroměříži bude mít složku ideovou a tělovýchovnou, a to tak, aby zdůraznil celkovou náplň orelské myšlenky.[197]

[194] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 11, Grafická úprava provolání 1947, Předsednictvo Čsl. Orla všem orlům a orlicím.

[195] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 13, Tisková orelská služba 1946–48, Příprava orelských slavností 1949, dne 30. prosince 1947.

[196] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 13, Tisková orelská služba 1946–48, Průprava Orelských slavností 1949, dne 7. ledna 1948.

[197] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 13, Tisková orelská služba 1946–48, Šetříme na orelské slavnosti 1949 v Praze, dne 11. prosince 1947.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 13, Tisková orelská služba 1946–48, Žádost o zveřejnění zpráv Tiskovou orelskou službou, dne 25. listopadu 1947.

Vzhledem k tomu, že během slavností roku 1949 mělo dojít k měření sil ve cvičení na nářadí mezi katolickými tělovýchovnými organizacemi sdruženými v FICEP, ve kterém chtěli českoslovenští závodníci proti svým soupeřům uspět, začala náčelnické rada mužů Čsl. Orla již roku 1947 hledat vhodné reprezentanty. Z toho důvodu pozvala všechny závodníky, kteří měli o cvičení na nářadí zájem, do tělocvičny jednoty Brno III, a to v neděli 21. září 1947. Na těchto závodech byli vybráni reprezentanti, kteří začali být na náklady ústředí pravidelně školeni ve cvičení na nářadí (viz příloha 486) a kteří měli následně začít úspěšně reprezentovat Čsl. Orla i za hranicemi republiky.[198]

V rámci Orelských slavností 1949 by se zde konal obecný závod mužů, sdružený závod mužů, nářaďový závod mužů ve vyšším oddělení, mezinárodní závod jednotlivců a obecný závod dorostenců. Obecný závod mužů v nižším oddělení byl určen členům, kteří se nikdy předtím neúčastnili přeboru Čsl. Orla, s výjimkou členů starších 40 let. Do něj se mohla přihlásit pouze čtyřčlenná družstva jednot nebo okrsků. Každé družstvo si mělo zvolit jedno visové nářadí (hrazda, kruhy) a jedno podporové nářadí (bradla, kůň na šíř), na kterých by pak všichni soutěžící cvičili povinné a volné sestavy. Kromě toho by mohli získávat body z přeskoku, skoku vysokého, běhu na 100 m, hodu granátem a prostného cvičení. Body by mohli pro svůj tým získat také za svou kázeň, chování a vystupování. Poslední bodovanou disciplínou by byla pořadová cvičení celého družstva.[199] Maximální počet bodů, které mohl jednotlivec získat, byl stanoven na 80, u družstva na 320.

Obdobné disciplíny byly stanoveny i pro obecný závod vyšší. Ten by však kladl na soutěžící podstatně vyšší nároky. Jeho součástí by byly opět gymnastické a atletické disciplíny. Hod granátem by byl nahrazen vrhem koulí (7,25 kg). Tohoto závodu se nesměli účastnit soutěžící, kteří chtěli závodit na přeboru Čsl. Orla,

Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 13, Tisková orelská služba 1946–48, PROVOLÁNÍ STŘEDOMORAVSKÉHO ORELSTVA, dne 16. listopadu 1947.

[198] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Kurz základního tělocviku, školení nářaď. závodníků.

[199] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 5, Propozice závodů mužů 1948, Obecný závod mužů v r. 1948.

který by se konal v rámci sletu a v jehož programu by byly mj. i atletické a gymnastické disciplíny.[200]

Sdruženého závodu mužů by se účastnila tříčlenná družstva jednot nebo okrsků. Jednotliví soutěžící by měli podobné disciplíny jako v případě obecného závodu. Nevolili by si však z jednoho visového a jednoho podporového nářadí, ale jejich jedinou volbou mohlo být cvičení buď na kruhách, nebo na koni na šíř. Hod granátem by navíc nahradil vrh koulí a místo do výšky by skákali soutěžící do dálky.[201]

V nářaďovém závodu mužů ve vyšším oddělení by se účastníci utkali v devíti disciplínách, a to v šesti gymnastických, běhu na 100 metrů, skoku vysokém a vrhu koulí.[202]

Slavnosti se měly konat v průběhu celého roku 1949, a to navíc na mnoha místech republiky, přičemž k jejich vyvrcholení mělo dojít v letních měsících v Praze. K realizaci Orelských slavností 1949 ale bohužel nedošlo.

13.4 Zahraniční vztahy

Čsl. Orel velmi stál o to, aby po skončení druhé světové války rychle obnovil přerušené zahraniční kontakty s členy UIOCEP. V roce 1946 již konstatoval, že komunikuje s Nizozemci, Belgičany a také Francouzi, v jejichž zemi bylo sídlo unie. Bohužel to ale vypadalo, že v unii zůstane jako jediný slovanský národ. Čsl. Orel byl ale připraven ještě zvednout své úsilí a činnost.[203]

Francouzská federace katolických gymnastů pořádala ve dnech 19. až 31. srpna 1946 v Joinville tělovýchovný kurz. Na něj rovněž vyslal Čsl. Orel svou čtyřčlennou delegaci ve složení Jaromír Hrabal (vedoucí delegace), Oldřich Bednář, Ladislav Gabriel a Ludmila Řičánková. Kurz byl rozdělen na dvě hlavní skupiny – muže

[200] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 4, Závodní řád III. sletu, Závodní řád k III. sletu Čsl. Orla v Praze 1949.
[201] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 5, Propozice závodů mužů 1948, Sdružený závod mužů v r. 1948.
[202] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 5, Propozice závodů mužů 1948, Nářaďový závod mužů ve vyšším oddělení v r. 1948.
[203] Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVII., 1946, č. 1, s. 14.

a ženy. V mužské části kurzu se probíral především nářaďový tělocvik, který byl vhodně doplněn o lehkoatletické vložky. Cvičení probíhala od nejjednodušších po složité, přičemž bylo vždy vysvětleno, jak který cvik působí na lidský organismus. Večer pak probíhaly diskuze nad probranou látkou. Mezi lehkoatletické vložky patřil např. nácvik běhu na 100 metrů a jeho fáze – start, prvních 10 m, dobíhání do cíle ap. Každé disciplíně byl věnován jeden den. V průběhu kurzu však nebyly opomenuty ani hry. Převážnou část náplně ženského kurzu naopak tvořily hry, a to zejména basketbal. První polovina kurzu byla věnována různým způsobům nácviku her a míčové technice. Náplň druhé poloviny pak tvořila cvičení určená pro souhru celého družstva a herní taktika. Na závěr se zde jednotlivá družstva utkala v přátelských zápasech. Stejně jako v mužské části, byly i u žen získané vědomosti večer diskutovány. Československá delegace, která se do kurzu aktivně zapojila, se mimo denní práci v kurzu snažila předat zde přítomným účastníkům své zkušenosti s organizací tělovýchovy a československými tělovýchovnými směry.[204]

K dalšímu navázání zahraničních kontaktů Čsl. Orla s katolickými tělovýchovnými organizacemi přispěla konference UIOCEP, která proběhla ve dnech 19. a 20. října 1946 v Curychu. Švýcarský katolický tělovýchovný svaz mužů se sídlem v Curychu a Švýcarský ženský katolický tělovýchovný svaz se sídlem v Basileji přečkaly druhou světovou válku nejlépe ze všech členských svazů. Pro svou sílu a geografickou polohu chtěly také aspirovat na vůdčí postavení celé organizace. Navrhli rovněž přenesení jejího sídla z Paříže do Švýcarska. V Curychu šlo ale především o obnovu celé organizace a opětovné navázání spolupráce mezi svazy, které válku „přežily“.[205]

První oficiální poválečné zasedání UIOCEP proběhlo opět v Curychu, a to ve dnech 4. a 5. ledna 1947. Předsedal mu starosta FGSPF[206] François Hébrard.

[204] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 6, Orelská delegace v Joinville 1946, Zpráva o účasti orelské delegace na tělovýchovném kursu pořádaném francouzskou federací katolických gymnastů ve dnech 19.–31. srpna 1946 v Joinville.

[205] Vejvar, S. (2014). *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika), s. 385–386.

[206] V roce 1942 došlo v Německem okupované Francii ke sloučení FGSPF a jeho ženského protějšku RSF (Rayon sportif féminin – Ženský sportovní kroužek). Tím vznikla dne 24. října

Zasedání se zúčastnili zástupci z Francie, Belgie, Švýcarska, Rakouska a Československa. František Leiner zde byl opět zvolen do funkce prvního místostarosty unie, která byla nově přejmenována na FICEP (Fédération internationale catholique d'éducation physique et sportive – Mezinárodní katolická federace tělesné a sportovní výchovy). Sídlo jejího generálního sekretariátu zůstalo nezměněno. Na návrh Františka Leinera byl avizován vznik kulturní komise federace. Kromě toho zde obdržel Čsl. Orel pozvání od předsedy Švýcarského tělovýchovného svazu na svazové slavnosti, které byly naplánovány do Basileje na dny 4. až 6 července 1947,[207] a také od předsedy FGSPF na slavnosti plánované na rok 1948. Členské svazy FICEP se navíc dohodly na uspořádání nářaďového závodu všech členských svazů. Ten byl naplánován na rok 1947 do Paříže, kam mohl každý členský svaz vyslat čtyřčlenné reprezentační družstvo. František Leiner byl s jednáním velice spokojen.[208]

Do technické komise FICEP byli v únoru 1947 jmenováni Ludmila Hudečková, Helena Mlčochová, Jiří Malášek a Rostislav Slavotínek. Na zasedání technické komise FICEP, které se konalo ve dnech 18. až 20. dubna 1947 v Praze,[209] žádal Čsl. Orel o uspořádání mezinárodních závodů v roce 1949. Místem jejich konání měla být Praha, kde měly probíhat v rámci Orelských slavností 1949. Komisi byl navržen následující program: desetiboj (6 disciplín na gymnastickém nářadí, vrh koulí, 100 m, skok vysoký a hod granátem), volejbal, lyžování, plavání a akademie národů.[210] Pro ženy by byla připravena pódiová soutěž, plavání, volejbal a basketbal. To byla značná změna, neboť se před druhou světovou válkou FICEP

UGSPF (Union gymnique et sportive des patronages de France – Gymnastický a sportovní svaz patronátů Francie). Tato unie ale v roce 1944 přerušila činnost a po válce se vrátila ke svému původnímu jménu FGSPF. Spojení s RSF ovšem přerušeno nebylo.

[207] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnické rady mužů 1946–47, Zápis o schůzi náčelnické rady mužů Čsl. Orla, konané dne 29. a 30. března 1947 v ústřední kanceláři Čsl. Orla v Brně, Veveří 6.

[208] Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVIII., 1947, č. 1–2, s. 6.

[209] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnické rady mužů 1946–47, Zápis o schůzi náčelnické rady žen, konané dne 1.–2. února 1947 v místnostech ústřední kanceláře v Brně, Veveří ul. 6.
Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVIII., 1947, č. 3, s. 36.

[210] Co je přesně myšleno pojmem akademie národů, pramen bohužel neuvádí.

(dříve UIOCEP) omezovala především na soutěže v gymnastice a lehké atletice.[211] Kromě výše uvedených sportů se v Praze jednalo také o závodních řádech pro fotbal, šerm, stolní tenis a házenou.[212]

Také ženská komise FICEP dospěla v dubnu 1947 v Praze k několika důležitým rozhodnutím. Schůzi předsedala francouzská generální sekretářka Marie-Thérèse Euquem. Kromě ní se zasedání zúčastnily za Francii náčelnice federace Olga Batany, za Švýcarsko předsedkyně ženského svazu Elsie Widmer, za Belgii paní Nayer a za Československo náčelnice orlic Ludmila Hudečková a členky náčelnické rady žen M. Šmoková, Helena Mlčochová a M. Leinerová (viz příloha 487–489). Na schůzi byly projednány řády mezinárodních závodů, výměna cvičenek, cvičitelek a instruktorek a také program příštích závodů a podniků. Program závodů byl naplánován následující: tělocvičný závod obecný, lehká atletika, plavání, lyžování, volejbal, basketbal a závod ve volných sestavách.[213] Každý člen federace by mohl vyslat do každého závodu maximálně tři soutěžící. Výjimku tvořily hry, kam by byla vyslána celá družstva.[214]

Technická komise FICEP zamířila na závěr svého zasedání z Prahy do Brna. Na schůzi předsednictva Čsl. Orla bylo totiž Brno schváleno jako místo pro pořádání slavnostní akademie, na které měly být předvedeny mj. ukázky francouzské a české gymnastiky a rytmiky. Tato akademie se zde konala 20. dubna 1947.[215] Zakončena byla o den později v sále Typosu, kde byly divákům předvedeny

[211] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Valná schůze Mez. unie katolické tělovýchovy 1947, Zápis o valné schůzi Mezinárodní Unie Katolické Tělovýchovy, konané ve dnech 4. a 5. ledna 1947 v Curychu.

[212] Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVIII., 1947, č. 7, s. 80.

[213] Tělocvičný závod obecný se skládal z následujících disciplín: prostná – volná sestava, vysoká kladina – sestava volná i povinná, přeskok – volný i povinný, cvičení s kužely – volná sestava na povinnou hudbu, skok daleký, vrh koulí – 4 kg, běh na 100 metrů. V lehké atletice se soutěžilo v následujících disciplínách: hladký běh na 60, 100 a 200 metrů, překážkový běh na 80 metrů, rozestavný běh na 4× 75 metrů, skok daleký a vysoký, vrh koulí, hod diskem a oštěpem. Plavecké soutěže obsahovaly následující disciplíny: prsa – 25, 50 a 100 metrů, znak – 50 a 100 metrů, kraul – 50 a 100 metrů, volný způsob – 50 a 100 metrů, štafeta prsa – 4× 25 metrů, polohová štafeta – 3 délky bazénu. V lyžařské části se soutěžilo v běhu na lyžích na 6 kilometrů a kilometrovém sjezdu. V závodě ve volných sestavách si mohly soutěžící zvolit buď libovolné sestavy na prostných, gymnastiku, rytmiku nebo tance na libovolnou hudbu.

[214] Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVIII., 1947, č. 10, s. 128–129.

[215] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 1, Zápisy ze schůzí předsednictva 1945–1948, Pořad jednání schůze Čsl. Orla, konané dne 2. dubna 1947.

ukázky metod francouzské a české gymnastiky v rytmice. Po úvodních projevech úřadujícího náměstka starosty Čsl. Orla Františka Leinera a generálního tajemníka FICEP a FSF (Fédération sportive de France – Francouzská sportovní federace)[216] Armanda Thibaudeaua se ujala slova Marie-Thérèse Eyquem – inspektorka tělesné výchovy při státním podsekretariátu tělesné výchovy v Paříži. Ta zde mj. odůvodňovala vznik katolických tělovýchovných spolků v různých zemích a zdůrazňovala, že katolická tělovýchova usiluje o to, aby *„ ...tělo nikdy nenabylo vrchu nad duší, aby tělo bylo vždy poslušno duši, která je nám dána Bohem. Katolická tělovýchova usiluje, aby z žen byly vychovány ne rekordmanky, ale zdravé ženy připravené pro vznešený úkol křesťanské matky... "* Dále pochválila práci Čsl. Orla, který první za všech evropských katolických tělovýchovných spolků razil novou cestu ženské tělovýchově. Vlastní program pak zahájily cvičením dorostenky, které zde předvedly povinná prostná pro rok 1947. Poté následovaly ukázky francouzských hostí, a to ze sestav francouzských žaček, rytmické ukázky, cvičení s míčem a improvizace na valčík. Mezi další vystoupení patřily např. sestavy českých žen či „rytmicko-gymnastická čtyřka" J. Trnkové.[217]

Na zasedání FICEP v Paříži roku 1947 pak bylo dojednáno, že v průběhu Orelských slavností 1949 se bude v Praze konat katolická olympiáda. Tím byla účast unie na slavnostech potvrzena a Čsl. Orel se tak mohl začít připravovat na uvítání dalších tisíců členů zahraničních katolických tělocvičných svazů z Belgie, Francie, Itálie, Nizozemí, Švýcarska či Rakouska. Své hosty zde chtěl seznámit s orelským hnutím po druhé světové válce.[218]

Na VIII. sjezd švýcarských gymnastů a sportovců do Basileje, který se konal ve dnech 4. až 6. července 1947, vypravil Čsl. Orel patnáctičlennou výpravu, kterou vedli František Leiner a Jiří Malášek. Dvanáctičlenné reprezentační druž-

[216] Jednalo se o nástupce FGSPF. FSF zahájila činnost dne 22. března 1947.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 5, závody – Laval 1947, Čsl. Orel Ministerstvu školství a osvěty, dne 10. července 1947.
Gastaut, Y., & Mourlane, S. (2004). *La Semeuse, 1904-2004: histoire d'un patronage niçois.* Nice: Serre Éditeur, s. 105.

[217] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 13, Tisková orelská služba 1946–48, Večer francouzské a české gymnastiky a rytmiky.

[218] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 13, Tisková orelská služba 1946–48, Oběžník č. 6 Středočeské orelské župy Pospíšilovy v Praze I., Revoluční, č. 5., dne 1. srpna 1947.

stvo gymnastů ze Sedlákovy župy vedl ale František Dofek. Kromě nich odjel do Švýcarska také Rostislav Slavotínek.[219] Tato slavnost se konala poprvé po druhé světové válce a byla první možností setkání a utkání „nářaďovců“ a atletů z Francie, Švýcarska, Československa, Belgie a Rakouska.[220] Pro pasové obtíže se bohužel nemohli dostavit zástupci z Nizozemí, kteří účast přislíbili. Součástí slavností byly závody na nářadí, lehkoatletické soutěže, zápas, soutěže ve zvedání břemen, vrhu kameny a prostná cvičení. Poprvé zde před veřejností vystoupily také švýcarské katolické ženy. Orelská delegace zde ve svých krojích vzbuzovala veliký zájem, jehož výsledkem bylo i přislíbení účasti minimálně 100 Švýcarů na Orelských slavnostech 1949. Na místě obdržel Čsl. Orel také pozvání na další slavnosti, a to do Lavalu, Bruselu a Paříže. Pro orelské lyžaře byly navíc dojednány závody, které byly naplánovány na březen 1948 do francouzských Alp. Zástupcům Čsl. Orla zde byla opět na oplátku slíbena účast na Orelských slavnostech 1949. Družstvo Čsl. Orla dosáhlo tedy v Basileji značného uznání a získalo i několik cen a upomínkových předmětů.[221]

V Lavalu, kde se konaly tělocvičné přebory FSF, se objevili zástupci Čsl. Orla ve dnech 19. a 20. července 1947. Vyslané čtyřčlenné družstvo se složení František Kuchař, V. Kokeš, Jan Bébar a O. Herman vedl Jiří Malášek,[222] který Francouze

[219] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnické rady mužů 1946–47, Zápis o schůzi náčelnické rady mužů Čsl. Orla, konané dne 29. a 30. března 1947 v ústřední kanceláři Čsl. Orla v Brně, Veveří 6.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 13, Tisková orelská služba 1946–48, Orelské zprávy.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 5, Sport. slavnosti – Basilej 1947, Seznam účastníků gymnastického družstva, které vysílá Čsl. Orel. na VIII. tělocvičné slavnosti Švýcarského katolického tělocvičného a sportovního svazu, pořádané ve dnech 4.–6. července 1947 v Basileji.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 5, Sport. slavnosti – Basilej 1947, Čsl. Orel Ministerstvu školství a osvěty, dne 17. června 1947.

[220] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 13, Tisková orelská služba 1946–48, Orelské zprávy.

[221] Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVIII., 1947, č. 13, s. 169.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 13, Tisková orelská služba 1946–48, Žádost o zveřejnění zpráv Tiskovou orelskou službou, dne 11. července 1947.

[222] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 13, Tisková orelská služba 1946–48, Blíže neoznačený dokument Tiskové orelské služby.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Zápis o schůzi náčelnických rad Čsl. Orla, která se konala 6. září 1947 v 17 hod. v ústřední kanceláři Čsl. Orla.

opět zval do Prahy, a to na Orelské slavnosti 1949.[223] Již v den příjezdu předváděli ve večerních hodinách závodníci Čsl. Orla exhibici na bradlech. Skutečné závody je však čekaly až následující den. V kategorii mezinárodních závodů, kde se soutěžilo ve volných sestavách na hrazdě, bradlech, kruzích, prostných a koni na šíř, obsadili českoslovenští borci první tři místa (závodili ale nakonec také jenom tři),[224] přičemž nejlepším z nich byl František Kuchař. V. Kokeš následně po skončení slavností zůstal ve Francii, a to ve městě Joinville, kde se ve dnech 4. až 14. srpna 1947 zúčastnil spolu s dalšími dvěma členy náčelnické rady Čsl. Orla nářaďového kurzu pořádaného francouzskou federací.[225]

Dne 20. srpna 1947 odsouhlasilo předsednictvo Čsl. Orla na základě obdržené pozvánky Svazu přátel SSSR svou účast na 30. výročí Velké říjnové socialistické revoluce. Jednotám bylo dokonce doporučeno účastnit se v co největším počtu. V poválečném klimatu a z všeobecné vděčnosti Sovětskému svazu byl totiž upozaděn antikomunismus respektive antisovětismus předválečné doby.[226]

Čsl. Orel rovněž obdržel v roce 1947 pozvání na tělocvičné a sportovní slavnosti, které se konaly v Helsinkách. Pozvánka však bohužel přišla pozdě, a tak již Čsl. Orel nestihl sestavit družstvo, které by se pořádaných závodů zúčastnilo. Přítomna tak byla pouze členka náčelnické rady Helena Mlčochová.[227]

Bartoloměj Kameník na schůzi náčelnické rady Čsl. Orla v říjnu 1947 navrhoval uspořádat lehkoatletická utkání proti Rakousku a Belgii.[228] Jeho návrh sice vyslyšen nebyl, nicméně Jiří Malášek následně dostal od náčelnické rady za úkol pokusit se domluvit přátelská utkání ve volejbalu, basketbalu a stolním tenisu, a to proti rakouským, belgickým nebo francouzským týmům. Ještě tohoto roku

[223] Francouzi již v tuto dobu prohlašovali, že jich do Prahy přijede více než tisíc.
[224] Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVIII., 1947, č. 16, s. 221.
[225] Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVIII., 1947, č. 14, s. 187.
[226] Vejvar, S. (2014). *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika), s. 388.
[227] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 13, Tisková orelská služba 1946–48, Orelské zprávy.
[228] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Zápis o schůzi náčelnické radě mužů Čsl. Orla, která se konala 12. října 1947 v 8 hod. v ústřední kanceláři Čsl. Orla.

došlo k vznesení dotazu na Rakušany.[229] Po projednání a domluvě s Rakouskou tělocvičnou a sportovní unií pak bylo rozhodnuto, že se budou nakonec konat dvě nářaďová střetnutí, a to v prosinci 1947 v Brně a v březnu 1948 ve Vídni. Dopisem byl rovněž zaslán dotaz na pořádání podobné akce proti Belgii. Dohoda však učiněna nebyla. Do Belgie, kde se v polovině listopadu 1947 konal nářaďový závod, tak bylo prozatím vysláno šest orelských reprezentantů.[230]

Na mezinárodní konferenci technických komisí FICEP byly roku 1947 dojednány podmínky na výměnu instruktorů členských svazů. Belgický svaz pak jako první vyslal své instruktorky, posluchačky tělesné výchovy na katolické univerzitě v Lovani, do Československa. Belgičtí hosté zde mj. navštívili Líšeň, kde jim předvedly ženy a dorostenky líšeňské jednoty ukázky prostných, tanců a rytmicko-gymnastických sestav. Belgičanky se velmi zajímaly o ženský orelský tělocvik, neboť jejich ženský tělocvik zatím neměl v Belgii vlastní formu. Uplatňovaly se v něm totiž výlučně mužské prvky.[231]

Jak již bylo řečeno, od 5. února 1948 se měli tři orelští lyžaři účastnit desetidenního lyžařského kurzu ve Francouzských Alpách. Poté se k nim měli podle plánu připojit další tři orlové, se kterými měli společně odjet na lyžařské závody FSF. Čsl. Orel již předem zamýšlel vyslat do Francie na lyžařské závody poří-

[229] Družstvo stolního tenisu jednoty Praha III, které bylo v podstatě složeno z nejlepších orelských hráčů a hráček, se ve dnech 26. až 30. prosince 1947 chystalo navštívit Vídeň, kde mělo sehrát několik přátelských zápasů, ke kterým dostalo pozvání od tamních týmů Austria a Hakoah. Bylo to k příležitosti otevření nových spolkových místností těchto klubů. Zda se stolní tenisté jednoty Praha III ve Vídni skutečně představili, se bohužel nepodařilo dohledat.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 1, Zápisy ze schůzí předsednictva 1945–1948, Zápis o 10. schůzi předsednictva Čsl. Orla XI. období, konané dne 17. prosince 1947 v klubovně restaurace Typos.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 13, Tisková orelská služba 1946–48, Tisková orelská služba, dne 18. prosince 1947.

[230] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Náčelnická rada mužů – Připomínky ze schůze náčelnické rady 11. a 12. října 1947.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápis o schůzi náčelnické rady mužů Čsl. Orla, která se konala 6. září 1947 v 21 hod. v ústřední kanceláři Čsl. Orla.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Zápis o schůzi náčelnické radě mužů Čsl. Orla, která se konala 12. října 1947 v 8 hod. v ústřední kanceláři Čsl. Orla.

[231] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 13, Tisková orelská služba 1946–48, Blíže neoznačený dokument Tiskové orelské služby.

dané ve dnech 14. a 15. února 1948 pět závodníků[232] a jednoho vedoucího. Tuto výpravu sjednal zahraniční odbor Čsl. Orla.[233] Mělo se jednat de facto o zájezd nejlepších orelských lyžařů, kteří měli ve francouzských Alpách změřit své síly s francouzskými, švýcarskými, belgickými a rakouskými závodníky. V Savojských Alpách se závodilo v běhu na 1 km, vytrvalostním běhu, štafetovém běhu na 4× 10 km, sjezdu, slalomu, kombinaci a skocích.[234] Orelskou výpravu měl vést Jiří Malášek, jehož další kroky měly směřovat do Paříže, a to kvůli projednání orelské účasti na slavnostech francouzské federace, které byly naplánovány na dny 7. a 8. srpna 1948.[235] Lyžařské závody ve Francii však již pravděpodobně proběhly bez československé účasti.

Na den 10. dubna 1948 bylo po dohodě s rakouským Turn- und Sportunion naplánováno do Brna utkání, ve kterém měla změřit své síly šestičlenná[236] družstva zastupující obě organizace, a to jak ve cvičení na nářadí, tak i v prostných sestavách. Koncem července 1948 se ještě Čsl. Orel chystal na další výpravu do Paříže. Tentokrát se mělo jednat o výpravu orlic. Tu již od roku 1947 připravovala náčelnická rada žen.[237] Také k její realizaci však, stejně jako k utkání s Rakušany v Brně, nedošlo.

[232] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Zápis o schůzi náčelnické rady, konané 13. prosince o 17 hod. v ústřední kanceláři Čsl. Orla naopak uvádí, že se mělo jednat pouze o tři závodníky.

[233] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 1, Zápisy ze schůzí předsednictva 1945–1948, Zápis o 11. schůzi předsednictva Čsl. Orla XI. období, konané dne 14. ledna 1948 v malém salonku restaurace Typos, Brno, Běhounská ul.

[234] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 6, Kurs národních tanců 1947, Náčelnická rada Čsl. Orla jednotám, dne 25. listopadu 1947.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Lyžařské kursy– lyžařské závody, dne 27. listopadu 1947.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Zápis o schůzi náčelnické radě mužů Čsl. Orla, která se konala 12. října 1947 v 8 hod. v ústřední kanceláři Čsl. Orla.

[235] Orel: Ústřední list Československého Orla, XXIX., 1948, č. 1, s. 16.

[236] Původně bylo navrženo utkání osmičlenných družstev.

[237] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 1, Zápisy ze schůzí předsednictva 1945–1948, Zápis o 11. schůzi předsednictva Čsl. Orla XI. období, konané dne 14. ledna 1948 v malém salonku restaurace Typos, Brno, Běhounská ul.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy o schůzi náčelnických rad Čsl. Orla, která se konala 11. října 1947 v 17. hod. v ústřední kanceláři Čsl. Orla.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Zápis o schůzi župních náčelníků a náčelnic, která se konala 22. listopadu 1947 v 17 hod. v zasedací síni Typosu v Brně.

13.5 Branná výchova

Po vzniku ÚNTV se Čsl. Orel dohodl s tímto výborem na úzké spolupráci na poli tělesné výchovy a sportu a na přímé účasti orelského členstva při společné branné výchově.[238] ÚNTV však nepůsobil dlouho.

Dne 15. listopadu 1945 vstoupil v platnost Dekret presidenta republiky ze dne 27. října 1945 o zřízení Svazu brannosti.[239] Podle něj měl Svaz brannosti převzít jako jediná celostátní veřejnoprávní korporace pod přímým dozorem Ministerstva národní obrany veškerý branný výcvik. Plán byl takový, že Svaz brannosti bude organizovat brannou průpravu ve spolupráci se sjednocenou organizací tělesné výchovy. Čsl. Orel se však dlouhodobě stavěl proti sjednocení československé tělesné výchovy a brannou výchovu již rovněž dlouhodobě provozoval. Podle Dekretu presidenta republiky o zřízení Svazu brannosti však mohla vláda povolit, aby *„ ...i jiné spolky a organisace splynuly se Svazem brannosti, při čemž stanoví zároveň podmínky, za jakých se tak stane... “* Československý Orel tak začal se Svazem brannosti spolupracovat, i když jejich spolupráce mnohdy „skřípala“. Přesto se členové Čsl. Orla nezřídka kdy stávali v různých místech republiky veliteli místních svazů brannosti.[240]

Na jaře 1947 bylo na schůzi předsednictva Čsl. Orla schváleno uspořádání tří kurzů branné výchovy.[241] V září 1947 reagoval Čsl. Orel na chystaný zákon o povinné branné výchově pro spolky sdružené v ČSTS. Náčelník orlů Bohuslav Koukal se domníval, že z katolických spolků může být branná výchova svěřena jedině Čsl. Orlu, který byl již v tomto odvětví několik let činný. Odeslal proto župním náčelníkům a starostům dopis, ve kterém je vyzýval k zřízení branných oddílů v jejich župách. Jednotlivé župy si měly vytvořit sbor vedoucích branné

[238] *Katolický lide československý!*. (1945). Brno: Ústřední rada československého Orla.

[239] Tento dekret byl zrušen zákonem ze dne 11. května 1949.

[240] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 4, Agenda br. odboru 1947, Jednota Čsl. Orla, Šenov ve Slezsku Ústřední kanceláři Čsl. Orla, dne 27. prosince 1947.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 4, Agenda br. odboru 1947, Orelská župa Václava Kosmáka ve Znojmě Ústředí Československého Orla, dne 31. října 1947.

[241] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 1, Zápisy ze schůzí předsednictva 1945–1948, Pořad jednání schůze Čsl. Orla, konané dne 2. dubna 1947.

výchovy, pro který ústředí zorganizovalo v Brně ve dnech 15. až 19. října 1947 kurz.[242] Vedením kurzu byl pověřen člen náčelnické rady Čsl. Orla Jaromír Hrabal. Přednášky a cvičení probíhaly na hřišti jednoty Brno III. František Leiner zde např. přednášel na téma „Branná výchova ve veřejném životě“.[243]

Na schůzi náčelnické rady Čsl. Orla byl dne 12. října 1947 projednáván vznik branného odboru Čsl. Orla, který měl vzniknout při náčelnické radě. Do funkce předsedy odboru měl být dosazen jeden z členů náčelnické rady. Další členy předsednictva tohoto odboru mělo delegovat předsednictvo Čsl. Orla a další jeho sbory.[244]

Koncem října 1947 byl Jaromír Hrabal jmenován vedoucím branného odboru Čsl. Orla. V nové funkci brzy navrhl, aby byl v každé župě jmenován vedoucí brannosti a dále, aby každá župa jmenovala vedoucí brannosti nejen v jednotlivých jednotách, ale také ve vesnicích, kde Čsl. Orel dosud nepůsobil. Uváděl, že je to z důvodu, aby obyvatelé, kteří mají kladný vztah k orelskému hnutí, mohli pod jeho záštitou vykovávat brannou výchovu. Sledoval tím ovšem také rozšíření členské základny spojené s případným vznikem dalších jednot. Jednotlivým župám bylo navíc vedením branného odboru Čsl. Orla nařízeno uspořádat v prosinci vlastní jednodenní nebo dvoudenní kurz branné výchovy, o kterém mu pak měly předat hlášení. Pro jejich pořádání vypracoval branný odbor Čsl. Orla všeobecné směrnice, které měly být vodítkem těchto kurzů.[245]

[242] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Náčelnická rada Československého Orla, Brno, Veveří 6, dne 1. července 1947.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Zřizování ref. branné výchovy, kurz branné výchovy, dne 9. září 1947.

[243] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 1, Zápisy ze schůzí předsednictva 1945–1948, Zápis 4. schůze předsednictva Čsl. Orla 9. období dne 17. září 1947 v Salonku Besedního domu v Brně.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Zápis o schůzi náčelnické rady mužů Čsl. Orla, která se konala 6. září 1947 v 21 hod. v ústřední kanceláři Čsl. Orla.

[244] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Zápis o schůzi náčelnické radě mužů Čsl. Orla, která se konala 12. října 1947 v 8 hod. v ústřední kanceláři Čsl. Orla.

[245] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Zpráva branného odboru náčelnické rady na schůzi náčelnické rady dne 11. a 12. října 1947.

Čsl. Orel tak nadále svobodně organizoval svou brannou výchovu. Koncem roku 1947 navrhovalo předsednictvo Čsl. Orla uspořádat pro rok 1948 devatenáct kurzů pro výchovu cvičitelů a devatenáct kurzů pro výchovu cvičitelek branné výchovy v jednotách Čsl. Orla. Ty měly být uspořádány ve všech župách.[246]

Ve dnech 5. a 6. března 1948 se Čsl. Orel chtěl zúčastnil prvního sokolského závodu branné zdatnosti mládeže, který měl být uspořádán jako vzpomínka na boje II. zahraničního odboje a u příležitosti výročí bitvy u Sokolova. Na den 26. září 1948 byl do Uherského Hradiště naplánován branný závod Čsl. Orla, kterého se měly kromě mužů zúčastnit také ženy.[247] K uskutečnění těchto plánů již ovšem kvůli výše uvedeným událostem nedošlo.

[246] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 4, Agenda br. odboru 1947, Návrh na uspořádání státních regionálních kurzů pro vedoucí branné výchovy v Čsl. Orlu, dne 4. října 1947.

[247] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Zápis o schůzi náčelnické rady mužů Čsl. Orla, která se konala 6. září 1947 v 21 hod. v ústřední kanceláři Čsl. Orla.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Zápis o schůzi župních náčelníků a náčelnic, která se konala 22. listopadu 1947 v 17 hod. v zasedací síni Typosu v Brně.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Zápisy o schůzi náčelnických rad Čsl. Orla, která se konala 11. října 1947 v 17. hod. v ústřední kanceláři Čsl. Orla.

14 Závěr

Ve 40. letech 19. století se začal v českých zemích postupně formovat politický katolicismus. Rozvoj českého politického katolicismu souvisel především s obranou katolické církve, která se v nové – průmyslové společnosti ocitla v defenzivě, stejně jako hodnoty, na nichž stavěla. Prvními organizacemi českého politického katolicismu se staly katolické jednoty, které neměly čistě vyhraněný náboženský charakter, ale svým členům nabízely i uspokojení zájmů v jiných sférách. Jednalo se spíše o lokální spolky, které neměly vlastní ústředí. Tyto spolky se často nechávaly inspirovat svými vyspělejšími rakouskými či německými vzory a navíc vstřícně reagovaly na doporučení svých církevních vůdců. Těm naslouchaly skrz projevy a encykliky. V 90. letech 19. století došlo k akceleraci vývoje českého politického katolicismu, který již začal zcela zřetelně směřovat k založení vlastní politické strany. Nevznikla však pouze jedna. Politický katolicismus byl totiž zpočátku velice roztříštěn.

Dne 15. května 1891 vydal papež Lev XIII. dlouho očekávanou encykliku *Rerum novarum*, v níž se poprvé komplexně vyslovil k sociálně ekonomickým problémům doby. Podle encykliky *Rerum novarum* bylo třeba podporovat i nově zakládat instituce zaměstnavatelů a dělníků, které by pomáhaly tomu, kdo pomoc skutečně potřebuje, a které mohly napomáhat sblížení mezi oběma třídami. Mezi ně lze zařadit svépomocná sdružení, zařízení pro zabezpečení dělníků a jejich vdov a sirotků v případě úrazu, nemoci nebo smrti, zařízení pro péči o děti a mládež. V popředí se ale ocitaly dělnické spolky, ve kterých byly již tyto věci alespoň zčásti zavedené. Hlas encykliky se ovšem v českých zemích setkával s různými ohlasy, a to i v řadách hierarchie katolické církve. Biskupové a vyšší klérus byli i nadále především toho názoru, že sociálně politické otázky nepřísluší řešit duchovenstvu. Také z toho důvodu nevyvíjeli téměř žádnou vlastní iniciativu a snažili se odstraňovat pouze ty nejkřiklavější případy sociální nouze. Encyklika neoslovila ani většinu dělnictva, zato měla velký ohlas u mladých kněží. Ti však byli ve svých snahách od svých starších kolegů často brzděni.

Vydání encykliky *Rerum novarum* přesto významně přispělo k tomu, že začalo vznikat větší množství hlavně dělnických organizací. Vznikaly ovšem také ty, které byly v rozporu s křesťanstvím. Ze vzniklých nebo vznikajících katolických spolků těžil i český politický katolicismus, neboť se zpravidla jednalo o jeho voliče, kteří ho přinejmenším ve volbách podporovali. Prostřednictvím těchto přidružených organizací, institucí, spolků či různých odborů, o které se mohl opřít, zvětšoval politický katolicismus svůj vliv a také voličskou základnu. Otázka zřízení samostatných tělocvičných odborů při katolických spolcích byla poprvé diskutována v roce 1899, a to na konferenci křesťanských socialistů ve Vyškově. Zde byly také položeny základy vzniku nové politické strany, Moravsko-slezské křesťansko-sociální strany na Moravě, v jejímž čele stanul mladý kněz Jan Šrámek. Ten se stal také vůdčí osobností politického katolicismu v českých zemích.

Od roku 1893 lze již prokazatelně tvrdit, že některé katolické spolky v českých zemích vystupovaly na svých akcích s vlastními tělocvičnými čísly. Tělocvičné odbory vznikaly např. při Spolcích katolických tovaryšů, Všeodborovém sdružení křesťanského dělnictva, Sdružení venkovské omladiny, Hospodářském sdružení křesťanských zemědělců, vzdělávacích katolických spolcích, sociálních katolických spolcích či svatojosefských jednotách. Zakládány byly především ve městech nebo na větších vesnicích, jejichž obyvatelstvo bylo převážně dělnické. Tyto tělocvičné odbory, které vznikaly především na Moravě a v severovýchodních Čechách, tedy zpravidla nebyly samostatnými spolky, neboť byly zakládány pouze jako součásti již existujících katolických spolků.

Kromě zmíněné encykliky přispěla k rozvoji katolických tělocvičných spolků a odborů v českých zemích nespokojenost katolické církve i věřících s myšlenkovým zaměřením již existujících tělocvičných spolků. SDTJ, který byl ateistickou organizací, se choval k myšlenkám víry nepřátelsky. Sokol sice prohlašoval, že náboženské přesvědčení je soukromou věcí každého jednotlivce, nicméně jednoznačně odsuzoval jeho zneužití pro politické cíle. Orlové, kterým bylo vedením organizace doporučováno, aby ve volbách hlasovali vždy pro jednu z katolických politických stran, mu tak byli trnem v oku. Nespokojenost katolíků se sokoly,

kteří se v roce 1910 usnesli, že nebudou do svých jednot katolíky přijímat, se nakonec změnila v otevřené nepřátelství. Politicky měl Sokol nejblíže k mladočechům (Národní strana svobodomyslná), kteří byli až do první světové války tradičními soupeři politického katolicismu. Byli jimi již v dobách, kdy ještě Sokol nehrál v české společnosti tak významnou úlohu. Ani vztah Sokola a SDTJ, které si konkurovaly při získávání členstva, nebyl před první světovou válkou příliš dobrý, i když se obě organizace domluvily na jakémsi křehkém příměří. K udržení tohoto křehkého příměří ale přispívalo, že si obě organizace našly společného nepřítele – v této době stále ještě poměrně slabého Orla.

Počátky Orla v Čechách lze hledat ve Spolcích katolických tovaryšů. Jejich činnost byla poměrně rozmanitá a obsahovala mj. zpěv, divadlo a také tělocvik. O prosazení myšlenky zavedení tělovýchovy pro katolíky se v Čechách pokoušela řada lidí, mezi kterými je nutno vyzdvihnout Josefa Poláka a Václava Boleslava Pavlíka-Sychru. Lze tedy tvrdit, že v Čechách se jednalo spíše o soukromou iniciativu především dvou lidí. Tomu také odpovídala centra celého hnutí, kterými byly České Budějovice, ve kterých působil Václav Boleslav Pavlík-Sychra, a Hradec Králové, kde se snažil myšlenku zakládání tělocvičných odborů prosadit Josef Polák. Jejich myšlenky ovšem nebyly vůbec jednotné. Václav Boleslav Pavlík-Sychra se např. nechtěl zcela odprostit od sokolských tradic, což také prezentoval tím, že nazýval zakládané samostatné jednoty Katolickým Sokolem. Josefu Polákovi se naopak více líbil moravský Orel, který vznikal nezávisle na vývoji v Čechách.

Jádrem vznikajícího katolického tělocvičného hnutí se ovšem stala Morava, neboť ta byla také zemí s větší koncentrací katolíků. Také zde k rozvoji celého hnutí rozhodně přispělo několik významných osobností. Zpočátku se jednalo především o pátera Štěpána Klapila, který stál v čele vyškovského tělocvičného odboru. Jeho osobní iniciativa a obrovské úsilí vyzdvihly tento odbor do centra dění na Moravě. K vlastnímu založení orelského hnutí s Janem Šrámkem v čele ovšem došlo na Moravě až roku 1909. Tento rok se totiž z moravských odborů stávala postupně organizace mající vlastní kroj, která přijala název Orel. Jednalo se ale

zatím stále především o orelské tělocvičné odbory, které byly přidruženy k již existujícím katolickým spolkům.

Centrum orelského hnutí se pozvolna přesunulo z Vyškova do Brna, které bylo společně se svým okolím místem s velkou koncentrací orelských odborů. V porovnání s ostatními velkými tělocvičnými spolky v českých zemích (Sokolem a SDTJ) se tedy jednalo o něco neobvyklého, neboť jejich centrem byla Praha. V Čechách nicméně nebylo orelské hnutí příliš silné. Důvody, proč na Moravě vznikaly zpočátku orelské odbory především v okolí Brna a ne v okolí Olomouce, která byla sídlem moravského arcibiskupství, budou pravděpodobně souviset s tím, že, jak již bylo zmíněno, encyklika *Rerum novarum* příliš neoslovila vyšší klérus, ale spíše mladé kněží. Ke spojení moravských orlů s jejich českými protějšky, u kterých se ve větší míře objevovaly snahy o založení samostatných katolických tělocvičných spolků, prozatím nedošlo. Jedním z důvodů byla i nejednota zmíněných dvou vůdců katolických tělocvičných spolků a odborů v Čechách. Lze se ovšem domnívat, že Jan Polák, který k moravskému Orlu již delší dobu s lehkým obdivem vzhlížel, by se pravděpodobně sjednocení příliš nebránil. Nejvýznamnějšími tělocvičnými akcemi Orla byly před první světovou válkou tři zemské slety, které proběhly na Moravě v letech 1909, 1910 a 1912. Zvláště během posledního došlo k navázání vztahů se zahraničními katolickými tělocvičnými organizacemi. V Čechách se naopak zemský slet zorganizovat nepodařilo, neboť jeho přípravy přerušila první světová válka.

Ta zastavila nejen sletové přípravy, ale výrazně přibrzdila i celou dráhu slibně se rozvíjejícího Orla. Během ní orelské hnutí téměř zaniklo, neboť aktivních zůstalo pouze několik jednot, které ovšem mnohdy nevykazovaly žádnou tělocvičnou činnost. Značná část dospělých členů totiž odešla na frontu. První světová válka bezesporu ovlivnila i vývoj a počet zahraničních kontaktů orelské organizace. Na rok 1915 připravoval Orel svůj říšský slet, na který plánoval pozvat celou řadu zahraničních hostí. K silnějšímu navázaní zahraničních styků by tak došlo o poznání dříve než ve 20. letech. Orel by následně pravděpodobně zaujal i významnější místo v organizaci UIOCEP.

Ke spojení katolických politických stran v Čechách došlo naopak právě v období první světové války. V roce 1916 byl ustanoven organizační útvar Spojené katolické strany v Čechách. Předpoklady k obnovení spojení katolických stran se přitom začaly rodit již v roce 1912 a jsou spjaty s osobností Františka Xavera Kordače. Ten viděl v katolickém politickém hnutí obrovskou voličskou základnu, kterou by bylo možné využít v politice. Jednotné hnutí mělo sdružovat jak politické, tak i nepolitické organizace. Oproti tomu na Moravě existovaly před vypuknutím první světové války v podstatě dvě katolické strany, mezi kterými stoupalo napětí, a to kvůli jejich snahám o řízení moravského politického katolicismu. Ústřední postavou zde byl již zmiňovaný Jan Šrámek. Napětí pokračovalo i v období první světové války.

Teprve v roce 1918 vznikla Československá strana lidová, která politické katolíky v nově vzniklém Československu do jisté míry sjednotila. Její výhodou oproti řadě dalších politických stran bylo, že její voliči se rekrutovali z širokých sociálních vrstev obyvatel. Její příznivci se totiž nacházeli jak ve městech, tak i na venkově, a to jak v řadách rolníků či dělníků, tak i v řadách široké inteligence. Proto také Československá strana lidová postupně nabírala na síle a obsazovala i ministerská křesla. Jan Šrámek se navíc mistrně snažil vyjednávat s koaličními partnery a držet se ve vládě. To zpočátku nebylo rozhodně jednoduché, neboť situace katolické církve se po první světové válce významně zhoršila. Členům Československé strany lidové bylo vyčítáno pozdní odpoutání se od prorakouské politiky. K protikatolickým náladám přispělo to, že zahraniční český odboj byl koncipován nejen protirakousky, ale do jisté míry i protikatolicky. Pro politické síly představovalo poválečné protikatolické tažení vhodnou příležitost oslabit „klerikální politický tábor“. Levicové smýšlení mnohých obyvatel navíc přispívalo k tomu, že se častěji objevovaly snahy o vystoupení proti katolické církvi jako významné složce kapitalistického řádu, neboť církev vlastnila značný majetek. Protikatolické tendence byly výrazné především v Čechách. Na Moravě a ve Slezsku byly slabší a na Slovensku se takřka neprojevily. Zde totiž vyvolávaly v církevních a politických

kruzích až protičeské nálady. Vedení lidové strany tak založilo svou novou politiku na taktice jednání v parlamentu a dočasných ústupcích.

Tento obraz se projevil i v Orlu. Nedlouho po skončení první světové války se začal Orel i díky snahám a výzvám jednotlivých představitelů opět výrazněji rozrůstat, a to nejen na Moravě, ale i v Čechách a ve Vídni. Společně s novou organizační formou byl vypracován také první návrh ústředních stanov nového samostatného celostátního spolku – Československého Orla, který měl být podle plánu rozšířen i na Slovensko a Podkarpatskou Rus. S činností Čsl. Orla ovšem nadále nesouhlasily ostatní velké československé tělocvičné spolky. Ty se navíc opět značně rozrostly a oproti Orlu ještě zmohutněly. Před vypuknutím první světové války totiž čítal Orel (v Čechách a na Moravě) okolo 19 tisíc členů. V roce 1920 to bylo zhruba 40 tisíc členů, tzn., že se jeho členská základna zvětšila o 110 %. Oproti tomu ale Sokol čítal již v roce 1913 okolo 138 tisíc členů a v roce 1920 pak 561 tisíc členů. Jeho členská základna tak vzrostla o 306 %. Ještě větší nárůst členské základny ale zaznamenal SDTJ. Ten se z předválečných téměř 36,5 tisíce členů do roku 1920 rozrostl na více jak 223,5 tisíc členů, tzn. o 513 %. Pomalejší nárůst členské základny Orla je třeba vidět především v tom, že se jednalo o nejmladší organizaci z výše uvedených, která se navíc zcela osamostatnila teprve po první světové válce. Dalo by se tedy říci, že v roce 1918 začínal Čsl. Orel de facto téměř od nuly. Jeho význam a konkurenceschopnost (především vůči SDTJ) ovšem rychle vzrůstaly, k čemuž přispěl ve 20. letech jednak významný nárůst členské základny, a jednak také rozpad SDTJ.

Jak v očích Sokola, tak i SDTJ byli ale orlové viděni jako nespolehlivý partner, který byl až příliš dlouho loajální vůči Rakousku. Také z toho důvodu nebyli orlové přizváni ke spolupráci v Národních stráží ani Plucích stráže svobody. Velitel Národních stráží Jindřich Vaníček, který byl „druhý muž“ Sokola, zaujímal navíc dlouhodobě vůči orlům jasně odmítavé stanovisko. Tento postoj ovšem nebyl v sokolské organizaci nijak neobvyklý. Na odmítání politického katolicismu a Čsl. Orla se totiž shodla většina členů sokolských jednot. Sokol dokonce začal vyzývat orly k ukončení činnosti jejich spolku. Určitou výjimku v tomto ohledu

tvořili členové sokolských jednot na Slovensku, kteří byli slovenské národnosti. Ti si totiž uvědomovali, že toto odmítání by značná část slovenské veřejnosti vnímala jako negaci slovenské národní kultury. Kromě Sokola a SDTJ se proti činnosti Čsl. Orla jasně vymezovala také nově vzniklá levicová FDTJ, která byla zcela závislá na KSČ. Starosta Čsl. Orla Jan Šrámek spolu s dalšími čelními představiteli tohoto spolku tak museli v nové republice vyvíjet veliké úsilí, aby byl Čsl. Orel uznán ostatními tělocvičnými organizacemi a získal rovné postavení. K částečnému „prolomení hrází“ poprvé došlo v roce 1921, a to v souvislosti s ohrožením republiky maďarskou armádou. Do tohoto válečného konfliktu se kromě členů Sokola a SDTJ jako dobrovolníci poprvé zapojili i orlové. Přijatá sokolská rezoluce z roku 1924 nicméně opět jasně zopakovala, že v sokolských jednotách není místo pro ty, kteří „klerikálním snahám dobrovolně a vědomě slouží“.

Československému Orlu ale v meziválečném období vznikla také konkurence v podobě dalších křesťanských spolků, které se v Československu začaly rozšiřovat. V první řadě se jednalo o organizaci YMCA, která do českých zemí přišla ze Spojených států amerických. Její program byl stejně jako u Čsl. Orla rozmanitý, neboť se soustředila na činnost vzdělávací, duchovní a tělovýchovnou. Minimálně v meziválečném Československu ale stála péče o tělo jednotlivých členů tohoto mezinárodního sdružení, stejně jako v případě Čsl. Orla, v popředí zájmů celé organizace. Počtem členů sice YMCA za Čsl. Orlem jednoznačně zaostávala (před vypuknutím 2. světové války vykazovala YMCA asi 20 tisíc členů), ovšem její materiální zázemí, kterým disponovala a které mohla svým členům nabídnout, jí mohly orelské jednoty pouze závidět. Československá YMCA byla totiž štědře finančně podporována ze Spojených států amerických. V jejím pozadí ovšem stál také americký protestantismus. Otázky víry ovšem v československé organizaci YMCA jednoznačně ustoupily do ústraní. Celá organizace zde byla známá svou otevřeností, neboť například její letní tábory navštěvovali katolíci, protestanti, pravoslavní, ale také táborníci bez vyznání či židé. Na rozdíl od Čsl. Orla se YMCA neprosadila na vesnicích, ale „uchytila“ se pouze ve větších městech, a to především v Čechách. Na Moravě a na Slovensku byl počet místních sdru-

žení o poznání menší, na Podkarpatskou Rus se YMCA nedostala vůbec. Vztah Čsl. Orla a organizace YMCA ovšem zcela jednoznačně dobrý nebyl. Čsl. Orel ve svých tiskovinách opakovaně psal, že československá tělovýchova takovouto organizaci nepotřebuje. Přestože se Čsl. Orel proti organizaci YMCA stavěl, nelze popřít, že by jeho členové nenavštěvovali tělovýchovné kurzy, které YMCA v Československu pro zájemce pořádala, nebo které vedli její tělovýchovní odborníci, kteří již dříve prošli školeními ve Spojených státech amerických. Jednalo se především o kurzy zaměřené na sportovní hry (basketbal a volejbal) a lehkou atletiku, což byla bezesporu nejoblíbenější sportovní odvětví v československé YMCA. Ta byla také v průběhu druhé poloviny 30. let 20. století na pomyslném československém basketbalovém trůně. V tomto ohledu také zcela jednoznačně předstihla Čsl. Orla, který v republice nikdy v žádném sportu takovýmto způsobem nedominoval. K tomu je ještě nutno dodat, že snahou organizace YMCA rovněž nebylo vychovat několik špičkových sportovců, ale spíše nabídnout sport širokému okruhu členstva.

Kromě organizace YMCA musel ovšem Čsl. Orel počítat také s katolickým skautingem. Katolický skauting měl ovšem již od československé YMCA a Čsl. Orla dosti rozdílnou náplň činnosti, která byla značně odlišná i od běžného pojetí skautingu. Plnění veškerých skautských příkazů a skautských ctností vyplývalo z víry v Boha. Vlastní tělesná cvičení zde tedy ustupovala do pozadí a byla využívána především ke snaze o přispění ke správnému fyzickému rozvoji jednotlivých členů. Čsl. Orel sice nahlížel na katolický skauting jako na svého konkurenta, který byl ovšem na rozdíl od něj zaměřen téměř výhradně na děti a mládež. Na druhou stranu ale přemýšlel, zda by nebylo dobré obohatit o skauting orelský tělocvičný program. Také katolických skautů bylo v Československu o poznání méně než orlů (Počet katolických skautů v Československu nepřekročil ve druhé polovině 30. let 20. století 10 tisíc.). Katolický skauting se rozmáhal především na Slovensku, kde mezi jeho zakladatele patřil i Vojtech Tuka, který byl určitou dobu činný i ve slovenském Orlu. Členům Čsl. Orla bylo ovšem důrazně doporučováno, aby do družin katolického skauta nevstupovali a vyčkali na zaujetí oficiálního postoje

orelské organizace ke katolickému skautingu. Jednoznačný postoj ovšem orlové dlouho nebyli schopni zaujmout. Katolický skauting spíše odmítali, neboť se domnívali, že by mohli založit své vlastní skautské družiny. V jejich řadách jich také několik vzniklo, ovšem je třeba říci, že se jednalo spíše o výjimky.

V meziválečném období nicméně došlo k velkému rozvoji celé orelské organizace, která začala ve větší míře budovat vlastní spolkové domy. Ty byly nazývány orlovny a staly se centrem spolkového života. Jejich součástí byly často tělocvičny, které nesloužily pouze jako místo na cvičení, ale byly využívány také pro plesy či divadla. V tomto ohledu se Čsl. Orel jednoznačně inspiroval v sokolovnách. Na rozdíl od sokolů ovšem neprovozovali orlové v okolí svých spolkových domů vlastní kina. Vybavení orloven bylo totiž zpravidla skromnější, což souviselo s celkovým majetkem obou spolků. Orlovny, stejně jako sokolovny vznikaly jak ve velkých městech, tak i na vesnicích. V případě orlů to souviselo s tím, že katolíci se nacházeli jak ve městech, tak i ve vesnicích. V případě Sokola souvisel tento fakt s tím, že Sokol nebyl zaměřen pouze na některé vrstvy obyvatel, ale jako organizace se nabízel téměř všem. Jeho představitelé neusilovali o vstup do politického dění, ale spíše se snažili o to, aby sokolská organizace tvořila určitou protiváhu politických stran. Sokol si tak získával renomé celonárodní vlastenecké organizace. V tomto ohledu se obě organizace odlišují od SDTJ, jehož spolkové domy a většina členstva byli soustředěni spíše do měst. Tento fakt souvisel s tím, že většina SDTJ sdružoval ve svých řadách především dělníky.

Orlové nicméně rovněž začali zakládat hřiště a vychovávat si vlastní zkušené cvičitele, kteří pak vedli své svěřence v jednotách a připravovali je na značné množství soutěží, které Čsl. Orel pořádal. Na rozdíl od Sokola se v něm totiž více prosazoval sport. Své soutěže organizoval Čsl. Orel na úrovni jednotlivých jednot, okrsků, žup i celé organizace. Největší popularity mezi pěstovanými sporty dosahovala jednoznačně lehká atletika, ve které dobyl Čsl. Orel i několik výrazných úspěchů na celorepublikové úrovni. Mezi další velice oblíbené sporty patřily lyžování, volejbal a nářaďová gymnastika. Čsl. Orel ovšem nezůstal pouze u nich. V jednotách se dále pěstoval např. tanec, jízda na koni, cyklistika, fotbal, házená,

tenis, bruslení, plavání či veslování. Až na výjimky ovšem Čsl. Orel nesoutěžil s dalšími spolky, nýbrž si zpravidla organizoval pouze své vlastní závody. Kvůli vedení členstva ke sportu byla Čsl. Orlem zorganizována celá řada školení pro vedoucí i rozhodčí. Také tato školení probíhala na několika úrovních. Plán byl vždy takový, že po dokončení kurzu předá absolvent své zkušenosti v nižším orgánu. Orlové však nenavštěvovali pouze svá spolková školení či kurzy. Často se také objevovali na státních tělovýchovných kurzech, které byly v republice na mnohých místech pořádány. Náplně kurzů, kterých se orlové účastnili, a jejich zaměření se v podstatě shodovaly s pěstovanými sporty v jednotách.

Ve 20. letech 20. století proběhly také dvě největší orelské slavnosti, ve kterých dominoval tělocvičný program. Již první z nich – I. slet Orelstva Československého v Brně roku 1922 sklidila veliký úspěch a slova chvály od zahraničních odborníků. Slet totiž navštívilo téměř 3 000 cizinců. Jednalo se ovšem spíše o orelskou slavnost, která nebyla z řad československých politiků ani z ostatních tělocvičných spolků příliš podporována. V Československu proto byly také reakce na slet rozporuplné, neboť byla např. poukazováno na to, že jeho finanční stránka nedopadla příliš dobře. Druhá celostátní orelská slavnost – Svatováclavské dni Orelstva v Praze roku 1929 měla již jiný charakter. Byla podpořena ministry (a to i sokolskými) i samotným prezidentem republiky, a to přesto, že neměl katolíky ani Jana Šrámka příliš v oblibě. Jednalo se o slavnost podstatně větší, která tentokrát přilákala více jak 5 000 zahraničních hostí. V porovnání se sokolskými slety této doby, které proběhly v letech 1920, 1926 a 1932, se ovšem jednalo v obou případech o slavnosti spíše menší. Zaostávaly jak v počtu vystupujících, tak i v počtu diváků. Sokolské slety měly navíc charakter celostátních slavností, které byly podporovány nejrůznějšími politiky. Jediné, v čem mohli orelské slavnosti sokolským konkurovat, byl zřejmě počet zahraničních hostí. S orelskými slavnostmi by se daly lépe velikostně srovnat slavnosti SDTJ – dělnické olympiády. I. proběhla v Praze roku 1921, i když byla původně naplánována na rok 1915. Kvůli válečným událostem ovšem musel SDTJ stejně jako Orel svou první plánovanou slavnost zrušit. Dělnická olympiáda v roce 1921 byla navíc poznamenána rozpadem SDTJ.

Přesto na ní vystoupilo 23 tisíc cvičenců. Tento počet by zřejmě v roce 1922 mohl vykázat i Čsl. Orel, i když přesný počet vystupujících se nepodařilo dohledat ani spočítat, a to z důvodu, že orelské prameny neudávají v soutěžích družstev konkrétní počty vystupujících. Oproti tomu již na VII. sokolském sletu v roce 1920 vystoupilo okolo 70 tisíc cvičenců.[1] Na II. dělnické olympiádě v Praze roku 1927 vystoupilo okolo 30 tisíc cvičenců, což by zřejmě opět odpovídalo počtu vystupujících na Svatováclavských dnech Orelstva v Praze roku 1929, i když přesný počet vystupujících nelze opět ze studovaných materiálů přesně určit. Důvod je stejný jako v případě I. sletu Orelstva Československého v Brně 1922.

K tomu, že orelské slety navštívilo tak velké množství zahraničních hostí, přispěl zcela jistě fakt, že Čsl. Orel byl od roku 1921 členem UIOCEP. Tato unie spojila s orelskými slety své závody, které pak přilákaly cvičence, cvičitele, diváky i zahraniční delegace. Čsl. Orel postupně získával v této unii na důležitosti, k čemuž mu pomáhala rychle rostoucí členská základna. Tu měl nakonec v rámci UIOCEP druhou největší. Členstvo Čsl. Orla zahraniční návštěvy svých hostů, kterých nebylo málo, oplácelo. Jako nejvýchodnější člen UIOCEP se Čsl. Orel stal určitou spojkou pro komunikaci západu s východem. Jeho důležitost se projevila i tím, že František Leiner zastával v předsednictvu této organizace velice významné místo. Stal se nakonec I. místopředsedou. Díky tomu, že Čsl. Orel udržoval stálý styk se zahraničními katolickými spolky, jezdil na jejich školení a účastnil se společných závodů či debat, měl jednak porovnání výkonnostní úrovně svých členů se zahraničími sportovci, a jednak mohly díky němu do Československa proudit nově směry z tělesné výchovy a sportu. Mohl se tudíž snadno poučit z chyb svých kolegů a svou vlastní tělesnou výchovu a sport posouvat neustále na vyšší úroveň. V unii se naopak stal Čsl. Orel průkopníkem ženského tělocviku. Členství orelské organizace v zahraniční unii ovšem nebylo v Československu výjimkou. ČOS stála v čele Svazu slovanského sokolstva, SDTJ byl členem Socialistické tělovýchovné internacionály a FDTJ byla sekcí Rudé sportovní internacionály. Také

[1] V počtu vystupujících na VII. sokolském sletu se prameny jednoznačně neshodují. Minimální počet, který byl v literatuře dohledán, udává 50 tisíc vystupujících. Největší počet cvičenců, který se v literatuře v souvislosti s tímto sletem objevil, je 100 tisíc.

význam SDTJ v rámci Socialistické tělovýchovné internacionály v průběhu let rostl. Nicméně na rozdíl od Čsl. Orla, jehož význam v rámci UIOCEP vzrůstal kontinuálně, pomohla významně SDTJ k cestě na výsluní likvidace dělnické tělovýchovy v Německu a Rakousku, ke které došlo v letech 1933 a 1934.

Rozpory v Československé straně lidové se začaly více projevovat na přelomu 20. a 30. let, kdy došlo ke vstupu socialistických stran do vlády. Ten mj. způsobil oslabení katolických stran v Československu. V období velké hospodářské krize se navíc hospodářský a sociální program Československé strany lidové v podstatě zhroutil. Nespokojenost v českém křídle Československé strany lidové se ale projevila již začátkem roku 1930, když byl předsedou zemského výkonného výboru zvolen Bohumil Stašek. On a jeho nejbližší spolupracovníci akceptovali pod vlivem encykliky *Quadragesimo annom* myšlenku stavovského hospodářského zřízení a začali otevřeně volat po diktatuře. Snažili se také o vytvoření katolického bloku Československé strany lidové s Hlinkovou slovenskou ľudovou stranou, která neskrývala své autonomistické požadavky. Její antidemokratické a separatistické tendence navíc ve 30. letech výrazně rostly. Nejmarkantněji se projevily na Pribinových oslavách v Nitře roku 1933, které byly využity k protistátním demonstracím. Vnitrostranické rozpory v Československé straně lidové byly vyřešeny až v roce 1934, kdy se Staškovo křídlo se svými názory stáhlo. V polovině 30. let se začal zhoršovat vztah Československé strany lidové s dalšími katolickými stranami, zvláště pak právě s Hlinkovou slovenskou ľudovou stranou, která se začínala orientovat na dosažení svých cílů i pomocí nacionálněsocialistického Německa. Hlinkova slovenská ľudová strana navíc stále výrazněji odmítala spolupráci s jakýmikoli Čechy.

Obdobný scénář ovšem očekával i Čsl. Orla. Po schválené změně stanov z roku 1930 se slovenští orlové potýkali se stále většími problémy. Jednoty prakticky ztratily své slovenské vedení a začaly podléhat přímo brněnskému ústředí. Mnoho členů zde také tíhlo k Hlinkově slovenské ľudové straně. V polovině 30. let tak došlo de facto k rozdělení Československého Orla. Brněnské ústředí se sice snažilo se Slováky komunikovat, ale ti chtěli většinou nechat Orla na Slovensku žít vlastním

životem. Komunikace tak byla víceméně jednostranná. Úředně se sice slovenský Orel zatím neosamostatnil, ale jeho činnost probíhala v rámci již dříve legálně vytvořených a samostatných jednot a žup, které si zvolily své vlastní vedení. Neformálním odtržením slovenského Orla přišel Čsl. Orel především o spoustu členů, neboť materiálně nedosahoval slovenský Orel úrovně svých kolegů v Čechách a na Moravě. To samé lze říci i o spolkových domech, tělocvičnách či např. hřištích. Čsl. Orel ovšem prakticky ztratil více než 25 % svých členů. Jednalo se tedy o ztrátu velice citelnou, neboť to bylo více členů, než kolik vykazoval Čsl. Orel v Čechách. Slovenský Orel se ale ze své „samostatnosti“ neradoval dlouho, neboť již v roce 1938 došlo k jeho zrušení a jeho veškerý majetek přešel do rukou Hlinkových gard.

V meziválečném období patřil Čsl. Orel mezi největší tělocvičné organizace v Československu. V polovině 30. let např. čítal (i s neoficiálně odtrženými Slováky) více než 160 tisíc příslušníků, kteří byli organizováni ve více než 1 300 jednotách a vlastnili celkem okolo 170 tělocvičen a hřišť. Počtem členů byl sice Čsl. Orel veliký, ale jeho zázemí ani věcný majetek nebyly takové, jako v případě ČOS či SDTJ. Sokol sdružoval v roce 1935 ve svých více jak 3 200 jednotách téměř 760 tisíc příslušníků. Více jak 1 100 jednot cvičilo ve vlastních tělocvičnách a 1 729 jednot mělo i vlastní cvičiště. O poznání menší a s Čsl. Orlem lépe srovnatelnější SDTJ sdružoval v roce 1934 více jak 140 tisíc příslušníků v téměř 1 300 jednotách, z nichž více jak 80 cvičilo v dělnickém domě nebo ve vlastní tělocvičně. Téměř 300 jednot navíc disponovalo vlastním hřištěm. V porovnání s ČOS tvořili dospělí cvičící orlové a orlice významnější část celé organizace. V roce 1934 se jednalo o přibližně 20,5 % příslušníků. V ČOS tvořili tento rok cvičící členky a členové přibližně 14,7 % organizace, v SDTJ to bylo okolo 31,5 %.

Základem práce ve všech třech organizacích byla tělesná cvičení. Sport byl alespoň zpočátku spíše odmítán. Sokol k němu nemohl dlouho najít cestu, a to přesto, že mu byl Miroslav Tyrš poměrně nakloněn. Jeho následovníci ho ale na rozdíl od něj často zavrhovali. Protože ale jeho obliba rostla, byl většinou jednot, s výjimkou fotbalu a těžké atletiky, tiše tolerován. Ve druhé polovině

20. let byl sport vedením Sokola definitivně přijat a pro jeho pěstování začaly být zřizovány speciální odbory. Pro cvičení v SDTJ byla v podstatě přijata Tyršova soustava s tím, že byly zpočátku zamítnuty vrcholové cviky na nářadí. Sport byl rovněž odmítán, nicméně postupně zaváděn. Jeho rozvoj v SDTJ ovšem přibrzdilo rozdělení organizace na počátku 20. let. V polovině 20. let byly povoleny vrcholné cviky a také sport, ovšem s výjimkou fotbalu a těžké atletiky. Také Orel přijal nejprve Tyršovu soustavu. Zaujal ovšem „pružnější“ vztah k mládeži a ke sportu, který jednoznačně zavrhován nebyl. Na rozdíl od ČOS a SDTJ se Orel nebránil ani fotbalu, který byl v jeho jednotách také pěstován. To samé lze říci i o těžké atletice, která se sice v jednotách pěstovala, ale rozhodně se jí nevěnovala žádná speciální pozornost. Jednoty mívaly k dispozici činky, v některých z nich se jednotlivci věnovali zápasu, v menší míře pak i boxu.

Ve 30. letech začal Čsl. Orel jako vůbec první z tělovýchovných spolků zavádět brannou výchovu. Povinně ji do svých stanov zahrnul roku 1932. Především ve druhé polovině 30. let se snažil o to, aby jeho členstvo bylo dobře připraveno na možný válečný konflikt. Jeho hrozba a příprava členstva k obraně vlasti se ovšem netýkaly pouze Čsl. Orla, ale i dalších velkých tělocvičných organizací. Stejně jako např. Sokol, tak i Čsl. Orel se snažil zajistit maximální počet členů pro případnou obranu republiky. Teprve v této chvíli lze také tvrdit, že ČOS, SDTJ a Čsl. Orel odložily vzájemné neshody a začaly se společně připravovat na hrozící válečný konflikt. K tomu také vydaly společné prohlášení a vytvořily s Československou obcí legionářskou Svaz občanské pohotovosti. Tvrzení, že se vztah mezi Čsl. Orlem s ČOS velice zlepšil, potvrzuje i fakt, že předsednictvo ČOS požádalo po druhé světové válce Čsl. Orla, aby přijal členství v čestném předsednictvu prvního poválečného XI. Všesokolského sletu, který byl naplánován do Prahy na rok 1948.

V duchu branné výchovy se měl také uskutečnit III. celostátní slet, a to v Praze v roce 1939. Mělo se opět jednat o celostátní slavnost, a to s bohatou zahraniční účastí. V reakci na podepsání mnichovské dohody a souhlas československé vlády s polskými požadavky na část československého území bylo ale

vedením Čsl. Orla rozhodnuto, že se slet konat nebude. Uzavřením mnichovské dohody a polskou anexí části československého území přišel Čsl. Orel o značnou část svých jednot, spolkových domů i tělovýchovného zázemí. Navíc již prakticky nemohl počítat ani se Slováky, kteří s orelským ústředím nekomunikovali. Definitivní ztráta slovenských žup a jediné župy na Podkarpatské Rusi přišla ale až s podepsáním tzv. Žilinské dohody, kterou byla vyhlášena slovenská autonomie. Československý Orel ale mohl, i když v okleštěné podobě, ve své činnosti nadále pokračovat. Po vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava roku 1939 se ovšem musel přejmenovat na Českomoravský Orel.

Vzhledem k tomu, že jeho členstvo participovalo na odbojové činnosti, která byla i díky dříve organizovaným branným odborům podle Čsl. Orla dobře připravena, čtyři orlové se podíleli na úspěšném atentátu na Reinharda Heydricha, a jeho bývalý starosta Jan Šrámek začal vykonávat funkci předsedy exilové vlády, došlo v roce 1941 ke zrušení Čm. Orla na Moravě a o rok později i v Čechách. Během války se orlové účastnili destrukčních akcí, podporovali partyzány, bojovali jako partyzáni, ukrývali hledané osoby, schvalovali atentát na Reinharda Heydricha, rozšiřovali ilegální tisk nebo ukrývali či převáželi zbraně a střelivo. Vedení orelského odboje ovšem neuniklo pozornosti gestapa, které brzy zatklo a popravilo oba hlavní strůjce orelské odbojové činnosti. Těmi byli vzdělavatel Augustin František Schubert a náčelník Vojtěch Jílek, který orelský odboj dopředu pečlivě připravoval a ještě v létě 1939 přivezl ze zahraničí do republiky instrukce od Jana Šrámka určené pro podzemní orelské hnutí a informace pro domácí vojenský odboj. Rozhodně se ale nejednalo o jediné oběti druhé světové války z orelských řad. Jednalo se však o ztráty velice citelné. Orelský odboj navíc zůstal bez vedení, a tudíž také bez spojení mezi jednotlivými „buňkami“. Orlové (stejně jako sokolové, kteří rovněž získali pro svoji odbojovou činnost instrukce ze zahraničí, které do republiky přivezl Miroslav Klinger) ovšem také působili v ilegálních skupinách, mezi které patřily např. Obrana národa či Zemský národní výbor. V porovnání se sokoly, kterých bylo podstatně více a kteří také měli díky své velikosti, nabytému majetku a stykům lepší možnosti, nebyl orelský odboj až tak významný.

Po skončení války se začal politický katolicismus v Československu obnovovat. Výhodou politických katolíků bylo, že byli bráni jako opoziční síla vůči nacismu. Nevybudovali si však již příliš silnou pozici a nedařilo se jim ani své názory ve větší míře prosazovat. Vývoj Československa se tak v následujících letech ubíral jiným směrem, než si lidovci v čele s Janem Šrámkem přáli. Také Čsl. Orel obnovil svou činnost. Nepodařilo se mu to však v plném rozsahu, neboť např. na Slovensku ji úřady nepovolily. Čsl. Orel začal opět pořádat své závody, kurzy a školení a také začal připravovat svůj III. celostátní slet, který nemohl být roku 1939 zrealizován. Proto došlo ke stanovení nového termínu III. celostátního sletu, který se měl uskutečnit roku 1949 v Praze. Účast na něm potvrdila celá řada spřátelených zahraničních katolických tělocvičných organizací.

V roce 1945 ovšem vznikl ÚNTV, který se snažil o sjednocení československé tělesné výchovy do jednotné organizace. Snahy o sjednocení československé tělesné výchovy se v republice neobjevily poprvé, nicméně Čsl. Orel je dlouhodobě odmítal. Byl sice ochoten navázat velice úzkou spolupráci s ostatními tělocvičnými spolky, ale jinak byl zcela jednoznačně pro samostatnost a proti organickému sloučení. K Čsl. Orlu se brzy připojila i nejsilnější sportovní federace – fotbalový svaz. ČOS a SDTJ se k myšlenkám organického sloučení vyslovily o poznání opatrněji. Na jaře 1945 se sice vedení Sokola s myšlenkou tzv. organického sjednocení bezvýhradně ztotožnilo, nicméně již v létě se ve vedení Sokola objevili první skeptici, mezi které patřila např. náčelnice ČOS Marie Provazníková. ÚNTV a s ním i většina představitelů Sokola se ovšem snažily Čsl. Orla a také další svazy, spolky či organizace do svých řad nadále „dobrovolně“ začlenit. To se jim ovšem nedařilo. V nastalé situaci začali navíc váhat i činovníci SDTJ. Zrealizovat organické sjednocení československé tělesné výchovy se tudíž nepodařilo.

Řada spolků, mezi které patřil i Čsl. Orel, by se sjednocení nebránila, ale to pouze v případě, že by se jednalo o spojení federativní, ve kterém by byla zachována alespoň „částečná samostatnost a tradice“. Na Slovensku probíhal v této době trochu odlišný vývoj. Slovenskou národní radou byla povolena pouze činnost Klubu slovenských turistov a lyžárov a Slovenské ústřední sportovní radě. Luďáky

zkompromitovaný Slovenský Orol povolen nebyl. Dne 27. srpna 1945 došlo k založení Ústředního slovenského tělovýchovného výboru jakožto územního článku tělovýchovy pro Slovensko. Připravovalo se též založení Slovenské tělovýchovné jednoty. Také na Slovensku bylo ovšem odmítáno organické spojení jednotlivých spolků a doporučeno federativní spojení všech tělovýchovných a sportovních organizací.

Začal být tudíž nově připravován ČSTS, který by federativní spojení umožnil. Jeho zakládající listinu již podepsal i Čsl. Orel, a to jako velice významná součást celého svazu. V této době čítal totiž Čsl. Orel téměř 200 tisíc členů. V porovnání se Sokolem to ovšem bylo stále poměrně málo, neboť ten jich do ČSTS přivedl okolo 900 tisíc. V této době si komunisté uvědomovali velký význam tělesné výchovy a sportu, a tak se snažili získat v tělovýchovném hnutí vedoucí pozice. K tomu měl mj. přispět hromadný přestup členů bývalé FPT do Sokola, kde se měli tito noví členové snažit ovlivňovat původní členskou základnu. Po 25. únoru 1948 nabraly události v československé tělovýchově velice rychlý spád. Dne 27. února 1948 předsednictvo ÚAV Národní fronty direktivně rozhodlo, že jedinou tělovýchovnou organizací bude nově Sokol, do kterého budou přesunuty veškeré tělovýchovné, sportovní a turistické organizace, spolky a kluby, a to jak s majetkem, tak i členskou základnou. To de facto znamenalo na dlouhou dobu konec Československého Orla, který opět nestihl zrealizovat svůj plánovaný III. slet v Praze. Čsl. Orel si tentokrát musel na svou obnovu počkat dlouhá léta. V Československu zavládl totalitní komunistický režim, který se zde s určitými proměnami držel až do roku 1989. Ve své činnosti ovšem Čsl. Orel alespoň částečně pokračoval v exilu.

V období od skončení druhé světové války do roku 1948 stihl Čsl. Orel zorganizovat celou řadu větších i menších sletů, tělocvičných kurzů a závodů. Kromě tradičních sportů se ve spolku začal velice znatelně prosazovat stolní tenis, který patřil v poválečné době k nejoblíbenějším pohybovým aktivitám. Přestože se Čsl. Orel vždy snažil o to, aby se do své tělovýchovy a sportu zapojil co možná největší počet členů, a ne o to, aby vychoval několik špičkových sportovců, vyrostlo v jeho prostředí několik opravdu zvučných sportovních jmen. Mezi jeho

sportovce lze zařadit mnohonásobné mistry republiky, účastníky olympijských her či mistrovství světa, a dokonce i jejich vítěze. Nelze se tomu ale zcela divit, neboť ani jeho členská základna nebyla zcela zanedbatelná. Na toto šťastné a úspěšné období se však již orelským sportovcům nikdy nepodařilo navázat.

V období Pražského jara, tedy 20 let po násilném zrušení Čsl. Orla, se objevily první snahy o obnovení činnosti Čsl. Orla. Ty vycházely od tehdejších pamětníků tohoto hnutí. Členy přípravného výboru pro orelskou obnovu byli např. Bohuslav Koukal, František Morávek, Jan Pištělák, Rostislav Slavotínek, František Šrámek, M. Handlová, Levíček, Šafář, Pospíšil, Drahovzal, Metoděj Večeřa či Pavel Dědičík. Obnovovací sjezd proběhl v Brně dne 27. dubna 1968 a účastnilo se ho okolo 350 delegátů z 15 českých a moravských orelských žup. Shromáždění rozhodlo o obnově spolku, přičemž jednotlivé jednoty měly svou obnovu nahlásit okresním národním výborům. Prvním historickým subjektem Čsl. Orla, který oficiálně obnovil podle zákona č. 68/1951 Sb. o dobrovolných organizacích a shromážděních činnost, byla valašská orelská župa kardinála Bauera. Její ustavující schůze se konala 5. května 1968 ve Valašském Meziříčí, a to za přítomnosti delegátů pěti župních okrsků.

Bylo však třeba, aby byla organizace také uznána státem. Sportovní činnost obnovených subjektů se ale ukazovala jako problém, protože stát si víceméně nárokoval monopol na tělesnou výchovu a sport. Přípravný výbor pro orelskou obnovu tak předložil Ministerstvu vnitra návrh nových stanov tak, aby odpovídaly zákonu č. 68/1951 Sb. o dobrovolných organizacích a shromážděních. Ministerstvo po konzultaci s ČSTV obnovu spolku sice nezamítlo, ale v tělesné výchově a sportu mu přisuzovalo pouze rekreační charakter. Mezitím byla orly připravena obnova asi 100 jednot. Návrh stanov byl bezodkladně upraven a opět předložen ministerstvu. Slibná jednání byla ukončena v nastupující normalizaci po srpnové okupaci Československa vojsky pěti zemí Varšavské smlouvy. Jedním z hlavních výsledků normalizace bylo totiž zrušení všech obnovených či obnovujících se předúnorových mládežnických, sportovních, tělovýchovných a turistických organizací a spolků.

Na další pokus o obnovení si musel Čsl. Orel počkat dalších 20 let. V popředí snah o obnovení činnosti stanuly tentokrát české župy. Jako vůbec první se totiž k životu přihlásila Jirsíkova župa, a to dne 12. listopadu 1989. Událo se tak v soukromí mezi pamětníky. K další orelské obnově došlo až po 17. listopadu 1989. Orel se začínal křísit v Praze či Brně. Od prosince 1989 začala probíhat intenzivní komunikace pamětníků a nových zájemců o činnost. Dne 26. prosince 1989 se v Národním domě na Smíchově sešel J. Hladký se zástupcem Čsl. Orla v exilu F. Piďákem. Účelem schůzky bylo sjednání podpory od Čsl. Orla v exilu obnovujícímu se Orlu v Československu. K faktickému obnovení Čsl. Orla došlo dne 30. června 1990, kdy se v Brně uskutečnil ustavující manifestační sjezd Čsl. Orla. Registrace obnovené organizace proběhla u Ministerstva vnitra podle zákona č. 83/90 Sb. ze dne 27. 3. 1990 o sdružování občanů. Čsl. Orlu bylo přiděleno registrační číslo VSP/1 – 1125/90 – R. Slovenský zemský svaz Orla musel provést registraci u Ministerstva vnitra a také Ministerstva životního prostředí. V čase sjezdu se očekávalo schválení restitučního zákona, od něhož si Čsl. Orel sliboval návrat svého zabaveného majetku. Delegáti byli vyzváni k přípravě podkladů pro restituční žádosti. Po rozdělení Československa v roce 1993 přijal spolek název Občanské sdružení Orel ČR. Od ledna 2014 funguje tato organizace jako spolek Orel ČR. Na Slovensku se tato organizace nazývá Slovenský Orol.

Čtyřicetileté přerušení činnosti se na celé organizaci velice negativně projevilo. Orel ztratil část zahraničních kontaktů, přišel o značnou část majetku. Rovněž jeho členská základna se podstatně zmenšila. III. celostátní orelský slet, který byl dvakrát připravován, nebyl nikdy uspořádán. Zvážíme-li velikost členské základny Čsl. Orla v průběhu 20. až 40. let, množství nejrůznějších zrealizovaných veřejných i neveřejných akcí a především fakt, že toto sdružení stále existuje, je s podivem, že je tato organizace dnešní širší veřejnosti tak málo známá. Přitom nejenom díky svým zahraničním kontaktům bezesporu přispěla k modernizaci československé tělesné výchovy a sportu. Lze rozhodně tvrdit, že Čsl. Orel měl pro československou tělesnou výchovu a sport velký a prakticky dodnes ne zcela doceněný význam.

Prameny a literatura

Archivní fondy a sbírky

Archiv města Brna, Fond Žampach František Metoděj - osobní fond.
Archiv Orla.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Kartony 1–14.
Národní archiv, Fond Československý tělovýchovný svaz, Karton 1.
Národní archiv, Fond ČOS, Karton 1, 2, 51, 103, 110, 111, 116, 143.
Národní archiv, Fond Jubilejní fond republiky, Kartony 1, 11.
Národní archiv, Fond Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy, Praha, Kartony 116, 117, 120, 155, 207–209.
Národní archiv, Fond Předsednictvo ministerské rady.
Národní archiv, Fond Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Kartony 20, 25 a 132.
Národní muzeum - Historické muzeum - Archiv tělesné výchovy a sportu, Fond Československý Orel.
Národní muzeum - Historické muzeum - Archiv tělesné výchovy a sportu, Fond Státní tělovýchovné kurzy.
Státní okresní archiv Český Krumlov, Fond S – 11, Karton 1.

Periodika

Almanach sportu a tělesné výchovy na rok 1924 – 1937, roč. 1924–1937.
Brněnské noviny, roč. 1915.
Čech: politický týdenník katolický, roč. XXXIX. (1914).
Jihočeské listy, roč. XXV. (1919) – XLIV. (1938).
Jihočeský Orel: Věstník Jihočeské orelské župy Jana Valeriána Jirsíka v Českých Budějovicích, Lannova třída 652, roč I. (1932).
Jihočeský sportovní týdeník, roč. I. (1922/1923) – XV. (1936/1937).
Lidové noviny, roč. XXX. (1922) – XLVII. (1939).
Moravská orlice, roč. LXXIX. (1941).
Moravský sever, roč. XLII. (1948).
Morgenpost: deutsches unparteiisches Tagblatt, roč. LXX. (1935).
Národ, roč. LXIX. (1929).
Národní listy, roč. II. (1862) – LXXXI. (1941).
Národní obroda: ústřední orgán Československé strany lidové, roč. II. (1946) – III. (1947).
Naše cesta: Týdeník pro tělesnou výchovu, roč. 1947.
Našinec, roč. LV. (1919).
Nová tělesná výchova: List pro tělesnou výchovu, tělocvik, sport, hry, skauting a pro vědecké studium těchto oborů, roč. I. (1927/1928) – XI. (1938).
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, roč. I. (1913) – XXIX. (1948).
Orel, roč. 2008.

Orelské příručky Zemského osvětového sboru Orla v Čechách: Orelská myšlenka, roč. 1923.
Orelský věstník: Orgán zemské rady Orla Českosl. v Čechách, roč. I. (1922) – XII. (1938).
Orlík, roč. 1948.
Pestrý týden, roč. XIV. (1939).
Polední list, roč. XII. (1938) – XIII. (1939).
Ráno: Pondělník Národních listů, roč. LXIX. (1929).
Rudé právo, roč. XXVII. (1947).
Sbírka zákonů a nařízení státu československého, roč. 1938.
Slovák: Politický a spoločenský týždenník, roč. XVI. (1934) – XVII. (1935).
Slovenský Orol: Mesačník slovenských orolských žúp, roč. I. (1936) – III. (1938).
Sokol, roč. I. (1871).
Sokolský věstník: List Československé obce sokolské, roč. XXXVII. (1935) – XLIV. (1946).
Sport, roč. I. (1921) – IX. (1929).
STAR, roč. 1926 – 1938.
Stráž Tatier: Zvestník slovenského Orolstva, roč. IV. (1925) – XII. (1933).
Tatranský Orol, roč. 1920 – 1933.
Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, roč. VII. (1929) – XI. (1933).
Tělocvičný ruch, roč. I. (1905) – XII. (1918).
Večerní list: Ústřední orgán slovanských národních socialistů, roč. II. (1928).
Venkov: orgán České strany agrární, roč. X. (1915) – XXXVII. (1942).
Věstník katolického duchovenstva: církevně-politický a zájmový orgán katol. kleru v zemích koruny České, roč. IX. (1909).
Věstník ministerstva školství a národní osvěty, roč. I. (1919) – III (1920–1921).
Věstník sokolský: List Svazu československého sokolstva, roč. XIV. (1910) – XLI. (1939).
Výboj: ústřední orgán federovaných dělnických tělocvičných jednot československých, roč. II. (1922).

Tištěné prameny

20 let trvání jednoty Orla československého v Plzni 1913-1933. (1933). Plzeň: Orel československý.
Československý Orel. (1930). Brno: Československý Orel.
Československý Orel: program, dějiny, statistika. (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého.
I. ústřední branné závody Čsl. Orla. Brno 26.–27. září 1936: Přehledná zpráva s technickými výsledky. (1936). Brno: Československý Orel.
II. ústřední branné závody Čsl. Orla. Brno 11.–12. září 1937: Přehledná zpráva s technickými výsledky. (1937). Brno: Československý Orel.
Katolický lide československý!. (1945). Brno: Ústřední rada československého Orla.
Orelský katechismus. (1938). Třebíč: Československý Orel v Brně.

Památník Brynychovy župy Československého Orla v Hradci Králové: 1906–1907, 1931–1932. (1933). Hradec Králové: Čsl. Orel.
Pětadvacet let jednoty Orla českosl. ve Vyškově: 1905-1930. (1930). Vyškov: Jednota Orla čsl.
Pokyny pro výcvik branných oddílů Čsl. Orla v období 1935-1936. (1936). Brno: Československý Orel.
Pokyny pro účastníky: Svatováclavské dni Orelstva v Praze 1929. (1929). Praha: Nakladatelství Československého Orla.
Program Svatováclavských dnů Orelstva v Praze 1929. (1929). Praha: Přípravný výbor Svatováclavských Dnů Orelstva.
Protokol VI. valného sjezdu Svazu DTJ 6. – 8. 9. 1919. (1919). Praha: Nákladem Svazu Dělnických tělocvičných jednot československých.
Protokol VIII. valného sjezdu Svazu DTJ 28. – 30. 11. 1925. (1925). Praha: Nákladem Svazu Dělnických tělocvičných jednot československých
Příručka osvětové práce orelské. (1921). Brno: Ústřední Osvětový Sbor Orla Čsl.
Příručka výchovy k národní brannosti v Čsl. Orlu. (1934). Brno: Československý Orel.
Sborník Orla Československého. (1919). Brno: Ústřední rada Orla Československého.
Slet Orelstva v Brně 1922. (1922). Brno: Orel československý.
Slet Orla župy Brynychovy v neděli dne 14. srpna 1938 v Hradci Králové: 20 let ČSR - 30 let Orla. (1938). Hradec Králové: Nákladem Orelské župy Edvarda Jana Nepomuka Brynycha.
Sokol a Orel: Odpověď na útoky klerikálních listů. (1922). Brno: Nový lid.
Společná cvičení pro členky a dorostenky. (1927). Praha: Ústřední Rada Orla československého.
Stanovy ČOS schváleny výnosem c. k. místodržitelství 5. listopadu 1888. (1888). Praha.
Škola branných oddílů v zimním období v roce 1936-1937. (1936). V Brně: Československý Orel.
Vyhláška ministra vnitra č. 30/1945 Sb., o platnosti ústavního dekretu presidenta republiky č. 11/1944 Úř. věst. čsl., o obnovení právního pořádku. (1945). Praha: Ministerstvo vnitra.
Výroční zpráva Křesťansko-sociální tělocvičné jednoty "První pražský Orel" na Král. Vyšehradě 1913. (1914). Praha.
Vznik a stručné dějiny Orla v Čechách 1897–1921. (1922). Hradec Králové: Osvětový sbor Brynychovy župy.
Vznik a vývoj prvé orelské jednoty v Praze: Dějiny "Křesťansko-soc. tělocvičné Jednoty První pražský Orel na Král. Vyšehradě", nyní "Jednoty Orla Čs. Praha II. a VI.": 1911-1926. (1926). Praha: Jednota Orla Čs. Praha II a VI.
Zákoník říšský pro království a země v radě říšské zastoupené. (1914). Vídeň: Císařsko-královská tiskárna dvorská a státní.
Závod o odznak zdatnosti. (neuvedeno). Brno: Československý Orel.

Zlatá lyže Českomoravské vysočiny: Mezin. závod FIS a současně Světový pohár mužů, Nové Město na Moravě 15.-16. 1. 1988. (1988). Nové Město na Moravě: TJ - organ. výbor Zlaté lyže.

Zpráva povšechná a zprávy podrobné o státních kursech tělovýchovných v roce 1924 – 1930. (1925 – 1931). Praha: Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy.

Zpráva předsednictva: valný sjezd Orla československého v Brně 1. května 1923. (1923). Brno: Čsl. Orel.

Zprávy k VIII. sjezdu Čsl. Orla. (1947). Brno: Typos.

Župní slet Orelské župy kard. Bauera v Hranicích v neděli dne 4. června 1933. (1933). Valašské Meziříčí: Nákladem Orelské župy kard. Bauera.

Župní slet v Kroměříži Orelské župy Antonína Urbana: 29. června 1930: Zámecká zahrada. (1930). Kroměříž: Nákladem Orelské župy Antonína Urbana.

Literatura

Arnaud, P., & Riordan, J. (2013). *Sport and International Politics: Impact of Fascism and Communism on Sport*. Londýn: Routledge.

Balabán, M., & Pernica, B. (2015). *Bezpečnostní systém ČR: problémy a výzvy*. Praha: Karolinum.

Barker, A. R. H. (2017). *Amateur Musical Societies and Sports Clubs in Provincial France, 1848-1914: Harmony and Hostility*. Cham: Springer International Publishing AG.

Bartlová, A. (2001). Příspěvek k dějinám římskokatolické církve na Slovensku v letech 1918 – 1938. In I. Koucká & D. Papajík (Eds.), *Politický katolicismus v nástupnických státech Rakousko-Uherské monarchie v letech 1918 – 1938* (pp. 165–177). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

Beranová, J., & Waic, M. (1998). *Kulturně výchovná a vzdělávací činnost českých tělovýchovných organizací*. Praha: Národní muzeum.

Bílek, J., Broft, M., Čada, V., Hronský, M., Karlický, V., Nesvatba, F., . . . Vávra, V. (1989). *Vojenské dějiny Československa, III. díl (1918–1939)*. Praha: Naše vojsko.

Bosák, E. et al. (1969). *Stručný přehled vývoje sportovních odvětví v Československu. Díl 1*. Praha: Olympia.

Bránský, J., Vítek, J., & Parma, J. (2009). Orel v Boskovicích - 100 let. Boskovice: Orel.

Břečka, B. (1999). *Kronika čs. skautského hnutí 1900–1990*. Brno: Brněnská rada Junáka.

Bureš, P., & Plichta, J. (1931). *Sport a tělesná kultura v Čsl. republice a cizině*. Praha: Almanach sportu.

Burešová, J. (2001). Ženské katolické organizace v Čechách a na Moravě: 1918 – 1938. In I. Koucká & D. Papajík (Eds.), *Politický katolicismus v nástupnických státech Rakousko-Uherské monarchie v letech 1918 – 1938* (pp. 207–215). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

Ceraj, S. (2016). Povijesni razvoj i važnost djelovanja hrvatskoga Orlovstva. *Obnovljeni život: časopis za filozofiju i religijske znanosti*, *71*(1), 39–53.
Čerešňák, B. (1969). *Dělnické hnutí na jihovýchodní Moravě v letech 1917-1921*. Brno: Blok.
Demetrovič, F. et al. (1988). *Encyklopedie tělesné kultury: a-o*. Praha: Olympia.
Demetrovič, F. et al. (1988). *Encyklopedie tělesné kultury: p-ž*. Praha: Olympia.
Fiala, P., Foral, J., Konečný, K., Marek, P., Pehr, M., & Trapl, M. (2008). *Český politický katolicismus 1848–2005*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
Fikar, A. (1948). *Stručné dějiny sokolstva 1912-1941*. Praha: ČOS.
Gastaut, Y., & Mourlane, S. (2004). *La Semeuse, 1904-2004: histoire d'un patronage niçois*. Nice: Serre Éditeur.
Grexa, J. (1971). *Orol na Slovensku v r. 1919 – 1938* (Rigorózní práce, Univerzita Komenského v Bratislave, Bratislava, Československo).
Hanuš, J. (1992). *Kronika orelstva 1902–1948*. Brno: Orel.
Hladík, P. (2015). *Mistrovství a přebory v lehké atletice: I. díl: Muži a ženy: Království české 1907 – 1918, Československo 1919 – 1938, 1945 – 1992, Čechy a Morava 1939 – 1944*. Praha: Český atletický svaz.
Chafer, T., & Sackur, A. (2002). *Promoting the Colonial Idea: Propaganda and Visions of Empire in France*. Basingstoke: Palgrave Macmillans.
Chládková, A. (1931). *Závodní řád: závody Orlic v roce 1931*. Brno: Čs. Orel.
Jandásek, L., & Pelikán, J. (1946). *Stručné dějiny sokolstva: 1862-1912*. Praha: Nakladatelství Československé obce sokolské.
Jaroš, J. et al. (1971). *Padesát let československé organizované odbíjené: 1921 – 1971*. Praha: Olympia.
Ježek, Z. (1937). *Účast dobrovolníků v bojích o Slovensko a Těšínsko v letech 1918-1919*. Praha.
Jirka, J. (2000). *Kdo byl kdo v české atletice*. Praha: Olympia.
Jirka, J. et al. (1997). *Sto let královny*. Praha: Česká atletika, s. r. o.
Kafka, J. (2001). *Československý Orel a jeho likvidace po únoru 1948* (Diplomová práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika).
Kárník, Z. (2000). *České země v éře První republiky: 1918-1938*. Praha: Libri.
Kettner, P. (2016). *Konec černého vraha: operace Anthropoid: Atentát na Reinharda Heydricha*. Brno: CPress.
Kössl, J. et al. (1981). *Malá encyklopedie olympijských her*. Praha: Olympia.
Kössl, J., Krátký, F., & Marek, J. (1986). *Dějiny tělesné výchovy II*. Praha: Olympia.
Kössl, J., Štumbauer, J., & Waic, M. (2004). *Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury*. Praha: Karolinum.
Kössl, J., Štumbauer, J., & Waic, M. (2018). *Kapitoly z dějin tělesné kultury*. Praha: Karolinum.
Kouřil, M. (2001). Katoličtí kněží v politice Československa v meziválečném období. In I. Koucká & D. Papajík (Eds.), *Politický katolicismus v nástupnických státech Rakousko-Uherské monarchie v letech 1918 – 1938* (pp. 31–41). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

Křen, J. (2005). *Dvě století střední Evropy*. Praha: Argo.
Křesadlo, V., & Kružík, M. (2008). *Historický kalendář Nového Města na Moravě na léta 1918-1945*. Nové Město na Moravě: Město Nové Město na Moravě.
Kulhánek, O. (1989). *Zlatá kniha lyžování: z dějin československého a světového lyžařství*. Praha: Olympia.
Lasovská, F. (1928). *Sokolstvo za války a převratu: příspěvek k dějinám odboje*. Praha: ČOS.
Laštovka, K. (1936). *Československé správní právo: Část zvláštní: I. díl*. Praha: Melantrich.
Mádl, J., & Šetina, R. (1927). *Dvanáctka mužů*. Praha: Zemská rada Orla Čsl.
Malíř, J., & Marek, P. (2005). *Politické strany: vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004*. Brno: Doplněk.
Marek, J. (1976). *Sjezdy proletářské tělovýchovy: sborník dokumentů ze sjezdů FDTJ a FPT*. Praha: Olympia.
Marek, P. (2003). *Český katolicismus 1890–1914: Kapitoly z dějin českého katolického tábora na přelomu 19. a 20. století*. Olomouc: Gloria Rosice.
Marek, P. (2017). K životnímu dílu preláta Zikmunda Václava hraběte Halki-Ledóchowského. *Studia Theologica*, *19*(4), 219–240.
Milla, M. (2008). *Hlinkova mládež 1938–1945*. Bratislava: Ústav pamäti národa.
Minářík, V., & Procházka, R. (1938). *Všesokolské slety*. Praha: Nakladatelství a knihkupectví Československé obce sokolské.
Mucha, V. (1975). *Dějiny dělnické tělovýchovy v Československu*. Praha: Olympia.
Pánek, J., & Tůma, O. (2008). *Dějiny českých zemí*. Praha: Karolinum.
Papež, J. (2005). *Československý orel v exilu - Župa svatováclavská: 1948-1990*. Brno: Orel.
Pejša, R. (2017). *Vztahy Československa a Maďarska v letech 1918–1939*. Praha: Karolinum.
Pelikán, J. (1925). *Náboženství, církev, klerikalismus, Orel a Sokol*. Praha: Československá obec sokolská.
Peroutka, F. (1991). *Budování státu I. (1918–1919)*. Praha: Lidové noviny.
Perútka, J. (1980). *Dejiny telesnej výchovy a športu na Slovensku*. Bratislava: Šport.
Perútka, J. et al. (1982). *Malá encyklopédia telesnej výchovy a športu*. Bratislava: Šport.
Perútka, J. et al. (1967). *Športy na Slovensku v rokoch 1945 – 1965*. Bratislava: Šport.
Procházka, K. (1984). *Olympijské hry: Od Athén 1896 po Moskvu 1980*. Praha: Olympia.
Procházka, K. (1982). *Zimní olympijské hry: od Chamonix 1924 k Lake Placid 1980*. Praha: Olympia.
Rákosník, J. (2008). *Odvrácená tvář meziválečné prosperity: nezaměstnanost v Československu v letech 1918-1938*. Praha: Karolinum.
Rathauský, V. (1976). *Co bylo kolem maninské spartakiády v roce 1921: vzpomínky přímých účastníků: příspěvek k dějinám dělnické tělovýchovy*. Praha: Olympia.

Reitmayer, L. (1978). *Přehled vývoje tělesné výchovy na území ČSSR*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
Ryneš, V. (2014). *Český národ a katolicismus v 18. a 19. století*. Praha: Knihař.
Ryšavý, J. (1936). Stručný nástin dějin pluků stráže svobody, sokolských praporů a setnin z let 1918–1919. *Naše revoluce: čtvrtletní historický sborník*, 12, 453–454.
Schleimer, U. (2004). *Die Opera Nazionale Balilla bzw. Gioventù Italiana del Littorio und die Hitlerjugend – eine vergleichende Darstellung*. Münster: Waxmann Verlag GmbH.
Silaba, R., & Špůr, J. (1928). *Usnesení sjezdová a provolání Svazu dělnických tělocvičných jednot československých v letech 1903–1927*. Praha: Nákladem Svazu Dělnických tělocvičných jednot československých.
Silaba, R., & Vaverka, L. (1930). *Dějiny dělnických tělovýchovných jednot*. Praha: SDTJ.
Skoupý, A. (2001). Slovinský orel v kontextu politických poměrů meziválečné Jugoslávie. In I. Koucká & D. Papajík (Eds.), *Politický katolicismus v nástupnických státech Rakousko-Uherské monarchie v letech 1918 – 1938* (pp. 105–112). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
Slavotínek, I. (2001). *K historii Sokola, Orla a skautingu na Prostějovsku do roku 1948*. Prostějov: Městská knihovna v Prostějově.
Suchánek, D., & Drška, V. (2013). *Církevní dějiny: Antika a středověk*. Praha: Grada.
Sýkora, B. (1971). *Kronika velkých let: 1917-1922*. Praha: Práce.
Šebek, J. (2016). *Za boha, národ a pořádek*. Praha: Academia.
Šimlová, M. (2013). *Proměny religiozity Čechů od 19. století* (Diplomová práce, Západočeská univerzita v Plzni, Plzeň, Česká republika).
Šmíd, M. (2007). *Masaryk a česká Katolická moderna*. Brno: L. Marek.
Šmíd, M. (2012). *Nepřítel: první republika: radikalizace skupiny českých katolických intelektuálů v letech 1918-1938*. Chomutov: L. Marek.
Štumbauer, J. (1992). *Dějiny spolkové tělesné výchovy a sportu v Č. Budějovicích od poloviny 19. století do roku 1938*. (Habilitační práce). Praha: Univerzita Karlova v Praze.
Štumbauer, J., Tlustý, T., & Malátová, R. (2015). *Vybrané kapitoly z historie tělesné výchovy, sportu a turistiky v českých zemích do roku 1918*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích.
Štumbauer, J., & Vobr, R. (2007). *Carving*. České Budějovice: Kopp.
Tlustý, T. (2018). Historie Masarykova tábora YMCA v Soběšíně na Sázavě. *Studia Kinanthropologica*, *19*(3), 277–286.
Tlustý, T., & Štumbauer, J. (2013). *Tělesná výchova a sport v organizacích YMCA a YWCA v meziválečném Československu*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích.
Tomášek, D. (2005). *Nevyhlášená válka: boje o Slovensko 1918-1920*. Praha: Epocha.
Toso, P. D. (2006). *Nascita e diffusione dell'ASCI: 1916-1928*. Milán: Franco Angeli.

Trapl, M. (2001). Hnutí „Pryč od Říma“ („Los von Rom“). In I. Koucká & D. Papajík (Eds.), *Politický katolicismus v nástupnických státech Rakousko-Uherské monarchie v letech 1918 – 1938* (pp. 13–29). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

Tyrš, M. (1880). *Základové tělocviku*. Praha: I. L. Kober.

Uhlíř, J. B. (2008). *Protektorát Čechy a Morava v obrazech*. Praha: Ottovo nakladatelství.

Uhlíř, J. B. (2017). *Protektorát Čechy a Morava 1939-1942: srdce Třetí říše*. Praha: Ottovo nakladatelství.

Václavík, D. (2009). *Náboženství a moderní česká společnost*. Praha: Grada.

Vejskal, O. E. (2002). *Drobná plastika tělocvičných organizací: Díl třetí: Odznaky a medaile: Orel, DTJ, FPT, Makkabi, Německé spolky, Spartakiády ČSTV*. Praha: Česká společnost přátel drobné plastiky.

Vejskal, O. E. (2004). *Drobná plastika tělocvičných organizací: Díl čtvrtý: Odznaky a medaile: Orel, DTJ, FPT, Makkabi, Německé spolky, Spartakiády - DODATKY-*. Praha: Česká společnost přátel drobné plastiky.

Vejvar, S. (2014). *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika).

Waic, M. (1990). *Vývoj československé tělesné kultury v období Velké hospodářské krize 1929 – 1934* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Československo).

Waic, M. (1995). *Česká tělovýchova v prvním desetiletí Československé republiky 1918 – 1928* (Habilitační práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika).

Waic, M. et al. (1997). *Sokol v české společnosti 1862-1938*. Praha: Fakulta tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy.

Waic, M., & Kössl, J. (1992). *Český tramping 1918-1945*. Praha: Práh.

Waic, M. (2016). *Tělesná výchova a sport v politickém životě meziválečného Československa*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky.

Weigner, K. (1935). *Návrh na zřízení tělovýchovného ústavu Tyršova*. Praha: Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy.

Zatloukal, J., Hlava-Svoboda, V., Chada, L., & Veselá, J. (1947). *Památník Československé tělesné výchovy a sportu: kapitoly slavných událostí: věnováno českým a slovenským sportovcům*. Bratislava: Josef Zatloukal.

Zatloukal-Ševlk, V. (1997). *Katoličtí skauti junáci v Československu: Přehled historie*. Brno: Javor.

Žampach, A. (1928). *Katolíci v zahraničních bojích o československou samostatnost: Úvahy, doklady, a vzpomínky z let 1914–1920*. Brno: Orelské ústřední nakladatelství v Brně.

Internet

http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=3848.
http://ftp.aspi.cz/opispdf/1939/037-1939.pdf.
http://kduvlcnov.cz.webx.forpsi.com/2014/06/22/historie-telovychovne-jednoty-ceskoslovenskeho-orla-ve-vlcnove/.
http://www.brno-lisen.cz/110-let-lisenskeho-orla/t4800.
http://www.ctidoma.cz/sport–historie–regionu/2015–12–02–kdyz–bylo–narodu–nejhure–orlove–vedeli–kde–je–jejich–misto.
http://www.esbirky.cz.
http://www.orel.cz/.
http://www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/tisky/t2851_00.htm.
http://www.prvnizpravy.cz/sloupky/poradni-organy-ministerstev-drive-a-dnes/.
http://www.ratiskovice.com/historie/jednota-orla-ceskoslovenskeho-v-ratiskovicich/.
http://www.senat.cz/informace/z_historie/tisky/1vo/tisky/T0271_00.htm.
http://www.streliceubrna.cz/orel-strelice/d-3432.
https://technet.idnes.cz/ceskoslovensko-ksc-statni-prevrat-unor-1948-f21-/vojenstvi.aspx?c=A180220_103809_vojenstvi_erp.
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4f/Affiche_du_concours_international_de_gymnastique_organis%C3%A9_par_la_FGSPF_en_1923.jpg.
https://vyskovsky.denik.cz/publicistika/pater-klapil-spoluzakladatel-orla20080222.html.
https://www.lidovky.cz/vit-fousek-odsouzeny-olympionik-dqf-/zpravy-domov.aspx?c=A071105_110325_ln_bezpravi_hrn.
https://www.skivm.cz/ski-areal/historie/791-frantisek-zajicek-1.
https://www.sports-reference.com/olympics/athletes/fo/vit-fousek-sr-1.html.
https://zlin.idnes.cz/skokansky-mustek-pustevny-beskydy-d6a-/zlin-zpravy.aspx?c=A170310_2311282_zlin-zpravy_ras.

Seznam zkratek

ASG	–	Altbrünner Sport Gemeinschaft – Sportovní komunita starého Brna
AV NF	–	Akční výbor Národní fronty
CDT	–	Christlich deutsche Turnerschaft in der Tschechoslowakei – Svaz německých křesťanských tělocvičných spolků v Československu
CPO	–	Civilní protiletecká obrana
ČAAU (ČsAAU)	–	Česká (Československá) amatérská atletická unie
ČBS	–	Československý basketbalový svaz
ČsŠK	–	Československý športový klub
ČSTS	–	Československý tělovýchovný svaz
ČSVS	–	Československý volejbalový svaz
ČOS	–	Česká (Československá) obec sokolská
ČTK	–	Československá tisková kancelář
DJK	–	Deutsche Jugendkraft – Reichsverband für Leibesübungen in katholischen Vereinen – Německá mladá síla – Říšský svaz pro tělesná cvičení při katolických spolcích
FASCI	–	Federazione associazioni sportive cattoliche italiane – Federace italských katolických sportovních sdružení
FCEPF	–	Fédération catholique d´Éducation Physique Féminine – Katolická federace ženské tělesné výchovy
FDTJ	–	Federace dělnických tělocvičných jednot
FGSPF	–	Fédération gymnastique et sportive des patronages de France – Gymnastická a sportovní federace patronátů Francie
FICEP	–	Fédération internationale catholique d'éducation physique et sportive – Mezinárodní katolická federace tělesné a sportovní výchovy
FNSCG	–	Fédération Nationale de Sociétés Catholiques de Gymnastique & d'Armes – Národní federace katolických gymnastických a zbrojních společností
FPT	–	Federace proletářské tělovýchovy
FSF	–	Fédération sportive de France – Francouzská sportovní federace
HOS	–	Hrvatski Orlovski Savez – Chorvatský orelský svaz
JOZ	–	Jugoslovanska Orlovska Zveza – Jugoslávský orelský svaz
KSČ	–	Komunistická strana Československa
NS	–	Národní souručenství
PHS	–	Pravi Hrvatski Sokol – Pravý chorvatský Sokol
PTP	–	Pomocné technické prapory
RSI	–	Rudá sportovní internacionála
SOP	–	Svaz občanské pohotovosti
SČM	–	Svaz české mládeže

SDTJ	–	Svaz dělnických tělocvičných jednot
SKSZ	–	Slovenska krščansko-socialna zveza – Slovinský křesťansko-sociální svaz
SOP	–	Svaz občanské pohotovosti
SS	–	Steam-ship – Parní loď
SSSR	–	Svaz sovětských socialistických republik
StB	–	Státní bezpečnost
ŠK	–	Športový klub
ÚAV	–	Ústřední akční výbor
UGSPF	–	Union gymnique et sportive des patronages de France – Gymnastický a sportovní svaz patronátů Francie
UIOCEP	–	Union internationale des œuvres catholiques d'éducation physique – Mezinárodní sdružení pro katolickou výchovnou sportovní činnost
UNRRA	–	United Nations Relief and Rehabilitation Administration – Správa Spojených národů pro pomoc a obnovu
ÚNTV	–	Ústřední národní tělovýchovný výbor
USS	–	United States Ship – Loď spojených států
VS	–	Vysokoškolský sport
YMCA	–	Young Men's Christian Association – Křesťanské sdružení mladých lidí
ZDK	–	Zveza dekliških krožkov – Svaz dívčích klubů
ZFO	–	Zveza fantovskih odsekov – Svaz chlapeckých odborů
ZTO	–	Zveza telovadskich odsekov – Svaz tělocvičných odborů

Seznam příloh

Příloha 1: Jan Šrámek.
Příloha 2: V přítomnosti premiéra Jana Šrámka podepisují ministr zahraničních věcí Jan Masaryk a generál Charles de Gaulle dne 28. září 1942 deklaraci o neplatnosti mnichovské dohody.
Příloha 3: Nahoře jsou zachyceni Winston Churchill, předseda čs. exilové vlády Jan Šrámek a ministr národní obrany čs. exilové vlády Sergěj Ingr. Dole je Winston Churchill na návštěvě u československé jednotky s Janem Šrámkem.
Příloha 4: Oznámení o vyloučení Ant. Bečičkové ze Sokola, a to kvůli „uplatňování se v průvodech klerikálních“ (1912).
Příloha 5: Část titulní strany časopisu Sokol, kde se sokolové vyjadřují ke smrti Františka Josefa I.
Příloha 6: Janez Evangelist Krek.
Příloha 7: Josef Polák.
Příloha 8: První orelské cvičení ve Sloupnici roku 1911.
Příloha 9: Fotografie z vystoupení prvního odboru Orla v Hradci Králové v roce 1911.
Příloha 10: Fotografie z I. župního sletu Orla v Hradci Králové, dne 28. července 1912.
Příloha 11: Rudolf Šetina.
Příloha 12: Pohlednice vydaná k plánovanému I. zemskému sletu Orla v Hradci Králové roku 1914.
Příloha 13: Bedřich Pospíšil.
Příloha 14: Tělocvična vyšehradského Orla v roce 1913.
Příloha 15: První cvičenci líšeňské jednoty v roce 1904.
Příloha 16: Zakládající členové vyškovského orelského odboru v roce 1905.
Příloha 17: Cvičitelský sbor vyškovského Orla v roce 1906.
Příloha 18: Štěpán Klapil.
Příloha 19: I. a II. odbor orelské tělocvičné soustavy.
Příloha 20: III. a IV. odbor orelské tělocvičné soustavy.
Příloha 21: Prostná mužů ve Vyškově, dne 5. září 1909.
Příloha 22: Snímek z I. zemského sletu Orla ve Vyškově roku 1909.
Příloha 23: Propagační plakát Orla z roku 1910.
Příloha 24: Fotografie z II. zemského sletu Orla v Kroměříži roku 1910 – Nástup členů.
Příloha 25: Pamětní odznak III. zemského orelského sletu roku 1912.
Příloha 26: Pohlednice s motivem III. zemského sletu Orla v Kroměříži roku 1912.
Příloha 27: Starší družstvo členů odboru Zábřeh v roce 1912.
Příloha 28: Křesťansko-sociální tělocvičný odbor Orel Boskovice v roce 1910.
Příloha 29: Křesťansko-sociální tělocvičný odbor Orel Boskovice, dne 22. dubna 1912.

Příloha 29: Křesťansko-sociální tělocvičný odbor Orel Boskovice, dne 22. dubna 1912.

Příloha 30: Diagram zachycující počet příslušníků a jednot Orla v Čechách a na Moravě před I. světovou válkou.

Příloha 31: Srovnání velikosti členské základny velkých tělocvičných spolků před I. světovou válkou.

Příloha 32: Orlové pochodující v průvodu Lublaní v roce 1913.

Příloha 33: Slavnostní pochod Orla v Lublani roku 1913.

Příloha 34: Vlevo je prostná orlů na slavnostech v Lublani v roce 1913. Vpravo je zachyceno kroužení orlic kužely na téže akci.

Příloha 35: Protokol, který dokumentuje historii Orla v Ratíškovicích v letech 1914–1919.

Příloha 36: Diagram zachycující počet příslušníků a jednot Orla v Čechách a na Moravě v období I. světové války.

Příloha 37: Nástup orlů k veřejnému cvičení na Velehradě v roce 1919.

Příloha 38: Veřejné cvičení orlů a orlic na Velehradě v roce 1919.

Příloha 39: Veřejné cvičení orelských žáků a žaček na Velehradě v roce 1919.

Příloha 40: Prostná orlů-vojáků, členů dobrovolnických strážních oddílů na Slovensku roku 1919.

Příloha 41: Pražští orlové u dobrovolnických strážních oddílů na Slovensku roku 1919.

Příloha 42: Interpelace senátorů dra Adolfa Procházky, dra Jana Kovalíka, dra. Josefa Karase a dalších členů senátu na pana předsedu vlády a na pana ministra veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy ohledně provedení zákona o zřízení poradního sboru pro tělesnou výchovu.

Příloha 43: Stav Orelstva v Československu v první polovině roku 1921 u jednot, které včas poslaly členský výkaz.

Příloha 44: Stav žup, okrsků a jednot v Čsl. Orlu v polovině roku 1921.

Příloha 45: Slavnostní kroje a cvičební úbory orlů v roce 1920.

Příloha 46: Srovnání velikosti členské základny velkých tělocvičných spolků na počátku 20. let.

Příloha 47: Srovnání počtu jednot velkých tělocvičných spolků na počátku 20. let.

Příloha 48: Vystoupení pražského Orla (dorostenky s kroužky, prostná žáků a prostná členů) v Příbrami ve dnech 4. a 5. června 1922.

Příloha 49: Vstupenka na I. župní slet Pospíšilovy župy, který se konal v Příbrami ve dnech 4. a 5. června 1922.

Příloha 50: Společná prostná orlů a orlic v Mariboru v roce 1920.

Příloha 51: Orelská družstva nastupující ke svým cvičením ve Štrasburku 1921.

Příloha 52: Účastnice a účastníci tělocvičných kurzů Šrámkovy župy, které probíhaly na přelomu let 1921 a 1922.

Příloha 53: Cvičení orlů a orlic na župním sletu v Kroměříži v roce 1921.

Příloha 54: Cvičení orlů a orlic na župním sletu v Brně v roce 1921.

Příloha 55: Vystoupení orelských žáků a mužů Pospíšilovy župy v Praze dne 21. května 1922.

Příloha 56: Prostná členů a dorostenek na župním sletu v Olomouci dne 18. června 1922.

Příloha 57: Prostná členů na slavnosti v Olomouci dne 27. července 1920 (Slavnost svěcení praporu olomoucké jednoty).

Příloha 58: Cvičení orlů a orlic na II. župním sletu v Hradci Králové v roce 1921.

Příloha 59: Cvičení mužů a žen na II. župním sletu Čsl. Orla v Hradci Králové, dne 7. srpna 1921.

Příloha 60: Fotografie z II. župního sletu Čsl. Orla v Hradci Králové v roce 1921 – Nástup žen a mužů.

Příloha 61: Fotografie z II. župního sletu Čsl. Orla v Hradci Králové v roce 1921 – Cvičení mužů.

Příloha 62: Propagační leták k I. sletu Orelstva Československého v Brně roku 1922.

Příloha 63: Mapka s umístěním sletiště a jeho předběžný plánek.

Příloha 64: Nahoře je zachycena hlavní brána sletiště a výzdoba tribun a hudebních pavilonů. Dole je pohled na západní a východní tribunu při I. sletu Orelstva Československého v Brně 1922.

Příloha 65: Prostná žaček a dorostenců s tyčemi na I. sletu Orelstva Československého v Brně 1922.

Příloha 66: Prostná žáků na I. sletu Orelstva Československého v Brně, dne 30. července 1922.

Příloha 67: Cvičení dorostenek na I. sletu Orelstva Československého v Brně, dne 30. července 1922.

Příloha 68: Prostná dorostenců a pohled na tribunu D během I. sletu Orelstva Československého v Brně 1922.

Příloha 69: Pohled do dějiště sobotních závodů při I. sletu Orelstva Československého v Brně 1922.

Příloha 70: Fotografie průvodu městem během I. sletu Orelstva Československého v Brně roku 1922.

Příloha 71: Orelští dorostenci pochodující Brnem během sletových dnů v roce 1922.

Příloha 72: Orelští dobrovolníci z bojů proti bolševikům na Slovensku pochodující Brnem během sletových dnů v roce 1922.

Příloha 73: Nástup členek při I. sletu Orelstva Československého v Brně 1922.

Příloha 74: Nástup a prostná žen při I. sletu Orelstva Československého v Brně 1922.

Příloha 75: Pohled na hlavní tribunu během cvičení na nářadí při I. sletu Orelstva Československého v Brně 1922.

Příloha 76: Cvičení vojáků s puškami a cvičení studentů při I. sletu Orelstva Československého v Brně 1922.

Příloha 77: Nástup a prostná mužů při I. sletu Orelstva Československého v Brně 1922.

Příloha 78: Nástup mužů a žen při I. sletu Orelstva Československého v Brně 1922.

Příloha 79: Prostná mužů a žen při I. sletu Orelstva Československého v Brně 1922.
Příloha 80: Prostná mužů (4. oddíl) a žen (2. oddíl) při I. sletu Orelstva Československého v Brně 1922.
Příloha 81: Prostná mužů – klik, při I. sletu Orelstva Československého v Brně 1922.
Příloha 82: Medaile z I. sletu Orelstva Československého v Brně roku 1922.
Příloha 83: Bedřich Kostelka a závodní družstvo jednoty Čsl. Orla ve Vyškově, které soutěžilo na I. sletu Orelstva Československého v Brně 1922.
Příloha 84: Momentka ze závodů v lehké atletice při I. sletu Orelstva Československého v Brně 1922.
Příloha 85: Pohlednice s motivem I. sletu Orelstva v Brně 1922 a závodů UIOCEP.
Příloha 86: Pohlednice vydané k I. sletu Orelstva Československého v Brně roku 1922 (část I.).
Příloha 87: Pohlednice vydané k I. sletu Orelstva Československého v Brně roku 1922 (část II.).
Příloha 88: Pohlednice vydané k I. sletu Orelstva Československého v Brně roku 1922 (část III.).
Příloha 89: Fotografie z I. sletu Orelstva Československého v Brně roku 1922 (část I.).
Příloha 90: Fotografie z I. sletu Orelstva Československého v Brně roku 1922 (část II.).
Příloha 91: Fotografie z I. sletu Orelstva Československého v Brně roku 1922 (část III.).
Příloha 92: Rozvoj Orla v letech 1902–1923.
Příloha 93: Fotbalové družstvo vyškovské jednoty (pravděpodobně 1928).
Příloha 94: Družstvo házené sportovního odboru jednoty Čsl. Orla v Albrechtičkách.
Příloha 95: Házenkářské družstvo vršovické jednoty Čsl. Orla (pravděpodobně 1927).
Příloha 96: Cyklistický odbor Čsl. Orla v Černilově (pravděpodobně 20. léta).
Příloha 97: Zastoupení jednotlivých členských kategorií ve velkých tělocvičných spolcích v Československu k 31. prosinci 1923.
Příloha 98: Členka Čsl. Orla ve cvičebním úboru a slavnostním kroji (pravděpodobně 20. léta).
Příloha 99: Člen Čsl. Orla ve cvičebním úboru a slavnostním kroji (pravděpodobně 20. léta).
Příloha 100: Vlevo je členský odznak Čsl. Orla, vpravo pak odznak připínaný na čepice. Oba odznaky jsou z meziválečného období.
Příloha 101: Pamětní odznaky Čsl. Orla (meziválečné období).
Příloha 102: Stav příslušníků a jednot velkých tělocvičných spolků v Československu k 31. prosinci 1923.
Příloha 103: Stav orelského členstva k 31. prosinci 1923.

Příloha 104: Přehled tělovýchovného zázemí jednot Čsl. Orla ke konci roku 1923.
Příloha 105: Počty jednot vlastnících na Moravě a ve Slezsku gymnastické nářadí (konec roku 1923).
Příloha 106: František Leiner.
Příloha 107: Prohlášení vydané ke III. orelskému sjezdu, který proběhl dne 1. února 1925.
Příloha 108: Stav členstva Čsl. Orla k 31. prosinci 1925.
Příloha 109: Sociální složení příslušníků Čsl. Orla na konci roku 1925.
Příloha 110: Pohled do tělocvičny jednoty Velké Brno III.
Příloha 111: Nahoře jsou orlovny v Líšni u Brna a Únanově, dole jsou orlovny v Černilově a Šaraticích.
Příloha 112: Nahoře jsou orlovny v Bohuslavicích a Zlatých Moravcích, dole jsou orlovny v Kozlovicích a Plavči.
Příloha 113: Vlevo je zachycena orlovna ve Velehradě, vpravo nahoře je orlovna v Němčicích nad Hanou a pod ní je orlovna v Čermné u Kyšperka.
Příloha 114: Nahoře jsou orlovny v Kostelci nad Orlicí a Přívoze, dole jsou orlovny v Praci a Mramoticích.
Příloha 115: Vlevo nahoře je orlovna a lidový dům v Žamberku. Vpravo nahoře je orlovna v Polešovicích. Vlevo dole je orlovna v Olešnici na Moravě a vedle ní orlovna a lidový dům v Opatovicích.
Příloha 116: Nahoře je orlovna a lidový dům ve Vracově a orlovna a katolický dům v Broumovicích, dole jsou orlovny v Rašovicích a Mariánských Horách.
Příloha 117: Nárůst příslušníků Čsl. Orla v letech 1927–1929.
Příloha 118: Účastníci zemské cvičitelské školy, která proběhla v Praze ve dnech 3. až 10. prosince 1922.
Příloha 119: Účastníci zemské cvičitelské školy, která proběhla v Praze ve dnech 6. března až 24. června 1923.
Příloha 120: Účastníci cvičitelské školy Klapilovy župy ve Vyškově a Křenovicích (1926).
Příloha 121: Účastníci kurzu pro cvičitele žactva Kadlčákovy župy, který probíhal v Moravské Ostravě ve dnech 3. až 5. ledna 1926.
Příloha 122: Účastníci tělovýchovného kurzu Kosmákovy župy, který probíhal v Telči ve dnech 20. až 23. března 1926.
Příloha 123: Cvičitelský sbor Cyrilometodějské župy v roce 1926.
Příloha 124: Účastníci IV. cvičitelské školy Šilingrovy župy, která probíhala v Hodoníně od 3. října do 12. prosince 1926.
Příloha 125: Cvičitelský sbor župy Křížkovského dne 3. dubna 1927.
Příloha 126: Účastníci kurzu pro župní cvičitele a cvičitelky žactva, který probíhal v Novém Městě na Moravě v roce 1928.
Příloha 127: Účastníci cvičitelské školy Šilingrovy župy, která probíhala v Hodoníně v roce 1927.
Příloha 128: Účastníci kurzu pro župní cvičitele a cvičitelky žactva, který probíhal v Olomouci ve dnech 9. až 11. prosince 1927.
Příloha 129: Účast orelských příslušníků na státních tělovýchovných kurzech v roce 1925.

Příloha 130: Účastnice zemského kurzu rytmického tělocviku a účastníci kurzu lehké atletiky. Oba tyto kurzy probíhaly v Praze, a to ve dnech 13. až 16. května 1926.

Příloha 131: Porovnání počtu účastníků a účastnic Čsl. Orla, ČOS a SDTJ na státních tělovýchovných a sportovních kurzech pořádaných v roce 1927.

Příloha 132: Účastnice cvičitelského kurzu určeného slovenským orlicím, který probíhal v Žilině ve dnech 6. až 8. ledna 1928.

Příloha 133: Významné osobnosti orelského života v Líšni (cca 1925).

Příloha 134: Účastníci květnového státního tělovýchovného kurzu v Nymburku v roce 1927.

Příloha 135: Orelští účastníci květnového státního tělovýchovného kurzu v Nymburku v roce 1927.

Příloha 136: Fotografie ze státního tělovýchovného kurzu v Nymburku roku 1928. Vlevo je nácvik rozestavných běhů, vpravo jsou zachyceni orelští účastníci kurzu.

Příloha 137: Vysvědčení Jana Kužely z orelského cvičitelského kurzu z 31. prosince 1929.

Příloha 138: Levá a pravá tribuna orelského stadionu v Olomouci, který byl dne 11. listopadu 1925 poničen bouří.

Příloha 139: Závodní družstvo vsetínské jednoty na ústředních závodech Čsl. Orla v Olomouci, kde se soutěžilo ve dnech 15. a 16. srpna 1927.

Příloha 140: František Zapletal při skoku o tyči v Olomouci v roce 1927.

Příloha 141: Miloslav Suchomel během skoku vysokém v Olomouci v roce 1927.

Příloha 142: Fotografie z ústředních orelských závodů v Olomouci roku 1927. Vlevo je finále běhu na 100 metrů, vpravo jsou zachyceni vítězní závodníci z jednotlivých disciplín.

Příloha 143: Družstvo Sušilovy župy, které zvítězilo na ústředních orelských závodech v Olomouci ve dnech 14. a 15. srpna 1927.

Příloha 144: Bedřich Kostelka během cvičení na hrazdě v Olomouci v roce 1927.

Příloha 145: Josef Růsek během cvičení na bradlech v Olomouci v roce 1927.

Příloha 146: Přehled nejúspěšnějších týmů I. ústředních orelských závodů v lehké atletice roku 1927.

Příloha 147: Přehled nejúspěšnějších jednotlivců I. ústředních orelských závodů v lehké atletice roku 1927.

Příloha 148: Svatováclavské dni Orelstva – Pohled do místa startu a cíle lyžařských závodů.

Příloha 149: Svatováclavské dni Orelstva – Nástup žen k lyžařskému závodu na 3 km.

Příloha 150: Svatováclavské dni Orelstva – Vlevo je zachycena Anna Braunová v závodě žen. Vpravo je pohled na jeden z nejtěžších úseků osmnáctikilometrové tratě.

Příloha 151: Svatováclavské dni Orelstva – Nástup starších členů k lyžařskému závodu na 5 km.

Příloha 152: Svatováclavské dni Orelstva – Vlevo je zachycen závodník Tomášek, který startoval v lyžařské soutěži starších členů. Vpravo je rozhledna Žalý, kolem které vedla trať. U ní stojí sportovní referent Čsl. Orla Vladimír Kučera.

Příloha 153: Svatováclavské dni Orelstva – Lyžařské družstvo jednoty Studenec – vítěz závodu hlídek i štafetového závodu.

Příloha 154: Přehled nejlepších orelských lyžařů roku 1929.

Příloha 155: Přehled vítězů II. mistrovství Čsl. Orla v lehké atletice, které se konalo v roce 1929.

Příloha 156: Orelští účastníci přespolního a štafetového běhu v Husovicích (1926).

Příloha 157: Týmy Bosonoh a Bystrce, které spolu dne 4. srpna 1929 soupeřily v zahradě bosonožské orlovny v lehké atletice.

Příloha 158: Pohlednice s motivy závodů UIOCEP, které se konaly v Paříži ve dnech 21. a 22. července 1923.

Příloha 159: Závodní družstvo orlů v Paříži v červenci 1923.

Příloha 160: Cvičení „šestnáctky“ orlic na výstavišti ve Štrasburku v červenci 1923.

Příloha 161: Závodníci Čsl. Orla pro mezinárodní závody v Římě (září 1926) na stadionu jednoty Čsl. Orla v Olomouci.

Příloha 162: Fotografie z příprav orelského reprezentačního družstva pro závody v Římě (září 1926).

Příloha 163: Členové Čsl. Orla v průvodu v Sarajevu dne 15. srpna 1927.

Příloha 164: Družstvo jízdního odboru Čsl. Orla v Praze během cvičební hodiny (pravděpodobně 1928).

Příloha 165: Jízdní odbor žižkovské jednoty během svěcení praporu dne 21. června 1928.

Příloha 166: První vystoupení jízdního odboru Čsl. Orla v Hradci Králové dne 28. září 1928.

Příloha 167: Cvičení orlic s kužely v Oslavanech dne 10. června 1923.

Příloha 168: Cvičení žáků na sletu Šrámkovy župy v Prostějově v roce 1923.

Příloha 169: Slet Brynychovy župy v Pardubicích v roce 1925 – prostná členů a členek.

Příloha 170: Prostná dorostenek v Hradci Králové v roce 1923.

Příloha 171: Pohlednice vydaná k župnímu sletu Brynychovy župy, který proběhl v Hradci Králové dne 19. srpna 1923.

Příloha 172: Pohlednice s motivem župního orelského sletu v Plzni roku 1927.

Příloha 173: Orelský den v Brně (26. června 1927) – cvičení dorostenců.

Příloha 174: Shromáždění orlů v Bratislavě během I. zemského sletu roku 1928.

Příloha 175: Delegace ústřední rady Orla a české zemské rady Orla v průvodu během zemského sletu Čsl. Orla na Slovensku v roce 1928.

Příloha 176: Svatováclavské dni Orelstva – Přípravný výbor.

Příloha 177: Svatováclavské dni Orelstva – Tanečky žaček dne 28. června 1929.

Příloha 178: Svatováclavské dni Orelstva – Prostná 3 968 žáků Čsl. Orla dne 28. června 1929.

Příloha 179: Svatováclavské dni Orelstva – Fotografie z cvičení žaček.
Příloha 180: Svatováclavské dni Orelstva – Fotografie z průvodu žactva a dorostu, dne 30. června 1929.
Příloha 181: Svatováclavské dni Orelstva – Prostná 2 220 dorostenek, dne 30. června 1929.
Příloha 182: Svatováclavské dni Orelstva – Nástup dorostenců ke cvičení.
Příloha 183: Svatováclavské dni Orelstva – Prostná 1 272 dorostenců s kopími, dne 30. června 1929.
Příloha 184: Svatováclavské dni Orelstva – Závodní družstvo Čsl. Orla.
Příloha 185: Svatováclavské dni Orelstva – Závodní družstvo Čsl. Orla na hrazdě.
Příloha 186: Svatováclavské dni Orelstva – Orlice ve cvičebním úboru v průvodu, dne 5. července 1929.
Příloha 187: Svatováclavské dni Orelstva – Brynychova župa v průvodu, dne 5. července 1929.
Příloha 188: Svatováclavské dni Orelstva – Průvod Prahou.
Příloha 189: Svatováclavské dni Orelstva – Orelský průvod na Karlově mostě.
Příloha 190: Svatováclavské dni Orelstva – Příchod orlů na stadion.
Příloha 191: Svatováclavské dni Orelstva – Schůze náčelnické rady Čsl. Orla sekce mužů.
Příloha 192: Svatováclavské dni Orelstva – Schůze náčelnické rady Čsl. Orla sekce žen.
Příloha 193: Svatováclavské dni Orelstva – Příchod Tomáše Garriguea Masaryka v doprovodu Jana Šrámka, Morčice Hrubana a Františka Leinera na stadion.
Příloha 194: Svatováclavské dni Orelstva – Tomáš Garrigue Masaryk v doprovodu Jana Šrámka a Františka Leinera.
Příloha 195: Svatováclavské dni Orelstva – Hlavní tribuna s prezidentskou lóží uprostřed, dne 5. července 1929.
Příloha 196: Svatováclavské dni Orelstva – Vlevo jsou orlové těsně před rozestupem, vpravo je zachycen I. oddíl prostných mužů.
Příloha 197: Svatováclavské dni Orelstva – Rozestup 3 816 orlů, dne 5. července 1929.
Příloha 198: Svatováclavské dni Orelstva – III. a IV. oddíl prostných mužů.
Příloha 199: Svatováclavské dni Orelstva – Fotografie z nástupu žen. Vpravo je konečná forma nástupu.
Příloha 200: Svatováclavské dni Orelstva – Prostná 4 104 orlic, dne 5. července 1929.
Příloha 201: Svatováclavské dni Orelstva – I. a III. oddíl prostných žen.
Příloha 202: Svatováclavské dni Orelstva – Prostná vojáků s puškami a závěrečný útvar „Rozmachu Orla“, dne 5. července 1929.
Příloha 203: Svatováclavské dni Orelstva – Zvláštní vystoupení moravských a slezských žup nazvané „Tři doby země české“, dne 6. července 1929.
Příloha 204: Svatováclavské dni Orelstva – Pohled na náčelnický můstek, na kterém stojí Metoděj Večeřa a Cyril Mastík.

Příloha 205: Svatováclavské dni Orelstva – Start závodu na 1 500 metrů, ve kterém závodili němečtí, francouzští, američtí a československenští atleti.
Příloha 206: Svatováclavské dni Orelstva – Momentka ze soutěže ve skoku vysokém.
Příloha 207: Svatováclavské dni Orelstva – Lehkoatletické družstvo slovenského Orla.
Příloha 208: Svatováclavské dni Orelstva v Praze 1929 – přehled vítězů orelského lehkoatletického závodu.
Příloha 209: Svatováclavské dni Orelstva – Závod žen ve vrhu míčem.
Příloha 210: Svatováclavské dni Orelstva – Závod žen na kladinách.
Příloha 211: Svatováclavské dni Orelstva – Vlevo je družstvo dorostenek z jednoty Velké Brno III. Vpravo je družstvo dorostenců košické jednoty.
Příloha 212: Svatováclavské dni Orelstva – Defilé závodníků na stadionu (závodníci a závodnice Čsl. Orla), dne 7. července 1929.
Příloha 213: Svatováclavské dni Orelstva – Pohlednice s motivem orelského cvičení na sletu.
Příloha 214: Pohlednice s motivy Svatováclavských dní Orelstva v Praze 1929 (část I.).
Příloha 215: Pohlednice s motivy Svatováclavských dní Orelstva v Praze 1929 (část II.).
Příloha 216: Pohlednice s motivy Svatováclavských dní Orelstva v Praze 1929 (část III.).
Příloha 217: Pohlednice s motivy Svatováclavských dní Orelstva v Praze 1929 (část IV.).
Příloha 218: Svatováclavské dni Orelstva – Odznak o rozměrech 45 × 21 milimetrů.
Příloha 219: Diagramy zachycující účast zahraničních delegací na orelských sletech v letech 1922 a 1929 a orelskou účast na zahraničních slavnostech.
Příloha 220: Fotografie Šrámkových soc. domů v Brně (pravděpodobně 1934).
Příloha 221: Diagram zachycující počet příslušníků a jednot Čsl. Orla v letech 1918–1930.
Příloha 222: Orelské cvičební úbory používané pravděpodobně ve 30. letech.
Příloha 223: Cvičební úbory a kroje mužských kategorií Čsl. Orla.
Příloha 224: Cvičební úbory a kroje ženských kategorií Čsl. Orla.
Příloha 225: Orelská hymna *Hoj, orli, mocnou perutí* – Josef Nešvera (nápěv), Karel Dostál-Lutinov (text).
Příloha 226: Přehled pěstovaných sportů a jejich oblíbenost v roce 1931.
Příloha 227: Srovnání velikosti členské základny velkých tělocvičných spolků na počátku 30. let.
Příloha 228: Vlevo jsou házenkáři vršovické a vpravo volejbalisté hradčanské jednoty v roce 1930.
Příloha 229: Házenkářské družstvo vršovické jednoty (pravděpodobně 1931).
Příloha 230: I. orelské tenisové družstvo (pravděpodobně 1931).
Příloha 231: Medaile „Čsl. Orel – Zásluze!“.

Příloha 232: Tabulka s požadovanými limity pro plnění odznaku zdatnosti (část I.).

Příloha 233: Tabulka s požadovanými limity pro plnění odznaku zdatnosti (část II.).

Příloha 234: Rozdělení orelských jednot podle počtu příslušníků v roce 1932.

Příloha 235: Celkové složení orelských příslušníků v roce 1932.

Příloha 236: Přehled pěstovaných sportů v Čsl. Orlu v roce 1932.

Příloha 237: Porovnání počtu mládežníků (žáků a dorostenců) v řadách Čsl. Orla v letech 1919 až 1933.

Příloha 238: Fotografie z výletu žactva z jednoty Bystřice nad Pernštejnem na počátku roku 1932.

Příloha 239: Graf zachycující složení Čsl. Orla v roce 1933.

Příloha 240: Stav orelských příslušníků k 1. lednu 1934 podle jednotlivých zemí.

Příloha 241: Zastoupení jednotlivých kategorií v řadách Čsl. Orla k 1. lednu 1934.

Příloha 242: Nárůst členské základy velkých tělocvičných organizací v letech 1931–1935.

Příloha 243: Vývoj tělocvičného zázemí SDTJ v letech 1929–1934.

Příloha 244: Vývoj členské základny SDTJ v letech 1922–1934.

Příloha 245: Zástupci Čsl. Orla u prezidenta Edvarda Beneše (uprostřed). Po jeho pravici jsou František Leiner, pokladník Richter a Alois Krček, po levici Julie Nečasová, Karel Fanfrdla a František Novotný.

Příloha 246: Vojtěch Jílek před svatohostýnským schodištěm (pravděpodobně 1939).

Příloha 247: Starosta Kadlčákovy župy Karel Kavík.

Příloha 248: Účastníci župní cvičitelské školy ve Valašském Meziříčí, která zde proběhla ve dnech 28. až 29. prosince 1929 a 4. až 6. ledna 1930.

Příloha 249: Účastníci tělocvičné školy Krekovy župy, která se konala v Boskovicích ve dnech 4. až 6. ledna 1931.

Příloha 250: Vedoucí českých a moravských žup, kteří se v Brně ve dnech 9. až 23. února 1930 zúčastnili I. ústřední orelské školy.

Příloha 251: Fotografie z Ratíškovické jednoty – orel s kordem (meziválečné období).

Příloha 252: Účastníci letního běhu I. ústřední orelské školy v Olomouci v roce 1930.

Příloha 253: Fotografie z ústředních závodů Čsl. Orla v lyžování pro rok 1931. Obě byly pořízeny těsně před zahájením závodu na 18 kilometrů.

Příloha 254: Vilém Srovnal přednáší na kurzu pro vedoucí žactva v Kroměříži v roce 1932.

Příloha 255: Účastnice rytmicko-gymnastického kurzu ve Šlapanicích v roce 1932 společně s Františkem Leinerem.

Příloha 256: Detail tělocvičny orelské jednoty Velké Brno I. s galerií a klubovnou.

Příloha 257: Nástup závodníků k atletickému mistrovství Čsl. Orla v Olomouci v roce 1930.

Příloha 258: Vítězové pětiboje a individuálních závodů na atletickém mistrovství Čsl. Orla v Olomouci v roce 1930 společně s Františkem Leinerem (náměstek starosty Čsl. Orla) a Jaroslavem Michálkem (předseda sboru rozhodčích).

Příloha 259: Finále běhu na 100 metrů na atletickém mistrovství Čsl. Orla v Olomouci v roce 1930.

Příloha 260: Vítězové dorosteneckých závodů na atletickém mistrovství Čsl. Orla v Olomouci v roce 1930.

Příloha 261: Členové slovenské štafety na atletickém mistrovství Čsl. Orla v Olomouci v roce 1930.

Příloha 262: Přehled nejúspěšnějších orelských atletů v soutěži týmů na III. mistrovství Čsl. Orla v lehké atletice, které se konalo v roce 1930.

Příloha 263: Přehled vítězů III. mistrovství Čsl. Orla v lehké atletice, které se konalo v roce 1930.

Příloha 264: Přehled dorosteneckých vítězů III. mistrovství Čsl. Orla v lehké atletice, které se konalo v roce 1930.

Příloha 265: Přehled nejlepších orelských lyžařů, kteří bojovali na II. mistrovství Čsl. Orla v lyžování v roce 1931.

Příloha 266: Přehled nejúspěšnějších orelských atletek roku 1931.

Příloha 267: Dorostenečtí házenkáři z Krhové a dorostenečtí volejbalisté Vyškova – dorostenečtí mistři Čsl. Orla pro rok 1931.

Příloha 268: Volejbalisté Bílovic nad Svitavou – mistr Čsl. Orla pro rok 1931.

Příloha 269: Předávání cen vítězům na mistrovství Čsl. Orla ve hrách, které se konalo ve dnech 8. a 9. srpna 1931 ve Vyškově.

Příloha 270: Vítězové orelského ústředního závodu v běhu na 18 kilometrů, který proběhl v Krkonoších v roce 1932.

Příloha 271: Vítězky orelského ústředního závodu v běhu na 5 kilometrů, který proběhl v Krkonoších v roce 1932.

Příloha 272: František Zajíček v roce 1932.

Příloha 273: Božena Blažková před startem závodu na 5 kilometrů v Krkonoších v roce 1932.

Příloha 274: Bohumil Kosour v závodě dorostenců na 8 kilometrů v Krkonoších v roce 1932.

Příloha 275: Nahoře jsou účastníci lyžařských závodů jednot Čsl. Orla ve Frenštátě pod Radhoštěm v roce 1932. Dole je přehled nejúspěšnějších lyžařů těchto závodů

Příloha 276: Účastníci lyžařských závodů pořádaných jednotou ve Frenštátě pod Radhoštěm v roce 1933.

Příloha 277: Fotografie z finále mistrovství Čsl. Orla v házené pro rok 1932 (Albrechtičky – Vršovice), na které je zachycena vítězná branka.

Příloha 278: Nejlepší orelské volejbalové družstvo roku 1932 – olomoučtí bohoslovci.

Příloha 279: Fotografie z mezižupního utkání Praha – Plzeň (62:36) v lehké atletice v roce 1932.

Příloha 280: Přehled mistrů Čsl. Orla v lehké atletice roku 1932.

Příloha 281: Putovní stříbrný věnec Jana Šrámka.

Příloha 282: Vojtěch Jílek v roce 1931.

Příloha 283: Vojtěch Jílek na závodech Sušilovy župy v roce 1932 při skoku vysokém.

Příloha 284: Lehkoatletické družstvo Metodějovy řupy, které zvítězilo na ústředním mistrovství v roce 1932.

Příloha 285: František Leiner předává mistrovské vlajky družstvům, která dobyla vítězství na ústředních orelských lehkoatletických závodech v Brně v roce 1932.

Příloha 286: František Zajíček.

Příloha 287: Fotografie z přeboru Čsl. Orla v Brně v roce 1933. Na hrazdě cvičí František Dofek.

Příloha 288: Přehled nejúspěšnějších orelských nářaďovců roku 1933.

Příloha 289: Nástup orelských družstev na mistrovství v hrách v Olomouci v roce 1933.

Příloha 290: Fotografie z orelského mistrovství ve hrách v Olomouci v roce 1933. Přívozský brankář chytá střelu Krhové.

Příloha 291: Pořadí žup v boji o Šrámkův putovní stříbrný věnec ke dni 16. července 1933.

Příloha 292: Přehled individuálních mistryň Čsl. Orla v lehké atletice roku 1933.

Příloha 293: Nástup družstev na orelské mistrovství v hrách roku 1933, které probíhalo v Olomouci.

Příloha 294: Lehkoatletické mistrovství Čsl. Orla pro rok 1933 – Běh na 100 metrů.

Příloha 295: Fotografie z orelského mistrovství v lehké atletice v roce 1933 (běh na 200 metrů).

Příloha 296: Lehkoatletické mistrovství Čsl. Orla pro rok 1933 – Členové vítězné štafety Pospíšilovy župy.

Příloha 297: Lehkoatletické mistrovství Čsl. Orla pro rok 1933 – Štěpán Hrstka při skoku vysokém.

Příloha 298: Bratři František a Pavel Michenkové – úspěšní orelští atleti (pravděpodobně 1933).

Příloha 299: Přehled individuálních mistrů Čsl. Orla v lehké atletice roku 1933.

Příloha 300: Upoutávka na lyžařské mistrovství Čsl. Orla, které se konalo ve dnech 10. a 11. února 1934 na Radhošti.

Příloha 301: Upravování skokanského můstku při lyžařském mistrovství Čsl. Orla, které se konalo ve dnech 10. a 11. února 1934 na Radhošti.

Příloha 302: Bohumil Kosour stojí před kanceláří lyžařských závodů při lyžařském mistrovství Čsl. Orla, které se konalo ve dnech 10. a 11. února 1934 na Radhošti.

Příloha 303: Božena Blažková – vítězka závodu žen na lyžařském mistrovství Čsl. Orla, které se konalo ve dnech 10. a 11. února 1934 na Radhošti.

Příloha 304: Fotografie z lyžařského mistrovství Čsl. Orla, které se konalo ve dnech 10. a 11. února 1934 na Radhošti.

Příloha 305: Přehled nejlepších orelských lyžařů roku 1934.

Příloha 306: Josef Tuček na bradlech v roce 1933.

Příloha 307: Přehled nejlepších orelstých nářaďových gymnastů roku 1934 (individuální disciplíny).

Příloha 308: Přehled vítězek jednotlivých disciplín čtyřboje kategorie žen a dorostenek na V. ústředním lehkoatletickém mistrovství Čsl. Orla v roce 1934.

Příloha 309: Celkové pořadí žup na lehkoatletickém mistrovství orelských žen a dorostenek roku 1934.

Příloha 310: Přehled vítězů orelského mistrovství v plavání roku 1934.

Příloha 311: Vnitřek orlovny ve Valaškém Meziříčí (pravděpodobně polovina 30. let).

Příloha 312: Přehled vítězů VI. mistrovství Čsl. Orla v lehké atletice pro rok 1934.

Příloha 313: Pořadí žup na VI. lehkoatletickém mistrovství mužů Čsl. Orla v roce 1934.

Příloha 314: Konečné pořadí žup v boji o Šrámkův putovní stříbrný věnec roku 1934.

Příloha 315: Vlevo je fotografie zachycující lyžařský ruch před závodní kanceláří na Pustevnách v únoru 1935. Vpravo jsou závodníci Hlinkovy župy.

Příloha 316: Vítězná hlídka orelských ústředních lyžařských závodů na Radhošti v roce 1935.

Příloha 317: Vladimír Zajíček během závodu na 18 kilometrů, který se běžel na orelských ústředních lyžařských závodech na Radhošti v roce 1935.

Příloha 318: Přehled lyžařů, kteří se umístili na předních příčkách V. orelského mistrovství roku 1935.

Příloha 319: Přehled nejúspěšnějších týmů a jednotlivců sdruženého gymnastického závodu orelských mužů roku 1935.

Příloha 320: Průběžné pořadí žup v boji o Šrámkův putovní věnec a Polákův putovní pohár k 16. červnu 1935.

Příloha 321: Fotografie z ústředních lehkoatletických závodů orlic v roce 1935 – Finále běhu na 100 metrů, ve kterém vede Marta Handlarová.

Příloha 322: Vítězky jednotlivých individuálních disciplín kategorií žen a dorostenek na V. ústředních lehkoatletických závodech Čsl. Orla v roce 1935.

Příloha 323: Fotografie z ústředních závodů orlic v České Třebové v roce 1936.

Příloha 324: Josef Struhár – československý rekordman v disciplíně hod diskem obouruč.

Příloha 325: Zahájení přeboru Čsl. Orla v roce 1936 Rostislavem Slavotínkem (vlevo), Františkem Novotným (uprostřed) a Jiřím Maláškem (vpravo).

Příloha 326: Fotografie ze závodů o přebor orelské organizace v roce 1936. Na bradlech cvičí Jan Bébar.

Příloha 327: Fotografie ze závodů o přebor orelské organizace v roce 1936. Na hrazdě cvičí František Kuchař.

Příloha 328: Fotografie ze závodů o přebor orelské organizace v roce 1936. Na kruzích cvičí František Dofek.

Příloha 329: Nejlepších deset vícebojařů z gymnastického a lehkoatletického přeboru Čsl. Orla roku 1936.

Příloha 330: Přehled orelských mistrů v lehké atletice pro rok 1936.
Příloha 331: Přehled nejúspěšnějších soutěžících z orelských závodů v klasickém lehkoatletickém pětiboji roku 1936.
Příloha 332: Přehled nejúspěšnějších soutěžících z VI. ústředních orelských závodů v lyžování roku 1936.
Příloha 333: Přehled vítězů plaveckého mistrovství Čsl. Orla z roku 1937.
Příloha 334: Pořadí žup v boji o Šrámkův putovní stříbrný věnec ke dni 18. července 1937.
Příloha 335: Vítězky VIII. ústředních lehkoatletických závodů Čsl. Orla v kategoriích žen a dorostenek pro rok 1937.
Příloha 336: Vítězové VIII. ústředních lehkoatletických závodů Čsl. Orla v kategorii mužů pro rok 1937.
Příloha 337: Pavel Michenka skáče o tyči 3,7 metru (1936).
Příloha 338: Konečné pořadí žup v boji o Šrámkův putovní stříbrný věnec v roce 1937.
Příloha 339: Konečné pořadí žup v boji o putovní stříbrný věnec Ludmily Kratochvílové v roce 1937.
Příloha 340: Vít Fousek v roce 1954.
Příloha 341: Fotografie z orelských dnů v Košicích roku 1930.
Příloha 342: Fotografie ze sletu Klapilovy župy v roce 1930. Na hrazdě cvičí Karel Fryč.
Příloha 343: Cvičení s diskem na orelských slavnostech v Trenčíně roku 1931.
Příloha 344: Prostná orlic a orlů na orelském dni v Brně, dne 21. června 1931.
Příloha 345: Návrh plakátu župního sletu Orla v Hradci Králové, který se zde uskutečnil 14. srpna 1932.
Příloha 346: Fotografie ze sletu Brynychovy župy, který byl uspořádán v roce 1932. Vlevo je prostná mužů, vpravo prostná žen.
Příloha 347: Nástup žen na sletu Brynychovy župy v Hradci Králové dne 14. srpna 1932.
Příloha 348: Fotografie z župního sletu v Opavě, který v roce 1936 proběhl na novém Šrámkově stadionu. Vlevo je cvičení asi 600 vojáků s puškami, vpravo je nástup veškerých cvičících ke společné modlitbě.
Příloha 349: Vojtěch Jílek během hodu diskem na závodech ve Vídni v roce 1932.
Příloha 350: Vystoupení orelských dorostenců na Pribinových slavnostech v Nitře (1933).
Příloha 351: Pavel Michenka – orelský rekordman ve skoku o tyči v roce 1932.
Příloha 352: Jan Kristek během 200 metrů překážek v roce 1932.
Příloha 353: Delegace Čsl. Orla v Antverpách s Félixem van de Kerchovem (vlevo) v roce 1930.
Příloha 354: Přehled zahraničních míst, které orelstvo v letech 1913–1930 navštívilo.
Příloha 355: Fotografie z přípravy orelského reprezentačního družstva, které soutěžilo v Nice v roce 1932. Na kruzích cvičí Karel Fryč.
Příloha 356: Orelstvo pochoduje Krakovem v roce 1933.

Příloha 357: Rytmické družstvo orlic, které sklidilo obrovský úspěch na katolické olympiádě ve Vídni v roce 1936. Zcela vlevo je autorka cvičení Marie Svobodová.

Příloha 358: Vlevo je zachycena prostná orlic a vpravo ukázka národních tanců Slovácka na katolické olympiádě ve Vídni v roce 1936.

Příloha 359: František Mareš na závodech v Hodoníně, kde v roce 1933 předvedl v hodu diskem výkon 41,27 metru.

Příloha 360: Orelští atleti František Mareš a František Kubíček.

Příloha 361: Nástup národů při zahájení katolické olympiády ve Vídni v roce 1936. Československí reprezentanti jsou úplně vpravo.

Příloha 362: František Mareš se státní vlajkou na katolické olympiádě ve Vídni v roce 1936.

Příloha 363: Mistři UIOCEP z roku 1936 – Štěpán Hrstka (sedící) a Jan Němec, kteří tohoto úspěchu dosáhli na katolické olympiádě ve Vídni.

Příloha 364: Čsl. Orel ve slavnostním průvodu na slavnostech katolických gymnastů v Paříži v červenci 1937.

Příloha 365: Členstvo Čsl. Orla nastupuje k prostným v Lublani v roce 1938.

Příloha 366: Organizace a přehled probírané látky I. ústředního orelského kurzu pro vedoucí výchovy k národní brannosti.

Příloha 367: Přetahování lanem, které Čsl. Orel zařadil do svého branného výcviku.

Příloha 368: Ukázka orelského branného úboru.

Příloha 369: Fotografie z orelského „Dne brannosti“ v Prachaticích, který zde proběhl dne 28. září 1933.

Příloha 370: Branný oddíl orelské jednoty z Nového Města na Moravě pochoduje o „Dni brannosti“ v roce 1935.

Příloha 371: Fotografie z „Dnů brannosti“ v Náchodě a Hronově (1935).

Příloha 372: Orelští žáci – vojáci během cvičení s „puškou“ na akademii v Karviné v roce 1934.

Příloha 373: Branné oddíly Bernolákovy župy pochodující Košicemi v roce 1935.

Příloha 374: Branný oddíl orelské jednoty z Uherského Brodu pochodující luhačovickými ulicemi v roce 1935.

Příloha 375: Vystoupení branného oddílu ve Vsetíně v červnu 1935.

Příloha 376: Fotografie ze života orelských branných oddílů – oddíl v pozoru a při odpočinku (pravděpodobně 1936).

Příloha 377: Skok hluboký na branných závodech uspořádaných v Sedlákově župě v roce 1935.

Příloha 378: Soudcovský sbor s koly na župních branných závodech v Košicích v roce 1935.

Příloha 379: Orlice z župy Křížkovského na střelnici.

Příloha 380: Výzvy orelstva k zakládání branných oddílů v obcích.

Příloha 381: Mapa branného závodu hlídek na 25 kilometrů se zátěží 6 kilogramů v roce 1936.

Příloha 382: Fotografie pořízené před startem branného závodu hlídek na 25 kilometrů se zátěží 6 kilogramů v roce 1936.

Příloha 383: Fotografie skoku hlubokého (1936).
Příloha 384: Branný oddíl Čsl. Orla při zajištěném postupu lesem a při pochodu s puškami.
Příloha 385: Branný oddíl Čsl. Orla v Hovoranech (pravděpodobně 1936).
Příloha 386: Branné oddíly Čsl. Orla v Želivě u Humpolce a v Bučovicích (pravděpodobně 1936–1937).
Příloha 387: Branné oddíly Čsl. Orla v Jevíčku v roce 1937.
Příloha 388: Mladá orlí garda jednoty Brno I a branný oddíl jednoty v Rybí.
Příloha 389: Vládní vyhláška o vstupu státu do branné povinnosti v roce 1938.
Příloha 390: Ztráty Čsl. Orla v Čechách ke konci roku 1938.
Příloha 391: Ztráty Čsl. Orla na Moravě a ve Slezsku ke konci roku 1938.
Příloha 392: Ztráty Čsl. Orla na Slovensku ke konci roku 1938.
Příloha 393: Ztráty Čsl. Orla na Podkarpatské Rusi ke konci roku 1938.
Příloha 394: Mapa Protektorátu Čechy a Morava.
Příloha 395: Jan Kubiš a Jozef Gabčík před odletem do okupované vlasti (prosinec 1941).
Příloha 396: Výuka boxu na jedovnickém kurzu v roce 1939.
Příloha 397: Basketbal a volejbal na jedovnickém kurzu v roce 1939.
Příloha 398: Orelští kanoisté na jedovnickém kurzu v roce 1939.
Příloha 399: Jedovničtí kurzisté se svými instruktory a členy orelského předsednictva v roce 1939.
Příloha 400: Rostislav Slavotínek na jedovnickém kurzu v roce 1939.
Příloha 401: Orelský lukostřelec (pravděpodobně polovina 30. let).
Příloha 402: Veslování v Čm. Orlu (pravděpodobně 1940).
Příloha 403: Účastníci brněnského kurzu, který byl orientován především na lehkou atletiku a hry (1940).
Příloha 404: Jan Haluza jako člen VS Brno na konci 30. let.
Příloha 405: Účastnice ústřední orelské školy základního tělocviku, která proběhla v červenci 1941 v Novém Městě na Moravě.
Příloha 406: Gymnastika v orlovnách (praděpodobně počátek 40. let).
Příloha 407: Fotografie z orelského lyžařského mistrovství na Radhošti v roce 1939.
Příloha 408: Fotografie z orelského lyžařského mistrovství na Radhošti roku 1939.
Příloha 409: Vítězové jednotlivých disciplín VII. ústředních orelských lyžařských závodů.
Příloha 410: Pořadatelé orelského lehkoatletického mistrovství v roce 1939 (Ladislav Kristek, Rostislav Slavotínek, Jiří Malášek, Stanislav Cvek, Zdeněk Svoboda – u mikrofonu).
Příloha 411: Náčelník Čm. Orla Vojtěch Jílek.
Příloha 412: Štěpán Hrstka při vrhu koulí na konci 30. let.
Příloha 413: Jeden z orelských atletů (pravděpodobně 1939).
Příloha 414: Přehled vítězů IX. orelského mistrovství v lehké atletice roku 1939.
Příloha 415: Průběžné pořadí žup v boji o Šrámkův putovní stříbrný věnec k 6. červenci 1939.

Příloha 416: Nahoře je slavnostní nástup družstev na mistrovství Čm. Orla ve volejbalu roku 1939. Dole je vítězné družstvo Pospíšilovy župy.

Příloha 417: Fotografie z ústředních lyžařských závodů roku 1940. Vlevo jsou (zleva) Anežka Peňázová, A. Čejková a Milada Kovandová se svou župní náčelní Pejchalovou (dole). Vpravo jsou (zleva) Vít Fousek, Vojtěch Jílek, František Peňáz a Břetislav Wurzel.

Příloha 418: Jeden z orelských lyžařů (pravděpodobně 1940).

Příloha 419: Fotografie orelských lyžařů v roce 1940.

Příloha 420: Orelští lyžaři v roce 1940.

Příloha 421: Přehled nejúspěšnějších orelských lyžařů z VIII. ústředních závodů roku 1940.

Příloha 422: Momentka z orelského lehkoatletického mistrovství roku 1940.

Příloha 423: Štěpán Hrstka a Ladislav Kristek na tribuně v Přerově roku 1940.

Příloha 424: Orelští lehcí atleti v roce 1940.

Příloha 425: Přehled vítězů X. mistrovství Čsl. Orla v lehké atletice, které se konalo v roce 1940.

Příloha 426: Vlevo je vítězné družstvo orelského ústředního turnaje ve volejbale roku 1940 – družstvo Pospíšilovy župy, vpravo družstvo Sušilovy župy.

Příloha 427: Průběžné pořadí žup v soutěži o Šrámkův putovní stříbrný věnec ke dni 24. srpna 1940.

Příloha 428: Lehkoatletické utkání Čechy – Morava roku 1940. Přeplněné hlediště sleduje při běhu na 1 500 metrů Jana Haluzu, kterého stíhají Bohumil Kosour, Holeček a Vála.

Příloha 429: Lehkoatletické utkání Čechy – Morava roku 1940. Zcela vpravo běží svých 200 metrů Miroslav Horčic, kterého pronásledují Karel Doupovec, Oldřich Bednář a Říha.

Příloha 430: Lehkoatletické utkání Čechy – Morava roku 1940 – Pražan Malý láme výkonem 180 centimetrů orelský rekord ve skoku vysokém.

Příloha 431: Přehled vítězů jednotlivých disciplín na orelském lehkoatletickém klání Čechy – Morava v roce 1940.

Příloha 432: Fotografie z ústřední orelských lyžařských závodů v roce 1941.

Příloha 433: Bohumil Kosour v roce 1941.

Příloha 434: Vít Fousek v roce 1941.

Příloha 435: Petr Peňáz v roce 1941.

Příloha 436: Orlice během závodu na 6 kilometrů, který proběhl v Novém Městě na Moravě v roce 1941.

Příloha 437: Přehled nejúspěšnějších orelských lyžařů z IX. ústředních závodů roku 1941.

Příloha 438: Vít Fousek, který se v roce 1941 stal mistrem Svazu lyžařů v běhu na 50 kilometrů.

Příloha 439: Přehled nejúspěšnějších orelských „nářaďovců“ roku 1941.

Příloha 440: Průběžné pořadí žup v boji o Šrámkův putovní stříbrný věnec (stav k 8. červnu 1941).

Příloha 441: Mistr Čech a Moravy v běhu na 100 metrů pro rok 1941 – Miroslav Horčic.

Příloha 442: Účastníci XI. orelského mistrovství mužů v lehké atletice.
Příloha 443: Rostislav Slavotínek na XI. orelském mistrovství mužů v lehké atletice.
Příloha 444: Nejlepší orelští sprinteři roku 1941. Zleva: Karel Doupovec, Miroslav Horčic, Schneider.
Příloha 445: Nejlepší orelští běžci na 800 metrů pro rok 1941. Zleva: Fiala, Jan Haluza, Holeček.
Příloha 446: Jan Haluza v cíli běhu na 800 metrů na ústředních orelských závodech roku 1941.
Příloha 447: Přehled vítězů jednotlivých individuálních disciplín na XI. lehkoatletickém mistrovství Čsl. Orla v roce 1941.
Příloha 448: Celkové pořadí žup na XI. lehkoatletickém mistrovství Čsl. Orla v roce 1941.
Příloha 449: Průběžné pořadí žup v boji o Šrámkův putovní stříbrný věnec (stav k 27. červenci 1941).
Příloha 450: Přehled vítězů jednotlivých individuálních disciplín na lehkoatletickém mistrovství dorostenců Čsl. Orla v roce 1941.
Příloha 451: Celkové pořadí žup II. mistrovství Čm. Orla starších a mladších dorostenců v lehké atletice.
Příloha 452: Přehled vítězů jednotlivých individuálních disciplín na orelském lehkoatletickém klání Čechy – Morava v roce 1941.
Příloha 453: Pohlednice a známka, které byly připravované k III. orelskému sletu v Praze roku 1939.
Příloha 454: Velitel vojenské akademie brigádní generál Šimon Drgáč odhaluje pamětní desku se jmény čtyř orlů, kteří položili životy za vlast.
Příloha 455: Oznámení o znovuzahájení činnosti orelské jednoty v Bohunicích z roku 1945.
Příloha 456: Žákovský a členský odznak Čsl. Orla.
Příloha 457: Příklad hodiny základní tělesné výchovy v Čsl. Orlu určené dorostencům po roce 1945.
Příloha 458: Cvičení orlic po skončení druhé světové války.
Příloha 459: Fotografie zachycující hry orelské mládeže na letních táborech (1947).
Příloha 460: Sjezdové legitimace k VIII. řádnému sjezdu Čsl. Orla.
Příloha 461: První číslo orelského exilového časopisu.
Příloha 462: Potvrzení o účasti na tělovýchovném kurzu Čsl. Orla pořádaném v roce 1946.
Příloha 463: Gymnastika v Čsl. Orlu po skončení druhé světové války.
Příloha 464: Program sedmidenního státního kurzu tělesné výchovy určeného žákům (1947).
Příloha 465: Program sedmidenního státního kurzu tělesné výchovy určeného dorostencům (1947).
Příloha 466: Příklad čtyřdenního orelského kurzu základní tělesné výchovy pořádaného v roce 1947.

Příloha 467: Mistři Čsl. Orla v lehké atletice pro rok 1946.
Příloha 468: Dorostenečtí mistři Čsl. Orla v lehké atletice pro rok 1946.
Příloha 469: Celkové pořadí žup v boji o Šrámkův putovní stříbrný věnec (stav k 6. červenci 1946).
Příloha 470: Celkové pořadí žup v soutěži dorostenců (stav k 6. červenci 1946).
Příloha 471: Přehled nejlepších soutěžících z vyhledávacích závodů na nářadí (duben 1947).
Příloha 472: Mistři Čsl. Orla v lehké atletice pro rok 1947.
Příloha 473: Mistři Čsl. Orla v lehké atletice starších dorostenců pro rok 1947.
Příloha 474: Celkové pořadí žup na mistrovství Čsl. Orla v lehké atletice pro rok 1947.
Příloha 475: Přehled jednotlivých mužských volejbalových mistrovství Čsl. Orla.
Příloha 476: Bohumil Kosour při běhu (pravděpodobně 1945).
Příloha 477: Fotografie z orelského lehkoatletického utkání Západ – Východ, konkrétně běhu na 3 kilometry. Druhý v pořadí zde běží Bohumil Kosour, který závod později ovládl.
Příloha 478: Přehled vítězů lehkoatletického utkání moravských orlských žup Západ – Východ.
Příloha 479: Přehled jednotlivých ženských volejbalových mistrovství Čsl. Orla.
Příloha 480: Přihláška na ústřední volejbalové mistrovství žen Čsl. Orla pro rok 1947.
Příloha 481: Přehled vítězů X. ústředních orelských lyžařských závodů.
Příloha 482: Pohlednice s motivem župního sletu Čsl. Orla v Hradci Králové v roce 1947.
Příloha 483: Upoutávka na župní slet Čsl. Orla pořádaný v Olomouci v roce 1947.
Příloha 484: Fotografie z župního orelského sletu, který proběhl ve Zlíně dne 17. srpna 1947.
Příloha 485: Cvičení na župním sletu ve Zlíně v roce 1947.
Příloha 486: Fotografie z příprav orelstva na mezinárodní utkání (1947).
Příloha 487: Zahraniční zástupci FICEP s Františkem Leinerem v Praze roku 1947 u ministra školství Jaroslava Stránského.
Příloha 488: František Leiner během jednání se zástupkyněmi FICEP v Praze 1947.
Příloha 489: Jednání ženské komise FICEP v Praze 1947.

Jmenný rejstřík

Adam František, 273
Alexandr I. Karađorđević, 240
Alt František, 144
Andreadis Ivan, 467

Bachingerová-Onofrejová Viera, 305
Barda, 97
Barna Viktor, 474
Bařina František, 277
Batany Olga, 482
Bauer František Saleský, 102
Bébar Jan, 328, 338, 485, 533
Bečičková Ant., 521
Bednář Oldřich, 421, 431, 479, 537
Beneš Edvard, 43, 267, 294, 392, 392, 435, 442, 530
Beran Rudolf, 46, 388
Bernášek Alois, 62
Bevanda Tomislav, 272
Biecheler A., 167
Bigoš Jan, 272
Blažková Božena, 531, 532
Böhmová L., 330
Bouška Josef, 136
Bouška Sigismund, 126
Braunová Anna, 526
Brož Karel, 93
Brynych Edvard Jan Nepomuk, 28, 30
Břetislav I., 295
Bublík Josef, 397
Buchauer Arnošt, 375
Bukovský Stanislav, 298, 423
Burian Josef, 92

Císař Josef, 448
Coubertin Pierre de, 208
Cvek Stanislav, 284, 310, 342, 366, 392, 402, 536

Čamrová, 343
Čech Metoděj, 273
Čechová Anna, 136
Čejková A., 537
Černá Božena, 275
Černý Jan, 267
Červená Marie, 275
Červenka Vladimír, 301, 307
Čivrný Vojtěch, 362, 363, 382
Čuřík Antonín, 237

Daladier Édouard, 386
Daluege Kurt, 398
Daněk Ladislav, 178
Daňková Anežka, 275
David Hynek, 157
Delaunay Henri, 119
Dofek František, 328, 348, 353, 392, 467, 484, 532, 533
Dolanský František, 178, 230
Dostál Hynek, 165
Dostál-Lutinov Karel, 59, 110, 529
Douda G., 67
Doupovec Karel, 364, 412, 421, 537, 538
Drahovzal, 508
Drastich Ludvík, 311
Dražil B., 102
Drgáč Šimon, 538
Driml Jan, 353, 364, 405
Drkal Jakub, 433, 452, 458, 466
Drozda, 224, 270, 318
Dryák Alios, 210
Dúbrava Jan, 257
Duřík, 370
Dušanovič, 224
Dvorník František, 236

Dědáček Karel, 318, 323, 324, 351, 352
Dědičík Pavel, 272, 285, 313, 446, 449, 455, 466, 508
Ďurčanský Ferdinand, 389

Eyquem Marie-Thérèse, 482, 483

Fabiánek František, 277, 291
Faga Štefan, 335, 357
Falát, 270, 318
Fanfrdla Karel, 296, 393, 429, 436, 530
Fiala, 538
Filip Jakub, 283

First Josef Antonín, 215
Fišera Karel, 382
Fousek Vít, 345, 346, 362, 363, 382, 406, 416, 417, 534, 537
Frank Karl Hermann, 398
František Ferdinand d'Este, 34, 119
František Josef I., 521
Fryč Karel, 193, 227, 258, 263, 348, 353, 354, 534
Fügner Jindřich, 50
Fürstová Eliška, 466, 474

Gabčík Jozef, 397, 536
Gabriel Ladislav, 431, 479
Gaulle Charles de, 521
Gažík Marek, 244
Gelens, 352
Gottwald Klement, 42, 44
Guth-Jarkovský Jiří Stanislav, 208

Habrman Gustav, 129
Haferník Josef, 444, 469
Hácha Emil, 46, 389
Hájková Marie, 275
Hála František, 392
Haller Józef, 183
Halouzka Jaroslav, 375
Haluza Jan, 338, 357, 364, 392, 405, 470, 536–538
Hamrle Josef, 102
Hanáček, 342
Hanák, 342
Handlarová Marta, 533
Handlová M., 508
Hanuš Alois, 362, 363, 382
Hanuš Jan, 363, 392
Havelka Antonín, 156
Havelka J., 83
Havelková Anna, 325
Hébrard François, 239, 353–355, 357, 480
Heller Agathon, 107
Henlein Konrad, 43, 45
Henrych J., 380
Herman O., 484
Hernych, 364
Heydrich Reinhard, 396–398, 426, 443, 505
Hilgartner Karel, 219
Hilský Karel, 444
Hitler Adolf, 366, 386, 389
Hladký J., 420, 509
Hlaváč František, 392
Hlinka Andrej, 38, 41, 44, 46, 122, 135, 138, 280, 349, 350
Hodža Milan, 244, 246, 247, 350
Holeček, 537, 538
Holler H., 279
Holý D., 97
Homola Bedřich, 377
Honzátko Bohumil „Boris“, 208
Horčic Miroslav, 414, 417, 419, 420, 444, 537, 538
Horňák Josef, 108
Hošek Metoděj, 80, 100, 282
Hrabal Jaromír, 431, 474, 479, 489
Hromádka František, 258, 263, 271, 324, 328, 338, 340, 353, 354, 364, 380
Hrstka Štěpán, 325, 331, 332, 338–340, 344, 356, 357, 363, 405, 414, 415, 418, 420, 444, 470, 532, 535–537
Hruban Morčic, 32, 34, 208, 528
Hrubý, 437
Hrubý Antonín, 393
Hrubý Jiří, 379
Hrušková Květa, 466, 474
Hřebík Antonín, 428, 435, 436
Hudák, 279
Hudečková Ludmila, 219, 285, 343, 354, 401, 404, 406, 415, 416, 418, 436, 442, 463, 481, 482
Hůlka Václav, 273, 326, 439, 447
Hummelhans František, 58, 61, 62, 64, 66
Hütten, 352
Huťka Matej, 292, 296, 301, 305

Chaloupecký Jiří František, 66–68
Chamberlain Nevill, 386
Charous Jan, 375
Chládková Anna, 250, 260, 285, 414

Chudoba Bohdan, 450
Churchill Winston, 521
Chybová, 437

Ingr Sergěj, 521
Izakovič Alexej, 301, 302, 305–307
Izakovič Imrich, 305

Jakeš Alois, 97
Jan III. Sobieski, 354
Janovský Antonín, 92
Jeglič Anton Bonaventura, 74
Jehlička František, 136
Jelínek Jan, 376
Jelínek Václav E., 165
Jelínková Marie, 250, 274, 285, 297, 348, 363, 384, 401, 409, 410
Ježek Jan, 144, 158
Jílek J., 340
Jílek Vojtěch, 269, 284, 294, 295, 297, 299, 311, 323, 327, 342, 343, 345, 348, 351, 352, 363, 379, 380, 385, 392–394, 401, 404, 408, 412, 414, 416, 461, 505, 530, 532, 534, 536, 537
Jurák Josef, 393, 394, 429, 436, 437, 439, 442

Kadeřábek Václav, 83, 88–90
Kadlčák Josef Mnohoslav, 33, 132
Kaiser K., 97
Kameník Bartoloměj, 442, 455, 462, 466, 467, 469, 485
Kapalin, 437
Kaprál Vratislav, 273
Karas Josef, 522
Karel II. Rumunský, 340
Karlický František, 229
Karlický Julius, 229
Kavalír Miroslav, 391
Kavík Karel, 301, 530
Kerchove Félix van de, 225, 239, 251, 260, 277, 353, 534
Kermavner Ivo, 252, 262, 359, 360, 362
Kinel, 270
Klapil Štěpán, 102–107, 109, 113, 114, 116, 493, 521
Kliment Berta, 274
Kliment František, 155
Klimeš Bedřich, 157, 210, 281
Klinger Miroslav, 505
Klofáč Václav, 140
Kohlbeck Valentine, 258
Kokeš V., 484, 485
Kokta T., 97
Kolísko Alois, 122
Konečný Václav, 357
Konstantin I., 118
Kopal Ján, 215
Kopřiva, 342
Korbel Ladislav, 156
Kordač František Xaver, 30, 495
Kosour Bohumil, 337, 340, 341, 346, 362, 382, 406, 412, 470, 531, 532, 537, 539
Kosová Marie, 259
Kostelka Alois, 353
Kostelka Bedřich, 193, 207, 208, 222, 227, 232, 252, 258, 284, 292, 294, 301, 313, 315, 322, 324, 328, 335, 353, 370, 392, 524, 526
Kostelka Jan, 353
Kostelka K., 342
Košík Gustav, 119, 257
Košík Karel, 333
Kotulan Antonín, 178, 185
Koubková Zdena, 332
Koucký, 342
Koudelka Josef, 32
Koukal Antonín, 414
Koukal Arnošt, 340, 364, 376, 421
Koukal Bohuslav, 381, 392, 393, 427, 442, 443, 446, 448, 449, 466, 472, 488, 508
Kováliik Ján, 138
Kovalík Jan, 522
Kovandová Milada, 537
Kratochvíl Antonín, 94
Kratochvílová Ludmila, 210, 259, 285, 534

Krčalová Žofie, 275
Krček Alois, 292, 530
Krejča J., 158
Krejčí, 301
Krek Janez Evangelist, 33, 74, 89, 104, 116, 521
Kristek Jan, 351, 364, 534
Kristek Josef, 363
Kristek Ladislav, 285, 311, 318, 331, 335, 345, 351, 352, 370, 536, 537
Kristus Ježíš, 117, 354
Kron K., 102
Kroutílek Václav, 258, 364
Kuba R., 363, 364
Kubíček František, 224, 326, 357, 535
Kubíčková Marie, 442, 444, 446
Kubiš Jan, 397, 443, 536
Kučera Vladimír, 223, 307, 332, 363, 370, 416, 427, 527
Kudrnáč Josef, 221
Kuchař František, 327, 328, 338, 484, 485, 533
Kulík, 465
Kunc H., 348
Kuncek Jan, 217, 250
Kužela Jan, 526
Kvítek Bohuš, 227

Lackovič Alexander, 270, 318
Landa Čeněk, 121, 160, 178, 185
Lebrun Albert, 353
Ledóchowski Zikmund, 91
Lehota, 318
Leiner František, 178, 201, 239, 257, 259, 260, 264, 284, 292, 296–298, 310, 313, 321, 323, 329, 334, 342, 343, 351, 353–355, 357, 363, 368, 370, 376, 380, 381, 384, 388, 393, 399, 403, 404, 406, 411, 412, 414, 415, 418, 423, 424, 427–429, 436, 437, 443, 481, 483, 489, 501, 525, 528, 530–532, 539
Leinerová M., 414, 482
Lekeš, 342
Lev XIII., 80, 491
Levíček, 508
Ling Pehr Henrik, 392
Linhart Josef, 62
Loub Jan, 416
Loub Vladimír, 416
Loubal Emil, 402
Loučková Ludmila, 276
Lucinius, 118

Maar Štefan, 269
Mádl Jan, 217, 221, 235, 251, 258
Maem Alois, 272
Mach Alexander, 389
Machník František, 375
Machová Josefa, 285
Malášek Jiří, 258, 263, 328, 342, 345, 348, 353, 355, 392, 393, 402, 404, 405, 427, 437, 439, 447, 449, 455, 481, 483–485, 487, 533, 536
Malík Bonifác, 379
Malík František, 312, 314, 340, 392, 393
Malý, 301, 414, 420, 537
Malypetr Jan, 208, 266
Marek, 326
Marek František, 377
Marek František Miloslav, 214, 219, 311, 312
Marek J., 442
Marek Josef, 372, 406, 416
Marek Ludvík, 371
Mareš František, 357, 535
Marsina Andrej, 307
Martinásek Viktor, 393
Marzy Vojtěch, 139, 203, 237, 288
Masaryk Jan, 521
Masaryk Tomáš Garrigue, 35, 37, 41, 257, 259, 260, 264, 266, 528
Mastík Cyril, 139, 258, 528
Matčásko Josef, 337
Matoušek Josef, 98, 115, 121
Mattas, 97
Mayr-Harting Robert, 267
Mencl Josef, 133, 143, 144, 173
Menšíková Eva, 346
Menšíková Františka, 48

Mičura Martin, 39, 46, 274
Mihalovič, 385
Michálek Jaroslav, 217, 252, 258, 285, 351, 364, 531
Michaux Paul, 116
Michenka František, 532
Michenka Pavel, 340, 344, 351, 352, 357, 532, 534
Mikšík J., 351, 352
Mikula Felix, 436, 437
Milan I. Obrenović, 423
Mizcek Jan, 380
Mlčochová Helena, 354, 444, 481, 482, 485
Molák, 393
Moravčík, 306
Morávek František, 508
Mothejzík Ferdinand, 99
Moučka Cyril, 158
Mráz, 97
Múčka, 250
Mucha Vilém, 68
Müller, 279
Müller Konrad, 194
Musil Bohuslav, 337, 392
Musil Cyril, 346
Mussolini Benito, 234, 386

Najman Josef Václav, 267
Nayer, 482
Nečasová Julie, 219, 284, 292, 297, 310, 311, 313, 314, 316, 329, 348, 351, 370, 530
Neipperg Anton Ernst Graf von, 238, 353
Nejedlý Zdeněk, 428
Němec Jan, 340, 357, 364, 380, 384, 392, 405, 442, 459, 462, 464, 535
Nemeček O., 270
Nepustil Ignát, 101
Nesnídal Václav Antonín, 394
Nešvera Josef, 529
Neumann Augustin, 225
Neumann Eduard, 90
Nilius Zdeněk, 380
Nízký Josef, 82
Nosek František, 267
Nosilová Marie, 275
Novák Vladimír, 311
Novosád, 379
Novotný František, 292, 338, 341, 342, 345, 377, 392, 427, 530, 533
Novotný Karel, 151, 178, 314, 332, 370
Novotný Stanislav, 393, 416

Obdržálek Ladislav, 340
Očenášek Augustin, 213, 216, 219
Odehnal Antonín, 207
Ohnoutka Arnošt, 447
Ondráček, 340
Ondráček Antonín, 449
Ondráček František, 377
Otáhal Ludvík, 227

Pakštefl František, 156
Palkovič A. M., 257
Parajka, 224
Pasteur Louis, 228
Pašek, 97
Pauler Oldřich, 310
Pavčo, 308
Pavlačka Josef, 436
Pavlík-Sychra Václav Boleslav, 81–85, 91, 96, 97, 493
Pecová Ludmila, 276
Pejchal Petr, 416
Pejchalová, 537
Pelikán Julius, 276
Peňáz František, 371, 377, 537
Peňáz Petr, 371, 377, 406, 416, 537
Peňázová Anežka, 537
Petar II Karađorđević, 363, 423
Petrač, 364
Picková, 384
Piďák F., 509
Pipal Josef Amos, 214
Pirc Jože, 136
Písařík, 364
Pištělák Jan, 442, 508
Pius X., 115
Pius XI., 233, 294, 354

Placarová, 437
Plicková Štěpánka, 330, 414
Plocek Václav, 416
Plojhar, 97
Podlesník Ivan, 74, 75
Podlipný Jan, 33, 54, 56
Pogačnik Lovro, 113
Pochop Ladislav, 377
Polák Josef, 81–89, 95, 122, 132–135, 143, 144, 284, 292, 294, 297, 363, 493, 521
Politzer Rudolf, 153
Pospíchal František S., 178, 257, 259, 288, 311
Pospíšil, 508
Pospíšil Adolf, 326, 380
Pospíšil Antonín, 250
Pospíšil Bedřich, 91, 92, 94, 136, 157, 521
Prečan Leopold, 267
Pregelj Ivanka, 274
Preissig, 465
Procházka Adolf, 145, 522
Prokopová M., 334
Provazníková Marie, 506
Příkaský Vít, 393
Přikryl František, 88, 89, 109, 112, 186
Ptáček Vladimír, 346
Pultar Josef, 251
Putna František, 224

Raclavský, 258
Raška Augustin, 122, 138, 283, 284
Rázl Čeněk, 376
Reyl František, 88
Ribbentrop Joachim von, 389
Riegl Josef, 227
Riegl Karel, 108
Richter, 530
Rössler-Ořovský Josef, 208
Rubeš Anton, 347
Růsek Josef, 258, 263, 526
Rýpar Jan, 145, 152

Řehulka Jaroslav, 307
Řičánková Ludmila, 431, 479
Říha, 537

Sadil Josef, 81, 223
Sadila, 364
Saladin, 352
Salatňaj, 270
Saňka Leopold, 170, 171, 226, 237
Sasínek Vojtěch, 337
Sedláček Emil, 333
Sedláček Václav, 101, 379
Severa Václav, 311
Scheiner Josef, 53, 55–58
Scherber Alfred, 333
Schneider, 418, 420, 538
Schroeder Louis C., 214–216, 219
Schubert Augustin František, 391, 393, 394, 505
Schwah J., 194
Schwarzer František, 226, 229, 351
Sidor Karol, 153, 303, 349, 389, 400
Siegl, 224
Silaba Rudolf, 61, 62
Skoumal František, 232
Skuhrovcová A., 156
Sládeček Emil, 362, 372
Sládeček Stanislav, 372
Sláma Rudolf, 97, 120
Slaný Alois, 403, 404
Slavotínek Rostislav, 296, 297, 338, 343, 345, 353, 354, 357, 363, 381, 385, 392, 402, 405, 408, 412–414, 418–421, 429, 436, 439, 442, 443, 446, 448, 463, 467, 481, 484, 508, 533, 536, 538
Směšný František, 101
Smutník Bohumil, 160, 237
Smutný Jan, 450
Smutný Jaromír, 442
Smýkal Antonín, 193, 227
Srdínko Otakar, 267
Srovnal Vilém, 258, 453, 466, 530
Staněk Bohumil, 87, 88
Staněk Ludvík, 415
Stašek Bohumil, 502
Steiner Karel, 337

Stloukal Josef, 334
Stojadinović Milan, 363
Stojan Antonín Cyril, 31–33, 48
Stránský Jaroslav, 539
Struhár Josef, 337, 533
Stříž Josef, 102
Stýskalová Aloisie, 285
Suchomel Miloslav, 526
Sušil František, 31
sv. Cyril, 244, 267
sv. Metoděj, 267
sv. Václav, 46, 247
sv. Vojtěch, 295
Světlík Minnie, 274
Svoboda František, 102
Svoboda Jan, 132
Svoboda Josef, 413
Svoboda Karel, 380
Svoboda Zdeněk, 345, 392, 415, 416, 536
Svobodová Marie, 535
Svojsík Antonín Benjamin, 381
Syrový Jan, 385

Šafář, 508
Šetina Rudolf, 88, 90, 264, 521
Šilinger Tomáš, 31, 33
Šimko Julián, 400
Šlár Adolf, 466
Šling Otto, 447
Šmoková M., 482
Šnajdr, 97
Špatná Amalie, 325
Šrámek, 97
Šrámek František, 437, 508
Šrámek Jan, 8, 9, 31–34, 36–48, 59, 83, 89, 100–102, 105, 107, 110–113, 116, 122, 123, 132, 165, 185, 192, 201, 202, 204, 208, 259, 260, 264, 266, 277, 279, 282–284, 292, 297, 298, 311, 358, 376, 382, 390, 392, 393, 427, 428, 434, 435, 443, 448, 492, 493, 495, 497, 500, 505, 506, 521, 528, 531
Štěpánek Vojtěch, 272
Štěpánková Anna, 276
Štípek Ladislav, 466, 474
Šulc Václav, 27
Šupa Karel, 273
Šupčík Bedřich, 208
Šupka František, 85
Švandová Heřma, 325
Švehla Antonín, 40

Táborský František, 83
Tereba Václav, 465, 466, 474
Terseglav, 75
Thibaudeau Armand, 166, 483
Thomson Samuel Harrison, 214
Tichý Gabriel, 258, 262, 455, 466
Tiso Jozef, 41, 46, 204, 244, 267, 389
Tomášek, 527
Topič Alois, 342
Toufarová Růžena, 325
Trilar Leopold, 271
Trnková J., 483
Trombars Karel, 68
Trubák František, 273
Třešňáková, 437
Tuček Josef, 258, 263, 533
Tuka Vojtech, 41, 153, 205, 389, 498
Tuma K., 342
Turek Josef, 257
Turnwald Emil, 399
Tvrdý Milan, 185
Tylínek Alois, 93
Tyller, 420
Tyrš Miroslav, 50–52, 210, 503

Udržal František, 244, 246, 264

Václavek Emil, 193
Vágner A. ml., 158
Vácha, 97, 370
Vácha Ladislav, 208
Vachel, 364
Vála, 537
Vala Robert, 83, 88, 89, 122, 123, 133
Valčík Josef, 397
Válek Jan, 200
Váňa Bohumil, 466, 474
Vaněček, 97

Vaněk, 337
Vaněk Vincenc, 342
Vaníček Jindřich, 58, 107, 208, 496
Vašek, 306
Vaverka Leopold, 381, 424
Vávrovič, 269
Večeřa Alois, 447
Večeřa Metoděj, 146, 208, 232, 250, 257, 258, 277, 284, 288, 292, 310, 311, 351, 508, 528
Vedral, 97
Veleba František, 127
Velebný Štěpán, 342
Ventura František, 208
Verdouck M., 178
Veselý Jan, 227, 353
Veselý Václav, 99
Vičar Rudolf, 340, 357
Viškovský Karel, 41
Vítek, 331
Vítová M., 330
Vlasák Bohumil, 267
Vlček, 384
Vojta František, 219
Voldán, 364
Voňavka Modest Josef, 96
Voženílek František, 227
Vrana Josef, 214, 392, 402, 417
Vtípil V., 133
Vykydalová Marie, 274

Waigner Karel, 205, 208
Widmer Elsie, 482
Winterová Růžena, 437, 459
Wünsch Jan, 447
Wurzel Břetislav, 377, 406, 537

Zajíček František, 324, 346, 362, 406, 412, 531, 532
Zajíček Vladimír, 333, 371, 533
Záleský K., 143
Zamykal Ladislav, 121
Zaorálek, 421
Zapletal František, 269, 318, 526
Zápotocký Antonín, 449
Zátopek Emil, 470
Zátopek Josef, 326
Zbořil Alois, 258, 263, 393
Zelenka František, 44, 196
Zelenková Marie, 465, 466, 474
Zelinka Karel, 393
Zháněl Stanislav, 236, 238
Zřídkaveselý František, 288

Žampach František Metoděj, 125, 136, 141, 167, 172, 178, 201, 226
Žďárský Filip, 101
Žemla Ladislav, 208

Příloha 1: Jan Šrámek.[2]

Příloha 2: V přítomnosti premiéra Jana Šrámka podepisují ministr zahraničních věcí Jan Masaryk a generál Charles de Gaulle dne 28. září 1942 deklaraci o neplatnosti mnichovské dohody.[3]

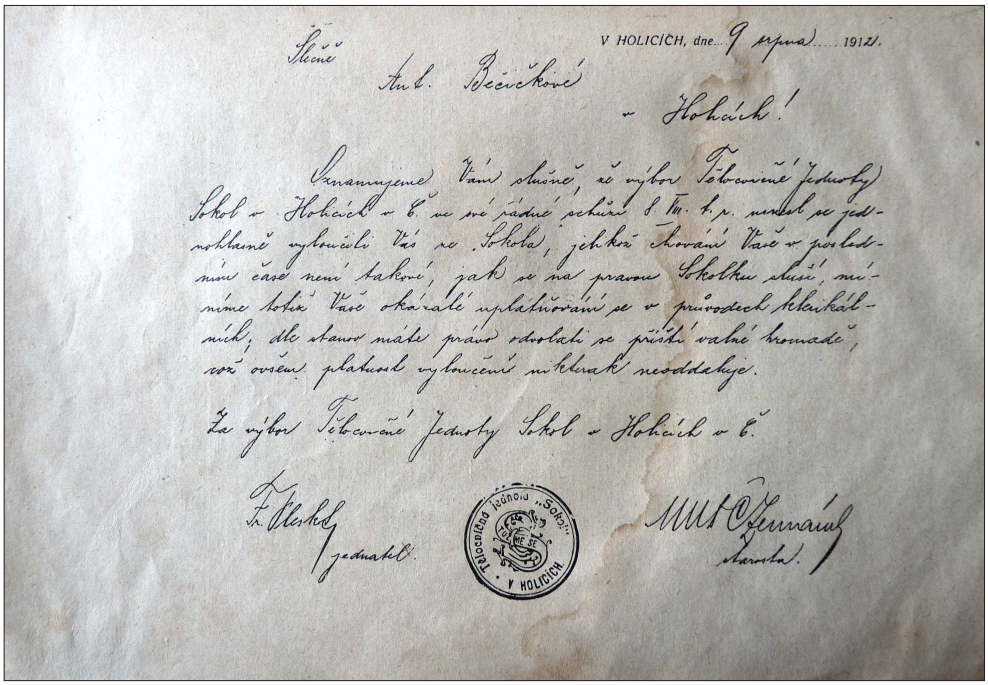
[2] iDNES.cz. (b.r.). Totalita začala 25. února 1948, zatýkání demokratů už o dva dny dříve. Dostupné 21. listopad 2018, z https://technet.idnes.cz/ceskoslovensko-ksc-statni-prevrat-unor-1948-f21-/vojenstvi.aspx?c=A180220_103809_vojenstvi_erp.

[3] Ministerstvo zahraničních věcí České rebubliky – londýnský archiv. (b.r.). Dostupné 1. červenec 2018, z https://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/organizacni_struktura/utvary_mzv/specializovany_archiv_mzv/fondy_archivu/index_4.html.

Příloha 3: Nahoře jsou zachyceni Winston Churchill, předseda čs. exilové vlády Jan Šrámek a ministr národní obrany čs. exilové vlády Sergěj Ingr. Dole je Winston Churchill na návštěvě u československé jednotky s Janem Šrámkem.[4]

[4] Fotogalerie | Armáda. (b.r.). Dostupné 22. prosinec 2016, z http://www.acr.army.cz/informacni-servis/fotogalerie/?df=20120820&dt=20120826&pg=11.
Ministerstvo zahraničních věcí České rebubliky – londýnský archiv. (b.r.). Dostupné 1. červenec 2018, z https://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/organizacni_struktura/utvary_mzv/specializovany_archiv_mzv/fondy_archivu/index_4.html.

V HOLICÍCH, dne 9 srpna 1912.

Slušné

Ant. Bečičkové

v Holicích!

Oznamujeme Vám slušně, že výbor Tělocvičné jednoty Sokol v Holicích v Č. na své řádné schůzi dne 8. t. m. usnesl se jednohlasně vyloučiti Vás ze Sokola, jehož chování Vaše v poslední době není takové, jak se na pravou Sokolku sluší, míníme tohle Vaše okázalé uplatňování se v průvodech klerikálních, dle stanov máte právo odvolati se příští valné hromadě, což ovšem platnosti vyloučení nikterak neoddaluje.

Za výbor Tělocvičné jednoty Sokol v Holicích v Č.

jednatel.

Tělocvičná jednota „Sokol" v HOLICÍCH

starosta.

Příloha 4: Oznámení o vyloučení Ant. Bečičkové ze Sokola, a to kvůli „uplatňování se v průvodech klerikálních“ (1912).[5]

Příloha 5: Část titulní strany časopisu Sokol, kde se sokolové vyjadřují ke smrti Františka Josefa I.[6]

[5] *Vznik a stručné dějiny Orla v Čechách 1897–1921.* (1922). Hradec Králové: Osvětový sbor Brynychovy župy, s. 11.

[6] Sokol, roč. 1916, č. 12.

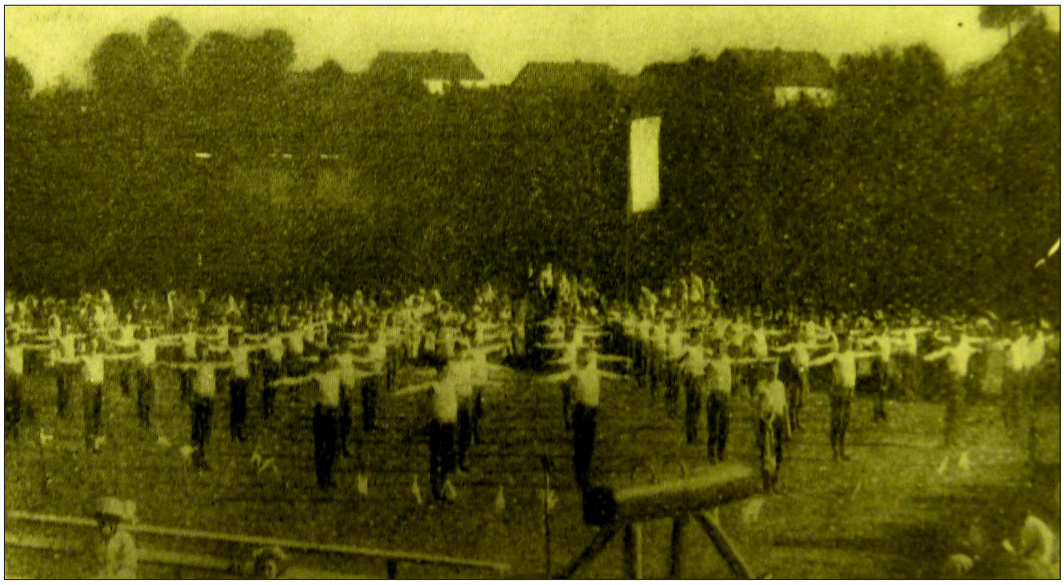
Příloha 6: Janez Evangelist Krek.[7]

Příloha 7: Josef Polák.[8]

[7] Orel: Věstník Orla československého, V., 1920, úvodní nečíslované strany.

[8] Vejvar, S. (2014). *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika), s. 227.

Příloha 8: První orelské cvičení ve Sloupnici roku 1911.[9]

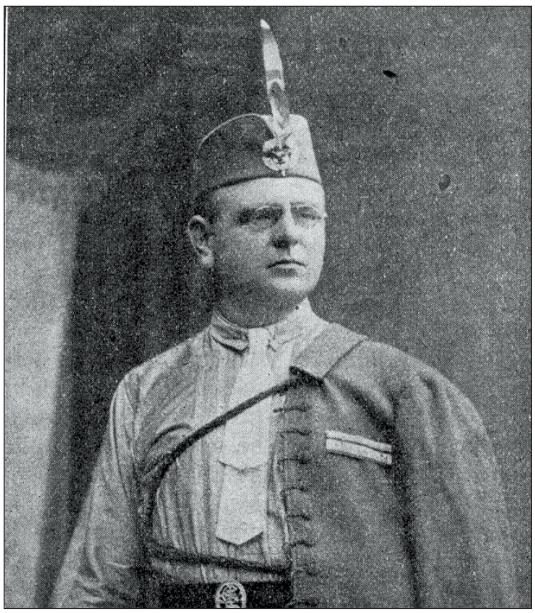
Příloha 9: Fotografie z vystoupení prvního odboru Orla v Hradci Králové v roce 1911.[10]

[9] *Památník Brynychovy župy Československého Orla v Hradci Králové: 1906–1907, 1931–1932.* (1933). Hradec Králové: Čsl. Orel, s. 72.

[10] *Vznik a stručné dějiny Orla v Čechách 1897–1921.* (1922). Hradec Králové: Osvětový sbor Brynychovy župy, s. 14.

Příloha 10: Fotografie z I. župního sletu Orla v Hradci Králové, dne 28. července 1912.[11]

Příloha 11: Rudolf Šetina.[12]

[11] Tamtéž, s. 17.

[12] Vejvar, S. (2014). *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika), s. 228.

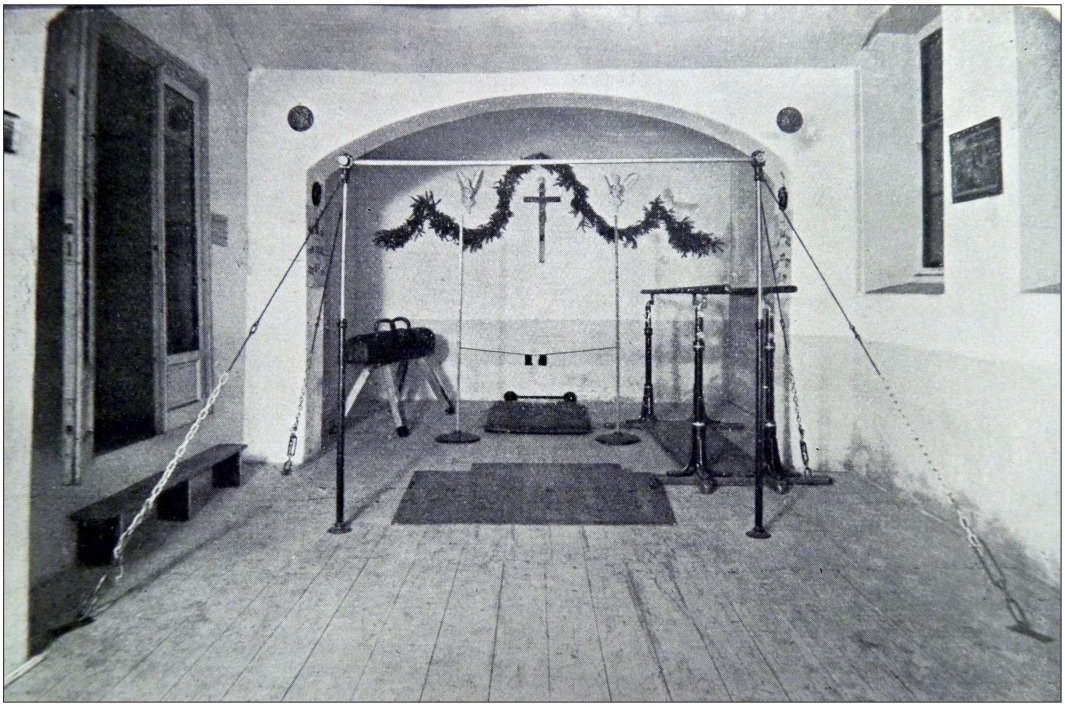

Příloha 12: Pohlednice vydaná k plánovanému I. zemskému sletu Orla v Hradci Králové roku 1914.

Příloha 13: Bedřich Pospíšil.[13]

[13] Tamtéž, s. 227.

Příloha 14: Tělocvična vyšehradského Orla v roce 1913.[14]

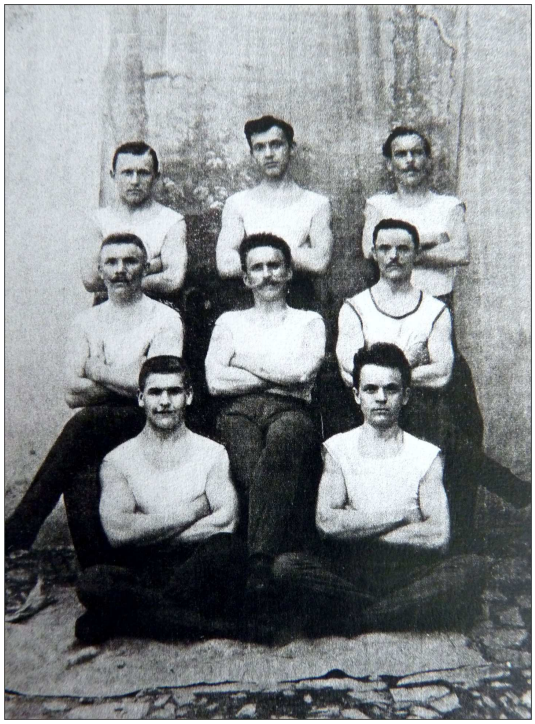
Příloha 15: První cvičenci líšeňské jednoty v roce 1904.[15]

[14] *Vznik a vývoj prvé orelské jednoty v Praze: Dějiny "Křesťansko-soc. tělocvičné Jednoty První pražský Orel na Král. Vyšehradě", nyní "Jednoty Orla Čs. Praha II. a VI.": 1911-1926.* (1926). Praha: Jednota Orla Čs. Praha II a VI, s. 9.

[15] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VII., 1922, č. 6, s. 107.

Příloha 16: Zakládající členové vyškovského orelského odboru v roce 1905.[16]

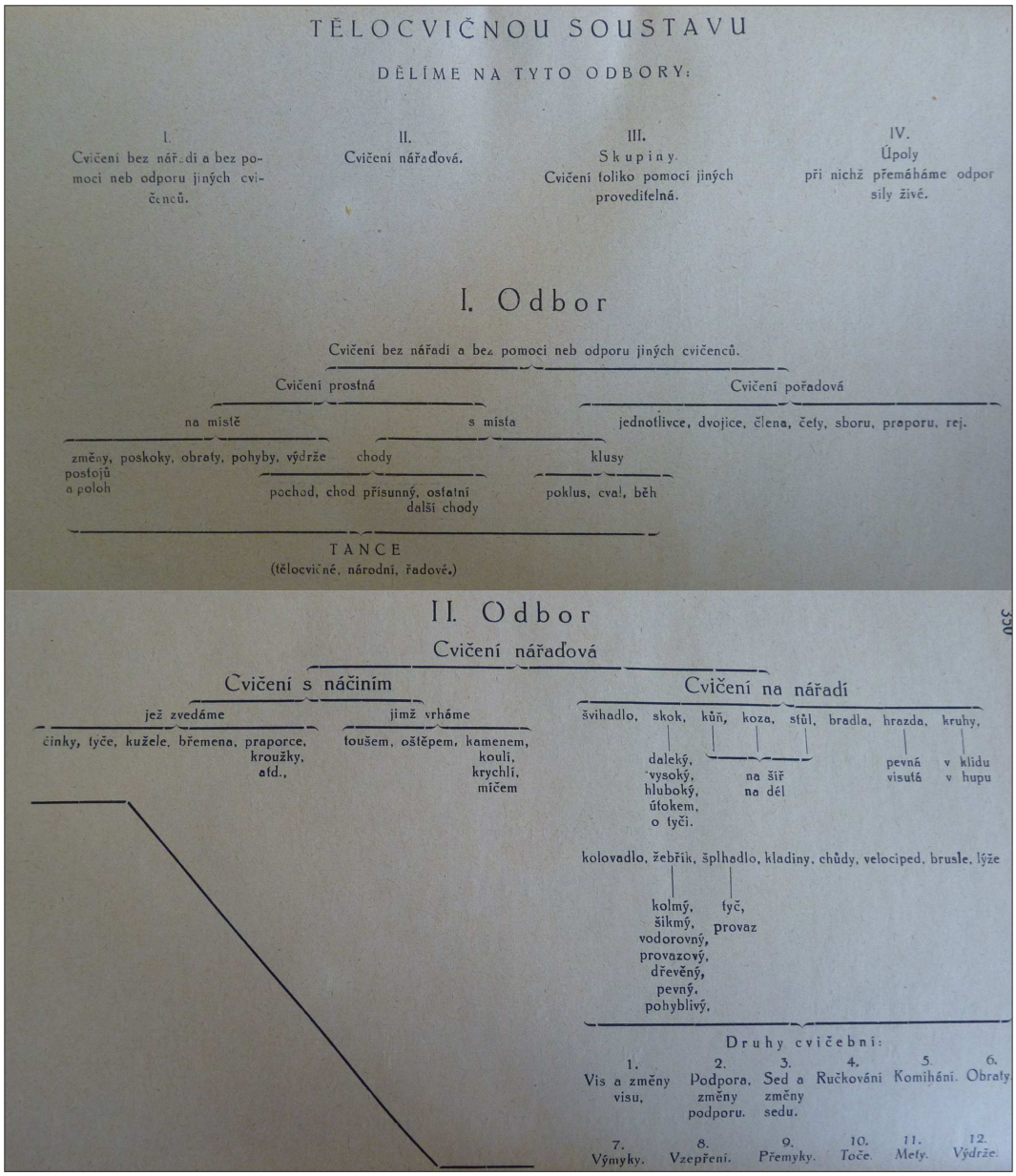
Příloha 17: Cvičitelský sbor vyškovského Orla v roce 1906.[17]

[16] *Pětadvacet let jednoty Orla českosl. ve Vyškově: 1905-1930.* (1930). Vyškov: Jednota Orla čsl., s. 20.
[17] Tamtéž, s. 16.

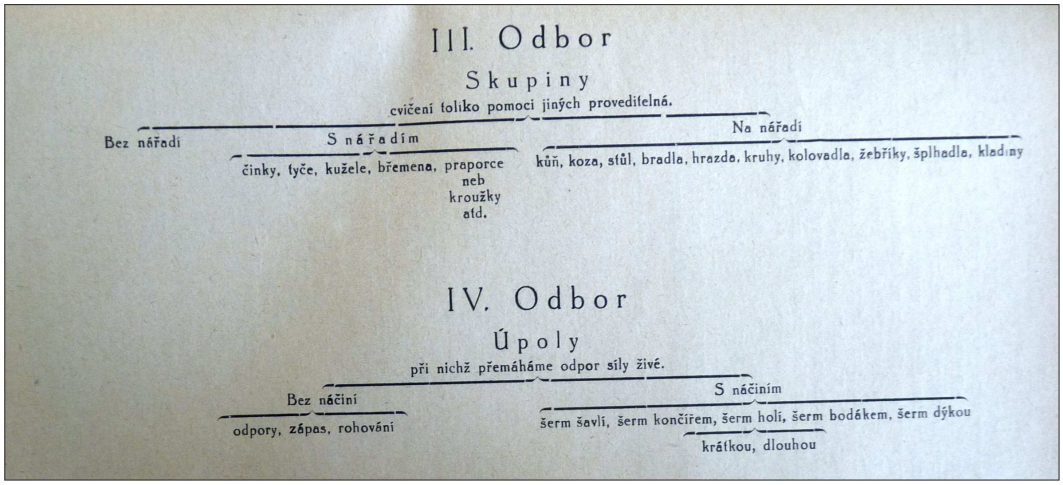
Příloha 18: Štěpán Klapil.[18]

[18] VYŠKOVSKÝ deník.cz. (b.r.). Páter Klapil: spoluzakladatel Orla. Dostupné 21. listopad 2018, z https://vyskovsky.denik.cz/publicistika/pater-klapil-spoluzakladatel-orla20080222.html.

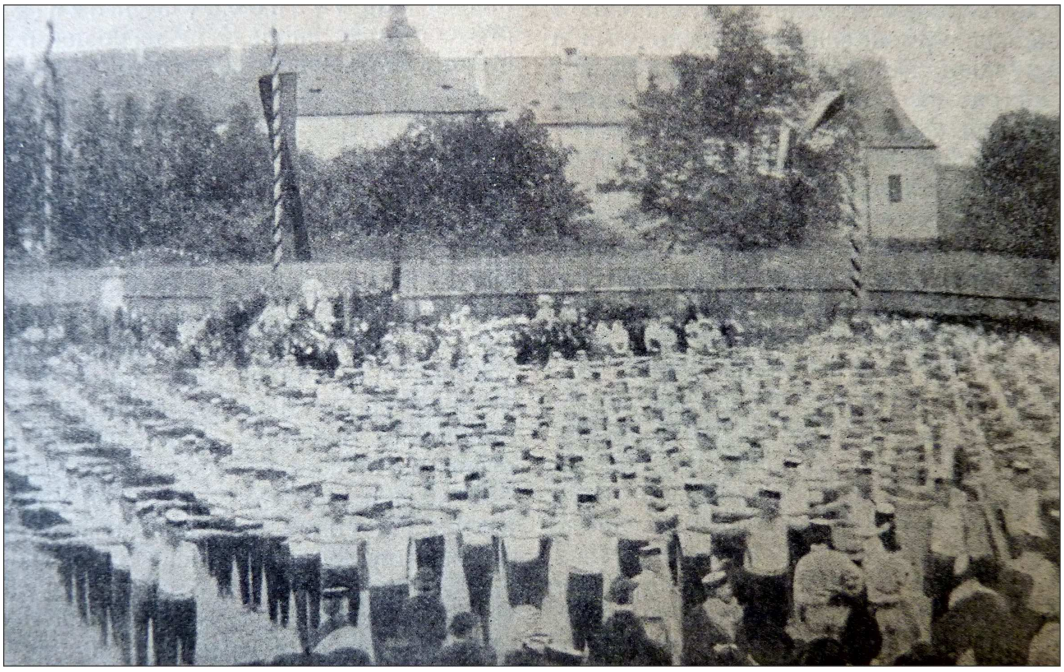

Příloha 19: I. a II. odbor orelské tělocvičné soustavy.[19]

[19] Orelský věstník: Orgán zemské rady Orla Českosl. v Čechách, II., 1923, č. 22, s. 249–350.

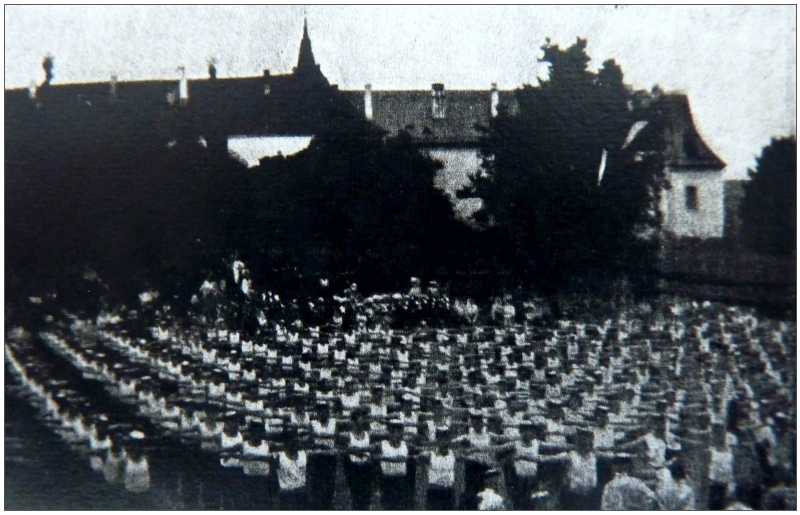

Příloha 20: III. a IV. odbor orelské tělocvičné soustavy.[20]

Příloha 21: Prostná mužů ve Vyškově, dne 5. září 1909.[21]

[20] Tamtéž, s. 351.
[21] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 17, s. 249.

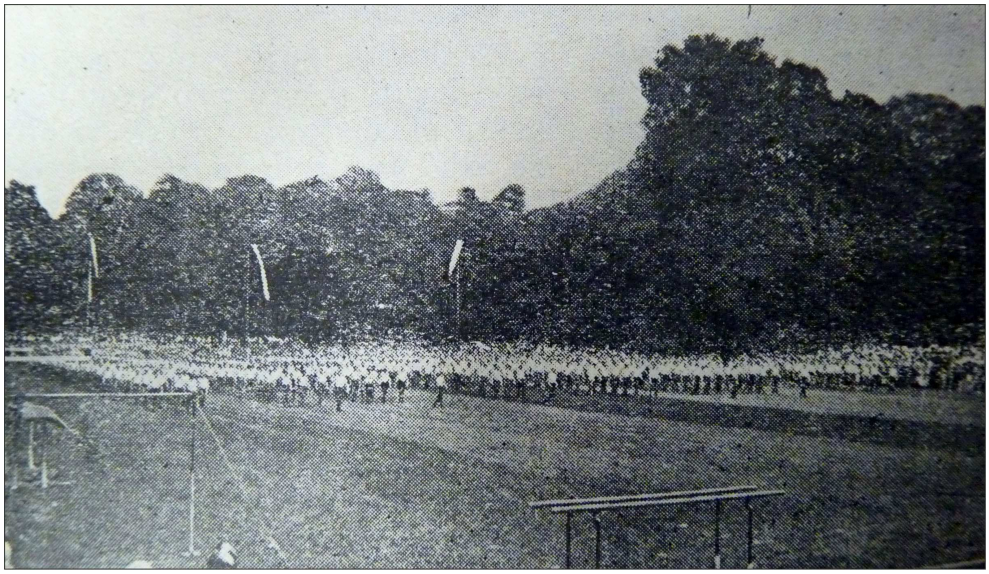
Příloha 22: Snímek z I. zemského sletu Orla ve Vyškově roku 1909.[22]

Příloha 23: Propagační plakát Orla z roku 1910.[23]

[22] *Pětadvacet let jednoty Orla českosl. ve Vyškově: 1905-1930.* (1930). Vyškov: Jednota Orla čsl., s. 56.

[23] eSbirky.cz. (b.r.). Propagační plakát. Dostupné 31. říjen 2018, z http://www.esbirky.cz/predmet/304767?searchParams=%7B%22filter%22%3A%7B%22keywords%22%3A%5B%22orel%22%5D%7D%2C%22order%22%3A%22relevance%22%2C%22itemsPerPage%22%3A96%2C%22path%22%3A%22eJyLrlbKS8xNVbJSCospNTBISynOSU3JrlQoqkzOyAGJpFpm5CtkAAXBHMM8MJWipKOUk5mXDdQWow%2BSTCyJ0QdrSY3RL6uEmGGfnVpZnl%2BUUmybX5Sao5ZZkppbHJBaFJCYnmpraaYGlEktsgXKpJYl5iWnKtXGAgBjNDHo%22%7D&sequencePointer=0.

Příloha 24: Fotografie z II. zemského sletu Orla v Kroměříži roku 1910 – Nástup členů.[24]

Příloha 25: Pamětní odznak III. zemského orelského sletu roku 1912.

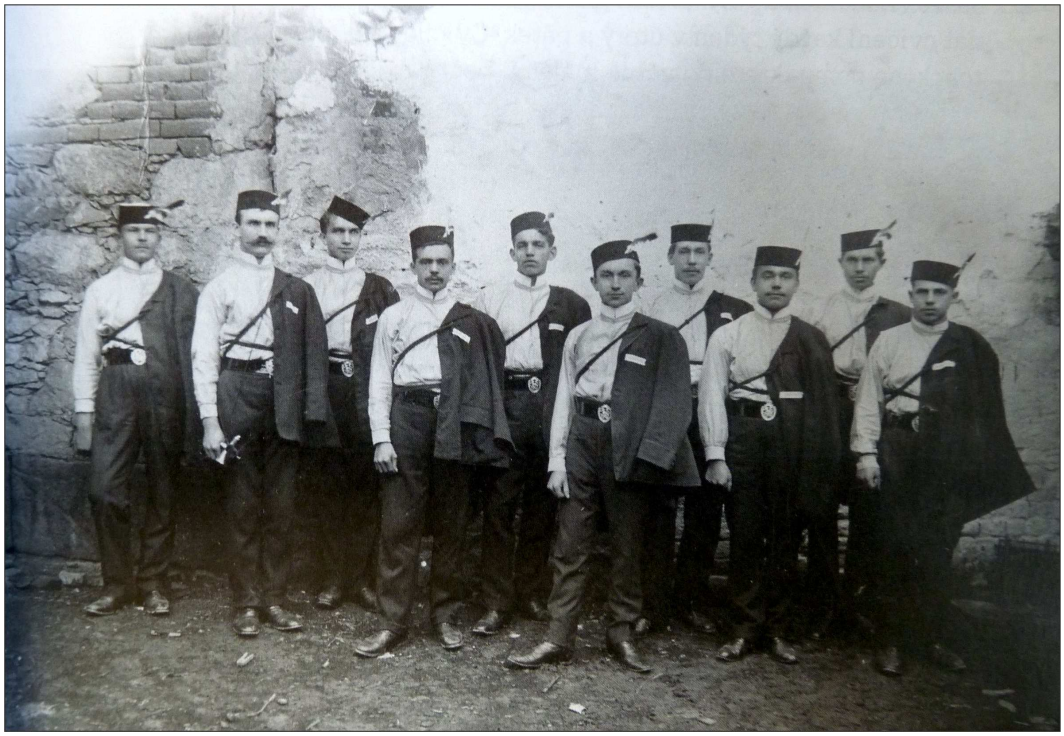

Příloha 26: Pohlednice s motivem III. zemského sletu Orla v Kroměříži roku 1912.

[24] Orel: Ústřední list Orelstva, XXV., 1940, č. 15–16, s. 178.

Příloha 27: Starší družstvo členů odboru Zábřeh v roce 1912.[25]

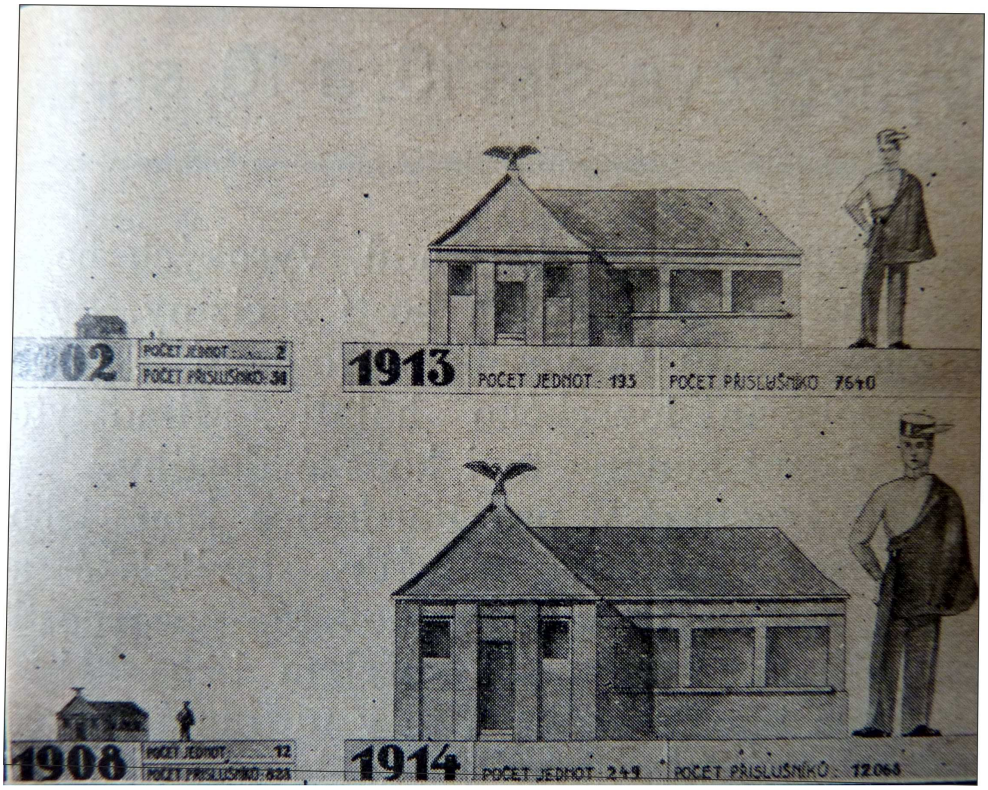

Příloha 28: Křesťansko-sociální tělocvičný odbor Orel Boskovice v roce 1910.[26]

[25] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 20–21, s. 245.
[26] Bránský, J., Vítek, J., & Parma, J. (2009). *Orel v Boskovicích - 100 let.* Boskovice: Orel, s. 9.

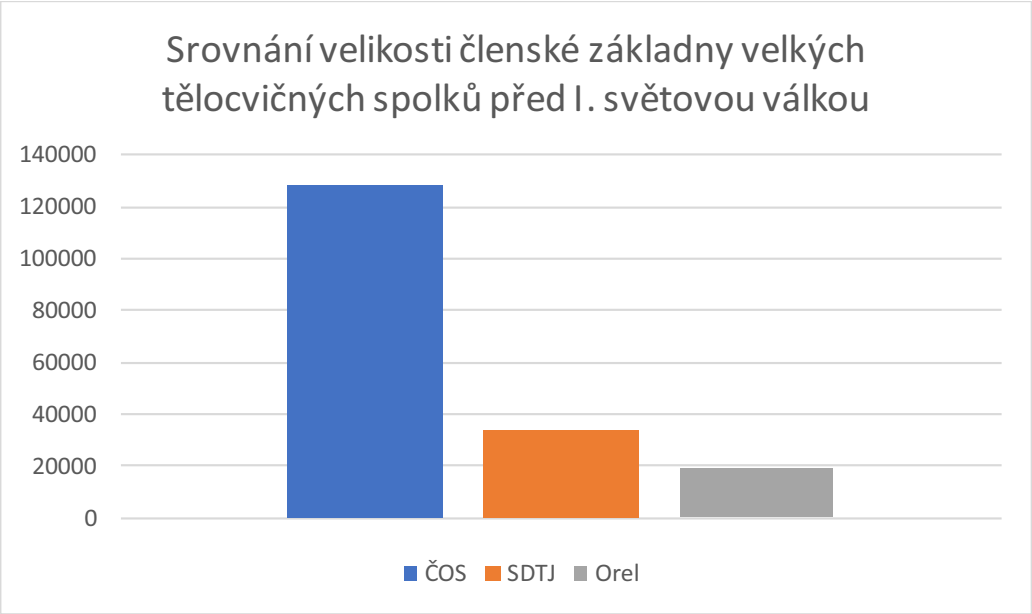

Příloha 29: Křesťansko-sociální tělocvičný odbor Orel Boskovice, dne 22. dubna 1912.[27]

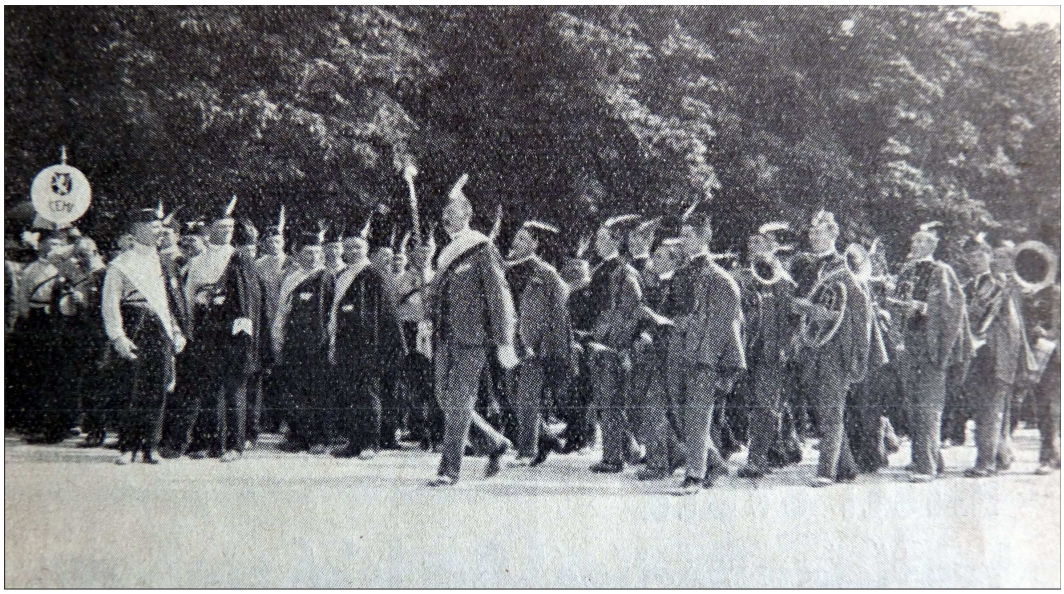

Příloha 30: Diagram zachycující počet příslušníků a jednot Orla v Čechách a na Moravě před I. světovou válkou.[28]

[27] Tamtéž, s. 11.
[28] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVI., 1931, č. 6, s. 91.

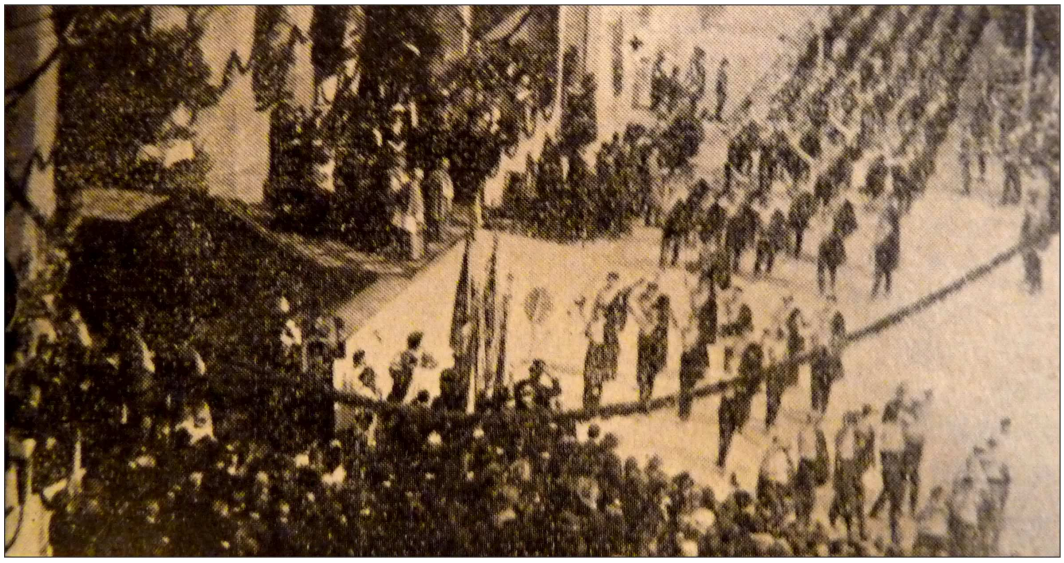

Příloha 31: Srovnání velikosti členské základny velkých tělocvičných spolků před I. světovou válkou.

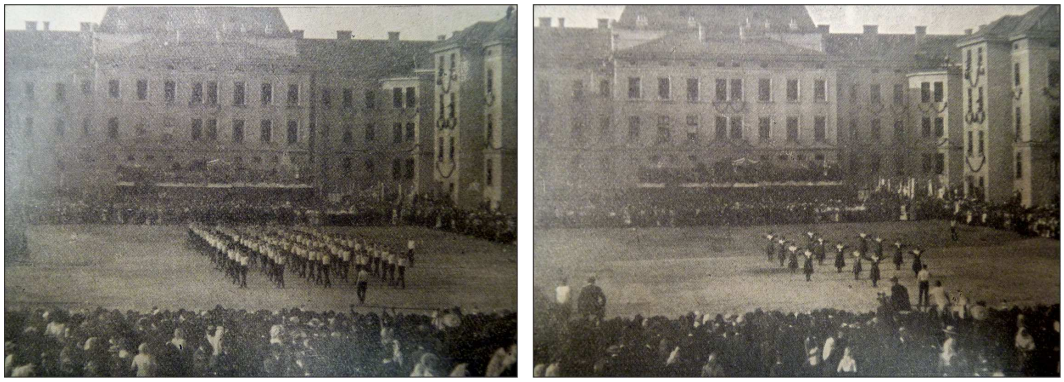

Příloha 32: Orlové pochodující v průvodu Lublaní v roce 1913.[29]

[29] Orelský věstník: List středočeské orelské župy Pospíšilovy, VIII., 1938, č. 6, s. 9.

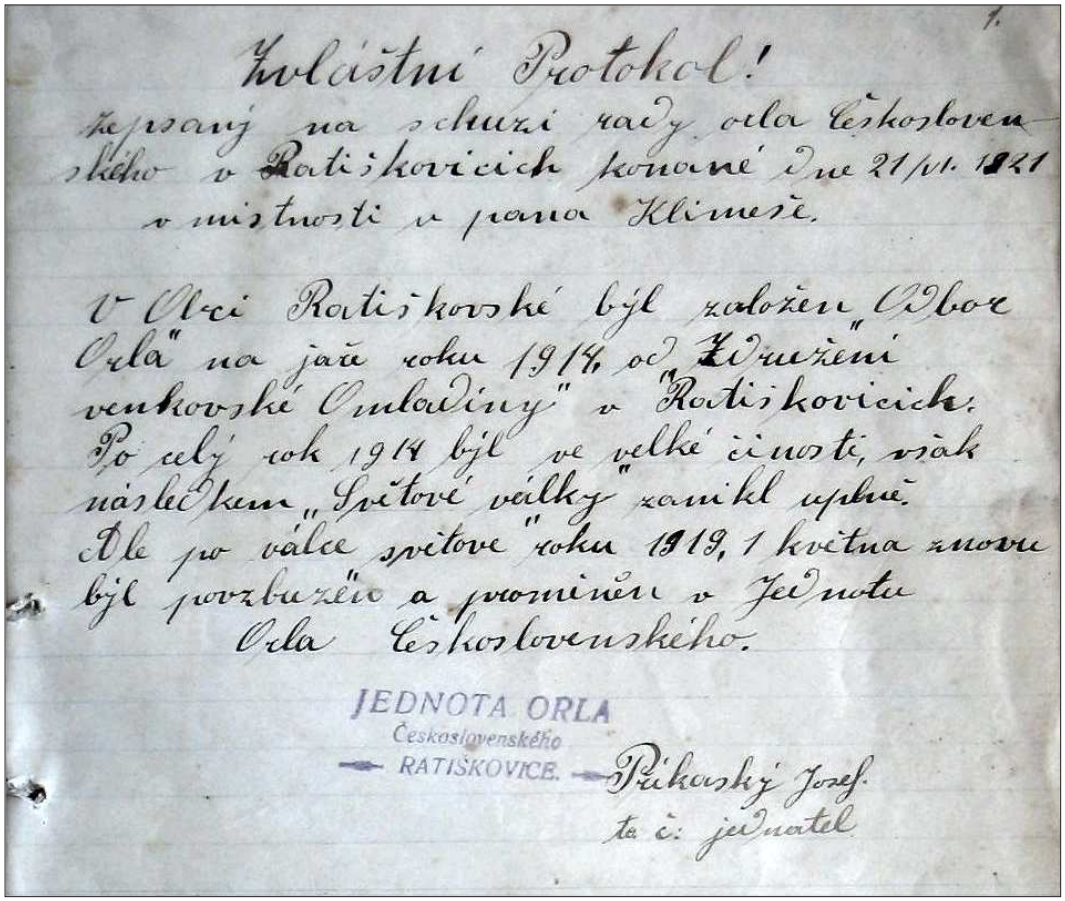

Příloha 33: Slavnostní pochod Orla v Lublani roku 1913.[30]

Příloha 34: Vlevo je prostná orlů na slavnostech v Lublani v roce 1913. Vpravo je zachyceno kroužení orlic kužely na téže akci.[31]

[30] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXIII., 1938, č. 9, s. 99.
[31] Orel: Věstník křesť.-socialního Orla československého, I., 1913, č. 9–10, s. 8–9.

Zvláštní Protokol!

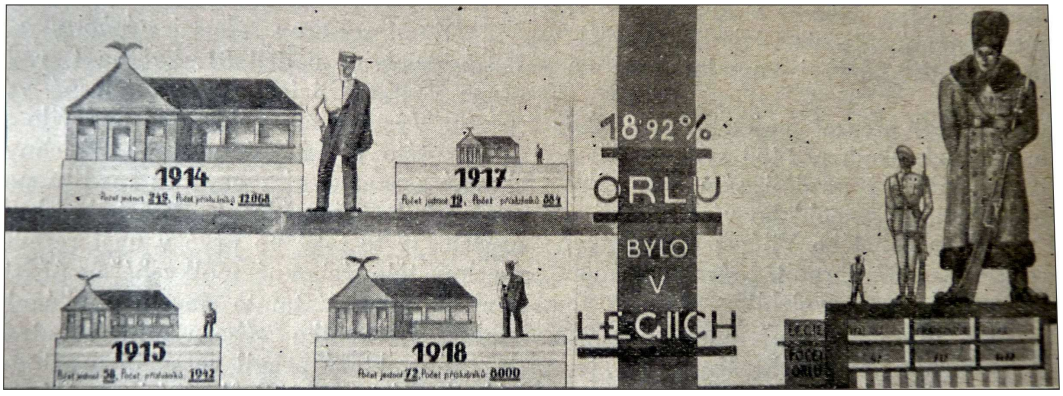
sepsaný na schůzi rady orla Československého v Ratiškovicích konané dne 21/VI. 1921 v místnosti v pana Klimeše.

V Orli Ratiškovské byl založen „Obor Orla" na jaře roku 1914 od „Sdružení venkovské Omladiny" v Ratiškovicích. Po celý rok 1914 byl ve velké činnosti, však následkem „Světové války" zanikl úplně. Ale po válce světové" roku 1919, 1 května znovu byl povzbuzen a proměněn v Jednotu Orla Československého.

JEDNOTA ORLA
Československého
RATIŠKOVICE.

Pikovský Josef.
ta č: jednatel

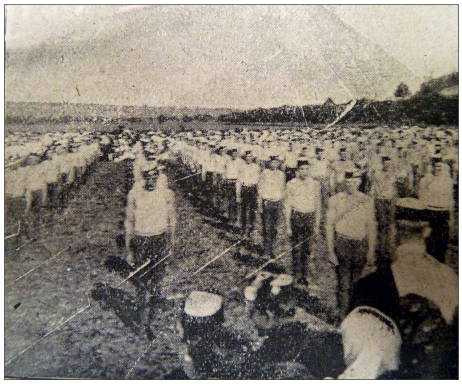
Příloha 35: Protokol, který dokumentuje historii Orla v Ratíškovicích v letech 1914–1919.[32]

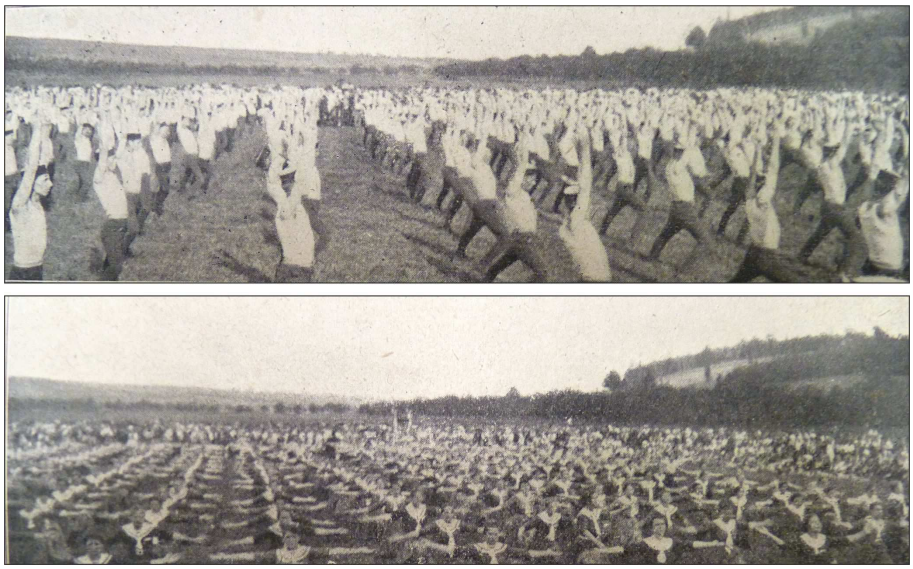
Příloha 36: Diagram zachycující počet příslušníků a jednot Orla v Čechách a na Moravě v období I. světové války.[33]

[32] Ratíškovice - oficiální stránky obce (b.r.). Jednota Orla Československého v Ratíškovicích, Dostupné 17. duben 2018, z http://www.ratiskovice.com/informace-o-obci/historie/jednota-orla-ceskoslovenskeho-v-ratiskovicich/.

[33] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVI., 1931, č. 6, s. 91.

Příloha 37: Nástup orlů k veřejnému cvičení na Velehradě v roce 1919.[34]

Příloha 38: Veřejné cvičení orlů a orlic na Velehradě v roce 1919.[35]

Příloha 39: Veřejné cvičení orelských žáků a žaček na Velehradě v roce 1919.[36]

[34] Orel: Věstník Orla československého, IV., 1919, č. 8, s. 74.
[35] Tamtéž, s. 72–73.
[36] Tamtéž, s. 74.

Příloha 40: Prostná orlů-vojáků, členů dobrovolnických strážních oddílů na Slovensku roku 1919.[37]

Příloha 41: Pražští orlové u dobrovolnických strážních oddílů na Slovensku roku 1919.[38]

[37] Orel: Věstník Orla československého, IV., 1919, č. 9, s. 101.
[38] Orelský věstník: List středočeské orelské župy Pospíšilovy, VIII., 1938, č. 1, s. 3.

Interpelace
senátorů dra Adolfa Procházky, dra Jana Kovalika, dra. Josefa Karase a dalších členů senátu
na pana předsedu vlády a na pana ministra veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy
ohledně provedení zákona o zřízení poradního sboru pro tělesnou výchovu.

Nařízením vlády republiky Československé ze dne 12. listopadu 1920, č. 616 Sb. z. a n. proveden zákon ze dne 30. března 1920, 228 Sb. z. a n. o zřízení poradního sboru pro tělesnou výchovu.

Stanoveno v § 1, že poradní sbor pro tělesnou výchovu má 20 členů, že však Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy může tento počet podle potřeby (při vzniku nových organisací tělovýchovných a pod.) rozmnožiti.

Podle § 2 jsou členy poradního sboru pro tělesnou výchovu zástupcové ministerstev, profesorských sborů atd. a též zástupci československé obce sokolské, československé obce sportovní, svazu dělnických tělocvičných jednot československých a české eugenické společnosti.

Vláda ve svém prováděcím nařízení však úplně opomenula ustanoviti členem poradního sboru pro tělesnou výchovu zástupce tělovýchovné organisace ***Československý Orel****, jehož ústředním orgánem jest Ústřední Rada Orla Československého se sídlem v Brně.*

Československý Orel má nyní v celé republice 630 místních organisací (Jednot) a v nich přes 60.000 organisovaných příslušníků, má svých vlastních neb bratrským organisacím místním netělocvičným právně náležejících tělocvičen (budov, sálů) na 50, používá přes 100 tělocvičen školních vedle několika set místností nouzových, prozatímních.

Toto opomenutí ustanoviti členem poradního sboru zástupce Československého Orla nedá se vysvětliti tím, že by snad nedopatřením byla přehlédnuta tak silná tělovýchovná organisace, jakou jest Československý Orel, který jest rovnocennou organisací s ostatními tělovýchovnými sdruženími v republice a má tudíž dobré právo na rovném zastoupení v poradním sboru.

Takovým přezíráním tělovýchovné organisace politické strany,[39] *která při volbách do poslanecké sněmovny Národního shromáždění republiky Československé soustředila na sebe 699.459*

[39] Čsl. Orel se ale přitom v první polovině 20. let na veřejnosti snažil prezentovat jako spolek nepolitický a nesvázaný s politickými stranami. V roce 1923 ale veřejně přiznával, že v Československu existuje pět politických stran (Československá strana lidová v Čechách, Československá strana lidová na Moravě a ve Slezsku, Slovenská strana ľudová, Slovenská strana kresťansko-sociálná a Chléborobská partyja karpatoruská), ke kterým má přátelský vztah. *„ ...které „klerikální straně“ slovanské je Orel organisačně přičleněn? Žádné! Ideově je ovšem Orel spřízněn se všemi, vlastně se základními zásadami všech pěti křesťanských stran, ale organisačně je a bude úplně samostatný a neodvislý od kterékoliv z nich... “* Tyto strany byly budovány na podobných základech jako orelská organizace. Čsl. Orel rovněž zmiňoval, že *„ ...Poměr Orla k politickým stranám v naší republice je určen trojím stanoviskem: státním, národním a kulturním. V ohledu státním staví se Orel zásadně (ve své činnosti výchovné, osvětové) proti stranám, které neuznávají nebo dokonce potírají československou republiku (Němci, Maďaři, komunisté). Vystoupí-li tyto politické strany nepřátelsky proti republice násilně, neváhá Orel uchopiti se činu (viz puč 1920). V ohledu národním my Orli respektujeme přirozeně politické strany české, slovenské i ruské. Ale pokud stojí na kulturním stanovisku pokrokovém, čili protiklerikálním, správně řečeno nekřesťanském nebo protikřesťanském, naše orelská výchova působení těchto stran odmítá a potírá jako národu a státu málo prospěšné nebo i škodlivé. A jestliže tak činíme, neznamená to již, že bychom vstupovali do politických bojů...“*
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VIII., 1923, č. 6–7, s. 105–106.

hlasů a dosáhla takto ***druhého*** *místa ze všech politických stran co do počtu hlasů, zbytečně vnáší se do význačné části českého národa roztrpčení nad nerovným* ***nedemokratickým*** *zacházením s jeho organisací tělovýchovnou a nad snižováním jejího významu a její důležitosti pro tělovýchovu státních občanů oproti tělocvičným organisacím jiných politických stran.*

Táží se proto podepsaní:

1. jest pan předseda vlády ochoten způsobiti, aby novým nařízením vládním změněn byl § 2 nařízení ze dne 12. listopadu 1920, č. 616 Sb. z. a n. na ten způsob, že členem sboru poradního jest též zástupce tělocvičné organisace Československý Orel;

2. jest pan ministr veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy ochoten vysvětliti, proč opomenuto bylo v nařízení citovaném za člena poradního sboru ustanoviti též zástupce Československého Orla a jest dále ochoten ve smyslu § 1, odst. 2 citovaného nařízení ***již nyní*** *rozmnožiti počet členů poradního sboru povoláním zástupce Československého Orla?*

V **Praze** dne 7. prosince 1920.

Dr. Adolf Procházka, dr. Jan Kovalik, dr. Josef Karas,
Jílek, F. Šabata, Šachl, dr. Ján Mudroň, dr. Krupka, Ševčík, dr. Reyl, J. Dúrčansky, Theodor Walló, Valoušek, dr. Stojan.

Příloha 42: Interpelace senátorů dra Adolfa Procházky, dra Jana Kovalika, dra. Josefa Karase a dalších členů senátu na pana předsedu vlády a na pana ministra veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy ohledně provedení zákona o zřízení poradního sboru pro tělesnou výchovu.[40]

Národní archiv, Fond Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Karton 132, sg.109-8/59, Sicherheitsdienst–RFSS, SD–Leitabschnitt Prag, Prag, den 1.2.1940.

Ze všech politických stran mu však byla jasně nejblíže strana lidová: *„ ...Úkolem naší orelské výchovy v politickém ohledu musí být také poznání a zdůvodnění programu politické strany, která má týž základ světového názoru jako Orel: strany křesťanské. Tou je jedině strana lidová (ľudová). Orel – občan, orlice – občanka nemohou býti příslušníky jiné polit. strany než lidové (ľudové), protože není jiné strany vysloveně křesťanské v našem národě! Orli nemohou býti v politice agrárníky, nár. demokraty, socialisty, Kaderkovci, politickými živnostníky nebo podobně! Nemohou! Jedině program politické strany lidové pravému Orlu vyhovuje a proto občanská výchova orelská důsledně musí vésti k politickému přesvědčení lidovému... “*

Orel: Ústřední list Československého Orelstva, X., 1925, č. 11, s. 141–142.

„ ...Povinností našeho Orelstva z řad mládeže dospívající jest, aby si bylo vědomo, že jest dorostem, doplňovacím kádrem milionové armády křesťanského lidu českého, slovenského a rusínského v ČSR a to všech jeho organizačních formací: sociálních, hospodářských, kulturních, ale také politických – to jest i lidové (ľudové) strany... “ „ ...Tož tedy: nepoliticky formálně, nepoliticky ve své práci v tělocvičnách, spolkových shromážděních, a v celém životě spolkovém, ale také politicky jako složka křesťanského tábora lidového ve veřejném životě. Nikoliv politická činnost v jednotách, ale politické vzdělávání a výchova k politickému životu mimo orelskou jednotu. Ne jako formální organizační složka politické strany, ale jako skutečně významná a uznaná složka křesťanského obrodného hnutí lidového v národě našem!... “

Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XII., 1927, č. 23–24, s. 271–274.

[40] Senát Národního shromáždění R. (b.r.). Získáno 18. únor 2017, z http://www.senat.cz/informace/z_historie/tisky/1vo/tisky/T0271_00.htm.

Zjištěno	Členstva cvičícího		Členstva činného		Členstva přispívajícího		Dorostu		Členstva celkem		Žactva		Příslušníků Čsl. orla celkem		
	Mužů	Žen	Mužů	Žen	Mužů	Žen	Mužů	Žen	Mužů	Žen	Hochů	Děvčat	Mužů	Žen	Mužů i žen
Ve 175 jednotách v Čechách	2 238	2 028	969	763	1 622	1 216	839	702	5 668	4 079	2 397	2 608	8 065	7 317	15 382
Ve 393 jednotách na Moravě a ve Slezsku	5 752	4 696	2 154	1 596	4 111	3 551	3 131	2 859	15 148	12 702	6 819	7 133	21 967	19 835	41 802
Ve 44 jednotách na Slovensku	1 032	688	1 790	1 067	1 359	985	638	551	4 819	3 291	995	540	5 814	3 821	9 645
Celkem	9 022	7 412	4 913	3 426	7 092	5 752	4 608	4 112	25 635	20 072	10 211	12 081	35 846	30 973	66 829

Příloha 43: Stav Orelstva v Československu v první polovině roku 1921 u jednot, které včas poslaly členský výkaz.[41]

[41] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VI., 1921, č. 7, s. 122.

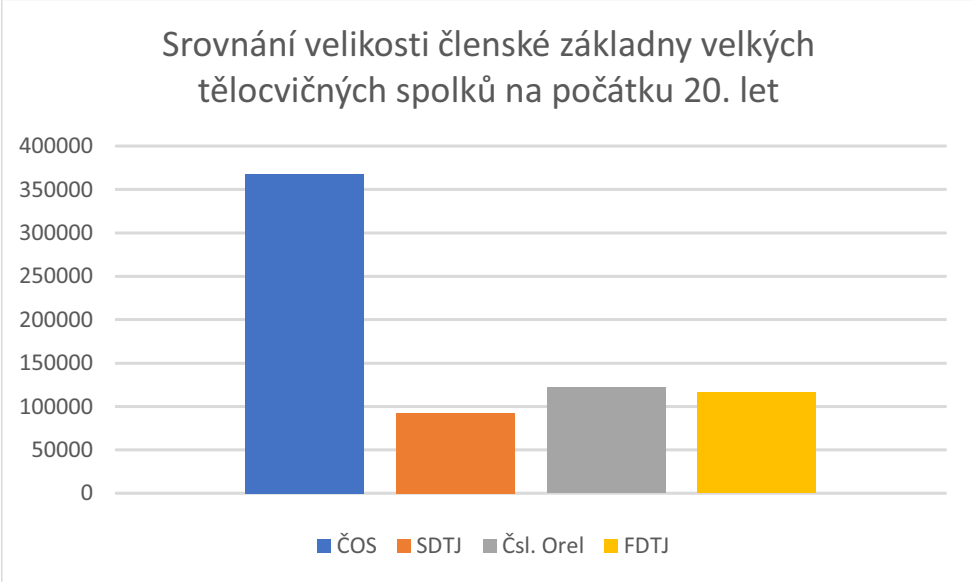
Jméno župy	Sídlo župy	Počet okrsků	Počet jednot
Čechy			
Ed. Brynycha	Hradec Králové	9	82
J. V. Jirsíka	České Budějovice	7	23
Jana Koziny	Plzeň	3	15
Bedřicha Pospíšila	Praha	6	58
Morava a Slezsko			
Kard. Bauera	Valaš. Meziříčí	5	40
Štěpána Klapila	Vyškov	2	20
Václava Kosmáka	Třebíč	5	46
J. E. Kreka	Boskovice	3	21
Pavla Křížkovského	Mor. Ostrava	4	38
sv. Metoděje	Tišnov	3	24
Františka Sušila	Brno	12	81
Tomáše Šilingra	Hodonín	5	42
Jana Šrámka	Olomouc	9	82
Velehradská	Uh. Hradiště	7	43
Slovensko			
Ant. Bernoláka	Prešov	-	4
Cyrillometodějská	Nitra	3	20
Andreje Hlinky	Ružomberok	3	23
Jana Hollého	Malacky	3	27
Sv. Hurbana-Vajanského	Žilina	3	24
Andreja Kmeťa	Zvolen	-	9
Stefana Moyzesa	Trnava	-	7
Andreja Radlinského	Nov. Mesto nad Váh.	3	27
Za hranicemi			
Rakouská	Vídeň	-	6

Příloha 44: Stav žup, okrsků a jednot v Čsl. Orlu v polovině roku 1921.[42]

[42] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VI., 1921, Příloha „Orla“ č. 6, s. 1 (Valný sjezd Českoslov. Orla v Brně 1921, 12. června, Zpráva předsednictva), s. 2.

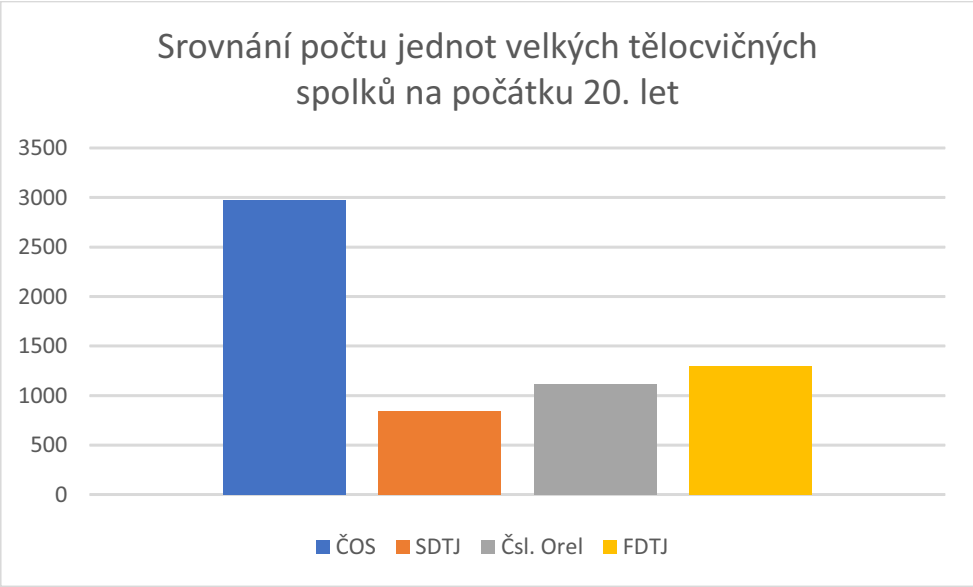

Příloha 45: Slavnostní kroje a cvičební úbory orlů v roce 1920.[43]

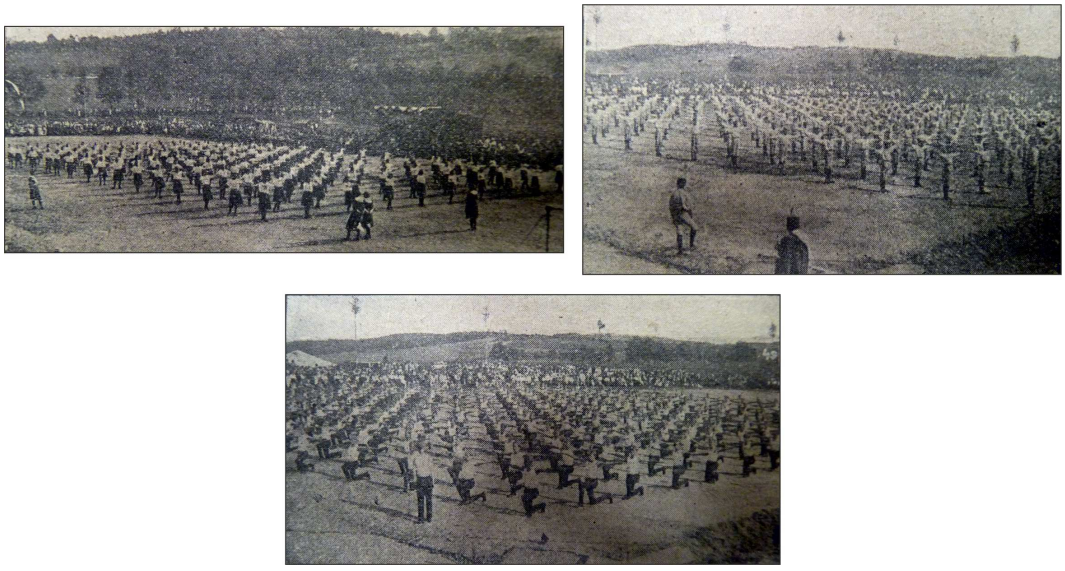

Příloha 46: Srovnání velikosti členské základny velkých tělocvičných spolků na počátku 20. let.

[43] Orel: Věstník Orla československého, V., 1920, č. 2–3, nestránkovaná část.

Příloha 47: Srovnání počtu jednot velkých tělocvičných spolků na počátku 20. let.

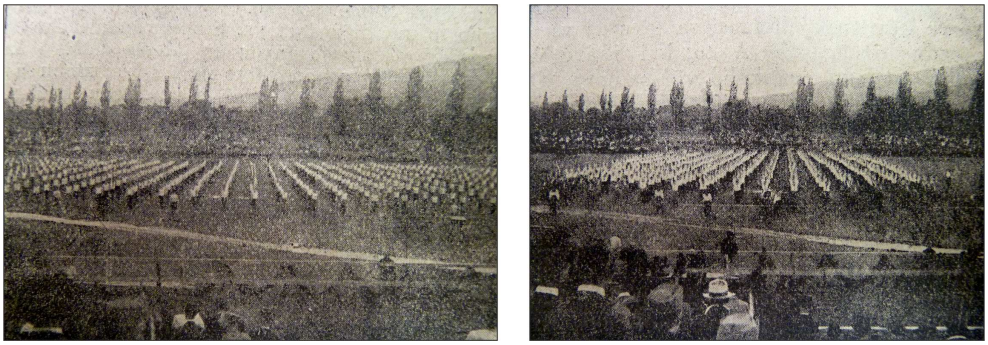

Příloha 48: Vystoupení pražského Orla (dorostenky s kroužky, prostná žáků a prostná členů) v Příbrami ve dnech 4. a 5. června 1922.[44]

[44] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VII., 1922, č. 7, s. 130.

Příloha 49: Vstupenka na I. župní slet Pospíšilovy župy, který se konal v Příbrami ve dnech 4. a 5. června 1922.[45]

Příloha 50: Společná prostná orlů a orlic v Mariboru v roce 1920.[46]

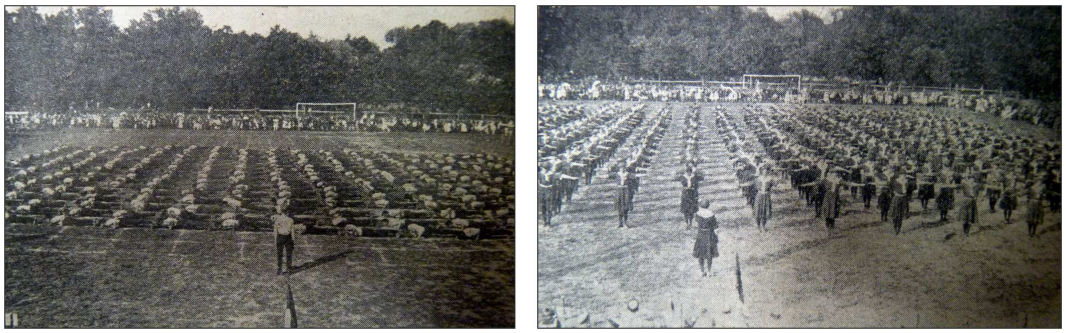

Příloha 51: Orelská družstva nastupující ke svým cvičením ve Štrasburku 1921.[47]

[45] Archiv Orla, Nezařazeno.
[46] Orel: Věstník Orla československého, V., 1920, č. 8–10, s. 113.
[47] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VI., 1921, č. 9, s. 160.

Příloha 52: Účastnice a účastníci tělocvičných kurzů Šrámkovy župy, které probíhaly na přelomu let 1921 a 1922.[48]

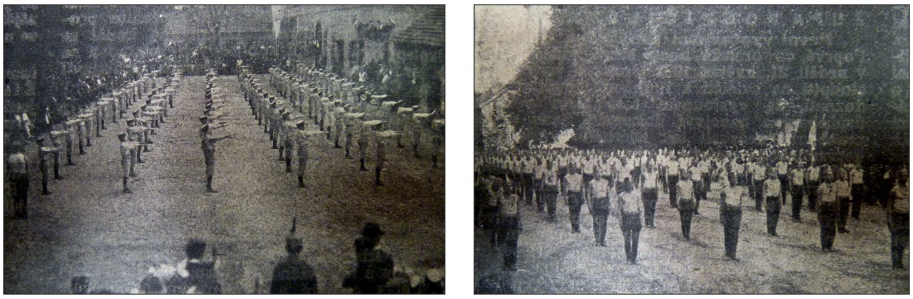

Příloha 53: Cvičení orlů a orlic na župním sletu v Kroměříži v roce 1921.[49]

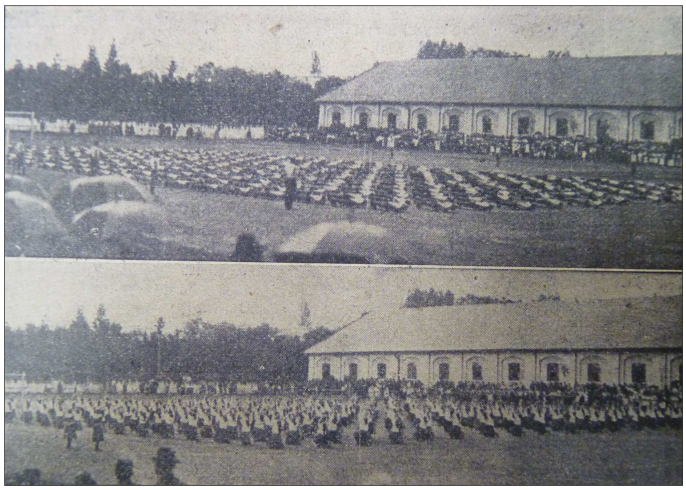

Příloha 54: Cvičení orlů a orlic na župním sletu v Brně v roce 1921.[50]

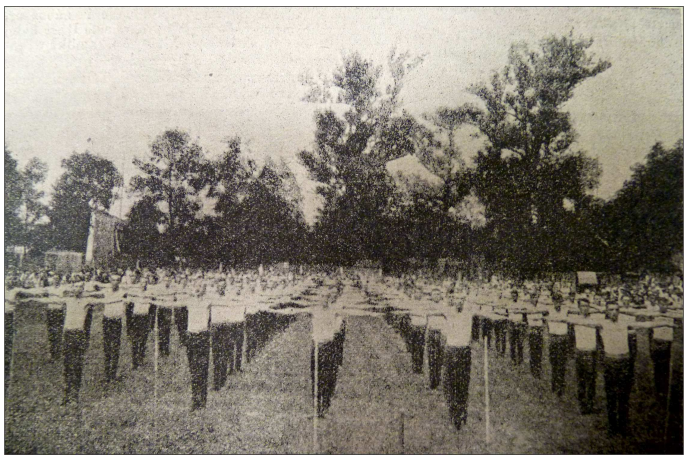
[48] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VII., 1922, č. 1, s. 23–24.
[49] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VI., 1921, č. 8, s. 154.
[50] Tamtéž, s. 155.

Příloha 55: Vystoupení orelských žáků a mužů Pospíšilovy župy v Praze dne 21. května 1922.[51]

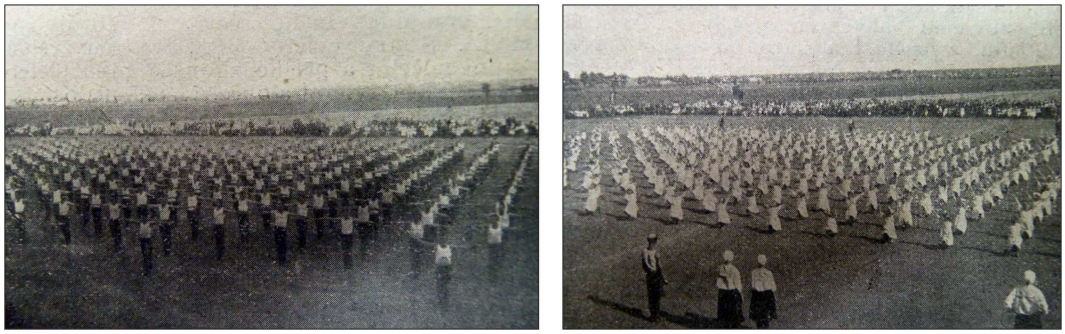

Příloha 56: Prostná členů a dorostenek na župním sletu v Olomouci dne 18. června 1922.[52]

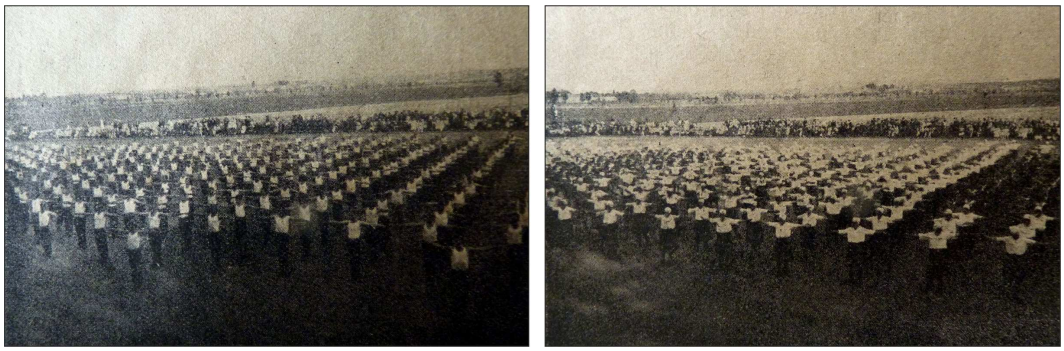

Příloha 57: Prostná členů na slavnosti v Olomouci dne 27. července 1920 (Slavnost svěcení praporu olomoucké jednoty).[53]

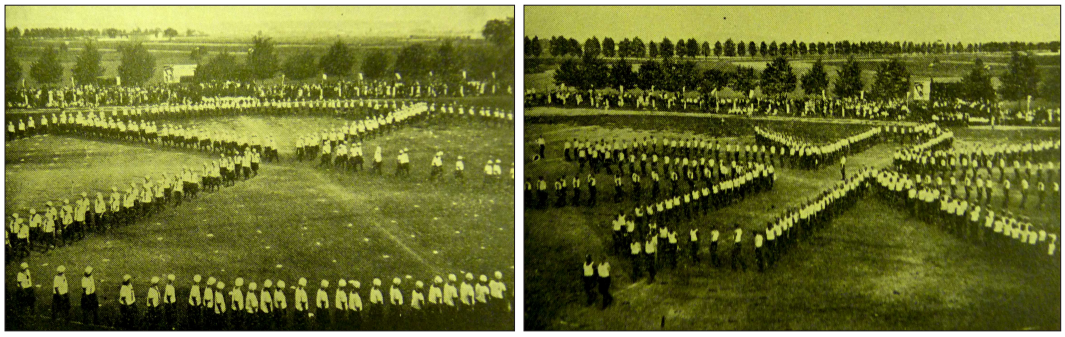
[51] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VII., 1922, č. 6, s. 106.
[52] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VII., 1922, č. 7, s. 132.
[53] Orel: Věstník Orla československého, V., 1920, č. 6–7, s. 103.

Příloha 58: Cvičení orlů a orlic na II. župním sletu v Hradci Králové v roce 1921.[54]

Příloha 59: Cvičení mužů a žen na II. župním sletu Čsl. Orla v Hradci Králové, dne 7. srpna 1921.[55]

Příloha 60: Fotografie z II. župního sletu Čsl. Orla v Hradci Králové v roce 1921 – Nástup žen a mužů.[56]

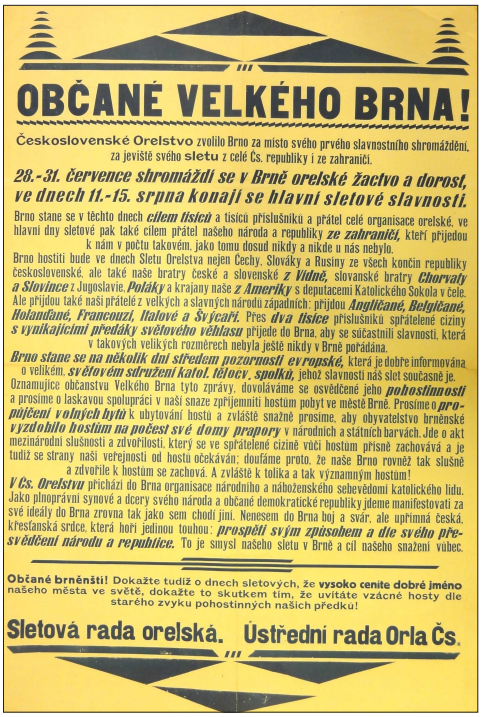
[54] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VI., 1921, č. 8, s. 151.

[55] *Vznik a stručné dějiny Orla v Čechách 1897–1921.* (1922). Hradec Králové: Osvětový sbor Brynychovy župy, s. 35.

[56] *Památník Brynychovy župy Československého Orla v Hradci Králové: 1906–1907, 1931–1932.* (1933). Hradec Králové: Čsl. Orel, nestránkovaná část.

Příloha 61: Fotografie z II. župního sletu Čsl. Orla v Hradci Králové v roce 1921 – Cvičení mužů.[57]

OBČANÉ VELKÉHO BRNA!

Československé Orelstvo zvolilo Brno za místo svého prvého slavnostního shromáždění, za jeviště svého **sletu** z celé Čs. republiky i ze zahraničí.

28.-31. července shromáždí se v Brně orelské žactvo a dorost, ve dnech 11.-15. srpna konají se hlavní sletové slavnosti.

Brno stane se v těchto dnech ***cílem tisíců*** a tisíců příslušníků a přátel celé organisace orelské, ve hlavní dny sletové pak také cílem přátel našeho národa a republiky ***ze zahraničí,*** kteří přijedou k nám v počtu takovém, jako tomu dosud nikdy a nikde u nás nebylo.

Brno hostiti bude ve dnech Sletu Orelstva nejen Čechy, Slováky a Rusíny ze všech končin republiky československé, ale také naše bratry české a slovenské ***z Vídně,*** slovanské bratry ***Chorvaty a Slovince*** z Jugoslavie, ***Poláky*** a krajany naše ***z Ameriky*** s deputacemi Katolického Sokola v čele. Ale přijdou také naši přátelé z velkých a slavných národu západních: přijdou ***Angličané, Belgičané, Holaudané, Francouzi, Italové a Švýcaři.*** Přes ***dva tisíce*** příslušníků spřátelené cizíny ***s vynikajícími předáky světového věhlasu*** přijede do Brna, aby se súčastnili slavnosti, která v takových velikých rozměrech nebyla ještě nikdy v Brně pořádána.

Brno stane se na několik dní středem pozornosti evropské, která je dobře informována o velikém, ***světovém sdružení katol. tělocv. spolků,*** jehož slavnosti náš slet současně je.

Oznamujíce občanstvu Velkého Brna tyto zprávy, dovolávám se osvědčené jeho ***pohostinnosti*** a prosíme o laskavou spolupráci v naší snaze zpříjemniti hostům pobyt ve městě Brně. Prosíme o ***propůjčení volných bytů*** k ubytování hostů a zvláště snažně prosíme, aby obyvatelstvo brněnské ***vyzdobilo hostům na počest své domy prapory*** v národních a státních barvách. Jde o akt mezinárodní slušnosti a zdvořilosti, který se ve spřátelené cizině vůči hostům přísně zachovává a je tudíž se strany naší veřejnosti od hostů očekáván; doufáme proto, že naše Brno rovněž tak slušně a zdvořile k hostům se zachová. A zvláště k tolika a tak významným hostům!

V Čs. Orelstvu přichází do Brna organisace národního a náboženského sebevědomí katolického lidu. Jako plnoprávní synové a dcery svého národa a občané demokratické republiky jdeme manifestovati za své ideály do Brna zrovna tak jako sem chodí jini. Nenesem do Brna boj a svár, ale upřímná česká, křesťanská srdce, která hoří jedinou touhou: ***prospěti svým způsobem a dle svého přesvědčení národu a republice.*** To je smysl našeho sletu v Brně a cíl našeho snažení vůbec.

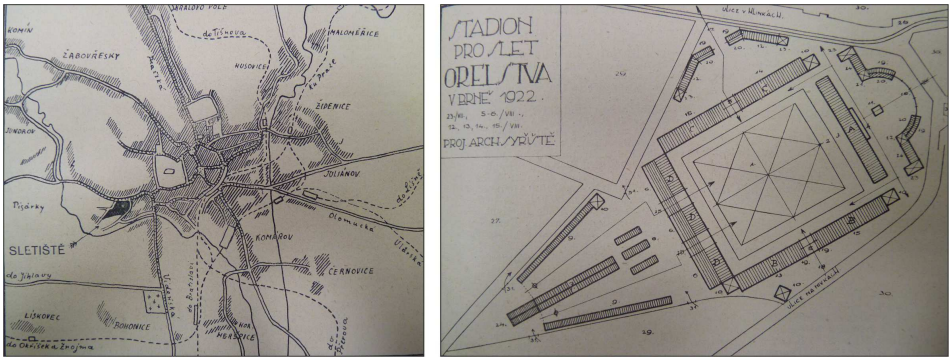
Občané brněnští! Dokažte tudíž o dnech sletových, že **vysoko cenite dobré jméno** našeho města ve světě, dokažte to skutkem tím, že uvítáte vzácné hosty dle starého zvyku pohostinných našich předků!

Sletová rada orelská. Ústřední rada Orla Čs.

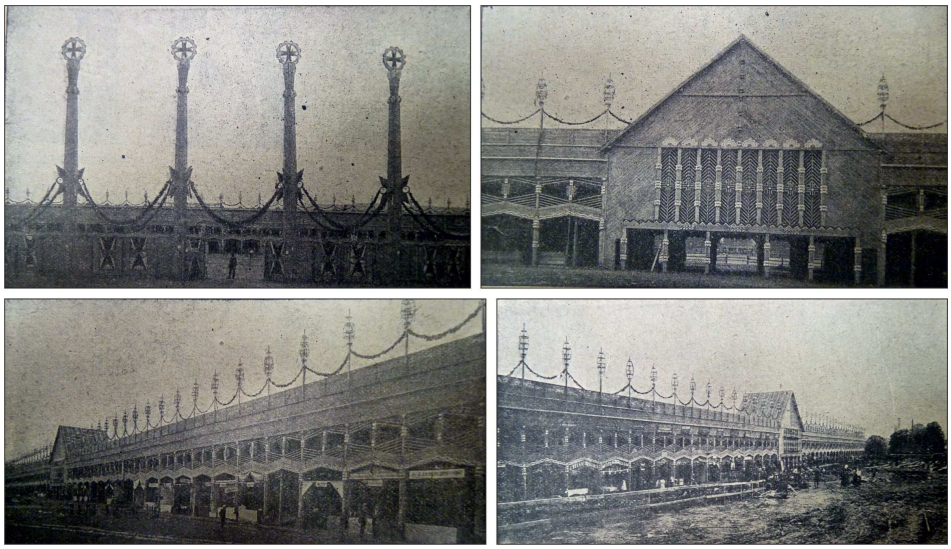
Příloha 62: Propagační leták k I. sletu Orelstva Československého v Brně roku 1922.[58]

[57] *Památník Brynychovy župy Československého Orla v Hradci Králové: 1906–1907, 1931–1932.* (1933). Hradec Králové: Čsl. Orel, nestránkovaná část.

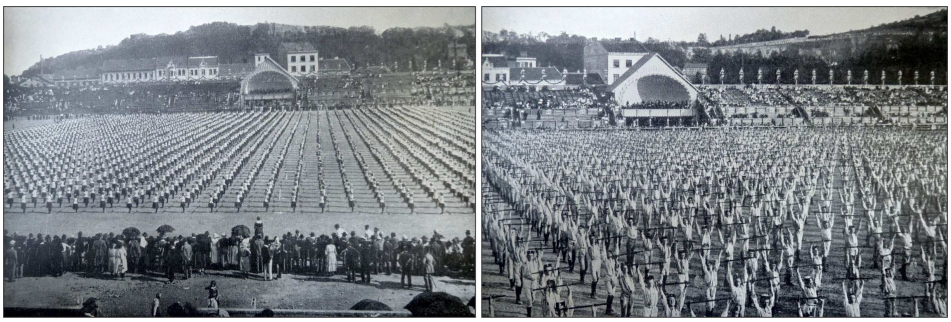
[58] eSbirky.cz. (b.r.). Propagační plakát. Dostupné 12. březen 2018, z http://www.esbirky.cz/predmet/304778?searchParams=%7B%22filter%22%3A%7B%22keywords%22%3A%5B%22orel%22%5D%7D%2C%22order%22%3A%22relevance%22%2C%22itemsPerPage%22%3A96%2C%22path%22%3A%22eJyLrlbKS8xNVbJSCospNTBISynOSU3JrlQoqkzOyAGJpFpm5CtkAAXBHMM8MJWipKOUk5mXDdQWow%2BSTCyJ0QdrSY3RL6uEmGGfnVpZnl%2BUUmybX5Sao5ZZkppbHJBaFJCYnmpraaYGlEktsgXKpJYl5iWnKtXGAgBjNDHo%22%7D&sequencePointer=6.

Příloha 63: Mapka s umístěním sletiště a jeho předběžný plánek.[59]

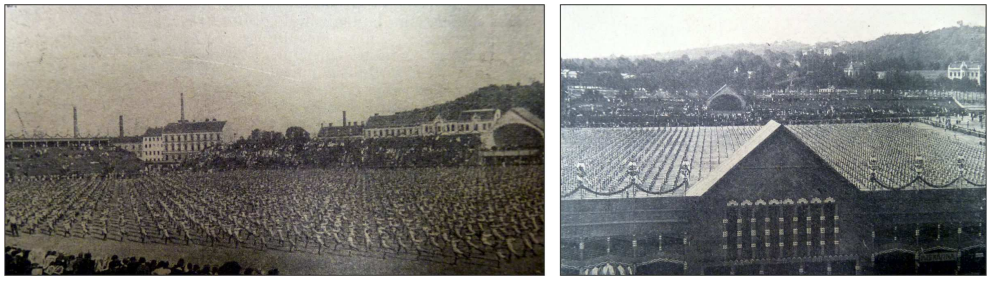

Příloha 64: Nahoře je zachycena hlavní brána sletiště a výzdoba tribun a hudebních pavilonů. Dole je pohled na západní a východní tribunu při I. sletu Orelstva Československého v Brně 1922.[60]

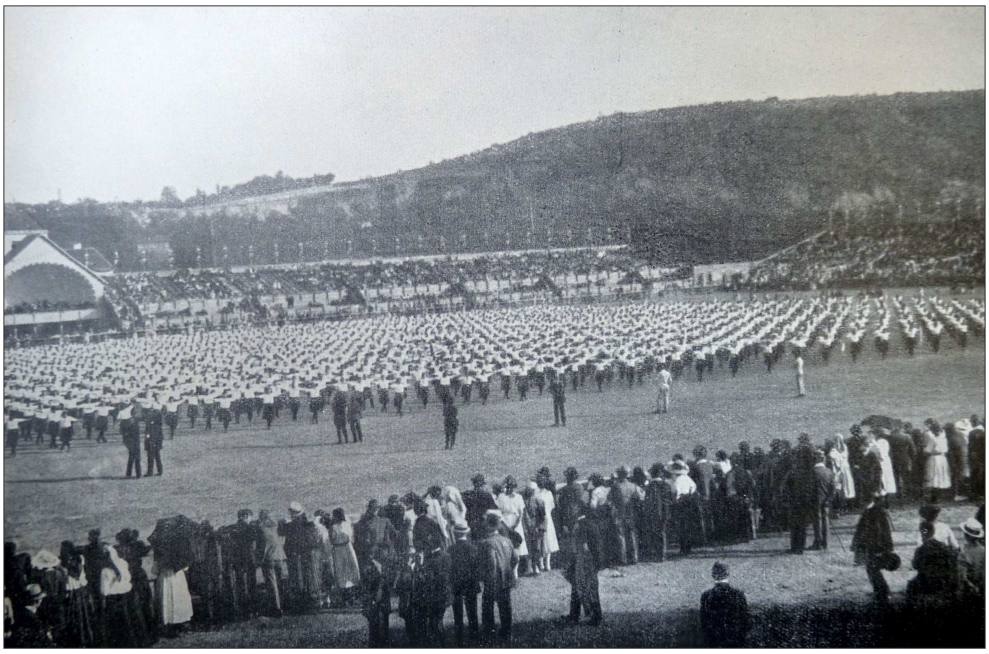

Příloha 65: Prostná žaček a dorostenců s tyčemi na I. sletu Orelstva Československého v Brně 1922.[61]

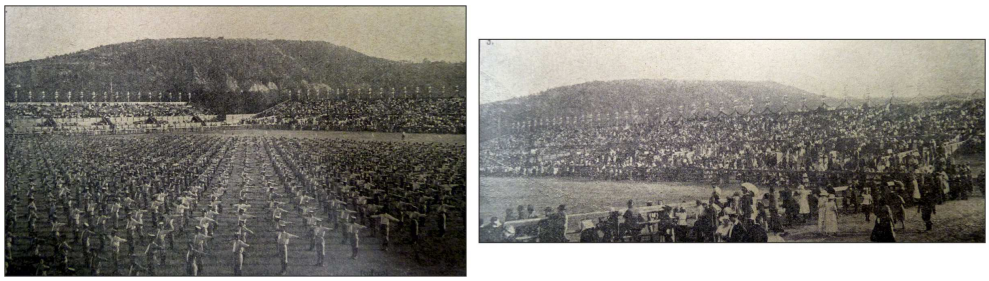
[59] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VI., 1921, č. 9, s. 160.
[60] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VII., 1922, č. 9–10, s. 166–167.
[61] *Slet Orelstva v Brně 1922.* (1922). Brno: Orel československý, nestránkováno.

Příloha 66: Prostná žáků na I. sletu Orelstva Československého v Brně, dne 30. července 1922.[62]

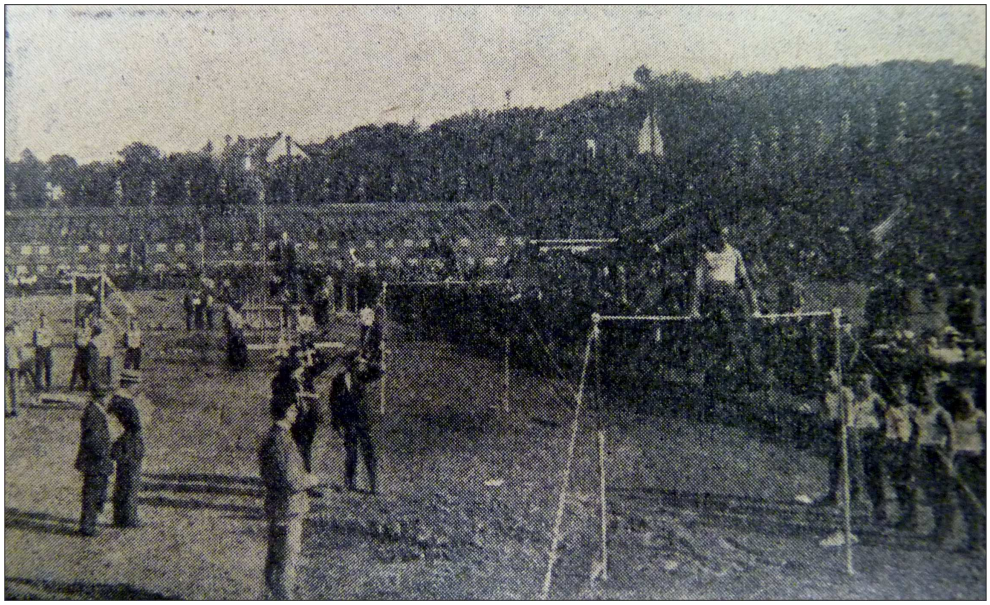

Příloha 67: Cvičení dorostenek na I. sletu Orelstva Československého v Brně, dne 30. července 1922.[63]

Příloha 68: Prostná dorostenců a pohled na tribunu D během I. sletu Orelstva Československého v Brně 1922.[64]

[62] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VII., 1922, č. 8, s. 159–160.
[63] *Slet Orelstva v Brně 1922*. (1922). Brno: Orel československý, nestránkováno.
[64] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VII., 1922, č. 8, s. 163.

Příloha 69: Pohled do dějiště sobotních závodů při I. sletu Orelstva Československého v Brně 1922.[65]

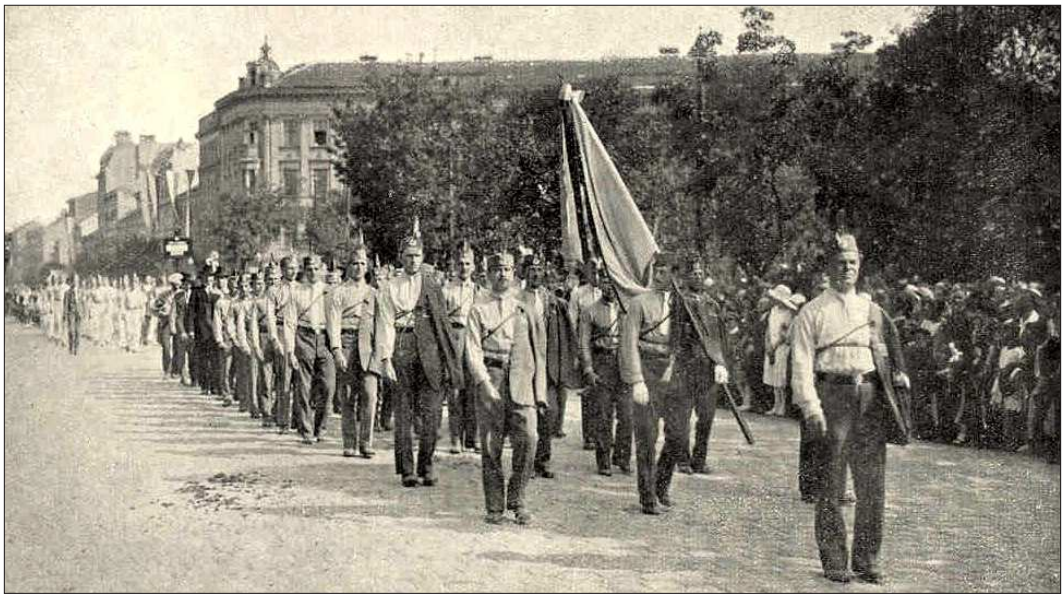
Příloha 70: Fotografie průvodu městem během I. sletu Orelstva Československého v Brně roku 1922.[66]

[65] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VII., 1922, č. 9–10, s. 181.

[66] Archiv Orla, Nezařazeno, Fotografie a obrázky.
Slet Orelstva v Brně 1922. (1922). Brno: Orel československý, nestránkováno.

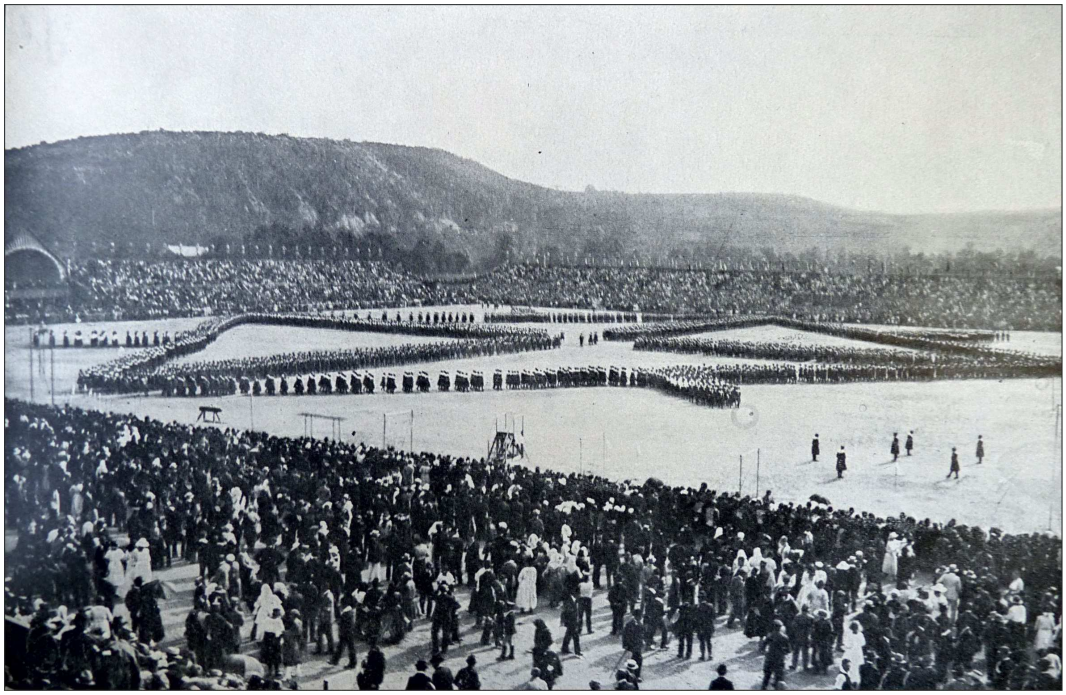

Příloha 71: Orelští dorostenci pochodující Brnem během sletových dnů v roce 1922.[67]

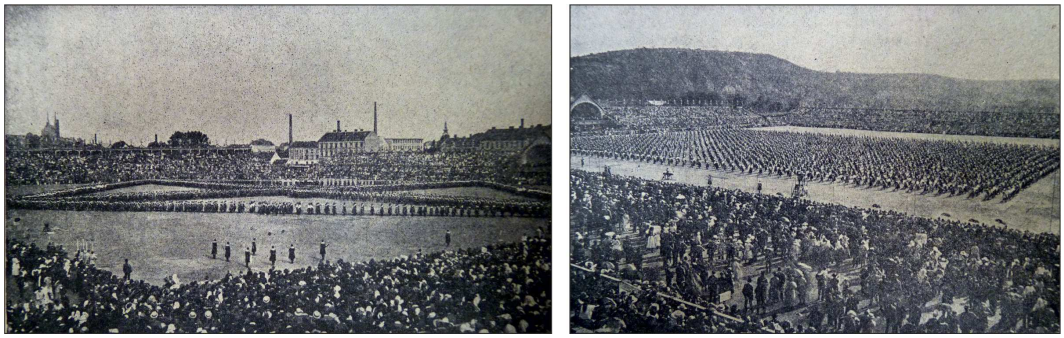

Příloha 72: Orelští dobrovolníci z bojů proti bolševikům na Slovensku pochodující Brnem během sletových dnů v roce 1922.[68]

[67] Vejvar, S. (2014). *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika), s. 429.
[68] Tamtéž.

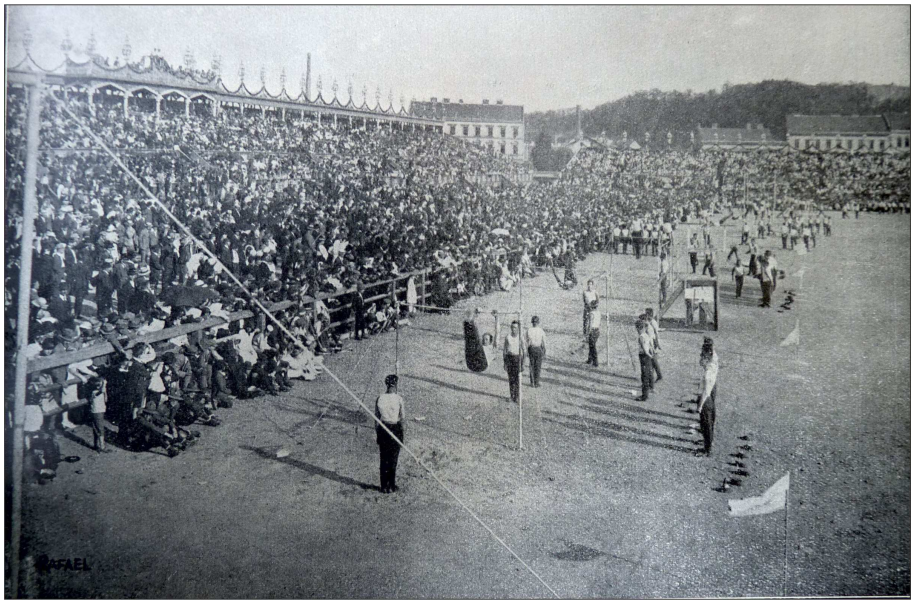

Příloha 73: Nástup členek při I. sletu
Orelstva Československého v Brně 1922.[69]

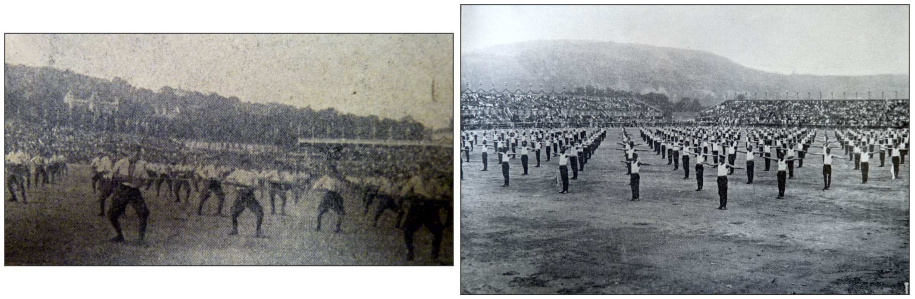

Příloha 74: Nástup a prostná žen při I. sletu
Orelstva Československého v Brně 1922.[70]

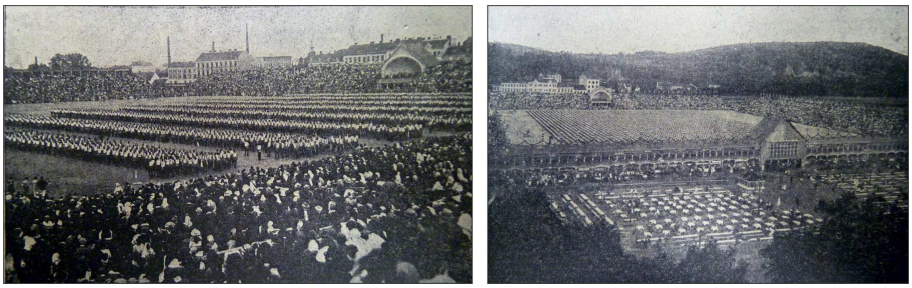
[69] *Slet Orelstva v Brně 1922.* (1922). Brno: Orel československý, nestránkováno.
[70] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VII., 1922, č. 9–10, s. 182–183.

Příloha 75: Pohled na hlavní tribunu během cvičení na nářadí při I. sletu Orelstva Československého v Brně 1922.[71]

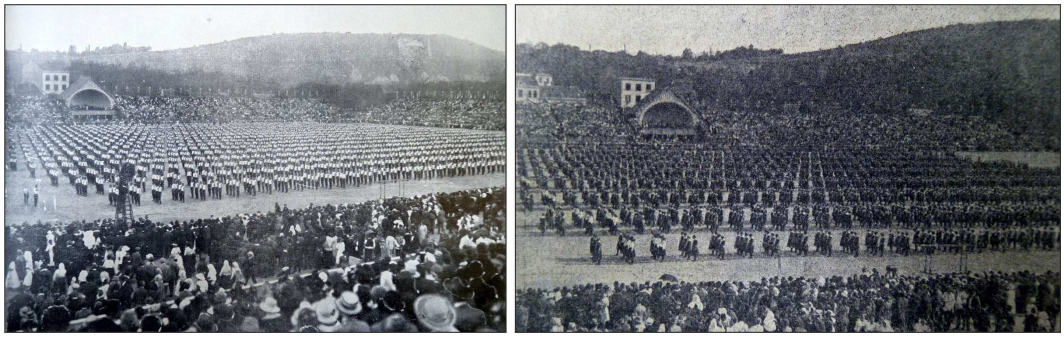

Příloha 76: Cvičení vojáků s puškami a cvičení studentů při I. sletu Orelstva Československého v Brně 1922.[72]

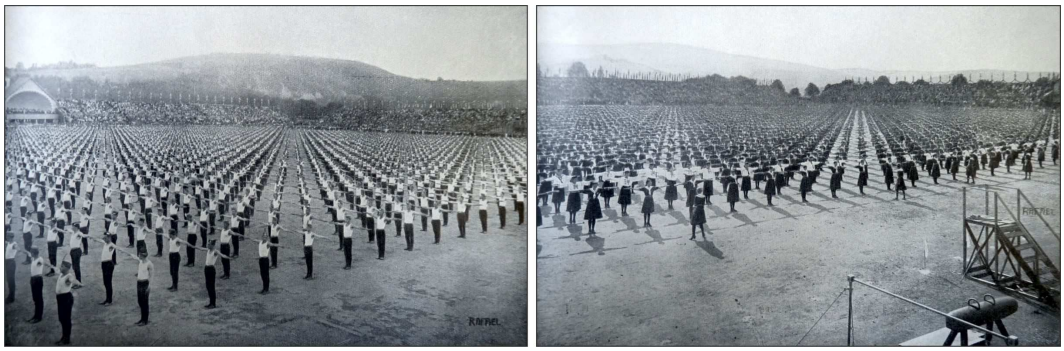

Příloha 77: Nástup a prostná mužů při I. sletu Orelstva Československého v Brně 1922.[73]

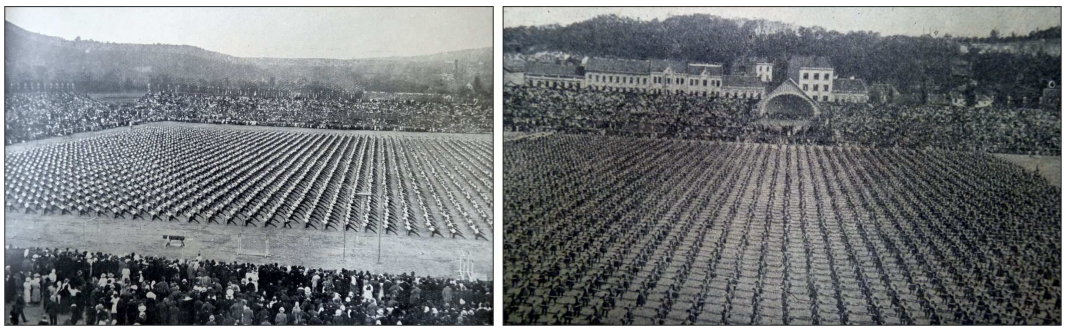
[71] *Slet Orelstva v Brně 1922*. (1922). Brno: Orel československý, nestránkováno.
[72] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VII., 1922, č. 9–10, s. 188–189. *Slet Orelstva v Brně 1922*. (1922). Brno: Orel československý, nestránkováno.
[73] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VII., 1922, č. 9–10, s. 182–183.

Příloha 78: Nástup mužů a žen při I. sletu Orelstva Československého v Brně 1922.[74]

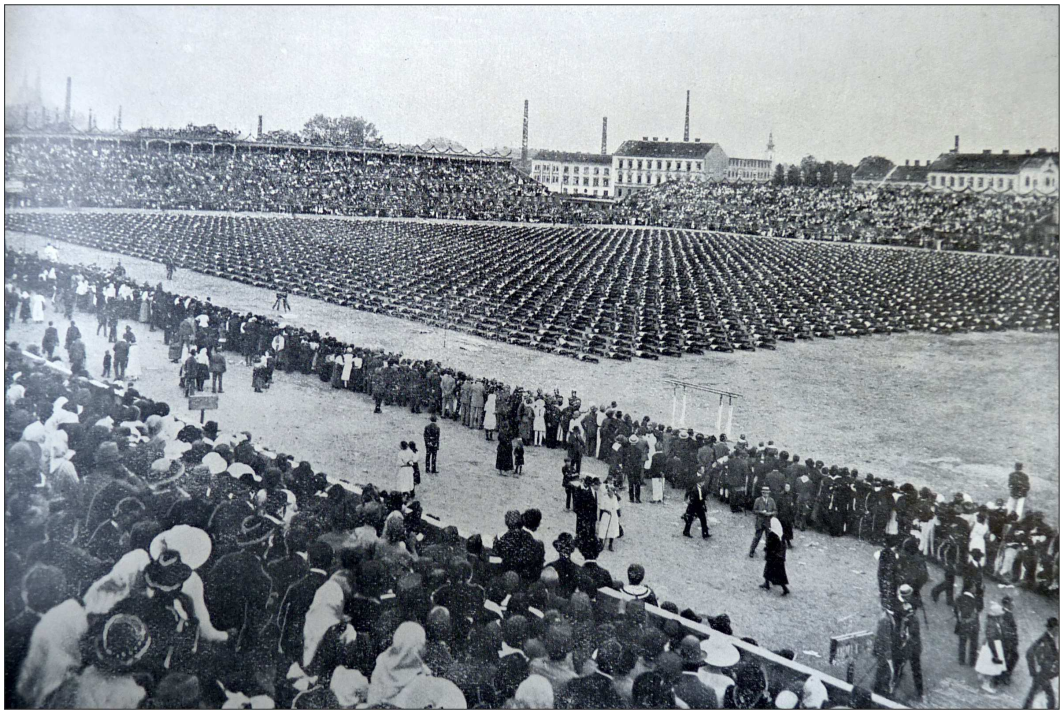

Příloha 79: Prostná mužů a žen při I. sletu Orelstva Československého v Brně 1922.[75]

Příloha 80: Prostná mužů (4. oddíl) a žen (2. oddíl) při I. sletu Orelstva Československého v Brně 1922.[76]

[74] *Slet Orelstva v Brně 1922*. (1922). Brno: Orel československý, nestránkováno. Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VII., 1922, č. 9–10, s. 186.
[75] *Slet Orelstva v Brně 1922*. (1922). Brno: Orel československý, nestránkováno.
[76] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VII., 1922, č. 9–10, s. 187.

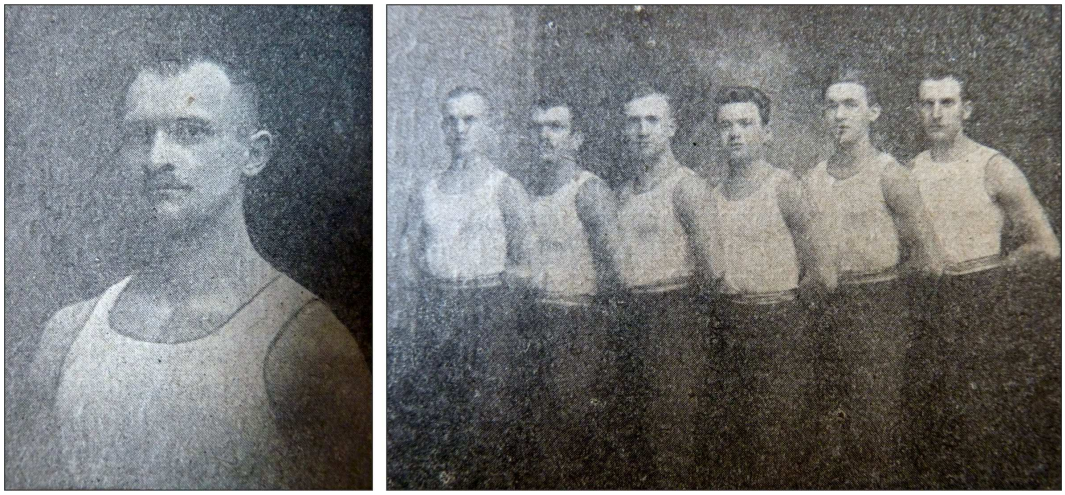

Příloha 81: Prostná mužů – klik, při
I. sletu Orelstva Československého v Brně 1922.[77]

Příloha 82: Medaile z I. sletu Orelstva Československého v Brně
roku 1922.

[77] *Slet Orelstva v Brně 1922.* (1922). Brno: Orel československý, nestránkováno.

Příloha 83: Bedřich Kostelka a závodní družstvo jednoty Čsl. Orla ve Vyškově, které soutěžilo na I. sletu Orelstva Československého v Brně 1922.[78]

Příloha 84: Momentka ze závodů v lehké atletice při I. sletu Orelstva Československého v Brně 1922.[79]

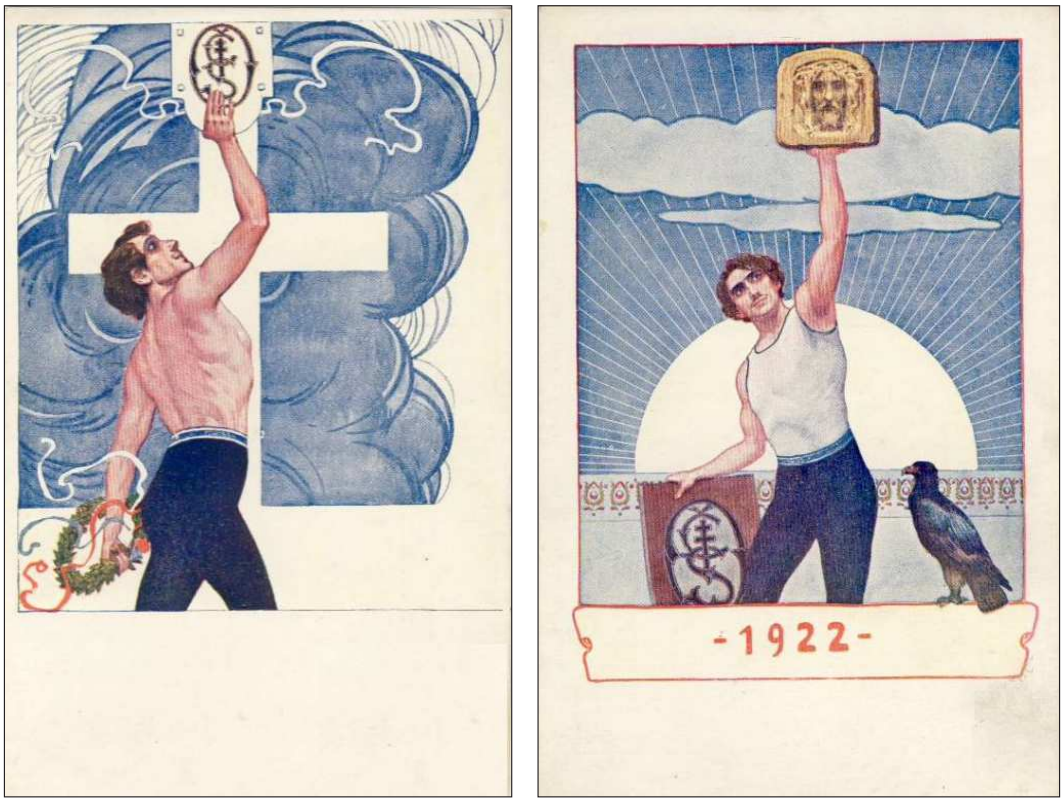
[78] Tělesná výchova: Technická příloha „Orla“, roč. 1923, č. 1, s. 3–4.
[79] *Slet Orelstva v Brně 1922.* (1922). Brno: Orel československý, nestránkováno.

Příloha 85: Pohlednice s motivem I. sletu Orelstva v Brně 1922 a závodů UIOCEP.

Příloha 86: Pohlednice vydané k I. sletu Orelstva Československého v Brně roku 1922 (část I.).

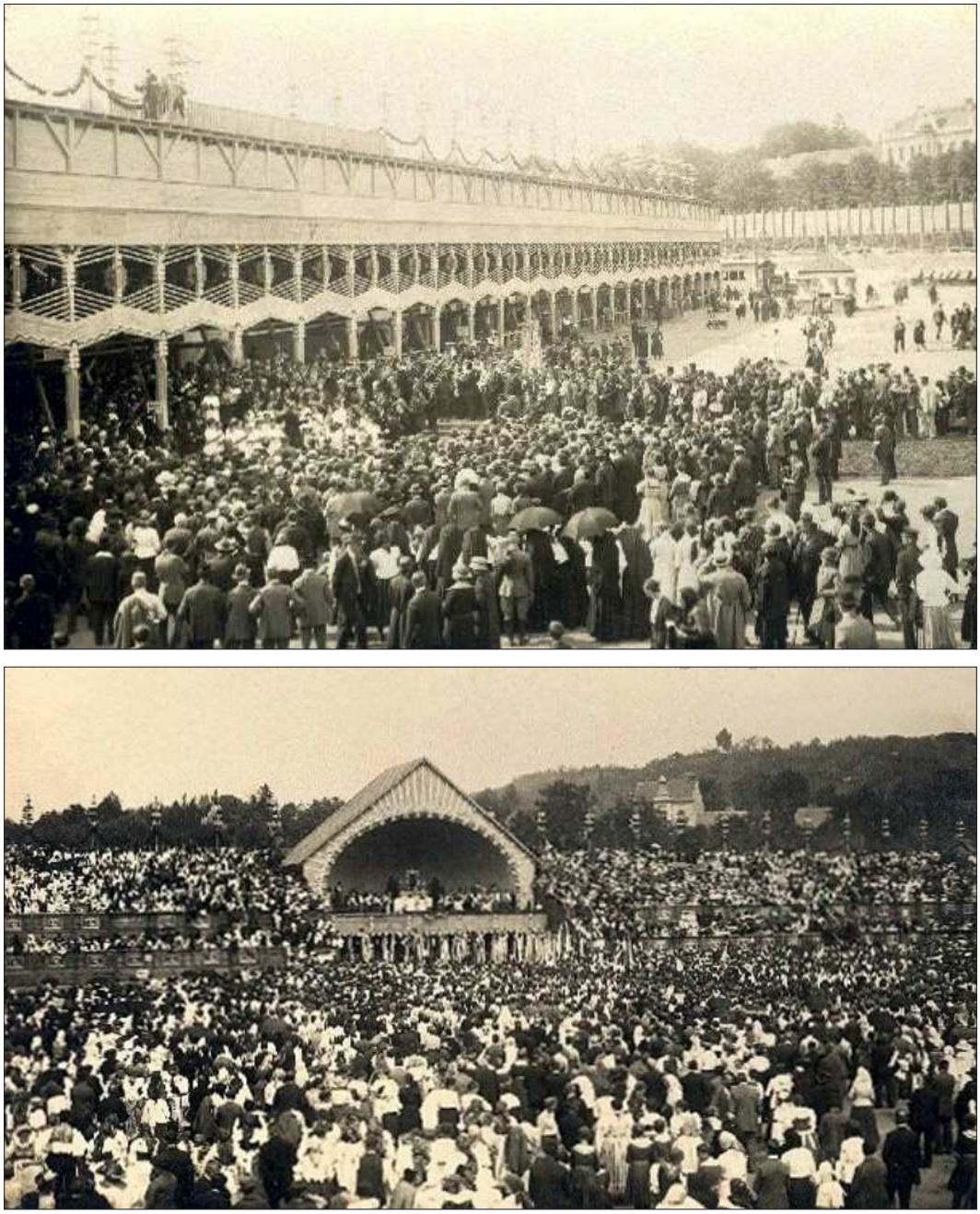

Příloha 87: Pohlednice vydané k I. sletu Orelstva Československého v Brně roku 1922 (část II.).

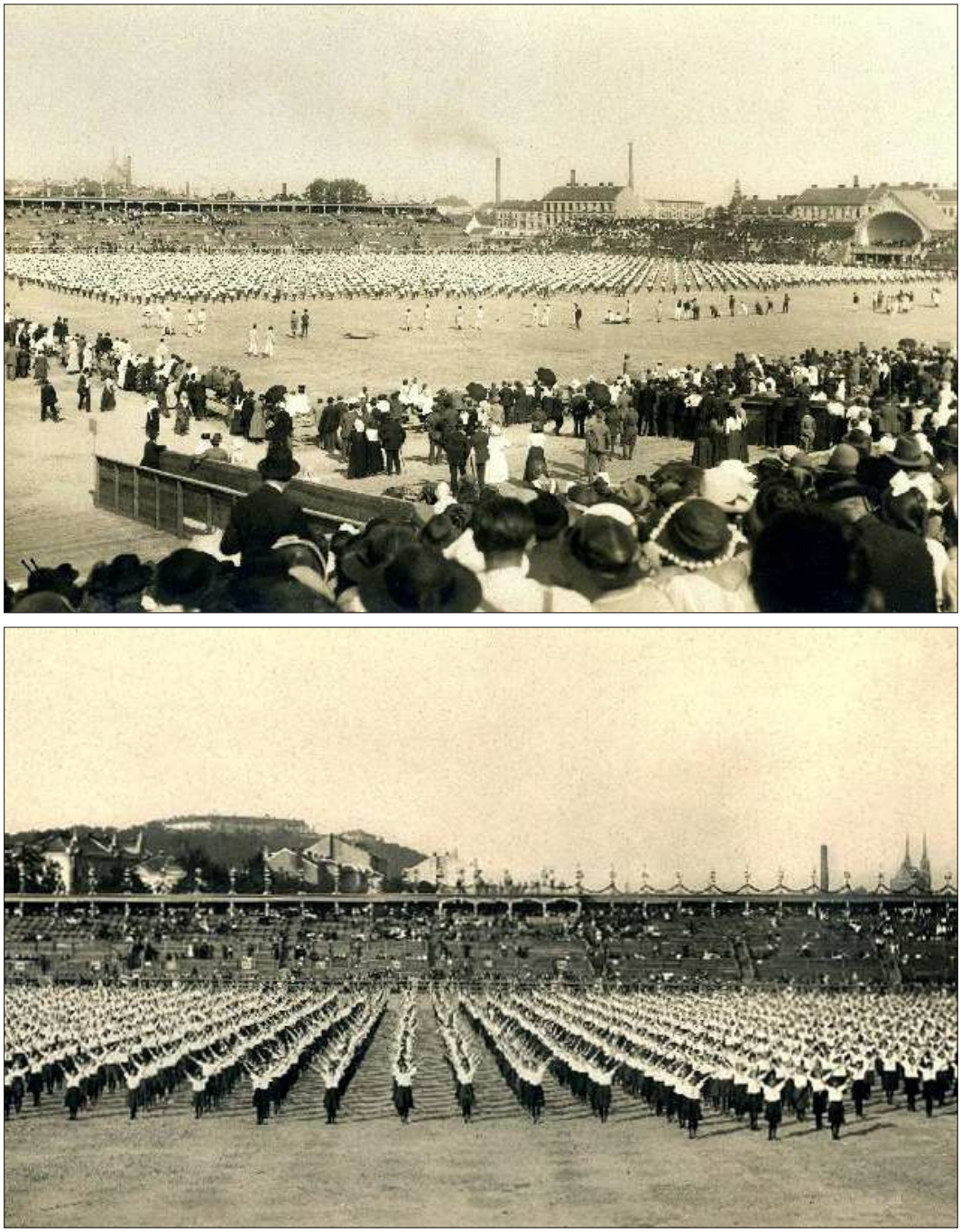

Příloha 88: Pohlednice vydané k I. sletu Orelstva Československého v Brně roku 1922 (část III.).

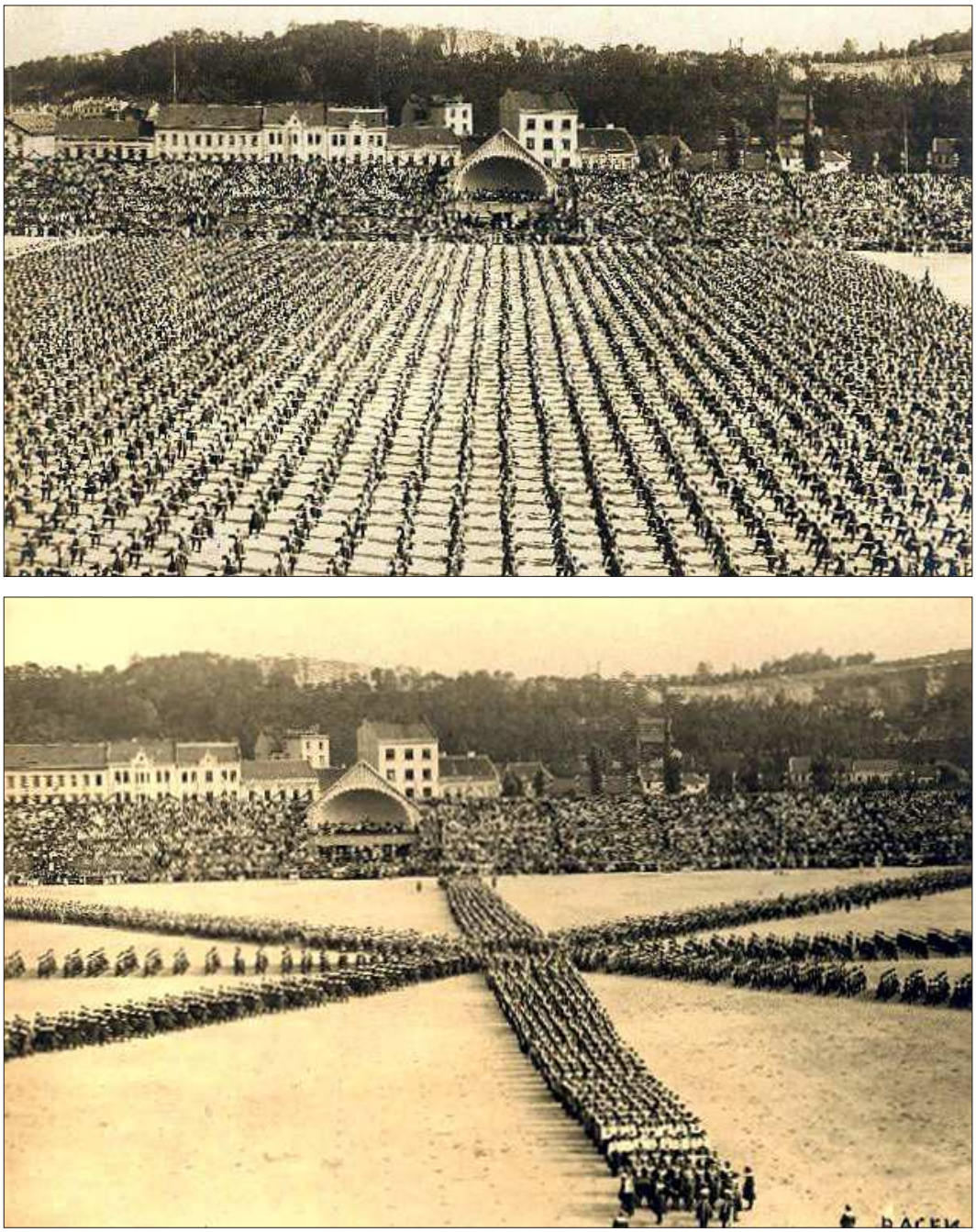
Příloha 89: Fotografie z I. sletu Orelstva Československého v Brně roku 1922 (část I.).[80]

[80] Archiv Orla, Nezařazeno, Fotografie a obrázky.

Příloha 90: Fotografie z I. sletu Orelstva Československého v Brně roku 1922 (část II.).[81]

[81] Tamtéž.

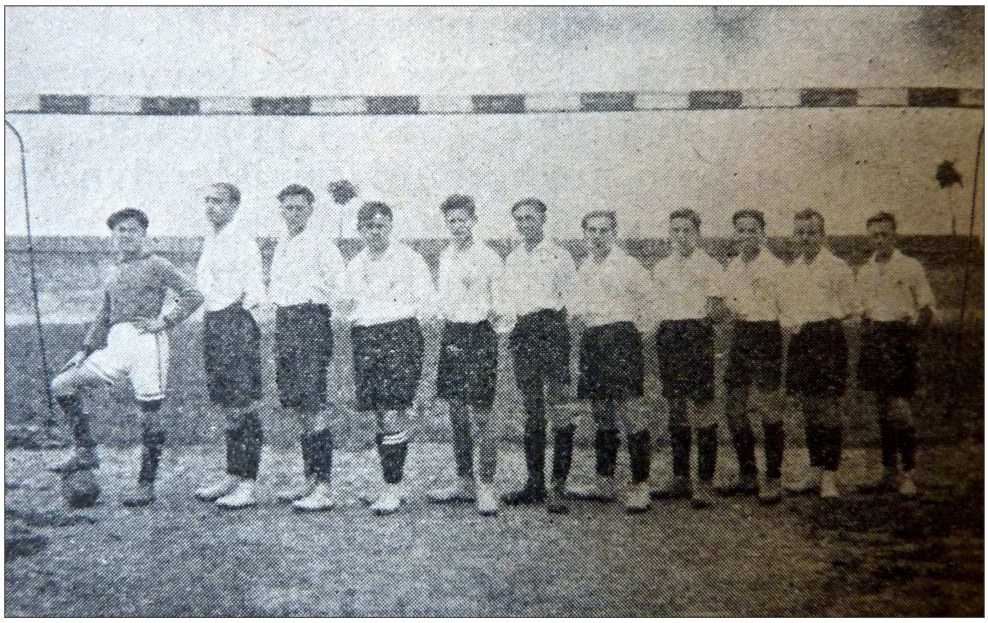

Příloha 91: Fotografie z I. sletu Orelstva Československého v Brně roku 1922 (část III.).[82]

[82] Tamtéž.
Bránský, J., Vítek, J., & Parma, J. (2009). *Orel v Boskovicích - 100 let.* Boskovice: Orel, s. 44.

Rok	Počet odborů a jednot	Počet příslušníků
1902	2	30
1908	12	828
1913	193	7 640
1914 (červenec)	249	12 068
1915	58	1 942
1917	19	884
1918	72	8 000
1920	346	40 000
1921	762	66 829
1922	1 118	122 182
1923	1 239	127 040

Příloha 92: Rozvoj Orla v letech 1902–1923.[83]

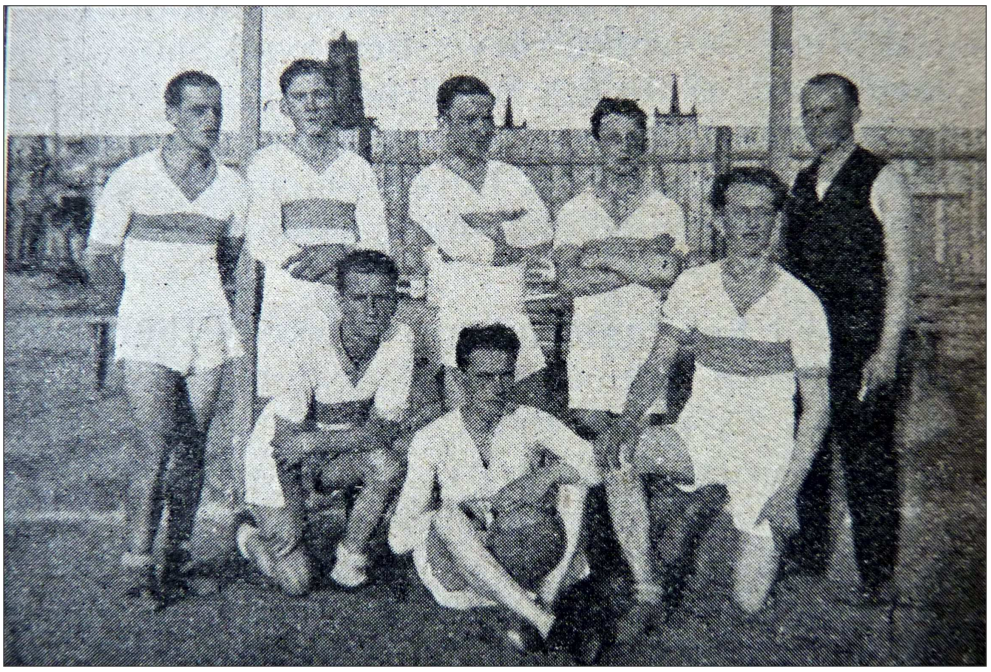
Příloha 93: Fotbalové družstvo vyškovské jednoty (pravděpodobně 1928).[84]

[83] Z období před první světovou válkou byly do této tabulky zahrnuty pouze jednoty a odbory na Moravě a ve Slezsku.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, X., 1925, č. 3–4, s. 46.

[84] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 13, s. 206.

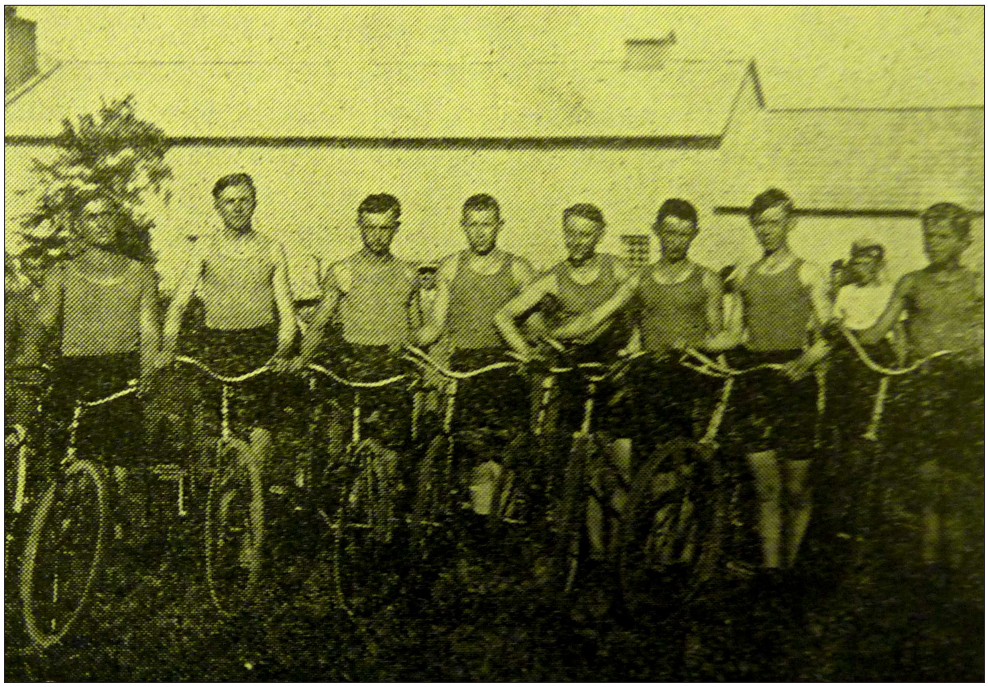

Příloha 94: Družstvo házené sportovního odboru jednoty Čsl. Orla v Albrechtičkách.[85]

Příloha 95: Házenkářské družstvo vršovické jednoty Čsl. Orla (pravděpodobně 1927).[86]

[85] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XI., 1926, č. 18, s. 283.
[86] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XII., 1927, č. 17, s. 208.

Příloha 96: Cyklistický odbor Čsl. Orla v Černilově (pravděpodobně 20. léta).[87]

Korporace	Členové	Členky	Dorostenci	Dorostenky	Žáci	Žačky
ČOS	252 426	97 869	42 285	36 818	104 833	110 615
Čsl. Orel	39 594	31 398	8 947	9 117	18 076	18 792
SDTJ	37 651	11 439	7 847	6 295	17 083	16 291
FDTJ	36 885	10 860	7 147	6 171	16 866	17 052

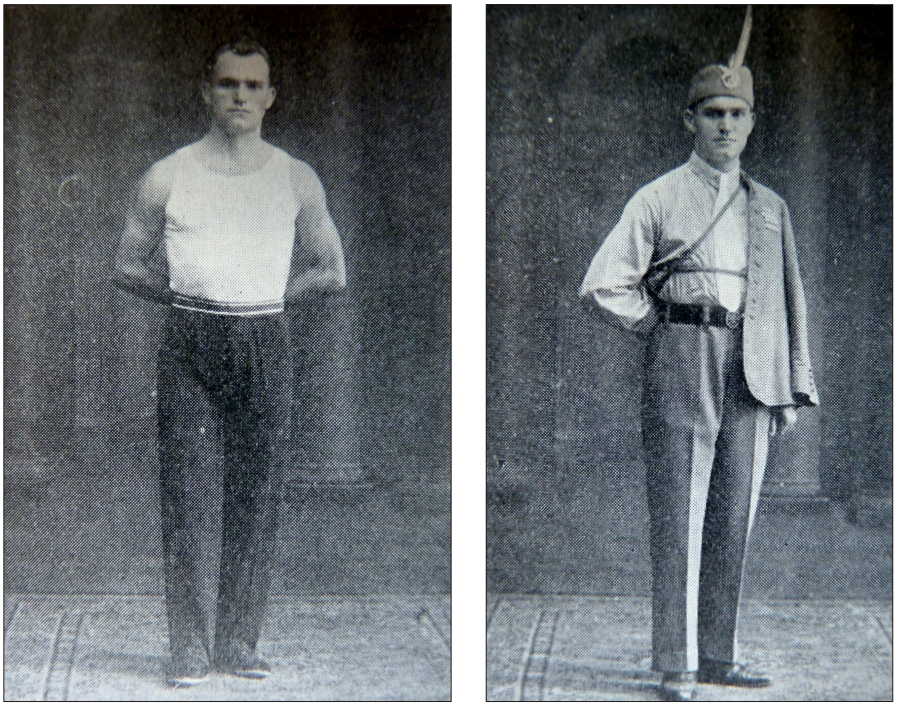
Příloha 97: Zastoupení jednotlivých členských kategorií ve velkých tělocvičných spolcích v Československu k 31. prosinci 1923.[88]

[87] *Památník Brynychovy župy Československého Orla v Hradci Králové: 1906–1907, 1931–1932.* (1933). Hradec Králové: Čsl. Orel, s. 59.

[88] Orelský věstník: Orgán zemské rady Orla Českosl. v Čechách, IV., 1925, č. 3, s. 35.

Příloha 98: Členka Čsl. Orla ve cvičebním úboru a slavnostním kroji (pravděpodobně 20. léta).[89]

Příloha 99: Člen Čsl. Orla ve cvičebním úboru a slavnostním kroji (pravděpodobně 20. léta).[90]

[89] *Československý Orel: program, dějiny, statistika.* (1931). Praha: Ústřední Rada Orla československého, s. 31.
[90] Tamtéž.

Příloha 100: Vlevo je členský odznak Čsl. Orla, vpravo pak odznak připínaný na čepice. Oba odznaky jsou z meziválečného období.

Příloha 101: Pamětní odznaky Čsl. Orla (meziválečné období).

Korporace	Jednot	Příslušníků
ČOS	3 121	644 846
Čsl. Orel	1 213	125 924
SDTJ	881	96 606
FDTJ	1 090	94 981

Příloha 102: Stav příslušníků a jednot velkých tělocvičných spolků v Československu k 31. prosinci 1923.[91]

[91] Orelský věstník: Orgán zemské rady Orla Českosl. v Čechách, IV., 1925, č. 3, s. 35.

Kategorie příslušníků	Čechy	Morava-Slezsko	Slovensko	Celkem
Žáci	4 577	10 617	2 882	18 076
Žačky	4 914	11 078	2 800	18 792
Dorostenci	1 787	5 162	1 998	8 947
Dorostenky	1 939	5 252	1 926	9 117
Členové cvičící	3 343	7 660	2 483	13 486
Členky cvičící	2 738	6 088	1 873	10 699
Cvičící celkem	19 298	45 857	13 962	79 117
Členové činní	1 761	4 364	5 095	11 220
Členky činné	1 035	2 877	3 698	7 610
Členové přispívající	3 175	7 869	3 185	14 229
Členky přispívající	3 315	7 254	1 861	12 430
Členstvo čestné a zakládající	588	730	0	1 318
Členstvo necvičící celkem	9 874	23 094	13 839	46 807
Stav k 31. prosinci 1923	29 172	68 951	27 801	125 924

Příloha 103: Stav orelského členstva k 31. prosinci 1923.[92]

	Jednot	Využívaných vlastních tělocvičen	Využívaných školních tělocvičen	Využívaných vlastních hřišť	Bez budovy i sportovišť (cvičení venku)	Pronajímané místnosti (fary, hostince atd.)	Necvičících jednot
Čechy	306	6	43	13	52	253	–
Morava a Slezsko	676	56	46	99	14	–	–
Slovensko	210	4	25	–	48	132	22

Příloha 104: Přehled tělovýchovného zázemí jednot Čsl. Orla ke konci roku 1923.[93]

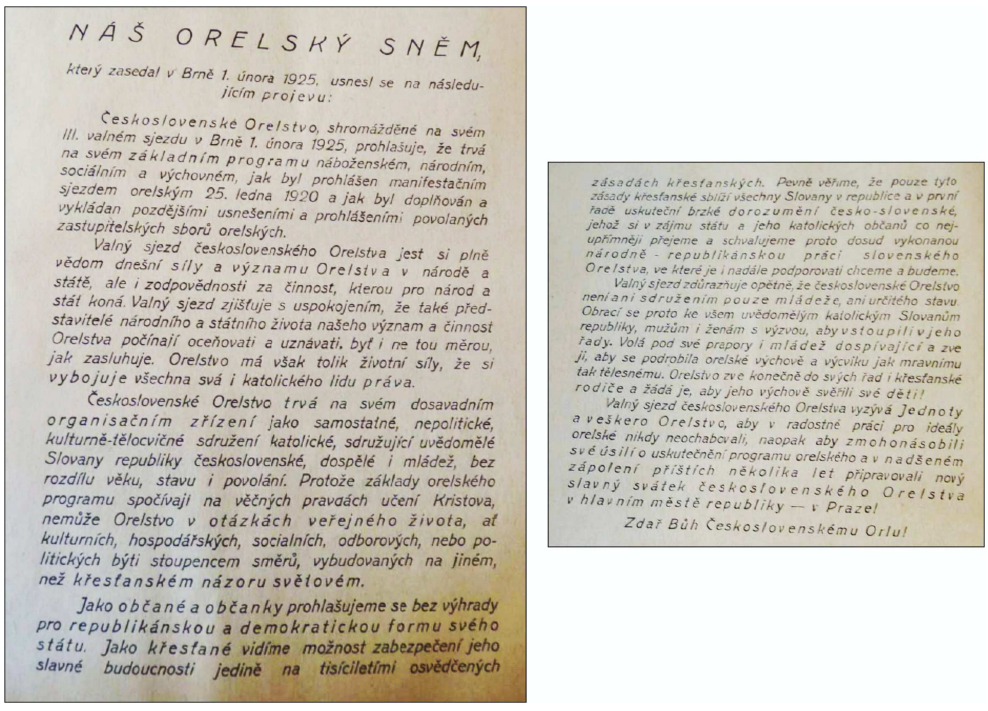
	Hrazdy	Bradla	Koně	Kozy	Kruhy	Kladiny
Morava a Slezsko	403	245	46	11	52	20

Příloha 105: Počty jednot vlastnících na Moravě a ve Slezsku gymnastické nářadí (konec roku 1923).[94]

[92] V době, kdy byla sestavována tabulka, neměl Čsl. Orel přesné statistiky ze své zahraniční – Vídeňské župy. Jednalo se však zhruba o dalších 1 000 příslušníků.
Orelský věstník: Orgán zemské rady Orla Českosl. v Čechách, IV., 1925, č. 12, s. 10.
[93] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, IX., 1924, č. 6, s. 91–96.
[94] Tamtéž.

Příloha 106: František Leiner.[95]

NÁŠ ORELSKÝ SNĚM,

který zasedal v Brně 1. února 1925, usnesl se na následujícím projevu:

Československé Orelstvo, shromážděné na svém III. valném sjezdu v Brně 1. února 1925, prohlašuje, že trvá na svém základním programu náboženském, národním, sociálním a výchovném, jak byl prohlášen manifestačním sjezdem orelským 25. ledna 1920 a jak byl doplňován a vykládán pozdějšími usneseními a prohlášeními povolaných zastupitelských sborů orelských.

Valný sjezd československého Orelstva jest si plně vědom dnešní síly a významu Orelstva v národě a státě, ale i zodpovědnosti za činnost, kterou pro národ a stát koná. Valný sjezd zjišťuje s uspokojením, že také představitelé národního a státního života našeho význam a činnost Orelstva počínají oceňovati a uznávati, byť i ne tou měrou, jak zasluhuje. Orelstvo má však tolik životní síly, že si vybojuje všechna svá i katolického lidu práva.

Československé Orelstvo trvá na svém dosavadním organisačním zřízení jako samostatné, nepolitické, kulturně-tělocvičné sdružení katolické, sdružující uvědomělé Slovany republiky československé, dospělé i mládež, bez rozdílu věku, stavu i povolání. Protože základy orelského programu spočívají na věčných pravdách učení Kristova, nemůže Orelstvo v otázkách veřejného života, ať kulturních, hospodářských, socialních, odborových, nebo politických býti stoupencem směrů, vybudovaných na jiném, než křesťanském názoru světovém.

Jako občané a občanky prohlašujeme se bez výhrady pro republikánskou a demokratickou formu svého státu. Jako křesťané vidíme možnost zabezpečení jeho slavné budoucnosti jedině na tisíciletími osvědčených

zásadách křesťanských. Pevně věříme, že pouze tyto zásady křesťanské sblíží všechny Slovany v republice a v první řadě uskuteční brzké dorozumění česko-slovenské, jehož si v zájmu státu a jeho katolických občanů co nejupřímněji přejeme a schvalujeme proto dosud vykonanou národně - republikánskou práci slovenského Orelstva, ve které je i nadále podporovati chceme a budeme.

Valný sjezd zdůrazňuje opětně, že československé Orelstvo není ani sdružením pouze mládeže, ani určitého stavu. Obrací se proto ke všem uvědomělým katolickým Slovanům republiky, mužům i ženám s výzvou, aby vstoupili v jeho řady. Volá pod své prapory i mládež dospívající a zve ji, aby se podrobila orelské výchově a výcviku jak mravnímu tak tělesnému. Orelstvo zve konečně do svých řad i křesťanské rodiče a žádá je, aby jeho výchově svěřili své děti!

Valný sjezd československého Orelstva vyzývá Jednoty a veškero Orelstvo, aby v radostné práci pro ideály orelské nikdy neochabovali, naopak aby zmohonásobili své úsilí o uskutečnění programu orelského a v nadšeném zápolení příštích několika let připravovali nový slavný svátek československého Orelstva v hlavním městě republiky — v Praze!

Zdař Bůh Československému Orlu!

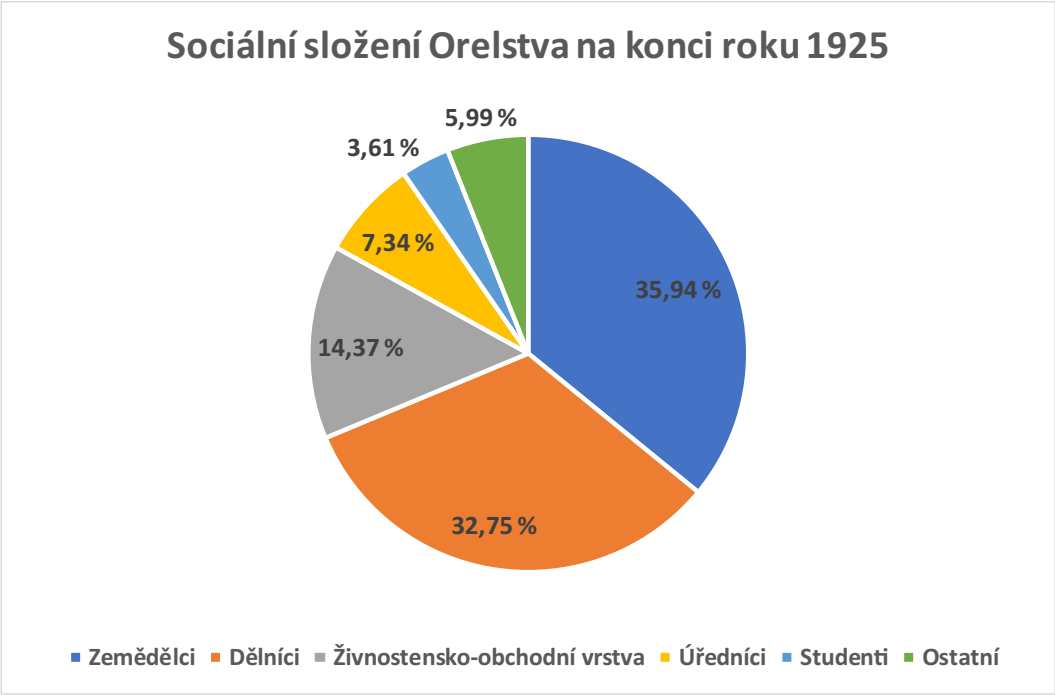
Příloha 107: Prohlášení vydané ke III. orelskému sjezdu, který proběhl dne 1. února 1925.[96]

[95] Vejvar, S. (2014). *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika), s. 228.

[96] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, X., 1925, č. 2, s. 13–14.

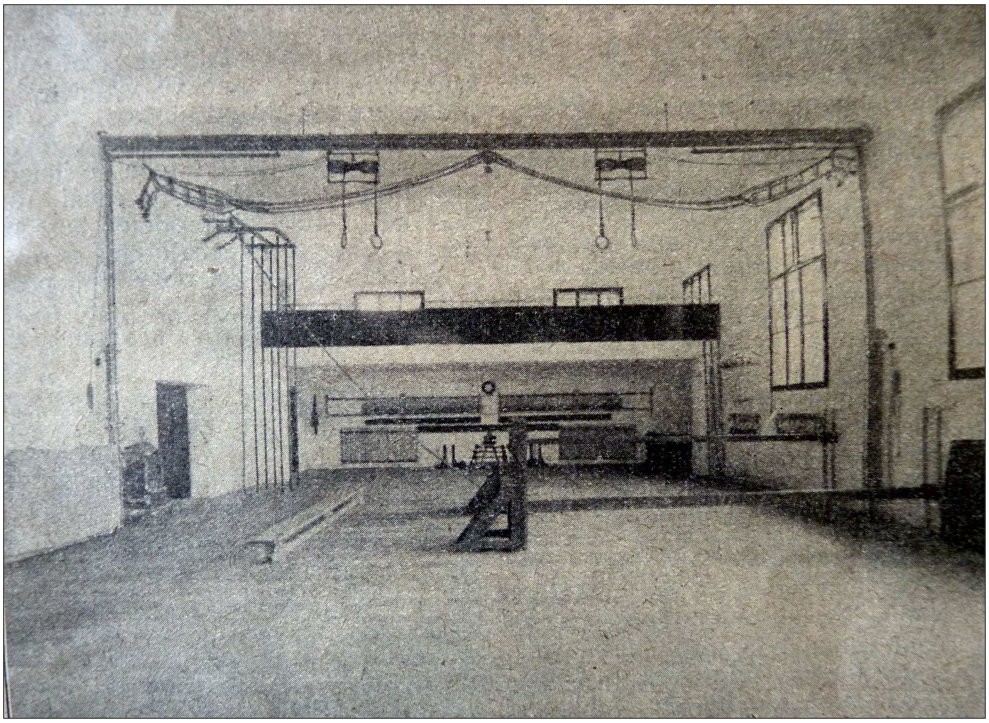
	Čechy	Morava a Slezsko	Slovensko	Podkarpatská Rus	Vídeňská župa	Celkem
Župy	4	14	9	0	1	28
Okrsky	54	92	0	0	0	146
Jednoty	298	697	221	1	8	1 225
Příslušníci	25 274	60 868	14 168	Neuvedeno	974	101 284

Příloha 108: Stav členstva Čsl. Orla k 31. prosinci 1925.[97]

Příloha 109: Sociální složení příslušníků Čsl. Orla na konci roku 1925.[98]

[97] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XI., 1926, č. 20–21, s. 306–310.
[98] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XII., 1927, č. 7–8, s. 93.

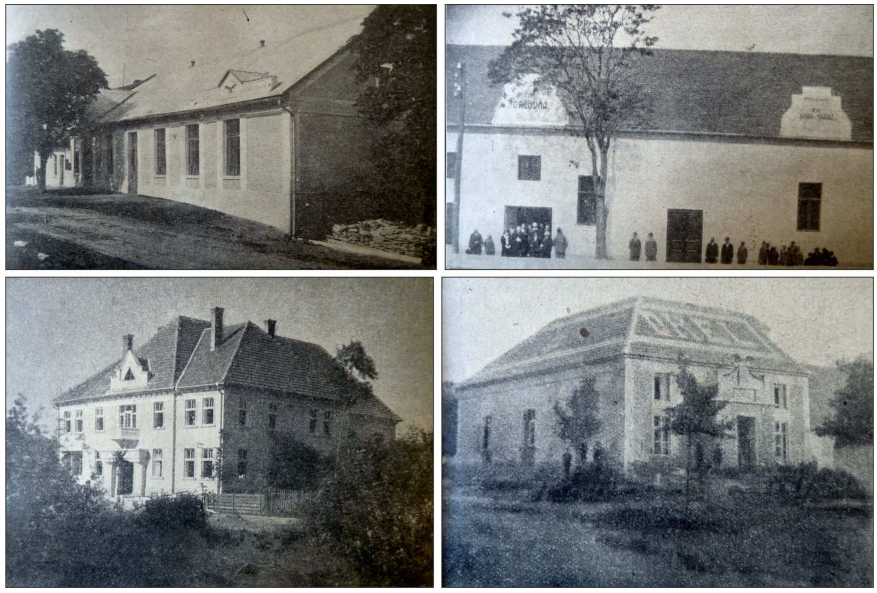

Příloha 110: Pohled do tělocvičny jednoty Velké Brno III.[99]

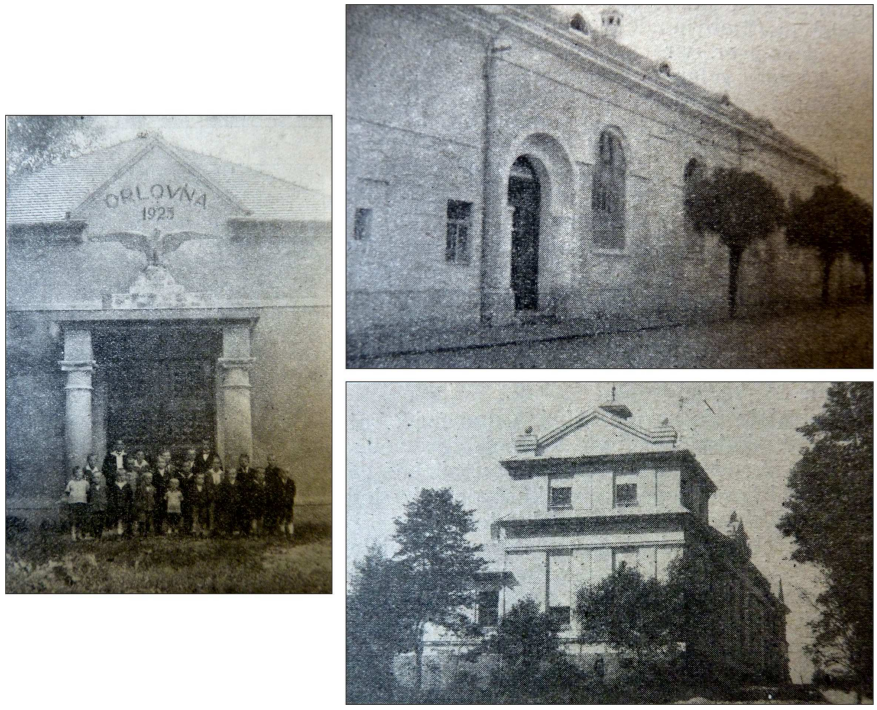

Příloha 111: Nahoře jsou orlovny v Líšni u Brna a Únanově, dole jsou orlovny v Černilově a Šaraticích.[100]

[99] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XII., 1927, č. 3, s. 39.
[100] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XI., 1926, č. 7, s. 107 a 109.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XI., 1926, č. 2, s. 29.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XI., 1926, č. 11, s. 174.

Příloha 112: Nahoře jsou orlovny v Bohuslavicích a Zlatých Moravcích, dole jsou orlovny v Kozlovicích a Plavči.[101]

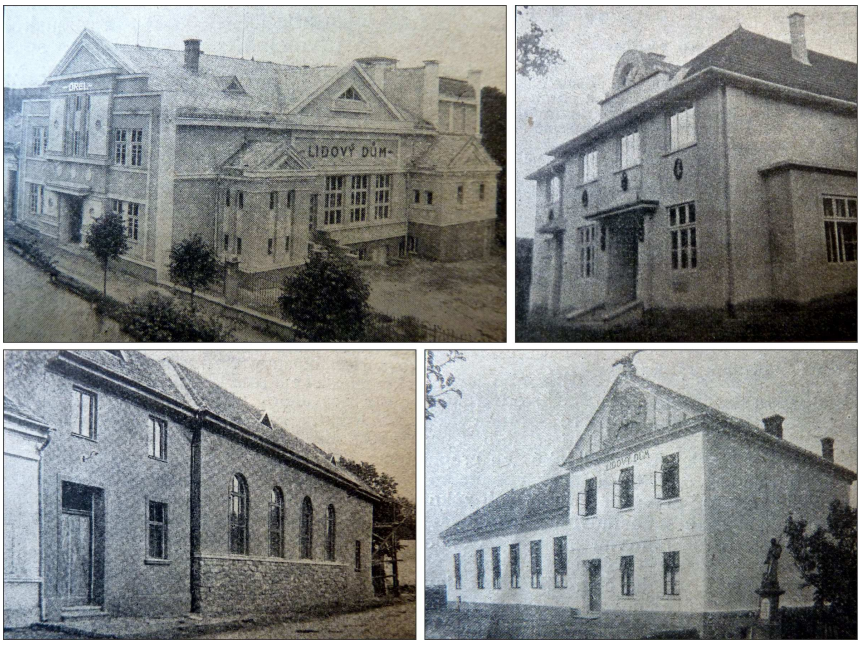

Příloha 113: Vlevo je zachycena orlovna ve Velehradě, vpravo nahoře je orlovna v Němčicích nad Hanou a pod ní je orlovna v Čermné u Kyšperka.[102]

[101] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XI., 1926, č. 15, s. 235 a 238.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XI., 1926, č. 17, s. 270–271.
[102] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XI., 1926, č. 19, s. 303.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XI., 1926, č. 24, s. 353.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XI., 1926, č. 20–21, s. 327.

Příloha 114: Nahoře jsou orlovny v Kostelci nad Orlicí a Přívoze, dole jsou orlovny v Praci a Mramoticích.[103]

Příloha 115: Vlevo nahoře je orlovna a lidový dům v Žamberku. Vpravo nahoře je orlovna v Polešovicích. Vlevo dole je orlovna v Olešnici na Moravě a vedle ní orlovna a lidový dům v Opatovicích.[104]

[103] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XII., 1927, č. 1, s. 14–15.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XII., 1927, č. 4, s. 52.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XII., 1927, č. 14, s. 170.
[104] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XII., 1927, č. 19, s. 230.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XII., 1927, č. 21, s. 255.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XII., 1927, č. 23–24, s. 282.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XII., 1927, č. 17, s. 207.

Příloha 116: Nahoře je orlovna a lidový dům ve Vracově a orlovna a katolický dům v Broumovicích, dole jsou orlovny v Rašovicích a Mariánských Horách.[105]

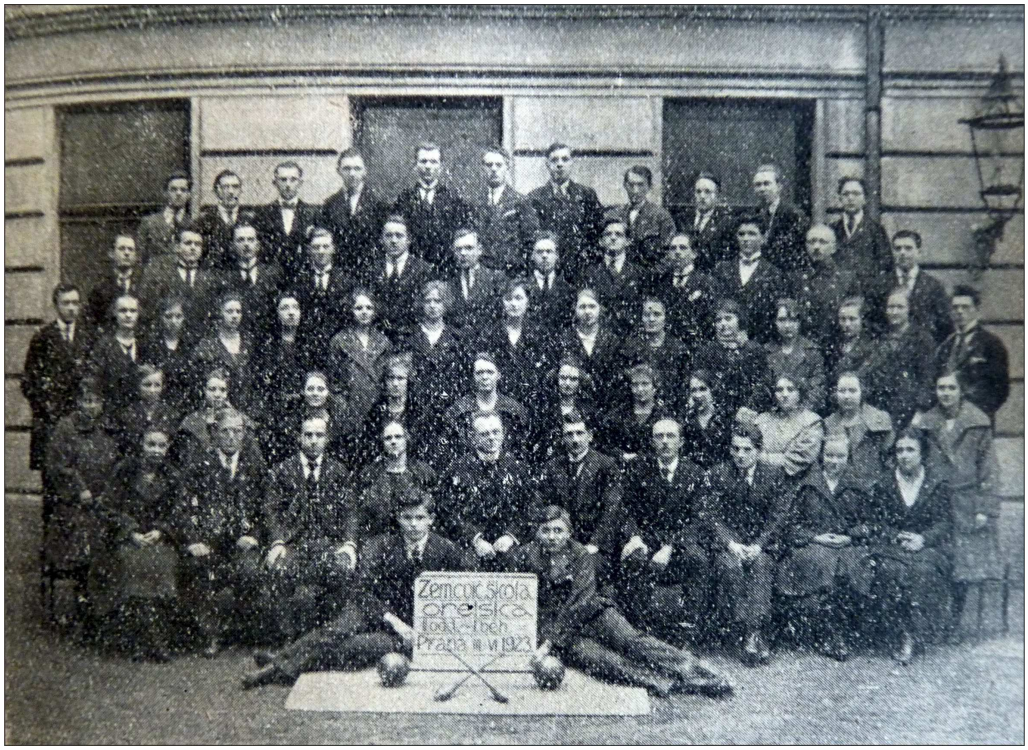
Příslušníci	Poč. v r. 1927	Poč. v r. 1929	Nárůst
Žáci	12 014	12 923	909
Žačky	13 075	13 430	355
Dorostenci	6 511	7 301	790
Dorostenky	6 825	7 733	908
Členové cvičící	11 832	13 046	1 214
Členky cvičící	8 873	9 650	777
Členstvo činné	13 090	15 364	2 274
Členstvo přispívající	20 887	22 302	1 415
Členstvo zakládající a čestné	1 341	1 552	211
Celkem	94 448	103 301	8 853

Příloha 117: Nárůst příslušníků Čsl. Orla v letech 1927–1929.[106]

[105] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 9, s. 143.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 11, s. 175.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 19, s. 302.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 23–24, s. 371.
[106] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XV., 1930, č. 9, s. 132.

Příloha 118: Účastníci zemské cvičitelské školy, která proběhla v Praze ve dnech 3. až 10. prosince 1922.[107]

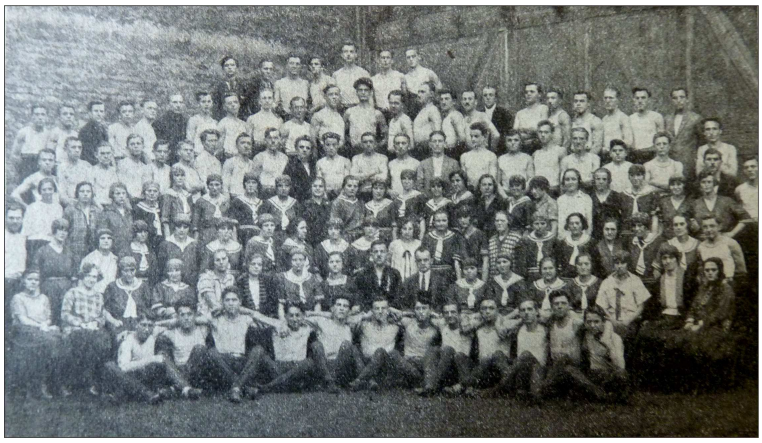

Příloha 119: Účastníci zemské cvičitelské školy, která proběhla v Praze ve dnech 6. března až 24. června 1923.[108]

[107] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VIII., 1923, č. 1, s. 20.
[108] Orelský věstník: Orgán zemské rady Orla Českosl. v Čechách, II., 1923, č. 11, s. 175.

Příloha 120: Účastníci cvičitelské školy Klapilovy župy ve Vyškově a Křenovicích (1926).[109]

Příloha 121: Účastníci kurzu pro cvičitele žactva Kadlčákovy župy, který probíhal v Moravské Ostravě ve dnech 3. až 5. ledna 1926.[110]

Příloha 122: Účastníci tělovýchovného kurzu Kosmákovy župy, který probíhal v Telči ve dnech 20. až 23. března 1926.[111]

[109] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XI., 1926, č. 8, s. 125–126.
[110] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XI., 1926, č. 11, s. 173.
[111] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XI., 1926, č. 12, s. 185.

Příloha 123: Cvičitelský sbor Cyrilometodějské župy v roce 1926.[112]

Příloha 124: Účastníci IV. cvičitelské školy Šilingrovy župy, která probíhala v Hodoníně od 3. října do 12. prosince 1926.[113]

[112] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XI., 1926, č. 19, s. 304.
[113] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XII., 1927, č. 4, s. 51.

Příloha 125: Cvičitelský sbor župy Křížkovského dne 3. dubna 1927.[114]

Příloha 126: Účastníci kurzu pro župní cvičitele a cvičitelky žactva, který probíhal v Novém Městě na Moravě v roce 1928.[115]

[114] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XII., 1927, č. 9, s. 111.
[115] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 10, s. 158.

Příloha 127: Účastníci cvičitelské školy Šilingrovy župy, která probíhala v Hodoníně v roce 1927.[116]

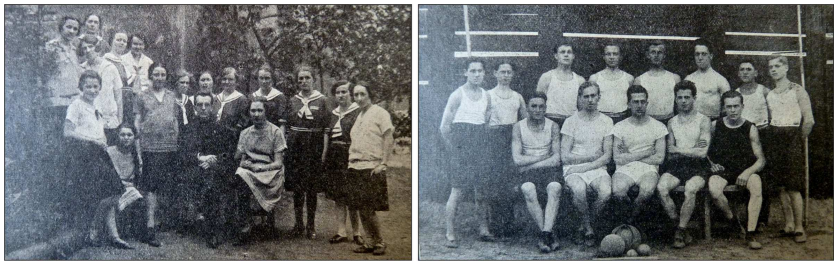

Příloha 128: Účastníci kurzu pro župní cvičitele a cvičitelky žactva, který probíhal v Olomouci ve dnech 9. až 11. prosince 1927.[117]

Druh kurzu	Místo	Počet zúčastněných orlů
Rytmický kurz	Moravská Ostrava	8
Lehkoatletický kurz	Nymburk	14
Lyžařský kurz	Železná Ruda	2
Rytmický kurz	Brno	12

Příloha 129: Účast orelských příslušníků na státních tělovýchovných kurzech v roce 1925.[118]

[116] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XII., 1927, č. 22, s. 267.
[117] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 1, s. 13.
[118] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XI., 1926, č. 20–21, s. 309.

Příloha 130: Účastnice zemského kurzu rytmického tělocviku a účastníci kurzu lehké atletiky. Oba tyto kurzy probíhaly v Praze, a to ve dnech 13. až 16. května 1926.[119]

Druh kurzu	Místo a doba	Čsl. Orel		ČOS		SDTJ	
		Mužů	Zen	Mužů	Zen	Mužů	Zen
Čechy							
Kurz věd lékařských a pedagogických	Praha 10. – 12. 4.	7	6	50	12	1	2
Kurz pro vedoucí her a správce hřiště	Nymburk 16. – 21. 5.	15	7	29	11	3	0
Kurz plavání, veslování a her	Nymburk 21. – 25. 8.	7	3	29	44	2	1
Kurz rytmického tělocviku	Nymburk 28. – 30. 8.	6	10	12	42	2	10
Kurz pro profesory tělocviku	Praha 29. – 30. 9. a 1. 10	0	1	33	6	0	0
Desetidenní kurz pro učitele obec. a měšť. škol	Kolín 5. – 30. 1.	1	1	7	7	2	0
Jednodenní kurz pro učitele obec. a měšť. škol	Nový Bydžov 24. 1.	1	0	52	7	0	0
Morava a Slezsko							
Desetidenní kurz pro učitele obec. a měšť. škol	Uherský Brod 7. – 12. 4.	3	5	14	8	0	0
Desetidenní kurz pro učitele obec. a měšť. škol	Holešov 6. – 15. 4.	8	0	25	28	1	0
Desetidenní kurz pro učitele obec. a měšť. škol	Hranice 22. – 30. 10.	4	5	16	18	1	1
Desetidenní kurz pro učitele obec. a měšť. škol	Jihlava 7. – 16. 4.	0	3	11	4	0	0
Desetidenní kurz pro učitele obec. a měšť. škol	Kyjov 29. 9. – 9. 10.	2	2	21	17	0	0
Desetidenní kurz pro učitele obec. a měšť. škol	Nové Město 7. – 16. 4.	3	4	14	16	0	0
Desetidenní kurz pro učitele obec. a měšť. škol	Telč říjen po 2 dnech	3	2	11	8	0	0
Desetidenní kurz pro učitele obec. a měšť. škol	Zábřeh 27. 10. – 5. 11.	9	12	24	15	0	0
Sedmidenní kurz pro cvičitele žáků	Mor. Ostrava 17. – 23. 12.	7	3	25	14	1	0
Pětidenní kurz her, lehké atletiky a plavání	Brno 27. 6. – 1. 7.	20	11	7	8	0	0
Pětidenní kurz her, lehké atletiky a plavání	Kroměříž 26. – 30. 6.	10	3	12	20	0	0
Třídenní kurz her a lehké atletiky	Mor. Budějovice 8. – 10. 6.	6	4	42	19	0	0
Třídenní kurz her a lehké atletiky	Místek 3. – 5. 6.	0	2	20	14	0	0
Třídenní kurz her a lehké atletiky	Tišnov 22. – 24. 9.	6	5	23	26	1	0
Třídenní kurz her a lehké atletiky	Třebíč 3. – 5. 6.	3	5	49	17	0	0
Třídenní kurz her a lehké atletiky	Vsetín 3. – 5. 6.	1	0	11	8	0	0
Slovensko							
Jednodenní kurz pro učitele obec. a měšť. škol	Piešťany 2. 6.	1	0	16	8	2	0
Kurz rytmického tělocviku	Bratislava 31. 10. – 2. 11.	2	1	13	48	0	2
Celkem		125	95	566	425	16	16

Příloha 131: Porovnání počtu účastníků a účastnic Čsl. Orla, ČOS a SDTJ na státních tělovýchovných a sportovních kurzech pořádaných v roce 1927.[120]

[119] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XI., 1926, č. 12, s. 188–189.

[120] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 20, s. 306–308.

Příloha 132: Účastnice cvičitelského kurzu určeného slovenským orlicím, který probíhal v Žilině ve dnech 6. až 8. ledna 1928.[121]

Příloha 133: Významné osobnosti orelského života v Líšni (cca 1925).[122]

[121] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 2, s. 31.

[122] Stojící zleva: Vilemina Nečasová, Jan Hendrych, František Filka, Marie Svobodová. Sedící zleva: Josef Čučka, Julie Nečasová, Jaroslav Filka, František Svoboda.
Líšeň (b.r.). 110 let líšeňského Orla, Dostupné 17. duben 2018, z http://www.brno-lisen.cz/110-let-lisenskeho-orla/t4800.

Příloha 134: Účastníci květnového státního tělovýchovného kurzu v Nymburku v roce 1927.[123]

Příloha 135: Orelští účastníci květnového státního tělovýchovného kurzu v Nymburku v roce 1927.[124]

[123] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XII., 1927, č. 11, s. 134.
[124] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XII., 1927, č. 12, s. 147.

Příloha 136: Fotografie ze státního tělovýchovného kurzu v Nymburku roku 1928. Vlevo je nácvik rozestavných běhů, vpravo jsou zachyceni orelští účastníci kurzu.[125]

SLOVÁCKÁ ORELSKÁ ŽUPA VELEHRAD

Čís. 25.

Vysvědčení cvičitelské.

Bratr
~~Sestra~~ Kužela Jan,

člen(ka) JEDNOTY ORLA ČS. ve Vlčnově u Uh. Brodu, narozen(a) 12. září r. 1911 ve Vlčnově u Uh. Brodu, absolvoval(a) šesti denní župní cvičitelský kurs na Velehradě, a podrobil(a) se zkoušce z dějin tělesné výchovy, teorie a systematiky, praktického tělocviku, prostého tělocviku a her, tělovědy, zdravovědy a osvědčil(a) celkový

prospěch dostatečný

Toto vysvědčení oprávňuje bratra - ~~sestru~~ k vedení tělesné výchovy v jednotách Orla čsl.

V UH. HRADIŠTI, dne 31. prosince r. 1929.

předseda zkušební komise.

župní náčelník.

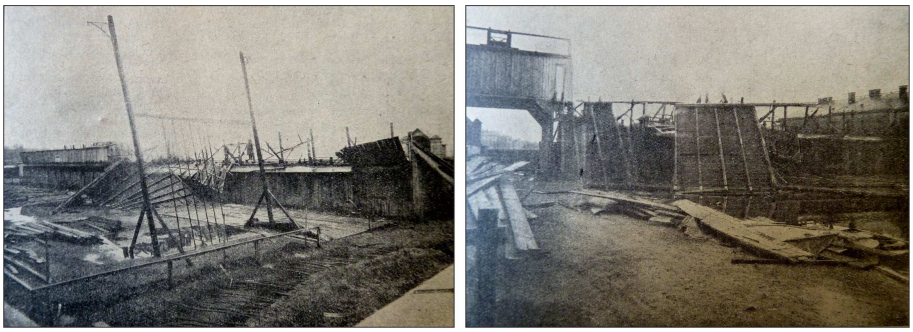
župní náčelní

člen zkušební komise.

Příloha 137: Vysvědčení Jana Kužely z orelského cvičitelského kurzu z 31. prosince 1929.[126]

[125] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 12, s. 186.

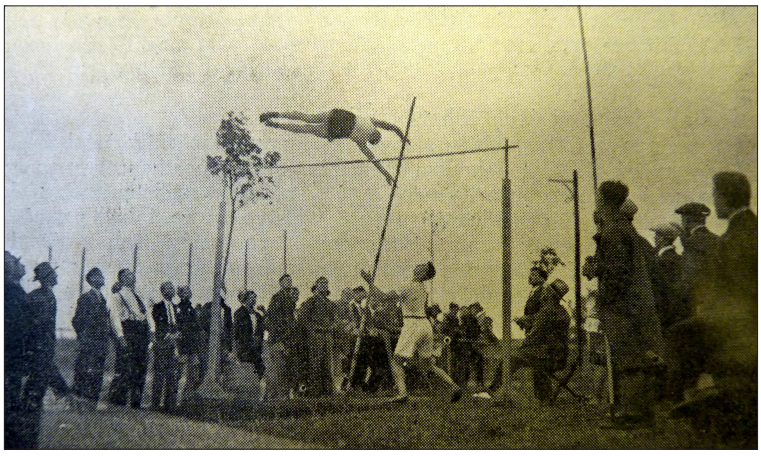
[126] KDU-ČSL Vlčnov. (b.r.). Historie tělovýchovné „Jednoty československého Orla“ ve Vlčnově (Aktualizováno) | KDU-ČSL Vlčnov. Dostupné 12. únor 2018, z http://kduvlcnov.cz.webx.forpsi.com/2014/06/22/historie-telovychovne-jednoty-ceskoslovenskeho-orla-ve-vlcnove/.

Příloha 138: Levá a pravá tribuna orelského stadionu v Olomouci, který byl dne 11. listopadu 1925 poničen bouří.[127]

Příloha 139: Závodní družstvo vsetínské jednoty na ústředních závodech Čsl. Orla v Olomouci, kde se soutěžilo ve dnech 15. a 16. srpna 1927.[128]

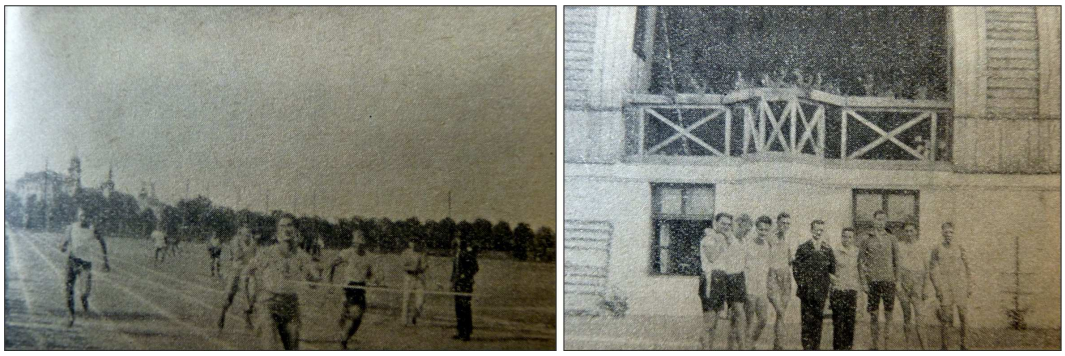

Příloha 140: František Zapletal při skoku o tyči v Olomouci v roce 1927.[129]

[127] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XI., 1926, č. 1, s. 13.
[128] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 1, s. 15.
[129] Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, V., 1927, č. 8, s. 142.

Příloha 141: Miloslav Suchomel během skoku vysokém v Olomouci v roce 1927.[130]

Příloha 142: Fotografie z ústředních orelských závodů v Olomouci roku 1927. Vlevo je finále běhu na 100 metrů, vpravo jsou zachyceni vítězní závodníci z jednotlivých disciplín.[131]

[130] Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, V., 1927, č. 10, s. 160.
[131] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XII., 1927, č. 20, s. 243.

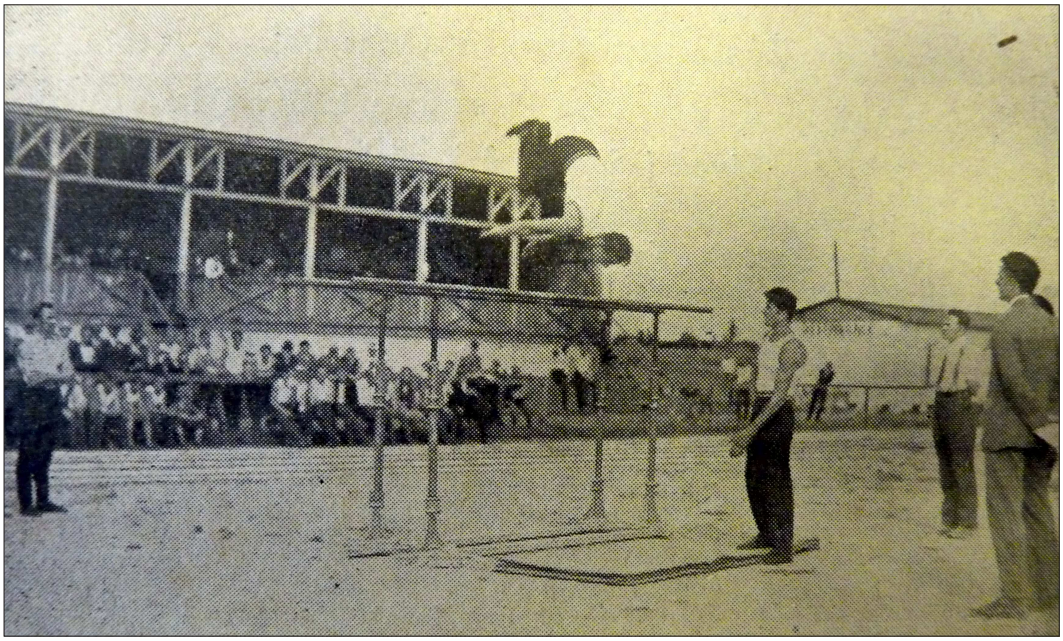

Příloha 143: Družstvo Sušilovy župy, které zvítězilo na ústředních orelských závodech v Olomouci ve dnech 14. a 15. srpna 1927.[132]

Příloha 144: Bedřich Kostelka během cvičení na hrazdě v Olomouci v roce 1927.[133]

[132] Zleva: J. Koukal, Tomášek, Ladislav Kristek, Vít Pavlík, Kuba, Novák.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XII., 1927, č. 18, s. 218.
[133] Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, V., 1927, č. 8, s. 129.

Příloha 145: Josef Růsek během cvičení na bradlech v Olomouci v roce 1927.[134]

Pořadí	Tým	Župa	Počet bodů
Brněnská část			
I.	Staré Brno	Sušilova	98,3
II.	Praha II a VI	Pospíšilova	89,9
III.	Židenice	Sedlákova	87,9
Olomoucká část			
Nižší oddělení			
I.	Brno I	Sušilova	450,5
II.	Plzeň	Kozinova	434,5
III.	Vyškov	Klapilova	418,5
Soutěž dorostenců			
I.	Sedlákova župa	Sedlákova	Neuvedeno
II.	Klapilova župa	Klapilova	Neuvedeno
III.	III. okrsek Klapilovy župy	Klapilova	Neuvedeno

Příloha 146: Přehled nejúspěšnějších týmů I. ústředních orelských závodů v lehké atletice roku 1927.[135]

[134] Tamtéž, s. 130.

[135] Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, V., 1927, č. 9, s. 129–132. Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XII., 1927, č. 16, s. 186–187.

Pořadí	Soutěžící	Župa	Jednota	Body
Přebor				
I.	Bedřich Kostelka	Klapilova	Vyškov	164,25
II.	Josef Růsek	Sušilova	Brno III	149,25
III.	Karel Fryč	Klapilova	Vyškov	137
Vyšší oddělení				
I.	Bedřich Kostelka	Klapilova	Vyškov	96,5
II.	Josef Růsek	Sušilova	Brno III	86
III.	Alois Zbořil	Sušilova	Brno III	82,75
Nižší oddělení				
I.	Vít Pavlík	Sušilova	Brno I	77,5
II.	Vojtěch Štěpánek	Klapilova	Vyškov	77
III.	František Španěl	Krekova	Drnovice u Lysic	76,25
Disciplína	Vítěz	Župa	Jednota	Výkon
Lehkoatletické disciplíny				
100 m	Miloslav Suchomel	Šrámkova	Olomouc	12 s
400 m	Janáček	Šrámkova	Lipník	59 s
1780 m	Zeigroser	Sedlákova	Židenice	5:54 min.
Skok vysoký	Miloslav Suchomel	Šrámkova	Olomouc	161 cm
Skok daleký	František Zapletal	Šilingrova	Hodonín	584 cm
Skok o tyči	František Zapletal	Šilingrova	Hodonín	308 cm
Vrh koulí	Alfons Keprda	Sušilova	Královo Pole	9,45 m
Hod diskem	Miloslav Suchomel	Šrámkova	Olomouc	29,3 m
Hod oštěpem	Josef Gregorovič	Sedlákova	Telnice	36,32 m

Příloha 147: Přehled nejúspěšnějších jednotlivců I. ústředních orelských závodů v lehké atletice roku 1927.[136]

Příloha 148: Svatováclavské dni Orelstva – Pohled do místa startu a cíle lyžařských závodů.[137]

[136] Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, V., 1927, č. 9, s. 129–132. Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XII., 1927, č. 16, s. 186–187.

[137] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 4, s. 54.

Příloha 149: Svatováclavské dni Orelstva – Nástup žen k lyžařskému závodu na 3 km.[138]

Příloha 150: Svatováclavské dni Orelstva – Vlevo je zachycena Anna Braunová v závodě žen. Vpravo je pohled na jeden z nejtěžších úseků osmnáctikilometrové tratě.[139]

[138] Tamtéž, s. 50.
[139] Tamtéž, s. 52–53.

Příloha 151: Svatováclavské dni Orelstva – Nástup starších členů k lyžařskému závodu na 5 km.[140]

Příloha 152: Svatováclavské dni Orelstva – Vlevo je zachycen závodník Tomášek, který startoval v lyžařské soutěži starších členů. Vpravo je rozhledna Žalý, kolem které vedla trať. U ní stojí sportovní referent Čsl. Orla Vladimír Kučera.[141]

[140] Tamtéž, s. 51.
[141] Tamtéž, s. 52.

Příloha 153: Svatováclavské dni Orelstva – Lyžařské družstvo jednoty Studenec – vítěz závodu hlídek i štafetového závodu.[142]

Disciplína	Pořadí	Soutěžící	Jednota	Počet startujících/ V cíli
18 km mužů (mladší 30 let)	I. II. III.	Jan Albrecht Andělin Albrecht Alois Hanuš	Studenec Studenec Křížlice	28/23
8 km dorostenců	I. II. III.	Karel Adalbert František Martinec Josef Hanuš	Studenec Studenec Dolní Štěpanice	16/15
3 km žen	I. II. III.	Anna Braunová Jarka Dušková Františka Martinová	Dolní Štěpanice Dolní Štěpanice Jilemnice	8/8
5 km staršího členstva	I. II. III.	František Henrych Cyril Petrák Václav Petrák	Křížlice Dolní Štěpanice Dolní Štěpanice	8/Neuvedeno
5 km tříčlenných hlídek	I.	Studenec	Studenec	5/Neuvedeno
3 km žáků	I. II. III.	Václav Krupka Josef Mizera Jaroslav Pochop	Studenec Lomnice nad Popelkou Dolní Štěpanice	15/15
Tříčlenná štafeta na 6 km	I.	Studenec	Studenec	5/Neuvedeno
Skok na lyžích	I. II. III.	Jaroslav Erlebach Alois Hanuš Josef Jiran	Dolní Štěpanice Dolní Štěpanice Studenec	11/10

Příloha 154: Přehled nejlepších orelských lyžařů roku 1929.[143]

[142] Tamtéž, s. 54.

[143] Studenecká jednota soutěžila jak v závodu hlídek, tak i ve štafetě ve složení Jan Albrecht, Andělin Albrecht a Josef Jiran.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 4, s. 49–55.

Disciplína	Vítěz	Výkon
100 m	František Kubíček	11,9 s
200 m	František Kubíček	Neuvedeno
400 m	František Kubíček	54,7 s
800 m	Dušanovič	Neuvedeno
1 500 m	Dušanovič	4:55 min.
3 km	Novotný	10:54 min.
Skok vysoký	Alois Řezníček	155 cm
Skok daleký	Parajka	549 cm
Trojskok	Parajka	Neuvedeno
Hod diskem	Parajka	28,98 m
Skok o tyči	Pavel Michenka	285 cm
Hod oštěpem	J. Izakovič	41,91 m
Vrh koulí	Alois Jílek	10,54 m

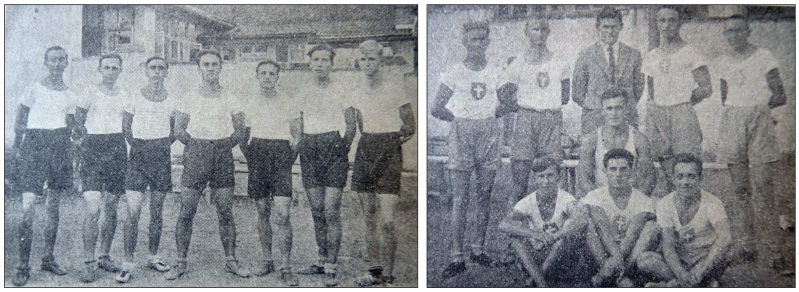
Příloha 155: Přehled vítězů II. mistrovství Čsl. Orla v lehké atletice, které se konalo v roce 1929.[144]

Příloha 156: Orelští účastníci přespolního a štafetového běhu v Husovicích (1926).[145]

[144] Tabulka, ze které byly tyto výsledky převzaty, bohužel neuvádí župního vítěze II. ústředních orelských závodů. Důvod jeho absence zde rovněž není uveden. Uvedeny nejsou ani župy a jednoty, ze kterých atleti pocházeli.
Orel: Ústřední list Orelstva, XXVI., 1941, č. 14–15, s. 170–172.

[145] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XI., 1926, č. 9, s. 134.

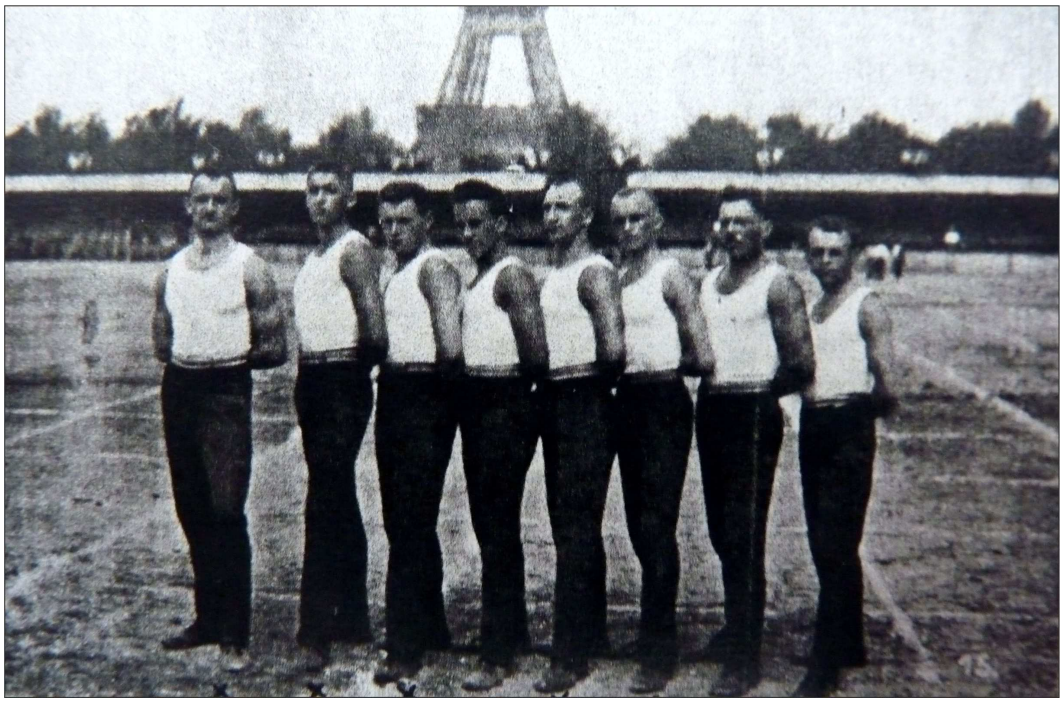
Příloha 157: Týmy Bosonoh a Bystrce, které spolu dne 4. srpna 1929 soupeřily v zahradě bosonožské orlovny v lehké atletice.[146]

Příloha 158: Pohlednice s motivy závodů UIOCEP, které se konaly v Paříži ve dnech 21. a 22. července 1923.[147]

[146] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 18–19, s. 278.

[147] Affiche_du_concours_international_de_gymnastique_organisé_parla_FGSPF_en_1923.jpg. (b.r.). Dostupné 26. duben 2017, z https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4f/Affiche_du_concours_international_de_gymnastique_organis%C3%A9_par_la_FGSPF_en_1923.jpg.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VIII., 1923, č. 6–7, s. 128.

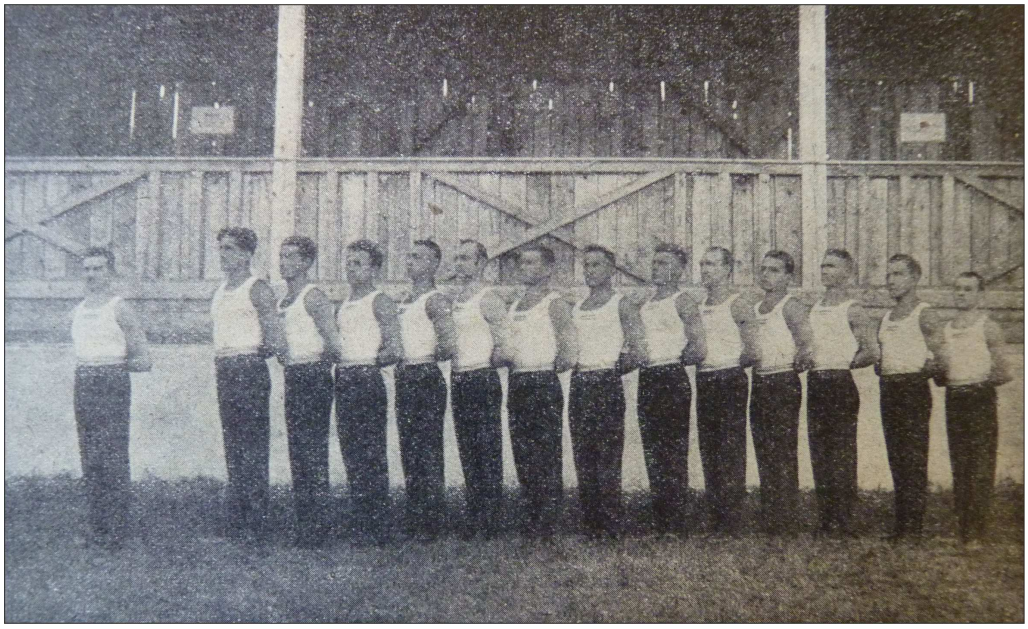
Příloha 159: Závodní družstvo orlů v Paříži v červenci 1923.[148]

Příloha 160: Cvičení „šestnáctky“ orlic na výstavišti
ve Štrasburku v červenci 1923.[149]

[148] *Pětadvacet let jednoty Orla českosl. ve Vyškově: 1905-1930.* (1930). Vyškov: Jednota Orla čsl., s. 48.

[149] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VIII., 1923, č. 8–9, s. 140.

Příloha 161: Závodníci Čsl. Orla pro mezinárodní závody v Římě (září 1926) na stadionu jednoty Čsl. Orla v Olomouci.[150]

Příloha 162: Fotografie z příprav orelského reprezentačního družstva pro závody v Římě (září 1926).[151]

[150] Zleva: Metoděj Večeřa, František Beránek, Karel Fryč, František Gregorovič, Bedřich Kostelka, Ladislav Kristek, Jaroslav Michálek, Karel Nesvatba, Ludvík Otáhal, Jaroslav Raffius, Josef Růsek, Jan Svoboda, Jan Veselý a František Voženílek.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XI., 1926, č. 18, s. 274.

[151] Tamtéž, s. 275.

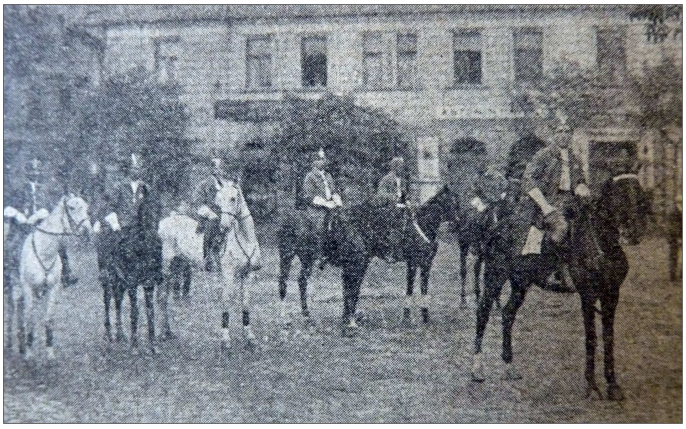

Příloha 163: Členové Čsl. Orla v průvodu v Sarajevu dne 15. srpna 1927.[152]

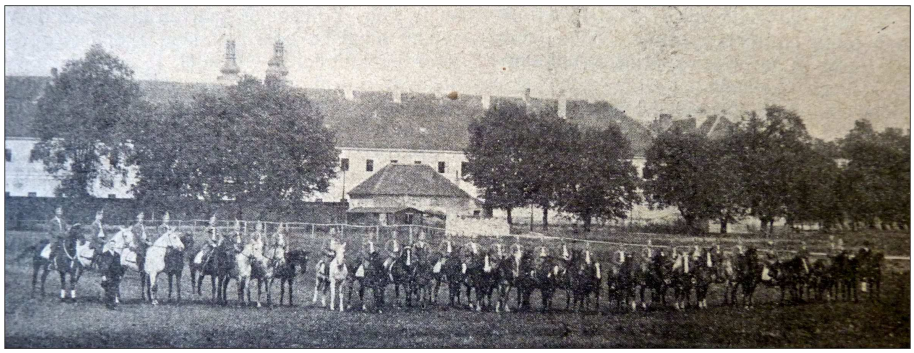

Příloha 164: Družstvo jízdního odboru Čsl. Orla v Praze během cvičební hodiny (pravděpodobně 1928).[153]

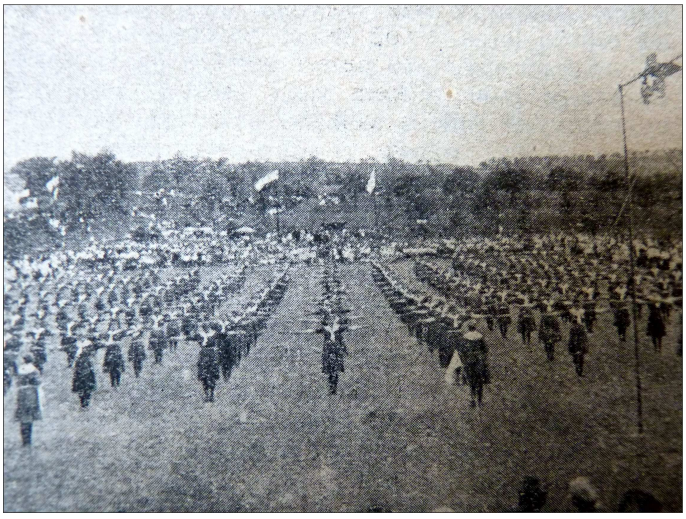
[152] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XII., 1927, č. 17, s. 206.
[153] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 19, s. 302.

Příloha 165: Jízdní odbor žižkovské jednoty během svěcení praporu dne 21. června 1928.[154]

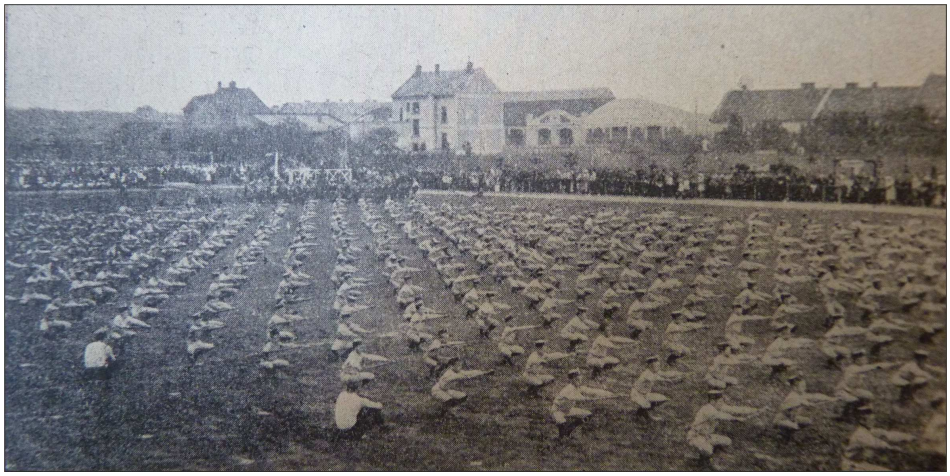

Příloha 166: První vystoupení jízdního odboru Čsl. Orla v Hradci Králové dne 28. září 1928.[155]

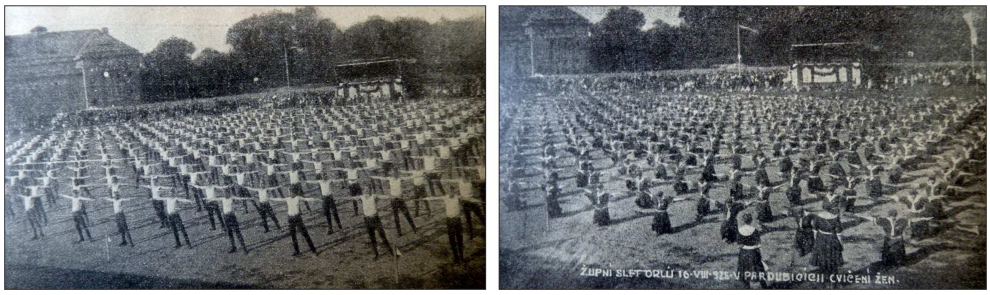

Příloha 167: Cvičení orlic s kužely v Oslavanech dne 10. června 1923.[156]

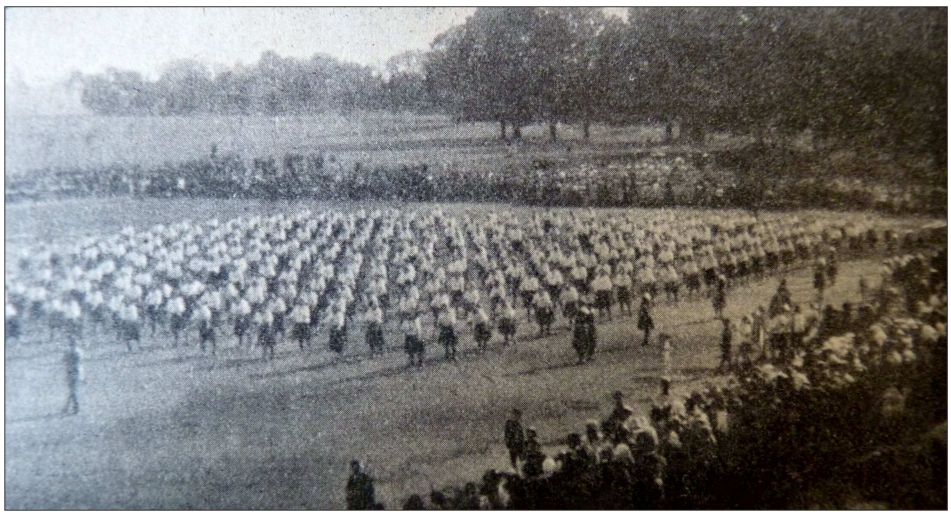
[154] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 23–24, s. 374.
[155] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 21, s. 334.
[156] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VIII., 1923, č. 6–7, s. 128.

Příloha 168: Cvičení žáků na sletu Šrámkovy župy v Prostějově v roce 1923.[157]

Příloha 169: Slet Brynychovy župy v Pardubicích v roce 1925 – prostná členů a členek.[158]

Příloha 170: Prostná dorostenek v Hradci Králové v roce 1923.[159]

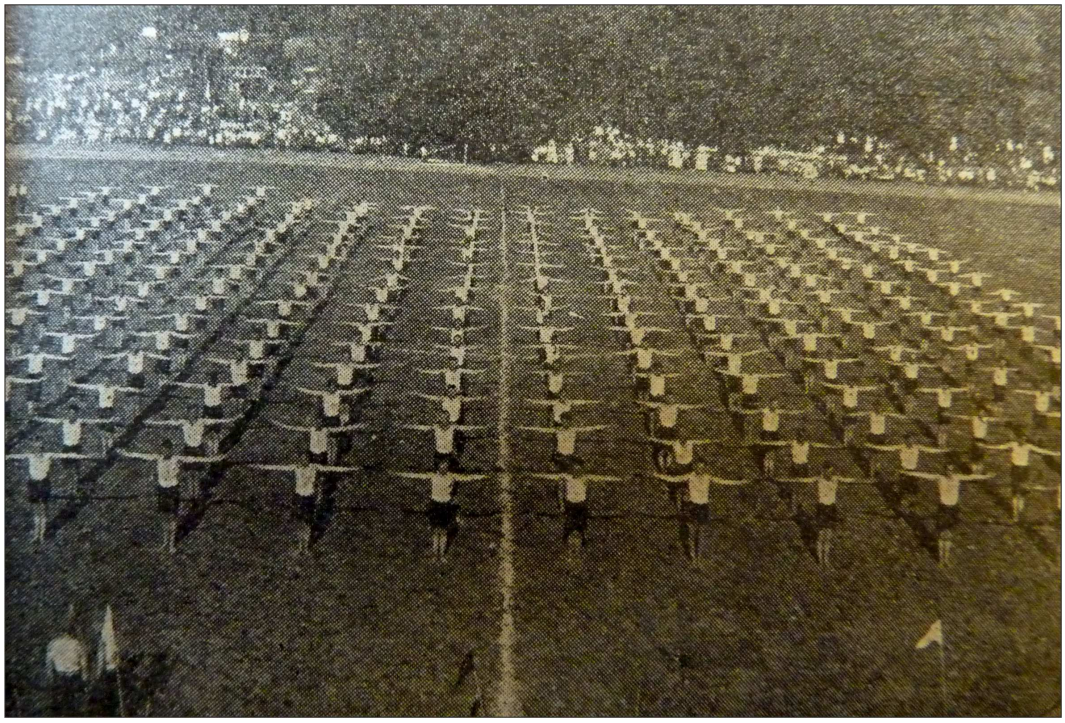
[157] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VIII., 1923, č. 8–9, s. 152.
[158] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XI., 1926, č. 4, s. 61–62.
[159] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, VIII., 1923, č. 8–9, s. 153.

Příloha 171: Pohlednice vydaná k župnímu sletu Brynychovy župy, který proběhl v Hradci Králové dne 19. srpna 1923.

Příloha 172: Pohlednice s motivem župního orelského sletu v Plzni roku 1927.

Příloha 173: Orelský den v Brně (26. června 1927) – cvičení dorostenců.[160]

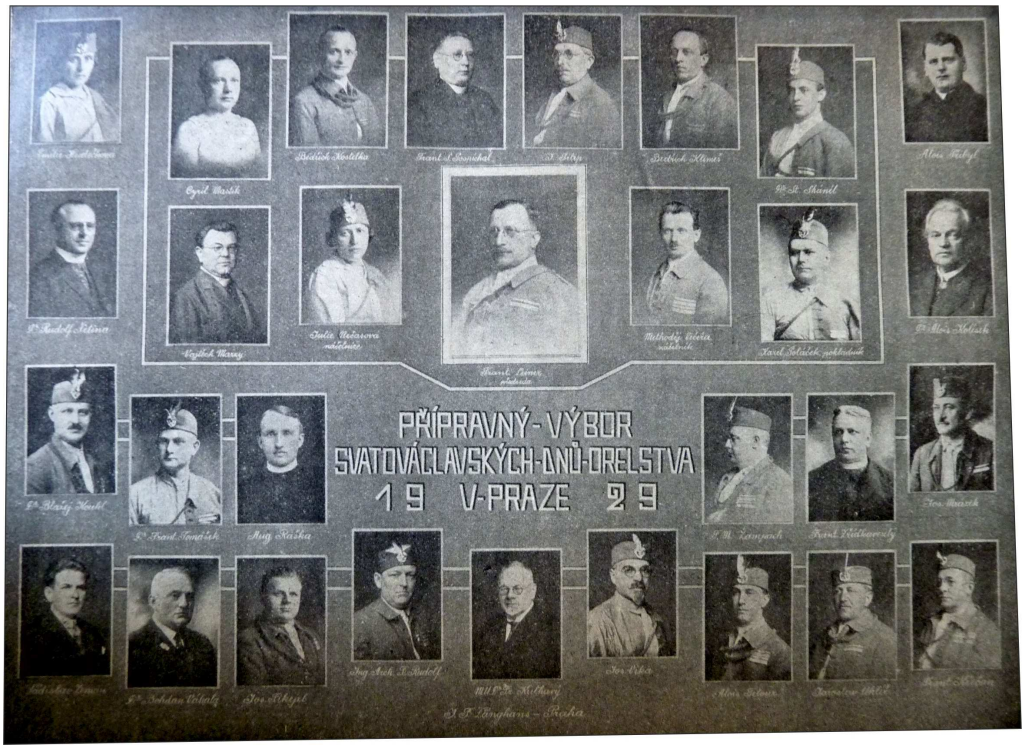
Příloha 174: Shromáždění orlů v Bratislavě během
I. zemského sletu roku 1928.[161]

[160] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XII., 1927, č. 13, s. 159.

[161] Grexa, J. (1971). *Orol na Slovensku v r. 1919 – 1938* (Rigorózní práce, Univerzita Komenského v Bratislave, Bratislava, Československo), nestránkovaná část.

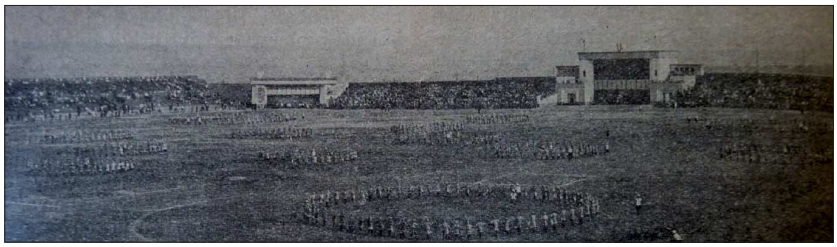

Příloha 175: Delegace ústřední rady Orla a české zemské rady Orla v průvodu během zemského sletu Čsl. Orla na Slovensku v roce 1928.[162]

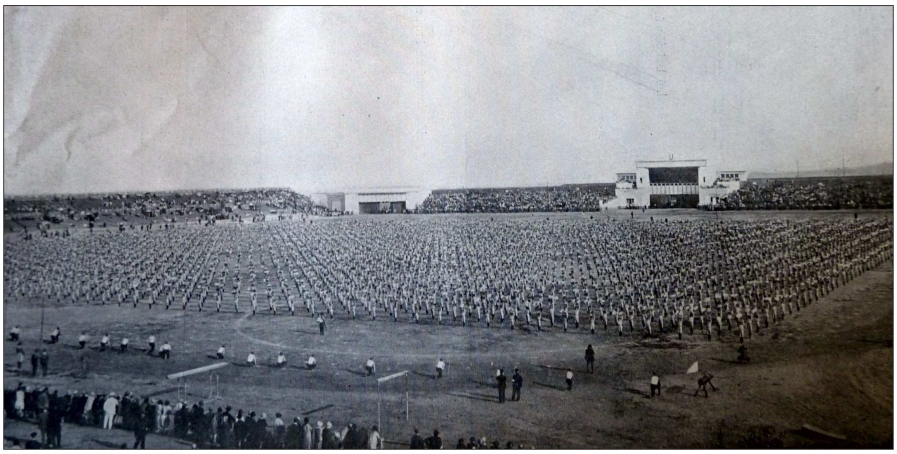

Příloha 176: Svatováclavské dni Orelstva – Přípravný výbor.[163]

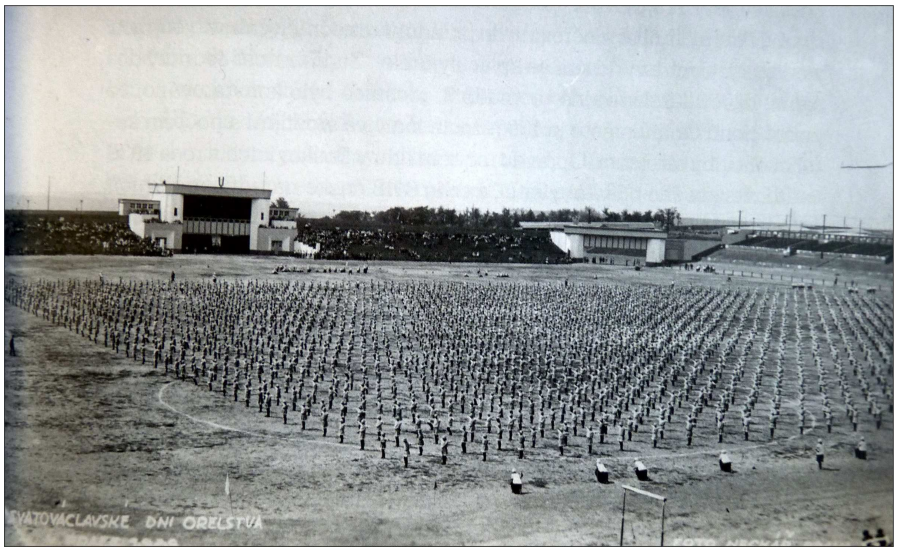
[162] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 19, s. 303.
[163] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 21–22, s. 309.

Příloha 177: Svatováclavské dni Orelstva – Tanečky žaček dne 28. června 1929.[164]

Příloha 178: Svatováclavské dni Orelstva – Prostná 3 968 žáků Čsl. Orla dne 28. června 1929.[165]

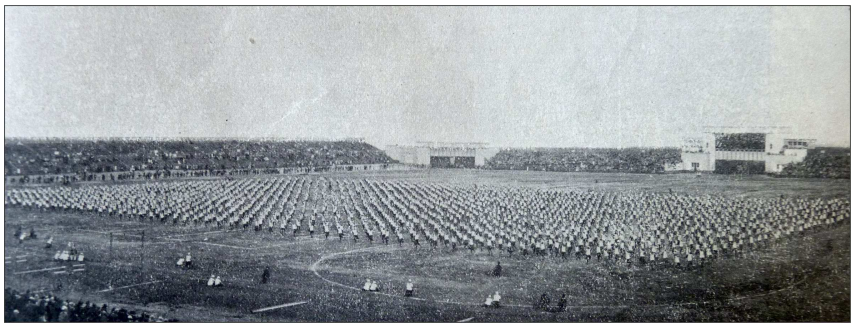

Příloha 179: Svatováclavské dni Orelstva – Fotografie z cvičení žaček.[166]

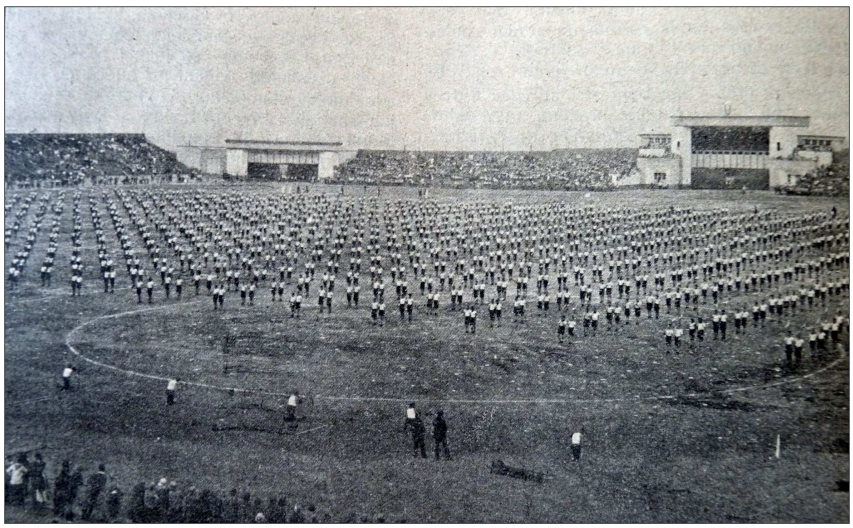
[164] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 13–14, s. 206.
[165] Tamtéž, nestránkovaná část.
[166] Bránský, J., Vítek, J., & Parma, J. (2009). *Orel v Boskovicích - 100 let.* Boskovice: Orel, s. 29.

Příloha 180: Svatováclavské dni Orelstva – Fotografie z průvodu žactva a dorostu, dne 30. června 1929.[167]

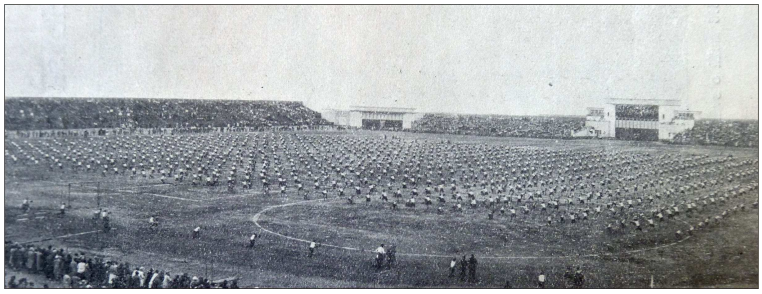

Příloha 181: Svatováclavské dni Orelstva – Prostná 2 220 dorostenek, dne 30. června 1929.[168]

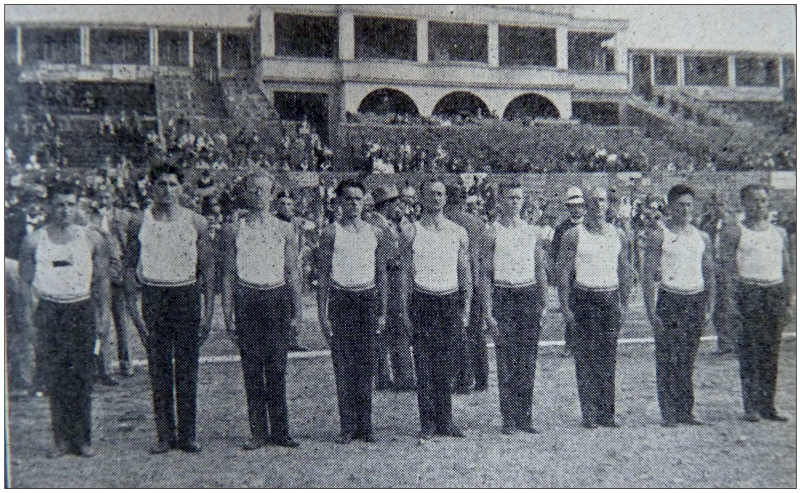

Příloha 182: Svatováclavské dni Orelstva – Nástup dorostenců ke cvičení.[169]

[167] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 18–19, nestránkovaná část.
[168] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 15–16, nestránkovaná část.
[169] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 13–14, s. 210.

Příloha 183: Svatováclavské dni Orelstva – Prostná 1 272 dorostenců s kopími, dne 30. června 1929.[170]

Příloha 184: Svatováclavské dni Orelstva – Závodní družstvo Čsl. Orla.[171]

Příloha 185: Svatováclavské dni Orelstva – Závodní družstvo Čsl. Orla na hrazdě.[172]

[170] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 15–16, nestránkovaná část.
[171] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 13–14, nestránkovaná část.
[172] Tamtéž.

Příloha 186: Svatováclavské dni Orelstva – Orlice ve cvičebním úboru v průvodu, dne 5. července 1929.[173]

Příloha 187: Svatováclavské dni Orelstva – Brynychova župa v průvodu, dne 5. července 1929.[174]

[173] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 18–19, nestránkovaná část.
[174] Tamtéž.

Příloha 188: Svatováclavské dni Orelstva – Průvod Prahou.[175]

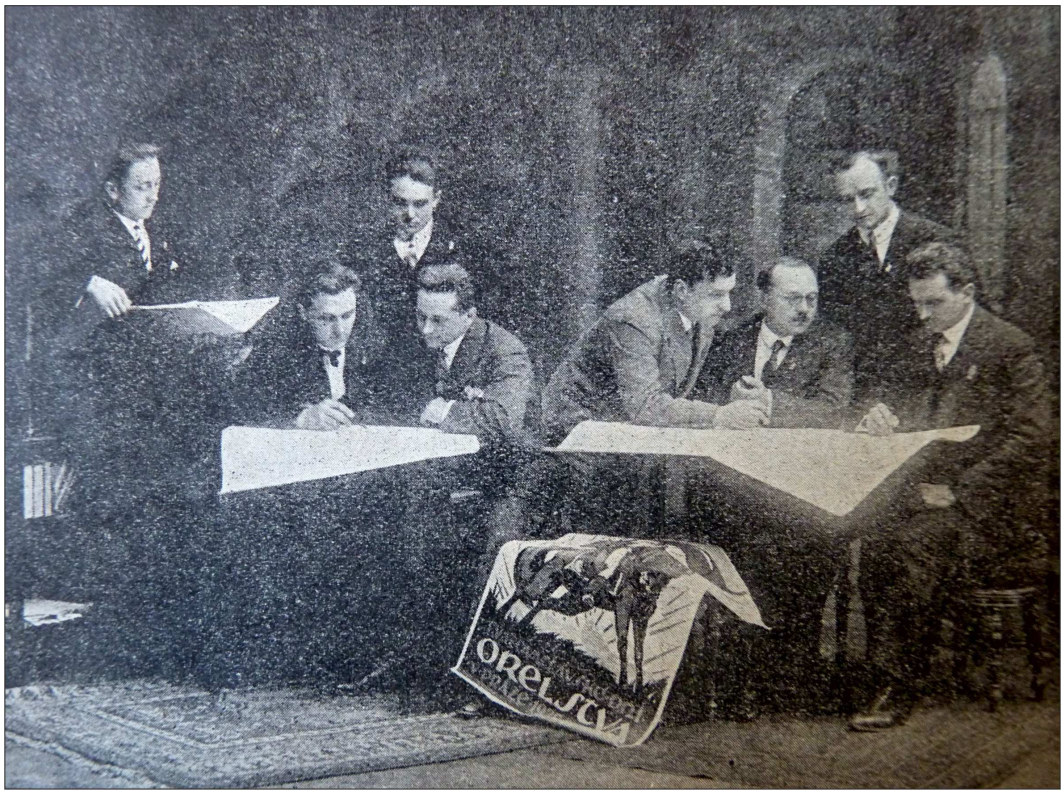
Příloha 189: Svatováclavské dni Orelstva – Orelský průvod na Karlově mostě.[176]

[175] Sládek, J. (2015). Když bylo národu nejhůře, orlové věděli, kde je jejich místo (rozhovor). Dostupné 6. srpen 2016, z http://www.ctidoma.cz/sport–historie–regionu/2015–12–02–kdyz–bylo–narodu–nejhure–orlove–vedeli–kde–je–jejich–misto.

[176] Vejvar, S. (2014). *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika), s. 431.

Příloha 190: Svatováclavské dni Orelstva – Příchod orlů na stadion.[177]

Příloha 191: Svatováclavské dni Orelstva – Schůze náčelnické rady Čsl. Orla sekce mužů.[178]

[177] Tamtéž.

[178] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 12, s. 184.

Příloha 192: Svatováclavské dni Orelstva – Schůze náčelnické rady Čsl. Orla sekce žen.[179]

Příloha 193: Svatováclavské dni Orelstva – Příchod Tomáše Garriguea Masaryka v doprovodu Jana Šrámka, Morčice Hrubana a Františka Leinera na stadion.[180]

[179] Tamtéž, s. 185.

[180] Vejvar, S. (2014). *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika), s. 431.

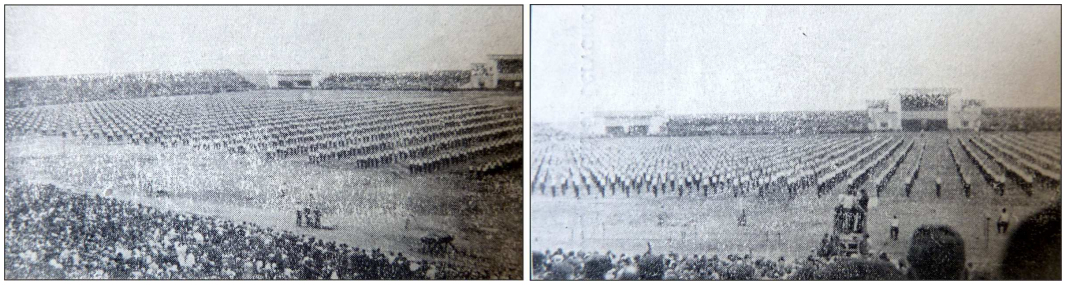

Příloha 194: Svatováclavské dni Orelstva – Tomáš Garrigue Masaryk v doprovodu Jana Šrámka a Františka Leinera.[181]

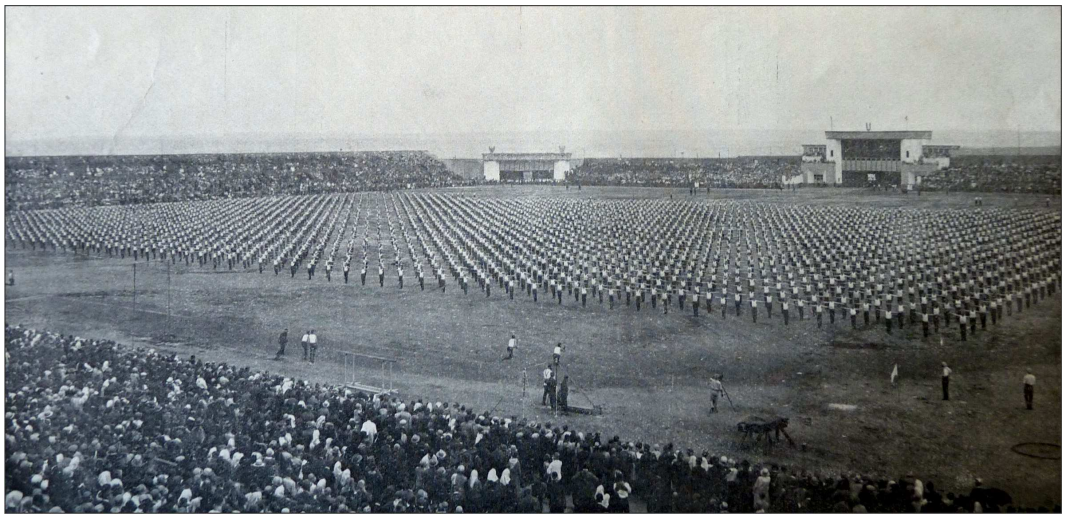

Příloha 195: Svatováclavské dni Orelstva – Hlavní tribuna s prezidentskou lóží uprostřed, dne 5. července 1929.[182]

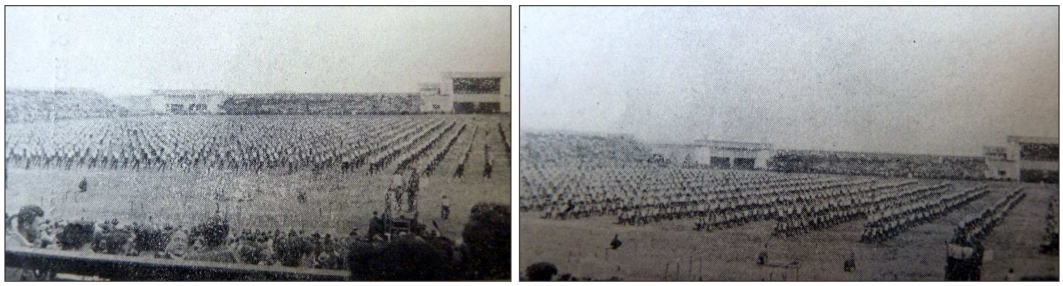
[181] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVIII., 1933, č. 5, s. 49.
[182] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 13–14, s. 213.

Příloha 196: Svatováclavské dni Orelstva – Vlevo jsou orlové těsně před rozestupem, vpravo je zachycen I. oddíl prostných mužů.[183]

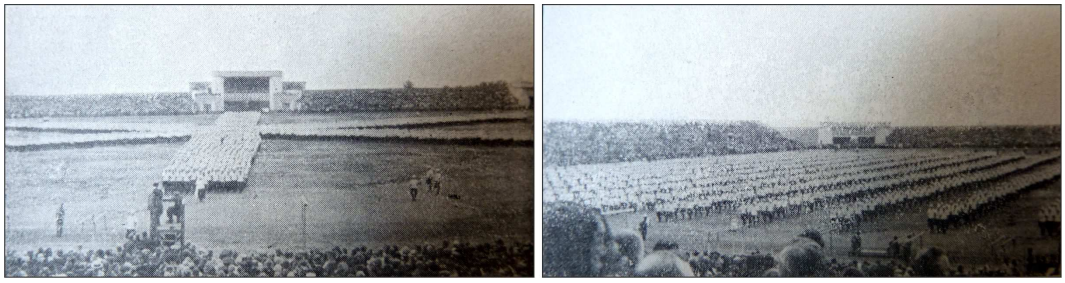

Příloha 197: Svatováclavské dni Orelstva – Rozestup 3 816 orlů, dne 5. července 1929.[184]

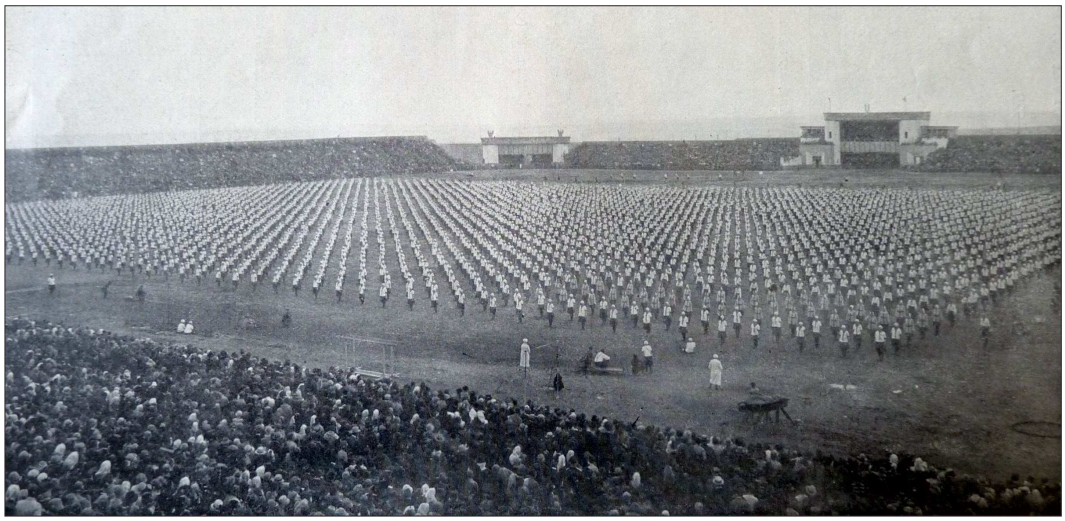

Příloha 198: Svatováclavské dni Orelstva – III. a IV. oddíl prostných mužů.[185]

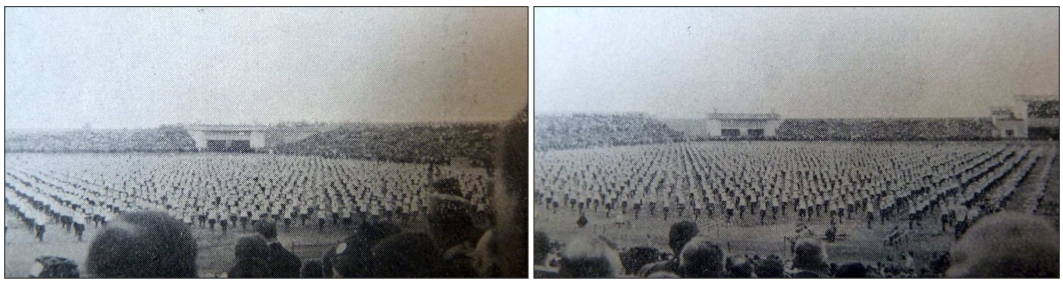
[183] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 15–16, nestránkovaná část.
[184] Tamtéž.
[185] Tamtéž.

Příloha 199: Svatováclavské dni Orelstva – Fotografie z nástupu žen. Vpravo je konečná forma nástupu.[186]

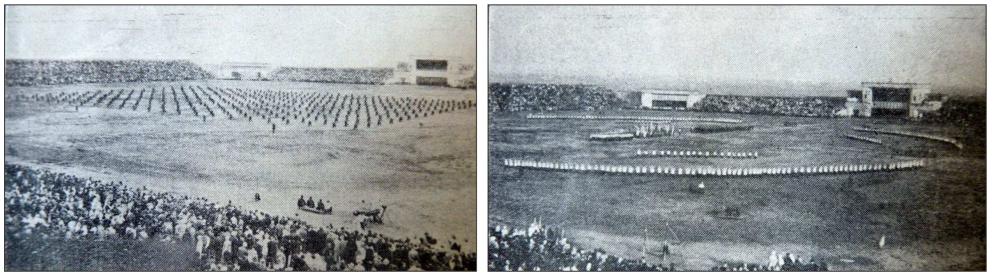

Příloha 200: Svatováclavské dni Orelstva – Prostná 4 104 orlic, dne 5. července 1929.[187]

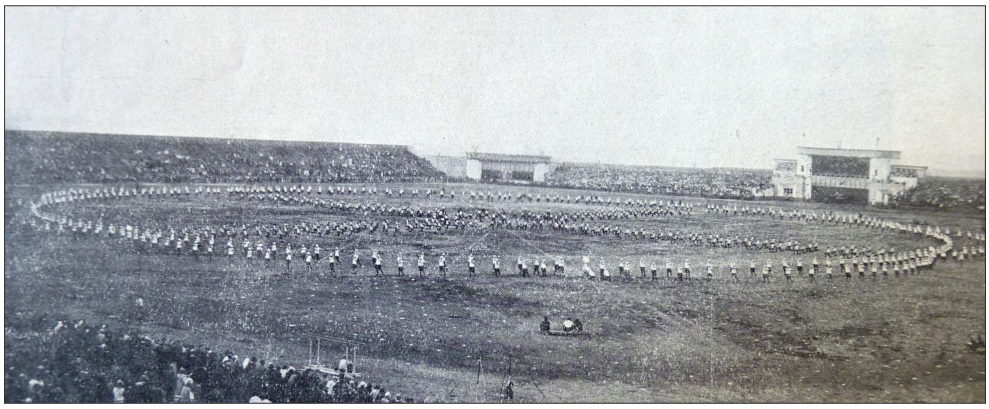

Příloha 201: Svatováclavské dni Orelstva – I. a III. oddíl prostných žen.[188]

[186] Tamtéž.
[187] Tamtéž.
[188] Tamtéž.

Příloha 202: Svatováclavské dni Orelstva – Prostná vojáků s puškami a závěrečný útvar „Rozmachu Orla“, dne 5. července 1929.[189]

Příloha 203: Svatováclavské dni Orelstva – Zvláštní vystoupení moravských a slezských žup nazvané „Tři doby země české“, dne 6. července 1929.[190]

Příloha 204: Svatováclavské dni Orelstva – Pohled na náčelnický můstek, na kterém stojí Metoděj Večeřa a Cyril Mastík.[191]

[189] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 17, nestránkovaná část.
[190] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 15–16, nestránkovaná část.
[191] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 18–19, nestránkovaná část.

Příloha 205: Svatováclavské dni Orelstva – Start závodu na 1 500 metrů, ve kterém závodili němečtí, francouzští, američtí a českoslovenští atleti.[192]

Příloha 206: Svatováclavské dni Orelstva – Momentka ze soutěže ve skoku vysokém.[193]

Příloha 207: Svatováclavské dni Orelstva – Lehkoatletické družstvo slovenského Orla.[194]

[192] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 13–14, nestránkovaná část.
[193] Tamtéž.
[194] Grexa, J. (1971). *Orol na Slovensku v r. 1919 – 1938* (Rigorózní práce, Univerzita Komenského v Bratislave, Bratislava, Československo), nestránkovaná část.

Disciplína	Výkon	Jméno	Župa	Jednota
100 m	11,9 s	František Kubíček	Pospíšilova	Kolín
400 m	54,7 s	František Kubíček	Pospíšilova	Kolín
1 500 m	4:55 min.	Dušanovič	Moyzesova	Báhoň
3 000 m	10:33 min.	Novotný	Klapilova	Mouřínov
3 000 m	10:33 min.	Novotný	Klapilova	Mouřínov
Vrh koulí	10,54 m	Vojtěch Jílek	Sušilova	Bystrc
Hod diskem	28,98 m	Parajka	Moyzesova	Báhoň
Hod oštěpem	41,91 m	J. Izakovič	Moyzesova	Borová
Skok daleký	5,48 m	Parajka	Moyzesova	Báhoň
Skok vysoký	1,55 m	Alois Řezníček	Šrámkova	Olomouc
Skok o tyči	2,85 m	Pavel Michenka	Šilingrova	Hodonín

Příloha 208: Svatováclavské dni Orelstva v Praze 1929 – přehled vítězů orelského lehkoatletického závodu.[195]

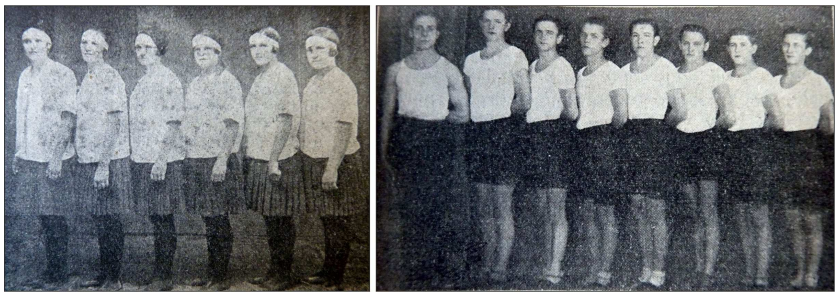

Příloha 209: Svatováclavské dni Orelstva – Závod žen ve vrhu míčem.[196]

[195] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 18–19, s. 265–266.
[196] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 13–14, nestránkovaná část.

Příloha 210: Svatováclavské dni Orelstva – Závod žen na kladinách.[197]

Příloha 211: Svatováclavské dni Orelstva – Vlevo je družstvo dorostenek z jednoty Velké Brno III. Vpravo je družstvo dorostenců košické jednoty.[198]

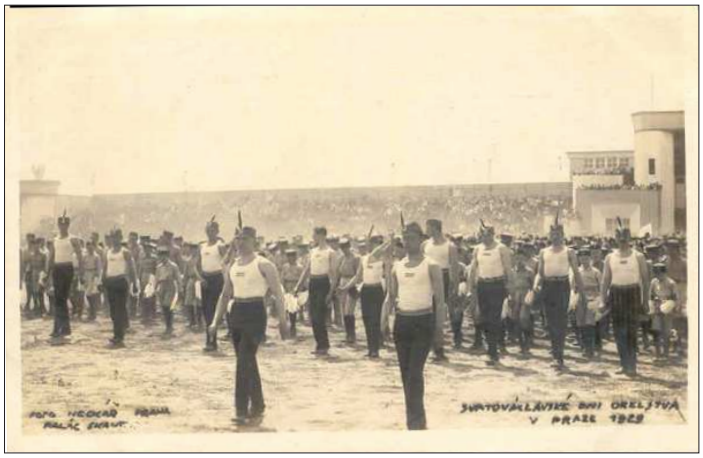

Příloha 212: Svatováclavské dni Orelstva – Defilé závodníků na stadionu (závodníci a závodnice Čsl. Orla), dne 7. července 1929.[199]

[197] Tamtéž.

[198] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 21–22, s. 331.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 23–24, s. 357.

[199] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 18–19, nestránkovaná část.

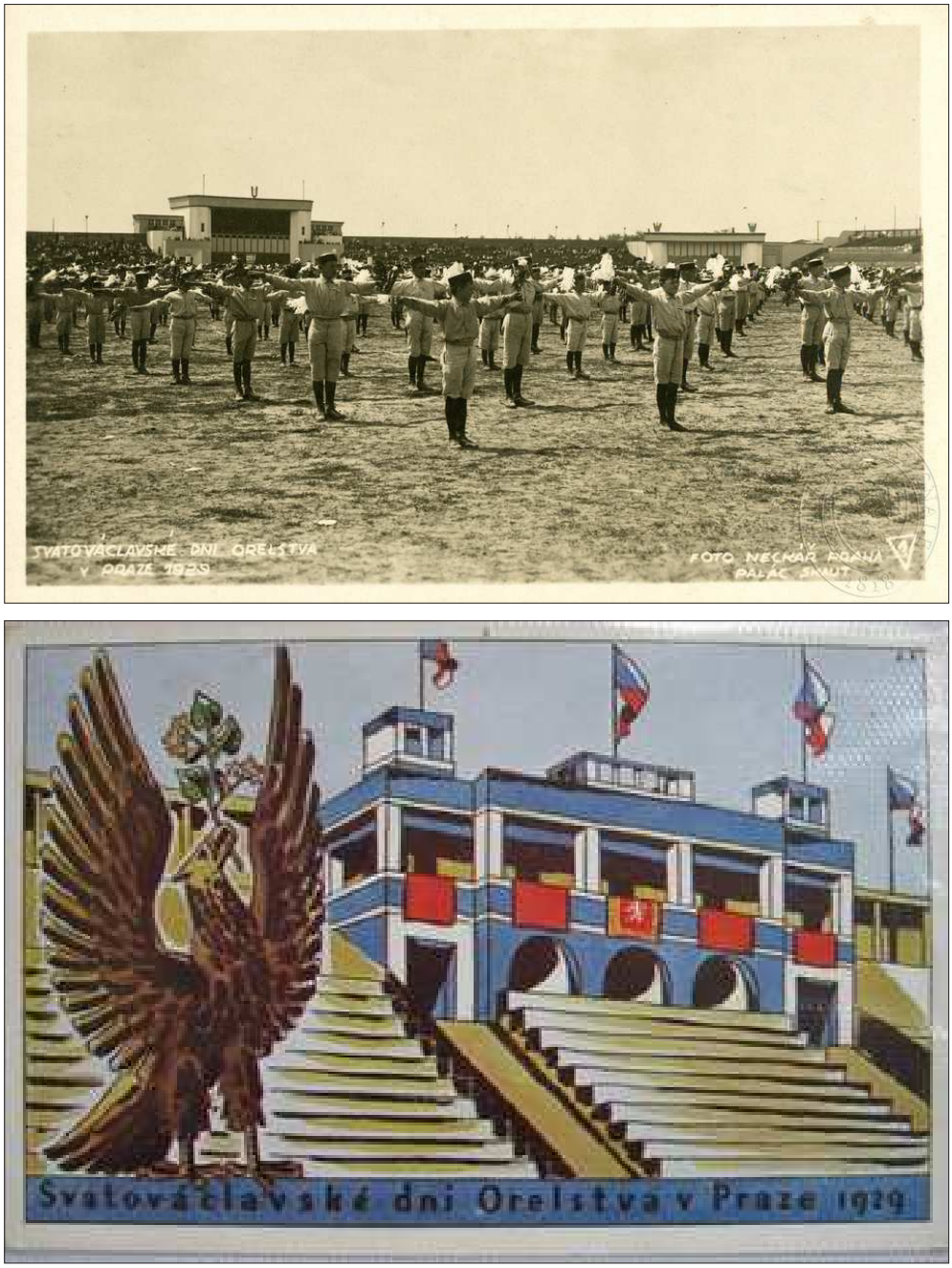

Příloha 213: Svatováclavské dni Orelstva – Pohlednice s motivem orelského cvičení na sletu.[200]

Příloha 214: Pohlednice s motivy Svatováclavských dní Orelstva v Praze 1929 (část I.).

[200] Sládek, J. (2015, prosinec 2). Když bylo národu nejhůře, orlové věděli, kde je jejich místo (rozhovor). Dostupné 6. srpen 2016, z http://www.ctidoma.cz/sport–historie–regionu/2015–12–02–kdyz–bylo–narodu–nejhure–orlove–vedeli–kde–je–jejich–misto.

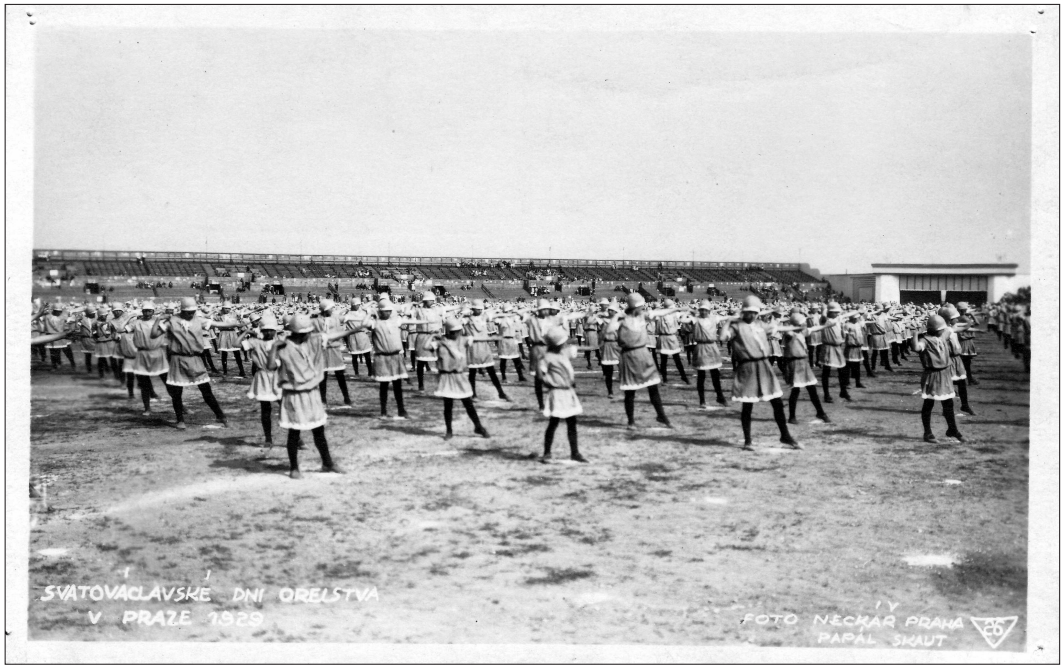
Příloha 215: Pohlednice s motivy Svatováclavských dní Orelstva v Praze 1929 (část II.).[201]

[201] eSbirky.cz. (b.r.). Černobílá fotopohlednice: Svatováclavské dny Orelstva v Praze 1929. Dostupné 31. říjen 2018, z http://www.esbirky.cz/predmet/6339478?searchParams=%7B%22filter%22%3A%7B%22keywords%22%3A%5B%22svatov%5Cu00e1clavsk%5Cu00e9%22%2C%22dny%22%5D%7D%2C%22order%22%3A%22relevance%22%2C%22itemsPerPage%22%3A96%2C%22path%22%3A%22eJwljN0KwiAYhm9lfLCdFGwjCAwkRjewo06yA9GvHDoFNUOie8%5C%2FZ0fvH894%2BYPmKcIIrew3DQwaDUufGZ6HM1iBRrlGlrGG0VSTswSxWF4z128gj6yuCrE%5C%2F5%5C%2F3HWmN%5C%2FOy0BD4tGl9nJop1EYnoKunuykzd0ScQ0z%2Bpk%5C%2FkZJjVwj01KPBxK1A%2BN5%5C%2FOuI5Pw%3D%3D%22%7D&sequencePointer=0.

Příloha 216: Pohlednice s motivy Svatováclavských dní Orelstva v Praze 1929 (část III.).

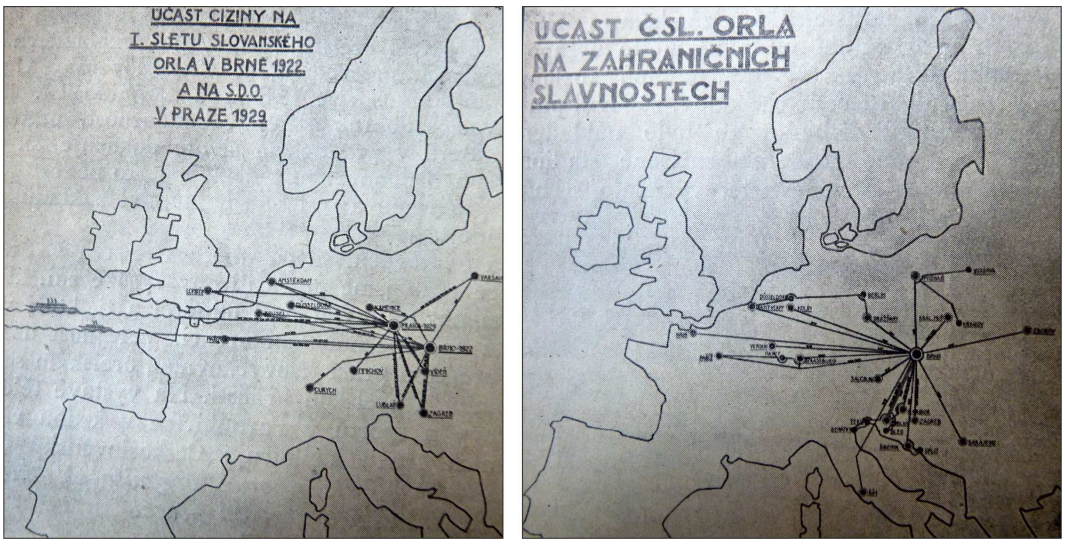

Příloha 217: Pohlednice s motivy Svatováclavských dní Orelstva v Praze 1929 (část IV.).

Příloha 218: Svatováclavské dni Orelstva – Odznak
o rozměrech 45 × 21 milimetrů.[202]

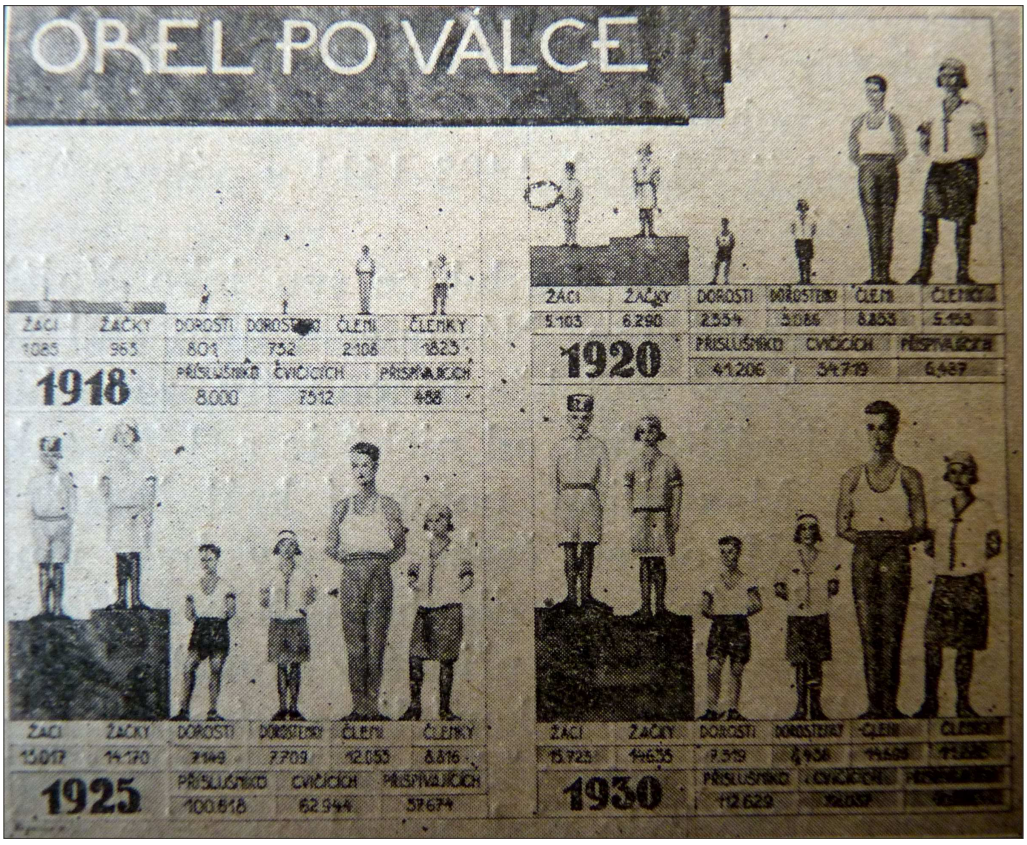

Příloha 219: Diagramy zachycující účast zahraničních delegací
na orelských sletech v letech 1922 a 1929 a orelskou účast
na zahraničních slavnostech.[203]

[202] Archiv Orla, Nezařazeno.
[203] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVI., 1931, č. 7, s. 81.

Příloha 220: Fotografie Šrámkových soc. domů v Brně (pravděpodobně 1934).[204]

Příloha 221: Diagram zachycující počet příslušníků a jednot Čsl. Orla v letech 1918–1930.[205]

[204] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 20–21, s. 230.
[205] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVI., 1931, č. 6, s. 91.

Příloha 222: Orelské cvičební úbory používané pravděpodobně ve 30. letech.[206]

Příloha 223: Cvičební úbory a kroje mužských kategorií Čsl. Orla.[207]

[206] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 9, Kroje a odznaky 1946–48.

[207] Vejvar, S. (2014). *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909–1948* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika), s. 430.

Příloha 224: Cvičební úbory a kroje ženských kategorií Čsl. Orla.[208]

Hoj, orli, mocnou perutí
k nepřátel vzleťme žasnutí
a k jásotu svých bratří!
Pod naším krokem duní zem,
my ustoupiti nemůžem,
vždyť Bůh a vlast k nám patří.

Jen tužme křídla svobodná!
Až přijde chvíle rozhodná,
ať z ocele jsou paže,
ať rozlomíme okovy,
ať země tvář se obnoví,
jak Bůh a vlast nám káže!

Nechť slepci slouží modlám svým
a za přeludem bláznivým
své kroky matné pletou:
My v bratské lásce pospolu
a v jarých písní hlaholu
jdem věrně za svou metou!

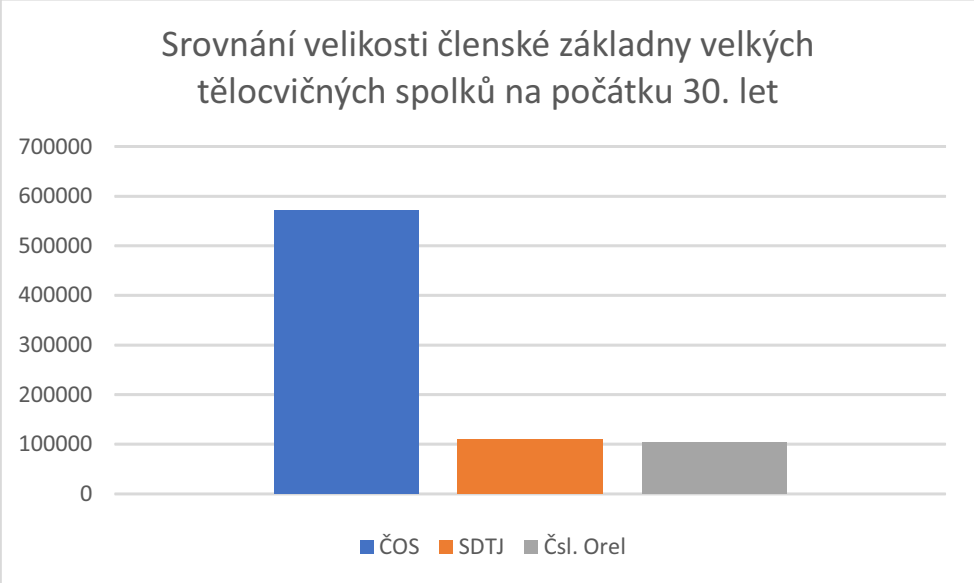
Jsme orli smělí, oddaní,
nás posměchu šíp nezraní,
nás nikdo nerozdvojí.
Aj, jedna víra, jeden Bůh
a jedna síla, jeden duch
nás v jedno tělo pojí.

Příloha 225: Orelská hymna *Hoj, orli, mocnou perutí* – Josef Nešvera (nápěv), Karel Dostál-Lutinov (text).[209]

[208] Tamtéž.
[209] Archiv Orla, Nezařazeno, Orelské legitimace.

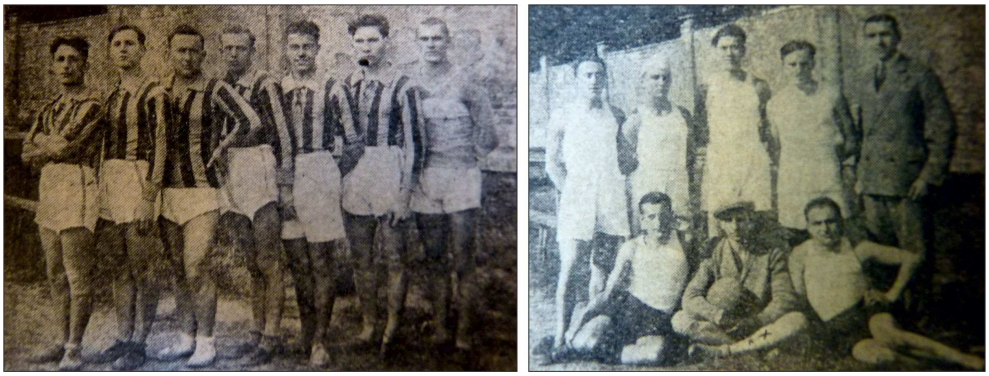
Disciplína	Počet pěstujících
Lehká atletika	4 301
Plavání	4 011
Volejbal	3 869
Rytmika	2 655
Házená	2 018
Turistika	1 968
Bruslení	1 858
Fotbal	1 681
Lyžování	1 479
Jízda na koni	873
Cyklistika	458
Veslování	336
Tenis	216

Příloha 226: Přehled pěstovaných sportů a jejich oblíbenost v roce 1931.[210]

Příloha 227: Srovnání velikosti členské základny velkých tělocvičných spolků na počátku 30. let.

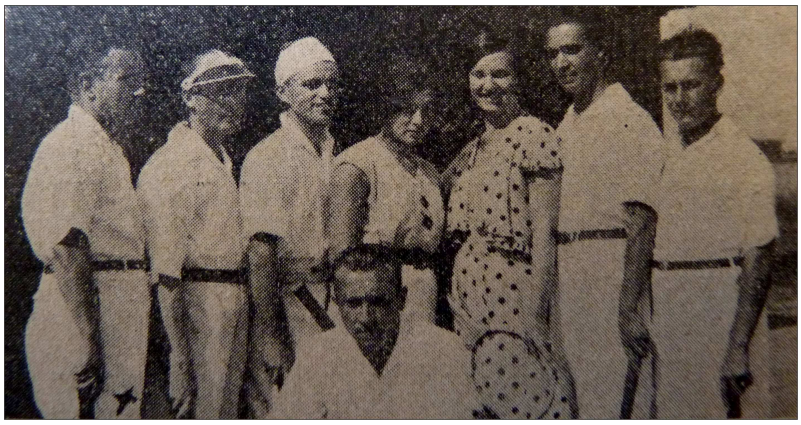
[210] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVI., 1931, č. 5, s. 70.

Příloha 228: Vlevo jsou házenkáři vršovické a vpravo volejbalisté hradčanské jednoty v roce 1930.[211]

Příloha 229: Házenkářské družstvo vršovické jednoty (pravděpodobně 1931).[212]

Příloha 230: I. orelské tenisové družstvo (pravděpodobně 1931).[213]

[211] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XV., 1930, č. 6, s. 88.
[212] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVII., 1932, č. 1, s. 21.
[213] Tamtéž.

Příloha 231: Medaile „Čsl. Orel – Zásluze!“.

Rychlost		Vytrvalost		Síla	
Disciplína	Limit	Disciplína	Limit	Disciplína	Limit
Běh 100 m	13,5 s	Běh 1 500 m	5:15 min	Vrh koulí obouruč	15 m
Běh 200 m	28 s	Běh 3 km	11:25 min.	Hod diskem	25 m
Plavání 50 m	50 s	Plavání 400 m	8 min.	Hod oštěpem	30 m
Plavání 100 m	90 s	Plavání 1 000 m	24 min.	Zdvih břemene jednoruč trhem	Polovina vlastní váhy
Bruslení 500 m	60 s	Bruslení 5 km	12 min.	Šplh na laně bez přírazu 6 m	Libovolný čas bez odpočinku
		Chůze s 12 kg zátěží	3:30 hod	box	Prokázání teoretické znalosti výcviku a boje v boxu exhibicí na body
		Jízda na kole 20 km	45 min		
		Lyžování 15–18 km	Nejvýše o 50 % horší čas než průměr prvních tří závodníků na župních závodech		

Příloha 232: Tabulka s požadovanými limity pro plnění odznaku zdatnosti (část I.).[214]

[214] *Závod o odznak zdatnosti.* (neuvedeno). Brno: Československý Orel, s. 11–12.

Obratnost		Odvaha	
Disciplína	Limit	Disciplína	Limit
Povinné sestavy na nářadí (jedno podporové, jedno visové)	Min. 75 % dosažitelných bodů na župních závodech	Nářaďové cviky vyššího stupně (jedno visové, jedno podporové nářadí)	Min. 75 % dosažitelných bodů na župních závodech
Skok vysoký	135 cm	Skok o tyči	260 cm
Skok daleký	480 cm	Skok na lyžích	Min. 75 % dosažitelných bodů na župních závodech
Sportovní hry	Členství v župním mistrovském družstvu	Skoky do vody z 2–3metrového můstku	Zvládnutí čtyř předepsaných skoků
		Záchrana tonoucích	Prokázání teoretických znalostí a praktických dovedností

Příloha 233: Tabulka s požadovanými limity pro plnění odznaku zdatnosti (část II.).[215]

Jednot s členstvem	Od	Do	Počet
	20	50	232
	50	100	486
	100	150	256
	150	200	110
	200	300	55
	300	400	19
	400	500	4
	500	600	4
	700	800	1
Zprávu nezaslalo	–	–	12

Příloha 234: Rozdělení orelských jednot podle počtu příslušníků v roce 1932.[216]

[215] *Závod o odznak zdatnosti*. (neuvedeno). Brno: Československý Orel, s. 11–12.

[216] Malý počet členů vykazovaly hlavně horské župy. Důvodem bylo, že i místní obce byly poměrně malé.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVII., 1932, č. 3, s. 49–50.

Kategorie	Počet
Žáci	17 381
Žačky	17 694
Dorostenci	7 337
Dorostenky	7 429
Členové cvičící	14 131
Členové necvičící	25 365
Členky cvičící	11 140
Členky necvičící	16 628

Příloha 235: Celkové složení orelských příslušníků v roce 1932.[217]

Druh sportu	Počet členů	Počet členek
Lehká atletika	3 234	1 067
Jízda na koni	861	12
Cyklistika	3 816	742
Turistika	1 219	749
Skauting	152	28
Lyžování	1 333	146
Bruslení	1 335	523
Sáňkování	3 167	2 027
Plavání	2 877	1 134
Veslování	234	102
Fotbal	1 582	0
Házená	1 421	597
Volejbal	2 407	462
Tenis	119	97
Rytmika	467	2 188

Příloha 236: Přehled pěstovaných sportů v Čsl. Orlu v roce 1932.[218]

Rok	1919	1920	1925	1930	1931	1932	1933
Počet	2 048	11 393	27 157	30 358	36 662	41 202	54 718

Příloha 237: Porovnání počtu mládežníků (žáků a dorostenců) v řadách Čsl. Orla v letech 1919 až 1933.[219]

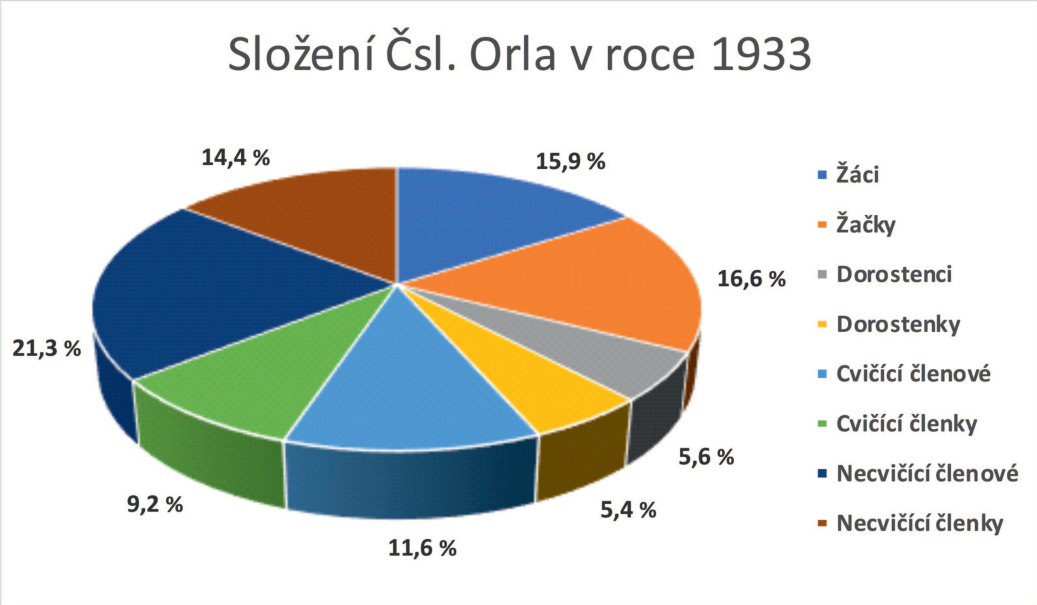
[217] Tamtéž.

[218] Almanach sportu a tělesné výchovy na rok 1932, roč. 1932, s. 102.

[219] Počet mládežníků v řadách Čsl. Orla se bohužel v některých letech nepodařilo dohledat. Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVIII., 1933, č. 4, s. 40.

Příloha 238: Fotografie z výletu žactva z jednoty Bystřice nad Pernštejnem na počátku roku 1932.[220]

Příloha 239: Graf zachycující složení Čsl. Orla v roce 1933.

[220] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVII., 1932, č. 3, s. 54.

	Čechy	Morava a Slezsko	Slovensko	Zahraničí	Celkem
Počet příslušníků	29 077	77 635	18 299	1 284	126 295

Příloha 240: Stav orelských příslušníků k 1. lednu 1934 podle jednotlivých zemí.[221]

	Žáci	Žačky	Dorostenci	Dorostenky	Cvičící členové	Cvičící členky	Necvičící členové	Necvičící členky
Počet příslušníků	21 718	23 525	7 343	7 325	14 835	10 898	24 093	16 558

Příloha 241: Zastoupení jednotlivých kategorií v řadách Čsl. Orla k 1. lednu 1934.[222]

	Čsl. Orel	ČOS	SDTJ
Počet příslušníků v roce 1931	111 501	683 510	138 791
Počet příslušníků v roce 1935	160 289	759 916	142 335
Celkový nárůst	48 788	76 406	3 544
Procentuální nárůst	43,8 %	11,2 %	2,6 %

Příloha 242: Nárůst členské základy velkých tělocvičných organizací v letech 1931–1935.[223]

Rok	Počet jednot cvičících v tělocvičně			Bez tělocvičny	Jednot s hřištěm
	Školní	V hostinci	Vlastní nebo děl. dům		
1929	294	550	32	36	221
1930	310	660	51	26	256
1931	336	655	53	22	277
1932	333	651	92	34	284
1933	321	611	91	34	303
1934	332	631	82	40	295

Příloha 243: Vývoj tělocvičného zázemí SDTJ v letech 1929–1934.[224]

[221] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 20–21, s. 240–241.
[222] Tamtéž.
[223] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXII., 1937, č. 6–7, s. 73.
[224] Waic, M. (1990). *Vývoj československé tělesné kultury v období Velké hospodářské krize 1929 – 1934* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Československo), s. 87.

Rok	Jednot	Muži		Ženy		Dorost	Žactvo	Celkem
		Činných	Přispívajících	Činných	Přispívajících			
1922	848	18 146	16 277	6 180	5 147	13 926	32 764	92 440
1923	881	23 606	14 045	7 398	4 041	14 142	33 474	96 706
1924	970	23 311	14 256	6 929	4 044	14 231	32 568	95 339
1925	1 001	24 274	14 823	7 253	4 106	14 851	32 732	98 039
1926	1 031	25 736	15 236	8 343	4 005	14 671	32 483	100 474
1927	1 064	27 177	16 343	9 375	5 320	15 069	33 141	106 425
1928	1 103	27 712	16 382	9 694	5 064	15 231	34 732	108 815
Rok	Jednot	Cvičících	Necvičících	Cvičících	Necvičících	Dorost	Žactvo	Celkem
1929	1 131	29 620	16 718	10 219	4 941	15 442	40 682	117 622
1930	1 220	33 585	18 252	11 699	5 665	16 144	51 632	136 977
1931	1 254	32 710	18 343	11 951	5 890	13 914	55 983	138 791
1932	1 265	31 965	17 677	11 886	5 792	12 429	58 120	137 869
1933	1 272	31 902	16 233	12 812	5 350	13 882	56 801	136 980
1934	1 276	30 964	16 457	12 843	6 013	16 576	56 099	138 952

Příloha 244: Vývoj členské základny SDTJ v letech 1922–1934.[225]

Příloha 245: Zástupci Čsl. Orla u prezidenta Edvarda Beneše (uprostřed). Po jeho pravici jsou František Leiner, pokladník Richter a Alois Krček, po levici Julie Nečasová, Karel Fanfrdla a František Novotný.[226]

[225] Waic, M. (1995). *Česká tělovýchova v prvním desetiletí Československé republiky 1918 – 1928* (Habilitační práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Česká republika), s. 125.
Waic, M. (1990). *Vývoj československé tělesné kultury v období Velké hospodářské krize 1929 – 1934* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Praha, Československo), s. 87.

[226] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXI., 1936, č. 10, s. 109.

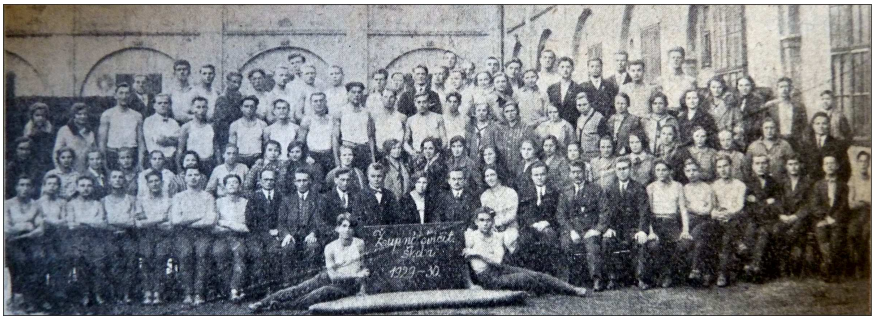

Příloha 246: Vojtěch Jílek před svatohostýnským schodištěm (pravděpodobně 1939).[227]

Příloha 247: Starosta Kadlčákovy župy Karel Kavík.[228]

[227] Orel: Ústřední list Orelstva, XXV., 1940, č. 1, s. 6.
[228] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIV., 1929, č. 15–16, s. 247.

Příloha 248: Účastníci župní cvičitelské školy ve Valašském Meziříčí, která zde proběhla ve dnech 28. až 29. prosince 1929 a 4. až 6. ledna 1930.[229]

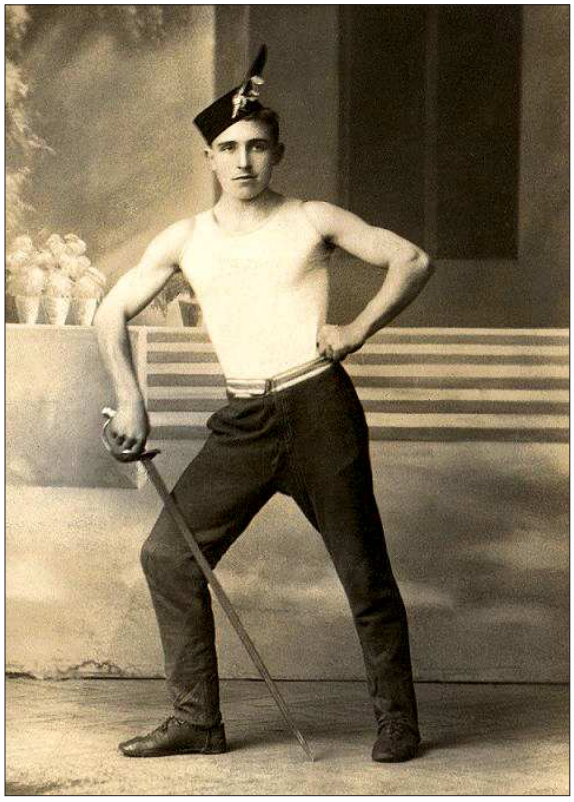

Příloha 249: Účastníci tělocvičné školy Krekovy župy, která se konala v Boskovicích ve dnech 4. až 6. ledna 1931.[230]

Příloha 250: Vedoucí českých a moravských žup, kteří se v Brně ve dnech 9. až 23. února 1930 zúčastnili I. ústřední orelské školy.[231]

[229] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XV., 1930, č. 7, s. 106.
[230] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVI., 1931, č. 2, s. 31.
[231] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XV., 1930, č. 4, s. 54.

Příloha 251: Fotografie z Ratíškovické jednoty – orel s kordem (meziválečné období).[232]

Příloha 252: Účastníci letního běhu I. ústřední orelské školy v Olomouci v roce 1930.[233]

[232] Jednota Orla Československého v Ratíškovicích - Oficiální stránky Obce Ratíškovice. (b.r.). Dostupné 26. červen 2016, z http://www.ratiskovice.com/historie/jednota-orla-ceskoslovenskeho-v-ratiskovicich/.

[233] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XV., 1930, č. 20, s. 317.

Příloha 253: Fotografie z ústředních závodů Čsl. Orla v lyžování pro rok 1931. Obě byly pořízeny těsně před zahájením závodu na 18 kilometrů.[234]

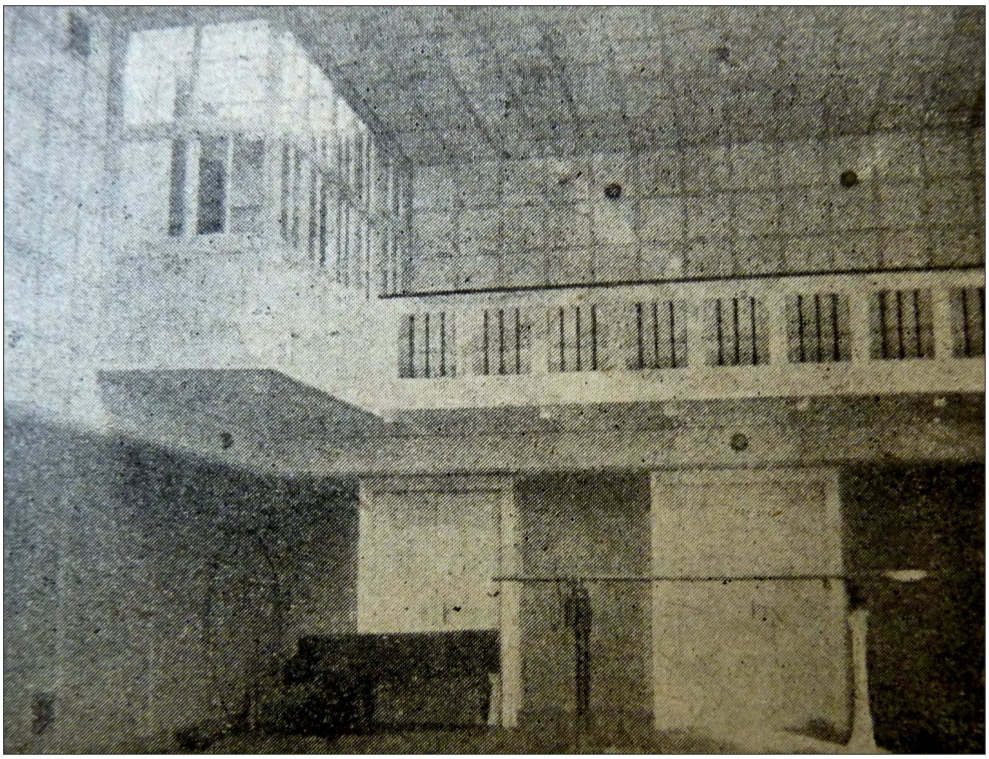

Příloha 254: Vilém Srovnal přednáší na kurzu pro vedoucí žactva v Kroměříži v roce 1932.[235]

[234] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVI., 1931, č. 2, s. 23.
[235] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVII., 1932, č. 9–10, s. 152.

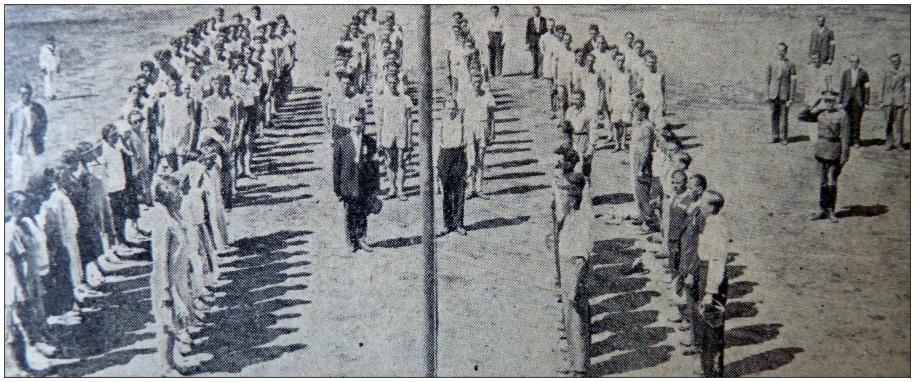

Příloha 255: Účastnice rytmicko-gymnastického kurzu ve Šlapanicích v roce 1932 společně s Františkem Leinerem.[236]

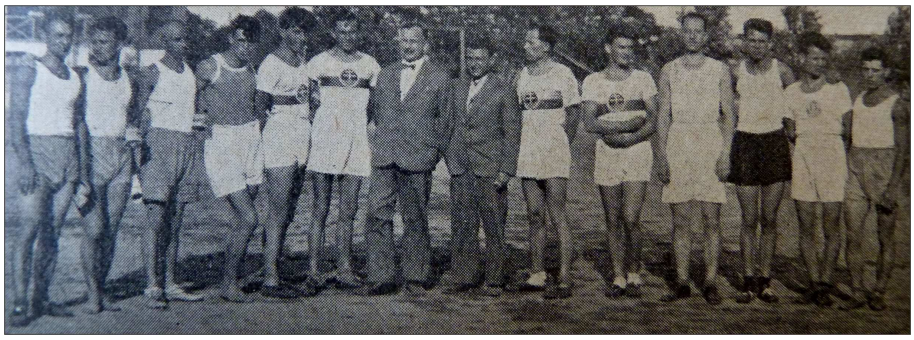

Příloha 256: Detail tělocvičny orelské jednoty Velké Brno I. s galerií a klubovnou.[237]

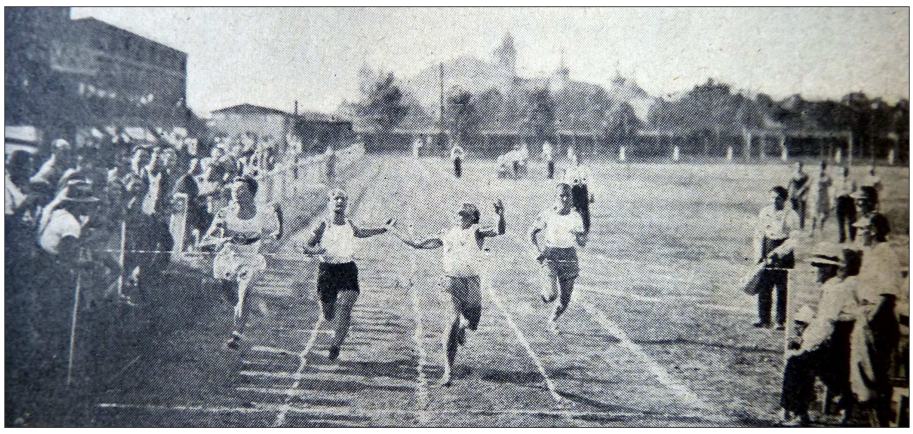
[236] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVII., 1932, č. 8, s. 132.
[237] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIII., 1928, č. 20, s. 319.

Příloha 257: Nástup závodníků k atletickému mistrovství Čsl. Orla v Olomouci v roce 1930.[238]

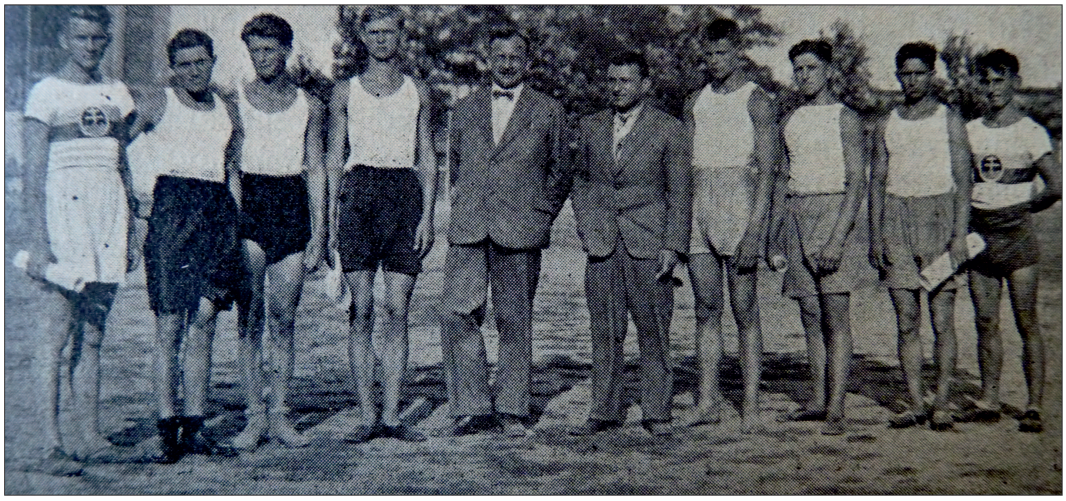

Příloha 258: Vítězové pětiboje a individuálních závodů na atletickém mistrovství Čsl. Orla v Olomouci v roce 1930 společně s Františkem Leinerem (náměstek starosty Čsl. Orla) a Jaroslavem Michálkem (předseda sboru rozhodčích).[239]

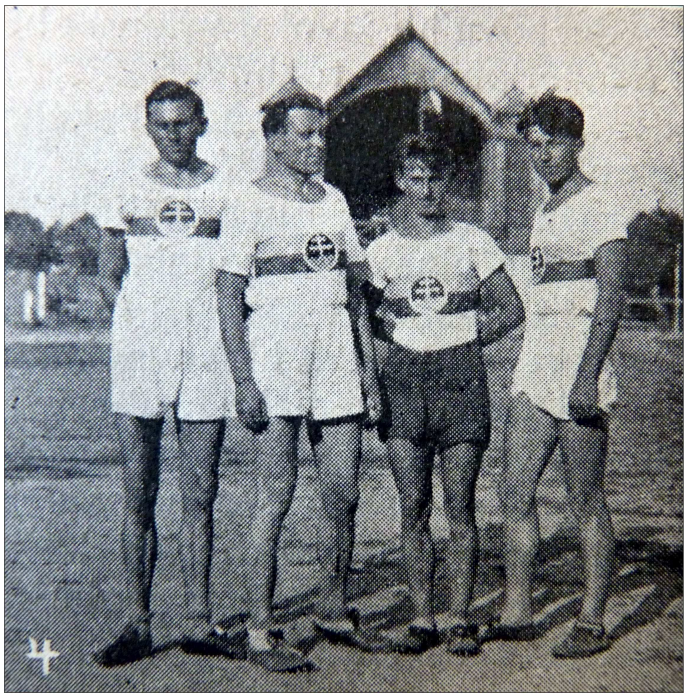

Příloha 259: Finále běhu na 100 metrů na atletickém mistrovství Čsl. Orla v Olomouci v roce 1930.[240]

[238] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XV., 1930, č. 14, s. 213.
[239] Tamtéž.
[240] Tamtéž, s. 214.

Příloha 260: Vítězové dorosteneckých závodů na atletickém mistrovství Čsl. Orla v Olomouci v roce 1930.[241]

Příloha 261: Členové slovenské štafety na atletickém mistrovství Čsl. Orla v Olomouci v roce 1930.[242]

[241] Tamtéž.

[242] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XV., 1930, č. 20, s. 317.

Pořadí	Soutěžící	Župa	Jednota
Týmový pětiboj			
I.	Vojtěch Jílek	Sušilova	Bystrc
II.	Pavel Michenka	Šilingrova	Hodonín
III.	Viktor Maar	Moyzesova	Borová
Týmový pětiboj začátečníků			
I.	Jan Kristek	Sušilova	Bosonohy
II.	Alfons Keprda	Sušilova	Královo Pole
III.	František Malík	Sušilova	Jundrov
Týmový trojboj dorostenců			
I.	Karel Šupa	Sušilova	Brno I
II.	Ján Rajnic	Moyzesova	Trnava
III.	Zdeněk Svoboda	Sušilova	Bosonohy

Příloha 262: Přehled nejúspěšnějších orelských atletů v soutěži týmů na III. mistrovství Čsl. Orla v lehké atletice, které se konalo v roce 1930.[243]

Disciplína	Výkon	Vítěz	Župa	Jednota
100 metrů	12,1 s	Miloslav Suchomel	Šrámkova	Olomouc
400 metrů	56 s	Josef Mikšík	Moyzesova	Borová
800 metrů	2:12,5 min.	Josef Mikšík	Moyzesova	Borová
1 500 metrů	4:47,7	Štefan Maar	Moyzesova	Borová
3 000 metrů	10:49,3 min.	Karel Dědáček	Sušilova	Bosonohy
Skok vysoký	175 cm	Vojtěch Jílek	Sušilova	Bystrc
Skok daleký	589 cm	Josef Mikšík	Moyzesova	Borová
Skok o tyči	319 cm	Pavel Michenka	Šilingrova	Hodonín
Trojskok	12,07 m	Viktor Maar	Moyzesova	Borová
Hod diskem	36,46 m	Ondrej Nemeček	Moyzesova	Borová
Hod oštěpem	39,43 m	Josef Stodůlka	Sušilova	Bystrc
Vrh koulí	12,8 m	Ondrej Nemeček	Moyzesova	Borová

Příloha 263: Přehled vítězů III. mistrovství Čsl. Orla v lehké atletice, které se konalo v roce 1930.[244]

[243] V pětiboji startovalo 12 atletů, v pětiboji začátečníků 31 atletů a v trojboji dorostenců 40 atletů.
Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, VIII., 1930, č. 3, s. 46–47.
[244] V této kategorii soutěžilo 55 atletů.
Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, VIII., 1930, č. 3, s. 46–47.

Disciplína	Vítěz	Župa	Jednota
60 metrů	František Nižanský	Moyzesova	Borová
200 metrů	František Nižanský	Moyzesova	Borová
1 000 metrů	Josef Kalman	Šrámkova	Předmostí
Skok vysoký	Arnošt Koukal	Sušilova	Brno I
Skok daleký	Zdeněk Svoboda	Sušilova	Bosonohy
Vrh koulí	Jan Antoš	Sušilova	Střelice
Hod oštěpem	Valentin Pospíšil	Šrámkova	Předmostí

Příloha 264: Přehled dorosteneckých vítězů III. mistrovství Čsl. Orla v lehké atletice, které se konalo v roce 1930.[245]

Disciplína	Umístění	Závodník	Jednota	Výkon
18 km muži	I.	Bohumil Lukeš	Nové Město na Moravě	1:13:25 hod.
18 km muži	II.	V. Rypl	Šlapanice	–
18 km muži	III.	V. Čivrný	Křížlice	–
9 km dorost	I.	Bohumil Kosour	Nové Město na Moravě	43:53 min.
9 km dorost	II.	K. Nosek	Studenec	–
9 km dorost	IIII.	K. Fišera	Křížlice	–
2 km ženy	I.	A. Hendrychová	Štěpanice	13:10 min.
2 km ženy	II.	M. Fišerová	Křížlice	–
2 km ženy	III.	F. Martinová	Jilemnice	–
2 km žáci (starší 10 let)	I.	J. Kubát	Šlapanice	14:50 min.
2 km žáci (mladší 10 let)	I.	Kupka	–	15:30 min.
Skok na lyžích muži	I.	Jaroslav Kubát	Šlapanice	26 m
Skok na lyžích muži	II.	J. Jirán	Studenec	–
Skok na lyžích muži	III.	Alois Hanuš	Štěpanice	–
Skok na lyžích dorost	I.	Josef Hanuš	Štěpanice	–
Skok na lyžích dorost	II.	Bohumil Kosour	Nové Město na Moravě	–
Skok na lyžích dorost	III.	F. Nosek	Studenec	–

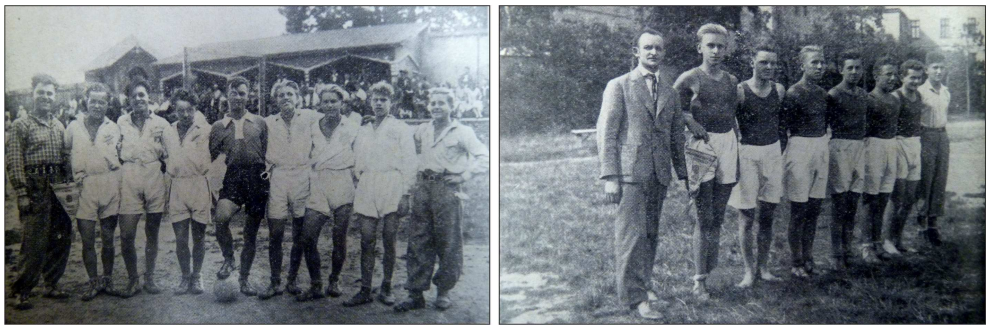
Příloha 265: Přehled nejlepších orelských lyžařů, kteří bojovali na II. mistrovství Čsl. Orla v lyžování v roce 1931.[246]

[245] V této kategorii soutěžilo 48 atletů.
Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, VIII., 1930, č. 3, s. 46–47.

[246] Některé výkony bohužel pramen neuváděl.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVI., 1931, č. 2, s. 22–23.

Disciplína	Vítězka	Župa	Jednota
Pětiboj	Anna Havelková	Kosmákova	Velké Meziříčí
Čtyřboj	Leopoldina Pecková	Kosmákova	Tuřany
60 m	Formánková	Sušilova	Brno I
Skok daleký	Marta Seidlová	Pospíšilova	Praha VII
Vrh koulí (4 kg)	Leopoldina Pecková	Kosmákova	Tuřany
Vrh koulí (2 kg)	Marie Jelínková	Sušilova	Brno III
Hod míčem s poutkem (2 kg)	Marie Jelínková	Sušilova	Brno III
Hod míčem bez poutka (1 kg)	Hofmanová	Pospíšilova	Praha II

Příloha 266: Přehled nejúspěšnějších orelských atletek roku 1931.[247]

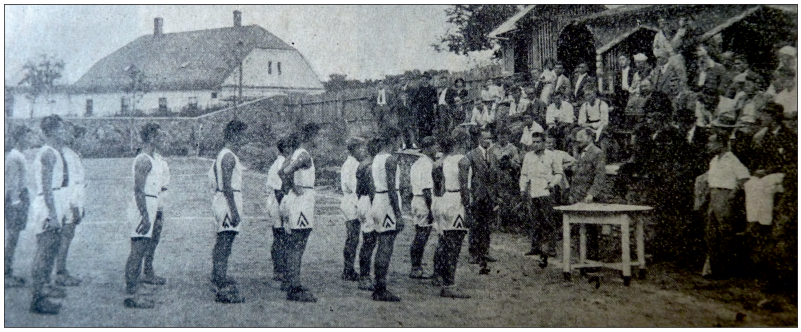

Příloha 267: Dorostenečtí házenkáři z Krhové a dorostenečtí volejbalisté Vyškova – dorostenečtí mistři Čsl. Orla pro rok 1931.[248]

Příloha 268: Volejbalisté Bílovic nad Svitavou – mistr Čsl. Orla pro rok 1931.[249]

[247] Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, IX., 1931, č. 12, s. 191–193.
[248] Almanach sportu a tělesné výchovy na rok 1932, roč. 1932, s. 105–106.
[249] Tamtéž, s. 106.

Příloha 269: Předávání cen vítězům na mistrovství Čsl. Orla ve hrách, které se konalo ve dnech 8. a 9. srpna 1931 ve Vyškově.[250]

Příloha 270: Vítězové orelského ústředního závodu v běhu na 18 kilometrů, který proběhl v Krkonoších v roce 1932.[251]

Příloha 271: Vítězky orelského ústředního závodu v běhu na 5 kilometrů, který proběhl v Krkonoších v roce 1932.[252]

[250] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVI., 1931, č. 9, s. 121.
[251] Zleva: Bohumil Lukeš, František Zajíček, Alois Hanuš.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVII., 1932, č. 4, s. 62.
[252] Zleva: A. Hendrychová, Božena Blažková, Anna Hanušová.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVII., 1932, č. 4, s. 62.

Příloha 272: František Zajíček v roce 1932.[253]

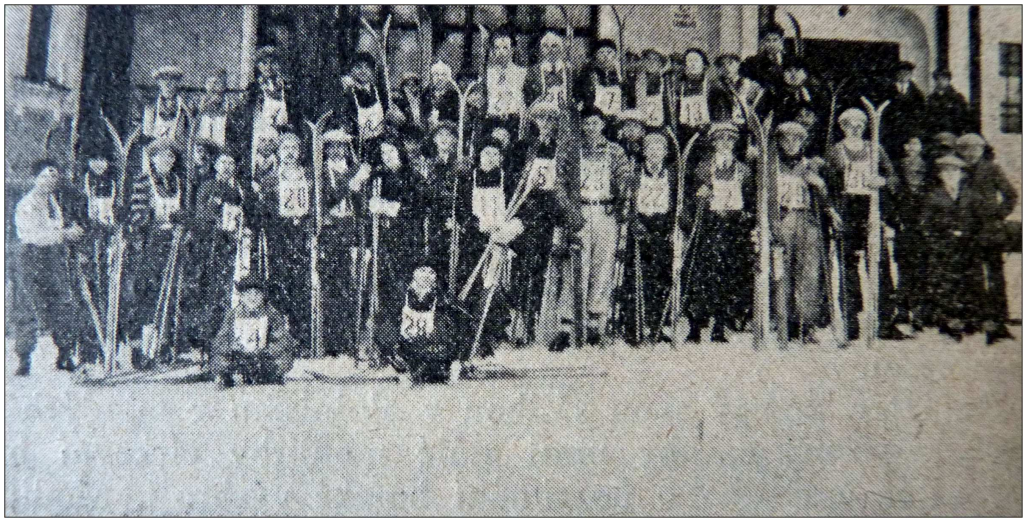

Příloha 273: Božena Blažková před startem závodu na 5 kilometrů v Krkonoších v roce 1932.[254]

[253] Tamtéž.
[254] Tamtéž, s. 63.

Příloha 274: Bohumil Kosour v závodě dorostenců na 8 kilometrů v Krkonoších v roce 1932.[255]

Disciplína	Pořadí	Závodník	Župa	Jednota
18 km mužů	I.	František Zajíček	Metodějova	Nové Město na Moravě
	II.	Bohumil Lukeš	Metodějova	Nové Město na Moravě
5 km žen	I.	Anna Hanušová	Brynychova	Štěpanice
	II.	A. Hendrychová	Brynychova	Štěpanice
8 km dorostenců	I.	Bohumil Kosour	Metodějova	Nové Město na Moravě
	II.	Rudolf Netušil	Brynychova	Liberec
2 km starších žáků (nad 10 let)	I.	Václav Petrák	Brynychova	Dolní Štěpanice
2 km mladších žáků	I.	Ladislav Petráš	Neuvedeno	Neuvedeno

Příloha 275: Nahoře jsou účastníci lyžařských závodů jednot Čsl. Orla ve Frenštátě pod Radhoštěm v roce 1932. Dole je přehled nejúspěšnějších lyžařů těchto závodů.[256]

[255] Tamtéž.

[256] Tamtéž, s. 61–67.

Příloha 276: Účastníci lyžařských závodů pořádaných jednotou ve Frenštátě pod Radhoštěm v roce 1933.[257]

Příloha 277: Fotografie z finále mistrovství Čsl. Orla v házené pro rok 1932 (Albrechtičky – Vršovice), na které je zachycena vítězná branka.[258]

Příloha 278: Nejlepší orelské volejbalové družstvo roku 1932 – olomoučtí bohoslovci.[259]

[257] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVIII., 1933, č. 5, s. 55.
[258] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVII., 1932, č. 9–10, s. 157.
[259] Tamtéž, s. 159.

Příloha 279: Fotografie z mezižupního utkání Praha – Plzeň (62:36) v lehké atletice v roce 1932.[260]

Disciplína	Vítěz	Jednota	Výkon
Pětiboj	Pavel Michenka	Hodonín	2 293,36 bodu
Pětiboj tříčlenných družstev	Metodějova župa	–	6 014,34 bodu
100 m	Slanička	Čebín	12,1 s
200 m	Slanička	Čebín	25 s
400 m	K. Kostelka	Uherský Brod	38 s
800 m	M. Cenek	Křenovice	2:14,1 min.
1 500 m	H. Kunc	Čebín	4:33 min.
3 000 m	H. Kunc	Čebín	9:48 min.
200 m překážek	Berger	Břeclav	30,7 s
4× 100 m	Velehradská župa	–	Čas neuveden
Švédská štafeta	Metodějova župa	–	2:18,1 min.
Skok daleký	Z. Svoboda	Bosonohy	578 cm
Skok vysoký	L. Cenek	Křenovice	160 cm
Skok o tyči	Pavel Michenka	Hodonín	3,42 m
Trojskok	Jiří Malášek	Čebín	11,37 m
Vrh koulí	R. Slavotínek	Vřesovice	11,16 m
Hod diskem	Ladislav Kristek	Bosonohy	33,94 m
Hod oštěpem	Josef Stodůlka	Bystrc	45,68 m

Příloha 280: Přehled mistrů Čsl. Orla v lehké atletice roku 1932.[261]

[260] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVII., 1932, č. 11, s. 176.

[261] Pavel Michenka dosáhl v pětiboji následujících výkonů: Dálka – 580 cm, koule – 10,14 m, výška – 150 cm, disk – 28,43 m, 200 m – 26,2 s. Výkony vítězů v soutěži tříčlenných družstev bohužel pramen neuvedl.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVII., 1932, č. 9–10, s. 156–157.
Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, X., 1932, č. 9, s. 130–132.

Příloha 281: Putovní stříbrný věnec Jana Šrámka.[262]

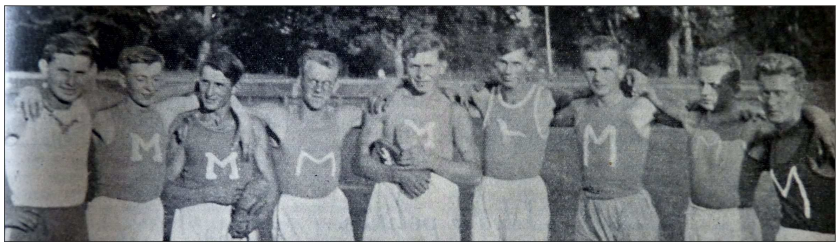

Příloha 282: Vojtěch Jílek v roce 1931.[263]

[262] Orelský věstník: List středočeské orelské župy Pospíšilovy, VIII., 1938, č. 1, s. 1.
[263] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVI., 1931, č. 2, s. 28.

Příloha 283: Vojtěch Jílek na závodech Sušilovy župy v roce 1932 při skoku vysokém.[264]

Příloha 284: Lehkoatletické družstvo Metodějovy řupy, které zvítězilo na ústředním mistrovství v roce 1932.[265]

Příloha 285: František Leiner předává mistrovské vlajky družstvům, která dobyla vítězství na ústředních orelských lehkoatletických závodech v Brně v roce 1932.[266]

[264] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVII., 1932, č. 11, s. 176.
[265] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVII., 1932, č. 9–10, s. 149.
[266] Tamtéž, s. 156.

Příloha 286: František Zajíček.[267]

Příloha 287: Fotografie z přeboru Čsl. Orla v Brně v roce 1933.
Na hrazdě cvičí František Dofek.[268]

[267] Ski klub Velké Meziříčí. (b.r.). František Zajíček. Dostupné 29. prosinec 2018, z https://www.skivm.cz/ski-areal/historie/791-frantisek-zajicek-1.

[268] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVIII., 1933, č. 10, s. 115.

Disciplína	Pořadí	Závodník	Jednota	Počet bodů
Desetiboj	I.	František Hromádka	Husovice	176,5
	II.	Ladislav Obdržálek	Husovice	164,5
	III.	Rostislav Slavotínek	Velké Meziříčí	153
	IV.	Jan Driml	Střelice	141,5
	V.	František Kuchař	Šlapanice	134,5
Kůň na šíř	I.	František Hromádka	Husovice	–
	II.	Rostislav Slavotínek	Velké Meziříčí	
Bradla	I.	Josef Tuček	Husovice	–
	II.	František Hromádka	Husovice	
Kruhy	I.	Josef Tuček	Husovice	–
	II.	František Hromádka	Husovice	
Hrazda	I.	František Dofek	Vranovice	–

Příloha 288: Přehled nejúspěšnějších orelských nářaďovců roku 1933.[269]

Příloha 289: Nástup orelských družstev na mistrovství v hrách v Olomouci v roce 1933.[270]

[269] František Hromádka a Ladislav Obdržálek ovšem závodili mimo soutěž, protože se před mistrovstvím neprokázali platnou orelskou legitimací.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVIII., 1933, č. 10, s. 116.

[270] Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XI., 1933, č. 7, s. 99.

Příloha 290: Fotografie z orelského mistrovství ve hrách v Olomouci v roce 1933. Přívozský brankář chytá střelu Krhové.[271]

Pořadí	Župa	Počet bodů
I.	Šrámkova	42
II.	Kosmákova	34
III.	Sedlákova	29
IV.	Sušilova	21
V.	Kadlčákova	12
VI.	Bauerova	8
VII.	Urbanova	4
VIII.	Klapilova	2

Příloha 291: Pořadí žup v boji o Šrámkův putovní stříbrný věnec ke dni 16. července 1933.[272]

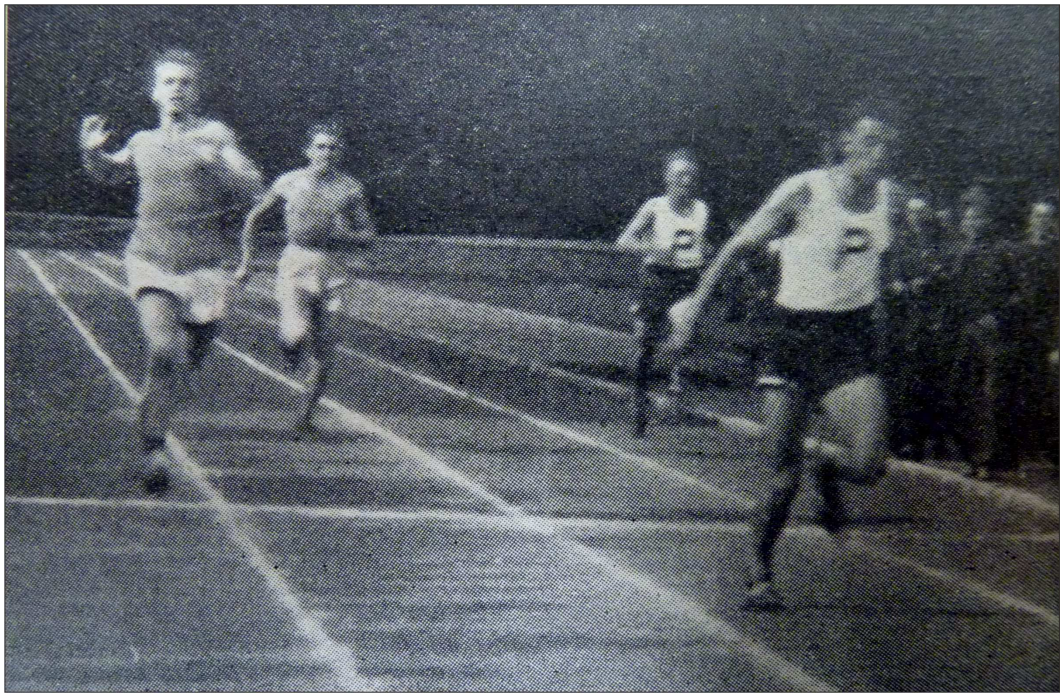
Disciplína	Vítězka	Župa	Výkon
Skok daleký	Marta Seidlová	Pospíšilova župa	422 cm
Hod míčem	Marta Seidlová	Pospíšilova župa	27,1 m
Skok vysoký	Berta Ondrášková	Sušilova župa	125 cm
100 m	Štěpánka Kozová	Sušilova župa	14,6 s
4× 50 m	Družstvo Sušilovy župy	Sušilova župa	31,2 s
Vrh koulí	Marie Jelínková	Sušilova župa	868 cm
Hod diskem	Helena Opatrná	Urbanova župa	23,36 m
Hod oštěpem	Marie Frömlová	Sedlákova župa	21,11 m

Příloha 292: Přehled individuálních mistryň Čsl. Orla v lehké atletice roku 1933.[273]

[271] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVIII., 1933, č. 14, s. 165.
[272] Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XI., 1933, č. 7, s. 98–100.
[273] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVIII., 1933, č. 16, s. 189.

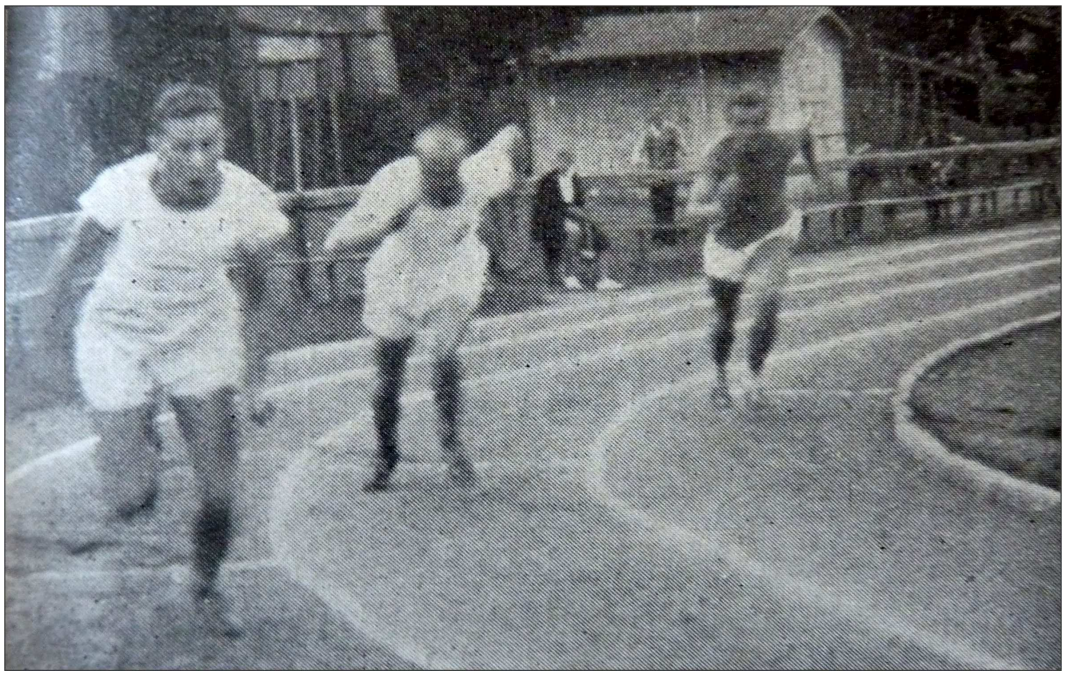
Příloha 293: Nástup družstev na orelské mistrovství v hrách roku 1933, které probíhalo v Olomouci.[274]

Příloha 294: Lehkoatletické mistrovství Čsl. Orla pro rok 1933 – Běh na 100 metrů.[275]

[274] Nová tělesná výchova: list pro tělesnou výchovu, tělocvik, sport, hry, skauting a pro vědecké studium těchto oborů, VII., 1934, s. 90.

[275] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVIII., 1933, č. 17–18, s. 210.

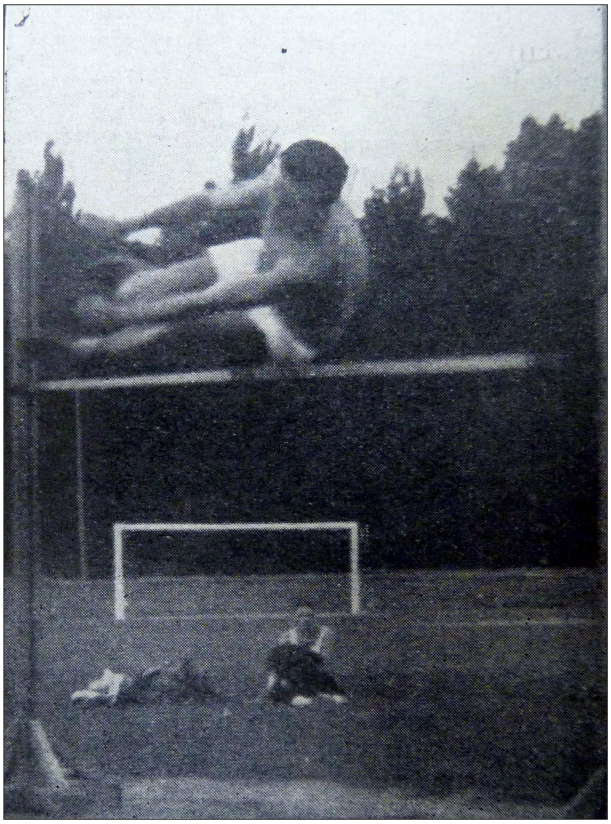

Příloha 295: Fotografie z orelského mistrovství v lehké atletice v roce 1933 (běh na 200 metrů).[276]

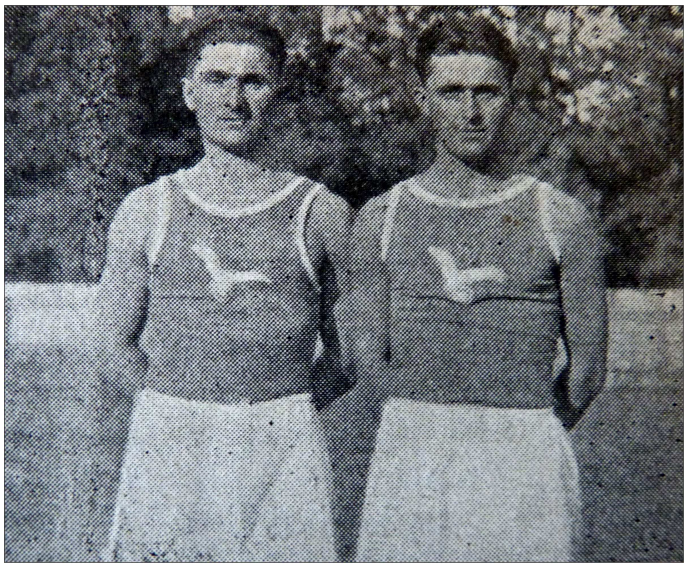

Příloha 296: Lehkoatletické mistrovství Čsl. Orla pro rok 1933 – Členové vítězné štafety Pospíšilovy župy.[277]

[276] Archiv Orla, Nezařazeno, Fotografie a obrázky.
[277] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVIII., 1933, č. 17–18, s. 209.

Příloha 297: Lehkoatletické mistrovství Čsl. Orla pro rok 1933 – Štěpán Hrstka při skoku vysokém.[278]

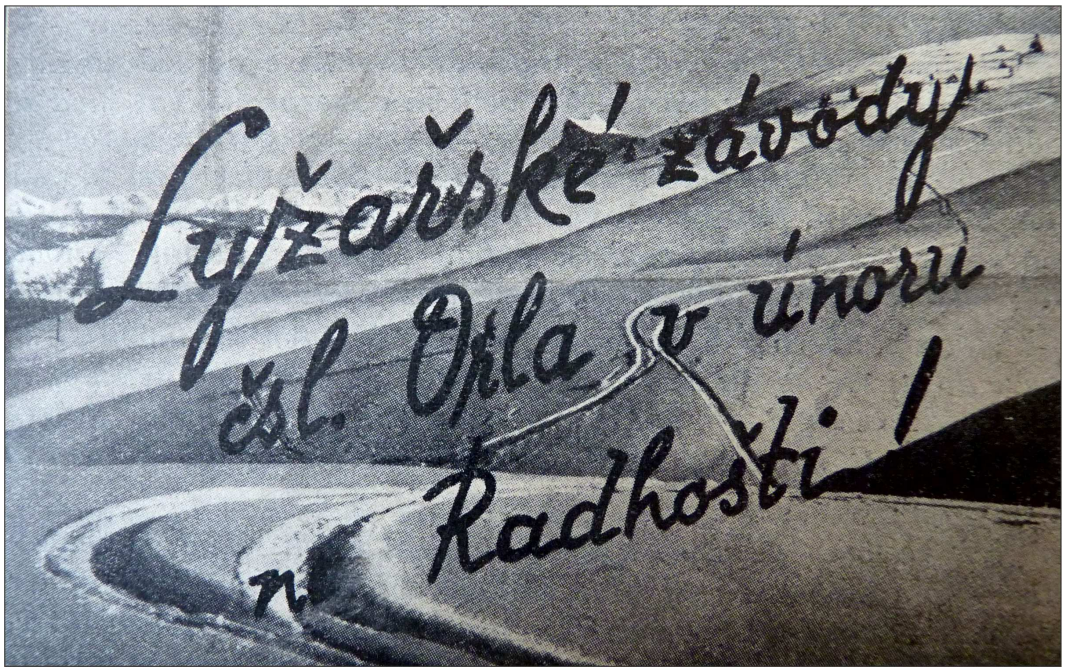

Příloha 298: Bratři František a Pavel Michenkové – úspěšní orelští atleti (pravděpodobně 1933).[279]

[278] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVIII., 1933, č. 17–18, s. 210.
[279] Archiv Orla, Nezařazeno, Fotografie a obrázky.

Disciplína	Vítěz	Župa	Výkon
100 m	František Kubíček	Pospíšilova župa	11,4 s
200 m	Štěpán Hrstka	Šilingrova župa	24,4 s
400 m	František Kubíček	Pospíšilova župa	53,2 s
800 m	František Kubíček	Pospíšilova župa	2:11,5 min.
1 500 m	Bohumil Kosour	Metodějova župa	4:32,2 min.
3 000 m	Bohumil Kosour	Metodějova župa	9:43,6 min.
4× 100 m	Družstvo Pospíšilovy župy	Pospíšilova župa	48,2 s
200 m překážek	Jiří Malášek	Metodějova župa	30,4 s
Skok daleký	Štěpán Hrstka	Šilingrova župa	626 cm
Skok vysoký	Arnošt Koukal	Sušilova župa	158 cm
Skok o tyči	Pavel Michenka	Šilingrova župa	342,5 cm
Trojskok	Štěpán Hrstka	Šilingrova župa	12,725 m
Hod diskem	Štěpán Hrstka	Šilingrova župa	35,16 m
Hod oštěpem	Josef Stodůlka	Sušilova župa	47,71 m
Vrh koulí	Jan Antoš	Sušilova župa	12,3 m

Příloha 299: Přehled individuálních mistrů Čsl. Orla v lehké atletice roku 1933.[280]

Příloha 300: Upoutávka na lyžařské mistrovství Čsl. Orla, které se konalo ve dnech 10. a 11. února 1934 na Radhošti.[281]

[280] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVIII., 1933, č. 16, s. 189.
[281] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 2, s. 13.

Příloha 301: Upravování skokanského můstku při lyžařském mistrovství Čsl. Orla, které se konalo ve dnech 10. a 11. února 1934 na Radhošti.[282]

Příloha 302: Bohumil Kosour stojí před kanceláří lyžařských závodů při lyžařském mistrovství Čsl. Orla, které se konalo ve dnech 10. a 11. února 1934 na Radhošti.[283]

[282] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 3, s. 30.
[283] Tamtéž, s. 31.

Příloha 303: Božena Blažková – vítězka závodu žen na lyžařském mistrovství Čsl. Orla, které se konalo ve dnech 10. a 11. února 1934 na Radhošti.[284]

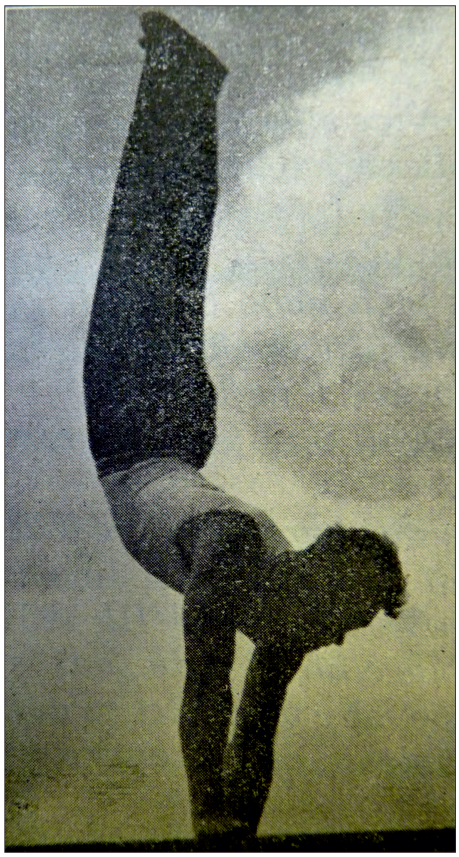
Příloha 304: Fotografie z lyžařského mistrovství Čsl. Orla, které se konalo ve dnech 10. a 11. února 1934 na Radhošti.[285]

[284] Tamtéž, s. 32.

[285] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 4–5, s. 55.

Disciplína	Pořadí	Soutěžící	Jednota
18 km mužů	I.	Bohumil Kosour	Nové Město na Moravě
	II.	Josef Marek	Nové Město na Moravě
	III.	Bohumil Lukeš	Nové Město na Moravě
	IV.	Vladimír Zajíček	Nové Město na Moravě
10 km mužů	I.	Stanislav Sládeček	Frenštát pod Radhoštěm
10 km tříčlenných hlídek	I.	Nové Město na Moravě	Nové Město na Moravě
	II.	Kopřivnice	Kopřivnice
5 km dorostenců	I.	Štěpán Bayer	Rožnov pod Radhoštěm
6 km žen	I.	Božena Blažková	Královo Pole
Skok na lyžích	I.	Bohumil Kosour	Nové Město na Moravě
	II.	Vladimír Zajíček	Nové Město na Moravě
	III.	Emil Sedláček	Frenštát pod Radhoštěm

Příloha 305: Přehled nejlepších orelských lyžařů roku 1934.[286]

Příloha 306: Josef Tuček na bradlech v roce 1933.[287]

[286] Vítězná hlídka běžela ve složení Bohumil Kosour, Vladimír Zajíček a Josef Marek. Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 3, s. 30–32.

[287] Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XI., 1933, č. 6, s. 82.

Nářadí	Pořadí	Soutěžící	Župa
Hrazda	I.	Jan Bébar	Sedlákova
Bradla	I.	Josef Tuček	Sedlákova
	II.	František Hromádka	Sedlákova
Kruhy	I.	František Kuchař	Sedlákova
Kůň na šíř	I.	Josef Tuček	Sedlákova

Příloha 307: Přehled nejlepších orelstých nářaďových gymnastů roku 1934 (individuální disciplíny).[288]

Disciplína	Vítězka	Župa	Výkon
Vrh koulí (ženy)	Marta Seidlová	Pospíšilova župa	11,35 m
Vrh koulí (dorostenky)	Ludmila Böhmová	Šrámkova župa	10,31 m
Hod míčem s poutkem (ženy)	M. Kuchařová	Sedlákova župa	23,6 m
Hod míčem s poutkem (dorostenky)	V. Pernesová	Sedlákova župa	26,8 m
Skok daleký (ženy)	H. Švandová	Sedlákova župa	388 cm
Skok daleký (dorostenky)	Marie Pinkasová	Pospíšilova župa	440 cm
60 m (ženy)	Marta Handlarová	Sušilova župa	9 s
4× 50 m (dorostenky)	Tým Pospíšilovy župy	Pospíšilova župa	31,3 s

Příloha 308: Přehled vítězek jednotlivých disciplín čtyřboje kategorie žen a dorostenek na V. ústředním lehkoatletickém mistrovství Čsl. Orla v roce 1934.[289]

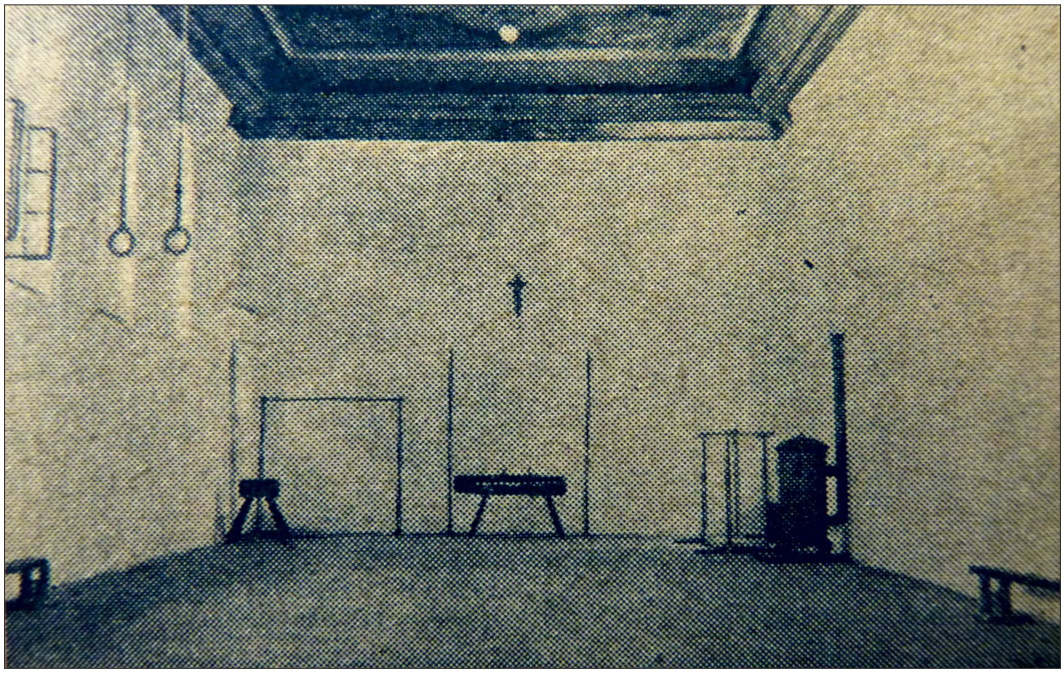
Pořadí	Župa	Jednota	Počet bodů
Členky			
I.	Sedlákova	Husovice a Šlapanice	296,5
II.	Pospíšilova	Neuvedeno	290
III.	Sedlákova	Tuřany	270
IV.	Sušilova	Neuvedeno	265,5
V.	Klapilova	Neuvedeno	245,5
VI.	Kosmákova	Neuvedeno	233
VII.	Šrámkova	Neuvedeno	203,5
Dorostenky			
I.	Pospíšilova	Neuvedeno	233
II.	Šrámkova	Přerov a Lipník	231,5
III.	Sedlákova	Tuřany	221
IV.	Sedlákova	Šlapanice	195,5
V.	Klapilova	Neuvedeno	177,5

Příloha 309: Celkové pořadí žup na lehkoatletickém mistrovství orelských žen a dorostenek roku 1934.[290]

[288] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 11, s. 128–129.
[289] Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XII., 1934, č. 9, s. 131–135.
[290] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 15, s. 172–173.

Disciplína	Vítězný čas	Vítěz	Župa
50 m prsa	43,8 s	Josef Weniger	Pospíšilova
100 m prsa	1:40,4 min.	Josef Weniger	Pospíšilova
50 m volný způsob	35 s	Josef Čech	Metodějova
100 m volný způsob	1:20,0 min.	Josef Čech	Metodějova
100 m znak	1:50,9 min.	Krčma	Sedlákova
400 m volný způsob	7:17,9 min.	František Putna	Sušilova
3× 30 m polohová štafeta	Neuvedeno	Sušilova župa	Sušilova

Příloha 310: Přehled vítězů orelského mistrovství v plavání roku 1934.[291]

Příloha 311: Vnitřek orlovny ve Valaském Meziříčí (pravděpodobně polovina 30. let).[292]

[291] Sušilova župa závodila v polohové štafetě ve složení František Malík, Dostál, František Putna. Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XII., 1934, č. 9, s. 130–131.
[292] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XX., 1935, č. 14–15, s. 175.

Disciplína	Vítězný výkon	Vítěz	Župa
100 m	11,4 s	František Kubíček	Pospíšilova
200 m	23,9 s	František Kubíček	Pospíšilova
400 m	52,7	František Kubíček	Pospíšilova
800 m	2:11,9 min.	Karásek	Pospíšilova
1 500 m	4:31 min.	Bohumil Kosour	Metodějova
3 000 m	9:46,3 min.	Bohumil Kosour	Metodějova
4× 100 m	48 s	Tým Pospíšilovy župy	Pospíšilova
200 m překážek	27,3 s	Štěpán Hrstka	Sušilova
Oštěp	46,15 m	Štěpán Hrstka	Sušilova
Disk	39,61 m	Klatovský	Cyrilometodějská
Koule	12,08 m	Jan Antoš	Sušilova
Skok daleký	6,38 m	Štěpán Hrstka	Sušilova
Skok vysoký	165 cm	Štefan Faga	Hlinkova
Skok o tyči	3,25 m	Pavel Michenka	Šilingrova
Trojskok	13,43 m	Štěpán Hrstka	Sušilova

Příloha 312: Přehled vítězů VI. mistrovství Čsl. Orla v lehké atletice pro rok 1934.[293]

Pořadí župy	Název župy	Počet získaných bodů
I.	Pospíšilova župa	44 bodů
II.	Sušilova župa	40 bodů
III.	Cyrilometodějská župa	32 bodů
IV.	Metodějova župa	18 bodů
V.	Brynychova župa	12 bodů
VI.	Hlinkova župa	9 bodů
VII.	Kozinova župa	6 bodů
VIII.	Šilingrova župa	5 bodů
IX.	Sedlákova župa	4 body
X.–XI.	Šrámkova župa	2 body
X.–XI.	Krekova župa	2 body

Příloha 313: Pořadí žup na VI. lehkoatletickém mistrovství mužů Čsl. Orla v roce 1934.[294]

[293] V následujících disciplínách byly vytvořeny nové orelské rekordy: 200 metrů, 400 metrů, 1 500 metrů (Čas Bohumila Kosoura v běhu na 1 500 metrů ovšem až tak výborný nebyl. Atleti Čsl. Orla již několikrát předvedli výkony o cca 10 s lepší. Těch ale nedosáhli na orelských závodech, a tak nebyly jako orelské rekordy uznány.), 4× 100 metrů, 200 metrů překážek, trojskok a disk (V této sezoně Klatovský dokonce hodil na „neorelských“ závodech i dále – 43 m. Tentokrát mu drobné zranění zabránilo výkon zopakovat.). V hladkém běhu na 100 metrů byl navíc orelský rekord vyrovnán.
Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XII., 1934, č. 9, s. 137–139.

[294] Tamtéž.

Pořadí župy	Název župy	Počet získaných bodů
I.	Sušilova župa	76 bodů
II.	Metodějova župa	74 bodů
III.	Sedlákova župa	72 bodů
IV.	Pospíšilova župa	64 bodů
V.	Šrámkova župa	40 bodů
VI.	Kadlčákova župa	38 bodů
VII.	Cyrilometodějská župa	23 bodů
VIII.	Bauerova župa	13 bodů
IX.	Brynychova župa	12 bodů
X.	Hlinkova župa	9 bodů
XI.	Krekova župa	8 bodů
XII.	Kozinova župa	6 bodů
XIII.	Šilingrova župa	5 bodů
XIV.	Velehradská župa	1 bod

Příloha 314: Konečné pořadí žup v boji o Šrámkův putovní stříbrný věnec roku 1934.[295]

Příloha 315: Vlevo je fotografie zachycující lyžařský ruch před závodní kanceláří na Pustevnách v únoru 1935. Vpravo jsou závodníci Hlinkovy župy.[296]

[295] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 18, s. 213–214.
[296] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XX., 1935, č. 4, s. 39–40.

Příloha 316: Vítězná hlídka orelských ústředních lyžařských závodů na Radhošti v roce 1935.[297]

Příloha 317: Vladimír Zajíček během závodu na 18 kilometrů, který se běžel na orelských ústředních lyžařských závodech na Radhošti v roce 1935.[298]

[297] Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XIII., 1935, č. 3, s. 36.
[298] Tamtéž, s. 39.

Disciplína	Pořadí	Soutěžící	Jednota (Župa)
18 km mužů	I.	Vladimír Zajíček	Nové Město na Moravě
	II.	Alfred Scherber	Ružomberok
10 km mužů	I.	Bohumil Pustějovský	Lichnov
	II.	Ján Jurišič	Ružomberok
9 km tříčlenných hlídek	I.	Metodějova župa	Metodějova župa
	II.	Frenštát pod Radhoštěm	Frenštát pod Radhoštěm
6 km dorostenců	I.	Antonín Janošec	Ostravice
Sjezd	I.	Metod Kaliár	Ružomberok
	II.	Vladimír Zajíček	Nové Město na Moravě
	III.	František Šlahounek	Frenštát pod Radhoštěm
	IV.	Ludvík Marek	Nové Město na Moravě
Skok na lyžích	I.	Vladimír Zajíček	Nové Město na Moravě
	II.	Alfred Scherber	Ružomberok

Příloha 318: Přehled lyžařů, kteří se umístili na předních příčkách V. orelského mistrovství roku 1935.[299]

Soutěž tříčlenných družstev		
Pořadí	Tým	Počet bodů
I.	Pospíšilova župa I	345,5
II.	Urbanova župa	343,5
III.	Pospíšilova župa II	Neuvedeno
IV.	Sušilova župa I	Neuvedeno
V.	Rakouská župa	Neuvedeno

Soutěž jednotlivců			
Pořadí	Soutěžící	Župa	Počet bodů
I.	Josef Stloukal	Sušilova	118,5
II.–III.	Štefan Faga	Hlinkova	117
II.–III.	Josef Musil	Urbanova	117
IV.	Vincenc Vaněk	Urbanova	Neuvedeno
V.	Jiří Polák	Pospíšilova	Neuvedeno

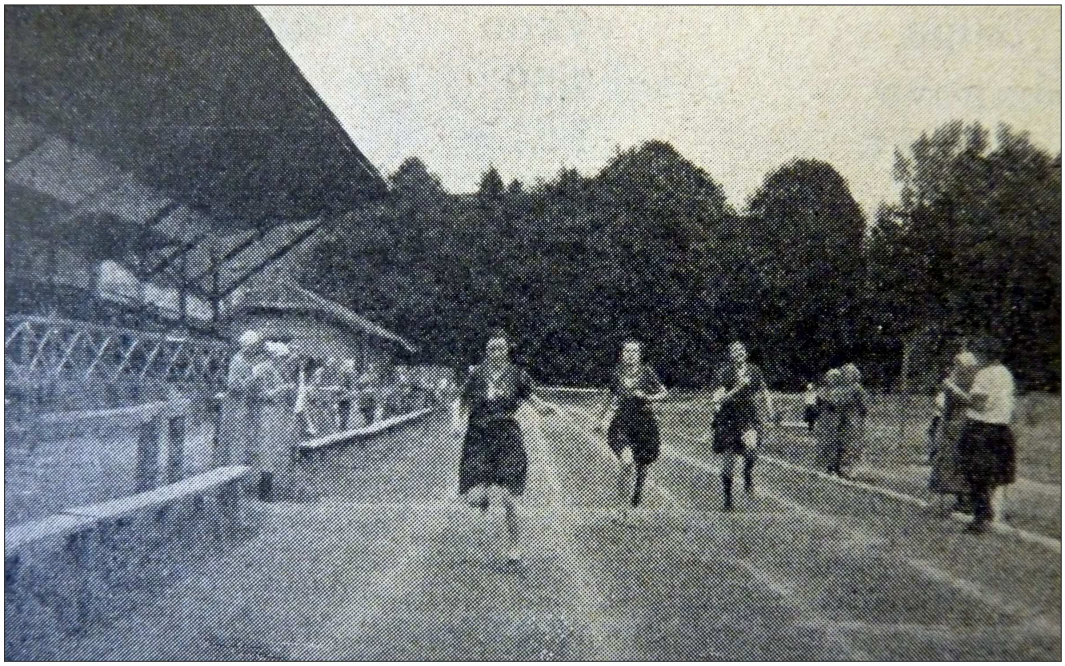
Příloha 319: Přehled nejúspěšnějších týmů a jednotlivců sdruženého gymnastického závodu orelských mužů roku 1935.[300]

[299] Bohumil Pustějovský závodil v běhu na 10 km mimo soutěž, a to z toho důvodu, že se dostavil pozdě k losování pořadí. Metodějova župa soutěžila v závodě tříčlenných hlídek ve složení Vladimír Zajíček, Karel Košík a Josef Marek. Frenštát pod Radhoštěm soutěžil v závodě tříčlenných hlídek ve složení Stanislav Sládeček, Emil Sládeček a František Kuběna. Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XX., 1935, č. 4, s. 39–42.

[300] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XX., 1935, č. 12, s. 141–142.

Pořadí	Župa	Počet bodů
I.	Hlinkova	22
II.	Metodějova	21
III.	Urbanova	17
IV.	Pospíšilova	16
V.	Sušilova	10
VI.	Kadlčákova	6
VII.	Rakouská	5
VIII.–IX.	Stojanova	1
VIII.–IX.	Bauerova	1

Příloha 320: Průběžné pořadí žup v boji o Šrámkův putovní věnec a Polákův putovní pohár k 16. červnu 1935.[301]

Příloha 321: Fotografie z ústředních lehkoatletických závodů orlic v roce 1935 – Finále běhu na 100 metrů, ve kterém vede Marta Handlarová.[302]

[301] Tamtéž.

[302] Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XIII., 1935, č. 8, s. 124.

Disciplína	Vítězka	Župa	Výkon
Dorostenky			
Hod míčkem s poutkem (2 kg)	V. Pernesová	Sedlákova župa	27,64 m
Vrh koulí (2 kg)	V. Pernesová	Sedlákova župa	10,38 m
60 m	B. Niklová	Pospíšilova župa	8,8 s
Skok daleký	Marie Pinkasová	Pospíšilova župa	413 cm
Ženy			
60 m	Marta Handlarová	Sušilova župa	8,8 s
100 m	Marta Handlarová	Sušilova župa	14,6 s
80 m překážek	Marta Handlarová	Sušilova župa	18,8 s
Vrh koulí (4 kg)	M. Loučková	Urabanova župa	7,59 m
Hod míčkem s poutkem (2 kg)	M. Prokopová	Pospíšilova župa	28,74 m
Hod oštěpem	Štěpánka Plicková	Pospíšilova župa	20,72 m
Hod diskem	M. Strnadová	Pospíšilova župa	22,72 m
Skok daleký	R. Plšková	Sedlákova župa	430 cm

Příloha 322: Vítězky jednotlivých individuálních disciplín kategorií žen a dorostenek na V. ústředních lehkoatletických závodech Čsl. Orla v roce 1935.[303]

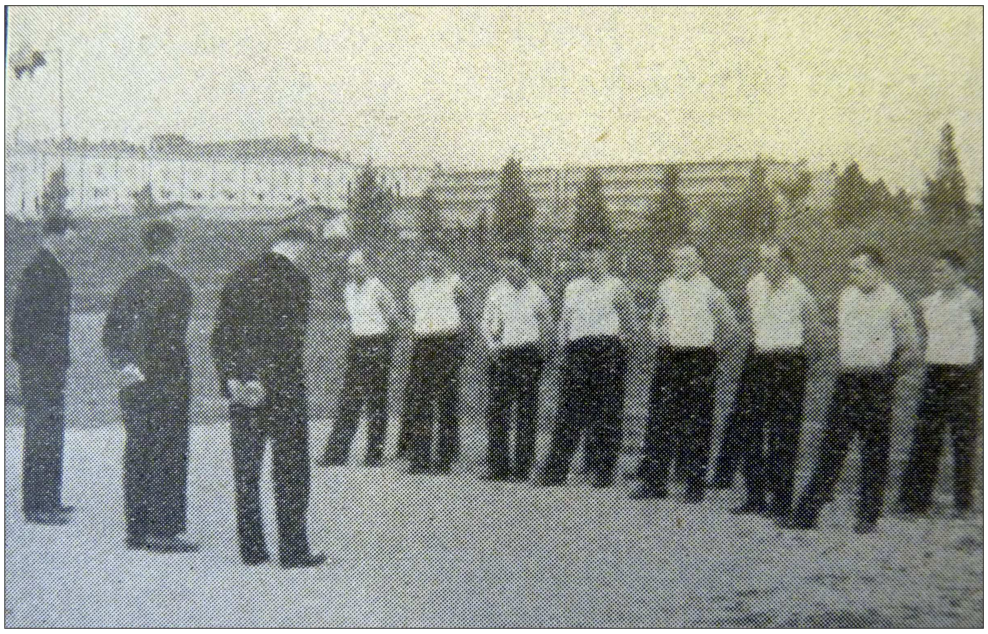
Příloha 323: Fotografie z ústředních závodů orlic v České Třebové v roce 1936.[304]

[303] Tamtéž, s. 119–125.

[304] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXI., 1936, č. 18, s. 212.

Příloha 324: Josef Struhár – československý rekordman v disciplíně hod diskem obouruč.[305]

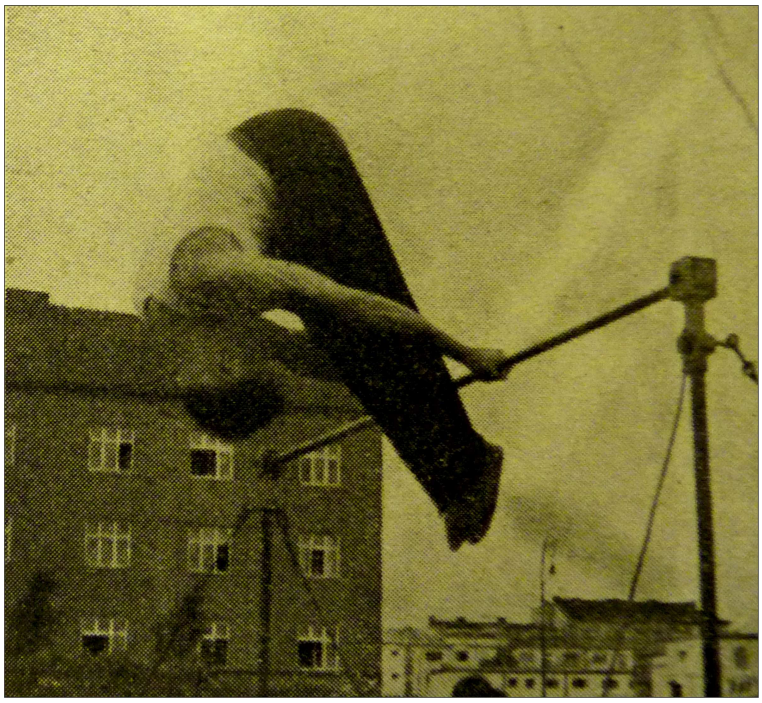

Příloha 325: Zahájení přeboru Čsl. Orla v roce 1936 Rostislavem Slavotínkem (vlevo), Františkem Novotným (uprostřed) a Jiřím Maláškem (vpravo).[306]

[305] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXI., 1936, č. 22–24, s. 273.
[306] Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XIV., 1936, č. 6, s. 94.

Příloha 326: Fotografie ze závodů o přebor orelské organizace v roce 1936. Na bradlech cvičí Jan Bébar.[307]

Příloha 327: Fotografie ze závodů o přebor orelské organizace v roce 1936. Na hrazdě cvičí František Kuchař.[308]

[307] Tamtéž, s. 95.
[308] Tamtéž.

Příloha 328: Fotografie ze závodů o přebor orelské organizace v roce 1936. Na kruzích cvičí František Dofek.[309]

Pořadí	Závodník	Župa	Jednota	Počet bodů
I.	František Hromádka	Sedlákova	Husovice	165,25
II.	František Kuchař	Sedlákova	Šlapanice	160,25
III.	Josef Stloukal	Sušilova	Řečkovice	156,25
IV.	Ladislav Obdržálek	Sedlákova	Husovice	152
V.	Václav Svoboda	Pospíšilova	Praha VI	144
VI.	Jan Bébar	Sedlákova	Židenice	142,25
VII.	Procházka	Pospíšilova	Vinohrady	139,75
VIII.	Kortán	Pospíšilova	Vršovice	138
IX.	František Dofek	Sedlákova	Vranovice	130
X.	Jan Driml	Sušilova	Střelice	128,5

Příloha 329: Nejlepších osm vícebojařů z gymnastického a lehkoatletického přeboru Čsl. Orla roku 1936.[310]

[309] Tamtéž, s. 96.
[310] Tamtéž, s. 97.

Disciplína	Vítězný výkon	Soutěžící	Župa	Jednota
100 m	11,8 s	Štěpán Hrstka	Sušilova	Královo Pole
200 m	24,1 s	František Kubíček	Pospíšilova	Kolín
400 m	55,0 s	František Kubíček	Pospíšilova	Kolín
800 m	2:08,9 min.	Jan Haluza	Sedlákova	Újezd
1 500 m	4:21,5 min.	Dvořák	Pospíšilova	Břevnov
3 000 m	10:19,4 min.	Jan Haluza	Sedlákova	Újezd
200 m překážek	28,6 s	Štěpán Hrstka	Sušilova	Královo Pole
4× 100 m	47 s	Tým Sušilovy župy	Sušilova	–
Skok vysoký	170 cm	Rudolf Vičar	Pospíšilova	Libeň
Skok daleký	641 cm	Štěpán Hrstka	Sušilova	Královo Pole
Skok o tyči	352 cm	Pavel Michenka	Sušilova	Komárov
Trojskok	13,06 m	Štěpán Hrstka	Sušilova	Královo Pole
Vrh koulí	13,29 m	Štěpán Hrstka	Sušilova	Královo Pole
Hod diskem	35,70 m	Štěpán Hrstka	Sušilova	Královo Pole
Hod oštěpem	50,5 m	Štěpán Hrstka	Sušilova	Královo Pole

Příloha 330: Přehled orelských mistrů v lehké atletice pro rok 1936.[311]

Disciplína	Pořadí	Soutěžící	Župa	Výkon
Pětiboj	I.	Rudolf Vičar	Pospíšilova	2 678,81 bodu
	II.	Jan Němec	Sušilova	2590,185 bodu
	III.	František Hendrych	Brynychova	2 436,145 bodu
Jednotlivé disciplíny				
200 m	I.	František Malík	Sušilova	25,9 s
Skok daleký	I.	Jan Němec	Sušilova	612 cm
Hod diskem	I.	Rudolf Vičar	Pospíšilova	34,25 m
Hod oštěpem	I.	František Hendrych	Brynychova	46,5 m
1 500 m	I.	František Hendrych	Brynychova	4:50,3 min.

Příloha 331: Přehled nejúspěšnějších soutěžících z orelských závodů v klasickém lehkoatletickém pětiboji roku 1936.[312]

[311] Sušilova župa soutěžila v běhu na 4× 100 m ve složení Karel Doupovec, Pavel Michenka, Jan Němec a Štěpán Hrstka.
Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XIV., 1936, č. 9, s. 152–154.

[312] Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XIV., 1936, č. 10–11, s. 189–190.

Disciplína	Pořadí	Soutěžící	Župa	Jednota
18 km mužů	I.	Josef Kosour	Metodějova	Nové Město na Moravě
	II.	František Fousek	Metodějova	Nové Město na Moravě
	III.	František Marek	Metodějova	Nové Město na Moravě
10 km mužů	I.	Petr Peňáz	Metodějova	Nové Město na Moravě
	II.	Bedřich Vynikal	Kadlčákova	Frenštát pod Radhoštěm
	III.	Antonín Janošec ml.	Kadlčákova	Ostravice
	IV.	Antonín Janošec st.	Kadlčákova	Ostravice
10 km tříčlenných hlídek	I.	Metodějova župa	Metodějova	Nové Město na Moravě
	II.	Metodějova župa	Metodějova	Nové Město na Moravě
	III.	Kadlčákova župa	Kadlčákova	Frenštát pod Radhoštěm
6 km dorostenců	I.	Petr Peňáz	Metodějova	Nové Město na Moravě
	II.	Jar. Zbavitel	Kadlčákova	Frenštát pod Radhoštěm
	III.	Ladislav Pochop	Metodějova	Nové Město na Moravě
Sjezd	I.	František Peňáz	Metodějova	Nové Město na Moravě
	II.	František Fousek	Metodějova	Nové Město na Moravě
	III.	Josef Kosour	Metodějova	Nové Město na Moravě
Skok na lyžích	I.	Josef Kosour	Metodějova	Nové Město na Moravě
	II.	František Marek	Metodějova	Nové Město na Moravě
	III.	František Peňáz	Metodějova	Nové Město na Moravě
Sdružený závod	I.	Josef Kosour	Metodějova	Nové Město na Moravě
	II.	František Marek	Metodějova	Nové Město na Moravě
	III.	Emil Sládeček	Kadlčákova	Frenštát pod Radhoštěm

Příloha 332: Přehled nejúspěšnějších soutěžících z VI. ústředních orelských závodů v lyžování roku 1936.[313]

Disciplína	Vítěz	Župa	Výkon
50 m prsa	Melich	Pospíšilova	44,3 s
50 m volný způsob	Josef Růžička	Pospíšilova	44,3 s
90 m prsa	Melich	Pospíšilova	1:31,8 min.
90 m volný způsob	Josef Růžička	Pospíšilova	1:15,8 min.
90 m znak	Sommer	Pospíšilova	1:34,3 min.
400 m volný způsob	Putna	Sušilova	7:25,5 min.
Polohová štafeta 3× 30 m	Tým Pospíšilovy župy	Pospíšilova	1:12 min.

Příloha 333: Přehled vítězů plaveckého mistrovství Čsl. Orla z roku 1937.[314]

[313] Petr Peňáz byl nakonec v soutěži mužů v běhu na 10 km na protest Kadlčákovy župy diskvalifikován, a to z důvodu, že byl pouze dorostencem, který v době konání závodů nedosáhl 18 let. Vítězný tým Metodějovy župy soutěžil v závodě hlídek ve složení Josef Kosour, František Fousek a František Marek. Druhý tým Metodějovy župy soutěžil v závodě hlídek ve složení František Peňáz, Jar. Ondráček a Karel Košík. Kadlčákova župa soutěžila v závodě hlídek ve složení Miroslav, Stanislav a Emil Sedláčkovi.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXII., 1937, č. 3–4, s. 36–38.

[314] Pospíšilova župa plavala polohovou štafetu ve složení Sommer, Melich a Josef Růžička.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXII., 1937, č. 12–13, s. 138.

Pořadí	Župa	Počet bodů
I.	Metodějova župa	75 bodů
II.	Pospíšilova župa	42 bodů
III.	Urbanova župa	31 bodů
IV.	Kadlčákova župa	27 bodů
V.	Velehradská župa	17 bodů
VI.	Sedlákova župa	14 bodů
VII.	Sušilova župa	8 bodů
VIII.	Kosmákova župa	6 bodů
IX.	Krekova župa	3 body

Příloha 334: Pořadí žup v boji o Šrámkův putovní stříbrný věnec ke dni 18. července 1937.[315]

Disciplína	Vítězka	Župa	Výkon
Ženy			
80 m	Marta Handlarová	Sušilova	11,9 s
Skok daleký	vítězka Vondrušková	Sušilova	433 cm
Hod míčem s poutkem	Čamrová	Jirsíkova	29,08 m
Vrh koulí	Čamrová	Jirsíkova	8,76 m
Hod diskem	Čamrová	Jirsíkova	25,35 m
Dorostenky			
60 m	Jelínková	Pospíšilova	9,1 s
Skok daleký	Jelínková	Pospíšilova	4 m
Hod míčem s poutkem	Sommerová	Sušilova	24,46 m

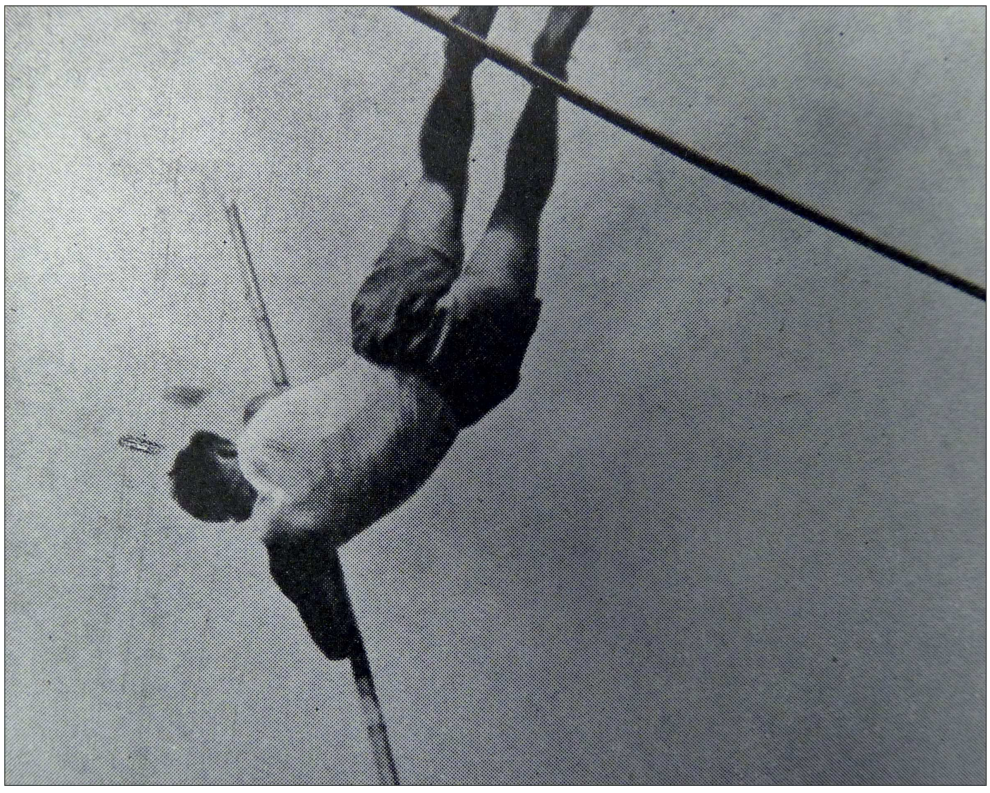
Příloha 335: Vítězky VIII. ústředních lehkoatletických závodů Čsl. Orla v kategoriích žen a dorostenek pro rok 1937.[316]

[315] Tamtéž.

[316] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXII., 1937, č. 14, s. 165–166.

Disciplína	Vítěz	Župa	Výkon
100 m	Václav Hůlka	Pospíšilova	11,5 s
200 m	Karel Doupovec	Sušilova	24,8 s
400 m	Jan Haluza	Sedlákova	53,8 s
800 m	Jan Haluza	Sedlákova	2:05,4 min.
1 500 m	Jan Haluza	Sedlákova	4:21 min.
3 000 m	Bohumil Kosour	Metodějova	9:45,1 min.
4× 100 m	Tým Sušilovy župy	Sušilova	48,8 s
200 m překážek	K. Coufal	Pospíšilova	28,8 s
Hod diskem	Červinka	Šrámkova	31,74 m
Hod oštěpem	F. Hernych	Brynychova	45,97 m
Vrh koulí	Pavlas	Velehradská	11,39 m
Skok daleký	J. Koukal	Sušilova	597 cm
Skok vysoký	Rudolf Vičar	Pospíšilova	172,5 cm
Trojskok	Veřmiřovský	Kadlčákova	12,7 m
Skok o tyči	Hodovský	Sedlákova	340,5 cm

Příloha 336: Vítězové VIII. ústředních lehkoatletických závodů Čsl. Orla v kategorii mužů pro rok 1937.[317]

Příloha 337: Pavel Michenka skáče o tyči 3,7 metru (1936).[318]

[317] Sušilova župa běžela štafetový závod ve složení Jan Němec, J. Koukal, Peca, Karel Doupovec. Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXII., 1937, č. 14, s. 165–166.

[318] Almanach sportu a tělesné výchovy na rok 1937, roč. 1937, s. 78.

Pořadí	Župa	Počet bodů
I.	Sedlákova župa	80
II.	Sušilova župa	75
III.	Jirsíkova župa	27
IV.	Bauerova župa	20
V.	Pospíšilova župa	19
VI.	Brynychova župa	12
VII.	Urbanova župa	8
VIII.	Kadlčákova župa	1

Příloha 338: Konečné pořadí žup v boji o Šrámkův putovní stříbrný věnec v roce 1937.[319]

Pořadí	Župa	Počet bodů
I.	Pospíšilova župa	113
II.	Metodějova župa	83
III.	Kadlčákova župa	52
IV.	Sušilova župa	40
V.	Sedlákova župa	34
VI.	Velehradská župa	33
VII.	Urbanova župa	31
VIII.	Šrámkova župa	27
IX.	Brynychova župa	26
X.	Klapilova župa	11
XI.	Kosmákova župa	9
XII.	Krekova župa	3
XIII.	Šilingrova	1

Příloha 339: Konečné pořadí žup v boji o putovní stříbrný věnec Ludmily Kratochvílové v roce 1937.[320]

[319] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXII., 1937, č. 17–18, s. 206–207.
[320] Tamtéž, s. 203.

Příloha 340: Vít Fousek v roce 1954.[321]

Příloha 341: Fotografie z orelských dnů v Košicích roku 1930.[322]

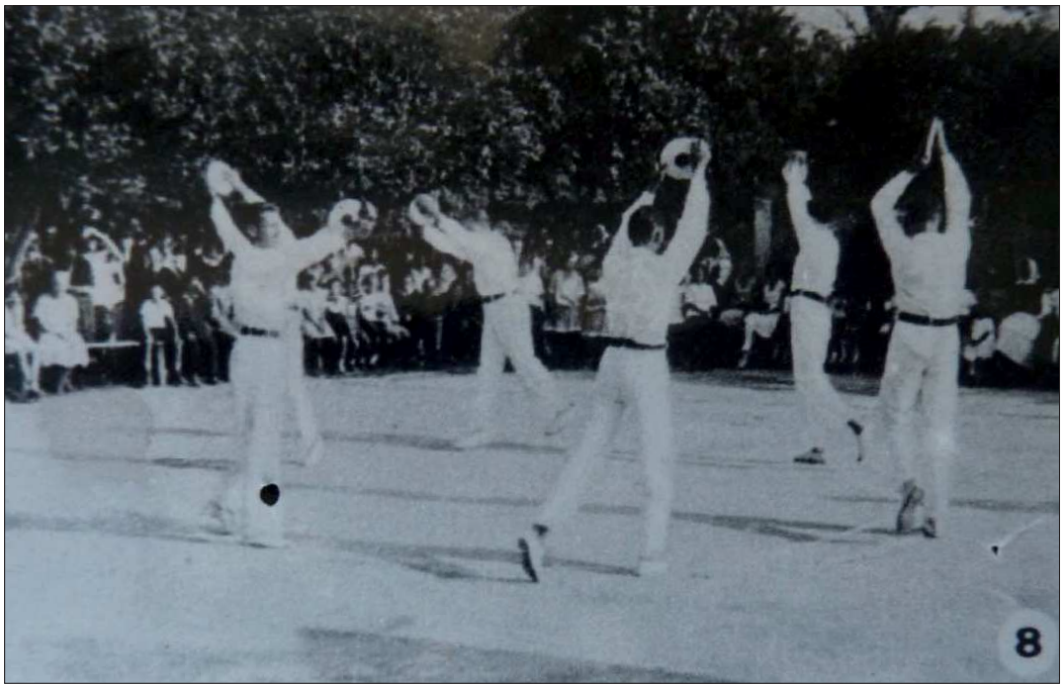

Příloha 342: Fotografie ze sletu Klapilovy župy v roce 1930.
Na hrazdě cvičí Karel Fryč.[323]

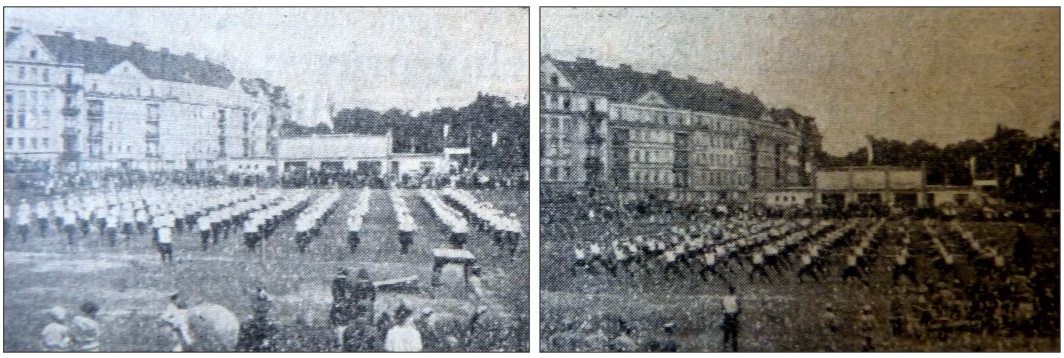
[321] LIDOVKY.cz. (b.r.). Vít Fousek - odsouzený olympionik. Dostupné 12. červen 2018, z https://www.lidovky.cz/domov/vit-fousek-odsouzeny-olympionik.A071105_110325_ln_bezpravi_hrn.

[322] Grexa, J. (1971). *Orol na Slovensku v r. 1919 – 1938* (Rigorózní práce, Univerzita Komenského v Bratislave, Bratislava, Československo), nestránkovaná část.

[323] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XV., 1930, č. 20, s. 317.

Příloha 343: Cvičení s diskem na orelských slavnostech v Trenčíně roku 1931.[324]

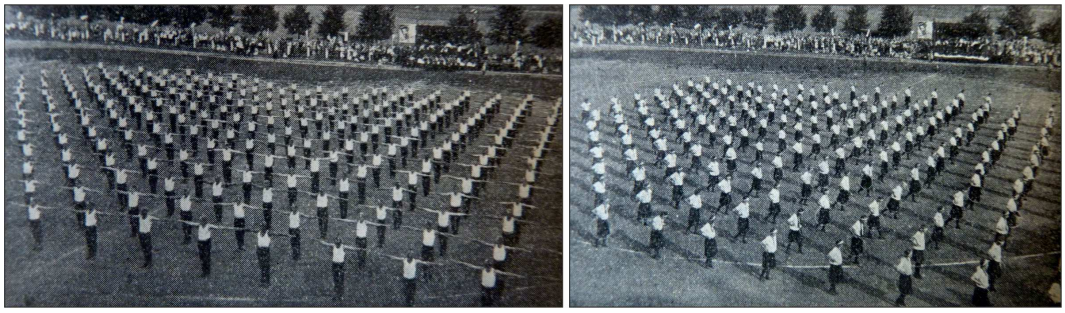

Příloha 344: Prostná orlic a orlů na orelském dni v Brně, dne 21. června 1931.[325]

[324] Grexa, J. (1971). *Orol na Slovensku v r. 1919 – 1938* (Rigorózní práce, Univerzita Komenského v Bratislave, Bratislava, Československo), nestránkovaná část.
[325] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVI., 1931, č. 7, s. 96.

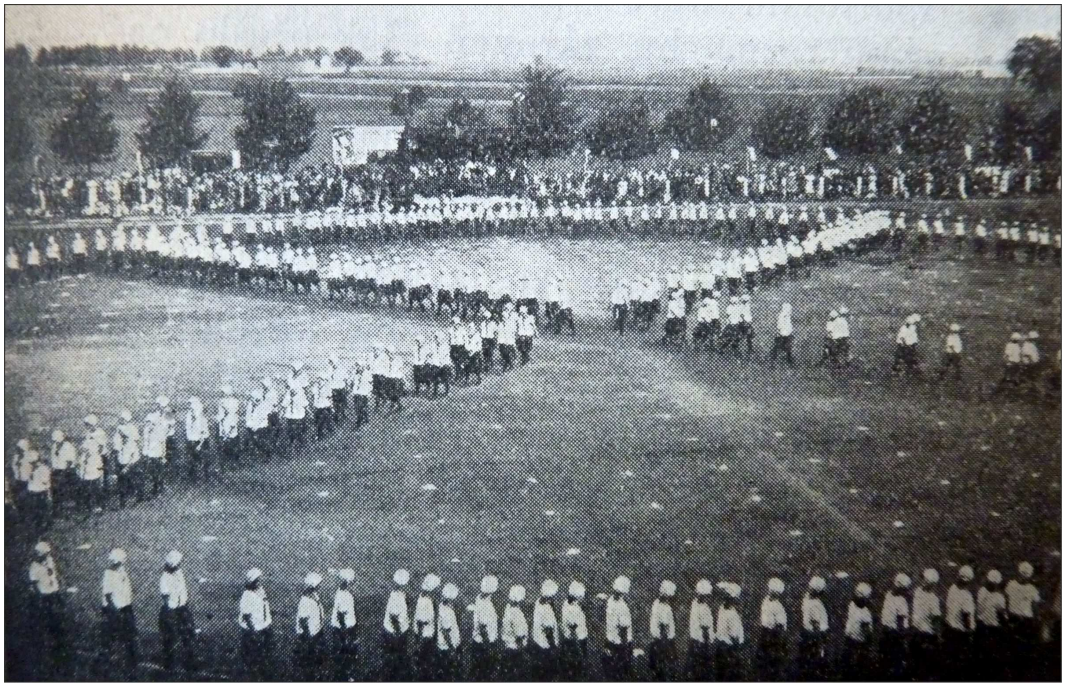
Příloha 345: Návrh plakátu župního sletu Orla v Hradci Králové, který se zde uskutečnil 14. srpna 1932.[326]

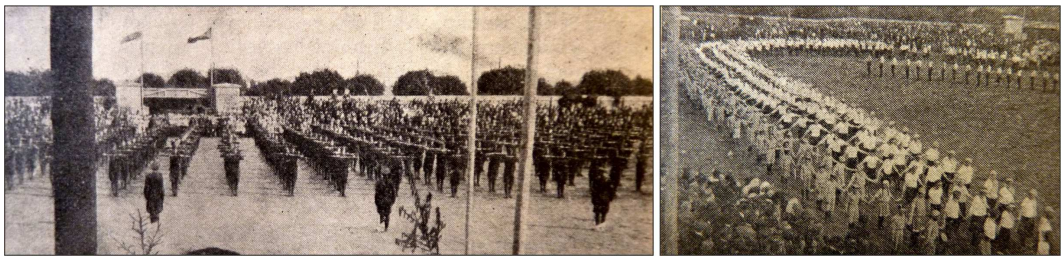
Příloha 346: Fotografie ze sletu Brynychovy župy, který byl uspořádán v roce 1932. Vlevo je prostná mužů, vpravo prostná žen.[327]

[326] *Památník Brynychovy župy Československého Orla v Hradci Králové: 1906–1907, 1931–1932.* (1933). Hradec Králové: Čsl. Orel, s. 48.

[327] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVII., 1932, č. 9–10, s. 159.

Příloha 347: Nástup žen na sletu Brynychovy župy v Hradci Králové dne 14. srpna 1932.[328]

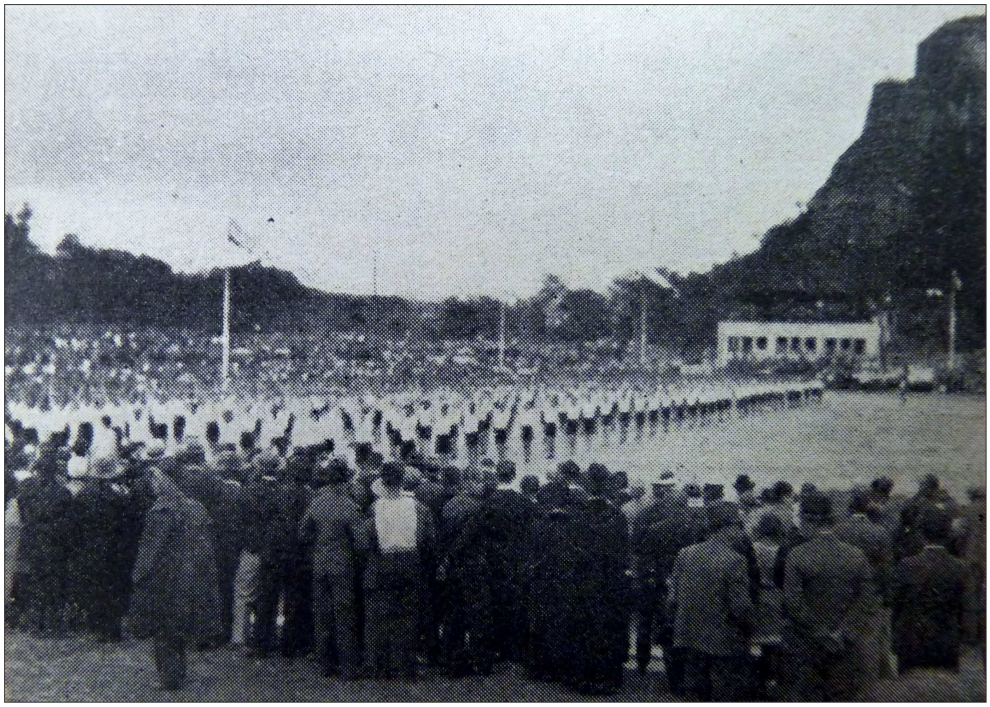

Příloha 348: Fotografie z župního sletu v Opavě, který v roce 1936 proběhl na novém Šrámkově stadionu. Vlevo je cvičení asi 600 vojáků s puškami, vpravo je nástup veškerých cvičících ke společné modlitbě.[329]

[328] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVII., 1932, č. 11, s. 180.
[329] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXI., 1936, č. 11, s. 124–125.

Příloha 349: Vojtěch Jílek během hodu diskem na závodech ve Vídni v roce 1932.[330]

Příloha 350: Vystoupení orelských dorostenců na Pribinových slavnostech v Nitře (1933).[331]

[330] Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, X., 1932, č. 6, s. 95.
[331] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVIII., 1933, č. 17–18, s. 199.

Příloha 351: Pavel Michenka – orelský rekordman ve skoku o tyči v roce 1932.[332]

Příloha 352: Jan Kristek během 200 metrů překážek v roce 1932.[333]

[332] Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, X., 1932, č. 9, s. 131.
[333] Tamtéž.

Příloha 353: Delegace Čsl. Orla v Antverpách s Félixem van de Kerchovem (vlevo) v roce 1930.[334]

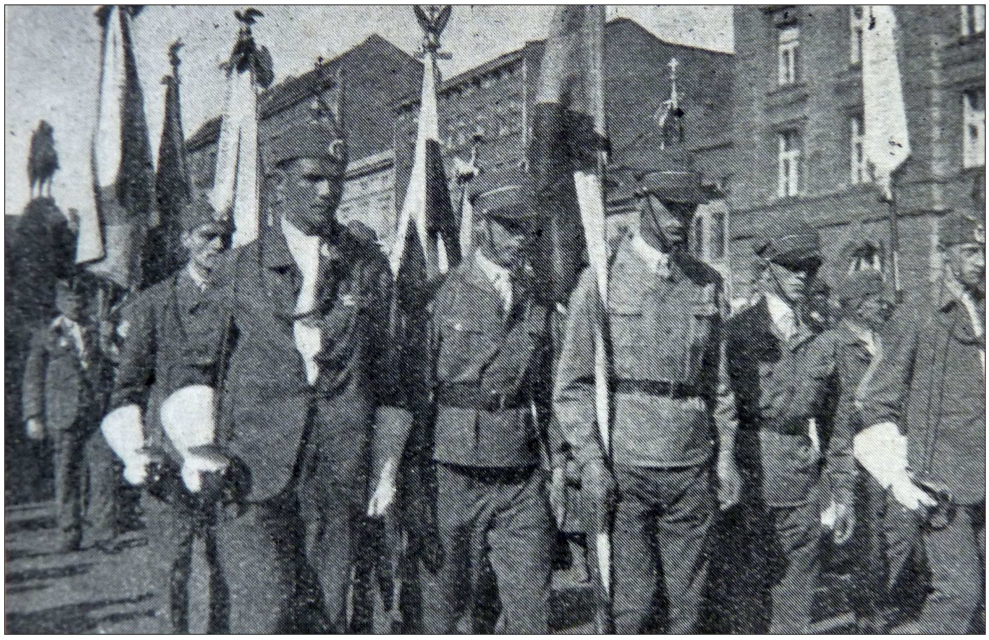
Rok	Místo	Počet orelských účastníků
1913	Lublaň	354
1920	Maribor	378
1921	Řím	100
1922	Poznaň	4
1923	Einsiedeln	11
1923	Paříž	198
1923	Štrasburk	80
1925	Asti	2
1925	Šibenik	7
1927	Sarajevo	6
1927	Zborov	15
1927	Kolín nad Rýnem	3
1928	Lublaň	12
1928	Le Havre	16
1928	Verdun	2
1930	Antverpy	11
1930	Salzburg	6
1930	Drážďany	2
1930	Králova Huť	120
1930	Zagreb	246

Příloha 354: Přehled zahraničních míst, které orelstvo v letech 1913–1930 navštívilo.[335]

[334] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XV., 1930, č. 22, s. 344.
[335] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVI., 1931, č. 7, s. 82.

Příloha 355: Fotografie z přípravy orelského reprezentačního družstva, které soutěžilo v Nice v roce 1932. Na kruzích cvičí Karel Fryč.[336]

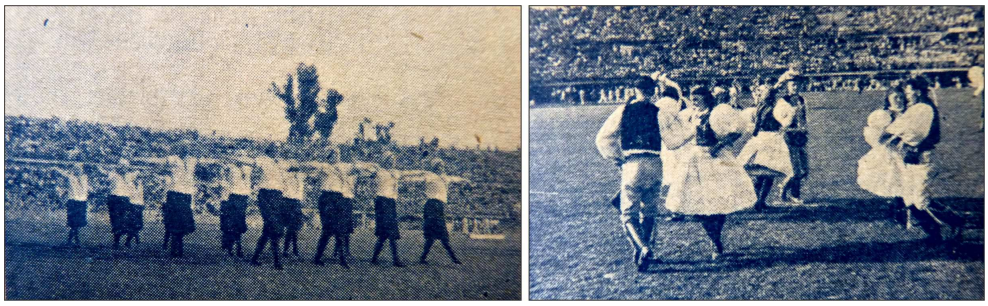

Příloha 356: Orelstvo pochoduje Krakovem v roce 1933.[337]

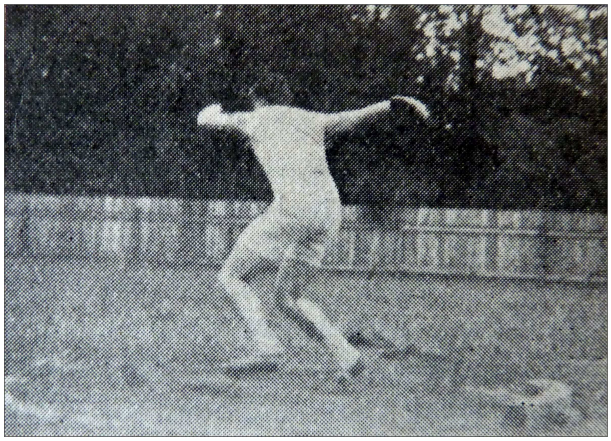
[336] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVII., 1932, č. 8, s. 129.
[337] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XVIII., 1933, č. 11–12, s. 130.

Příloha 357: Rytmické družstvo orlic, které sklidilo obrovský úspěch na katolické olympiádě ve Vídni v roce 1936. Zcela vlevo je autorka cvičení Marie Svobodová.[338]

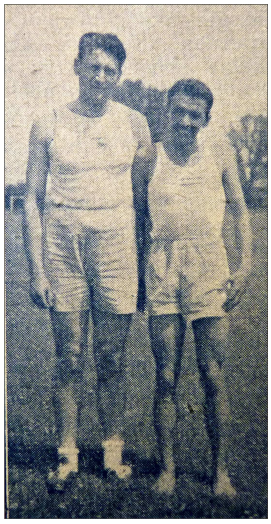

Příloha 358: Vlevo je zachycena prostná orlic a vpravo ukázka národních tanců Slovácka na katolické olympiádě ve Vídni v roce 1936.[339]

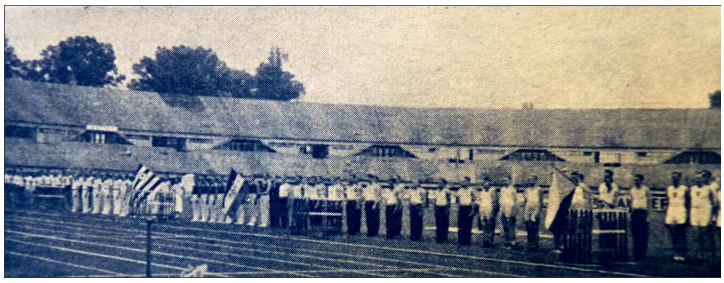

Příloha 359: František Mareš na závodech v Hodoníně, kde v roce 1933 předvedl v hodu diskem výkon 41,27 metru.[340]

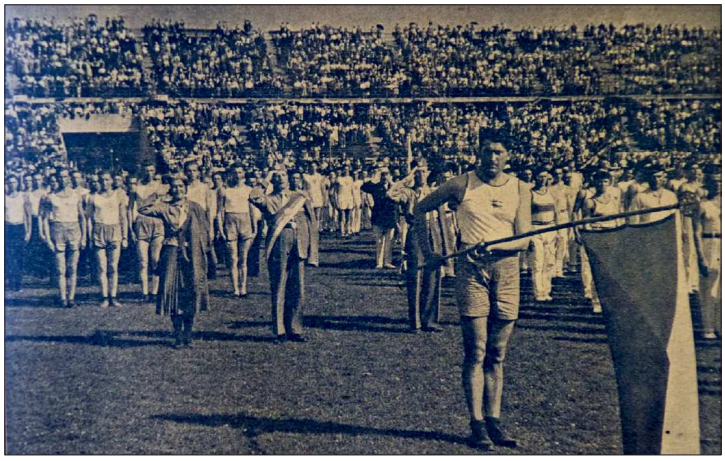
[338] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXI., 1936, č. 12–14, s. 137.
[339] Tamtéž, s. 139.
[340] Archiv Orla, Nezařazeno, Fotografie a obrázky.

Příloha 360: Orelští atleti František Mareš a František Kubíček.[341]

Příloha 361: Nástup národů při zahájení katolické olympiády ve Vídni v roce 1936. Československí reprezentanti jsou úplně vpravo.[342]

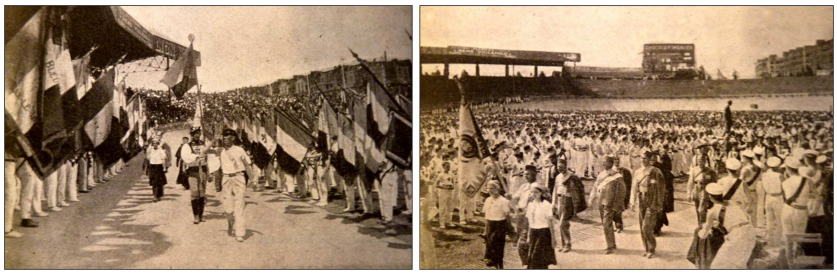

Příloha 362: František Mareš se státní vlajkou na katolické olympiádě ve Vídni v roce 1936.[343]

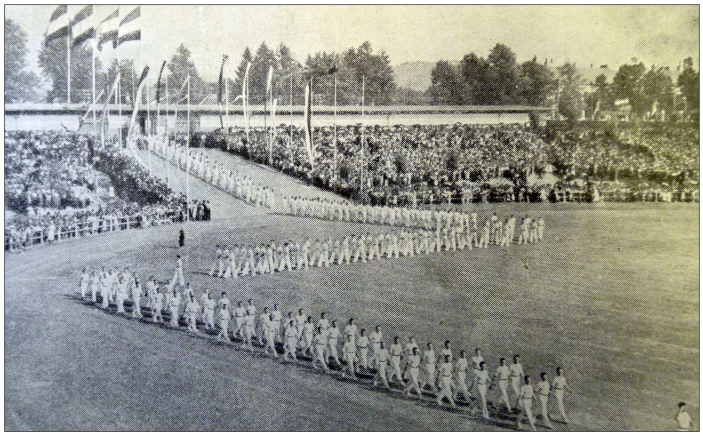
[341] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXI., 1936, č. 12–14, s. 141.
[342] Tamtéž, s. 135.
[343] Tamtéž, s. 133.

Příloha 363: Mistři UIOCEP z roku 1936 – Štěpán Hrstka (sedící) a Jan Němec, kteří tohoto úspěchu dosáhli na katolické olympiádě ve Vídni.[344]

Příloha 364: Čsl. Orel ve slavnostním průvodu na slavnostech katolických gymnastů v Paříži v červenci 1937.[345]

Příloha 365: Členstvo Čsl. Orla nastupuje k prostným v Lublani v roce 1938.[346]

[344] Tamtéž, s. 138.
[345] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXII., 1937, č. 15–16, s. 177.
[346] Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XVI., 1938, č. 7–8, s. 109.

Pořadí	Probíraná látka	Vedoucí
14. února		
1.	Zahájení	František Leiner
2.	Brannost země a národa – Účel a cíl výchovy k národní brannosti	František Leiner
3.	Brannost národa – bezpečnost státu	gen. A. Pschorn
4.	Branný zákon a branné předpisy	plk. Rybák
5.	Tělocvik v terénu, lehká atletika, branné závody – teoretická část	Ladislav Kristek
6.	Účinek bojových plynů na lidský organismus	doc. Lebduška
15. února		
1.	Cvičení pořadová po způsobu vojenském	kpt. Dudík
2.	Výchova mravní a občanská	Augustin František Schubert
3.	Hygiena denního života	plk. Cirps
4.	První pomoc vůbec a při pasivní obraně proti leteckým útokům zvlášť	plk. Cirps
16. února		
1.	Nauka o terénu, nauka o mapách – Teoretická část	–
2.	Vycházka do přírody s praktickým cvičením	kpt. Dudík
3.	Obrana proti nepřátelskému letectvu	plk. Hojeka
17. února		
1.	Tělocvik v terénu – Praktická část	Ladislav Kristek
2.	Cvičení pořadová po způsobu vojenském	kpt. Dudík
3.	Spolková struktura Čsl. Orla	Vladimír Červenka
4.	Čsl. Orel a naše armáda	mjr. Kubeš
5.	Organizace čsl. armády	kpt. Nováček
6.	Organizace brannosti v Čsl. Orlu	Bedřich Kostelka a Karel Novotný
18. února		
1.	Výchova k brannosti u nás a v cizině	pplk. gšt. Obručník
2.	Poslání Čsl. Orla v národě a ve státě	Jan Šrámek
3.	Zpravodajská služba	štkp. gšt. Brož
4.	Ukončení	František Leiner

Příloha 366: Organizace a přehled probírané látky I. ústředního orelského kurzu pro vedoucí výchovy k národní brannosti.[347]

[347] 1. přednášejícího z 16. února 1934 se bohužel nepodařilo dohledat.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 4–5, s. 39.

Příloha 367: Přetahování lanem, které Čsl. Orel zařadil do svého branného výcviku.[348]

Příloha 368: Ukázka orelského branného úboru.[349]

[348] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XX., 1935, č. 10, s. 111.
[349] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XX., 1935, č. 19–20, s. 230.

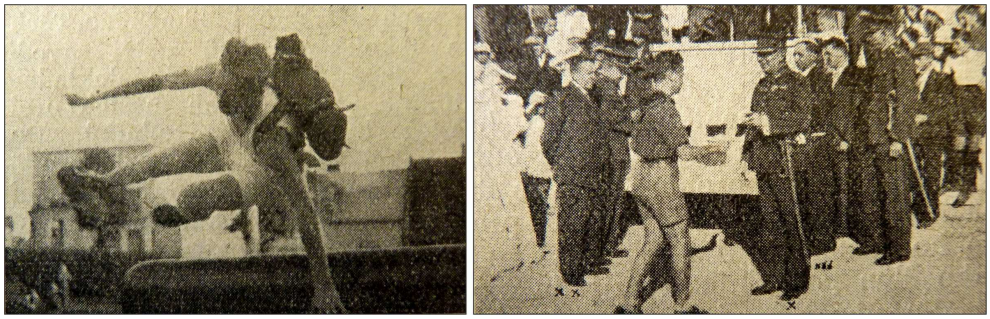
Příloha 369: Fotografie z orelského „Dne brannosti“ v Prachaticích, který zde proběhl dne 28. září 1933.[350]

Příloha 370: Branný oddíl orelské jednoty z Nového Města na Moravě pochoduje o „Dni brannosti“ v roce 1935.[351]

[350] Archiv Orla, Nezařazeno, Fotografie a obrázky.

[351] *I. ústřední branné závody Čsl. Orla. Brno 26.–27. září 1936: Přehledná zpráva s technickými výsledky.* (1936). Brno: Československý Orel, s. 46.

Příloha 371: Fotografie z „Dnů brannosti“ v Náchodě a Hronově (1935).[352]

Příloha 372: Orelští žáci – vojáci během cvičení s „puškou“ na akademii v Karviné v roce 1934.[353]

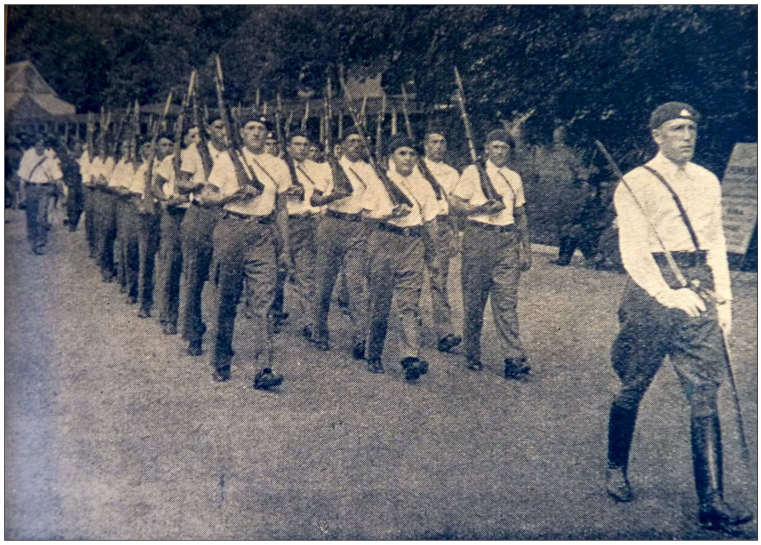

Příloha 373: Branné oddíly Bernolákovy župy pochodující Košicemi v roce 1935.[354]

[352] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XX., 1935, č. 19–20, s. 233.

[353] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 6, s. 69.

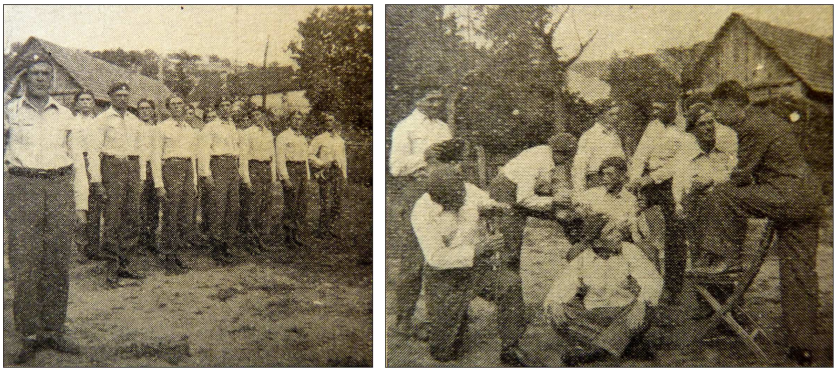
[354] *I. ústřední branné závody Čsl. Orla. Brno 26.–27. září 1936: Přehledná zpráva s technickými výsledky.* (1936). Brno: Československý Orel, s. 38.

Příloha 374: Branný oddíl orelské jednoty z Uherského Brodu pochodující luhačovickými ulicemi v roce 1935.[355]

Příloha 375: Vystoupení branného oddílu ve Vsetíně v červnu 1935.[356]

Příloha 376: Fotografie ze života orelských branných oddílů – oddíl v pozoru a při odpočinku (pravděpodobně 1936).[357]

[355] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XX., 1935, č. 14–15, s. 173.

[356] *II. ústřední branné závody Čsl. Orla. Brno 11.–12. září 1937: Přehledná zpráva s technickými výsledky.* (1937). Brno: Československý Orel, s. 47.

[357] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXI., 1936, č. 3, s. 31.

Příloha 377: Skok hluboký na branných závodech uspořádaných v Sedlákově župě v roce 1935.[358]

Příloha 378: Soudcovský sbor s koly na župních branných závodech v Košicích v roce 1935.[359]

[358] *II. ústřední branné závody Čsl. Orla. Brno 11.–12. září 1937: Přehledná zpráva s technickými výsledky.* (1937). Brno: Československý Orel, s. 39.

[359] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XX., 1935, č. 21, s. 251.

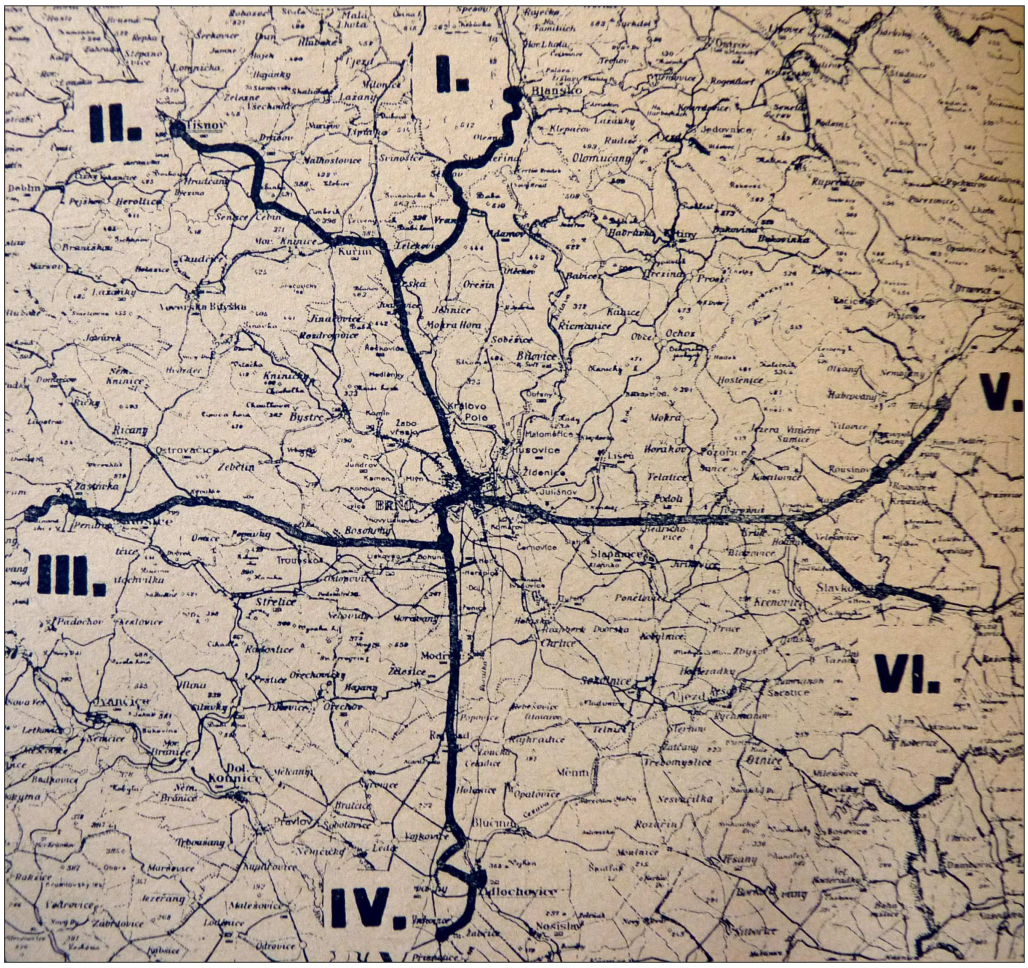

Příloha 379: Orlice z župy Křížkovského na střelnici.[360]

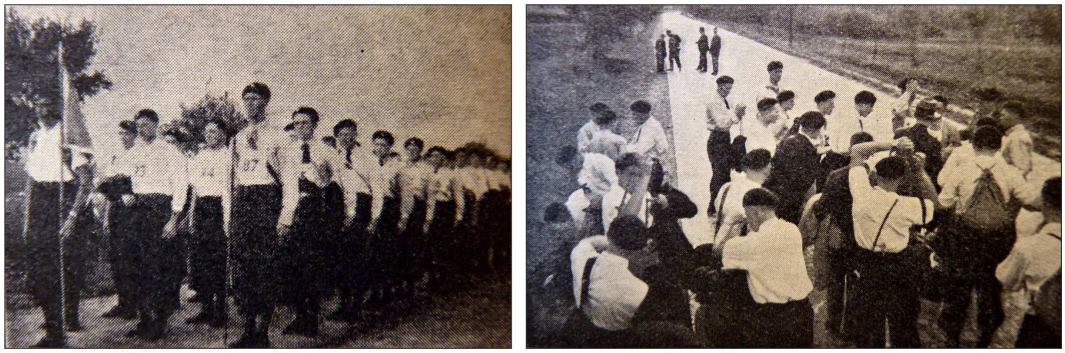

Příloha 380: Výzvy orelstva k zakládání branných oddílů v obcích.[361]

[360] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXIII., 1938, č. 18–19, s. 211.
[361] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXII., 1937, č. 21–22, s. 242.

Příloha 381: Mapa branného závodu hlídek na 25 kilometrů se zátěží 6 kilogramů v roce 1936.[362]

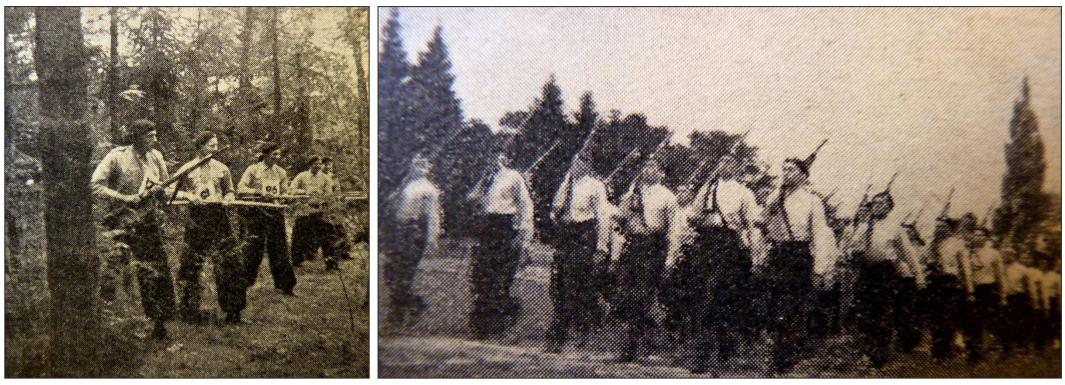
Příloha 382: Fotografie pořízené před startem branného závodu hlídek na 25 kilometrů se zátěží 6 kilogramů v roce 1936.[363]

[362] *I. ústřední branné závody Čsl. Orla. Brno 26.–27. září 1936: Přehledná zpráva s technickými výsledky.* (1936). Brno: Československý Orel, s. 13.

[363] Tamtéž, s. 14.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXI., 1936, č. 19, s. 218.

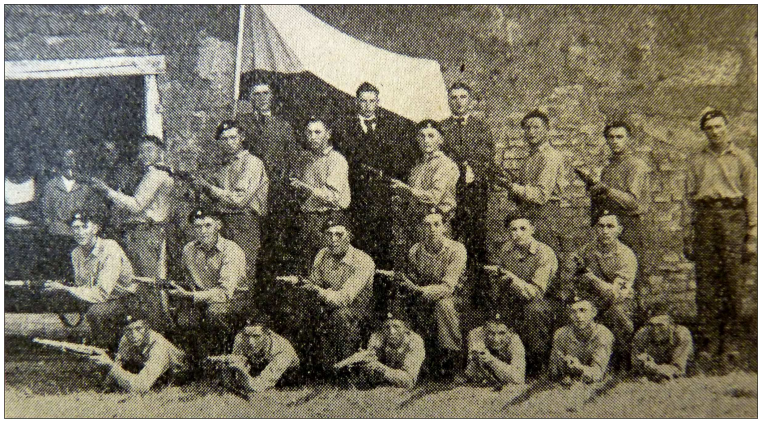
Příloha 383: Fotografie skoku hlubokého (1936).[364]

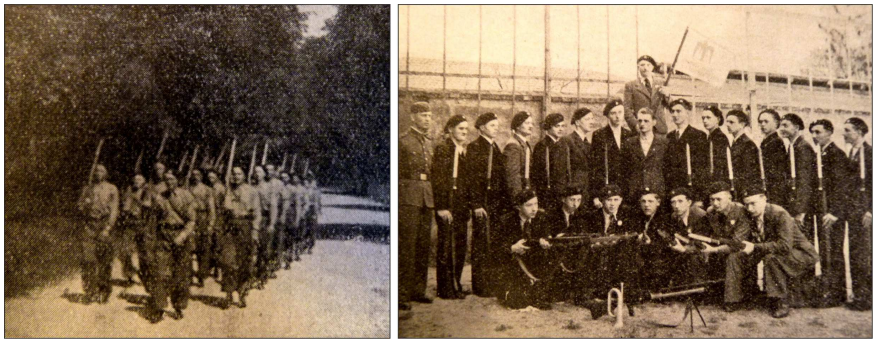
Příloha 384: Branný oddíl Čsl. Orla při zajištěném postupu lesem a při pochodu s puškami.[365]

[364] *I. ústřední branné závody Čsl. Orla. Brno 26.–27. září 1936: Přehledná zpráva s technickými výsledky.* (1936). Brno: Československý Orel, s. 18.

[365] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXI., 1936, č. 19, s. 219–220.

Příloha 385: Branný oddíl Čsl. Orla v Hovoranech (pravděpodobně 1936).[366]

Příloha 386: Branné oddíly Čsl. Orla v Želivě u Humpolce a v Bučovicích (pravděpodobně 1936–1937).[367]

Příloha 387: Branné oddíly Čsl. Orla v Jevíčku v roce 1937.[368]

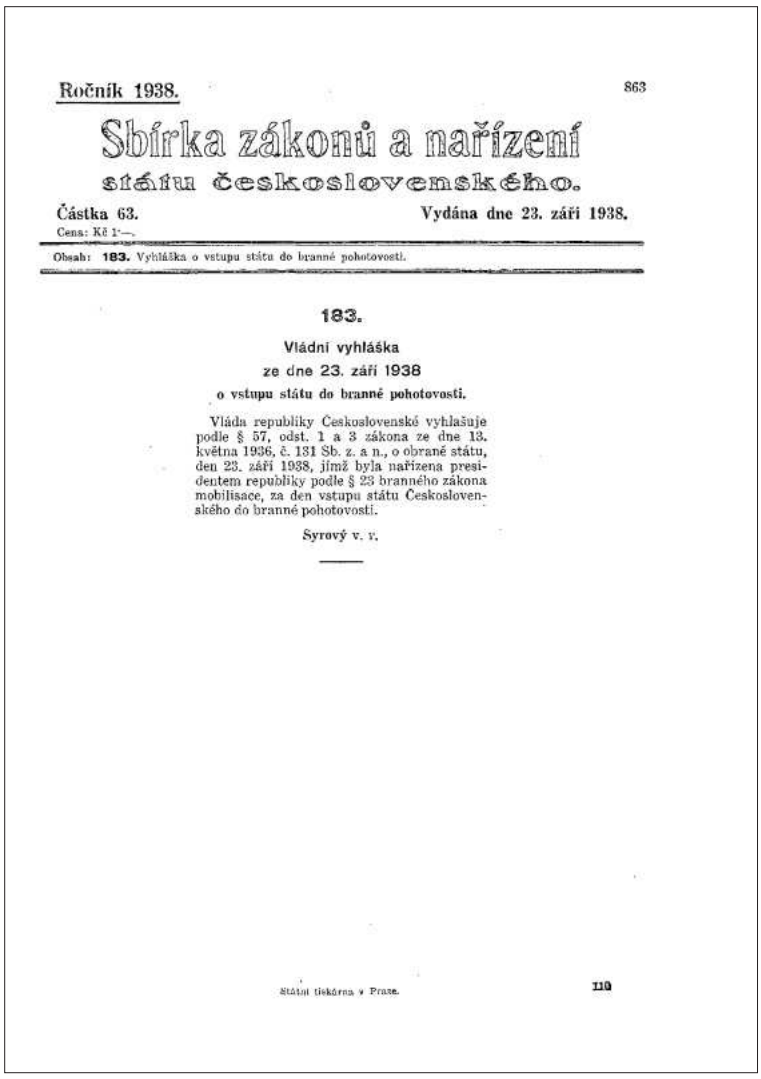
[366] *I. ústřední branné závody Čsl. Orla. Brno 26.–27. září 1936: Přehledná zpráva s technickými výsledky.* (1936). Brno: Československý Orel, s. 23.

[367] Tamtéž, s. 18.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXII., 1937, č. 1, s. 5.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXII., 1937, č. 11, s. 125.

[368] *II. ústřední branné závody Čsl. Orla. Brno 11.–12. září 1937: Přehledná zpráva s technickými výsledky.* (1937). Brno: Československý Orel, s. 46.

Příloha 388: Mladá orlí garda jednoty Brno I a branný oddíl jednoty v Rybí.[369]

Ročník 1938. 863

Sbírka zákonů a nařízení
státu československého.

Částka 63. Vydána dne 23. září 1938.

Cena: Kč 1·—.

Obsah: 183. Vyhláška o vstupu státu do branné pohotovosti.

183.

Vládní vyhláška
ze dne 23. září 1938
o vstupu státu do branné pohotovosti.

Vláda republiky Československé vyhlašuje podle § 57, odst. 1 a 3 zákona ze dne 13. května 1936, č. 131 Sb. z. a n., o obraně státu, den 23. září 1938, jímž byla nařízena presidentem republiky podle § 23 branného zákona mobilisace, za den vstupu státu Československého do branné pohotovosti.

Syrový v. r.

Státní tiskárna v Praze. 110

Příloha 389: Vládní vyhláška o vstupu státu do branné povinnosti v roce 1938.

[369] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXII., 1937, č. 21–22, s. 245.

Čechy	žup	jednot	členstvo	dorost	žactvo	celkem příslušníků
Stav k 1. 1. 1938	4	390	17 447	4 595	12 946	35 378
Ztráty	0	18	793	188	572	1 571
Zůstalo	4	372	16 654	4 407	12 374	33 807

Příloha 390: Ztráty Čsl. Orla v Čechách ke konci roku 1938.[370]

Morava a Slezsko	žup	jednot	členstvo	dorost	žactvo	celkem příslušníků
Stav k 1. 1. 1938	14	826	36 851	12 915	30 220	80 812
Ztráty	2	142	5 957	2 352	5 431	13 882
Zůstalo	12	684	30 894	10 563	24 789	66 930

Příloha 391: Ztráty Čsl. Orla na Moravě a ve Slezsku ke konci roku 1938.[371]

Slovensko	žup	jednot	členstvo	dorost	žactvo	celkem příslušníků
Stav k 1. 1. 1938	9	205	23 856	5 440	17 104	46 605
Ztráty	0	24	3 132	1 452	1 792	6 400
Zůstalo	9	181	20 724	3 988	15 312	40 205

Příloha 392: Ztráty Čsl. Orla na Slovensku ke konci roku 1938.[372]

Podkarpatská Rus	žup	jednot	členstvo	dorost	žactvo	celkem příslušníků
Stav k 1. 1. 1938	0	60	4 123	1 836	1 937	7 956
Ztráty	0	6	785	343	532	1 666
Zůstalo	1	54	3 338	1 493	1 405	6 290

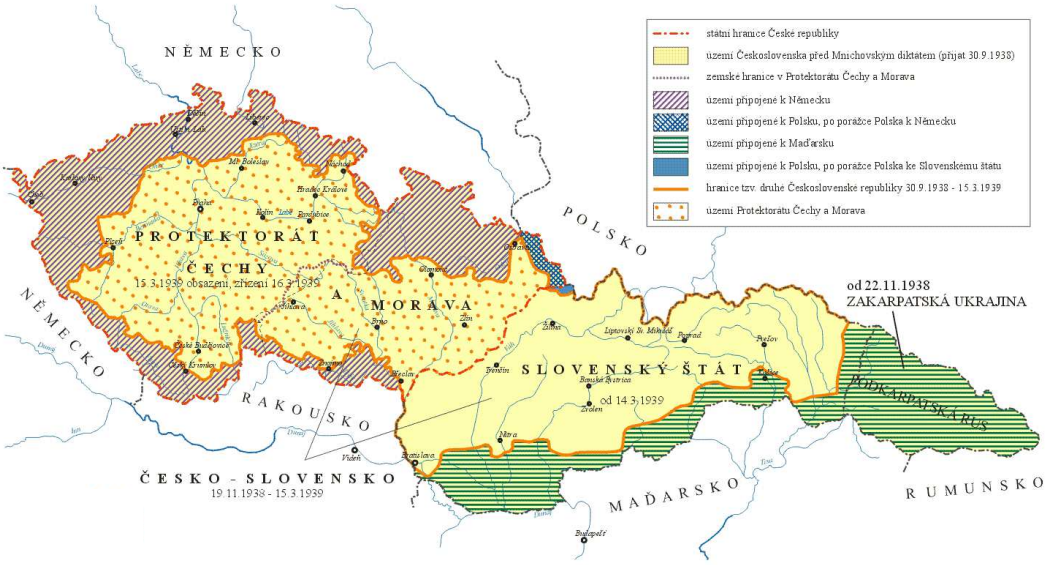
Příloha 393: Ztráty Čsl. Orla na Podkarpatské Rusi ke konci roku 1938.[373]

[370] Čsl. Orel ve svém časopise udával v posledním sloupci čísla: Stav k 1. 1. 1938 – 34 998, ztráty – 1 553, nově – 33 435. Tato čísla však neodpovídají součtu jednotlivých členů.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXIII., 1938, č. 21, s. 246.

[371] Čsl. Orel ve svém časopise udával v posledním sloupci čísla: Stav k 1. 1. 1938 – 79 986, ztráty – 13 740, nově – 66 246. Tato čísla však neodpovídají součtu jednotlivých členů.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXIII., 1938, č. 21, s. 246.

[372] Čsl. Orel ve svém časopise udával v posledním sloupci čísla: původně – 46 400, ztráty – 6 376, nově – 40 024. Tato čísla však neodpovídají součtu jednotlivých členů.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXIII., 1938, č. 21, s. 246.

[373] Čsl. Orel ve svém časopise udával v posledním sloupci čísla: původně – 7 896, ztráty – 1 660, nově – 6 236. Tato čísla však neodpovídají součtu jednotlivých členů. Jak již bylo zmíněno, k založení první orelské župy na Podkarpatské Rusi došlo právě v průběhu roku 1938.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXIII., 1938, č. 21, s. 246.

Příloha 394: Mapa Protektorátu Čechy a Morava.

Příloha 395: Jan Kubiš a Jozef Gabčík před odletem do okupované vlasti (prosinec 1941).[374]

[374] Aktuálně.cz. (b.r.). Proč výsadkář Gabčík nevystřelil? Archiv konečně vydal důkaz. Dostupné 5. červenec 2017, z https://zpravy.aktualne.cz/domaci/proc-parasutista-gabcik-nevystrelil-archiv-vydal-dukaz/r 5da2137a03a611e593f4002590604f2e/?redirected=1523716809.

Příloha 396: Výuka boxu na jedovnickém kurzu v roce 1939.[375]

Příloha 397: Basketbal a volejbal na jedovnickém kurzu v roce 1939.[376]

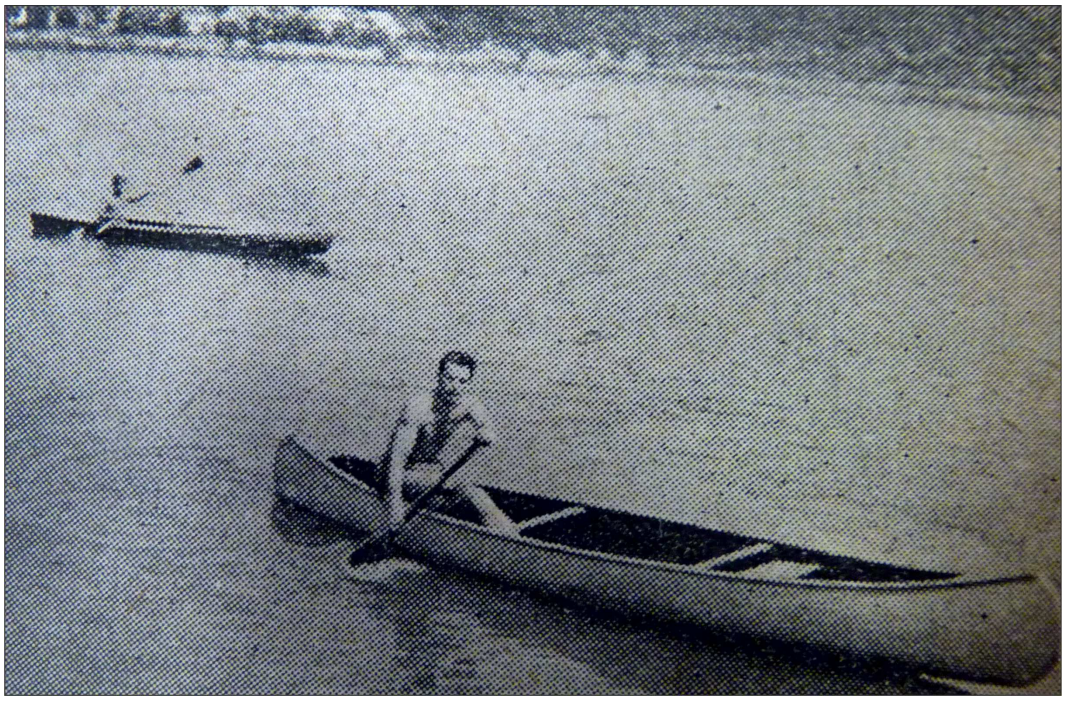

Příloha 398: Orelští kanoisté na jedovnickém kurzu v roce 1939.[377]

[375] Orel: Ústřední list Orelstva, XXIV., 1939, č. 15, s. 160.
[376] Tamtéž.
[377] Tamtéž, s. 159.

Příloha 399: Jedovničtí kurzisté se svými instruktory a členy orelského předsednictva v roce 1939.[378]

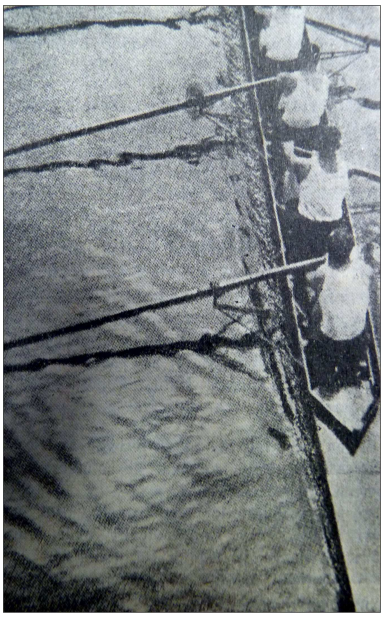

Příloha 400: Rostislav Slavotínek na jedovnickém kurzu v roce 1939.[379]

[378] Tamtéž.
[379] Tamtéž, s. 160.

Příloha 401: Orelský lukostřelec (pravděpodobně polovina 30. let).[380]

Příloha 402: Veslování v Čm. Orlu (pravděpodobně 1940).[381]

[380] Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXI., 1936, č. 18, s. 210.
[381] Orel: Ústřední list Orelstva, XXV., 1940, č. 8, s. 91.

Příloha 403: Účastníci brněnského kurzu, který byl orientován především na lehkou atletiku a hry (1940).[382]

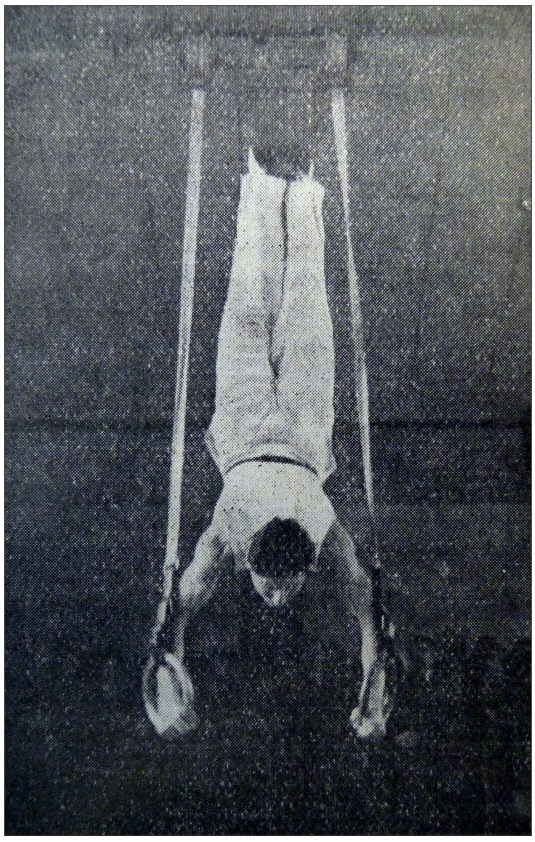

Příloha 404: Jan Haluza jako člen VS Brno na konci 30. let.[383]

[382] Orel: Ústřední list Orelstva, XXV., 1940, č. 12, s. 137.
[383] Orel: Ústřední list Orelstva, XXIV., 1939, č. 13–14, s. 135.

Příloha 405: Účastnice ústřední orelské školy základního tělocviku, která proběhla v červenci 1941 v Novém Městě na Moravě.[384]

Příloha 406: Gymnastika v orlovnách (pravděpodobně počátek 40. let).[385]

[384] Orel: Ústřední list Orelstva, XXVI., 1941, č. 13, s. 147.
[385] Orel: Ústřední list Orelstva, XXVI., 1941, č. 1–2, s. 10.

Příloha 407: Fotografie z orelského lažařského mistrovství na Radhošti v roce 1939.[386]

Příloha 408: Fotografie z orelského lyžařského mistrovství na Radhošti roku 1939.[387]

[386] Zleva: Vít Fousek, Karel Košík, Petr Peňáz.
Orel: Ústřední list Orelstva, XXIV., 1939, č. 6, s. 50.

[387] Zleva: Šteflová, Marie Červenková, Milada Kovandová.
Orel: Ústřední list Orelstva, XXIV., 1939, č. 6, s. 59.

Disciplína	Vítěz	Župa	Jednota
18 km mužů	Vít Fousek	Metodějova	Nové Město na Moravě
6 km dorostenců	Petr Pejchal	Metodějova	Nové Město na Moravě
6 km žen	Marie Červenková	Metodějova	Nové Město na Moravě
Sjezd mužů	Vít Fousek	Metodějova	Nové Město na Moravě
Sjezd žen	Milada Kovandová	Metodějova	Nové Město na Moravě
Sjezd dorostenců	Stanislav Kopřiva	Metodějova	Nové Město na Moravě
10 km hlídek	Tým Nového Města na Moravě	Metodějova	Nové Město na Moravě

Příloha 409: Vítězové jednotlivých disciplín VII. ústředních orelských lyžařských závodů roku 1939.[388]

Příloha 410: Pořadatelé orelského lehkoatletického mistrovství v roce 1939 (Ladislav Kristek, Rostislav Slavotínek, Jiří Malášek, Stanislav Cvek, Zdeněk Svoboda – u mikrofonu).[389]

[388] Jednota Nové Město na Moravě soutěžila v závodě hlídek ve složení Vít Fousek, Petr Peňáz a Karel Košík.
Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXIV., 1939, č. 4–5, s. 40–42.

[389] Orel: Ústřední list Orelstva, XXIV., 1939, č. 13–14, s. 134.

Příloha 411: Náčelník Čm. Orla Vojtěch Jílek.[390]

Příloha 412: Štěpán Hrstka při vrhu koulí na konci 30. let.[391]

[390] Orel: Ústřední list Orelstva, XXV., 1940, č. 10, s. 114–115.
[391] Orel: Ústřední list Orelstva, XXIV., 1939, č. 13–14, s. 135.

Příloha 413: Jeden z orelských atletů (pravděpodobně 1939).[392]

Disciplína	Výkon	Vítěz	Župa	Jednota
100 m	11,5 s	Karel Doupovec	Sušilova	Brno III
200 m	25 s	Karel Doupovec	Sušilova	Brno III
400 m	54,9 s	Jan Haluza	Sedlákova	Újezd
800 m	2:04,8 min.	Jan Haluza	Sedlákova	Újezd
1 500 m	4:24,9 min.	Jan Haluza	Sedlákova	Újezd
3 000 m	9:28,4 min.	Jan Haluza	Sedlákova	Újezd
200 m překážek	29,7 s	Štěpán Hrstka	Sušilova	Královo Pole
4× 100 m	49,1 s	Tým Sušilovy župy	Sušilova	–
Skok daleký	617 cm	Štěpán Hrstka	Sušilova	Královo Pole
Skok vysoký	170 cm	J. Koukal	Sušilova	Brno I
Trojskok	12,8 m	Štěpán Hrstka	Sušilova	Královo Pole
Skok o tyči	322 cm	Hodovský	Sedlákova	Hrušovany
Vrh koulí	12,01 m	Štěpán Hrstka	Sušilova	Královo Pole
Hod diskem	35,37 m	Veleba	Šrámkova	Přerov
Hod oštěpem	47,8 m	Stolina	Brynychova	Náchod

Příloha 414: Přehled vítězů IX. orelského mistrovství v lehké atletice roku 1939.[393]

[392] Orel: Ústřední list Orelstva, XXV., 1940, č. 6, s. 63.

[393] Sušilova župa zvítězila v rozestavném běhu ve složení Štěpán Hrstka, Karel Doupovec, J. Koukal a Dobrovský.
Orel: Ústřední list Orelstva, XXIV., 1939, č. 13–14, s. 135–136.

Pořadí	Župa	Počet bodů
I.	Sušilova župa	57
II.	Metodějova župa	40
III.	Sedlákova župa	27
IV.	Šrámkova župa	19
V.	Pospíšilova župa	18
VI.	Brynychova župa	17
VII.	Kadlčákova župa	12
VIII.	Kosmákova župa	10
IX.	Urbanova župa	6
X.–XII.	Bauerova župa	3
X.–XII.	Jirsíkova župa	3
X.–XII.	Krekova župa	3
XIII.–XIV.	Šilingrova	2
XIII.–XIV.	Velehradská župa	2
XV.	Klapilova župa	1

Příloha 415: Průběžné pořadí žup v boji o Šrámkův putovní stříbrný věnec k 6. červenci 1939.[394]

Příloha 416: Nahoře je slavnostní nástup družstev na mistrovství Čm. Orla ve volejbalu roku 1939. Dole je vítězné družstvo Pospíšilovy župy.[395]

[394] Tamtéž, s. 136.

[395] Orel: Ústřední list Orelstva, XXIV., 1939, č. 16–17, s. 176.

Příloha 417: Fotografie z ústředních lyžařských závodů roku 1940. Vlevo jsou (zleva) Anežka Peňázová, A. Čejková a Milada Kovandová se svou župní náčelní Pejchalovou (dole). Vpravo jsou (zleva) Vít Fousek, Vojtěch Jílek, František Peňáz a Břetislav Wurzel.[396]

Příloha 418: Jeden z orelských lyžařů (pravděpodobně 1940).[397]

[396] Orel: Ústřední list Orelstva, XXV., 1940, č. 3, s. 28–29.
[397] Orel: Ústřední list Orelstva, XXV., 1940, č. 4, s. 42.

Příloha 419: Fotografie orelských lyžařů v roce 1940.[398]

Příloha 420: Orelští lyžaři v roce 1940.[399]

[398] Orel: Ústřední list Orelstva, XXV., 1940, č. 7, s. 78.
[399] Tamtéž, s. 78–79.

Disciplína	Pořadí	Soutěžící	Jednota
18 km mužů	I.	Vít Fousek	Nové Město na Moravě
	II.	Josef Vojtek	Frenštát pod Radhoštěm
10 km mužů	I.	Vilém Toman	Královo Pole
	II.	Teodor Spáčil	Královo Pole
6 km žen	I.	Anežka Peňázová	Nové Město na Moravě
	II.	Milada Kovandová	Nové Město na Moravě
6 km mužů	I.	Ludvík Vojtek	Frenštát pod Radhoštěm
	II.	Oldřich Prusenovský	Holešov
6 km dorostenců	I.	Petr Pejchal	Nové Město na Moravě
	II.	František Dobiáš	Frenštát pod Radhoštěm
10 km hlídek	I.	Frenštát pod Radhoštěm	Frenštát pod Radhoštěm
	II.	Nové Město na Moravě	Nové Město na Moravě
Sjezd mužů	I.	Vít Fousek	Nové Město na Moravě
	II.	Josef Hrdlička	Bystřice pod Hostýnem
	III.	František Peňáz	Nové Město na Moravě
Sjezd žen	I.	Milada Kovandová	Nové Město na Moravě
	II.	A. Čejková	Nové Město na Moravě
Sjezd dorostenců	I.	Julius Filip	Bystřice pod Hostýnem
	II.	Adolf Letfus	Bystřice pod Hostýnem

Příloha 421: Přehled nejúspěšnějších orelských lyžařů z VIII. ústředních závodů roku 1940.[400]

Příloha 422: Momentka z orelského lehkoatletického mistrovství roku 1940.[401]

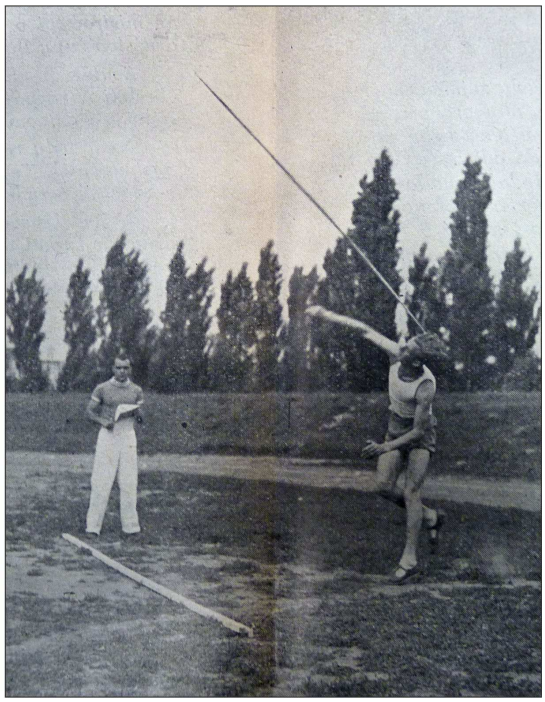
[400] Vítězná hlídka Frenštátu pod Radhoštěm soutěžila ve složení: Jan Těšínský, Josef Vojtek a Ludvík Vojtek. Hlídka Nového Města na Moravě běžela v sestavě Vít Fousek, František Peňáz a Břetislav Wurzel.
Orel: Ústřední list Orelstva, XXV., 1940, č. 3, s. 26–29.

[401] Orel: Ústřední list Orelstva, XXV., 1940, č. 13–14, s. 162.

Příloha 423: Štěpán Hrstka a Ladislav Kristek na tribuně v Přerově roku 1940.[402]

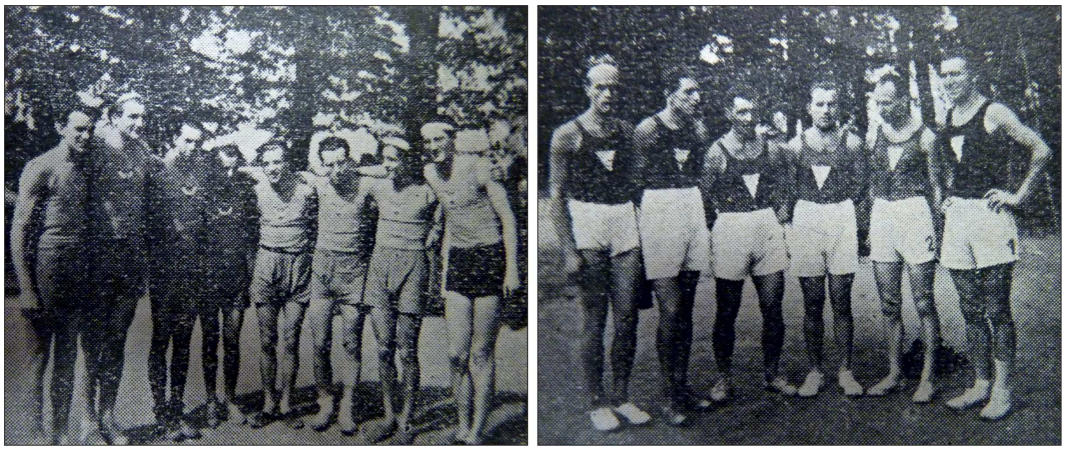

Příloha 424: Orelští lehcí atleti v roce 1940.[403]

[402] Orel: Ústřední list Orelstva, XXV., 1940, č. 15–16, s. 190.
[403] Orel: Ústřední list Orelstva, XXV., 1940, č. 20, s. 234–235.

Disciplína	Vítěz	Župa	Jednota	Výkon
100 m	Miroslav Horčic	Pospíšilova	Nymburk	11,4 s
200 m	Karel Doupovec	Sušilova	Brno III	23,8 s
400 m	Jan Haluza	Sedlákova	Újezd	54,4 s
800 m	Jan Hála	Klapilova	Dražovice	2:06 min.
1 500 m	Jan Haluza	Sedlákova	Újezd	4:21 min.
3 km	Bohumil Kosour	Metodějova	Nové Město na Moravě	9:34 min.
4× 100 m	Sušilova	Tým Sušilovy župy	–	Neuvedeno
200 m překážek	Z. Nilius	Hanácká	Přerov	28,5 s
Skok daleký	Miroslav Horčic	Pospíšilova	Nymburk	629 cm
Trojskok	Štěpán Hrstka	Sušilova	Královo Pole	12,58 m
Vrh koulí	Štěpán Hrstka	Sušilova	Královo Pole	12,45 m
Hod oštěpem	Štěpán Hrstka	Sušilova	Královo Pole	48,82 m
Hod diskem	Josef Zaorálek	Šilingrova	Hodonín	37,85 m
Skok vysoký	Antonín Koukal	Sušilova	Brno I	170 cm
Skok o tyči	Janíček	Krekova	Bořitov	341 cm

Příloha 425: Přehled vítězů X. mistrovství Čsl. Orla v lehké atletice, které se konalo v roce 1940.[404]

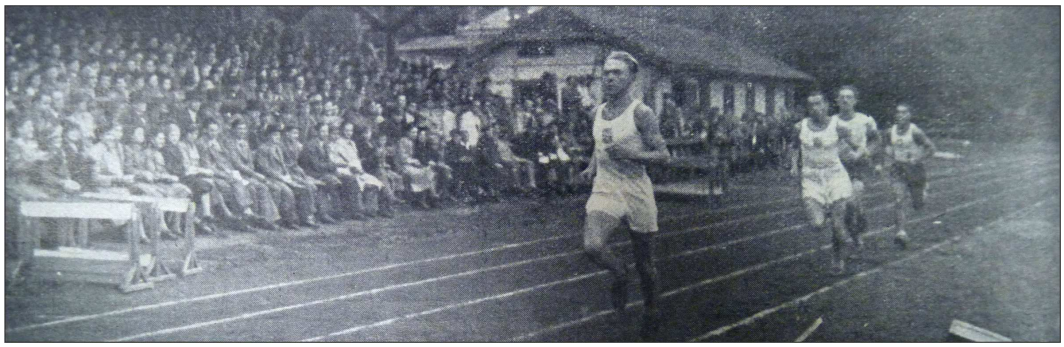
Příloha 426: Vlevo je vítězné družstvo orelského ústředního turnaje ve volejbale roku 1940 – družstvo Pospíšilovy župy, vpravo družstvo Sušilovy župy.[405]

[404] Sušilova župa soutěžila v rozestavném běhu ve složení A. Koukal, Štěpán Hrstka, Vojtěch Jílek a Karel Doupovec.
Orel: Ústřední list Orelstva, XXV., 1940, č. 13–14, s. 158–159.

[405] Orel: Ústřední list Orelstva, XXV., 1940, č. 15–16, s. 187–188.

Pořadí	Župa	Počet bodů
I.	Sušilova	56
II.	Pospíšilova	45
III.	Metodějova	33
IV.	Klapilova	16
V.–VI.	Kadlčákova	14
V.–VI.	Krekova	14
VII.	Sedládova	13
VIII.–IX.	Hanácká	7
VIII.–IX.	Šilingrova	7
X.	Urbanova	5
XI.	Bauerova	4
XII.–XIII.	Kosmákova	3
XII.–XIII.	Velehradská	3

Příloha 427: Průběžné pořadí žup v soutěži o Šrámkův putovní stříbrný věnec ke dni 24. srpna 1940.[406]

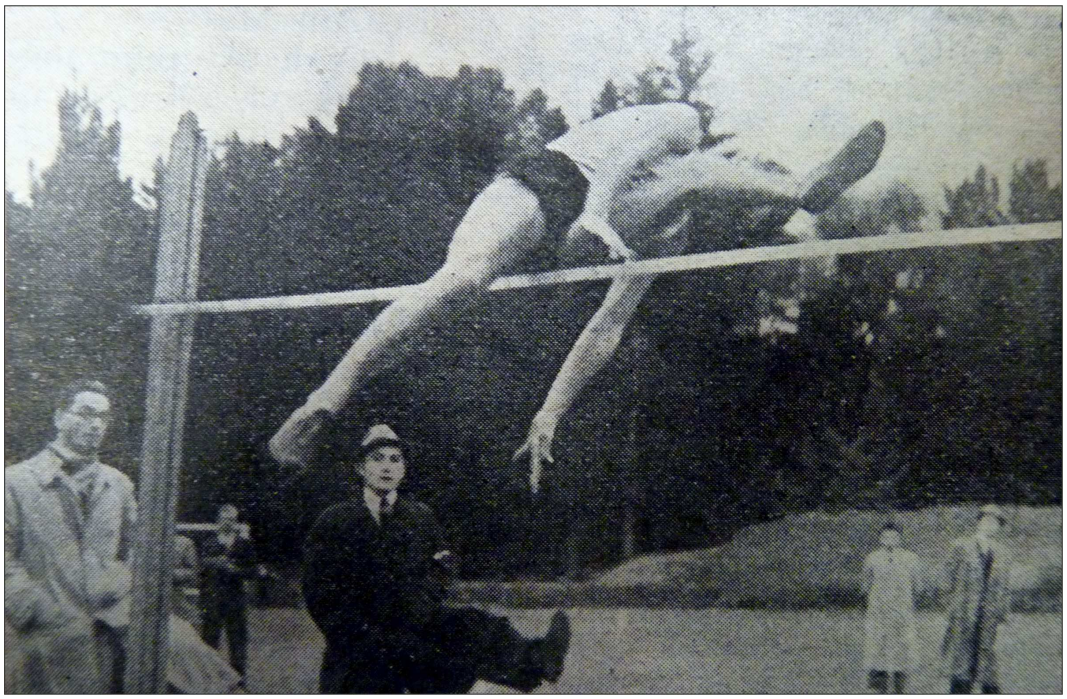

Příloha 428: Lehkoatletické utkání Čechy – Morava roku 1940. Přeplněné hlediště sleduje při běhu na 1 500 metrů Jana Haluzu, kterého stíhají Bohumil Kosour, Holeček a Vála.[407]

[406] Orel: Ústřední list Orelstva, XXV., 1940, č. 13–14, s. 158–159.
[407] Orel: Ústřední list Orelstva, XXV., 1940, č. 18, s. 210.

Příloha 429: Lehkoatletické utkání Čechy – Morava roku 1940.
Zcela vpravo běží svých 200 metrů Miroslav Horčic,
kterého pronásledují Karel Doupovec, Bednář a Říha.[408]

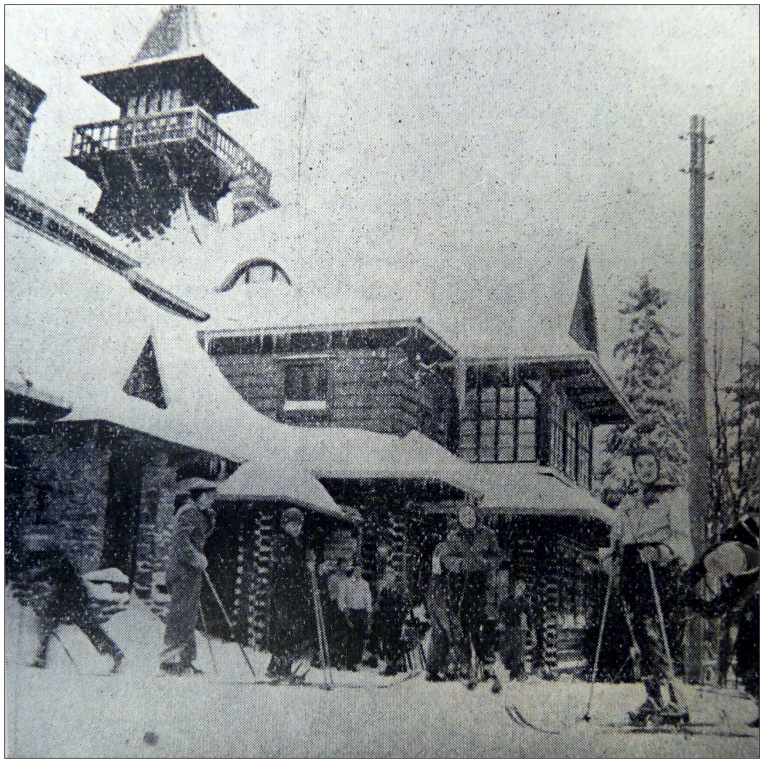

Příloha 430: Lehkoatletické utkání Čechy – Morava roku 1940 – Pražan
Malý láme výkonem 180 centimetrů orelský rekord ve skoku vysokém.[409]

[408] Tamtéž.
[409] Tamtéž.

Disciplína	Vítěz	Země	Výkon
100 m	Miroslav Horčic	Čechy	11,1 s
200 m	Miroslav Horčic	Čechy	23,3 s
800 m	Jan Haluza	Morava	2:02,7 min.
1 500 m	Jan Haluza	Morava	4:18,4 min.
3 000 m	Bohumil Kosour	Morava	9:35,5 min.
200 m překážek	Z. Nilius	Morava	27,9 s
4× 100 m	Tým Moravy	Morava	45,8 s
Švédská štafeta	Tým Moravy	Morava	2:12 min.
Skok daleký	Štěpán Hrstka	Morava	628 cm
Skok vysoký	Malý	Čechy	180 cm
Trojskok	J. Ulrich	Morava	12,2 m
Skok o tyči	Janíček	Morava	340 cm
Hod oštěpem	Štěpán Hrstka	Morava	53,47 m
Hod diskem	Josef Zaorálek	Morava	37,85 m
Vrh koulí	Velenovský	Čechy	12,94 m

Příloha 431: Přehled vítězů jednotlivých disciplín na orelském lehkoatletickém klání Čechy – Morava v roce 1940.[410]

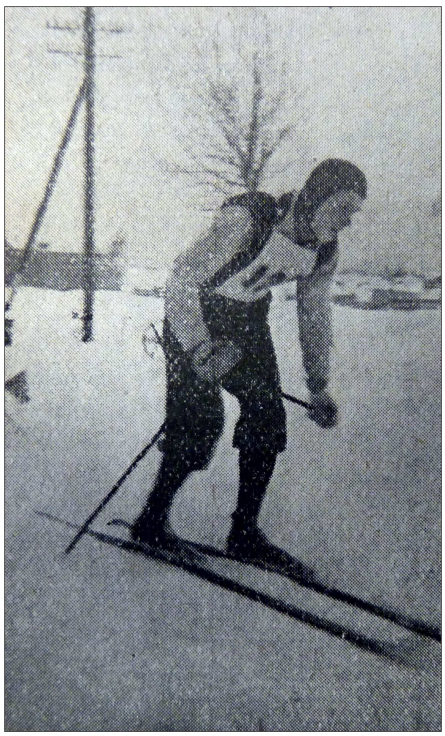
Příloha 432: Fotografie z ústřední orelských lyžařských závodů v roce 1941.[411]

[410] Tamtéž.

[411] Orel: Ústřední list Orelstva, XXVI., 1941, č. 1–2, s. 9.

Příloha 433: Bohumil Kosour v roce 1941.[412]

Příloha 434: Vít Fousek v roce 1941.[413]

[412] Tamtéž, s. 12.
[413] Tamtéž, s. 13.

Příloha 435: Petr Peňáz v roce 1941.[414]

Příloha 436: Orlice během závodu na 6 kilometrů, který proběhl v Novém Městě na Moravě v roce 1941.[415]

[414] Tamtéž.
[415] Tamtéž, s. 19.

Disciplína	Pořadí	Soutěžící	Jednota
Sjezd žen	I.	Milada Kovandová	Nové Město na Moravě
	II.	L. Peňázová	Nové Město na Moravě
Sjezd dorostenců	I.	F. Štefl	Nové Město na Moravě
	II.	Mička	Nové Město na Moravě
	III.	Kalas	Nové Město na Moravě
Sjezd juniorů	I.	Pohanka	Nové Město na Moravě
	II.	Kříž	Nové Město na Moravě
Sjezd starších členů	I.	Jan Albrecht	Studenec
Sjezd mužů (I. třída)	I.	Vít Fousek	Nové Město na Moravě
	II.	František Zajíček	Nové Město na Moravě
Sjezd mužů (II. třída)	I.	Vladimír Zajíček	Nové Město na Moravě
	II.	Vladimír Loub	Nové Město na Moravě
	III.	Beneš	Studenec
18 km mužů	I.	Vít Fousek	Nové Město na Moravě
	II.	Petr Peňáz	Nové Město na Moravě
	III.	Vladimír Zajíček	Nové Město na Moravě
	IV.	Bohumil Kosour	Nové Město na Moravě
10 km juniorů	I.	Štefáček	Nové Město na Moravě
	II.	Jar. Ondráček	Nové Město na Moravě
	III.	Pohanka	Nové Město na Moravě
6 km žen	I.	Joukalová	Nové Město na Moravě
	II.	Valenová	Nové Město na Moravě
	III.	Černá	Kunovice
6 km dorostenců	I.	Buchta	Lomnice
	II.	Kalas	Nové Město na Moravě
	III.	Tkač	Frenštát pod Radhoštěm
10 km hlídek	I.	II. hlídka Metodějovy župy	Nové Město na Moravě
	II.	I. hlídka Metodějovy župy	Nové Město na Moravě
Skok na lyžích	I.	Bohumil Kosour	Nové Město na Moravě
	II.	František Zajíček	Nové Město na Moravě
Skok na lyžích juniorů	I.	Pohanka	Nové Město na Moravě
	II.	Kříž	Královo Pole
Sdružený závod	I.	Bohumil Kosour	Nové Město na Moravě

Příloha 437: Přehled nejúspěšnějších orelských lyžařů z IX. ústředních závodů roku 1941.[416]

[416] Bohumil Kosour z Nového Města na Moravě měl tentokrát v závodě na 18 kilometrů smůlu na los. Do závodu vyběhl jako první, což znamenalo, že musel ostatním soutěžícím prošlapávat trať. Měl tak až čtvrtý nejrychlejší čas. Obdobné problémy měl i František Zajíček, který do závodu vyběhl jako druhý. Bohumil Kosour si tak alespoň v tomto roce připsal vítězství na „Zlaté lyži Českomoravské vysočiny". Bylo to již potřetí v řadě.
Národní listy, LXXXI., 1941, č. 3, s. 4.
Zlatá lyže Českomoravské vysočiny: Mezin. závod FIS a současně Světový pohár mužů, Nové Město na Moravě 15.-16. 1. 1988. (1988). Nové Město na Moravě: TJ - organ. výbor Zlaté lyže, s. 9–13.
Křesadlo, V., & Kružík, M. (2008). *Historický kalendář Nového Města na Moravě na léta 1918-1945.* Nové Město na Moravě: Město Nové Město na Moravě, s. 162.
Vítězná hlídka Metodějovy župy soutěžila ve složení Petr Peňáz, Vladimír Zajíček a Vladimír Loub, ve kterém porazila favorita soutěže, kterým byl I. tým Metodějovy župy, který soutěžil ve složení František Zajíček, Vít Fousek a Bohumil Kosour.
Orel: Ústřední list Orelstva, XXVI., 1941, č. 1–2, s. 12–13.

Příloha 438: Vít Fousek, který se v roce 1941 stal mistrem Svazu lyžařů v běhu na 50 kilometrů.[417]

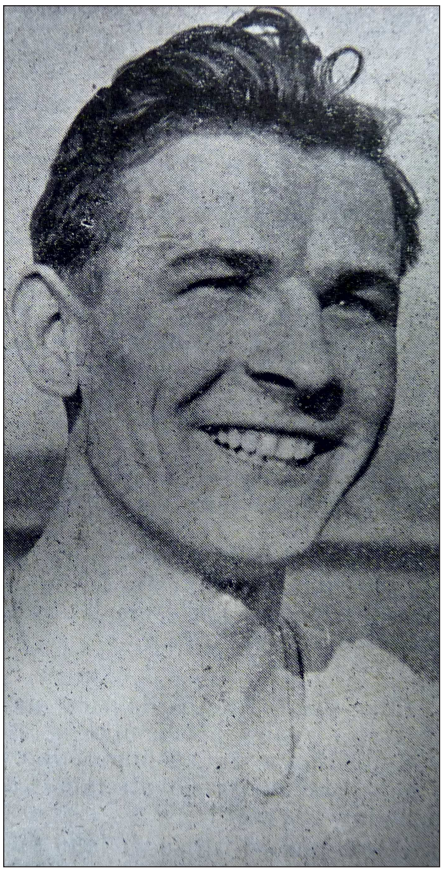
Disciplína	Pořadí	Závodník	Župa
Ústřední závod na nářadí	I.	Josef Prášek	Pospíšilova
	II.	Karel Vedral	Jirsíkova
	III.	Oldřich Bednář	Sedlákova
Čtyřboj	I.	Jan Bébar	Sedlákova
	II.	Otto Herman	Sušilova
	III.	Josef Stloukal	Sušilova
Přebor na jednotlivých nářadích			
Hrazda	I.	Jan Bébar	Sedlákova
	II.	Oldřich Bednář	Sedlákova
	III.	František Dofek	Sedlákova
Bradla	I.	Jan Bébar	Sedlákova
	II.	Josef Tuček	Sedlákova
	III.	František Dofek	Sedlákova
Kruhy	I.	Jan Bébar	Sedlákova
	II.	Josef Tuček	Sedlákova
	III.	Josef Stloukal	Sušilova
Kůň na šíř	I.	Otto Herman	Sušilova
	II.	Josef Tuček	Sedlákova
	III.	Jan Bébar	Sedlákova

Příloha 439: Přehled nejúspěšnějších orelských „nářaďovců“ roku 1941.[418]

[417] Orel: Ústřední list Orelstva, XXVI., 1941, č. 4, s. 42.
[418] Orel: Ústřední list Orelstva, XXVI., 1941, č. 10, s. 113–116.

Pořadí	Župa	Získané body
I.	Metodějova župa	152
II.	Sušilova župa	138
III.	Sedlákova župa	102
IV.	Jirsíkova župa	68
V.	Pospíšilova župa	48
VI.	Klapilova župa	24
VII.	Velehradská župa	18
VIII.	Urbanova župa	16
IX.	Kadlčákova župa	14
X.	Brynychova župa	10
XI.	Kosmákova župa	8

Příloha 440: Průběžné pořadí žup v boji o Šrámkův putovní stříbrný věnec (stav k 8. červnu 1941).[419]

Příloha 441: Mistr Čech a Moravy v běhu na 100 metrů pro rok 1941 – Miroslav Horčic.[420]

[419] Tamtéž.
[420] Orel: Ústřední list Orelstva, XXVI., 1941, č. 12, s. 138.

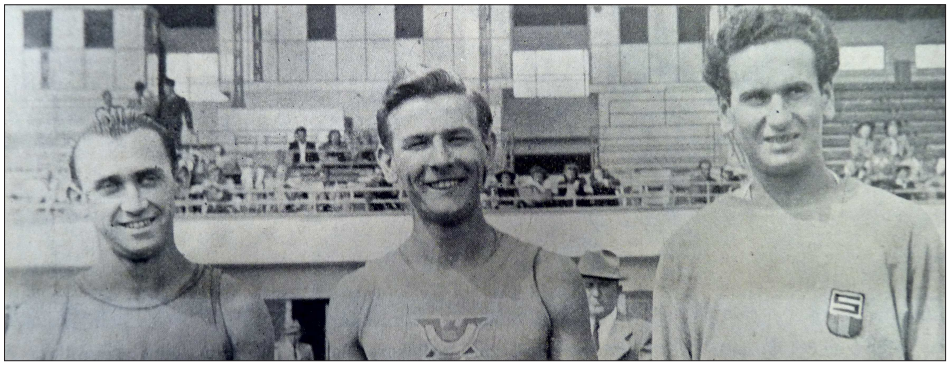

Příloha 442: Účastníci XI. orelského mistrovství mužů v lehké atletice.[421]

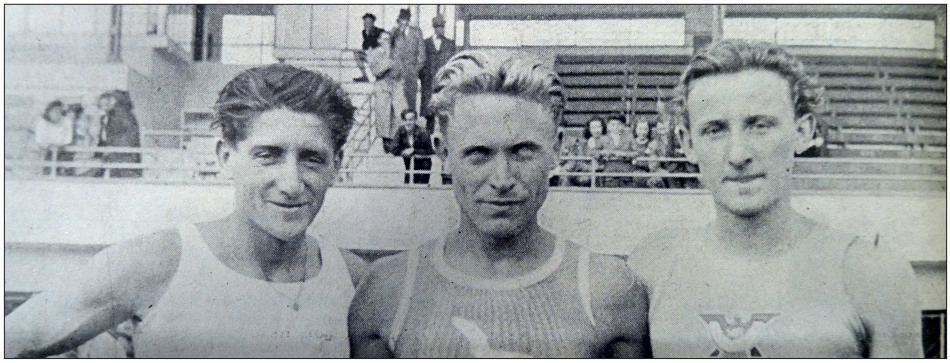

Příloha 443: Rostislav Slavotínek na XI. orelském mistrovství mužů v lehké atletice.[422]

[421] Orel: Ústřední list Orelstva, XXVI., 1941, č. 14–15, s. 164.
[422] Tamtéž, s. 165.

Příloha 444: Nejlepší orelští sprinteři roku 1941.
Zleva: Karel Doupovec, Miroslav Horčic, Schneider.[423]

Příloha 445: Nejlepší orelští běžci na 800 metrů pro rok 1941.
Zleva: Fiala, Jan Haluza, Holeček.[424]

Příloha 446: Jan Haluza v cíli běhu na 800 metrů na ústředních orelských závodech roku 1941.[425]

[423] Tamtéž, s. 167.
[424] Tamtéž, s. 168.
[425] Tamtéž, s. 169.

Disciplína	Vítěz	Župa	Jednota	Výkon
100 m	Miroslav Horčic	Pospíšilova	Nymburk	11 s
200 m	Miroslav Horčic	Pospíšilova	Nymburk	23,1 s
400 m	Jan Haluza	Sedlákova	Újezd	53 s
800 m	Jan Haluza	Sedlákova	Újezd	2:02,2 min.
1 500 m	Jan Haluza	Sedlákova	Újezd	4:12,3 min.
3 000 m	Bohumil Kosour	Metodějova	Nové Město na Moravě	9:09,2 min.
4× 100 m	Pospíšilova	Tým Pospíšilovy župy	Pospíšilova župa	45,5 s
200 m překážek	Schneider	Pospíšilova	Bubeneč	26,1 s
Skok daleký	Malý	Pospíšilova	Braník	626 cm
Skok vysoký	Malý	Pospíšilova	Braník	173 cm
Skok o tyči	Janíček	Krekova	Bořitov	330 cm
Vrh koulí	Velenovský	Pospíšilova	Žižkov	12,49 m
Hod diskem	Josef Zaorálek	Šilingrova	Hodonín	36,76 m
Hod oštěpem	J. Henrych	Brynychova	Kostelec nad Orlicí	45,67 m

Příloha 447: Přehled vítězů jednotlivých individuálních disciplín na XI. lehkoatletickém mistrovství Čsl. Orla v roce 1941.[426]

Pořadí	Župa	Počet bodů
I.	Pospíšilova	132
II.	Sedlákova	48,5
III.	Sušilova	45
IV.	Klapilova	35
V.	Metodějova	22
VI.	Velehradská	16,5
VII.	Krekova	14
VIII.	Hanácká	13,5
IX.–X.	Šilingrova	12
IX.–X.	Brynychova	12
XI.	Urbanova	11,5
XII.	Jirsíkova	6
XIII.	Bauerova	1/3

Příloha 448: Celkové pořadí žup na XI. lehkoatletickém mistrovství Čsl. Orla v roce 1941.[427]

[426] Tamtéž, s. 164–167.
[427] Tamtéž, s. 167.

Pořadí	Název župy	Počet bodů
I.	Sušilova	181
II.	Pospíšilova	180
III.	Metodějova	174
IV.	Sedlákova	150,5
V.	Jirsíkova	74
VI.	Klapilova	37
VII.	Velehradská	34,5
VIII.	Urbanova	27,5
IX.	Brynychova	22
X.	Kadlčákova	14
XI.	Krekova	14
XII.	Hanácká	13,5
XIII.	Šilingrova	12
XIV.	Kosmákova	8
XV.	Bauerova	1/3

Příloha 449: Průběžné pořadí žup v boji o Šrámkův putovní stříbrný věnec (stav k 27. červenci 1941).[428]

Disciplína	Vítěz	Župa	Jednota	Výkon
Starší dorost				
60 m	Zaorálek	Šilingrova	Hodonín	7,2 s
Skok daleký	Zaorálek	Šilingrova	Hodonín	622 cm
Skok vysoký	Zaorálek	Šilingrova	Hodonín	163 cm
Vrh koulí (4 kg)	Exner	Šilingrova	Hodonín	14,14 m
Hod diskem (1,5 kg)	Ladislav Pochop	Sedlákova	Prace	37,42 m
Hod oštěpem (600 g)	Čech	Sedlákova	Prace	44,26 m
1 200 m	Pobuda	Pospíšilova	Beroun	3:27,4 min.
Mladší dorost				
Trojboj	Stužka	Hanácká	Přerov	–
Tříčlenná družstva	Lunďák, Franc a Máca	Pospíšilova	–	–
Vrh koulí (5 kg)	Horáček	Pospíšilova	Bubeneč	13,44 m
4× 60 m	Tým Šilingrovy župy	Šilingrova	–	29 s

Příloha 450: Přehled vítězů jednotlivých individuálních disciplín na lehkoatletickém mistrovství dorostenců Čsl. Orla v roce 1941.[429]

[428] Tamtéž, s. 164–170.

[429] Soutěžními disciplínami trojboje mladších dorostenců byly běh na 60 metrů, vrh koulí (4 kg) a skok vysoký.
Orel: Ústřední list Orelstva, XXVI., 1941, č. 14–15, s. 168–169.

Pořadí	Župa	Jednota (Tým)	Počet bodů
I.	Šilingrova	Hodonín	71
II.	Sedlákova	Brno	47
III.	Pospíšilova	Praha	38
IV.	Hanácká	Olomouc	36
V.	Klapilova	Vyškov	23
VI.	Krekova	Blansko	17,5
VII.	Sušilova	Brno	15
VIII.	Urbanova	Kroměříž	7
IX.	Metodějova	Tišnov a Nové Město na Moravě	4
X.	Brynychova	Hradec Králové	1,5

Příloha 451: Celkové pořadí žup II. mistrovství Čm. Orla starších a mladších dorostenců v lehké atletice.[430]

Disciplína	Vítěz	Země	Výkon
100 m	Miroslav Horčic	Čechy	11,3 s
200 m	Miroslav Horčic	Čechy	24,3 s
800 m	Jan Haluza	Morava	2:04,7 min.
1 500 m	Jan Haluza	Morava	4:21,3 min.
3 000 m	Bohumil Kosour	Morava	9:14,5 min.
4× 100 m	Tým Moravy	Morava	45,1 s
Švédská štafeta	Tým Čech	Čechy	2:09 min.
200 m překážek	Jindra	Čechy	27,9 s
Skok daleký	A. Koukal	Morava	614 cm
Skok vysoký	Malý	Čechy	175 cm
Skok o tyči	Vachel	Čechy	340 cm
Vrh koulí	Velenovský	Čechy	12,63 m
Hod oštěpem	Jiránek	Čechy	40,20 m
Hod diskem	Josef Zaorálek	Morava	38,47 m

Příloha 452: Přehled vítězů jednotlivých individuálních disciplín na orelském lehkoatletickém klání Čechy – Morava v roce 1941.[431]

[430] Tamtéž, s. 164–170.

[431] Reprezentanti Čechy běželi švédskou štafetu ve složení Klimeš, Malý, Miroslav Horčic a Tyller.
Orel: Ústřední list Orelstva, XXVI., 1941, č. 17, s. 201–203.

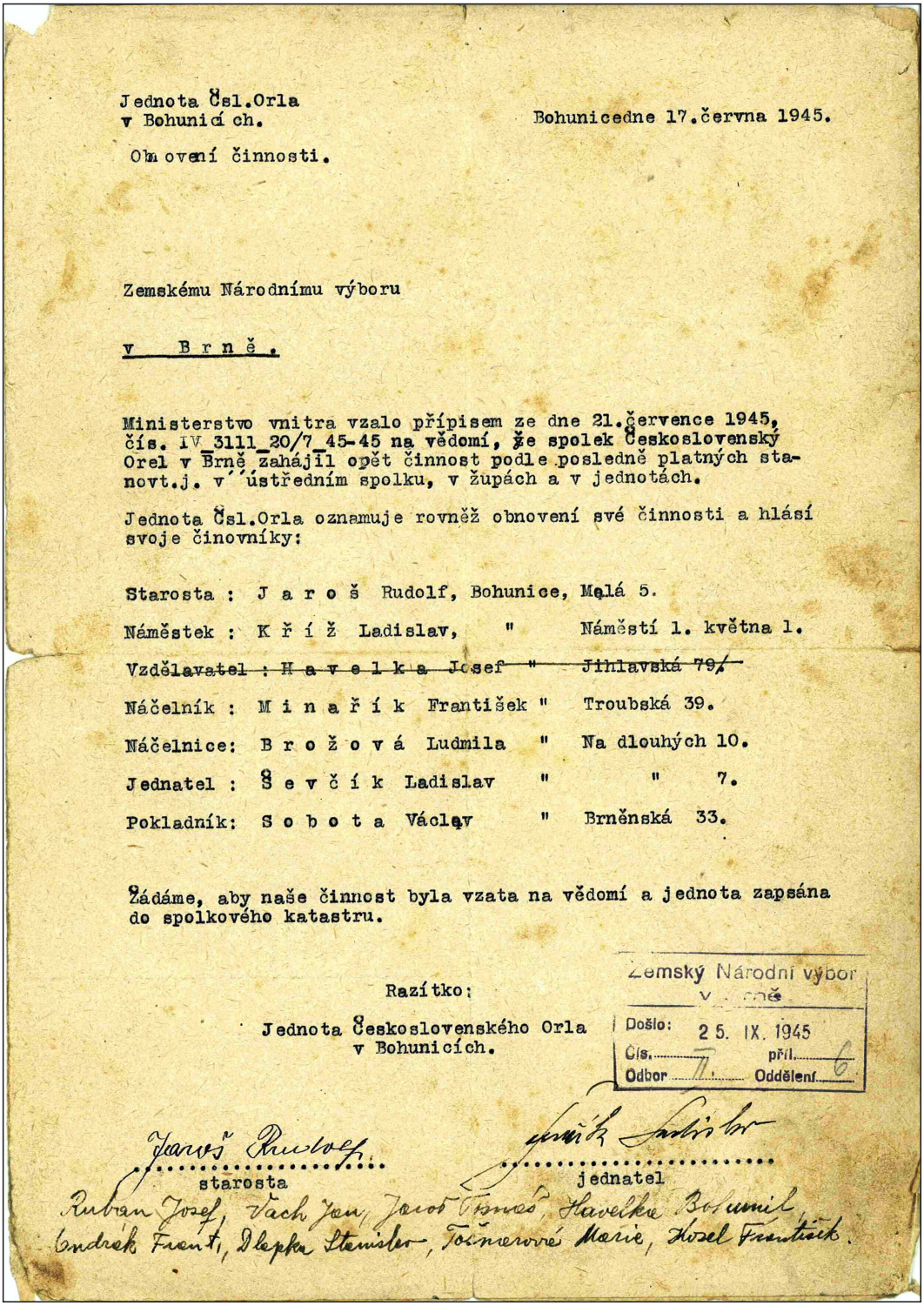

Příloha 453: Pohlednice a známka, které byly připravované k III. orelskému sletu v Praze roku 1939.

Příloha 454: Velitel vojenské akademie brigádní generál Šimon Drgáč odhaluje pamětní desku se jmény čtyř orlů, kteří položili životy za vlast.[432]

[432] Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVII., 1947, č. 8, s. 96.

Jednota Čsl.Orla
v Bohunicích.

Bohunicedne 17.června 1945.

Obnovení činnosti.

Zemskému Národnímu výboru

v B r n ě.

Ministerstvo vnitra vzalo přípisem ze dne 21.července 1945, čís. IV_3111_20/7_45-45 na vědomí, že spolek Československý Orel v Brně zahájil opět činnost podle posledně platných stanovt.j. v ústředním spolku, v župách a v jednotách.

Jednota Čsl.Orla oznamuje rovněž obnovení své činnosti a hlásí svoje činovníky:

Starosta : J a r o š Rudolf, Bohunice, Malá 5.

Náměstek : K ř í ž Ladislav, " Náměstí 1. května 1.

~~Vzdělavatel : H a v e l k a Josef " Jihlavská 79.~~

Náčelník : M i n a ř í k František " Troubská 39.

Náčelnice: B r o ž o v á Ludmila " Na dlouhých 10.

Jednatel : Š e v č í k Ladislav " " 7.

Pokladník: S o b o t a Václav " Brněnská 33.

Žádáme, aby naše činnost byla vzata na vědomí a jednota zapsána do spolkového katastru.

Razítko:

Jednota Československého Orla
v Bohunicích.

Zemský Národní výbor
v Brně
Došlo: 25. IX. 1945
Čís. 11. příl. 6.
Odbor Oddělení

Jaroš Rudolf
starosta

Ševčík Ladislav
jednatel

Ruban Josef, Vach Jan, Jacek Emil, Havelka Bohumil, Endrlík František, Dlapka Stanislav, Toušnerová Marie, Hozel František.

Příloha 455: Oznámení o znovuzahájení činnosti orelské jednoty v Bohunicích z roku 1945.[433]

[433] Orel Brno Bohunice (b.r.). Něco z historie, Dostupné 17. duben 2018, z http://www.orelbohunice.cz/index.php/component/content/category/83-orel-jednota-brno-bohunice.

Příloha 456: Žákovský a členský odznak Čsl. Orla.[434]

Rozcvičení:	a) rušná část: chůze, poskoky, skoky, běhy, živé hry (honičky) b) průprava měla za úkol podporovat a rozvíjet správné držení těla v klidu a pohybu
Výkon:	a) cvičení rovnováhy a obratnosti na zemi a nářadí, zlézání, šplhání, podlézání, ručkování b) cvičení síly a odvahy, cvičení na nářadí, zvedání, nošení, úpoly c) cvičení rychlosti a vytrvalosti, přeskoky přes nářadí, poskoky, skoky, úpoly
Uklidnění:	a) přechod k uklidnění, hry na soustředění, chytání a házení, klidný tanec b) uklidnění, pořadová cvičení, zpěv a hesla (pokřiky)

Příloha 457: Příklad hodiny základní tělesné výchovy v Čsl. Orlu určené dorostencům po roce 1945.[435]

[434] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 9, Kroje a odznaky 1946–48.

[435] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 5, Osnovy – dorostenci, Osnovy tělesné výchovy pro orelské dorostence.

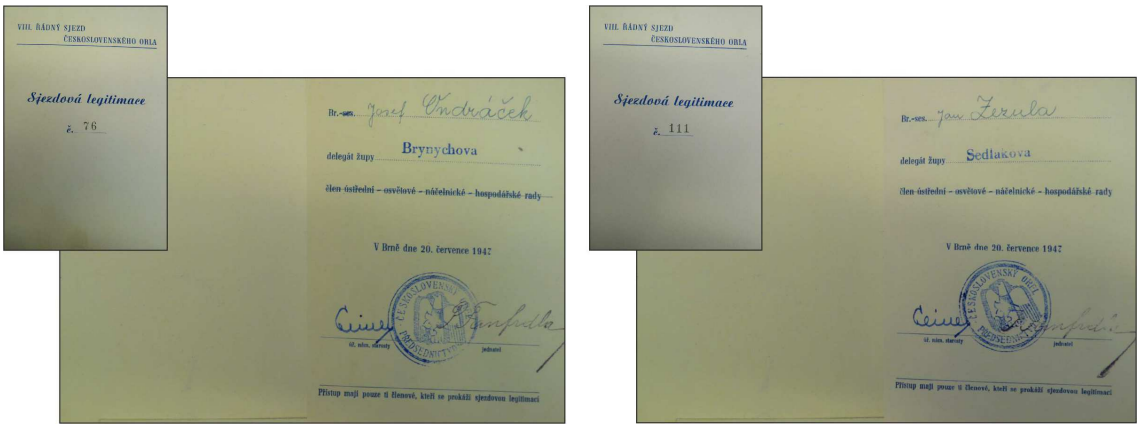

Příloha 458: Cvičení orlic po skončení druhé světové války.[436]

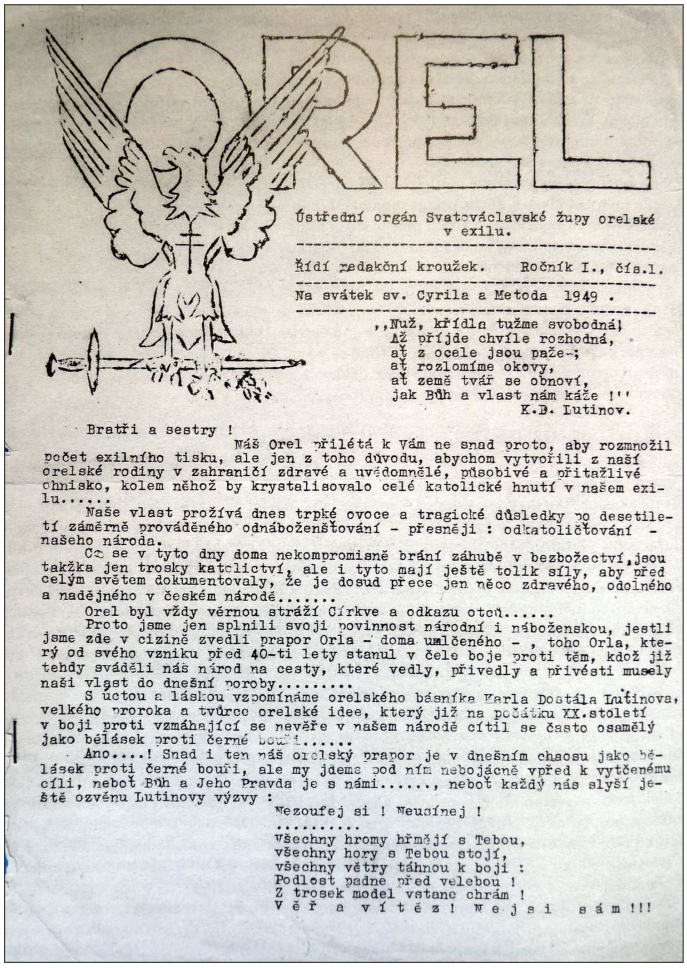

Příloha 459: Fotografie zachycující hry orelské mládeže na letních táborech (1947).[437]

[436] Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVII., 1946, č. 5, s. 63.
[437] Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVIII., 1947, č. 12, s. 164.

Příloha 460: Sjezdové legitimace k VIII. řádnému sjezdu Čsl. Orla.[438]

OREL

Ústřední orgán Svatováclavské župy orelské v exilu.

Řídí redakční kroužek. Ročník I., čís.1.

Na svátek sv. Cyrila a Metoda 1949 .

„Nuž, křídla tužme svobodná!
Až příjde chvíle rozhodná,
ať z ocele jsou paže-;
ať rozlomíme okovy,
ať země tvář se obnoví,
jak Bůh a vlast nám káže !"
K.D. Lutinov.

Bratři a sestry !

Náš Orel přilétá k Vám ne snad proto, aby rozmnožil počet exilního tisku, ale jen z toho důvodu, abychom vytvořili z naší orelské rodiny v zahraničí zdravé a uvědomělé, působivé a přitažlivé ohnisko, kolem něhož by krystalisovalo celé katolické hnutí v našem exilu.....

Naše vlast prožívá dnes trpké ovoce a tragické důsledky po desetiletí záměrně prováděného odnáboženštování - přesněji : odkatoličťování - našeho národa.

Co se v tyto dny doma nekompromisně brání záhubě v bezbožectví, jsou takžka jen trosky katolictví, ale i tyto mají ještě tolik síly, aby před celým světem dokumentovaly, že je dosud přece jen něco zdravého, odolného a nadějného v českém národě.....

Orel byl vždy vernou stráží Církve a odkazu otců.....

Proto jsme jen splnili svoji povinnost národní i náboženskou, jestli jsme zde v cizině zvedli prapor Orla - doma umlčeného - , toho Orla, který od svého vzniku před 40-ti lety stanul v čele boje proti těm, kdož již tehdy sváděli náš národ na cesty, které vedly, přivedly a přivésti musely naši vlast do dnešní poroby.....

S úctou a láskou vzpomínáme orelského básníka Karla Dostála Lutinova, velkého proroka a tvůrce orelské idee, který již na počátku XX.století v boji proti vzmáhající se nevěře v našem národě cítil se často osamělý jako bělásek proti černé bouři.....

Ano....! Snad i ten náš orelský prapor je v dnešním chaosu jako bělásek proti černé bouři, ale my jdeme pod ním nebojácně vpřed k vytčenému cíli, neboť Bůh a Jeho Pravda je s námi....., neboť každý nás slyší ještě ozvěnu Lutinovy výzvy :

Nezoufej si ! Neusínej !
.....
Všechny hromy břmějí s Tebou,
všechny hory s Tebou stojí,
všechny větry táhnou k boji :
Podlost padne před velebou !
Z trosek model vstane chrám !
V ě ř a v í t ě z ! N e j s i s á m !!!

Příloha 461: První číslo orelského exilového časopisu.[439]

[438] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 3, VIII. sjezd Orla.

[439] Papež, J. (2005). *Československý orel v exilu - Župa svatováclavská: 1948-1990*. Brno: Orel, s. 26.

Náčelnická rada Čsl. Orla

TĚLOVÝCHOVNÉ KURSY

Potvrzení o účasti

Potvrzuji, že Marie Suchomelová

narozena dne 15.srpna 1927 v Lomnici okres

z jednoty Čsl. Orla Lomnice župy

se zúčastnila ústředního kursu tábořen'

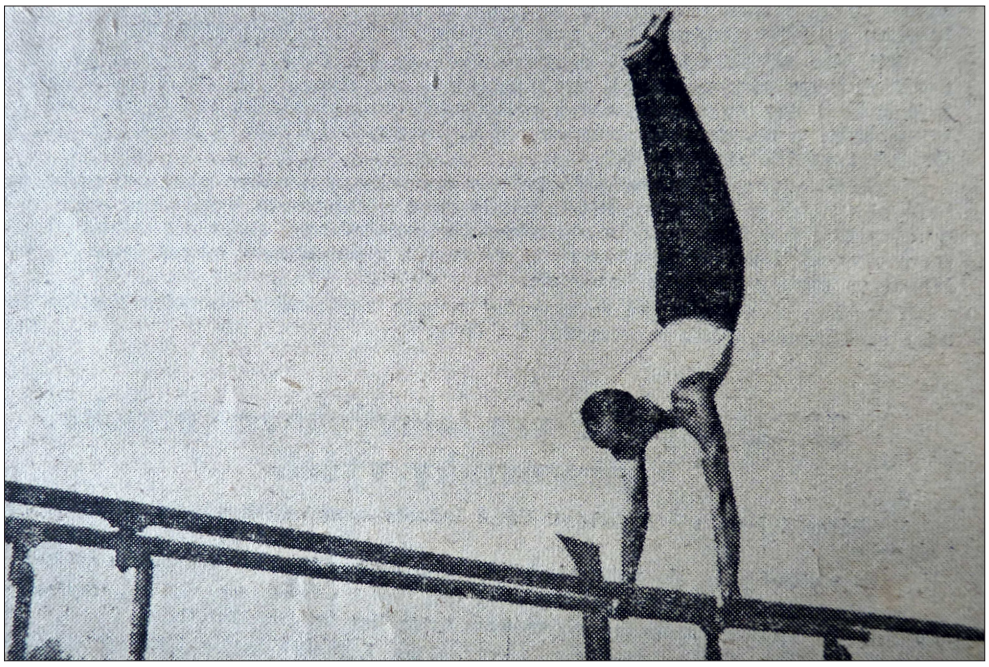
pořádaného ve dnech 19.8.-1.9.1946 v Koutech

V Koutech dne 1.z 194 6

ČESKOSLOVENSKÝ OREL NÁČELNICKÁ RADA

Podpis vedoucího kursu.

Příloha 462: Potvrzení o účasti na tělovýchovném kurzu Čsl. Orla pořádaném v roce 1946.[440]

Příloha 463: Gymnastika v Čsl. Orlu po skončení druhé světové války.[441]

[440] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 6, Kurs gymnastiky a rytmiky 1947.
[441] Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVII., 1946, č. 5, s. 62.

Téma lekce	Počet hodin
Zdravověda (tělověda, hygiena osobní a tělocvičná, první pomoc)	6
Výchova vedoucího	1
Metodické a pedagogické zásady tělesných cvičení	2
Názvosloví – cvičení prostná a s náčiním	3
Názvosloví – cvičení na nářadí	2
Pořadová cvičení	4
Hry	7
Cvičení obratnosti a dovednosti	3
Plavání	4
Cvičení v přírodě	10
Ukázky cvičebních hodin	6
Besedy a zpěv	10
Zkoušky zdatnosti	1
Propagace orelské tělesné výchovy	1
Výchovný cíl orelské praxe	1
Žákovská samospráva	1

Příloha 464: Program sedmidenního státního kurzu tělesné výchovy určeného žákům (1947).[442]

Téma lekce	Počet hodin
Zdravověda	6
Výchova vedoucích	1
Metodické a pedagogické zásady tělocvičení	2
Názvosloví – cvičení prostná a s náčiním	3
Názvosloví – cvičení na nářadí	2
Pořadová cvičení	4
Hry včetně sportovních	7
Cvičení obratnosti a dovednosti	3
Plavání	4
Cvičení v přírodě	8
Branná výchova	5
Stavba a vzorné ukázky cvičeb. hodiny	4
Besedy a zpěv	10
Odznak zdatnosti	1
Propagace orelské tělesné výchovy	1
Mravní prvky orelské tělesné výchovy	2
Dorostenecká samospráva	2

Příloha 465: Program sedmidenního státního kurzu tělesné výchovy určeného dorostencům (1947).[443]

[442] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnické rady mužů 1946–47, Zápis o schůzi náčelnické rady mužů Čsl. Orla, konané dne 29. a 30. března 1947 v ústřední kanceláři Čsl. Orla v Brně, Veveří 6.

[443] Program pro muže byl téměř totožný s programem dorostenců. Postrádal však přednášky o samosprávě. Závěrem kurzu pro muže byly navíc teoretické a praktické zkoušky.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnické rady mužů 1946–47, Zápis o schůzi náčelnické rady mužů Čsl. Orla, konané dne 29. a 30. března 1947 v ústřední kanceláři Čsl. Orla v Brně, Veveří 6.

Tematický celek	Obsah celku
Gymnastika	rozcvičení, základní gymnastické cviky, užitá gymnastika (lyžování, lehká atletika), rytmická a taneční gymnastika
Zdolávání vzdáleností a překážek	chůze při pochodových cvičeních, běh ve hrách a na hřišti, skok daleký a vysoký, výskok: na nářadí, přes laťku, s dosahováním na předmět, s odrazem snožmo, průskok visem, podporem, zánožky, odbočky, skrčky, roznožky, slézání, přelézání, překračování a přebíhání překážek, prolézání a podlézání, šplh na jedné nebo dvou tyčích
Přemáhání tíže a odporu	zdvihání a nošení: podávání, zdvihání a nošení, závodivé hry se zdviháním a nošením, úpoly a sebeobrana: odpory, přetahy, přetlaky ve dvojicích nebo hromadně, boje o předmět, základy sebeobrany a boxu, úpolové hry, házení a chytání: chytání a podávání míče, míčová technika – jednoruč a obouruč, hry s házením a chytáním
Cviky obratnosti	na zemi: válení kotouly, přemety, vzklopka, stoj na hlavě, předloktí a rukou, na nářadí: hrazda – výmyk, vzepření vzklopmo, závěsem a jízdmo, základní toče, bradla – přednožka, zánožka, vzepření vzklopmo, odbočka přes obě žerdě, vzepření zákmihem, kotoul napřed, roznožka přes obě žerdě na konci bradel, kruhy – komíhání, houpání, seskok v předkmihu, zákmihu a svisu vznesmo, výmyk a vzepření do vzporu, kůň (koza) – roznožka, skrčka, odbočka, zánožka a schylka, kůň na šíř – základní mety, přemet vpřed, ribstoly – základní nápravné cviky, cvičení s náčiním – tyče a švihadla, záchrana při cvičení
Soustředění	ženy: rytmika, prostná, taneční kroky a pořadová cvičení, muži: více cvičení na nářadí, zpěv: orelské a národní písně, hesla a pokřiky
Hry	drobné, závodivé, štafetové a bojové
Stavba tělocvičné hodiny	ukázky hodiny žáků a žaček, zkrácená hodina
Teorie – cvičitel	vychovatel, výchova: náboženská, národní, politická, společenská, dějiny: orla, domácí i zahraniční tělesné výchovy, první pomoc

Příloha 466: Příklad čtyřdenního orelského kurzu základní tělesné výchovy pořádaného v roce 1947.[444]

[444] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Rozvrh látky pro kurz základní tělesné výchovy.

Disciplína	Vítěz	Župa	Výkon
100 m	Josef Klimánek	Pospíšilova	11,6 s
Skok daleký	Josef Klimánek	Pospíšilova	5,92 m
Skok o tyči	Zedník	Klapilova	3,1 m
Skok vysoký	M. Liptovský	Sušilova	169 cm
Vrh koulí	L. Řičánek	Urbanova	12,21 m
400 m	Josef Tyllich	Velehradská	54,9 s
800 m	Josef Tyllich	Velehradská	2:07,9 min.
3 000 m	Josef Tyllich	Velehradská	9:43,2 min.
4× 100 m	Sušilova	Sušilova	48,5 s
Hod oštěpem	Halouzka	Metodějova	44,7 m
Hod diskem	J. Guča	Kadlčákova	35,49 m

Příloha 467: Mistři Čsl. Orla v lehké atletice pro rok 1946.[445]

Disciplína	Vítěz	Župa	Výkon
Mladší dorost			
Skok vysoký	O. Bárta	Sedlákova	144 cm
4× 60 m	Tým Šrámkovy župy	Šrámkova	33,2 s
Hod granátem	Petržela	Šrámkova	50,35 m
60 m	Petržela	Šrámkova	8,2 s
Vrh koulí	B. Klanica	Sedlákova	11,07 m
Starší dorost			
Hod oštěpem	Chmelík	Kadlčákova	45,1 m
Hod diskem	K. Galla	Kadlčákova	35,49 m
Skok daleký	Paulík	Sedlákova	5,54 m
1 000 m	Vojtík	Velehradská	2:55,4 min.
4× 60 m	Sedlákova	Šrámkova	30,4 s
100 m	J. Buchta	Sedlákova	12 s

Příloha 468: Dorostenečtí mistři Čsl. Orla v lehké atletice pro rok 1946.[446]

[445] Sušilova župa soutěžila v rozestavném běhu ve složení Keclík, Z. Klimánek, Vykoupil, Josef Klimánek.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 5, XII. mistrovství 1946, Mistrovství Čsl. Orla v lehké atletice 1946.

[446] Šrámkova župa soutěžila v rozestavném běhu ve složení Klabazna, V. Ticháček, A. Ticháček, Petržela. Sedlákova župa soutěžila v rozestavném běhu ve složení Lauterbach, Bárta, Řihánek, J. Buchta.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 5, XII. mistrovství 1946, Mistrovství Čsl. Orla v lehké atletice 1946.

Pořadí	Župa	Počet bodů
I.	Sušilova	103
II.	Velehradská	66
III.	Sedlákova	42
IV.	Kadlčákova	22
V.	Klapilova	15
VI.	Urbanova	12
VII.	Metodějova	10
VIII.	Kosmákova	5

Příloha 469: Celkové pořadí žup v boji o Šrámkův putovní stříbrný věnec (stav k 6. červenci 1946).[447]

Pořadí	Župa	Počet bodů
I.	Sedlákova	157
II.	Šrámkova	67
III.	Kadlčákova	48
IV.	Velehradská	15
V.	Klapilova	7
VI.	Šilingrova	4
VII.	Sušilova	2

Příloha 470: Celkové pořadí žup v soutěži dorostenců (stav k 6. červenci 1946).[448]

Pořadí	Soutěžící	Počet bodů
Vyšší oddělení (max. 140 bodů)		
I.	Oldřich Bednář	132,9
II.	František Kuchař	132,82
III.	František Bláha	125,75
IV.	Jan Bébar	121,83
V.	Otto Herman	118,80
Střední oddělení (max. 120 bodů)		
I.	Josef Musil	112,37
II.	Vincenc Vaněk	112,08
III.	Antonín Vavruška	111,45
IV.	Karel Jančík	107,87
V.	Jan Smerda	107,37

Příloha 471: Přehled nejlepších soutěžících z vyhledávacích závodů na nářadí (duben 1947).[449]

[447] Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVII., 1946, č. 2, s. 25.
[448] Tamtéž.
[449] Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVIII., 1947, č. 7, s. 84.

Disciplína	Vítěz	Župa	Jednota	Výkon
100 m	Josef Klimánek	Sušilova	Brno III	11,4 s
200 m	Josef Klimánek	Sušilova	Brno III	24 s
400 m	Šilberger	Jirsíkova	České Budějovice	54,5 s
800 m	Vykoupil	Sušilova	Brno III	2:04,4 min.
1 500 m	Josef Tyllich	Velehradská	Staré Město	4:27,4 min.
5 km	Černý	Sušilova	Ivančice	17:33,6 min.
4× 100 m	Sušilova župa	Sušilova	–	47,04 s
Skok vysoký	Lipovský	Sušilova	Brno I	162 cm
Skok daleký	Lipovský	Sušilova	Brno I	607 cm
Skok o tyči	Lauterbach	Sedlákova	Žatčany	320 cm
Vrh koulí	L. Řičánek	Urbanova	Kroměříž	12,61 m
Hod diskem	Ladislav Pochop	Sedlákova	Prace	35,91 m
Hod oštěpem	J. Haferník	Bauerova	Starý Hrozenkov	46,70 m

Příloha 472: Mistři Čsl. Orla v lehké atletice pro rok 1947.[450]

Disciplína	Vítěz	Župa	Jednota
100 m	Dědič	Urbanova	Holešov
1 200 m	Vojtík	Velehradská	Staré Město
4× 100 m	Klapilova župa	Klapilova	–
Skok vysoký	Šejdíř	Velehradská	Zlín
Skok daleký	Buchta	Sedlákova	Šlapanice
Skok o tyči	Machinka	Urbanova	Hulín
Vrh koulí	Šoman	Velehradská	Valašské Klobouky
Hod diskem	Velan	Sedlákova	Šlapanice
Hod oštěpem	Rašík	Kadlčákova	Orlová

Příloha 473: Mistři Čsl. Orla v lehké atletice starších dorostenců pro rok 1947.[451]

[450] Sušilova župa soutěžila v rozestavném běhu ve složení Keclík, Lipovský, Vykoupil, Josef Klimánek.
Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVIII., 1947, č. 14, s. 192.

[451] Klapilova župa soutěžila v rozestavném běhu ve složení Marek, Michálek, Tenefán, Brožovský.
Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVIII., 1947, č. 14, s. 192.

Pořadí	Župa	Počet bodů
Muži		
I.	Sušilova	127
II.	Sedlákova	44
III.	Kadlčákova	31
IV.	Velehradské	30
V.	Klapilova	29
VI.	Bauerova	21
VII.	Jirsíkova	19
VIII.	Urbanova	11
IX.	Kosmákova	5
X.	Brynychova	2
XI.	Krekova	2
Starší dorost		
I.	Sedlákova	60
II.	Velehradská	52
III.	Klapilova	30
IV.	Sušilova	29
V.	Urbanova	25
VI.	Kadlčákova	19
VII.	Bauerova	4
VIII.	Brynychova	3
IX.	Kosmákova	1
X.	Šrámkova	1

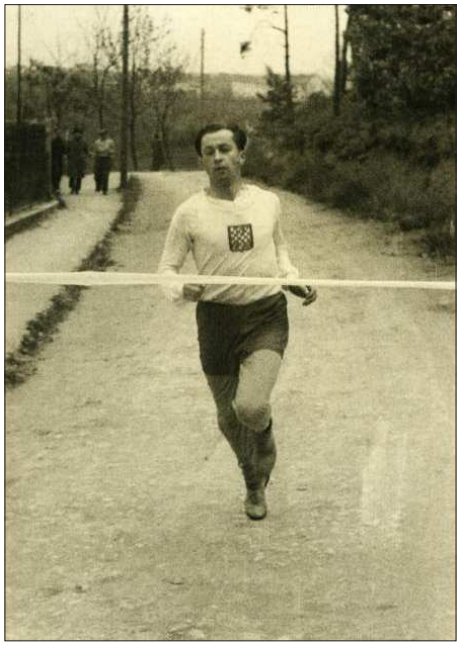
Příloha 474: Celkové pořadí žup na mistrovství Čsl. Orla v lehké atletice pro rok 1947.[452]

Pořadí mistrovství	Rok konání	Místo konání	Vítěz
I.	1931	Vyškov	Bílovice nad Svitavou
II.	1932	Praha	Olomoučtí bohoslovci
III.	1933	Praha	Olomoučtí bohoslovci
IV.	1934	Přerov	Olomoučtí bohoslovci
V.	1935	Žilina	Ružomberok
VI.	1937	Zlín	Kostelec nad Orlicí
VII.	1939	Střelice	Praha (župní družstvo)
VIII.	1940	České Budějovice	Praha (župní družstvo)
IX.	1946	Troubky	Černilov
X.	1947	Jihlava	Praha II

Příloha 475: Přehled jednotlivých mužských volejbalových mistrovství Čsl. Orla.[453]

[452] Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVIII., 1947, č. 14, s. 192.

[453] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 13, Tisková orelská služba 1946–48, Blíže neoznačený dokument Čsl. Orla určený pro Tiskovou orelskou službu.
Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVIII., 1947, č. 15, s. 206.

Příloha 476: Bohumil Kosour při běhu (pravděpodobně 1945).[454]

Příloha 477: Fotografie z orelského lehkoatletického utkání Západ – Východ, konkrétně běhu na 3 kilometry. Druhý v pořadí zde běží Bohumil Kosour, který závod později ovládl.[455]

[454] Archiv Orla, Nezařazeno, Fotografie a obrázky.
[455] Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVIII., 1947, č. 16, s. 218.

Disciplína	Vítěz	Tým
100 m	Josef Klimánek	Západ
200 m	Josef Klimánek	Západ
800 m	Vykoupil	Západ
1 500 m	Vyskočil	Západ
3 000 m	Bohumil Kosour	Východ
4× 100 m	Tým západu	Západ
Skok vysoký	Lipovský	Západ
Skok daleký	Hilský	Východ
Skok o tyči	Lauterbach	Západ
Vrh koulí	L. Řičánek	Východ
Hod oštěpem	Josef Haferník	Východ
Hod diskem	V. Pochop	Východ

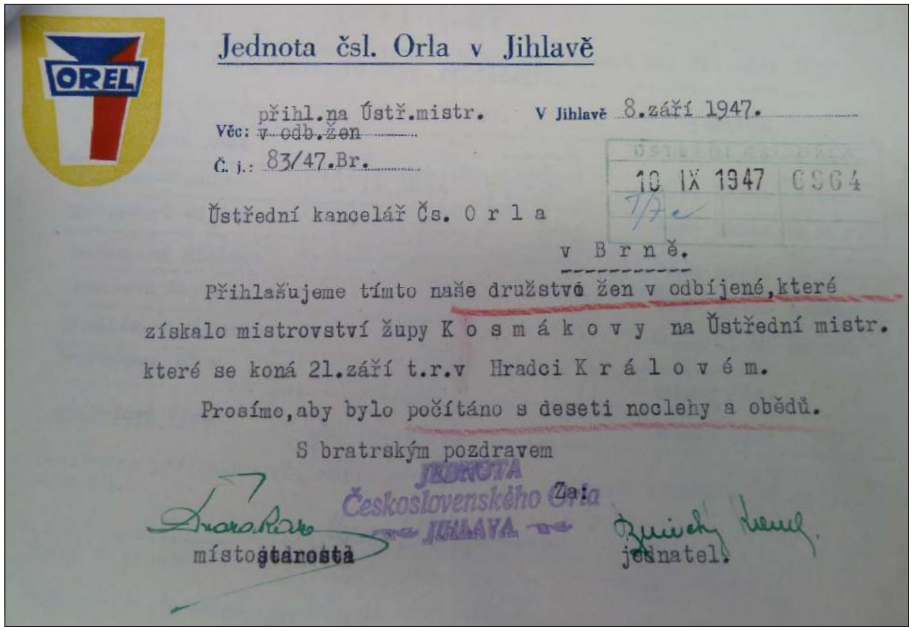
Příloha 478: Přehled vítězů lehkoatletického utkání moravských orlských žup Západ – Východ.[456]

Pořadí mistrovství	Rok konání	Místo konání	Vítěz
I.	1934	Přerov	Valašské Meziříčí – župa Bauerova
II.	1936	Česká Třebová	Brno – župa Sušilova
III.	1937	Břeclav	Valašské Meziříčí – župa Bauerova
IV.	1939	Brno	Valašské Meziříčí – župa Bauerova
V.	1940	Praha	Kroměříž – župa Urbanova
VI.	1941	Olomouc	Praha – župa Pospíšilova
VII.	1947	Hradec Králové	Župa Pospíšilova (župní družstvo)

Příloha 479: Přehled jednotlivých ženských volejbalových mistrovství Čsl. Orla.[457]

[456] Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVIII., 1947, č. 16, s. 218.

[457] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnické rady mužů 1946–47, Zápis o schůzi náčelnické rady mužů Čsl. Orla, konané dne 29. a 30. března 1947 v ústřední kanceláři Čsl. Orla v Brně, Veveří 6.

Jednota čsl. Orla v Jihlavě

Věc: přihl.na Ústř.mistr. v odb.žen

Č. j.: 83/47.Br.

V Jihlavě 8.září 1947.

10 IX 1947

Ústřední kancelář Čs. O r l a

v B r n ě.

Přihlašujeme tímto naše družstvo žen v odbíjené,které získalo mistrovství župy K o s m á k o v y na Ústřední mistr. které se koná 21.září t.r.v Hradci K r á l o v é m.

Prosíme,aby bylo počítáno s deseti noclehy a obědů.

S bratrským pozdravem

JEDNOTA Československého Orla JIHLAVA

místostarosta

jednatel.

Příloha 480: Přihláška na ústřední volejbalové mistrovství žen Čsl. Orla pro rok 1947.[458]

Disciplína	Vítěz	Župa	Jednota	Výkon
Muži				
Sdružený závod	František Tauchman	Brynychova	Studenec	284,3 bodu
Alpská kombinace	František Tauchman	Brynychova	Studenec	295 bodů
18 km	Gustav Bělský	Velehradská	Zlín	1:09:04 hod
Tříčlenné hlídky	Nové Město na Moravě	Metodějova	Nové Město na Moravě	39:05 min.
Skok prostý	Jaroslav Marek	Metodějova	Nové Město na Moravě	132,4 bodu
Sjezd	František Tauchman	Brynychova	Studenec	3:09,0 min.
Slalom	Bohumil Londin	Kadlčákova	Příbor	1:18,8 min.
Junioři				
Alpská kombinace	Václav Tauchman	Brynychova	Studenec	344,3 bodu
10 km	Jan Holeček	Kadlčákova	Kopřivnice	45:34 min.
Tříčlenné hlídky	Studenec	Brynychova	Studenec	38:06 min.
Skok prostý	Václav Tauchman	Brynychova	Studenec	106,8 bodu
Sjezd	Václav Tauchman	Brynychova	Studenec	2:29,8 min.
Slalom	Václav Tauchman	Brynychova	Studenec	1:58,0 min.
Dorost				
Alpská kombinace	Josef Kuřík	Brynychova	Studenec	398,8 bodu
6 km	Jan Hamáček	Brynychova	Studenec	23:02 min.
Skok prostý	Josef Kuřík	Brynychova	Studenec	129,8 bodu
Sjezd	Josef Kuřík	Brynychova	Studenec	3:15,8 min.
Slalom	Josef Kuřík	Brynychova	Studenec	2:08,5 min.
Dorost mladší				
6 km	Josef Tauchman	Brynychova	Studenec	26:35 min.

Příloha 481: Přehled vítězů X. ústředních orelských lyžařských závodů.[459]

[458] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 5, Odbíjená 1947.

[459] Jednota Nové Město na Moravě soutěžila v závodu tříčlenných hlídek ve složení Zdeněk Havlíček, Antonín Neděla, Josef Štefáček. Jednota Studenec soutěžila v závodu tříčlenných hlídek ve složení Václav Tauchman, Josef Hamáček, Jan Hák.
Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 5, Lyžařské přebory 1948, Lyžařské přebory Čsl. Orla ve Sv. Petru u Špindlerova Mlýna.

Příloha 482: Pohlednice s motivem župního sletu Čsl. Orla v Hradci Králové v roce 1947.[460]

Cyrilometodějský den Orelstva a mládeže

5. července 1947 v Olomouci

O 8. hod.: Kázání a slavná mše svatá za padlé a umučené v národním odboji v kostele Panny Marie Sněžné v Olomouci. Po ní společný odchod cvičících a účinkujících na Orelský stadion ke zkouškám.

O 10. hod. v sále Masarykova posádk. domu čsl. armády v Olomouci, Štefánikova.

Cyrilometodějský projev

O 13. hod. řadění průvodu u Orelského stadionu.

O 13.30 hod. odchod v průvodu ulicemi města: Komenského, Štefánikovou, Denisovou, Anglickou na Masarykovo náměstí.

U sousoší Nejsv. Trojice

Hold Orelstva a mládeže českým sv. patronům

Projev učiní profesor Palackého university ThDr Jos. Hlouch.

Slib Orelštva a mládeže.

Státní hymna.

Odchod ulicí Ztracenou, Denisovou, Štefánikovou, u hotelu Palác defilé Orelstva a mládeže před církevními a světskými hodnostáři.

Po příchodu na Orelský stadion

Župní slet Orla

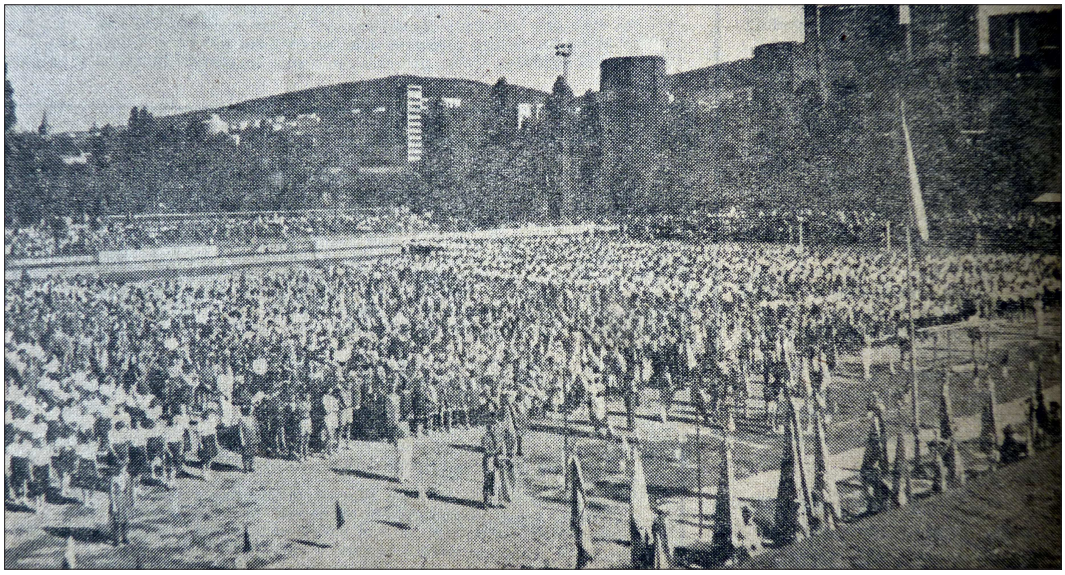
Vstupné: Tribuna 30, k stání 20, studentstvo a vojsko 10 Kčs.

Orelstvo a mládež hanáckého kraje, přijdi uctít památku našich slovanských patronů, přijdi manifestovat pro náboženskou ideu cyrilometodějskou a pro práva nábožensky uvědomělé mládeže v osvobozené vlasti!

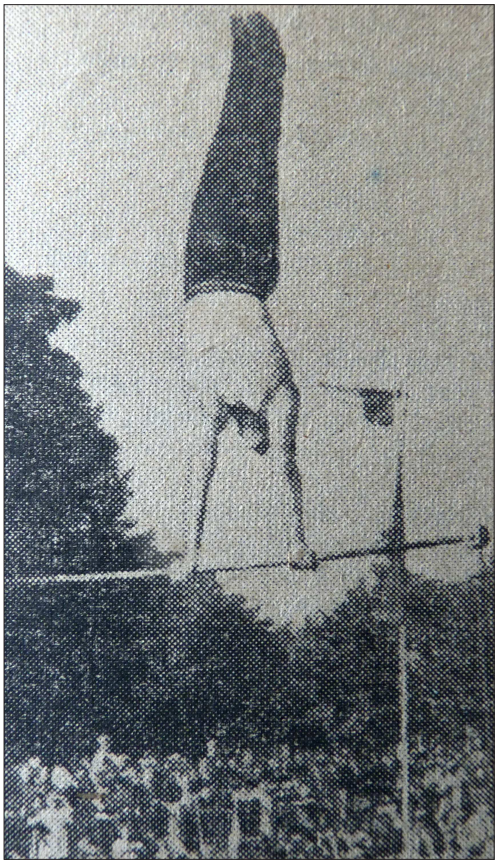
Hanácká Orelská župa Dr Jana Šrámka v Olomouci

Příloha 483: Upoutávka na župní slet Čsl. Orla pořádaný v Olomouci v roce 1947.[461]

[460] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 6, Ideové školy 1946–47.
[461] Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 9, Šrámkova 1945–48.

Příloha 484: Fotografie z župního orelského sletu, který proběhl ve Zlíně dne 17. srpna 1947.[462]

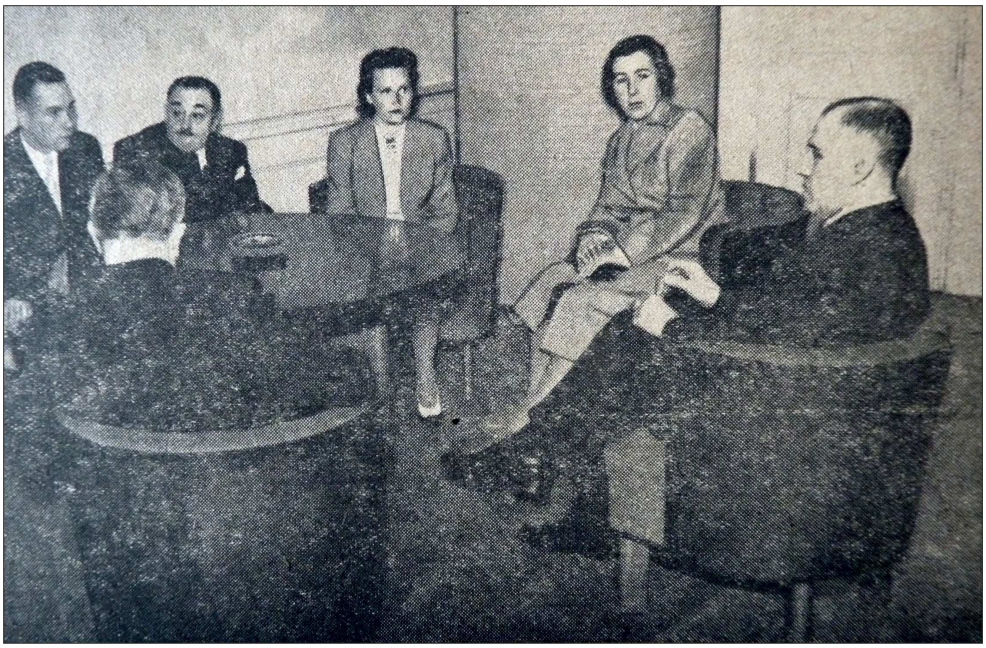

Příloha 485: Cvičení na župním sletu ve Zlíně v roce 1947.[463]

[462] Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVIII., 1947, č. 15, s. 204.
[463] Orlík, roč. 1947, č. 4, s. 77.

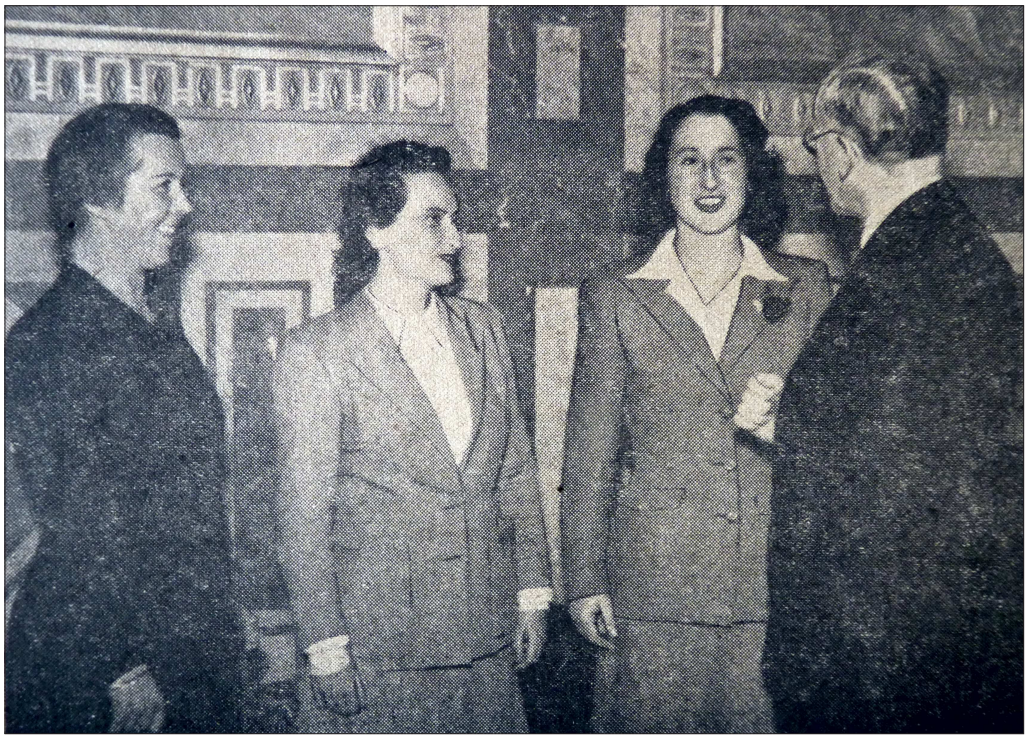

Příloha 486: Fotografie z příprav orelstva na mezinárodní utkání (1947).[464]

Příloha 487: Zahraniční zástupci FICEP s Františkem Leinerem v Praze roku 1947 u ministra školství Jaroslava Stránského.[465]

[464] Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVIII., 1947, č. 9, s. 118.
[465] Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVIII., 1947, č. 8, s. 96.

Příloha 488: František Leiner během jednání se zástupkyněmi FICEP v Praze 1947.[466]

Příloha 489: Jednání ženské komise FICEP v Praze 1947.[467]

[466] Tamtéž, s. 97.

[467] Orel: Ústřední list Československého Orla, XXVIII., 1947, č. 9, s. 111.